

JOURNAL OF MCU
BUDDHAPANYA
REVIEW

E-ISSN : 2630-0524

JMBR

Approved by TCI during 2020-2024

ปีที่ 9 ฉบับที่ 2
มีนาคม - เมษายน 2567

VOLUME 9 NUMBER 2
MARCH - APRIL 2024

วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์

Journal of MCU Buddhapanya Review

ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (มีนาคม-เมษายน 2567)

Vol.9 No.2 (March-April 2024)

E-ISSN : 2630-0524 (Online)

❖ วัตถุประสงค์

วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการของนักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา ศิลปศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ สหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สหวิทยาด้านการพัฒนาชุมชนและสังคม รวมถึงสหวิทยาการด้านการศึกษาและการเรียนรู้ โดยเปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

วารสารมีกระบวนการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิก่อนตีพิมพ์ โดยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารต้องมีค่าเปอร์เซ็นต์ความคล้าย (ทั้งเอกสาร) ด้วยระบบ Copy Catch ไม่เกิน 20 % และต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) ทั้งนี้ ผลงานที่ขอรับการตีพิมพ์ในวารสารจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่นใด โดยผู้นิพนธ์จะต้องปฏิบัติตามรูปแบบ ขั้นตอนและหลักเกณฑ์ของวารสารอย่างเคร่งครัด สำหรับความคิดเห็นที่ปรากฏในเนื้อหาของบทความถือเป็นความรับผิดชอบของผู้นิพนธ์ และไม่ถือเป็นความรับผิดชอบของวารสาร

ตั้งแต่ปี 2566 เป็นต้นไป วารสารทำการเปลี่ยนแปลงกำหนดการตีพิมพ์เผยแพร่ เป็นปีละ 6 ฉบับ คือ

ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์)

ฉบับที่ 2 (มีนาคม-เมษายน)

ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม-มิถุนายน)

ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม-สิงหาคม)

ฉบับที่ 5 (กันยายน-ตุลาคม)

ฉบับที่ 6 (พฤศจิกายน-ธันวาคม)

The goal of the **MCU Buddhapanya Review Journal** is to promote education and dissemination of research and academic publications for researchers, academicians, lecturers, and graduate students. inside aspects of Buddhism, Liberal Arts, Political Science, Public Administration, Jurisprudence, Interdisciplinary Humanities and Social Sciences, Interdisciplinary Society and Community Development, and Interdisciplinary Education. since accepting papers in both Thai and English

Before publishing, journals undergo a quality evaluation procedure undertaken by specialists. The journal articles must have a percentage of resemblance (the entire text) with the "Copy Catch" system of no more than 20% and must be examined by at least three qualified individuals in a way that conceals the list (double-blind peer-reviewed). The paper being considered for publication in a journal must not have been previously published or be under consideration for publication in any other journal. The writing style and rigorous adherence to the

journal's policies and procedures are required of all writers. The author of the article, not the editorial staff, is in charge of the comments that appear in the article's body.

According to a statement issued on the journal's website, the journal's publication schedule will be 6 issues each year beginning in 2023 :

No. 1 (January-February),	No. 2 (March-April),
No. 3 (May-June),	No. 4 (July-August),
No. 5 (September-October),	No. 6 (November-December).

❖ เจ้าของ

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

❖ Owner

Buddhapanyasridvaravadi Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University

❖ สำนักงาน

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ 51 หมู่ที่ 2 ตำบลไร่ขิง อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม 73210

<https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jmbr/>

<https://www.facebook.com/journalbudpan>

Email : journalbudpan@gmail.com

❖ Officer

Buddhapanyasridvaravadi Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University

51 M.2, Raikhing, Samphran, Nakhon Pathom, Thailand, 73210

<https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jmbr/>

<https://www.facebook.com/journalbudpan>

Email : journalbudpan@gmail.com

❖ ที่ปรึกษา (Advisors)

อธิการบดี

Rector

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

Vice-Rector for Administration

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

Vice-Rector for Academic Affairs

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป

Vice-Rector for General Affairs

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

Dean, Graduate School

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

Director, Buddhist Research Institute

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

Director, Buddhapanyasridvaravadi
Buddhist College

❖ บรรณาธิการ (Executive Editor)

พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ศ.ดร.,

Prof. Dr. Phramaha Boonlert Indhapanyo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

❖ หัวหน้ากองบรรณาธิการ (Chief Editor)

พระมหาประกาศิต สิริเมธ, ผศ.ดร.

Asst. Prof. Dr. Phramaha Prakasit Sirimedho

❖ ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ (Assistant Editors)

นางสาวฉัตรระวี มณีขัติย์

Miss Chatravee Maneekut

❖ กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สำเนียง เลื่อมใส

มหาวิทยาลัยศิลปากร

รองศาสตราจารย์ ดร.สิริกร กาญจนสุนทร

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รองศาสตราจารย์ ดร.โอฬาร ถิ่นบางเตียว

มหาวิทยาลัยบูรพา

รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

รองศาสตราจารย์ พ.ต.อ.หญิง ดร. ศิริพร นุชสำเนียง

โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (สามพราน)

รองศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

มหาวิทยาลัยมหิดล

รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.ธวัช หอมทวนลม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย ดำเนิน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กังวล คัชขิมา

มหาวิทยาลัยศิลปากร

Asst. Prof. Dr. Roman Meinhold

Mahidol University International College

❖ ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากลั่นกรองบทความ (Peer Review)

❁ ผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัย

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

บัณฑิตวิทยาลัย

พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษ ฐิริปัญโญ, ผศ.ดร.

คณะครุศาสตร์

พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปัญโญ, ดร.

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

พระมหานันทวิทย์ ธีรภทฺโท, ดร.

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมมสุโข, ผศ.ดร.

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

พระครูใบฎีกาธีรยุทธ จันทบุโณ, ผศ.ดร.

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

พระปลัดประพนธ์ สุปภาโต, ดร.

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

พระเจริญพงษ์ ธมฺมทีโป, ดร.

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

รองศาสตราจารย์ ดร.ภูริวัจน์ ปุณยวุฒิปรีดา

คณะสังคมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.วรวิทย์ นิเทศศิลป์

วิทยาเขตเชียงใหม่

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอื้อง ปั่นเหง่งเพชร

วิทยาเขตเชียงใหม่

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พุทธชาติ แผนสมบุญ

คณะมนุษยศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพรัตน์ ฉิมหาด

วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชิต ปริมาตร

วิทยาเขตนครราชสีมา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โยตะ ชัยวรมันกุล

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

☸ ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร.

รองศาสตราจารย์ ดร.สิริกร กาญจนสุนทร

รองศาสตราจารย์ ดร.สำเนียง เลื่อมใส

รองศาสตราจารย์ ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์

รองศาสตราจารย์ ดร.โอฬาร ถิ่นบางเตียว

รองศาสตราจารย์ ดร.สำเนียง เลื่อมใส

รองศาสตราจารย์ พ.ต.ท.หญิง ดร.ศิริพร นุชสาเนียง

รองศาสตราจารย์ พ.ต.ท.หญิง ดร.ทัตดาว โฉมลักษณ์

รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ

รองศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กังวล คัชชิมา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ สุขสถิตย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เบญจวรรณ บวรกุลภา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทีป พิษทองกลาง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูมิภควัฒน์ ภูมิพงศ์คชศร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทินกฤตพัชร รุ่งเมือง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุบล วุฒิพรโสภณ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาวิทยาลัยบูรพา

มหาวิทยาลัยศิลปากร

โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (สามพราน)

โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (สามพราน)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยสยาม

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

นักวิชาการอิสระ

บทบรรณาธิการ

วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ ได้เริ่มตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิชาการ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2559 เป็นต้นมา และได้ทำการเผยแพร่เฉพาะแบบออนไลน์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 ได้รับรองคุณภาพวารสารวิชาการจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index : TCI) การประเมินคุณภาพวารสารรอบที่ 4 โดยจัดให้เป็นวารสารกลุ่มที่ 1 (Tier 1) ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2564 จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2567 โดยตั้งแต่ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (2567) เป็นต้นไป วารสารได้กำหนดทำการเผยแพร่ผลงานฉบับละ 30 เรื่อง

สำหรับการเผยแพร่ฉบับนี้ เป็นปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (มีนาคม-เมษายน 2567) มีผลงานที่ผ่านการพิจารณาประเมินคุณภาพตามเกณฑ์ของวารสาร และได้รับคัดเลือกให้ตีพิมพ์เผยแพร่ จำนวน 30 เรื่อง เป็นภาษาอังกฤษ 2 เรื่อง เป็นภาษาไทย 28 เรื่อง และเป็นบทความวิจัย 27 เรื่อง บทความวิชาการ 3 เรื่อง ดังนี้ (1) ENHANCING COMMUNITY ECONOMIC SUSTAINABILITY BASED ON CULTURAL CAPITAL AND LOCAL WISDOM KNOWLEDGE MANAGEMENT : A CASE OF KLONG MADUEA, SAMUT SAKHON (2) THE MARKETING MIX FACTORS AFFECTING LOYALTY IN A BADMINTON COURT SERVICE IN CHON BURI PROVINCE (3) การวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในศิลาจารึกทางพระพุทธศาสนาในสมัยทวารวดี (4) การพัฒนาสมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกรในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี (5) แนวทางการพัฒนาการจัดการนาแปลงใหญ่ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสุพรรณบุรี (6) การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะทางวิชาชีพ (7) การจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมืองจังหวัดบึงกาฬ (8) ปัจจัยเสี่ยงและแนวทางการป้องกันการเล่นเกมการพนันออนไลน์ในเยาวชน (9) พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง (10) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 (11) การพัฒนารูปแบบวิถีชีวิตใหม่เพื่อป้องกันโควิด-19 ของผู้สูงอายุเขตสุขภาพที่ 2 กระทรวงสาธารณสุข (12) รูปแบบการจัดการปัญหาหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกร จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (13) รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะนักการตลาดดิจิทัลสังคมเมืองพระร่วงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (14) การเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร (15) ลักษณะคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร (16) การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานในวิชาสังคมศึกษาสาระเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 (17) ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (18) การรับรู้และความต้องการของนักศึกษาต่อการเรียนการสอนเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ในงานอาชีพอนามัยและความปลอดภัย: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (19) การพัฒนาความสุขของพนักงานภายในสถานประกอบการจังหวัดปทุมธานี (20) กลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดระยอง (21) การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษกรุงเทพมหานคร (22) การสำรวจงานช่างศิลป์และพลังแห่งการสร้างสรรค์ เพื่อการยกระดับคุณค่าช่างศิลป์ท้องถิ่นจังหวัดสุโขทัยอย่างยั่งยืน (23) รูปแบบการพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการเพื่อสร้างความเข้มแข็งบนฐานพุทธธรรมในอำเภอนครชัยศรี

จังหวัดนครปฐม (24)วิทยาศาสตร์ในงานศิลปะการแสดง (25)ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลศรีบุญเรือง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น (26)ผลการใช้กิจกรรมการบริหารสมองเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาจิตวิทยาสำหรับครู สำหรับนักศึกษาครู ชั้นปีที่ 1 (27)แนวทางการพัฒนาสุขภาพจิตของผู้สูงอายุในตำบลบางกระพิก อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม (28)“Meta-governance” ทางออกสำหรับความล้มเหลวของการจัดการปกครอง (29)การจัดการอารมณ์โกรธของวัยรุ่น และ (30) 4 มาตรการบริหารความเสี่ยงขององค์กรพหุภาคีกับการเผยแพร่ในโลกยุคผันผวน

ทำนุในฐานบรรณาธิการ ขอขอบคุณทุกท่านที่ได้เลือกให้วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ ได้ทำหน้าที่เผยแพร่ผลงานของท่าน และหวังอย่างยิ่งว่าผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของการจัดทำวารสาร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะประการใดในการปรับปรุงคุณภาพวารสารนี้ให้ดียิ่งขึ้นกองบรรณาธิการขอน้อมรับด้วยความยินดียิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ, ศ.ดร.
บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(6)
สารบัญ	(7)
ผลงานที่เผยแพร่	
1. ENHANCING COMMUNITY ECONOMIC SUSTAINABILITY BASED ON CULTURAL CAPITAL AND LOCAL WISDOM KNOWLEDGE MANAGEMENT : A CASE OF KLONG MADUEA, SAMUT SAKHON by Penpim Phuangsuwan, Supaprawat Siripipatthanakul, Siriporn Praesri, Nuttharin Pariwongkhuntorn, and Vilasinee Khemapanya	1-13
2. THE MARKETING MIX FACTORS AFFECTING LOYALTY IN A BADMINTON COURT SERVICE IN CHON BURI PROVINCE by Chalinee Bamrungsang, and Thanarit Thanaiudompat	14-29
3. การวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในศิลาจารึกทางพระพุทธศาสนาในสมัยทวารวดี โดย พระมหานรพล แสงเดช และสว่างจิต ชันดี	30-42
4. การพัฒนาสมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกรในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี โดย พระครูไพศาลธรรมวงศ์	43-54
5. แนวทางการพัฒนาการจัดการนาแปลงใหญ่ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสุพรรณบุรี โดย เขมภัทธ์ เย็นเปี่ยม และดนุสรณ์ กาญจนวงศ์	55-66
6. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะทางวิชาชีพบัญชี โดย ภัทรวดี อินทปันตี, พรเพ็ญ สุขหนู, จิราภรณ์ จันทรวงศ์, และกัญฐาภรณ์ ชัยกิตติกุล	67-78
7. การจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ โดย เปรมกฤษ มนัสศิลา, และราเชนทร์ นพณัฐวงศกร	79-91
8. ปัจจัยเสี่ยงและแนวทางการป้องกันการเล่นเกมการพนันออนไลน์ในเยาวชน โดย ญัณฐนิชา เสี่ยงเครือ , และนพรุจ ศักดิ์ศิริ	92-105
9. พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง โดย นิภาวรรณ เชียงฉิน, สุรพล เตชะกฤตธีรอารัง, สุนธธา ยางสวย, นิตยา โรจนนรินทร์กิจ, และสุพรรณิ ธารากุล,	106-114

10. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 115-126
โดย นิรมล ขันดี, พิมพ์ประภา อมรกิจภิญญา, นเรศ สถิตยพงศ์
11. การพัฒนารูปแบบวิถีชีวิตใหม่เพื่อป้องกันโควิด-19 ของผู้สูงอายุเขตสุขภาพ
ที่ 2 กระทรวงสาธารณสุข 127-141
โดย เพชรประทุมมาพร ทองอุ่นเกตุมนีศา และพรสุข หุ่นนิรันดร์
12. รูปแบบการจัดการไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกร จังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์ 142-152
โดย พิพัฒน์ ไบร้สุวรรณ, ภคมน โภคะธีรกุล, และ จิตติมา ให้อย่าง
13. รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะนักการ
ตลาดดิจิทัลสังคมเมืองพระร่วงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 153-162
โดย ปลั้วพร พุ่มพวง, ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ, และอัจฉรา ศรีพันธ์
14. การเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการ
รับรู้ของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
กรุงเทพมหานคร 163-175
โดย พิกุล แววกุดเรือ, และปทุมพร เปี้ยถนอม
15. ลักษณะคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระ
เจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร 176-188
โดย เจษฎายุทธ ประรวมพันธ์, วิไลศักดิ์ กิ่งคำ, และบุญเลิศ วิจารณ์
16. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานในวิชาสังคมศึกษา
สาระเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 189-198
โดย พรชนก กันไวก และ ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ
17. ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษา
ขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก 199-211
โดย ธราธิป วงษ์แก้ว, ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, อัจฉรา วัฒนานรงค์, และ สมศักดิ์ เอี่ยมคงสี
18. การรับรู้และความต้องการของนักศึกษาต่อการเรียนการสอนเกี่ยวกับ
ปัญญาประดิษฐ์ในงานอาชีพอนามัยและความปลอดภัย: กรณีศึกษา
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 212-223
โดย สุตาว เลิศวิสุทธิไพบุลย์, และอภิรดี ศรีโอภาส
19. การพัฒนาความสุขของพนักงานภายในสถานประกอบการจังหวัดปทุมธานี 224-236
โดย ภูษิสส์ ศรีเจริญ, กฤษณะ ดาราเรือง, และสิทธิพร เขาอ่อน
20. กลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระ
สังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดระยอง 237-250
โดย พระอธิการเอี่ยมรยง โนนทอง
21. การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษกรุงเทพมหานคร 251-266
โดย ประดิษฐ์ ดีวัฒนกุล

22. การสำรวจงานช่างศิลป์และพลังแห่งการสร้างสรรค์ เพื่อการยกระดับคุณค่า
ช่างศิลป์ท้องถิ่นจังหวัดสุโขทัยอย่างยั่งยืน 267-278
โดย วัชรพงษ์ ชุมดวง
23. รูปแบบการพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการเพื่อสร้างความเข้มแข็งบนฐานพุทธ
ธรรมในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม 279-292
โดย พระสุวรรณ อนุกระโทก
24. วิทยาศาสตร์ในงานศิลปะการแสดง 293-307
โดย ทศนีย์ สิวโรสง, ศิริรัตน์ ศรีสะอาด, และ นาดยา ปิณฑนานนท์
25. ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการสาธารณะขององค์การบริหาร
ส่วนตำบลศรีบุญเรือง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น 308-322
โดย ศิริพร กองแก้ว และ วิษณุ สมิตสุวรรณ
26. ผลการใช้กิจกรรมการบริหารสมองเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
รายวิชาจิตวิทยาสำหรับครู สำหรับนักศึกษาครู ชั้นปีที่ 1 323-329
โดย ฉันทนันท์ ทองบุญตา
27. แนวทางการพัฒนาสุขภาพจิตของผู้สูงอายุในตำบลบางกระทีก อำเภอสาม
พราน จังหวัดนครปฐม 330-342
โดย มยุรี พลายบัว และ ศัญญา สดประเสริฐ
28. “Meta-governance” ทางออกสำหรับความล้มเหลวของการจัดการ
ปกครอง 343-350
โดย อัญชิรญา จันทระปิฎก
29. การจัดการอารมณ์โกรธของวัยรุ่น 351-359
โดย ปญจจริย์ จุลไกรอนันตสงส์
30. 4 มาตรการบริหารความเสี่ยงขององค์กรพุทธกับการเผยแผ่ในโลกยุคผันผวน 360-371
โดย พระครูสมุห์สนิทวงศ์ วุฑฒิวิโส และชนทอง วัฒนะประดิษฐ์

ENHANCING COMMUNITY ECONOMIC SUSTAINABILITY BASED ON CULTURAL CAPITAL AND LOCAL WISDOM KNOWLEDGE MANAGEMENT : A CASE OF KLONG MADUEA, SAMUT SAKHON

Penpim Phuangsuwan¹, Supaprawat Siripipatthanakul²,
Siriporn Praesri³, Nuttharin Pariwongkhuntorn⁴, and Vilasinee Khemapanya⁵

College of Management, University of Phayao, Bangkok, Thailand^{1,3,4,5}

Faculty of Business Administration, Manipal GlobalNxt University, Malaysia²

E-mail: penpim.ph@up.ac.th¹

Received 2 June 2023; **Revised** 26 July 2023; **Accepted** 26 April 2024.

Abstract

The objectives of this study are to Using Klong Makduea, Samut Sakhon for a case study, this study aimed to organize national and local culture-related research activities. The benefits could enhance the economic sustainability of a community based on cultural capital and local wisdom knowledge management. Purposive sampling from 8 university staff and 108 respondents who were community villagers was adopted for data collection by observations and qualitative approach. Content analysis was used for its interpretation based on knowledge management and sustainability theories regarding natural resources for environmentally friendly products. The findings revealed that the participants perceived knowledge management as essential for enhancing economic sustainability by adopting cultural capital and local knowledge management. Due to community business growth, the culture and local wisdom are excellent capitals for sustainability, both micro and macroeconomics. Community participation could be enhanced by using environmentally friendly products that do not permanently harm the environment and are very healthy for people's lives in the long run. Conclusion and Recommendations The statement presents a positive perspective on the potential benefits of knowledge management, cultural capital, and local wisdom for promoting economic sustainability and community engagement. The limitation is that without specific information about the study or the context in which it will be conducted, it is difficult to assess the validity and generalizability of these findings in quantitative research. It would be necessary to evaluate the study methodology, the participant characteristics, and the specific evidence supporting the stated perceptions, particularly for the structural equation model generally explaining to confirm the hypotheses for further study.

Keywords: knowledge management (KM); community; economic sustainability; cultural capital.

Introduction

In tandem with the projects and government's accomplishments in the environmental field, knowledge management efforts to determine the worth of local wisdom used as the essence of an ecological programme are deemed successful. The value of indigenous knowledge and its incorporation into environmental programmes are crucial. The technical implementation of the programme reflects the importance of local expertise to accomplish regional development goals (Budiana, Bajari & Mulyawan, 2022). Natural resources are environmental components of biological and non-biological resources that collaborate to form an ecosystem. Natural resources have the potential to serve as a source for the development of indigenous wisdom by understanding how natural resources and the environment are managed. Optimally managed, the opportunities, challenges, strengths, and limitations associated with natural resource management and the development of indigenous knowledge can positively affect the environment and the development of indigenous knowledge. Ecological awareness is essential for the people in managing the potential of natural resources to grow local wisdom knowledge, such as preserving the source of indigenous Knowledge (Yuliana et al., 2021). Importance is placed on the harmonious combination of adaptive behaviour and adaptive strategies implemented explicitly or implicitly in response to various environmental conditions to promote the type and quality of local traditional pottery products to improve welfare. By ensuring the sustainability and continuity of local traditional pottery products, the community implicitly modifies the cultural heritage of pottery. As a result of sociocultural shifts, the concurrent development of a diversity of products results in a change (Aini & Winarno, 2022).

Therefore, adopting cultural capital and local wisdom is essential for enhancing economic sustainability through knowledge management. Culture and local wisdom are superb microeconomic and macroeconomic sustainability capitals due to the expansion of local businesses. Using environmentally friendly products that do not irrevocably harm the environment and are very healthy for people's long-term health could increase community participation.

Research Question

How could the researchers enhance community economic sustainability based on cultural capital and local wisdom knowledge management?

Research Objective

This study aimed to organize research activities related to national and local cultures using a case study of Klong Makduea, Samut Sakhon. The benefits could enhance community

economic sustainability based on cultural capital and local wisdom knowledge management by adopting environmentally friendly products of the community.

Literature Review

1. Klong Maduea, Samut Sakhon

Government agencies and the private sector have endeavoured to monitor and mitigate water quality issues effectively. However, the number of environmental complaints in Thailand is increasing annually. In Samut Sakhon province, the patterns and functions of the people's network for sharing information and conservation plans are expanding. The number of developed strategies for implementing environmental conservation management is growing. Due to their desire to enhance the environment, the structure of the people's network was also a crucial management factor. Guidelines for developing people's networks for water conservation are proposed based on the conservative management of resources by the government and the private sector, as well as the creation of a village learning centre to encourage participation. The group's structure, responsibilities, network participation patterns, and roles are also recommended to manage environmental issues effectively (Lamproma et al., 2023). Thus, this case study adopted Klong Maduea, Samut Sakhon as the case study due to Samut Sakhon paying attention to environmental concerns.

2. Cultural Capital and Local Wisdom

On the packaging of new products, a local philosopher narrated historical tales that helped raise consumer awareness and ensured that the products' identities remained intact while meeting customers' requirements. Creating products with added value through quality and standards increased consumer confidence. The success of local wisdom knowledge management: producer development, market development, leadership, cooperation in knowledge management, and product development contributed to improving production efficiency, distribution channels, and participation in goal-setting. Marketing communication also expands the market and increases consumers (Watthanachanobon & Chantaranamchoo, 2020).

3. Knowledge Management

Knowledge is a crucial enabler for agri-food innovation systems that are healthful. Frameworks for knowledge management face significant implementation obstacles. Previous knowledge management frameworks did not integrate innovation pragmatically, relied on linear, reductionist, top-down innovation pathways, and did not explicitly address power, politics, ownership, and trust when combining scientific and local knowledge across multiple stakeholders. The interactions that promote innovation outcomes by formalizing the flows and management of information and knowledge between diverse groups of stakeholders; and explicitly considering previously unresolved practical and relational barriers to facilitate more

equitable, rapidly evolving, and actionable knowledge generation and management for innovation and transformational change (Gardezabal et al., 2023).

Knowledge management comprises four steps: creating, acquiring, and storing knowledge; integrating knowledge; analyzing knowledge and sharing knowledge.

Creating, Acquiring, and Storing Knowledge

Knowledge creation, essential in the innovation process, is forming new ideas through interactions between explicit, implicit, and tacit knowledge, which may extend beyond a single individual. The relationship among different actors is fundamental to creating and acquiring knowledge, as it allows an exchange of questions, needs, practices, research methods, and research findings. Such interaction also favors the transmission of tacit and implicit knowledge and peer-to-peer learning, which require relationships of trust among actors. ICT enables a KM approach to gather, store, and organize larger data sets in shorter periods, at a lower cost, and can favor the creation of explicit knowledge that easily can be integrated into innovation processes (Gardezabal et al., 2023; Demir et al., 2023).

Integrating Knowledge

The three primary purposes of knowledge integration are illustration, convergent validation (triangulation), and the development of analytic density, or "richness". Appropriate data integration methods support the creation and acquisition of knowledge by matching data from qualitative and quantitative methods, identifying new knowledge in large existing datasets via data mining techniques, and synthesizing diverse data sources at various levels. In theory, data integration can enhance the combination of implicit and explicit knowledge by systematizing interactions between research and extension communities and articulating knowledge from multiple sources for a particular location, actor, or process. Trust and transparent ICT solutions are essential to address various approaches to data and knowledge prioritization across actors and potential issues of incomparability and interoperability. Despite these obstacles, data integration is crucial to making diverse knowledge sources accessible and beneficial to all agri-food system actors (Gardezabal et al., 2023; Shehzad et al., 2023).

Analyzing Knowledge

The analysis was defined as inspecting, cleansing, transforming, and modelling data to discover useful information, suggest conclusions, and facilitate decision-making. Predictive analytics enables the modelling of the future, demonstrating the ability to predict one measurement from another without explaining why this prediction is accurate. In contrast, prescriptive analytics can initiate the creation of models to support decision-making processes, generating the capacity to suggest concrete actions based on the collected data. Methodologies for analyzing agricultural data must produce all five levels of analysis, ranging from the description of the information to the optimization of predictive data (Gardezabal et al., 2023; Than et al., 2023).

Sharing Knowledge

Recent research on alternative approaches has emphasized knowledge exchange among heterogeneous actors instead of linear knowledge transfer. Knowledge sharing can influence and shape personnel's skills, attitudes, and actions in pursuing organizational objectives when implemented effectively. Sharing can be accomplished directly through interpersonal communication or indirectly through an intermediary instrument, but social behaviours and power dynamics also mediate it. A recent study discovered that a lack of funds, horizontal and vertical fragmentation within organizations, and the absence of adequate evaluation criteria for collaborative innovation networks are among the most significant challenges to collaboration and social learning (Gardeazabal et al., 2023; Bresciani et al., 2023).

4 Economic Sustainability

Each society has four dimensions: economic, social, environmental, and institutional. Each is a complex, dynamic, self-organizing, and evolving entity, resulting in a tremendously complex coupled system. For this system to be sustainable, its four subsystems must maintain the capacity to endure and become, while the subsystems' interconnections must permit permanent co-evolution. In the context of sustainability, the economic, social, environmental, and institutional sustainability of the economy can be defined, and the utility of economic theories in describing a complex, evolving system such as the economy can be evaluated (Spangenberg, 2005; Sarfraz et al., 2023; Rusch, Schöggel & Baumgartner, 2023).

5 Environmentally Friendly Products

Recent global attention has been focused on the intention to purchase green products due to their extensive use and high environmental concerns. Environmental concern, environmental knowledge, green product, and eco-innovation influence the intention to purchase green products. In addition to being crucial, consumers' awareness of environmental problems is also essential. Green purchase intention is positively correlated with environmental concern, environmental knowledge, green product, and eco-innovation. Significantly and positively, consumer attention mediates environmental concern, environmental knowledge, green product, eco-innovation, and green purchase intention (Moslehpour et al., 2023; Almaqtari et al., 2023).

Methodology

In this investigation, a qualitative approach was utilized as a research method. Qualitative research aims to elucidate the contexts in which individuals or groups make decisions and conduct in particular ways, as well as to explain why the precisely observed phenomenon occurred (Siripipatthanakul et al., a & b; Kok, 2023; Lim, 2023; Limna & Kraiwanit, 2022). The researchers collected secondary data using the keywords of knowledge management (KM), community, economic sustainability, cultural capital and local wisdom.

Primary data adopted observations, and a qualitative approach was used to capture data from 116 respondents, including eight university staff and 108 community villagers. The researchers used a purposeful sampling method. Content analysis was used for its interpretation based on knowledge management and sustainability theories regarding natural resources for environmentally favourable products.

Results

Most participants were elderly who were community villagers in **Klong Maduea, Samut Sakhon. The participants comprised** 72 women and 36 men (108 respondents) and eight university staff. The findings indicated that the participants viewed knowledge management as crucial for enhancing economic sustainability by adopting cultural capital and local knowledge management. Culture and local knowledge are superb microeconomic and macroeconomic sustainability capitals due to the expansion of local businesses. Using environmentally friendly products that do not irrevocably harm the environment and are very healthy for people's long-term health could increase community participation.

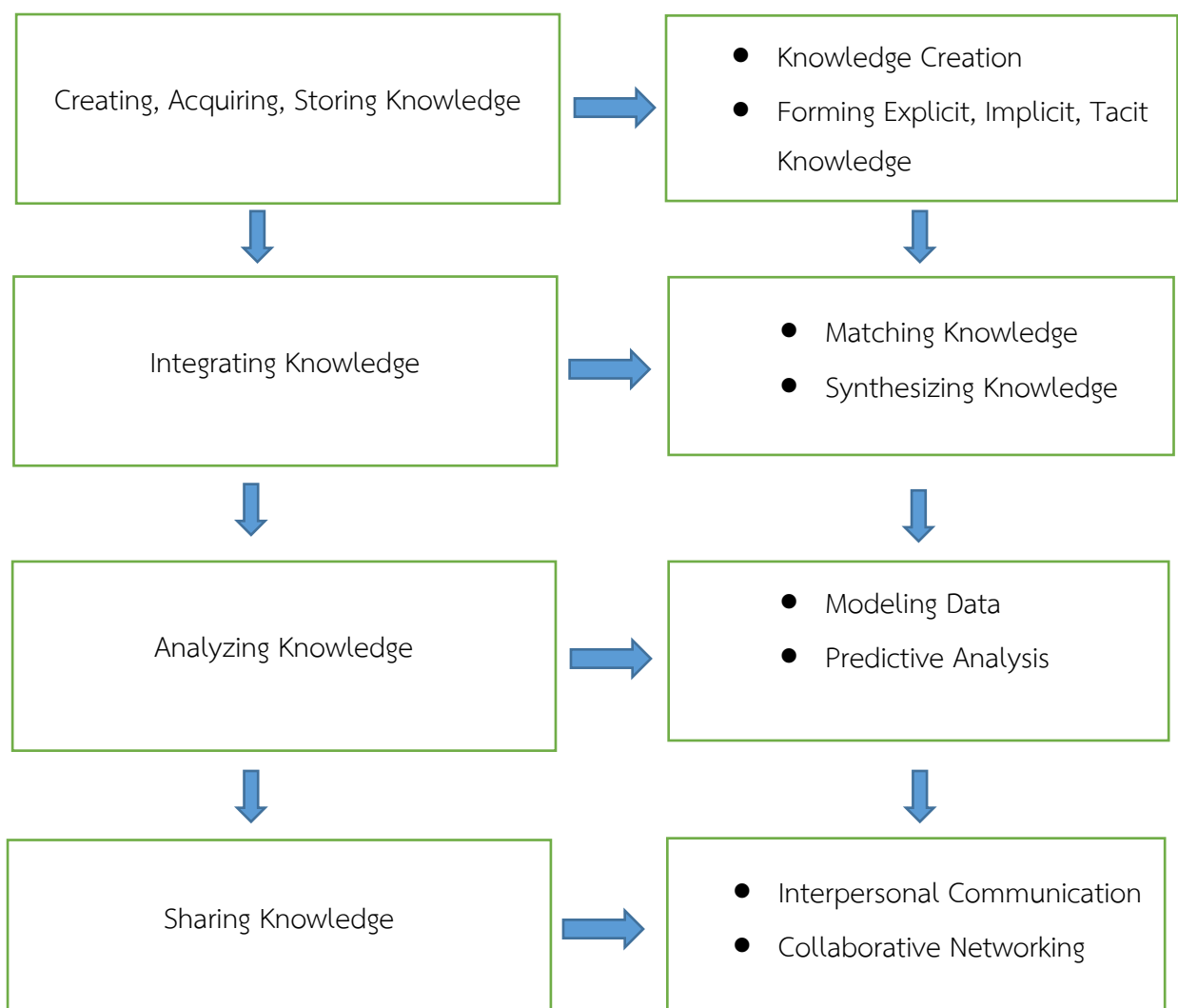

Figure 1 Four Steps of Knowledge Management

Figure 2 shows the participants' collaboration on the project.

Figure 3 shows the product distribution of environmentally concerned products.

Figure 4 shows product pictures of herbal bath liquid soap: local products such as fresh ginger

Figure 5 shows herbal bath liquid soap (Turmeric Shower Gel) with the University of Phayao logo

Figure 6 shows the environmentally concerned products in sharing intrinsically knowledge.

Figure 7 shows the environmentally concerned products in sharing and the intrinsic and extrinsic knowledge.

Enhancing community economic sustainability based on cultural capital and local wisdom knowledge management involves leveraging a community's unique cultural assets and traditional knowledge to promote economic growth, preserve cultural heritage, and improve overall well-being. Here are some steps to the process guidance:

Identify Cultural Capital and Local Wisdom

Start by understanding the cultural capitals, traditional practices, and local wisdom present within the community. It could include art forms, handicrafts, culinary traditions, indigenous knowledge, sustainable farming techniques, or other unique cultural aspects.

Conduct a Community Needs Assessment

Engage with community members and stakeholders to identify their economic needs, aspirations, and challenges. It will help the community villagers align their efforts with their priorities and ensure that the initiatives to develop are relevant and beneficial.

Foster Collaboration and Participation

Create a platform for community members to actively participate in decision-making processes and contribute their knowledge and skills. Encourage collaboration among individuals, local businesses, cultural institutions, and community organizations to harness collective wisdom and resources.

Establish Knowledge Management Systems

Develop systems to document and manage local wisdom, including traditional practices, indigenous knowledge, and cultural heritage. It can involve creating a database, organizing workshops or seminars, establishing mentorship programs, or utilizing digital knowledge-sharing platforms.

Identify Economic Opportunities

Explore leveraging cultural capital and local wisdom to generate sustainable economic opportunities. It could involve promoting cultural tourism, creating marketplaces for local artisans, establishing community-based enterprises, or integrating traditional knowledge into sustainable agriculture or natural resource management practices.

Capacity Building and Skill Development

Provide training and capacity-building programs to empower community members with the necessary skills and knowledge to capitalize on economic opportunities. It could include business management, marketing, product development, or enhancing environmentally friendly products of the community.

Promote Cultural Preservation and Sustainability

Emphasize the importance of preserving cultural heritage and sustainable practices as part of the community's economic development strategy. Encourage responsible and ethical approaches that ensure the long-term preservation of cultural capital, local wisdom and the environment.

Engage in Partnerships and Networking

Collaborate with relevant government agencies, non-profit organizations, educational institutions, and other stakeholders to enhance support for community economic sustainability initiatives. Seek funding opportunities, technical assistance, and external expertise to strengthen community efforts.

Monitor and Evaluate the Community Impact

Regularly assess the impact of the initiatives and adjust as necessary. Monitor economic indicators, community well-being, cultural preservation, and the sustainability of the projects to ensure they align with the community's goals.

Celebrate the Success Stories

Highlight success stories and share them within the community and beyond. It will inspire others and help attract more attention, resources, and support for future endeavors.

Discussions

The findings support Watthanachanobon & Chantaranamchoo (2020), Lamprorna et al. (2023) and Gardeazabal et al. (2023) that in recent years, there has been a growing emphasis on incorporating cultural capital and local wisdom into product development of more environmentally friendly concerns for sustainability. Knowledge management comprises four steps: creating, acquiring, and storing knowledge; integrating knowledge; analyzing knowledge and sharing knowledge. This strategy employed a qualitative approach and content analysis to increase consumer awareness and maintain the products while meeting economic sustainability needs. Knowledge management and environmentally friendly products are necessary for economic sustainability.

According to several studies (Spangenberg, 2005; Yuliana et al., 2021; Aini & Winarno, 2022; Moslehpour et al., 2023; Lamproma et al., 2023; Almaqtari et al., 2023), the results support that knowledge management is an essential component of this process. In the agri-food industry, knowledge is viewed as a crucial enabler of innovation, particularly regarding healthy practices. However, implementing effective frameworks for knowledge management has proven difficult. Previous frameworks frequently neglected innovation integration and did not rely on local wisdom from various stakeholders. Production efficiency, distribution channels, and market expansion enhance consumer confidence through quality and standards. Formalizing the flow and management of information and knowledge among various stakeholder groups is crucial to facilitate equitable and actionable knowledge creation and management for innovation and transformational change. It is also necessary to resolve barriers of a practical and relational nature. Additionally, economic sustainability is a crucial factor that requires consideration. Societies are intricate economic, social, environmental, and institutional systems. The evaluation of economic theories in characterizing a complex and evolving economic system and a holistic approach to promoting sustainability across all dimensions is crucial. Sustainability is because of natural products and environmental concerns for consumption.

Conclusions

The findings indicated that the participants perceived knowledge management as crucial for enhancing economic sustainability by adopting cultural capital and local wisdom. Culture and local wisdom are superb microeconomic and macroeconomic sustainability capitals due to the expansion of local businesses. Using environmentally friendly products that do not irrevocably harm the environment and are very healthy for people's long-term health could increase community participation. Remember that every community is unique, and the process of enhancing economic sustainability based on cultural capital and local wisdom will vary. It is essential to work closely with community members. It should respect the values, traditions, and aspirations to create initiatives that benefit them and preserve their cultural heritage.

Global interest in the demand for environmentally friendly products has increased significantly. Consumers are increasingly inclined to buy green products in response to heightened environmental concerns. The intention of consumers to purchase green products is influenced by environmental concerns, environmental knowledge, green products, and eco-innovation. In addition, consumer attention functions as a mediator between these variables and actual purchase intent. Consumers must be aware of environmental issues and the significance of their consumption decisions to increase demand for environmentally responsible products. Incorporating cultural capital and wisdom into product packaging and development has proved to be an effective method for increasing consumer awareness and preserving product authenticity. Knowledge management fosters innovation and

transformational change in the agri-food sector. In contrast, economic sustainability requires a comprehensive comprehension of economic, social, environmental, and institutional interdependence. Moreover, consumers' environmental concerns, knowledge, and intention to support eco-innovation drive the demand for environmentally beneficial products. These insights emphasize the significance of incorporating multiple factors and stakeholders to develop sustainable and socially responsible business practices.

Limitations and Recommendations

The statement provides a positive perspective on the future economic and social benefits of knowledge management, cultural capital, and local wisdom. It is challenging to assess the validity and generalizability of these quantitative research findings without specific information about the study or the context in which it will be conducted. It would be necessary to evaluate the study methodology, the participant characteristics, and the specific evidence supporting the stated perceptions, particularly for the structural equation model that explains in general terms to confirm the hypotheses for future research.

Acknowledgments

Honorable mention, competition results, projects and articles on sustainability Physical and environmental development According to the criteria and environment according to the UI Green criteria to become a model university. In creating sustainability (Super KPI) Group A (study and research) 2023 University of Phayao, financial support 15,000 baht from the article **“Enhancing Community Economic Sustainability Based on Cultural Capital and Local Wisdom Knowledge Management : A Case of Klong Maduea, Samut Sakhon”**

References

- Aini, D. N., & Winarno, A. (2022). Cultural Heritage Folk Crafts Management: Contribution to the Welfare and Stability of Local Wisdom. *Technium Social Sciences Journal*, 31, 685-692.
- Almaqtari, F. A., Elsheikh, T., Al-Hattami, H. M., & Mishra, N. (2023). The impact of board characteristics on environmentally friendly production: A cross country study in Asia and Europe. *Journal of Cleaner Production*, 392, 136257.
- Bresciani, S., Rehman, S. U., Giovando, G., & Alam, G. M. (2023). The role of environmental management accounting and environmental knowledge management practices influence on environmental performance: mediated-moderated model. *Journal of Knowledge Management*, 27(4), 896-918.
- Budiana, H. R., Bajari, A., & Mulyawan, R. (2022). Knowledge Management about Local Wisdom in Implementation of Public Policies. *Webology*, 19(1), 6441-6450.

- Demir, A., Budur, T., Omer, H. M., & Heshmati, A. (2023). Links between Knowledge management and organizational sustainability: does the ISO 9001 certification have an effect?. *Knowledge management research & practice*, 21(1), 183-196.
- Gardeazabal, A., Lunt, T., Jahn, M. M., Verhulst, N., Hellin, J., & Govaerts, B. (2023). Knowledge management for innovation in agri-food systems: a conceptual framework. *Knowledge management research & practice*, 21(2), 303-315.
- Kok, S. L. (2023). A Strategic Cooperative Model: The Case of Islamic Financing Hub. *Advance Knowledge for Executives*, 2(1), 1-15.
- Lamproma, W., Poommai, S., Bhummikittipicha, P., Meelac, N. & Jotaworna, S. (2023). The patterns and roles of people's network in water resource conservation in urban areas, Thailand. *Water Conservation & Management*, 7(1); 19-27.
DOI: <http://doi.org/10.26480/wcm.01.2023.19.27>
- Lim, L. (2023). Digital Marketing Strategies: A Case of Charles & Keith. *Advance Knowledge for Executives*, 2(2), 1-11.
- Limna, P., & Kraiwanit, T. (2022). Service Quality and Its Effect on Customer Satisfaction and Customer Loyalty: A Qualitative Study of Muang Thai Insurance Company in Krabi, Thailand. *Journal for Strategy and Enterprise Competitiveness*, 1(2), 1-16.
- Moslehpour, M., Chau, K. Y., Du, L., Qiu, R., Lin, C. Y., & Batbayar, B. (2023). Predictors of green purchase intention toward eco-innovation and green products: evidence from Taiwan. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 36(2), 2121934.
- Rusch, M., Schöggel, J. P., & Baumgartner, R. J. (2023). Application of digital technologies for sustainable product management in a circular economy: A review. *Business Strategy and the Environment*, 32(3), 1159-1174.
- Sarfraz, M., Ivascu, L., Artene, A. E., Bobitan, N., Dumitrescu, D., Bogdan, O., & Burca, V. (2023). The relationship between firms' financial performance and performance measures of circular economy sustainability: an investigation of the G7 countries. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 36(1), 2101019.
- Shehzad, M. U., Zhang, J., Latif, K. F., Jamil, K., & Waseel, A. H. (2023). Do green entrepreneurial orientation and green knowledge management matter in the pursuit of ambidextrous green innovation: A moderated mediation model. *Journal of Cleaner Production*, 388, 135971.
- Siripatthanakul, S., Jaipong, P., Limna, P., Sitthipon, T., Kaewpuang, P., & Sriboonruang, P. (2022, a). The Impact of Talent Management on Employee Satisfaction and Business Performance in the Digital Economy: A Qualitative Study in Bangkok, Thailand. *Advance Knowledge for Executives*, 1(1), 1-17.
- Siripatthanakul, S., Limna, P., Siripattanakul, S., & Auttawechasakoon, P. (2022, b). The Impact of TPB Model on Customers' Intentions to Buy Organic Foods: A Qualitative Study in Angsila-Chonburi, Thailand. *Psychology and Education Journal*, 59(2), 419-434.

- Spangenberg, J. H. (2005). Economic sustainability of the economy: concepts and indicators. *International journal of sustainable development*, 8(1-2), 47-64.
- Than, S. T., Le, P. B., Le, T. P., & Nguyen, D. T. N. (2023, February). Stimulating product and process innovation through HRM practices: the mediating effect of knowledge management capability. In *Evidence-based HRM: a Global Forum for Empirical Scholarship* (Vol. 11, No. 1, pp. 85-102). Emerald Publishing Limited.
- Watthanachanobon, W., & Chantaranamchoo, N. (2020). A Local Wisdom Knowledge Management Model to Enhance Economic Value Added for Textile Products of Thai-Yuan Ethnic Groups in Mid-Central Provincial Cluster. *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)*, 13(4), 9-24.
- Yuliana, E., Yusuf, M., Nirmalasary, T. N., Amri, N. H., Erlyn, P., Hariani, P. L., & Hidayat, B. A. (2021). Natural Resources and Environment Management for the Development of Local Wisdom. *Budapest International Research and Critics Institute (BIRCI-Journal): Humanities and Social Sciences*, 4(4), 8248-8254.

THE MARKETING MIX FACTORS AFFECTING LOYALTY IN A BADMINTON COURT SERVICE IN CHON BURI PROVINCE

Chalinee Bamrungsang¹ and Thanarit Thanaiudompat

Faculty of Liberal Arts, Thailand National Sports University Chon Buri Campus

E-mail: kateamorfati@gmail.com¹

Received 17 March 2023; Revised 28 March 2023; Accepted 30 April 2024.

Abstract

The aims of this research were to 1) study the marketing mix factors of badminton court service in Muang district, Chon Buri province 2) study the customer loyalty of the selection of badminton court in Muang district, Chon Buri province 3) find out the marketing mix factors influencing the customer loyalty in the selection of badminton court in Muang district, Chon Buri province. The quantitative method was used. The sample of this research was 205 customers of badminton court service in Muang district, Chon Buri province. The research instrument was an online survey.

The findings from the research revealed that 1) the attitude towards the marketing mix factors of badminton court service in Muang district, Chon Buri province in the overall was at the high level. Considering each aspect, the results indicated that place had the highest value. 2) the attitude towards the customer loyalty of the selection of badminton court in Muang district, Chon Buri province in the overall was at the high level. Considering each aspect, the results indicated that affective had the highest value. 3) the marketing mix factors which covered 7Ps is related to the customer loyalty at the high level. It could be explained the variance of customer loyalty that it was at 72.2% ($R^2 \text{ Change} = 0.722$). The constant was 0.521. The linear regression equation was : $\hat{Y} = 0.521 + 0.302x_1 + 0.293x_2 + 0.192x_3 + 0.240x_4 + 0.610x_5 + 0.201x_6 + 0.511x_7$

Keywords : Badminton Court ; Marketing Mix Factors ; Customer Loyalty

Introduction

Maintaining one's health and exercising has become very common in recent years due to increased public awareness of the benefits of regular exercise on one's health. Along with the health-conscious trend, it also stems from well-known athletes who have a say in what sports people choose to play. One such athlete is Ratchanok Intanon, a badminton champion who started the badminton trend in Thailand. The size of the income market and other

potential of the sports industry market have had a positive impact on the country's overall economic and social conditions up until making badminton very popular (Pachira Ekhankamol, 2017), which has made badminton one of the strategic goals in developing the country from both a sports perspective and an economic perspective (Wachira Pakdeesi, 2017).

Badminton has been a popular sport for a long time because it can be played (Anongnat Thonglon, 2015) as one of the sports that can add value and promote the country's economy by supporting businesses related to badminton such as the production of badminton, clothing and equipment, business for renting badminton courts, including badminton competition management business, etc. (National Sports Development Plan No. 6, 2017). In Chon Buri there are a total of 11 badminton courts available for rent for exercise and growing continuously. In Muang District, Chon Buri Province, there are 10 badminton courts available for rent, including home sports clubs; Silas Sports Club, Amatio Mintan Iceberg Chon Buri Sport Club, Grand Village, Ban Rai, Bangsaen, Tasana Garden BP Court, Esc North, and the government sector, 1 field, namely, Chon Buri Municipality Badminton Court. Therefore, there are 11 badminton courts available for rent in total. Muang District, Chon Buri Province has more badminton courts than other districts in Chon Buri Province (Thaibadminton, 2022). This causes high competition in the group of badminton court rental businesses. By itself, the service users have alternatives to make decisions about providing services causing market competition to occur which must have many factors which will make service users choose to use exercise services, whether it is internal management, implementing a strategy or adjusting the service model or service location, therefore, it is necessary for the service provider to use different marketing strategies to attract the attention of service users to use the service of their fitness center (Rujipot Insuwan, 2012).

In addition to having in relation to the customer's service behavior, the service user has the greatest value to the business. Therefore, marketing strategies should aim to create loyalty and must focus on the group of users. This will make the business get long-term profits (Amornrat Pinaikul, 2006).

Chon Buri Province is considered an eastern coastal city that helps generate income, given to Thailand from a port city to send goods and industry. It is also a city that has adopted the sport tourism guideline or "Sport Tourism" as an important mechanism to drive the development of the province to the highest level to be the leading "Sports City" in Thailand (Matichon Online, 2021) where the fitness center service business is very popular. One of which, the badminton court rental business has the opportunity to operate the business and aim for profits as well. Nowadays, there are more badminton courts for rent in Chon Buri province. This research focuses on studying marketing. In using badminton court services for rent in Chon Buri province to be used as information for decision-making and as a guideline

for improvement to develop rental badminton court business and provide services to be able to truly meet the needs of service users. Therefore, the researcher is interested in studying the factors affecting loyalty to service use in order to know which factors affect the use of badminton court services in Muang District Chon Buri Province until getting them to use the service and come back to use the service of badminton courts in Muang District Chon Buri Province. The information obtained from this study may be useful to operators and service users to improve, modify and develop services and marketing strategies to respond to the needs of current service users. This will be able to create competitive advantages and develop strategies for doing business more sustainably.

Objectives

1. To study the marketing mix factors of badminton court services in Muang District, Chon Buri Province.
2. To study the loyalty in choosing badminton court services in Muang District, Chon Buri Province.
3. To analyze the influence of marketing mix factors on loyalty in using badminton court services in Chon Buri Province.

Literature review

Marketing strategies of the badminton court business

The marketing factor is an important tool that allows businesses to reach more users. This also increases competitiveness (Chaisiri lamkulwat, 2018) and more service users. It is also a tool that can help encourage more service users who have never used the service, and increase competitiveness as well (Chaisiri lamkulwat, 2018) and the study of service user behavior. The decision to choose a service can be considered a delicate matter that requires great attention (Shahzad et al, 2013). According to the decision-making process and is beneficial to business owners who will be able to use it to meet the needs of service users as well (Nuch Nat Meesomput, 2009). Marketing factors are things that badminton court operators can use as guidelines for improvement, and product development, including processes to reach service users in various fields and adjusting marketing strategies to meet and attract service users so that they want to use the service that meets the needs of service users in and able to create a competitive advantage as well as generate sustainable returns to the business (Philip Kotler, 1997). Therefore, marketing strategies are important to the badminton court business, which is an important tool that allows businesses to grow and respond to the market, making it possible to truly reach service users.

Factors affect the marketing strategies

A marketing tool used by badminton court businesses to plan strategies to achieve targeted marketing objectives to create customer satisfaction, using the service, which

marketing factors influence the use of badminton court services, whether in terms of price factors, rates, learn badminton that is appropriate, playback device cost, and physical environmental factors. The service users choose to use the service because the badminton court has a complete distribution of equipment such as badminton rackets, shuttlecocks at various prices, and bandages, clothes handles have a tendon service (Cholasawat, 2013). Therefore, marketing strategies are an important part in driving the business to operate efficiently.

The concept and theory related to the marketing factors of badminton court services in Thailand

Marketing mix factors relate to the selection of badminton court services, whether in terms of product, price, place, promotion, etc., which are all important marketing tools. The concept of the 7P's marketing mix in each part is as follows (Lovelock, 2007) 1. Product, offering to the market for interest and able to make service users satisfied in using the service (Warunee Srisan, 2017) 2. Price, set the price to be suitable for the quality of service (Inthararat Somboonpulporn, 2013) 3. Place, business owners can create distribution channels or access activities (Kanchanavadee Samleethet, 2021) 4. Marketing promotion is a tool that communicates and builds relationships with service users well. It is an activity that can stimulate sales and selection of services (Lamb, Hair & McDaniel, 2000) 5. People in the badminton court should have personnel or employees who have expertise and have been trained. Employees are courteous, beaming, willing, and enthusiastic in providing service (Chonthicha Iamsitthiphan, 2020) 6. Physical Evidence, things that service users can experience, such as the atmosphere inside the badminton court. It is suitable, modern, safe, with complete facilities, clean and sufficient for service (Lamb, Hair & McDaniel, 2000) 7. Process, if the service quality and impressive service, clear and accurate with the least amount of time in operation. (Lovelock, 2003).

The concept and theory related to the loyalty

The element of loyalty consists of 3 dimensions: 1. Behavioral aspect is the result of a person having initial feelings, so there is a response by showing any behavior, which in terms of behavior and attitude may be a cause for behavior such as not wanting to move away from the badminton court. (Lopraditpong, 2006) 2) Affective Aspect is the emotion or feeling that arises from the assessment of like and dislike of people or situations, such as love to work for the badminton court and satisfaction in the badminton court. (Thiangsompong, 2008) 3. Cognitive Aspect is the value, belief that a person holds on to a person or situation that influences what that person perceives and acts like confidence and trust in the badminton court. Devotedness contains the following three dimensions: Behavioral Aspect, Affective Aspect, and Cognitive Aspect (Pong & Yee, 2001).

From the literature review, the hypotheses were set as follows:

Hypothesis 1: Marketing mix in terms of product affects loyalty.

Suci Ayu Sudari (2019) stated that product quality has the greatest impact, in which satisfaction is the starting point for loyalty. Quality products lead to customer satisfaction. This corresponds to Ani Nor Widyastuti (2020) saying that buyers want quality, safe and hygienic products. These things make the buyer satisfied with the product. Therefore, it can be concluded that the product marketing mix factors affect the loyalty of service users. If the product is of good quality, it will impress and satisfy the customer, which will lead to a positive attitude and loyalty in the future. Hence, the researcher has formulated the following hypothesis: Hypothesis 1: Marketing mix in terms of product affects loyalty in using badminton court services in Chon Buri Province.

Hypothesis 2 Marketing mix factors in price affect loyalty.

Auh and Johnson (2005) stated that price is very important to the service users because the price set has an impact on customer satisfaction and loyalty. This is consistent with Simanjuntak (2020) who said that the marketing mix factor in price has the greatest effect on loyalty. Competitive price, acceptable payment terms, price that is in line with quality will be an advantage. Therefore, it can be concluded that the price marketing mix is a fair price setting and a reasonable product price setting, a price that consumers are satisfied with, thus affecting service loyalty. As a result, they will choose to use the service and become loyal to the point of telling their friends to come to use the service and come back to use it again. Therefore, the researcher has formulated the hypothesis as follows: Hypothesis 2: Marketing mix factors in price affect loyalty in using badminton court services in Chon Buri Province

Hypothesis 3 Marketing mix factors in terms of place affect loyalty.

Kamolsing Nilsri (2007) found that Buriram United football club fans had attended the match before, and they attended the match to experience the fun of the match the most in terms of in terms of distribution channels that are close to the workplace and in terms of prices that are suitable for service quality. Consistent with (Daulay, 2021), distribution channel variables are the activities and channels that enable buyers to access the product. Therefore, it can be concluded that Marketing mix in terms of place for distribution, if it is a variety of distribution channels or a suitable location that is convenient to travel because at present Consumers do not like the hassle of accessing services that are uncomplicated; they want convenient, fast services which will allow them to be able to create satisfaction for consumers, will lead to loyalty in using the service in the future. Therefore, the researcher has formulated the hypotheses as follows: Hypothesis 3 : Marketing mix factors in terms of place affect loyalty in using badminton court services in Chon Buri Province.

Hypothesis 4 Marketing mix in terms of promotion affect loyalty.

Chaisiri Eamkulwat (2018) found that in marketing promotion factors, it was found that most service users are interested in applying for an annual membership that receives special

privileges such as discounts and receiving VIP-level services, etc. This is consistent with the work of (Jodi Widardi, 2019), stating that promotion is one method used to increase customer numbers. Making promotions, discounts or interesting packages can create interest and attract a lot of service users. Therefore, it can be concluded that marketing promotion is very necessary. At present, there are many channels for public relations or giving special privileges or discounts to consumers in order to attract the attention of consumers, which in turn leads to word of mouth and affects repeated use. Therefore, the researcher has formulated the hypothesis as follows: Hypothesis 4 Marketing mix in terms of promotion affect loyalty in using badminton court services in Chon Buri province.

Hypothesis 5 Marketing mix in terms of people affect loyalty.

Pajira Ekkamon (2017) stated that the factors influencing the decision to choose badminton court services in Bangkok and its vicinity was employees' attention to services as those who are interested in playing badminton or badminton players expect to use the services of badminton courts that are equipped with badminton courts, and in accordance with the research of Koklang (Qausar Eganael Putra, 2020) stating that operators need to train their employees to provide better quality services to make them popular with service users even more. Therefore, it can be concluded that marketing mix factors in terms of people, if the service provider has good human relations, smiling and willing to give advice, it will help create a good attitude, impression of the service which will result in the boost of confidence and trust in the organization, and it will result in the loyalty to the organization and service place. Therefore, the researcher has formulated the following hypothesis : Hypothesis 5: Marketing mix in terms of people affect loyalty in using badminton court services in Chon Buri province.

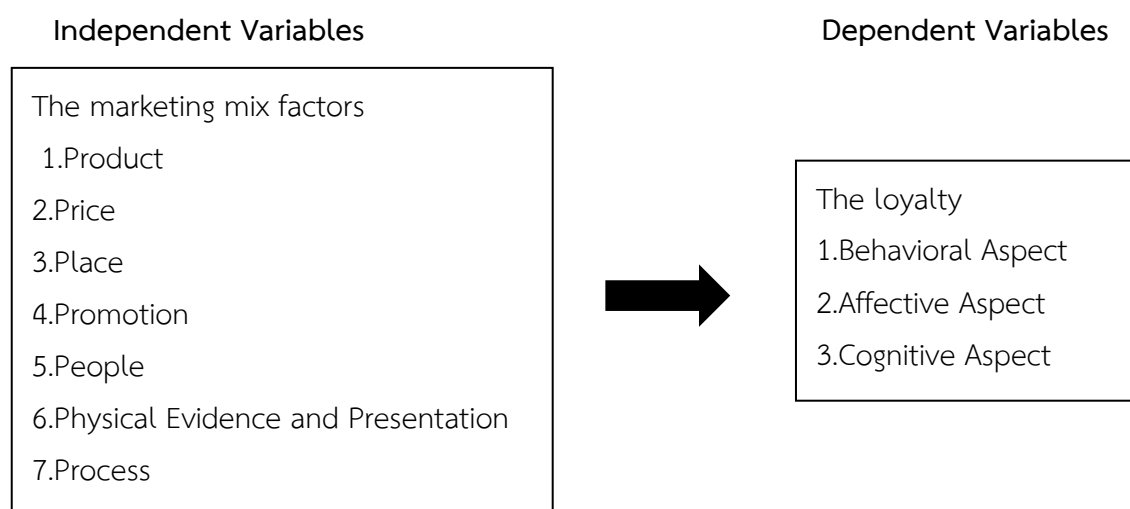
Hypothesis 6 Marketing mix in terms of physical evidence / environment and presentation affect loyalty.

Winai Praipisut (2009), The development of badminton court service business found that physical environmental factors influence the use of badminton court service. Users choose to use the service because the badminton court has a complete distribution of equipment such as badminton rackets, shuttlecocks at a variety of prices, bandages, clothes, stringing services. This is in line with the research of (Pattanapong Chana, 2021) saying that physical refers to the equipment as well as the atmosphere, environment, symbolic uniforms. All of them are important. Entrepreneurs must always maintain and be ready to service. Therefore, it can be concluded that physical evidence / environment and presentation have an effect on the choice of service, whether it is location, availability of service, quality, atmosphere, etc., all affecting the selection decision. If there is availability of that service, it will create a positive attitude for consumers including good feeling that it will make customers choose to use the service again. Therefore, the researcher has formulated the hypothesis as follows: Hypothesis 6: Marketing mix in terms of physical evidence / environment and presentation affect loyalty in using badminton court services in Chon Buri province.

Hypothesis 7 Marketing mix in terms of process affect loyalty.

Dittachai Chankuna (2018) said that the products or services in the fitness business allow consumers to make a decision to purchase products or services in the fitness business according to the goals that the entrepreneur wants, including creating a good buying experience that will result in loyalty to the brand as well. This is consistent with the work of (Ramin Ravangard , 2020) that process is the most important. Accurate and fast service will make service users very satisfied. By focusing on efficient processes, it not only satisfies customers but also leads to customer loyalty. Therefore, it can be concluded that if the service process is well managed, uncomplicated and clear, convenient and fast, it will impress users, which will lead to loyalty to the service. Consumers will have confidence in the service provided in that place and will tell others to choose the service as well. Therefore, the researcher has formulated the following hypothesis: Hypothesis 7 Marketing mix in terms of process affect loyalty in using badminton court services in Chon Buri province. It can be summarized as a research conceptual framework as follows:

Conceptual Framework

Method

In researching marketing mix factors affecting loyalty in using badminton court services in Chon Buri Province, the researcher used a quantitative research model (Questionnaire) as a tool to collect data on various factors to be studied. The researcher had to create a questionnaire and collect sample data through questionnaires distributed in different locations. The sample would answer the questionnaire in a form of self-administered questionnaire, in which the researcher would conduct the study in accordance with the following steps:

Population and sample

The population used in this study were badminton users in Chon Buri province, living in Muang District, Chon Buri Province. The sample used in this study was the population living, working, and studying, including those who used badminton services in Muang District, Chon Buri Province.

The sample of this research was 205 customers of badminton court service in Muang district, Chon Buri province. According to Hair et al., (2019), a sample should not be less than 200 sample.

Data Collection

The researcher collected data in a research study on Marketing Mix Factors Affecting Loyalty in Using Badminton Court Services in Chon Buri Province” via Google Forms by preparing a QR Code for the sample to answer the questionnaire. The methods for submitting the questionnaire are as follows: 1. Sent QR Code to the researcher's existing Line group. 2. Asked permission from the owner of the court to walk in and ask service users in some badminton courts in Muang District, Chon Buri Province which were not in the Line group created by the researcher to communicate and ask people who came to use the service.

Research tools

The tool used in this study was an online questionnaire on marketing mix factors affecting loyalty in selecting badminton court services in Chon Buri Province with the following steps: The questionnaire was divided into 5 parts as follows: (Part 1) Preliminary information of the respondents to be used to summarize the results of the descriptive research, which was a questionnaire about demographic data, including sex, age, marital status, education level, occupation and income; (Part 2) Results of data analysis of badminton court service usage; (Part 3) A questionnaire about marketing mix factors that affect the use of badminton court services, including product, price, place, promotion, physical evidence/ environment and presentation, process; (Part 4) Loyalty questionnaire in terms of Behavioral Aspect, Affective Aspect, Cognitive Aspect. In addition, this section contains user recommendations to explain their loyalty to the Service.

Descriptive Statistics

It describes the demographic characteristics of the sample. The study was presented in the form of a table of frequency, percentage, mean and standard deviation.

Inferential Statistics

Statistics used to test the hypothesis of the research using multiple regression analysis to explain the effect of more than one independent variable on the dependent variable.

The results of the analysis of data from the research study on marketing mix factors that affect the loyalty of badminton court users in Chon Buri province were as follows:

Part 1 Results of the analysis of demographic data of badminton court users in Chon Buri Province The study found that from 205 respondents, most of the badminton court users were male (128 people, representing 62.4%) more than female (77 people, representing 37.6%), with 18-20 years old, (24 people, representing 11.7%), 21-30 years old (57 people, representing 27.8%), 31-40 years old (73 people, representing 35.6%), 41-50 years old (28 people, representing 13.7%), 51-60 years old (7 people, representing 3.4%), 61-65 years old (15 people, representing 7.8%). The respondents were working as government/state enterprise officers (35 people, representing 17.1%), business owners (41 people, representing 20%), freelancers (22 people, representing 10%), private officers (78 people, representing 38%), students (27 people, representing 13.2%), and other jobs(2 people, representing 1%). In terms of marital status, it was found that the respondents were single (129 people, representing 62.9%), married (61 people, representing 29.8%), separated, widowed, divorced (15 people, representing 7.3%), with monthly income lower than 10,000 baht (18 people, representing 9.3%), 10,001-30,000 baht (116 people, representing 56.6%), 30,001-50,000 baht (47 people, representing 22.9%), 50,001-70,000 baht (11 people, representing 5.4%), 70,001-80,000 baht (5 people, representing 2.4%), more than 80,001 baht representing 3.4%.

Part 2 The analysis of data on the use of badminton courts in Chon Buri province of the respondents found that 186 people used to use badminton courts in Muang District, Chon Buri Province, representing 90.7% more than those who had never used badminton courts in Muang District, Chon Buri Province (19 people representing 9.3%). The frequency of using badminton court services on average per week was 1-2 times (142 people, representing 69.3%), 3-4 times (47 people, representing 22.9%), 5-6 times (9 people, representing 4.4%), more than 6 times (7 people representing 3.4%). The duration of using the badminton court service per time was 1 hour (80 people, representing 39%), 2 hours (97 people, representing 47.3%), 3 hours (21 people, representing 10.2%), more than 3 hours (7 people, representing 3.4%). The average service fee per time was less than 50 baht (30 people, representing 14.6%), 50-100 baht (48 people, representing 23.8%), 101-150 baht (26 people, representing 12.7%), more than 151 (100 people, representing 47.9%).

Part 3 The results of analyzing data on marketing mix attitudes of badminton court users in Chon Buri Province based on the analysis of respondents' data on marketing mix attitudes, it was found that (3.1) For attitude of marketing mix in product aspect, it was found that the respondents had overall attitude of marketing mix in product aspect at high level(Mean = 3.65, Standard deviation= 0.86). When considering each item, it was found that the respondents gave importance at a high and moderate level. The item with high level of importance included item 4: The badminton court you choose to use has the quality service you expect such as, the court is standardized, lighting system is ready to be used, staff is ready to provide,

expert and knowledgeable, clean bathrooms, etc (Mean = 3.78, Standard deviation = 1.03); item 1: The badminton court you choose to use is famous and well-known (Mean = 3.69, Standard deviation = 0.93); item 3.: The badminton courts that you choose to use, using new technologies such as lighting systems, modern court standards, etc.(Mean = 3.62, Standard deviation = 1.02); And the item with moderate level of importance included item 2: The badminton court that you choose to use is equipped with complete equipment such as badminton stringing, badminton equipment shops, etc (Mean = 3.49, Standard deviation = 1.11). (3.2) For attitude of marketing mix in price aspect, it was found that the respondents had overall attitude of marketing mix in product aspect at high level (Mean = 3.81, Standard deviation = 0.82). When considering each item, it was found that the respondents gave importance to it at a high level, such as item 1: The badminton court you choose to use has a reasonable price with the quality of badminton court services (Mean= 3.84, Standard deviation = 0.88); item 3: The badminton court you choose to use has a clear price detailing (Mean = 3.83, Standard deviation = 0.94); item 2: The badminton court that you choose to use has a reasonable price when compared to other badminton courts in the same level (Mean = 3.80, Standard deviation = 0.90); item 4: The badminton court you choose to use has badminton playing equipment with a variety of prices to choose from, such as badminton balls, etc (Mean = 3.76, Standard deviation = 0.97). (3.3) For attitude of marketing mix in product aspect, it was found that the respondents had overall attitude of marketing mix in product aspect at high level (Mean = 3.98, Standard deviation= 0.81). When considering each item, it was found that the respondents gave importance to it at a high level, such as Item 1: The badminton court you choose to use is located near the community and is convenient to use (Mean = 4.07, Standard deviation = 0.88); item 3: The badminton court you choose to use is located at a location that is convenient for traveling (Mean = 4.05, Standard deviation = 0.94); item 2: The badminton court you choose to use is easily accessible to the badminton court (Mean = 4.02, Standard deviation = 0.90); item 4: The badminton court you choose to use has a variety of inquiry channels such as Facebook, website, etc (Mean = 3.76, Standard deviation = 1.01). (3.4) For attitude of marketing mix in promotion aspect, it was found that the respondents had overall attitude of marketing mix in promotion aspect at high level (Mean = 3.51, Standard deviation= 0.99). When considering each item, it was found that the respondents gave importance at a high and moderate level. The item with high level of importance included item 1: The badminton court that you choose to use has a promotion, discount, free package that is worthwhile (Mean = 3.58, Standard deviation = 1.10); item 3: The badminton court you choose to use has discounts/privileges for members (Mean = 3.57, Standard deviation = 1.07) and the item with moderate level of importance included item 4: The badminton court that you choose to use is widely advertised on updated news through various media such as television, internet, etc. (Mean = 3.45, Standard deviation = 1.14); item 2: The badminton court you choose to use has interesting marketing promotions such as trial

use, membership referral fees, etc (Mean = 3.45, Standard deviation = 1.10). (3.5) For attitude of marketing mix in people aspect, it was found that the respondents had overall attitude of marketing mix in people aspect at high level (Mean = 3.72, Standard deviation = 0.92). When considering each item, it was found that the respondents gave importance to it at a high level, such as item 3: The badminton court you choose to use is staffed with good-natured, smiling, and cheerful (Mean = 3.74, Standard deviation = 1.01); item 4: The badminton court you choose to use has staff who have expertise in their work. (Mean = 3.72, Standard deviation = 1.04); item 1: The badminton court you choose to use have staff with attentiveness and enthusiasm for service. (Mean = 3.71, Standard deviation = 1.04); item 2: The badminton court you choose to use has enough staff to provide services (Mean = 3.71, Standard deviation = 0.98). (3.6) For attitude of marketing mix in physical evidence aspect, it was found that the respondents had overall attitude of marketing mix in physical evidence aspect at high level (Mean = 3.87, Standard deviation = 0.83) When considering each item, it was found that the respondents gave importance to it at a high level, such as item 2: The badminton court you choose to use is clean and tidy (Mean = 3.99, Standard deviation = 0.91); item 3: The badminton court that you choose to use is safely arranged (Mean = 3.93, Standard deviation = 0.94); item 4: The badminton court you choose to use is fully equipped with facilities such as accommodation for customers, bathrooms, beverages, etc (Mean = 3.91, Standard deviation = 0.95); Item 5: The badminton court you choose to use has various media to enjoy while waiting for service, such as television, Free Wi-Fi, etc. (Mean = 3.68, Standard deviation = 1.07). (3.7) For attitude of marketing mix in process aspect, it was found that the respondents had overall attitude of marketing mix in process aspect at high level (Mean = 3.81, Standard deviation = 0.87) When considering each item, it was found that the respondents gave importance to it at a high level, such as item 1: The badminton court that you choose to use can provide services accurately, according to your needs and quickly (Mean = 3.92, Standard deviation = 0.94); item 2: The badminton court you choose to use is convenient to use / uncomplicated, such as contact, payment, etc (Mean = 3.91, Standard deviation = 0.93); Item 3: The badminton court you choose to use has a clear price and always informs you in advance (There is a clear price tag) (Mean = 3.79, Standard deviation = 1.04); item 4: The badminton court you choose to use has continuous monitoring of service results (Mean = 3.61, Standard deviation = 1.08).

Part 4 The results of analyzing the loyalty data of badminton court service users in Chon Buri Province; Based on the analysis of respondents' loyalty to badminton court users in Chon Buri Province, it was found that (4.1) As for the behavioral loyalty attitudes expressed, it was found that the respondents had the overall level of the behavioral loyalty attitudes expressed at a high level (Mean = 3.75, Standard deviation = 0.84). When considering each item, it was found that the respondents gave importance at a high level including item 1: Even if the service rate has changed, you will continue to use the service (Mean = 3.79, Standard deviation = 0.94);

item 3: If you have the opportunity, you will recommend others to use the service with the service provider you use (Mean= 3.75, Standard deviation = 0.94); item 4: You will use the service with the service provider you use even if someone else recommends using the service with another service provider (Mean = 3.73, Standard deviation = 0.94); item 2: Although other service providers have cheaper service rates, you will still use the service (Mean = 3.71, Standard deviation = 0.95). (4.2) As for the loyalty attitude towards affective aspect, it was found that the respondents had an overall level of loyalty towards affective aspect at a high level (Mean = 3.79, Standard deviation = 0.90). When considering each item, it was found that the respondents gave importance at a high level including item 2: You feel good every time you use the service with the service provider you use (Mean = 3.83, Standard deviation = 0.94); item 1: You love using the service with your current service provider (Mean = 3.80, Standard deviation = 0.99); item 4: You like the service provider you use. (Mean = 3.77, Standard deviation = 0.94); item 3: You are proud to use the service with the service provider you use (Mean = 3.76, Standard deviation = 0.94). (4.3) As for the attitude of loyalty in terms of cognitive aspect, it was found that the respondents had an overall level of loyalty towards cognitive aspect at a high level (Mean = 3.78, Standard deviation = 0.84). When considering each item, it was found that the respondents gave importance at a high level including item 1: The service provider you use has a good image (Mean = 3.84, Standard deviation = 0.90); item 4: You have confidence in the service of the service provider you are using (Mean = 3.78, Standard deviation = 0.84); item 3: The service provider you are using has the quality that meets your expectations (Mean = 3.77, Standard deviation = 0.92); item 2: Other providers do not perform better than your current provider (Mean = 3.74, Standard deviation = 0.92).

Part 5 An analysis of the influence of marketing mix factors affecting loyalty in using badminton court services in Chon Buri province: Marketing mix factors affecting loyalty in using badminton court services in Chon Buri Province were analyzed as follows: (1.) The marketing mix in terms of people had the greatest effect on loyalty ($\beta = 0.002$) which could account for approximately 45.4% of the variation in loyalty scores (R^2 Change = 0.454) and had a regression coefficient equal to 0.610 (2.) The second most important factor in loyalty was the marketing mix in terms of process ($\beta = 0.547$) which could account for approximately 67.5% of the variation in loyalty scores(R^2 Change = 0.675) and had a regression coefficient equal to 0.511 (3.) The third most important factor in loyalty was the marketing mix in terms of product ($\beta = -0.034$) which could account for approximately 33.0% of the variation in loyalty scores (R^2 Change = 0.330) and had a regression coefficient equal to 0.302 (4.) The fourth most important factor in loyalty was the marketing mix in terms of price ($\beta = -0.296$) which could account for approximately 52.8% of the variation in loyalty scores (R^2 Change = 0.528) and had a regression coefficient equal to 0.293 (5.) The fifth most important factor in loyalty was the marketing mix in terms of promotion ($\beta = -0.029$) which could account for

approximately 35.6% of the variation in loyalty scores(R2 Change = 0.366) and had a regression coefficient equal to 0.240 (6.) The sixth most important factor in loyalty was the marketing mix in terms of physical evidence (β = 0.206) which could account for approximately 58.9% of the variation in loyalty scores (R2 Change = 0.589) and had a regression coefficient equal to 0.201 (7.) The seventh most important factor in loyalty was the marketing mix in terms of place (β = -0.098) which could account for approximately 52.8% of the variation in loyalty scores (R2 Change = 0.427) and had a regression coefficient equal to 0.192

Discussion

Discussion of the findings was divided into three parts:

1. To study the marketing mix factors of badminton court services in Muang District, Chon Buri Province. The study found that the overall attitude level of the marketing mix of badminton court services in Muang District, Chon Buri Province was at a high level. This is consistent with the research of (Wahabet al., 2015) stating that marketing mix is a marketing activity that can generate more revenue as a marketing strategy that can create satisfaction and loyalty.

2. To study the loyalty in choosing badminton court services in Muang District, Chon Buri Province. From the study, it was found that the attitude level of loyalty in choosing badminton court services in Muang District, Chon Buri Province overall was at a high level. This is consistent with the research of (Salem & Chaichi, 2018) stating that customer loyalty drives more repeat purchases and generates higher income. Thus, loyalty is the behavior of a customer who has repeated purchases after recognizing the value and feeling satisfied with the service.

3. To analyze the influence of marketing mix factors on loyalty in using badminton court services in Chon Buri Province. From the study, it was found that (3.1) Marketing mix in terms of products is related to customer loyalty because customers place high level of importance. Quality badminton courts such as standardized courts, modern service systems, complete equipment are all products that can make users satisfied when using the service at the same place. This is consistent with a study of (Wong, Foong Yee & Sidak Yahyah, 2008) who studied the influence of consumer loyalty towards sportswear brands. It was found that brand names showed a clear relationship with brand loyalty. (3.2) Marketing mix in terms of price is related to customer loyalty because customers place high level of importance. Users using badminton court services choose to use the service at a reasonable price, even if the service rates change, the users will still use the service. This is consistent with the research of (Auh and Johnson, 2005) which said that the price is very important to the user because the price that is set affects customer satisfaction and loyalty. (3.3) Marketing mix in terms of place is related to customer loyalty because customers place high level of importance. Users choose badminton courts that are convenient to travel, easy to access, located near the community, convenient

to use. This is in line with the research of (Oliver, 1999) which found that brand reach is important. Brand loyalty is what attracts customers to use the service. Brands are useful for repeat use and word of mouth. Therefore, access to the brand is very necessary. (3.4) Marketing mix in terms of promotion is related to customer loyalty because customers place high level of importance. Service users pay attention to promotions. Discounts for member privileges can satisfy the users. This is in line with the research of (Pearce, 1997) stating that marketing strategies should focus on building loyalty because loyal customers are of great value to the organization, so the aim should be to increase this group of customers for long term profit. (3.5) Marketing mix in terms of people is related to customer loyalty because customers place high level of importance. A badminton court should be readily available, staffed with enthusiastic, courteous and adequate service. This is consistent with the research of (Keller, 2003), which found that when employees provide clear and accurate information and provide courteous service, satisfying service, it will result in popularity among users. (3.6) Marketing mix in terms of Physical Evidence and Presentation is related to customer loyalty because customers place high level of importance. The use of badminton court services that are fully equipped, clean, safe, make the service users the highest satisfaction and will create loyalty to the service. This is in line with the research of (Lalilaporn Patamadilok, 2010) studying business strategies and marketing strategies of exercise business, a case study of ABC Fitness Center. It was found that entrepreneurs should choose a location that is on a road with convenient transportation, with sufficient parking space and safety for service users. (3.7) Marketing mix in terms of process is related to customer loyalty because customers place high level of importance. Users choose to use badminton court services that have uncomplicated service processes that are quick, convenient and accurate. This is consistent with the work of (Keller, 2003) stating that the work process that is fast and accurate will result in customers being convenient and satisfied in using the service. If a service provider focuses on process efficiency, it not only satisfies the customer, it also creates customer loyalty.

Suggestions for the next research

1. From the results of this research, the researchers saw the importance of marketing mix factors. Thus, further studies should consider other market variables that correlate with service loyalty in order to determine which other factors are most correlated with loyalty.
2. Subsequent studies should be conducted in other sports-related businesses to know the behavior of using different services that will benefit other sports-related businesses in the future.

References

- Amornrat Pinaikul. (2006). *Factors Influencing Consumer Loyalty in Swensen's Ice Cream Brand in Bangkok*. (Research report). Srinakharinwirot University, page 20.

- Auh, S., & Johnson, M. D. (2005). Compatibility effects in evaluations of satisfaction and loyalty. *Journal of Economic psychology*, 26(1), 35-57.
- Chai Siri Eamkulwat (2018). *Service Use Behavior and Opinions on the Mixed Factors*. Marketing of White House Badminton Court Users (Research report). Rajamangala University of Technology Phra Nakhon, page 136.
- Dittachai Chankuna. (2018). 8-P marketing mix strategy in fitness business. *Journal of Science*, page 42.
- Jodi Widardi .(2019). Marketing Mix Strategy Implementation for Business Plan at LH Hotel. *Journal of Multidisciplinary Academic*. P 168.
- Joseph F.Hair William C. Black Barry J. Babin .(2019). *Rolph E Anderson – Multivariate Data Analysis – Cengage Learning*.
- Lamb Hair & McDaniel. (2000). *Marketing. United States*. South – Western College Publishing.
- Lovelock. (2007). *Service Marketing* (6th ed.). New Jersey: Prentice Hall, Inc.
- Matichon Online (2021). *Dissecting the sports strategy 'Chonburi', elevating the tourist city + sports city*. [website]. Retrieved from https://www.matichon.co.th/sport-slide/news_563634
- Oliver , R. L. (1999). Whence Consumer Loyalty. *Journal of Marketing*. 63. P 33-44
- Pajira Ekhankamol. (2017). *Factors influencing the decision to use badminton court service in the district*. Bangkok Metropolitan Region (Master's thesis), Thammasat University.
- Pearce, W.B. (1997). *Moral conflict : when social worlds collide*. California : Sage Pearce, W. B., & Littlejohn, S. W. (1997). *Moral conflict: When social worlds collide*. Sage Publications, Inc.
- Philip Kotler. Kevin Lane Keller .(1997). *Marketing management* (15th ed.). New Jersey: Pearson Publishing; 2016.Available from: <https://books.google.co.th/books?id>.
- Ramin Ravangard .(2020). How marketing mix (7Ps) affect the patients' selection of a hospital: experience of a low-income country. *Journal of the Egyptian Public Health Association*. P 17-18.
- Salem, S., & Chaichi, K. (2018). Investigating causes and consequences of purchase intention of luxury fashion. *Management Science Letters*, 8(12), 1259-1272.
- Shahrzad, Jeddi, Zeinab Atefi, Milad Jalali, Arman Poureisa & Hossein Haghi. (2013). Consumer behavior and Consumer buying decision process. *International Journal of Business and Behavioral Sciences*, 3(5), 20-23.
- Suci Ayu Sudari, Arun Kumar Tarofderb, Ali Khatibia and Jacqueline Tham. (2019). *Measuring the critical effect of marketing mix on customer loyalty through customer satisfaction in food and beverage products*. Post Graduate Centre, Management and Science University. P 1386
- Thanet Tocharoenbodee. (2013). *Decision Process for Badminton Court Service (Master's thesis)*, Kasem Bundit University.

- Thiraphong Thiengsompong.(2008). *The causal model of loyalty requires customer service at gas stations in Bangkok*. Major in Marketing, Srinakharinwirot University, page 14.
- Wachira Pakdeesi. (2017). *Development and promotion of Thailand's sport industry*. Lawyers. Theory of expertise. (Research report). Office of the Council of State, page 5
- Warunee Srisan .(2017). Online shopping decisions of working age consumers in Bangkok. Metropolitan and other provinces. *Journal of Graduate Studies. Sakon Nakhon Rajabhat University, 14 (67), pages 44-45.*

การวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในศิลาจารึกทางพระพุทธศาสนาในสมัยทวารวดี

AN ANALYSIS OF BUDDHIST PRINCIPLES IN THE **ŚILĀ**
INSCRIPTION IN THE DVĀRAVATĪ PERIODพระมหานรพล แสงเดช¹ และสว่างจิต ขันดีPramaha Naraphon Saengdech¹ and Sawangjit Khantee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nan Buddhist College

Email: noraphon1988@gmail.com¹

Received 4 August 2023; Revised 21 March 2024; Accepted 30 April 2024.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมาศิลาจารึกทางพระพุทธศาสนา 2) ศึกษาคุณค่าของศิลาจารึกทางพระพุทธศาสนา และ 3) วิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในศิลาจารึกทางพระพุทธศาสนาในสมัยทวารวดี การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพโดยค้นคว้าเอกสารและวิเคราะห์ข้อมูล โดยพรรณานำเสนอผลการวิจัย พบว่า ศิลาจารึกทางพระพุทธศาสนาในสมัยทวารวดี ส่วนใหญ่มักใช้อักษรปัลลวะภาษาบาลีในการจารึก มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-13 พบได้ทั้งในภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ นิยมจารึกไว้บนแท่งศิลาและฐานธรรมจักรมีกวางหมอบประดับทั้งสองข้างเป็นสัญลักษณ์การแสดงปฐมเทศนาโปรดปัญจวัคคีย์ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี นอกจากนี้ คุณค่าศิลาจารึกทางพระพุทธศาสนาในสมัยทวารวดี ยังมีความสำคัญต่อสังคมไทยในหลายด้าน เช่น การได้รับรู้ข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การเมือง การปกครอง ศาสนา และเศรษฐกิจของชนชาติไทยรวมไปถึงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่แสดงถึงเกียรติภูมิและความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นสถาปัตยกรรมที่สวยงาม นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งสืบทอดวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่นเพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและประวัติความเป็นมาเป็นต้น แล้วยังช่วยส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจอีกด้วย ส่วนหลักธรรมที่ปรากฏในศิลาจารึกทางพระพุทธศาสนาในสมัยทวารวดีเน้นที่คาถาเย ธัมมาฯ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนาที่อธิบายถึงหลักธรรมอันเป็นเหตุและผลช่วยให้คนเข้าใจตนเองและนำไปปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนาเพื่อให้ประสบความสำเร็จในทุกด้านของชีวิต ดังนั้น คนทวารวดีโบราณจึงนิยมใช้ในการจารึก

คำสำคัญ: ทวารวดี, พระพุทธศาสนา, ศิลาจารึก, หลักธรรม

Abstract

This research was aimed: 1) To study the historical background of Buddhist scripture inscriptions, 2) To examine the value of Buddhist scripture inscriptions during the Dvāravatī period, and 3) To analyze the fundamental principles reflected in the Buddhist scripture inscriptions during the Dvāravatī period. This qualitative research involves document

exploration and content analysis. The research found that; Buddhist stone inscriptions in the Dvaravati period most often used the Pallava script in the Pali language for inscription. It was around the 12th-13th Buddhist century and can be found in the central, northern, northeastern, and southern regions. It was popularly inscribed on the stone block and the base of the Dharmachakra. There were crouching deer decorated on both sides as a symbol of the first sermon given by the Panchavaggi at Isipattana Maruekhathavan Forest Varanasi District. In addition, The value of Buddhist stone inscriptions in the Dvaravati period was still important to Thai society in many ways, such as Acquiring important information about the political, administrative, religious, and economic history of the Thai people, including local art and culture. that shows the honor and pride of the local people. Most of which are beautiful architecture. It was also a source of inheriting local culture and traditions as a source of learning about culture and history, etc. It also helps promote it as an interesting tourist destination. As for the Dharma principles appearing in Buddhist stone inscriptions in the Dvaravati period, they focus on the Ye Dhamma verses. which was the heart of Buddhism that explains the principles of cause and effect to help people understand themselves and apply religious principles in order to be successful in every aspect of their lives. Therefore, ancient Dvaravati people used it in Inscription.

Keywords: Dvaravati, Buddhism, Buddhist scriptures, Moral principles

บทนำ

อักษรโบราณเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรนั้น ๆ ในอดีต และเป็นสิ่งบ่งบอกของจุดเริ่มต้นของประวัติศาสตร์ การศึกษา และถอดความตัวอักษร นอกจากจะได้รับทราบถึงพัฒนาการตัวอักษรยังให้ทราบถึงที่มาที่ไปของเรื่องราวในอาณาจักรนั้น ๆ ด้วย อักษรโบราณเป็นภาษาประวัติศาสตร์ เพราะจารึกโบราณและเอกสารชั้นต้นถูกบันทึกด้วยอักษรโบราณที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีต เพื่อก้าวเข้าสู่เหตุการณ์ในปัจจุบันและวิเคราะห์หาเหตุผลกับการทำนายเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตหรือที่เรียกว่า กงล้อประวัติศาสตร์ (Kaewglai, 2013)

อักษรยังเป็นเครื่องชี้วัดช่วงเวลาระหว่างสมัยก่อนประวัติศาสตร์และก่อนประวัติศาสตร์ การเข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์นั้นก็ขึ้นอยู่กับการใช้ตัวอักษรใช้ถือว่า เป็นการเริ่มต้นบันทึกเรื่องราวในช่วงเวลานั้นว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร อะไรเกิดขึ้น ณ ช่วงเวลานั้น (Eaosriwong, and Pattiya, 1982)

ดังที่ Prapatthong, (2520) ได้กล่าวไว้ว่า “ประวัติศาสตร์คือการศึกษาอดีตของมนุษย์ โดยศึกษาว่า มีกำเนิดอย่างไร ทำอะไรไว้บ้าง และเพราะอะไร จึงทำเช่นนั้น ตามระยะเวลาที่แตกต่างกัน นั่นคือ การศึกษาอดีตของมนุษย์ในมิติของเวลา” และการบันทึกเรื่องราวเหล่านี้มีสัญลักษณ์เป็นลายลักษณ์ อักษร หมายถึง การที่จะต้องประดิษฐ์ตัวอักษรเหล่านี้ขึ้นมา แรกเริ่มของตัวอักษรมาจากกลุ่มแม่น้ำไทกีส-ยูเฟรติส อักษรลิ่มหรืออักษรคูนิฟอร์มเดินทางโดยพ่อค้าวาณิชที่เดินทางไปทำการค้าในแถบอินเดียที่ตลาดลุ่มแม่น้ำสินธุ แต่แรกใช้เพื่อการจดบันทึกเกี่ยวกับบัญชีการค้าขายและเมื่อชาวบ้านในท้องถิ่นหรือนักปราชญ์ในสมัยนั้นได้เห็นอักษรเหล่านี้ จึงทำการศึกษารียนรู้และนำไปใช้โดยการปรับปรุงรูปแบบสัณฐานและกำหนดการแทนเสียงใหม่

ให้ใช้ได้กับท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ ด้วยเหตุนี้ อักษรพราหมณ์จึงได้ปรากฏขึ้นและกระจายไปทั่วอนุทวีปของอินเดีย และในส่วนของอินเดียได้ด้วยเช่นกัน

ศิลาจารึกในประเทศไทยเป็นอุปกรณ์ที่สำคัญในการบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตของพระบรมราชโองการของพระมหากษัตริย์เป็นส่วนใหญ่ ศิลาจารึกมีความสำคัญในการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในอดีต การใช้ศิลาจารึกนั้นมีต้นกำเนิดมาจากประเทศอินเดีย และได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมและพุทธศาสนาอินเดีย ศิลาจารึกมีความหลากหลายในการบันทึกคำสอนและเผยแผ่พระพุทธศาสนา แบ่งออกเป็น 4 ยุคคือ ยุคเถรวาทแบบบอโคก ยุคมหายาน ยุคเถรวาทแบบพุทฺถม และยุคเถรวาทแบบลังกาวงศ์ฯ ในยุคแรก ศิลาจารึกเป็นเพียงหนึ่งในวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านพระสาวกที่สดับพระธรรมคำสั่งสอน ในยุคถัดมา เมื่อพระสาวกมีน้อยลง ศิลาจารึกเริ่มมีบทบาทในการบันทึกคำสอนและเผยแผ่พระพุทธศาสนา พุทธศาสนาได้เข้ามาสู่ประเทศไทยในช่วงพุทธศตวรรษที่ 9-13 และมีการเผยแผ่ในบริเวณภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย ศิลาจารึกสมัยทวารวดีมีหลายหลัก จำนวนประมาณ 36 หลัก และจำนวนใหญ่จารึกเป็นหลักธรรมคำสอนที่มาจากศิลาจารึก

ยุคสมัยทวารวดีเป็นยุคที่พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศไทยอย่างแข็งแกร่ง ซึ่งนักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดีต้องใช้ศิลาจารึกในการค้นคว้าและศึกษาถึงเหตุการณ์ในอดีต ศิลาจารึกสมัยนี้มีจำนวนหลักฐานที่สำคัญในการบันทึกคำสอนทางพุทธศาสนา ได้แก่ ธรรมจักร แทนสิลารูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า และฐานรองธรรมจักรศิลา โดยศิลาจารึกครั้งนี้มีความเชื่อว่าการเผยแผ่คำสอนเป็นการสร้างบุญกุศลให้เทียบเท่ากับการสร้างสถูปบรรจุพระสารีริกธาตุ ในยุคสมัยทวารวดี ความเชื่อในพระพุทธศาสนาเผยแผ่อย่างแข็งแกร่งในบริเวณภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย จารึกคาถาเย ธัมมา และหลักธรรมคำสอนในปฎิจจสมุปบาทนั้น นิยมจารึกไว้บนธรรมจักรและอาจพบในจังหวัดนครปฐม ลพบุรี และชัยนาท ซึ่งการจารึกคาถาเย ธัมมา นั้นมักจะพบในบริเวณเมืองโบราณสมัยทวารวดี การเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ได้รับความสำคัญและมีอิทธิพลต่อประเทศไทยในหลายด้าน ซึ่งราวกับศิลาจารึกมีบทบาทที่สำคัญในประวัติศาสตร์ ศิลปะพุทธประติมากรรม หลักพุทธธรรม ระบบการปกครอง วัฒนธรรมและประเพณี และคุณค่าทางสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับความดีงามแห่งการให้ความรู้สัจจะธรรมในจิตใจของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (Phiromanukul, 2011)

ฉะนั้น การศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของพระพุทธศาสนาและหลักธรรมคำสอนที่ปรากฏบนศิลาจารึกในสมัยทวารวดีเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นถึงว่า เราได้รับวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของชาติมาจากการศึกษาประวัติศาสตร์เท่านั้น สู้ศักดินาไทย ที่วัฒนธรรมได้พัฒนา ขึ้นบนพื้นฐานของความรู้ในอดีต การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ทำให้เราทราบถึงการเกิดเป็นของสังคมและวัฒนธรรมของประเทศ ในกรณีของไทยศิลาจารึกทางพระพุทธศาสนา เป็นแหล่งที่สำคัญในการบันทึกเหตุการณ์ ของสมัยทวารวดี ซึ่งช่วยให้เรารู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชาติไทยอย่างแท้จริง (Weeranuwat, Wiboonjetayanurak, Namuang, Netphra, and Phetchawong, 2020)

นอกจากนี้ ศิลาจารึกยังมีอิทธิพลต่อศิลปะและประติมากรรมของพุทธศาสนาในประเทศไทย ซึ่งเป็นสัญลักษณ์สำคัญของวัฒนธรรมไทย นอกจากนี้ ศิลาจารึกยังเป็นที่พบพบบ่อยในหลักพุทธธรรม ทำให้ประชาชนไทยได้รับแรงบันดาลใจในการใช้ชีวิตอย่างดีเสมอภายในสังคม เอกสารในศิลาจารึกยังบ่งชี้ถึงระบบการปกครองในสมัยทวารวดีของประเทศ รวมถึงบันทึกเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีของชาติไทยซึ่งยังคงมีอิทธิพลต่อประชาชนไทยและช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนไทย โดยรวมแล้ว การศึกษาข้อมูลในศิลาจารึกและเอกสารประวัติศาสตร์เป็นสิ่งสำคัญในการเข้าใจประวัติความเป็นมาของประเทศไทยในสมัยทวารวดี

การศึกษาเหตุการณ์และความเป็นมาของพระพุทธศาสนานี้ช่วยให้เข้าใจรากฐานและความสำคัญของศิลาจารึกทางพระพุทธศาสนานี้ในการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยในสมัยทวารวดี

บทความวิจัยนี้ มุ่งหวังที่จะเข้าใจเหตุผลและความสำคัญของศิลาจารึกทางพระพุทธศาสนาและหลักธรรมที่ปรากฏบนศิลาจารึกในสมัยทวารวดี เพื่อนำเสนอข้อมูลให้ทุกคนเข้าใจถึงความเป็นมาและคุณค่าของศิลาจารึกทางพระพุทธศาสนาพร้อมทั้งวิเคราะห์ถึงหลักธรรมที่ปรากฏในศิลาจารึกทางพระพุทธศาสนาในสมัยทวารวดี

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของศิลาจารึกทางพระพุทธศาสนา
- 2) เพื่อศึกษาคุณค่าของศิลาจารึกทางพระพุทธศาสนา
- 3) เพื่อวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในศิลาจารึกทางพระพุทธศาสนาในสมัยทวารวดี

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดคุณค่าด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี

Somdej Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto) (2019) นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา ท่านให้แนวคิดเกี่ยวกับคุณค่า คือ การปฏิบัติเพื่อประโยชน์ ซึ่งมีความจำเป็นต้องทำความเข้าใจก่อนว่า อะไร คือ ประโยชน์ ประโยชน์มีกี่ระดับและมีลักษณะอย่างไร แต่โดยสาระสำคัญ การปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนทุกประการถือว่าเป็นสิ่งมีประโยชน์ทั้งสิ้นโดยเฉพาะในหลักการดำเนินชีวิตนั้น การดำเนินชีวิตตามทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทาถือว่าเป็นลักษณะของการดำเนินชีวิตที่มีเป้าหมายแน่ชัด เป็นทางที่ต้องดำเนินด้วยปัญญาและเริ่มต้นด้วยสัมมาทิฐิคือ เริ่มด้วยความเข้าใจปัญหาของตนและรู้จุดหมายที่จะเดินไป โดยมีความรู้และความมีเหตุผลเป็นแนวทางแห่งการรู้เข้าใจ ยอมรับ และกล้าเผชิญกับความจริงกล้าที่จะจัดการกับชีวิตของตนเองโดยตนเอง โดยไม่ต้องคอยหวังพึ่งอำนาจศักดิ์สิทธิ์หรืออุทยานภาพดลบันดาลจากภายนอก ลักษณะเช่นนี้แหละคือ ลักษณะอย่างหนึ่งของความเป็นทางสายกลาง จากที่กล่าวมานี้ สามารถนิยามความหมายของคุณค่า สามารถสรุปได้มี 6 ดังนี้

1. การรู้คุณค่าหรือประโยชน์ของสิ่งที่เราเรียนรู้จะช่วยให้เรามีความเข้าใจที่ลึกซึ้งในเนื้อหา นั้น ๆ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้โดยทันทีหรือในอนาคต
2. การรู้เกี่ยวกับความคุณค่าหรือประโยชน์ของสิ่งที่เราเรียนรู้จะทำให้เรามีแรงบันดาลใจในการศึกษาอย่างเต็มที่ มีความกระตือรือร้นในการศึกษาและอยากเรียนรู้เพิ่มเติม
3. การรู้คุณค่าหรือประโยชน์ของสิ่งที่เราจะศึกษาช่วยให้เราสามารถเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมและน่าสนใจกับตนเอง ทำให้กระบวนการเรียนรู้เป็นที่น่าสนใจและมีความสุข
4. ความรู้ที่เราได้รับจากการศึกษาที่มีคุณค่าและประโยชน์นี้จะช่วยให้เราสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขปัญหา การดำเนินชีวิตที่ดีกว่า หรือการเติบโตและพัฒนาในด้านต่าง ๆ
5. การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่มีคุณค่าและประโยชน์ส่งผลให้เราพัฒนาทักษะและความสามารถต่าง ๆ ที่สำคัญในชีวิต ทำให้เราเติบโตและเปลี่ยนแปลงเป็นบุคคลที่ดีขึ้น
6. การรู้คุณค่าหรือประโยชน์ของสิ่งที่เราจะศึกษาช่วยให้เรามีความมั่นใจในกระบวนการเรียนรู้ และไม่ท้อถอยในการพัฒนาตนเอง

ในส่วนของการวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในศิลาจารึกทางพระพุทธศาสนาในสมัยทวารวดี มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

Phiromanukul, (2011) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับจารึกหลักธรรมในศิลาจารึก กล่าวว่า จารึกหลักธรรมที่ปรากฏในดินแดนประเทศไทย ส่วนใหญ่จะมีเนื้อความเกี่ยวกับอริยสัจ 4 ที่จารึกลงบนวัตถุ 4 ลักษณะ ได้แก่ บนแผ่นอิฐและแผ่นศิลา พระพิมพ์ ธรรมจักรและอื่น ๆ เช่น ภาชนะดินเผาและแม่หินบด เป็นต้น อ้างถึงคำกล่าวของศาสตราจารย์ จอร์จ เซเดส ท่านกล่าวว่า จารึกหลักธรรมมีเพื่อเผยแผ่ศาสนา แต่ถ้าพิจารณาจากสภาพการปรากฏตัวอักษรที่พื้นผิวศิลา พบว่า ผู้คนไม่สามารถอ่านอักษรเหล่านั้นได้และจารึกหลักธรรมที่พบในประเทศไทยเป็นเพียงการเชื่อมโยงวัตถุกับพระพุทธเจ้าหรือมีคติสร้างขึ้นเพื่อสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้แก่วัตถุ

Vajirapanno, (2021) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับจารึกหลักธรรมในศิลาจารึก กล่าวว่า เมื่อพระพุทธศาสนาจากชมพูทวีปเข้ามาสู่สุวรรณภูมิ คาบายะ อัมมา ริเริ่มเป็นที่รู้จักของชาวพุทธในดินแดนแถบนี้แล้ว ดังนั้นจึงได้จารึกคาบายะ อัมมา ตามสถานที่ต่างๆ ในประเทศไทย อันได้แก่ 1) จารึกเย อัมมาฯ พบที่พระปฐมเจดีย์ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม อันจารึกด้วยภาษาบาลีอักษรปัลลวะ ซึ่งจารึกบนยอดสถูปหินมีอายุระหว่างพุทธศตวรรษที่ 12 2) จารึกเย อัมมาฯ พบที่อุทยาน วัฒนเขียงค์ อำเภอเมือง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่เขียนด้วยอักษรปัลลวะ 3) จารึกเย อัมมาฯ ที่เมืองโบราณศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่จารึกด้วยภาษาบาลีอักษรปัลลวะไว้ที่แผ่นหินอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 และ 4) จารึกเย อัมมาฯ อันเป็นแผ่นอิฐดินเผา พบที่อุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งจารึกด้วยภาษาบาลีอักษรปัลลวะ อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 13 และ 5) จารึกเย อัมมาฯ พบที่วัดเจติยงาม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจารึกด้วยอักษรปัลลวะ อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 14 วัสดุฐานพระพุทธรูป ซึ่งมีข้อสันนิษฐานว่า พระพุทธรูปองค์นี้ มีการเคลื่อนย้ายมาจากภาคกลาง

แนวคิดคุณค่าด้านพุทธศิลป์แห่งประติมากรรม

พุทธศิลป์ เป็นศิลปกรรมที่สร้างขึ้นมาเพื่อสนองตอบและรับใช้งานทางด้าน พระพุทธศาสนาโดยตรง ทั้งในด้าน จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม โดยไม่เลือกที่จะเป็นลัทธิมหาญาณ หรือเถรวาท โดยขอนำแนวคิดจากนักปราชญ์ ผู้รู้ ที่ได้เคยให้คำจำกัดความไว้ดังนี้คือ

พระราชมรรณี (ประยูร ปยุตโต) ได้อธิบายความหมายไว้ว่า พุทธศิลป์ คือเจดีย์ที่เคารพนับถือบุคคล สถานที่ หรือวัตถุ ที่สมควรเคารพบูชาเจดีย์ที่เกี่ยวกับพระพุทธเจ้ามี 4 ประเภทคือ

1. ธาตุเจดีย์ คือสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ
2. บริโภคเจดีย์ คือสิ่งหรือสถานที่ ที่พระพุทธเจ้าเคยทรงใช้สอย
3. ธรรมเจดีย์ คือสถานที่บรรจุพระธรรมหรือบรรจุพระพุทธพจน์
4. อุเทสิกเจดีย์ คือพระพุทธรูป

ดังนั้น พุทธศิลป์ จึงมีความหมายถึงงานศิลปะที่สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นการอุทิศ และรับใช้ด้านพระพุทธศาสนาโดยตรง ก่อให้เกิดความศรัทธา ความเชื่อ ความเลื่อมใส ในพระพุทธศาสนาโดยอาศัยองค์รวมของการสืบทอด อายุพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนสืบไป

ประติมากรรมไทย หมายถึง ผลงานศิลปะที่แสดงออกโดยกรรมวิธี การปั้น การแกะสลัก การหล่อ หรือการประกอบเข้าเป็นรูปทรง 3 มิติ ซึ่งมีแบบอย่างเป็นของไทยโดยเฉพาะ วัสดุที่ใช้ในการสร้างมักจะเป็น ดิน ปูน หิน อิฐ โลหะ ไม้ เป็นต้น

คุณค่าด้านพุทธศิลป์ คือ ศิลปะที่เกิดจากคติเกี่ยวกับศาสนา อันได้ชื่อว่า ศิลปะไทย มีคุณค่าในการเผยแผ่ศาสนาเช่น การเขียนภาพจิตรกรรมหรือจำหลักจารึกลงบนผนังหินภายในถ้ำ แผ่นศิลา แท่งศิลา แผ่นดินเผา ซึ่งมีการจารึกพระธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยตรงและงานศิลปะที่สอดแทรกธรรมะอยู่ในชิ้นงานนั้น ๆ เมื่อผู้คนได้สัมผัสหรือได้พบเห็น ก็จะเกิดการพิจารณาในปริศนาธรรมนั้น ๆ

นอกจากนี้แล้ว ศิลปะไทยยังสามารถใช้เป็นหลักฐานในการตรวจสอบยุคสมัยของอาณาจักร ที่จะทำให้การศึกษาเหตุการณ์ต่าง ๆ ถูกต้องชัดเจนยิ่งขึ้น จากการศึกษาศิลปะไทยในแต่ละยุค ทำให้ทราบถึงวิวัฒนาการ การเชื่อมโยงของวัฒนธรรมชุมชนใช้เป็นหลักฐานในการตรวจสอบว่า เป็นยุคสมัยใด ส่วนคุณค่าทางด้านสุนทรียศาสตร์และความงาม ผู้พบเห็นจะได้รับรู้อารมณ์ของความงามเนื่องจากศิลปะไทยมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น พระพุทธรูปสำริดสุโขทัยที่มีความงามเป็นเลิศ เพราะมีความงามสมบูรณ์ด้านการสร้างสรรค์ศิลปะล้ำอ่อนช้อย เลื่อนไหลอารมณ์ที่นุ่มนวล เยือกเย็นก่อให้เกิดศรัทธาและสุนทรียศาสตร์ หรือการตกแต่งโบสถ์ในสมัยทวารวดี มีความสำคัญอย่างมากในการแสดงความเชื่อในศาสนาพุทธ โดยโบสถ์จะถูกตกแต่งด้วยศิลปะทวารวดี ซึ่งเป็นศิลปะพื้นเมืองของไทย โดยโบสถ์จะถูกตกแต่งด้วยรูปปั้นพระพุทธรูป และรูปปั้นเทวรูป โดยเฉพาะรูปปั้นพระพุทธรูปจะถูกตกแต่งอย่างสวยงาม โดยใช้หินอ่อนเพอร์เบ็คสีเขียวคร่ำ หรือหินอ่อนหลากสี เช่น หินอ่อนชนิดขาว หินอ่อนชนิดแดง เป็นต้น การตกแต่งโบสถ์ในสมัยทวารวดีได้มีการผสมผสานศิลปะพื้นเมืองและศิลปะอินเดีย เช่น การใช้หินและไม้ในการตกแต่ง

แนวคิดคุณค่าด้านภาษาศาสตร์และโบราณคดี

ภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต จัดอยู่ภาษาอินเดีย-ยุโรป ซึ่งเป็นตระกูลภาษาที่มีวิวัฒนาการ พวกอารยันได้เข้ามาในอินเดีย เมื่อประมาณ 1,500 ปี ก่อนคริสตกาล นักปราชญ์ทางภาษาได้แบ่งภาษาตระกูลอารยันในอินเดียออกเป็น 3 สมัย ดังนี้

ภาษาสมัยเก่า หมายถึงภาษาที่ใช้ในคัมภีร์พระเวท ได้แก่ คัมภีร์ฤคเวท ยชุรเวท สามเวท และอาถรรพเวท รวมตลอดทั้งคัมภีร์อุปนิษัท ซึ่งเป็นคัมภีร์สุดท้ายของคัมภีร์พระเวท (เวทानต์) ภาษาที่ใช้ในคัมภีร์ต่าง ๆ เหล่านี้มีความเก่าแก่ลดหลั่นกันมาตามลำดับ ภาษาสันสกฤตก็จัดอยู่ในสมัยนี้ด้วย

ภาษาสมัยกลาง ได้แก่ ภาษาปรากฤตซึ่งเป็นภาษาถิ่นของชาวอารยันที่ใช้กันท้องถิ่นต่าง ๆ ของประเทศอินเดีย เช่นภาษาปรากฤต มหาราษฏรี เคารเสนี เป็นต้น ภาษาในสมัยนี้มีลักษณะโครงสร้างทางเสียง และนอกจากจะเรียกว่าภาษาปรากฤตแล้วยังมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "ภาษาการละคร" เพราะเหตุที่นำไปใช้เป็นภาษาพูดของตัวละครบางตัวในบทละครสันสกฤตด้วย

ภาษาสมัยใหม่ ได้แก่ ภาษาต่าง ๆ ในปัจจุบัน เช่น ภาษาฮินดี เบงกาลี ปัญจาบี มราฐี เนปาลี เป็นต้น ภาษาเหล่านี้แม้จะเข้าใจกันว่าสืบมาจากภาษาปรากฤต แต่มีลักษณะของภาษาผิดกันมาก เพราะมีภาษาตระกูลอื่นที่ไม่ได้สืบมาจากภาษาของชาวอารยันเข้าไปปะปนกันมากบ้างน้อยบ้างแล้วแต่เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์

ภาษาสันสกฤต เป็นภาษาที่มีวิวัฒนาการมาจากภาษาในคัมภีร์พระเวทของชาวอารยัน ถือเป็นภาษาที่ศักดิ์สิทธิ์ของคนชั้นสูง แต่เดิมนั้นไม่ได้มีการวางหลักเกณฑ์เคร่งครัดนัก ต่อมาเมื่อระยะเวลาล่วงไปนาน ๆ ประกอบกับภาษาในคัมภีร์พระเวทนี้มีภาษาพื้นเมืองปะปนอยู่มาก เป็นเหตุให้หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ของภาษานี้คลาดเคลื่อนไปมาก จนกระทั่งได้มีนักปราชญ์ของอินเดียคนหนึ่งชื่อ "ปาณินิ" ได้ศึกษาคัมภีร์พระเวททั้งหลาย แล้วนำมาแจกแจงวางหลักเกณฑ์ให้เป็นระเบียบและรัดกุม แต่งเป็นตำราไวยากรณ์ขึ้นเรียกชื่อว่า "อัสฎาธยายี" ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นตำราไวยากรณ์เล่มแรกที่แต่งได้ดีที่สุดและมีชื่อเสียงไปทั่วโลก และต่อมาได้มีผู้เรียกภาษาที่ปาณินิได้จัดระเบียบของภาษาไว้เป็นอย่างดีและสมบูรณ์ที่สุดนี้ว่า "สันสกฤต" ซึ่งแปลตามศัพท์ว่า "สิ่งที่ได้จัดระเบียบและขัดเกลาเรียบร้อยแล้ว" แต่กฎเกณฑ์ที่ปาณินิได้วางไว้นี้กลับเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ภาษาสันสกฤตไม่มีวิวัฒนาการเหมือนภาษาอื่น ๆ เพราะนอกจากภาษาสันสกฤตจะถือว่าเป็นภาษาที่ศักดิ์สิทธิ์ ใช้ในหมู่ของนักปราชญ์ โดยเฉพาะกษัตริย์และพราหมณ์ที่เป็นบุรุษเพศ กฎเกณฑ์และรายละเอียดปลีกย่อยยังทำให้ไม่เอื้อต่อการใช้ จึงทำให้ภาษาสันสกฤตเป็นภาษาตายในที่สุด

ภาษาบาลี เป็นภาษาปรากฏภาษาหนึ่งที่มีวิวัฒนาการมาจากภาษาพระเวท ภาษาบาลี คือ ภาษาที่ชาวมคธใช้พูดกันในแคว้นมคธ เรียกว่า "ภาษามาคธี" พระพุทธเจ้าทรงใช้ภาษานี้ประกาศพระศาสนาของพระองค์ ภาษามาคธีนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ สุทฺธมคธีเป็นภาษาของชนชั้นสูงคือภาษาของกษัตริย์หรือภาษาทางราชการเทสียหรือปรากฏได้แก่ภาษาประจำถิ่น

พระพุทธเจ้าทรงใช้สุทฺธมคธีเป็นหลักในการประกาศคำสั่งสอนของพระองค์และในสมัยนั้นทรงเผยแผ่พระธรรมด้วยวิธีมุขปาฐะโดยมิได้มีบันทึกหรือเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร ภาษาบาลีนี้นำมาใช้บันทึกพุทธวจนะเป็นลายลักษณ์อักษรเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 3 ปรากฏเป็นหลักฐานครั้งแรกในจารึกพระเจ้าอโศกมหาราช ถือเป็นภาษาประจำพุทธศาสนิกายหินยาน [เถรวาท] ส่วนศาสนิกายมหายานใช้ภาษาสันสกฤตบันทึกพุทธวจนะ (สุภาพร มากแจ้ง, 2535) และต่อมาก็ใช้ภาษาบาลีจารึกพระธรรมลงในพระไตรปิฎกซึ่งเป็นตำราหลักทางพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตาม ภาษาบาลีก็มีลักษณะเช่นเดียวกันกับภาษาสันสกฤตคือ ใช้เป็นภาษาเขียนในพระไตรปิฎกของพุทธศาสนาเท่านั้นไม่ได้ใช้พูดหรือใช้เขียนในชีวิตประจำวันจึงไม่มีการเจริญเติบโต ไม่มีวิวัฒนาการเหมือนกับภาษาอื่น ๆ และกลายเป็นภาษาตายในที่สุด

แนวคิดคุณค่าด้านวัฒนธรรมและประเพณี

ส.ศิวลักษณ์กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง ชีวิตทั้งหมดซึ่งกลุ่มชนหนึ่งได้ประพฤติปฏิบัติกันมาจนเป็นวิวัฒนาการสืบต่อกันไป เป็นชีวิตและหัวใจของวัฒนธรรมคือภาษาอันเป็นพาหนะที่สำคัญทางวัฒนธรรม บางครั้ง ภาษาได้รับการยอมรับว่า เป็นภาษาศักดิ์สิทธิ์ซึ่งที่คนในสังคมนั้นอาจมีความรู้เกี่ยวกับภาษานั้น ๆ น้อยมาก เช่น ภาษาบาลีซึ่งเป็นภาษาที่ใช้ในการบันทึกพระไตรปิฎก (จุฑาพรรธ ผดุงชีวิต, 2550) สะท้อนให้เห็นความจริง บางประการ เช่น ระบบความคิด ความเชื่อต่าง ๆ ของผู้คนในสังคมนั้น ๆ มีคำกล่าวอยู่คำหนึ่งว่า “มนุษย์เกิดในวัฒนธรรม” ที่จะเกิดอยู่นอกวัฒนธรรมนั้นมิได้ คนจะเป็นคนขึ้นได้ก็ด้วยมีวัฒนธรรม ถ้าไม่มีวัฒนธรรมก็ไม่ใช่มนุษย์ เป็นแต่สัตว์ชนิดหนึ่งซึ่งมีวิถีชีวิตอย่างธรรมชาติเท่านั้น วัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญของคน เพราะเข้าไปแทรกซึมและประกอบเป็นรูปวิถีชีวิต ของคนตั้งแต่เกิดมาโดยไม่มีใครรู้สึกตัว (พระยาอนุমানราช ธน, 2517) คุณค่าด้านวัฒนธรรมประเพณี เป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ช่วยให้มนุษย์พัฒนาขึ้นไปตามลำดับขั้น แต่ต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ และความเหมาะสม

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับหลักธรรมที่ปรากฏในศิลาจารึกทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวมานี้ เป็นเหตุที่ทำให้ผู้วิจัยจะศึกษาหลักธรรมให้ลึกซึ้ง คือ การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมที่ถูกจารึกลงในศิลาต่าง ๆ ถึงเหตุผลว่า ทำไมจึงนิยมจารึกหลักธรรมในศิลา หลักธรรมสำคัญอย่างไรจึงจารึกในศิลาและที่มาของหลักธรรมจารึกลงในศิลาว่า มีความเนื่องกับคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาอย่างไร และเกิดขึ้นเมื่อไร เพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยของการริเริ่มจารึก ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรว่า ต้องศึกษาเกี่ยวกับอาณาจักรทวารวดีมีอิทธิพลต่อสังคมไทยตั้งแต่อดีตและจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะศิลปะในสมัยทวารวดี มีคุณค่าที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และที่สำคัญคือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่แผ่ไปในหลายๆ ที่ อันเป็นต้นกำเนิดในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านสถาปัตยกรรม ด้านโบราณสถาน ด้านโบราณวัตถุ ด้านวิถีชีวิต ด้านวัฒนธรรมและประเพณี ด้านพิธีกรรมและความเชื่อและ ด้านการแสดง ที่ส่งผลให้ไทยมีอัตลักษณ์เฉพาะตน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) โดยอาศัยข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมที่ปรากฏในศิลาจารึกทางพระพุทธศาสนาในสมัยทวารวดีอันได้แก่ หลักศิลาจารึก หลักฐานทางโบราณคดี พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย อรรถกถา ฎีกา วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา วรรณกรรมคำสอน หนังสือประวัติศาสตร์ งานวิจัย งานวิทยานิพนธ์ และบทความวิชาการที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย (Research Process) ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาประวัติความเป็นมาของศิลาจารึกทางพระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของศิลาจารึกทางพระพุทธศาสนา โดยรวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์อรรถกถาพระวินัย สมันตปาสาทิกา ธรรมบท พจนานุกรมพระพุทธศาสนา หนังสือประวัติศาสตร์ชาติไทย และหนังสือสารานุกรมไทย ตลอดจนเอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา หลักฐานทางโบราณคดี เอกสารเกี่ยวกับโบราณคดี หลักฐานจารึกในประเทศไทยและบทความวารสารในเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาคุณค่าของศิลาจารึกทางพระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับคุณค่าศิลาจารึกในด้านต่าง ๆ อันประกอบด้วย 1) คุณค่าด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี 2) คุณค่าด้านพุทธศิลป์แห่งประติมากรรม 3) คุณค่าด้านภาษาศาสตร์และโบราณคดี 4) คุณค่าวัฒนธรรมและประเพณี และ 5) คุณค่าด้านรัฐศาสตร์การปกครอง ตลอดจนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในศิลาจารึกทางพระพุทธศาสนาในสมัยทวารวดี

ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้า เกี่ยวกับการวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในศิลาจารึกในสมัยทวารวดี โดยวิธีวิเคราะห์หลักธรรมคำสอนที่นิยมเขียนในศิลาจารึกทางพระพุทธศาสนาตลอดจนหลักธรรมที่ปรากฏบนศิลาจารึกที่มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาและที่มาของหลักธรรมคำสอนที่ปรากฏในศิลาจารึกที่เกี่ยวข้องกับคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ศึกษาหาข้อมูลจากหลักฐานที่ถูกสร้างขึ้นเป็นศิลาจารึกในสมัยทวารวดีที่เก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ 6 แห่ง ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร กรุงเทพมหานคร พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ราชบุรี จังหวัดราชบุรี พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ชัยนาทมุนี จังหวัดชัยนาท และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์ จังหวัดลพบุรี จากนั้นนำข้อมูลแต่ละแห่งที่มีหลักธรรมปรากฏบนศิลาจารึกมาวิเคราะห์ตามที่นักปราชญ์ได้แปลและถอดความไว้แล้ว พร้อมทั้งค้นคว้าข้อมูลจากงานวิจัย บทความ หนังสือต่าง ๆ วารสารบนเว็บไซต์ต่าง ๆ ของพิพิธภัณฑสถาน กรมศิลปากรและมหาวิทยาลัยศิลปากรและเอกสารต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยมาประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากเอกสารเหล่านั้น มาวิเคราะห์ สรุป และสังเคราะห์

ขั้นตอนที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะในการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในศิลาจารึกทางพระพุทธศาสนาในสมัยทวารวดี มีดังต่อไปนี้

1. ศึกษาประวัติความเป็นมาของศิลาจารึกทางพระพุทธศาสนาในสมัยทวารวดี พบว่า "ศิลาจารึก" หรือ "ที่เรียกว่าศิลาจารึก" เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่บันทึกเรื่องราวในอดีตของมนุษย์ นักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดีสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลท้องถิ่นในการศึกษาประวัติศาสตร์ได้ นอกจากนี้ยังใช้หลักฐานอื่นๆ เช่น พงศาวดาร โบราณวัตถุ และโบราณสถาน ที่ทำให้เห็นรายละเอียดความเป็นมาของบุคคลในแต่ละ

ชุมชนท้องถิ่น ศิลปจารึกมักเป็นวรรณกรรมที่บอกเล่าและอธิบายพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของคนในสังคมโบราณแต่ละชุมชน ข้อมูลในศิลปจารึกสะท้อนเรื่องราวตั้งแต่ประวัติศาสตร์ชุมชนแต่ละท้องถิ่น การเมืองการปกครอง ศาสนา วัฒนธรรม และสภาพเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้เราทราบถึงความสัมพันธ์ของข้อมูลสังคมมนุษย์และวิถีชีวิตของคนในชุมชนตลอดระยะเวลาประวัติศาสตร์ การอธิบายในศิลปจารึกมักเกี่ยวข้องกับเรื่องการค้าขาย โลภ โสภพ แวดล้อมทางธรรมชาติ เรื่องราวประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น การเกิดเมือง นครรัฐ วีรบุรุษ พระมหากษัตริย์ และบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ ตำนานและหลักธรรมทางศาสนา การเผยแผ่ศาสนาเข้ามาในอาณาจักรโบราณในสมัยนั้น ซึ่งเป็นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ และการจารึกของคนในอดีตมักเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานตั้งแต่ยุคทวารวดีก่อนหน้าอาณาจักรสุโขทัย ล้านนา อยุธยา โดยบ่งบอกถึงพระพุทธศาสนาทั้งในด้านระยะเวลาและแหล่งต่าง ๆ ที่พบศิลปจารึกในท้องถิ่นและวัสดุที่ใช้ในการเก็บรักษาข้อมูล ตั้งแต่สมัยพุทธกาลหรือก่อนหน้านั้น โดยที่พระสงฆ์มักเป็นผู้เขียนที่บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนสถาน พระพุทธรูป พระบรมสารีริกธาตุ พุทธประวัติ และหลักธรรมทางศาสนา ยิ่งกว่านั้น ความเป็นมาของศิลปจารึกเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่บันทึกเรื่องราวในอดีตของมนุษย์ นักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดีใช้ข้อมูลศิลปจารึกในการศึกษาประวัติศาสตร์ จักรคือพระธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงแสงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ทรงแสดงไว้ 4 อย่าง คือทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรคและทั้ง 4 อย่าง หมุนวนครบ 3 รอบ เป็น สัญญาณ กิจญาณ กตญาณ มีอาการ 12) ในอดีตไทย ความเชื่อทางพุทธศาสนาได้รับการจารึกลงบนศิลาและวัสดุอื่น ๆ เช่น ไม้ แผ่นเหล็ก แผ่นทองแดง แผ่นเงิน และแผ่นทอง ซึ่งมักจะจารึกตำนานเรื่องเล่าที่เล่าต่อ ๆ กันมา หลักฐานที่พบทำให้ทราบถึงวัฒนธรรมและความเชื่อของชนพื้นเมืองในยุคโบราณ ศิลปจารึกเป็นการจารึกข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ใช้พระพุทธศาสนาเป็นแกนกลางในการบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ของชุมชนในอดีต เป็นข้อมูลที่บอกเล่าและอธิบายพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของคนในสังคมโบราณแต่ละชุมชน โดยช่วยเสริมสร้างรายละเอียดเกี่ยวกับความเป็นมาของบุคคลในแต่ละชุมชนท้องถิ่น ซึ่งมีเนื้อหาที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของข้อมูลทางสังคมมนุษย์และวิถีชีวิตในอดีต หลักฐานนี้ได้รับการค้นพบในเมืองโบราณต่าง ๆ ในประเทศไทย ซึ่งแสดงถึงค่านิยมในการใช้ธรรมจักรและการจารึกคาถาของพระพุทธศาสนาในยุคสมัยทวารวดี หนึ่งในตำนานที่จารึกลงในศิลาคือ "ये ธมฺมา" ที่เป็นสัญลักษณ์ของการแสดงปฐมเทศนาโปรดปัญจวัคคีย์ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน และภายในธรรมจักรมีการพบพระพุทธรูปประทับนั่งห้อยพระบาทแบบยุโรปก ซึ่งเป็นอิทธิพลของพระพุทธศาสนาในยุคทวารวดี แสดงถึงลักษณะของศิลปะในยุคนั้นเป็นอย่างดี

2. ศึกษาคุณค่าของศิลปจารึกทางพระพุทธศาสนา พบว่า ในปัจจุบัน การเยี่ยมชมโบราณวัตถุและโบราณสถานทางพระพุทธศาสนาเป็นที่น่าสนใจอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุหรือคนรุ่นใหม่เด็กเยาวชน ทุกคนให้ความสำคัญในการสำรวจและเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ จารึกทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างสำคัญในการศึกษาเรื่องราวและประวัติของบุคคลในอดีต ซึ่งเปิดเผยถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ และศรัทธาในศาสนา รวมถึงเทคโนโลยีและศิลปกรรมที่สะท้อนความเป็นนิยมในชุมชนและวัฒนธรรมทวารวดีโบราณวัตถุทางพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่มีความหลากหลายและมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ มรดกที่มากมายเกี่ยวกับวัฒนธรรม ศิลปะ และประวัติความเป็นมาของคนในอดีต ซึ่งเป็นแหล่งความรู้ที่มีค่าในการศึกษา การวิจัย และการเสริมสร้างความเข้าใจในประวัติศาสตร์และศิลปะของชุมชน

การเยี่ยมชมโบราณสถานทางพระพุทธศาสนาเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจในพระพุทธเจ้าและธรรมชาติ ส่งผลให้คนทั่วไปมีความรู้สึกเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของประเทศ สร้างความสามัคคีและความรู้สึกที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกับสิ่งที่เป็เอกลักษณ์ของชุมชนและวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ โดยทำให้ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในชุมชนและส่งเสริมให้มีความสำเร็จทางเศรษฐกิจของชุมชนในด้านต่าง ๆ รวมถึงการ

ส่งเสริมท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศิลปะของพระพุทธศาสนาเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งสร้างความภาคภูมิใจและความภูมิใจในสิ่งที่เป็เอกลักษณ์ของประเทศ ศิลาจาริกทางพระพุทธศาสนานี้มีคุณค่าและความสำคัญที่สร้างสรรค์ประเทศในด้านต่าง ๆ ทั้งความสำคัญในการศึกษา การวิจัย และส่งเสริมพัฒนาชุมชนให้ก้าวหน้าอย่างยั่งยืนในยุคปัจจุบัน

ศิลปาจาริกทางพระพุทธศาสนาเป็นโบราณวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมถึงสิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ในการรังสรรค์งานเหล่านี้ออกมา จึงมีความสำคัญในการศึกษาเรื่องราวของมนุษย์ โดยเราอาจทราบถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความสามารถในการผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ ความนิยมชมชอบในรูปแบบงานศิลปะของกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมคล้ายๆ กันหรือแตกต่างกัน รวมถึงการบอกเล่าเรื่องราวการติดต่อกับผู้คนในท้องถิ่นต่าง ๆ การค้าหรือการคมนาคมกับดินแดนอื่น ๆ ซึ่งศิลปาจาริกทางพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งสำคัญที่เป็นของโบราณ ซึ่งโดยอายุและลักษณะการประดิษฐ์ ประวัติความเป็นมา และประโยชน์ทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี มีคุณค่าและความสำคัญต่อการเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมโดยมีประโยชน์ดังนี้

1. คุณค่าในด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี คือ ศิลาจาริกสมัยทวารวดีในท้องถิ่นเป็นหลักฐานที่ยืนยันว่า มนุษย์ที่อาศัยอยู่บนแผ่นดินนี้มีความเป็นอยู่อย่างไร ส่วนประกอบของชุมชน เชื่อความศรัทธาในลัทธิศาสนาใด และสืบต่อกันมาถึงปัจจุบันได้อย่างไร ศิลาจาริกในพระพุทธศาสนิกชนจำนวนมากมีประโยชน์ในการเป็นแหล่งข้อมูลเพื่อให้เราเข้าใจถึงประวัติศาสตร์การเมือง การปกครอง การศาสนา และเศรษฐกิจ

2. คุณค่าในด้านพุทธศิลป์แห่งประติมากรรม คือ ศิลปะวัฒนธรรมที่ปรากฏในศิลปาจาริกสมัยทวารวดีมีความสวยงามตามลักษณะศิลปะทวารวดีอันสง่างามล้วนเป็นเครื่องยืนยันความเป็นเลิศทางด้านฝีมือและได้รับการสืบทอดมาอย่างไม่ขาดสาย ศิลาจาริกทางพระพุทธศาสนาเป็นที่สำคัญในการส่งเสริมความเชื่อภายในและเป็นที่สักการบูชาของพุทธศาสนิกชนจำนวนมาก สร้างความภาคภูมิใจและเสริมสร้างความรู้สึที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกับสิ่งที่เป็เอกลักษณ์ของชุมชนและวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์

3. คุณค่าในด้านภาษาศาสตร์และโบราณคดี คือ ศิลาจาริกสมัยทวารวดีมีประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของผู้คนในยุควัฒนธรรมทวารวดี ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ เทคโนโลยีสิ่งประดิษฐ์ ศาสนา การเมืองการปกครอง การคมนาคม และอื่น ๆ

4. คุณค่าในด้านวัฒนธรรมและประเพณี คือ ศิลาจาริกสมัยทวารวดีสร้างความรู้สึกความสามัคคีและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในประเทศ การศึกษาเรียนรู้จากศิลปาจาริกทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญในการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีของคนในท้องถิ่น

5. คุณค่าในด้านรัฐศาสตร์และการปกครอง คือ การตรวจสอบศิลปาจาริกสมัยทวารวดีที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบสาธารณูปโภค การคมนาคม การบริหารจัดการโบราณสถาน และที่ตั้งจัดแสดงโบราณวัตถุสามารถเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นระบบสาธารณูปโภค การคมนาคม เพื่อเข้าสู่โบราณสถานและที่ตั้งจัดแสดงโบราณวัตถุก็จะมีผู้ที่สนใจพากันไปเยี่ยมชมศึกษาหาความรู้ ก่อให้เกิดรายได้เข้าชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีอาชีพและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ศิลปาจาริกทางพระพุทธศาสนาสมัยทวารวดีจึงเป็นโบราณวัตถุที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรมและมีคุณค่าต่อประเทศในด้านต่าง ๆ ทั้งความสำคัญในแง่การศึกษาทางวิชาการ การวิจัย การเผยแพร่และสืบทอดความรู้เกี่ยวกับพระพุทธเจ้าและวิถีชีวิตของพระองค์ รวมไปถึงคุณค่าที่มีผลทางด้านจิตใจและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในประเทศ และอีกประการหนึ่ง ด้วยความสำคัญที่ศิลปาจาริกทางพระพุทธศาสนาสมัยทวารวดีนี้มีในการเผยแพร่และสืบทอดความรู้เกี่ยวกับพระพุทธเจ้าและพระธรรมวินัยอย่างสมบูรณ์ ซึ่งส่งผลต่อการศึกษาและความรู้ถึงคุณค่าของสิ่งเหล่านี้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ต้องรักษาไว้

3. ศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในศิลาจารึกทางพระพุทธศาสนาในสมัยทวารวดี พบว่า 1) ข้อมูลด้านหลักศิลาจารึกสมัยทวารวดีที่ปรากฏหลักธรรม มีอายุและปีที่สร้างอยู่ช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-13 ซึ่งส่วนใหญ่ใช้อักษรปัลลวะบ้าง ใช้อักษรเทวนาครีบ้าง อักษรมอญบ้างและเขมรบ้างในการจารึก แต่อักษรมอญและเขมรมีน้อยมาก ส่วนผู้สร้าง ไม่มีข้อมูลที่กล่าวถึงผู้สร้างที่ชัดเจน 2) ข้อมูลด้านคัมภีร์พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทที่กล่าวถึงหลักธรรมบนจารึก ส่วนใหญ่จะเป็นจารึกคาถาเย ธัมมา อันเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา ใช้ในพระวินัยปิฎก มหาวรรค เล่มที่ ๔ ข้อ ๖๕ หน้า ๗๓ เนื้อหาคือความเป็นอริยบุคคลที่ผ่านการตรัสรู้เรื่องทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค และปฏิบัติตามองค์ปฏิบัติของพระพุทธเจ้าเพื่อเข้าถึงสภาวะของความทรงจำใจที่ทรงเปิดให้เห็นและเข้าใจเหตุตามปัจจัยเพื่อทำความสะอาดจิตใจ และอริยสัจ 4 และปฏิจจนสมุบาท คือความจริงที่ให้ผู้สดับรับฟังเกิดความเข้าใจในทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค และปฏิบัติตามจนบรรลุถึงความ เป็นอริยบุคคลโดยใช้ปัญญามองดูปัญหาอย่างใจเป็นกลาง ให้เห็นสภาวะของมัน และพิจารณาแก้ไขปัญหานั้นตามเหตุตามปัจจัย 3) ข้อมูลงานนิพนธ์พระภิกษุที่ทรงความรู้ คือ พระพุทธโฆษาจารย์ผู้รจนาคัมภีร์วิสุทธิมรรค สัมโมหวิโนทนี และหนังสือพุทธธรรม และพระธรรมโกศาจารย์ ผู้แต่งหนังสือแก่นพุทธศาสตร์และปฏิจจนสมุบาทจากพระโอษฐ์ ในประเด็นความเห็นแบบคล่อมภพคล่อมชาติในพระสูตรต้นปิฎกและแบบปัจจุบันตามตามนัยแห่งพระอภิธรรม

องค์ความรู้

บทสรุป

การวิเคราะห์นี้สรุปได้ว่า ศิลาจารึกที่พบในสมัยทวารวดีมีอายุในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-13 ได้ใช้อักษรปัลลวะในการจารึก เมื่อเปรียบเทียบกับคัมภีร์พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท สามารถพบคาถาเย ธัมมา และอริยสัจ 4 และปฏิจจนสมุบาท ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนาในศิลาจารึกของสมัยทวารวดี ท่านพระพุทธทาสและพระพุทธโฆษาจารย์แห่งสำนักมหาวิหารได้อธิบายหลักธรรมเหล่านั้น ดังนั้นว่า ปฏิจจนสมุบาทกับอริยสัจ 4 เป็นเรื่องเดียวกัน ปฏิจจนสมุบาท หมายถึง การตรัสรู้และตระหนักในความจริงของอริยสัจที่

สำคัญ 4 ประการคือ ความทุกข์เกิดจากตัณหา ตัณหาส่งผลให้เกิดทุกข์ ซึ่งเป็นแบบย่อของหลักธรรมที่สำคัญในภาวะความทุกข์ของมนุษย์ ปฏิจจนสมุปบาทหรืออทัปปัจจยตาเกิดจากอวิชชาและอุปาทาน การกิจของปฏิจจนสมุปบาท คือ ต้องรู้เรื่องการอวิชชาและปฏิบัติตามธรรมเพื่อป้องกันความทุกข์และสร้างความสุขในชีวิต พระพุทธโฆษาจารย์แห่งสำนักมหายานได้อธิบายคัมภีร์วิสุทธิมรรคว่า เป็นตำราที่เกี่ยวข้องกับความเป็นศิลปะทางศาสนาที่อธิบายพระไตรปิฎกอย่างครบถ้วน แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วนคือ ศีล สมาธิ และปัญญา โดยในแต่ละส่วนจะอธิบายเนื้อหาเป็นหมวดหมู่และจะการใช้การตั้งคำถามและคำตอบ การเปรียบเทียบเพื่ออธิบายความหมายของคำสอนต่าง ๆ การตีความของพระพุทธโฆษาจารย์เกี่ยวกับปฏิจจนสมุปบาทในส่วนของชาติทั้ง 3 คือ วิญญาณเป็นปัจจัยให้เกิดนามรูป ท่านเสนอว่า วิญญาณที่เกิดจากอดีตชาติจะมาเกิดใหม่ในชีวิตปัจจุบันเป็นนามรูป (ร่างกายและจิตใจ) ที่เกิดขึ้นเนื่องจากกรรมภพ (อุปตติภพ) ที่เกิดขึ้นในชีวิตที่ผ่านมา นอกจากนี้ยังปฏิเสธว่าวิญญาณเกิดจากการรับรู้ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจเท่านั้น และไม่เกิดจากการคลออดจากกรรมมารดา ภพเป็นปัจจัยให้เกิดชาติ ท่านตีความว่า การเกิดในทางจิตวิทยา ไม่ได้หมายถึง การเกิดทางเนื้อหนังหรือคลออดจากท้องมารดา แต่หมายถึง กระบวนการทางจิตวิทยาที่เกิดขึ้นเมื่อชีวิตทำกรรม (อุปตติภพ) แล้วส่งผลให้เกิดชีวิตใหม่ในรูปแบบต่าง ๆ ในอนาคต (ชาติ) ปฏิจจนสมุปบาทไม่ใช่ภาษาคนแน่ การตีความนี้ เป็นการปฏิเสธว่า ปฏิจจนสมุปบาทไม่เกิดการตายต่อเนื่องและเกิดใหม่ในภพภูมิต่าง ๆ ตามความเชื่อของคนในอดีต แต่ต้องเน้นว่า มันเป็นความเกิดขึ้น

ข้อเสนอแนะ

วิจัยนี้ได้ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ดังต่อไปนี้

1. ควรมีการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับที่มาของจารึก ประวัติการสร้าง ผู้สร้าง เวลาที่สร้าง ลักษณะของจารึกและเนื้อหาของจารึก ตามที่นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาโบราณได้ทำวิจัยค้นคว้าไว้
2. ควรมีการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับพระธรรมที่ปรากฏในศิลาจารึกสมัยทวารวดีจากเอกสารชั้นต้น และเอกสารชั้นรองลงมา พร้อมทั้งชี้ให้เห็นประโยชน์จากการศึกษาในมุมมองนี้

References

- Anuman Rajadhon, P. (1974). *Culture and Various Tradition of Thailand*. Bangkok: Bannakarn.
- Eaosriwong, N., & Pattiya, A. (1982). *Historical evidence in Thailand*. Bangkok: Bannakit.
- Kaewglai, Ch. (2013). *Inscriptions Database in Thailand: Inscription-type ancient documents*. Retrieved February 6, 2013, from <https://db.sac.or.th/inscriptions/story/detail/11960>.
- Makjaeng, S. (1992). *Pali-Sanskrit in the Thai Language*. Bangkok: Odianstore.
- Padoocheewit, J. (2007). *Culture, Communication, and Identity*. Bangkok: Active Print.
- Phiromanukul, R. (2011). Inscribe principles, not for propagation, but for holiness. *Ramkham Haeng Journal of Human Sciences*, 30(1), 38-58.
- Prapatthong, K. (1977). *Preliminary Antique Document Research*. Bangkok: Bangkok Library national Department of Silapakorn.
- Somdej Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto). (2019). *Buddha-Dharma (Extended Edition)* (22nd ed.). Bangkok: Southeast Asia University.

- Vajirapanno, P. D. (2021). A Spreading of Ye Dhamma Stanza from Jambudipa to Suvanna bhumi. *Journal of Graduate MCU Khonkaen Campus*, 8(1), 50-60.
- Weeranuwat, P. S., Wiboonjetianurak, P., Namuang, P. N., Netphra, P. S., & Phetchawong, A. (2020). An Analytical Study of U-Thong City as a History of Mission. *Sukhothai Journal Dharmathiraj*, 33(1), 106-122.
- Yodkaew, Y. (2012). *The Concept of Value in Buddhism*. Retrieved May 5, 2012, from <https://www.gotoknow.org/posts/402616>.

การพัฒนาสมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกรในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี

DEVELOPMENT OF OPERATIONAL COMPETENCIES OF WAIYAKAKORN IN SUPHANBURI PROVINCE

พระครูไพศาลธรรมวงศ์

Phrakru Paisalthammawong

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

Pathumthani University

Email: cio.pravit@gmail.com

Received 14 February 2023; Revised 28 February 2024; Accepted 2 March 2024.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีเป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะไวยาวัจกร สมรรถนะของไวยาวัจกร และแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกรเป็นกรอบการวิจัย พื้นที่วิจัย คือ จังหวัดสุพรรณบุรี กลุ่มตัวอย่าง คือ ไวยาวัจกรในจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 220 คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบแบ่งชั้นอย่างเป็นสัดส่วน โดยเบื้องต้นทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย จากนั้นจึงทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างเป็นระบบ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกร ในภาพรวม มีความคิดเห็นในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอันดับแรก คือ การได้ทรัพย์สินมาเป็นศาสนสมบัติของวัด รองลงมา คือการเก็บรักษาเงินของวัด และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การกั้นที่ดินซึ่งเป็นที่วัดให้เป็นที่ดินจัดประโยชน์ 2) การพัฒนาสมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกร ในการจัดการทรัพย์สินของพระพุทธศาสนาตามความถูกต้องนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามารับผิดชอบบำรุงรักษา ในการจัดทำทะเบียนทรัพย์สินที่จัดประโยชน์ ทะเบียนผู้เช่าหรือผู้อาศัยไว้ให้ถูกต้อง โดยวัดจะต้องทำสัญญาเป็นข้อผูกพันกับผู้เช่าอย่างมั่นคง วัดจะต้องออกใบเสร็จรับเงินแสดงการรับทุกครั้ง 3) แนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกร คือ พัฒนาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพย์สินของวัดและการแบ่งประเภททรัพย์สินของวัด การจัดทำทะเบียนทรัพย์สินที่จัดประโยชน์ จัดทำทะเบียนทรัพย์สินรวมถึงหนังสือสัญญาใด ๆ อย่างมั่นคง และพัฒนาความรู้ด้านการเก็บรักษาเงินของวัด การออกใบเสร็จรับเงิน การออกใบอนุโมทนา

คำสำคัญ: การพัฒนาสมรรถนะ; การปฏิบัติงาน; ไวยาวัจกร

Abstract

This research article is a mixed methods research study. Between qualitative research and quantitative research Use the concept of waiyakakorn characteristics. Performance of waiyakakorn and the concept of developing waiyakakorn's operational competency as a research framework. The research area is Suphan Buri Province. The sample group consisted of 220 waiyakakorn's in Suphan Buri Province using a proportional stratified selection method. Initially, a random sample was drawn. By sampling using a simple random method. Then, random sampling was carried out using a systematic random method. The research tools used were interviews and questionnaires. Statistics used in data analysis include percentages. Mean and standard deviation and methods of multiple regression analysis Qualitative research Used to analyze content and write descriptive narratives.

The results of the research found that: 1) Overall, waiyakakorn's operational competency was at a high level. When considering each aspect, the first is the acquisition of property as religious property of the temple, followed by the preservation of the temple's money. And the aspect with the least average value is the setting aside of the land where the temple is used to be used. 2) Developing the work performance of the waiyakakorn. In managing the property of Buddhism according to correctness It is very necessary to have government agencies take responsibility for maintenance. In preparing the register of beneficial assets Register the tenant or resident correctly. The temple must enter into a firm contract of obligation with the tenant. The temple must issue a receipt showing receipt every time. 3) Guidelines for developing the work performance of Waiyakakorn is to develop knowledge and understanding about temple property and classification of temple property. Preparing a register of beneficial assets Prepare a stable property register, including any contracts, and develop knowledge about keeping the temple's money. Issuing a receipt Issuing a certificate of appreciation

Keywords: Development of Competencies; Operational; Waiyakakorn

บทนำ

พระพุทธศาสนาถือเป็นศาสนาที่มีผู้นับถือมากที่สุดในประเทศไทย อาจกล่าวได้ว่าเป็นศาสนาประจำชาติก็ว่าได้ โดยมีองค์กรสงฆ์เป็นผู้บริหารจัดการกิจการทางศาสนาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการปกครอง การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ เป็นต้น ถ้ามองในแง่ของ การบริหารการปกครองภายใน คณะสงฆ์ก็จะกล่าวถึงวัด ซึ่งวัดไทยในพระพุทธศาสนามีฐานะเป็น นิติบุคคลตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (Wirach Thiraphanmethi and Thongbai Teerananthangkun, 2003, 517) และถือว่าเป็นองค์กรทางศาสนาที่มีบทบาทสำคัญต่อสังคมของไทยมาตั้งแต่อดีตเป็นเวลายาวนาน

เมื่อพิจารณาในด้านกฎหมายจะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 กำหนดให้วัดเป็นนิติบุคคลและมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัด โดยเจ้าอาวาสมีหน้าที่ในการ บำรุงรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี ในส่วนของการจัดการศาสนสมบัติของวัดได้มี

กฎกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 กำหนดวิธีจัดการทรัพย์สินโดยให้เจ้าอาวาสตั้งไวยาวัจกรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัด ซึ่งในทางปฏิบัติเจ้าอาวาสจะแต่งตั้งผู้จัดประโยชน์ของวัดหรือเรียกกันโดยทั่วไปว่า “กรรมการวัด” เป็นผู้ดูแลจัดการในเรื่องการเช่าที่ดินหรืออาคาร การทำบัญชีรับจ่ายเงินของวัด ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการจัดการเงินการกุศลเพื่อใช้ในการบริหารวัด และเมื่อพิจารณาการแต่งตั้งผู้จัดประโยชน์ของวัด (Department of Religious Affairs, Ministry of Education, 1999: 16)

การแต่งตั้งไวยาวัจกรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัด เป็นผู้จัดการศาสนสมบัติของวัด การแต่งตั้งถอดถอนไวยาวัจกรอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 15 ตรี แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มหาเถรสมาคมตรากฎมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการแต่งตั้งและถอดถอนไวยาวัจกร ทั้งนี้ คำว่า “ไวยาวัจกร” หมายถึง คฤหัสถ์ที่ได้รับการแต่งตั้งให้มีหน้าที่เบิกความจ่าย “นิตยภัต” และมีอำนาจดูแลรักษาจัดการทรัพย์สินของวัด ได้ตามที่เจ้าอาวาสมอบหมายเป็นหนังสือนิตยภัตตามระเบียบกรรมการศาสนาว่าด้วยการเบิกจ่ายนิตยภัต พ.ศ. 2514 หมายถึง เงินงบประมาณที่กรมการศาสนาได้รับเป็นประจำปีเพื่อจ่ายถวายอุปถัมภ์ให้แก่พระภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้ง หรือพระภิกษุผู้ปฏิบัติหน้าที่พิเศษตามที่กำหนดไว้ในบัญชีอัตรานิตยภัต พระภิกษุผู้มีตำแหน่งหลายตำแหน่งทางราชการจะถวายนิตยภัตในตำแหน่งที่สูงกว่าเพียงตำแหน่งเดียว พระภิกษุผู้ได้รับแจ้งการถวายนิตยภัตให้ไวยาวัจกรไปขอเบิกนิตยภัตที่จังหวัดซึ่งพระภิกษุนั้น สังกัดอยู่ภายในเดือนกันยายนของปี

การตั้งไวยาวัจกรเป็นตัวแทนของเจ้าอาวาส หรือแต่งตั้งผู้จัดหาประโยชน์ของวัด เหตุที่ต้องแต่งตั้งไวยาวัจกร ก็เพราะว่า การจัดประโยชน์ในศาสนสมบัติวัด โดยเฉพาะอสังหาริมทรัพย์เป็นเรื่องธุรกิจการค้าเชิงพาณิชย์ และการเงิน ซึ่งไม่เหมาะสมที่จะให้เจ้าอาวาสเข้ามาจัดการด้วยตนเอง กฎหมายจึงตั้งให้ไวยาวัจกรเป็นตัวแทนเจ้าอาวาส และเป็นตัวแทนของวัด ซึ่งวัดต้องรับผิดชอบในการกระทำนั้น ถ้าได้กระทำภายในขอบเขตอำนาจที่ได้รับมอบหมาย ดังนั้น ตำแหน่งไวยาวัจกร จึงเป็นตำแหน่งที่สำคัญสำหรับกิจการของคณะสงฆ์ ตำแหน่งหนึ่ง ตามบทบัญญัติกำหนดให้ช่วยงานเจ้าอาวาส หรือ แทนเจ้าอาวาสเมื่อได้รับมอบหมายหน้าที่จากเจ้าอาวาส จึงจะมีอำนาจโดยสมบูรณ์ในการดูแลรักษาและจัดการทรัพย์สินของวัดตามที่ได้รับมอบหมาย ในอสังหาริมทรัพย์บางประการจะต้องเกี่ยวข้องกับตัวบทกฎหมาย เช่น การทำนิติกรรมสัญญาต่างๆ ซึ่งจะต้องรู้เรื่องกฎหมายอย่างถ่องแท้ ดังนั้นหาก ไวยาวัจกรไม่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมย่อมทำให้เกิดผลเสียในการบริหารจัดการอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งเป็นศาสนสมบัติของวัดได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะศึกษาการพัฒนาสมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกรในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งไวยาวัจกรถือเป็นตัวแทนของเจ้าอาวาสในการทำนิติกรรมต่างๆ ทั้งทางด้านการทำนิติกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินของวัด ทั้งในด้านวิชาการ ความชัดเจนในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานของรัฐที่เข้าเกี่ยวข้องในการทำนิติกรรม หากมีการพัฒนาสมรรถนะด้านการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสมจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมอีกทางหนึ่งด้วย ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการพัฒนาสมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกรในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อประโยชน์แก่คณะสงฆ์ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกรวัดในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกรวัดในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกรวัดในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี

สมมติฐานการวิจัย

สมรรถนะของไวยาวัจกร ได้แก่ ด้านการยึดมั่นในคุณธรรม ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ด้านความรับผิดชอบ ในงาน ด้านการทำงานเป็นทีม และด้านการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ ส่งผลต่อสมรรถนะด้านการ ปฏิบัติงานของไวยาวัจกรวัดในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกรในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี” ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร วารสาร หนังสือ ตำราทางวิชาการโดยมี ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะ

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมตามความเชื่อของบันดูรานัน พหุติกรรมของมนุษย์สามารถเรียนรู้จากผล ของการกระทำ ซึ่งถือเป็นการเรียนรู้จาก ประสบการณ์ตรง หรือจากการเลียนแบบซึ่งถือเป็นการเรียนรู้จาก ประสบการณ์ทางอ้อม โดยกระบวนการเกิดพหุติกรรมของมนุษย์เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างพหุติกรรม องค์ประกอบ ส่วนบุคคล และองค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อม

2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

ทฤษฎีภาวะผู้นำตามคุณลักษณะเป็นคุณลักษณะพิเศษเฉพาะตัวของแต่ละ บุคคล ซึ่งติดตัวมาตั้งแต่ เกิดเลยก็ว่าได้ เช่น ความเฉลียวฉลาด ความเชื่อมั่นในตนเอง ความกล้า แสดงออก ความต้องการประสบ ความสำเร็จ ทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นต้น ทฤษฎีภาวะผู้นำตามแนวพฤติกรรมศาสตร์ เป็น การพัฒนาในช่วงปี ค.ศ. 1940-1960 เน้นศึกษาพฤติกรรมการแสดงออกของผู้นำที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการ ทำงานของเขา เป็นการผสมกันกับคุณลักษณะ ทักษะ และพฤติกรรมที่ผู้นำใช้ในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ตาม พฤติกรรมที่มีการศึกษาและทำความเข้าใจกันมากคือพฤติกรรมที่มุ่งคนหรือมุ่งงาน โดยมองพฤติกรรมที่มุ่งคน จะ ทำให้ผู้ร่วมงานมีความสุขทำงานได้ดีและมีประสิทธิภาพ ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ เป็นทฤษฎีที่ เกิดขึ้นใน ยุคปัจจุบันที่พยายามผสมผสานโดยนำทฤษฎีต่างยุคต่างสมัยมารวมกันใช้ในสถานการณ์ที่แตกต่าง กันเพื่อให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดที่เรียกว่าผู้นำตามสถานการณ์เพราะว่าลักษณะและ พฤติกรรม ของผู้นำจะต้องสอดคล้องกับสถานการณ์ความเป็นผู้นำจึงจะบังเกิดผล กล่าวอย่างง่าย ผู้นำจะต้องมีลักษณะ หรือเลือกใช้พฤติกรรมใดจึงจะทำให้การบริหารงานสำเร็จผล

3. แนวคิดเกี่ยวกับไวยาวัจกร

ไวยาวัจกรตามกฎหมายกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ข้อ 6 ให้เจ้าอาวาสวัดให้ไวยาวัจกร หรือผู้จัดประโยชน์ของวัดซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้งทำบัญชีรับจ่ายเงิน ของวัด และเมื่อสิ้นปีปฏิทินให้ทำบัญชีเงินรับจ่าย และคงเหลือ ทั้งนี้ให้เจ้าอาวาสตรวจตรา ดูแล ให้เป็นไป โดย เรียบร้อย และถูกต้อง ข้อ 2 ในกรณีที่วัด เจ้าอาวาส ไวยาวัจกร หรือผู้จัดประโยชน์ของวัดถูกฟ้อง หรือถูก หมายเรียกเข้า เป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วมในเรื่องที่เกี่ยวกับการดูแลรักษา และจัดการศาสนสมบัติของวัดให้ เจ้าอาวาสแจ้งต่อ กรมการศาสนาหรือศึกษาธิการจังหวัด ที่วัดตั้งอยู่ทราบไม่ช้ากว่าห้าวัน นับแต่วันรับหมาย

ความรับผิดชอบของไวยาวัจกร โดยที่ไวยาวัจกรมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดประโยชน์ศาสน สมบัติของวัด อันเป็นทรัพย์สินของ “พระศาสนา” นอกจากจะมีบทบัญญัติกำหนดขอบเขตแห่งอำนาจหน้าที่ ไวยาวัจกร พร้อมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการแต่งตั้งถอดถอนไวยาวัจกรตลอดจน “ความรับผิดชอบ” ใน หน้าที่ของไวยาวัจกรไว้เป็นพิเศษ อีกส่วนหนึ่ง เช่นเดียวกับความรับผิดชอบของข้าราชการฝ่ายบ้านเมือง ผู้มี

หน้าที่ดูแลรักษาและจัดการทรัพย์สิน แผ่นดิน หรือของ “ชาติ” ซึ่งแยกออกพิจารณาได้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนความรับผิดชอบของไวยาวัจกร ในข้อที่ 1 คือความรับผิดชอบในทางแพ่งนั้น หมายถึง ความรับผิดชอบในฐานะที่ไวยาวัจกรเป็น “ตัวแทนของวัด” ซึ่งเป็นนิติบุคคล ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 31 ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ส่วนความรับผิดชอบของไวยาวัจกรในข้อที่ 2 คือความรับผิดชอบในทางอาญานั้น หมายถึง ความรับผิดชอบ ในฐานะที่ ไวยาวัจกรเป็น “เจ้าพนักงาน” ตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

ระเบียบวิธีวิจัย/วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่วิจัย คือ จังหวัดสุพรรณบุรี ประชากร คือ ไวยาวัจกรในจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 489 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ ไวยาวัจกรในจังหวัดสุพรรณบุรี 220 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบแบ่งชั้นอย่างเป็นสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) โดยเบื้องต้นทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากนั้นจึงทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างเป็นระบบ (Systematic Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ชนิด ได้แก่ 1) แบบสอบถามซึ่งประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะไวยาวัจกร สมรรถนะของไวยาวัจกรของไวยาวัจกร และแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกร ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .98 ใช้ศึกษาความคิดเห็นต่อการพัฒนาสมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกรวัดในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี 2) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ใช้ศึกษาการพัฒนาสมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกรวัดในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี 3) แนวทางการสนทนากลุ่ม คัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญผู้ที่สามารถให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกรวัดในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ในประเด็นเกี่ยวกับคุณลักษณะไวยาวัจกร สมรรถนะของไวยาวัจกรของไวยาวัจกร และสมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกร ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ พฤศจิกายน 2562 -พฤศจิกายน 2563 นำข้อมูลเชิงปริมาณมาประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางการวิจัย โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิจัยเอกสารวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาสมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกรวัดในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี สรุปได้ดังนี้

1. ผู้ตอบแบบสอบถามพบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 100.00 อายุ 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.40 รองลงมาคืออายุ 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 27.30 และน้อยที่สุดคืออายุ 30-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 14.50 มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา-อนุปริญญา คิดเป็นร้อยละ 35.90 รองลงมา มีการศึกษาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 34.10 และน้อยที่สุดมีการศึกษาระดับต่ำกว่าประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 5.50 มีประสบการณ์ทำงาน 3 ปี – 4 ปี คิดเป็นร้อยละ 36.40 รองลงมา มีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 4 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.60 และน้อยที่สุด มีประสบการณ์ทำงาน น้อยกว่า 1 ปี คิดเป็นร้อยละ 5.50

2. คุณลักษณะไวยาวัจกรในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า คุณลักษณะไวยาวัจกรในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ในภาพรวม มีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X}$ =3.65, S.D. = .42) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านตามลำดับ

ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ ด้านบุคลิกภาพ ($\bar{X}=3.67$, S.D. = .44) รองลงมา ด้านบทบาทหน้าที่ ($\bar{X}=3.66$, S.D. = .41) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านความสามารถ ($\bar{X}=3.62$, S.D. = .40)

2.1 คุณลักษณะไวยาวัจกรในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านบทบาทหน้าที่ มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X}=3.66$, S.D. = .41) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย อันดับแรกคือ มีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลในวัดหรือในชุมชนได้ ($\bar{X}=3.69$, S.D. = .46) รองลงมา คือ มีการติดต่อประสานงานและขอความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นเพื่อให้การสนับสนุนการปฏิบัติงานของวัด ($\bar{X}=3.67$, S.D. = .47) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีจิตใจกว้างขวางยอมรับฟังปัญหาและข้อเสนอแนะจากผู้อื่น ($\bar{X}=3.61$, S.D. = .52)

2.2 คุณลักษณะไวยาวัจกรในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านบุคลิกภาพ มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X}=3.67$, S.D. = .44) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย อันดับแรกคือ ความเป็นผู้นำในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ($\bar{X}=3.70$, S.D. = .46) รองลงมาคือ มีความกระตือรือร้นและสนใจในหน้าที่การงาน ($\bar{X}=3.68$, S.D. = .47) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีความกล้าในการแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ ($\bar{X}=3.64$, S.D. = .48)

2.3 คุณลักษณะไวยาวัจกรในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านความสามารถ มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X}=3.62$, S.D. = .40) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย อันดับแรกคือ มีการแก้ไขปัญหาอุปสรรคได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง และเหมาะสม ($\bar{X}=3.70$, S.D. = .46) รองลงมาคือ มีความรู้เกี่ยวกับระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ($\bar{X}=3.67$, S.D. = .47) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีการปรับเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงได้ ($\bar{X}=3.63$, S.D. = .48)

2.4 คุณลักษณะไวยาวัจกรในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านมนุษยสัมพันธ์ มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X}=3.64$, S.D. = .45) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย อันดับแรกคือ สามารถสื่อสารกับทุกฝ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{X}=3.68$, S.D. = .47) รองลงมาคือ มีความสุขุมและรอบคอบในการปฏิบัติงาน ($\bar{X}=3.63$, S.D. = .48) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ความเป็นกันเองกับประชาชนในชุมชน ($\bar{X}=3.62$, S.D. = .52)

3. สมรรถนะของไวยาวัจกรวัดในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า สมรรถนะของไวยาวัจกรวัดในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ในภาพรวม มีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X}=3.67$, S.D. = .34) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ การยึดมั่นในคุณธรรม ($\bar{X}=3.70$, S.D. = .30) รองลงมา ความรับผิดชอบในงาน ($\bar{X}=3.68$, S.D. = .41) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ ($\bar{X}=3.64$, S.D. = .38)

3.1 สมรรถนะของไวยาวัจกรวัดในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการยึดมั่นในคุณธรรม มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X}=3.70$, S.D. = .30) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย อันดับแรกคือ มีความยุติธรรม รักษาผลประโยชน์ และชื่อเสียงของวัด ($\bar{X}=3.78$, S.D. = .41) รองลงมา คือ รักษาคำพูด มีสัจจะ และเชื่อถือได้ ($\bar{X}=3.73$, S.D. = .44) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ กล้าในการตัดสินใจ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความถูกต้อง และเป็นธรรม ($\bar{X}=3.63$, S.D. = .50)

3.2 สมรรถนะของไวยาวัจกรวัดในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.67, S.D. = .29) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย อันดับแรกคือ ปฏิบัติงานให้แล้วเสร็จตามกำหนดเวลาที่ได้รับมอบหมาย ($\bar{X}$ = 3.72, S.D. = .45) รองลงมาคือ กำหนดมาตรฐาน หรือเป้าหมายในการทำงานเพื่อให้ได้ผลงานที่ดี ($\bar{X}$ = 3.70, S.D. = .46) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ พัฒนาระบบ ขั้นตอน เพื่อให้เกิดผลงานที่โดดเด่น ($\bar{X}$ = 3.63, S.D. = .48)

3.3 สมรรถนะของไวยาวัจกรวัดในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านความรับผิดชอบในงาน มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.68, S.D. = .41) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ พัฒนาค้นหาให้รอบรู้เท่าทันเทคโนโลยี และนำมาประยุกต์ปรับใช้ให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ($\bar{X}$ = 3.71, S.D. = .45) รองลงมาคือ รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายจนงานสำเร็จ โดยคำนึงถึงประโยชน์และความพึงพอใจของส่วนรวม ($\bar{X}$ = 3.70, S.D. = .46) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ร่วมรับผิดชอบในการกิจ หรืองานที่ตนเองดำเนินการโดยไม่บ่นบ่น หรือแก้ตัว ($\bar{X}$ = 3.63, S.D. = .48)

3.4 สมรรถนะของไวยาวัจกรวัดในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการทำงานเป็นทีม มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.66, S.D. = .41) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย อันดับแรกคือ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีเข้ากับผู้อื่นในองค์กรได้ ($\bar{X}$ = 3.69, S.D. = .46) รองลงมาคือ สนับสนุนการตัดสินใจของทีม และทำงานในส่วนที่ตนได้รับมอบหมาย ($\bar{X}$ = 3.67, S.D. = .47) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ รับฟังความเห็น และเต็มใจเรียนรู้จากผู้อื่น ($\bar{X}$ = 3.63, S.D. = .48)

3.5 สมรรถนะของไวยาวัจกรวัดในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.64, S.D. = .38) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย อันดับแรกคือ วางแผนการทำงานของตนเองไว้ล่วงหน้าเสมอ ($\bar{X}$ = 3.73, S.D. = .44) รองลงมาคือ สามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลได้ตามมาตรฐานที่กำหนด ($\bar{X}$ = 3.68, S.D. = .47) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ กำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นกับวัดหรือชุมชน ($\bar{X}$ = 3.57, S.D. = .58)

4. สมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกรวัดในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า สมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกรวัดในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ในภาพรวม มีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.66, S.D. = .29) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ การได้ทรัพย์สินมาเป็นศาสนสมบัติของวัด ($\bar{X}$ = 3.70, S.D. = .22) รองลงมา การเก็บรักษาเงินของวัด ($\bar{X}$ = 3.69, S.D. = .16) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การกั้นที่ดินซึ่งเป็นวัดให้เป็นที่จัดประโยชน์ ($\bar{X}$ = 3.63, S.D. = .41)

4.1 สมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกรวัดในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการได้ทรัพย์สินมาเป็นศาสนสมบัติของวัด มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.70, S.D. = .22) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย อันดับแรกคือ ดำเนินการเปิดบัญชีธนาคารอย่างถูกต้องโดยมีเจ้าอาวาสเป็นหลัก ($\bar{X}$ = 3.78, S.D. = .41) รองลงมาคือ มีการควบคุมดูแลเงินผลประโยชน์ เงินการกุศลของวัดอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ ($\bar{X}$ = 3.71, S.D. = .45) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ดำเนินการเปิดบัญชีธนาคารอย่างถูกต้องโดยมีเจ้าอาวาสเป็นหลัก ($\bar{X}$ = 3.63, S.D. = .48)

4.2 สมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกรวัดในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการกัณฑ์ดินซึ่งเป็นวัดให้เป็นที่จัดประโยชน์ มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X}=3.64$, S.D. = .41) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย อันดับแรกคือ มีการขอความเห็นชอบเรื่องการกัณฑ์ดินซึ่งเป็นวัดให้เป็นที่จัดประโยชน์ จากสำนักพุทธศาสนาแล้วและดำเนินการตามมติมหาเถรสมาคมเรื่องการกัณฑ์ดินซึ่งเป็นวัดให้เป็นที่จัดประโยชน์อย่างเคร่งครัด ($\bar{X}=3.69$, S.D. = .46) รองลงมาคือ มีความรู้เกี่ยวกับการกัณฑ์ดินซึ่งเป็นวัดให้เป็นที่จัดประโยชน์ เป็นอย่างดี ($\bar{X}=3.68$, S.D. = .47) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีการจัดทำทะเบียนทรัพย์สินที่จัดประโยชน์และทำสัญญาเช่าตามแบบที่สำนักงาน ($\bar{X}=3.57$, S.D. = .56)

4.3 สมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกรวัดในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการให้เช่าที่ดินหรืออาคาร มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X}=3.65$, S.D. = .41) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ มีความรู้เกี่ยวกับหลักการให้เช่าที่ดินหรืออาคารที่ถูกต้อง ($\bar{X}=3.69$, S.D. = .46) รองลงมาคือ มีการจัดทำทะเบียนทรัพย์สินที่จัดประโยชน์และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินงานเกี่ยวกับการให้เช่าที่ดินหรืออาคาร ($\bar{X}=3.67$, S.D. = .47) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ดำเนินการต่อสัญญาเช่า และตั้งราคาเช่าให้เป็นไปตามสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนดทุกประการ ($\bar{X}=3.61$, S.D. = .48)

4.4 สมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกรวัดในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ ที่กัลปนาหรือที่วัด มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X}=3.64$, S.D. = .36) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย อันดับแรกคือ มีการจัดทำเกี่ยวกับหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ที่ธรณีสงฆ์ ที่กัลปนาหรือที่วัด และจัดทำร่างสัญญาเช่าพร้อมด้วยเอกสารแนบท้ายสัญญา ($\bar{X}=3.73$, S.D. = .44) รองลงมาคือ มีการจัดทำรายงานขอรับความเห็นชอบในการทำสัญญาเช่านานปี เสนอต่อเจ้าคณะตามลำดับและผ่านทางราชการจนถึงกรมการศาสนา เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ ($\bar{X}=3.68$, S.D. = .47) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีการจัดทำงบเดือนแสดงรายรับ - รายจ่ายและยอดเงินคงเหลือของให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ ที่กัลปนาหรือที่วัด เสนอสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อนำเสนอต่อตามลำดับ ($\bar{X}=3.57$, S.D. = .53)

4.5 สมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกรวัดในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการเก็บรักษาเงินของวัด มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X}=3.69$, S.D. = .16) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย อันดับแรกคือ มีการดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎกระทรวงและพระธรรมวินัย ($\bar{X}=3.78$, S.D. = .41) รองลงมาคือ มีการลงใบอนุโมทนาบัตร ลงบัญชีรายรับและอ้างเลขที่ใบอนุโมทนาบัตรไว้ทุกครั้ง ($\bar{X}=3.71$, S.D. = .45) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีความรู้ด้านการเก็บรักษาเงินของวัดเป็นอย่างดี ($\bar{X}=3.61$, S.D. = .52)

5. สมรรถนะของไวยาวัจกรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับสมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกรวัดในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ได้แก่ ด้านการยึดมั่นในคุณธรรม (X_1) ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ (X_2) ด้านความรับผิดชอบในงาน (X_3) ด้านการทำงานเป็นทีม (X_4) และด้านการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ (X_5)

6. สามารถพยากรณ์ความสำเร็จของสมรรถนะของไวยาวัจกรส่งผลต่อสมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกรวัดในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าในการทำนาย (R^2)

เท่ากับ 0.978 จึงสามารถทำนายสมรรถนะของไวยาวัจกรส่งผลกระทบต่อสมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกรวัดในเขตจังหวัดสุพรรณบุรีได้ร้อยละ 97.80 โดยสามารถเขียนสมการพยากรณ์ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 0.50 + 0.22 (X_2) + 0.24 (X_3) + 0.25 (X_5)$$

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z}_{tot} = -0.22 (Z_2) - 0.34 (Z_3) + 0.33 (Z_5)$$

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้พบว่า การพัฒนาสมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกรในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี มีการอภิปรายผล ดังนี้

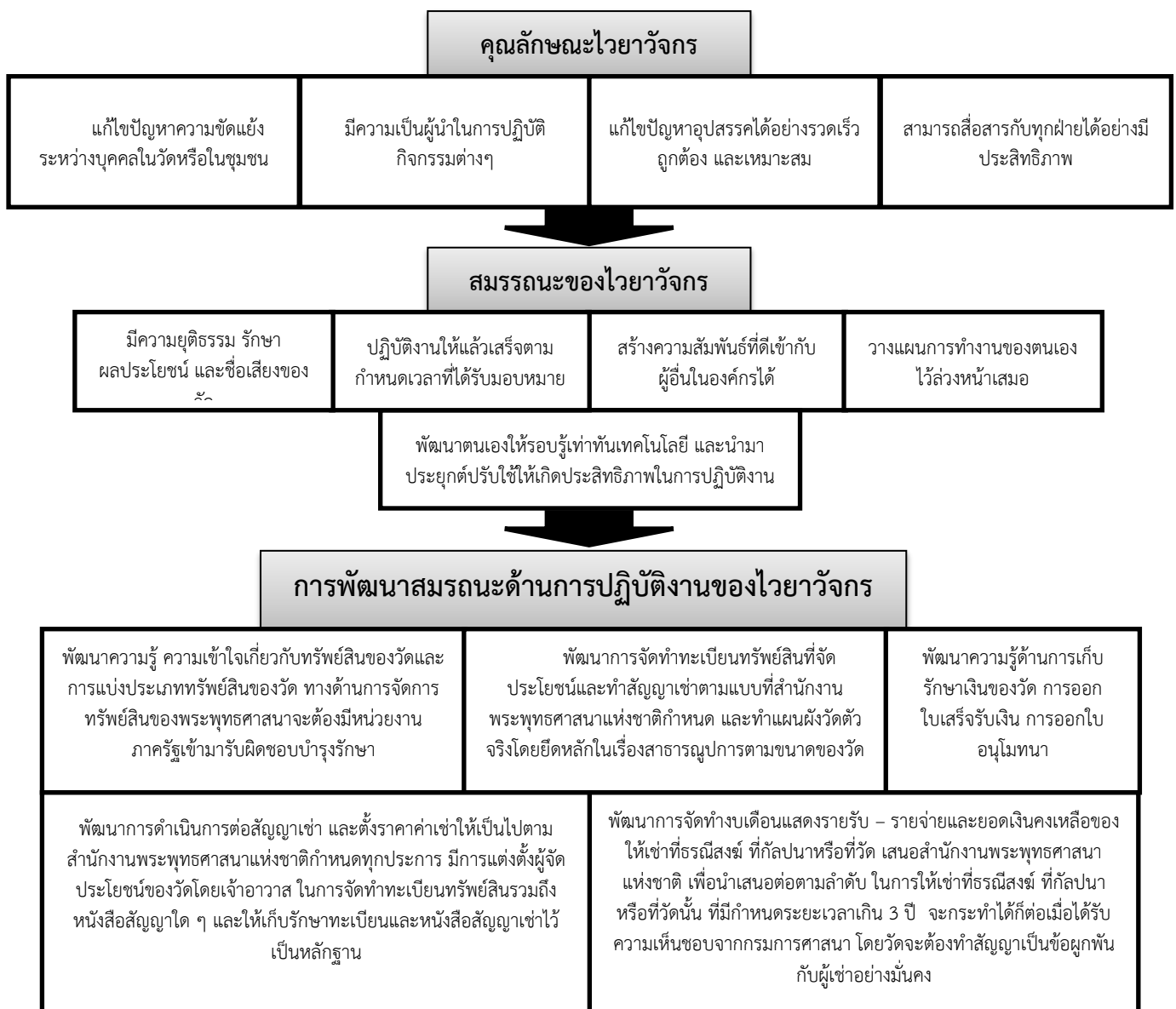
1. คุณลักษณะไวยาวัจกรในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า คุณลักษณะไวยาวัจกรในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ในภาพรวม มีความคิดเห็นในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ ด้านบุคลิกภาพ รองลงมา ด้านบทบาทหน้าที่ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านความสามารถ ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พรวิทย์ สิทธิจินดา (2008) ได้ศึกษาเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลตามความคิดเห็นของประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในเขตองค์การบริหารส่วน ตำบลสนั่น จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ตามความคิดเห็นของประชาชน เรียงตามลำดับความต้องการคือ คุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมีความต้องการมากที่สุด ด้านความเป็นผู้นำ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมีความ ต้องการมาก ด้านลักษณะส่วนตัวและครอบครัว มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมีความต้องการมาก ด้านการ บริหารและปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมีความต้องการมาก ด้านความรู้ความสามารถ มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมีความต้องการมาก เมื่อจำแนกตามข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ภูมิลำเนา การศึกษา การเข้าร่วมกิจกรรม อาชีพ รายได้ต่อเดือน การได้รับความช่วยเหลือและการรับข้อมูลข่าวสาร มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในภาพรวมไม่ แตกต่างกัน ด้านมนุษยสัมพันธ์และ ด้านคุณธรรมจริยธรรม พบว่า เพศต่างกันมีความคิดเห็นต่างกัน ในเรื่องความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับคนทุกระดับ ความซื่อสัตย์สุจริต ไม่มีปัญหาการทุจริต มีความเข้าใจและรักษาคำพูด ด้านความเป็นผู้นำ พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมต่างกันมีความเห็น แตกต่างกัน ในเรื่องการวางแผนความคิดริเริ่ม มีวิสัยทัศน์ก้าวไกล อดทนและทำงานหนัก ด้านลักษณะส่วนตัว และครอบครัวพบว่า ผู้ที่มีอายุแตกต่างกันและผู้ที่มีการศึกษาแตกต่างกัน มีความเห็นแตกต่างกันในเรื่องของอายุของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการบริหารและ การปฏิบัติงาน พบว่าการเข้าร่วมกิจกรรมต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันในเรื่องมีทักษะในการ เจริญต่อรองและแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งในท้องถิ่นด้านความรู้ความสามารถ พบว่า การเข้าร่วม กิจกรรมต่างกันมีความเห็นแตกต่างกันในเรื่องอายุและระดับการศึกษา

2. สมรรถนะของไวยาวัจกรวัดในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า สมรรถนะของไวยาวัจกรวัดในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ในภาพรวม มีความคิดเห็นในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ การยึดมั่นในคุณธรรม รองลงมา ความรับผิดชอบในงาน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ มั่นโชะ กาหลง (2008) ได้ศึกษาเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกองค์การบริหาร ส่วนตำบลรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี พบว่า ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน จำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านสถานการณ์ ด้านความรับผิดชอบ คุณธรรม จริยธรรม ด้านสมรรถนะ และความเป็นผู้นำด้านการมีส่วนร่วม ด้านความสำเร็จและการมีชื่อเสียง และด้านสถานภาพและความสัมพันธ์ตามลำดับ

3. สมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกรวัดในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า สมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกรวัดในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ในภาพรวม มีความคิดเห็นในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ การได้ทรัพย์สินมาเป็นศาสนสมบัติของวัด รองลงมา การเก็บรักษาเงินของวัด และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การกั้นที่ดินซึ่งเป็นที่วัดให้เป็นที่จัดประโยชน์ สอดคล้องกับผลการศึกษาของพระมหาสุทินท์สุนโท และคณะ (2017) ได้ศึกษาเรื่อง พุทธบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในพระพุทธศาสนา พบว่า 1. ระดับปฏิบัติการในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ 1. ด้านการเก็บรักษาเงินของวัด 2. ด้านการได้ทรัพย์สินมาเป็นศาสนสมบัติของวัด 3. ด้านการให้เช่าที่ดินหรืออาคาร 4. ด้านการให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ ที่กลบนาหรือที่วัด และ 5. ด้านการกั้นที่ดินซึ่งเป็นที่วัดให้เป็นที่จัดประโยชน์

สรุปองค์ความรู้

ภาพประกอบที่ 1 การพัฒนาสมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกรวัดในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี

จากภาพประกอบที่ 1 แสดงองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกรวัดในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี สามารถอธิบายได้ ดังนี้

คุณลักษณะไวยาวัจกร คือ มีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลในวัดหรือในชุมชนได้ มีความเป็นผู้นำในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ สามารถแก้ไขปัญหาอุปสรรคได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง เหมาะสม และสามารถสื่อสารกับทุกฝ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สมรรถนะของไวยาวัจกร คือ ยึดมั่นในคุณธรรม ยุติธรรม รักษาผลประโยชน์ และชื่อเสียงของวัด มุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานให้แล้วเสร็จตามกำหนดเวลาที่ได้รับมอบหมาย มีความรับผิดชอบในงานพัฒนาตนเองให้รอบรู้เท่าทันเทคโนโลยี และนำมาประยุกต์ปรับใช้ให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ทำงานเป็นทีมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีเข้ากับผู้อื่นในองค์กรได้ และมีการวางแผนการทำงานของตนเองไว้ล่วงหน้าเสมอ

การพัฒนาสมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกรวัดในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี คือ

1. พัฒนาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพย์สินของวัดและการแบ่งประเภททรัพย์สินของวัด ทางด้านการจัดการทรัพย์สินของพระพุทธศาสนาจะต้องมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามารับผิดชอบบำรุงรักษา
2. พัฒนาการจัดทำทะเบียนทรัพย์สินที่จัดประโยชน์และทำสัญญาเช่าตามแบบที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนด และทำแผนผังวัดตัวจริงโดยยึดหลักในเรื่องสาธารณูปการตามขนาดของวัด
3. พัฒนาการดำเนินการต่อสัญญาเช่า และตั้งราคาเช่าให้เป็นไปตามสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนดทุกประการ มีการแต่งตั้งผู้จัดประโยชน์ของวัดโดยเจ้าอาวาส ในการจัดทำทะเบียนทรัพย์สินรวมถึงหนังสือสัญญาใด ๆ และให้เก็บรักษาทะเบียนและหนังสือสัญญาเช่าไว้เป็นหลักฐาน
4. พัฒนาการจัดทำบเดียนแสดงรายรับ - รายจ่ายและยอดเงินคงเหลือของให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ ที่กัลปนาหรือที่วัด เสนอสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อนำเสนอต่อตามลำดับ ในการให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ ที่กัลปนาหรือที่วัดนั้น ที่มีกำหนดระยะเวลาเกิน 3 ปี จะกระทำได้อีกต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากกรมการศาสนา โดยวัดจะต้องทำสัญญาเป็นข้อผูกพันกับผู้เช่าอย่างมั่นคง
5. พัฒนาความรู้ด้านการเก็บรักษาเงินของวัด การออกใบเสร็จรับเงิน การออกใบอนุโมทนา

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบ การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี มีข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย ประกอบด้วย ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ รวมทั้งข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย
  - 1) มหาเถรสมาคม กำหนดกฎเกณฑ์ และมาตรการเกี่ยวกับคุณลักษณะของไวยาวัจกรให้ทุกวัดส่งเสริมไวยาวัจกรให้มีคุณลักษณะเป็นมาตรฐานเดียวกัน
  - 2) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรส่งเสริมสมรรถนะของไวยาวัจกรให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและก้าวหน้ายุคสมัย
  - 3) มหาเถรสมาคมร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ร่วมกันกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) พัฒนาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพย์สินของวัดและการแบ่งประเภททรัพย์สินของวัด ทางด้านการจัดการทรัพย์สินของพระพุทธศาสนาจะต้องมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามารับผิดชอบบำรุงรักษา

2) พัฒนาการจัดทำทะเบียนทรัพย์สินที่จัดประโยชน์และทำสัญญาเช่าตามแบบที่สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนด และทำแผนผังวัดตัวจริงโดยยึดหลักในเรื่องสาธารณูปการตามขนาดของวัด

3. ข้อเสนอแนะแนวทางการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรจะศึกษาไวยาวัจกรในจังหวัดอื่น ๆ ด้วยเพื่อเปรียบเทียบ สมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของกลุ่มตัวอย่างจากหลาย ๆ กลุ่ม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสมรรถนะด้านการปฏิบัติงานของไวยาวัจกร มากยิ่งขึ้น

2) ควรจะศึกษาถึงกลยุทธ์ เทคนิค และนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่จะช่วยการพัฒนาสมรรถนะด้านการ ปฏิบัติงานของไวยาวัจกรมากยิ่งขึ้น

References

- Department of Religious Affairs, Ministry of Education. (1999). *Temple administration and management manual*. Bangkok: Department of Religious Affairs, Ministry of Education.
- Sittijinda, P., (2008). *Desired characteristics of the president of a subdistrict administrative organization*. According to the opinions of the people who have the right to vote in the Sahatsakhan Subdistrict Administrative Organization area Sahatsakhan District Kalasin Province. Master's degree independent study report. Khon Kaen: College of Local Administration, Khon Kaen University.
- Sunantho, S., et al. (2017). *Integrated Buddhism for the management of religious properties of Buddhist temples*. Research report. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Kalong, M., (2008). *Desired characteristics of the president of Rusamilae Subdistrict Administrative Organization, Mueang District, Pattani Province*. Master's degree independent study report. Khon Kaen: College of Local Administration, Khon Kaen University.
- Thiraphanmethi, W., and Teerananthankun, T., (2003). *Sangha Administrative Manual*. Bangkok: Sahathamika.

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะทางวิชาชีพบัญชี

COMMUNITY-INTEGRATED LEARNING MANAGEMENT USING PROJECT-BASED TO DEVELOP ACADEMIC ACHIEVEMENT AND PROFESSIONAL ACCOUNTING SKILL

ภัทรวดี อินทปันตี¹, พรเพ็ญ สุขหนู
จิราภรณ์ จันทรวงค์ และกัณฐาภรณ์ ชัยกิตติกุล
Patharawadee Inthapuntee¹, Pornpen Suknu
Jiraporn Jantrawong and Kanthaporn Chaikittikul
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
Suratthani Rajabhat University
Email: ppatha77@hotmail.com¹

Received 26 October 2023; Revised 19 February 2024; Accepted 29 April 2024.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงงานเป็นฐานของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี 2) ประเมินระดับทักษะทางวิชาชีพบัญชีตามมาตรฐานการศึกษาระหว่างประเทศสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี (IESs) หลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชีที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชีชั้นปีที่ 2 จำนวน 34 คน ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน เรื่อง การจัดประเภทต้นทุนและการคำนวณต้นทุนการผลิต 2) แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้และแบบประเมินทักษะวิชาชีพบัญชี 3) แบบประเมินความพึงพอใจจากการจัดการเรียนรู้ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนจากการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการทดสอบค่าที ประเมินทักษะทางวิชาชีพด้วยโดยใช้การประเมินตามสภาพจริง คะแนนรายทักษะในลักษณะรูปรีส์ 3 ระดับ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี หลังการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงงานเป็นฐานสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ทักษะทางวิชาชีพบัญชี ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ทักษะทางปัญญา ทักษะทางวิชาการเชิงปฏิบัติและหน้าที่งาน ทักษะทางคุณลักษณะเฉพาะบุคคล ทักษะทางปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและการสื่อสาร และทักษะทางองค์การและการจัดการธุรกิจ มีผลประเมินในระดับดี ($M=11.25$, $S.D.=0.78$) และ 3) ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงงานเป็นฐานอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : การเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชน; โครงงานเป็นฐาน; ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน; ทักษะทางวิชาชีพบัญชี

Abstract

This research has objectives 1) to compare the academic achievement before and after the project-based community-integrated learning program of accounting students. 2) to assess the level of professional accounting skills according to International Educational Standards (IESs) for Accounting Professionals after organizing learning activities. 3) to examine the satisfaction of accounting students from the project-based community-integrated learning program. The research is experimental. The sample consisted of 34 second year accounting students using a simple random sampling method. The research tools include 1) a project-based community integrated learning management plan on cost classification and production cost calculation; 2) a learning achievement test and accounting professional skills assessment form 3) Satisfaction assessment form from learning management. Data analysis using mean $\bar{x}$ standard deviation (S.D.) of scores from academic achievement assessments and t-test dependent, evaluating professional skills using Authentic Assessment, skill scores in the form of Scoring Rubrics of 3 levels.

The results of the research found that 1) Academic performance in cost classification and cost calculation among accounting students after learning management was significantly higher than before learning management at the .05 level. 2) Professional accounting skills in all 5 areas, including intellectual skills, practical academic and job skills, personal characteristics skills, interaction skills with others and communication, and organizational and business management skills, were assessed at a good level ($M=11.25$, $S.D.=0.78$) 3) satisfaction with community-integrated project-based learning was rated as high.

Keywords : Community Integrated Learning ; Project-Based ; Academic Achievement; Professional Accounting Skills

บทนำ

การพัฒนาทรัพยากรบุคคลถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศ กระบวนการพัฒนาความรู้และทักษะวิชาชีพจึงเป็นพันธกิจหลักของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (Bureau of Academic Affairs and Educational Standards, Ministry of Education, 2017:4-5) ประเทศไทยกำลังเผชิญกับภาวะความท้าทายในการพัฒนาทักษะกำลังคนที่เป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีปัจจัย 2 ด้าน คือ 1) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การปฏิวัติเศรษฐกิจและสังคมโลกยุคดิจิทัล (Digital Revolution) การเปลี่ยนแปลงอุตสาหกรรม 4.0 (The Fourth Industrial Revolution) และ 2) ปัจจัยภายใน ได้แก่ ประเทศไทยกำลังเข้าสู่โครงสร้างประชากรเป็นสังคมผู้สูงวัย คนส่วนใหญ่มีรายได้ระดับปานกลาง และปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาและคุณภาพชีวิตที่กระทบกับคนทุกช่วงวัย ซึ่งเป็นความอ่อนแอในเรื่องการพัฒนาบุคลากรและการจัดการคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาในทุกระดับ โดยเมื่อพิจารณาผลการสำรวจอัตราการว่างงาน จำแนกตามระดับการศึกษาที่สำเร็จ (National Statistical Office, 2023 : 23) พบว่า ผู้ว่างงานในระดับอุดมศึกษามีจำนวนสูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ว่างงานในระดับการศึกษาอื่น มีจำนวน 227,300 คนซึ่งคิดเป็นร้อยละ 53 จากจำนวนของผู้ว่างงานทั้งหมด ปัญหาเกิดจากการผลิตบัณฑิตไม่เป็นที่ตามความต้องการของตลาดแรงงาน เนื่องจากคุณลักษณะและทักษะยังไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ของ

ผู้ประกอบการ การกำหนดผลลัพธ์จากการจัดการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษาจึงมีความสำคัญเนื่องจากเป็นขั้นเตรียมคนเข้าสู่อาชีพ (Higher Education Act., 2019: 3-4) มีวัตถุประสงค์เพื่อ พัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีความเชี่ยวชาญตามสาขาวิชา มีความรู้ ทักษะทางวิชาชีพที่ตอบสนองตลาดแรงงานทั้งในและต่างประเทศ มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา เข้าใจสังคมและวัฒนธรรม มีความรับผิดชอบชุมชน สังคมและประเทศชาติ สามารถปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงและมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาความรู้และทักษะทางวิชาชีพ การปฏิรูปการจัดการเรียนรู้เริ่มจากการเปลี่ยนบทบาทของผู้สอน โดยใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งแนวคิดของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey, 1963) กล่าวว่า การเรียนรู้ที่ติดจากการลงมือปฏิบัติ โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมพัฒนาองค์ความรู้และทักษะในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ไม่จำกัดภายในห้องเรียนเท่านั้น ในปัจจุบันรูปแบบการเรียนรู้ได้พัฒนากระบวนการทัศน์ให้สอดคล้องกับสังคมยุคดิจิทัลและยุคประเทศไทย 4.0 Kitrungraug, Sirisanphan, Homchaiyawong, and Urabunnualchat (2021: 18-19) เป็นความสอดคล้องในกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 เน้นการพัฒนาคนไทยให้มีคุณภาพทั้งความรู้ ทักษะความสามารถ ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก เป้าหมายของการจัดการเรียนรู้จึงต้องพัฒนาทั้งความรู้และทักษะทางอาชีพเพื่อตอบสนองความต้องการในยุคปัจจุบัน การพัฒนาทักษะความรู้ กระบวนการคิด การวิเคราะห์และการแก้ปัญหาจึงต้องใช้กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการสถานการณ์จริง (Integrated Learning) Puttaisong and Vansuwan (2018: 4-6) กล่าวว่า เป็นรูปแบบการเรียนรู้ซึ่งทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาในลักษณะองค์รวม สร้างความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์เนื้อหาสาระการเรียนรู้กับสถานการณ์แวดล้อมต่าง ๆ เกิดการสร้างความรู้และการวิเคราะห์เชิงซ้อน ประสบการณ์จากการเรียนรู้สร้างความลุ่มลึกและการจดจำอย่างถาวร สำหรับการพัฒนาทักษะทางวิชาชีพเกิดจากการเรียนรู้แบบกระบวนการดำเนินโครงการ (Project-Based Learning) การจัดกิจกรรมโครงการ เพื่อให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจัดทำโครงการร่วมกัน เป็นการพัฒนาทักษะความร่วมมือ การสืบค้นข้อมูล ภาวะผู้นำ การสื่อสาร การปรับตัว และการเรียนรู้ตลอดชีวิต Pang Sri (2018: 216-220) ; Wongkumsin and Singhwee (2020 : 225-228) ; Thongchiw (2021: 130-131) กล่าวว่า การใช้กระบวนการเรียนรู้ด้วยโครงการช่วยดึงศักยภาพผู้เรียน เกิดการพัฒนาทักษะหลายด้านไปพร้อมกัน เกิดทักษะการพัฒนาความรู้ การสืบค้นข้อมูล การเรียนรู้ตลอดชีวิต การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้น การมีปฏิสัมพันธ์และการรู้เท่าทันการสื่อสาร ผู้เรียนเกิดความตระหนักในการค้นหาความรู้ และมีทักษะการตัดสินใจเชิงสถานการณ์ได้ดี

จากประเด็นปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยมีความสนใจศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชน โดยใช้โครงการเป็นฐาน ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์และทักษะสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีไปพร้อม ๆ กัน ด้วยรูปแบบการผสมผสานกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาความรู้และทักษะทางวิชาชีพตามมาตรฐานการศึกษาระหว่างประเทศสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี (International Accounting Education Standard : IES) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวเป็นกระบวนการออกแบบกิจกรรมที่ฝึกให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้และทักษะในสถานการณ์จริงภายใต้พฤติกรรม ทำให้เกิดความคิดวิเคราะห์และใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีในยุคดิจิทัล การจัดการเรียนแบบบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงการเป็นฐาน จึงเป็นรูปแบบที่นำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้สามารถบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน SDGs 2030

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชน โดยใช้โครงงานเป็นฐานของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี
2. เพื่อศึกษาระดับทักษะทางวิชาชีพบัญชีที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงงานเป็นฐานของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชีที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน

สมมติฐานการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงงานเป็นฐานหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะทางวิชาชีพบัญชี ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เป็นการนำเสนอความรู้ที่ความสัมพันธ์กันแบบองค์รวม โดยเชื่อมโยงเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์จริงได้ Khamane (2012 : 146-148) การบูรณาการความรู้สามารถทำได้ภายในวิชาหรือระหว่างวิชา เป็นการบูรณาการเนื้อหาสาระระหว่างบทเรียนเป็นองค์รวม หรือการบูรณาการเชื่อมโยงระหว่างวิชาเรียนต่าง ๆ โดยสามารถบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ สิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ประเพณี เพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์และประยุกต์ใช้ข้อมูลเนื้อหาสาระความรู้กับสถานการณ์จริง Jessadavirot (2017) เป็นรูปแบบการสอนที่เน้นผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้โดยตรง โดยการแก้ปัญหาด้วยตนเอง เกิดกระบวนการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ จากสถานการณ์แวดล้อม เพื่อพัฒนาทักษะความคิด การวางแผน การทำงานร่วมกัน ฝึกทักษะภาวะผู้นำ สามารถเผชิญและแก้ไขปัญหา ส่งเสริมให้ผู้เรียนเคารพสิทธิผู้อื่นและประโยชน์ส่วนร่วม สามารถตั้งศักยภาพผู้เรียนในการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ๆ ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน เป็นรูปแบบการสอนแบบลงมือปฏิบัติ โดยกำหนดกิจกรรมหรือสถานการณ์ให้ผู้เรียนร่วมกันวางแผน สืบค้นข้อมูลเพื่อแก้ไขปัญหา ซึ่งผู้เรียนจะได้พัฒนาทักษะหลากหลายด้านในการดำเนินกิจกรรมโครงงาน Kitrungraung, Sirisamphan, Homchaiyawong, and Urabunnualchat, (2021 : 18-19) เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สร้างทักษะการเป็นพลเมืองโลกในศตวรรษที่ 21 อย่างแท้จริง เป็นการเตรียมทักษะความพร้อมให้ผู้เรียนมีคุณภาพเพื่อการแข่งขันในระดับสากล ผู้สอนเป็นผู้ให้ความรู้และแนะนำการดำเนินโครงงาน เป็นที่ปรึกษาและอำนวยความสะดวก Yolao (2014) กำหนดขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมโครงงานเพื่อพัฒนาทักษะทางวิชาชีพดังนี้ 1) ขั้นให้ความรู้พื้นฐาน ให้ความรู้ตามสาระการเรียนรู้และอธิบายกิจกรรมโครงงาน 2) ขั้นกระตุ้นความสนใจ ผู้สอนเตรียมกิจกรรมเพื่อดึงดูดความสนใจผู้เรียนในการทำโครงงานร่วมกัน 3) ขั้นจัดกลุ่มร่วมมือ การใช้กระบวนการกลุ่มวางแผนดำเนินกิจกรรม 4) ขั้นแสวงหาความรู้ ลงมือปฏิบัติเพื่อสืบค้นหาข้อมูลและพัฒนาโครงงาน 5) ขั้นสรุปสิ่งที่เรียนรู้ การจัดทำรายงาน 6) ขั้นนำเสนอผลงาน นำผลงานออกแสดงเผยแพร่

ทักษะทางวิชาชีพบัญชี สภาวิชาชีพบัญชี (Federation of Accounting Profession, (2014) โดยมาตรฐานการศึกษาระหว่างประเทศ (International Education Standard: IES) กำหนดเป้าหมาย คุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีพัฒนาทักษะในการจัดการเรียนการสอนทางบัญชี ซึ่งประกอบด้วย ทักษะ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ทักษะทางปัญญา บนพื้นฐานของการมีความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า ทำให้สามารถแก้ไขปัญหา ตัดสินใจ ใช้ดุลยพินิจในสถานการณ์ที่ซับซ้อนได้ 2) ทักษะทางวิชาการ เชิงปฏิบัติและหน้าที่งาน เป็นความชำนาญทางตัวเลข เทคโนโลยีสารสนเทศ สามารถวิเคราะห์และตัดสินใจ ตลอดจนการวัดและการรายงาน 3) ทักษะทางคุณลักษณะเฉพาะบุคคล เป็นทัศนคติและพฤติกรรมในการจัดการตนเอง การสืบค้นหาความรู้ ปรับตัวตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง 4) ทักษะทางปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการสื่อสาร ความสามารถการทำงานร่วมกับคนอื่นได้ดี สื่อสาร การใช้สารสนเทศ การทำงานเป็นทีม การเคารพสิทธิผู้อื่น 5) ทักษะการบริหารองค์กรและการจัดการธุรกิจ สามารถวางแผนและตัดสินใจ มีภาวะผู้นำ

รูปแบบการประเมินทักษะของผู้เรียนเพื่อวัดระดับการพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติ ในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ผ่านพฤติกรรมการแสดงออก เจตคติ คุณธรรมและจริยธรรม สามารถนำมาวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การแสวงหาความรู้และการสืบค้น การวางแผนงาน ความร่วมมือ ความรับผิดชอบ และการเชื่อมโยงการเรียนรู้ Pankaew, Sungkachat, Cumsangsawat, and Numjaraen (2019 : 23-30) เป็นกระบวนการที่สามารถตัดสินความรู้และทักษะของผู้เรียน โดยใช้การรวบรวมข้อมูลและหลักฐาน เป็นการแสดงความสามารถในการใช้ระดับทักษะจากเหตุการณ์จริงซึ่งเป็นสิ่งช่วยให้ผู้เรียนตอบสนองโดยการแสดงออกจากการปฏิบัติ พฤติกรรมเป็นการสะท้อนข้อสรุปความรู้ ความสามารถ และทักษะต่าง ๆ โดยมีเทคนิคการประเมิน ได้แก่ 1) การสังเกต จากการเก็บข้อมูลพฤติกรรม ความคิด 2) การสัมภาษณ์ 3) การตรวจโครงงาน 4) การจัดทำรายงาน 5) การใช้บันทึกรวบรวมความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้อง 6) การใช้ข้อสอบแบบประเมิน 7) แฟ้มสะสมงาน ใช้เทคนิคการประเมินแบบผสมผสานสามารถวัดทักษะผู้เรียน

จากสภาพปัญหาและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งผู้วิจัยได้ทำตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชน โดยใช้โครงงานเป็นฐาน กำหนดกิจกรรมโครงงานร่วมกับบริบทชุมชนท้องถิ่นในวิชาการบัญชี ต้นทุน เพื่อเชื่อมโยงความรู้กับสถานการณ์จริง นักศึกษาได้พัฒนาทักษะการคิด วางแผน แก้ปัญหา การสื่อสาร ภายใต้วินัยธรรม การประสานงานเป็นทีม การสืบค้นข้อมูล และการนำเสนอรายงาน ผู้สอนมีบทบาทเป็นที่ปรึกษา สังเกตพฤติกรรม และประเมินผลโครงการ

ระเบียบวิธีวิจัย/วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการบัญชี ชั้นปีที่ 2 คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาการบัญชีต้นทุน MAC2001 ในปีการศึกษา 2566 จำนวน 3 กลุ่มเรียน มีจำนวน 107 คน โดยจัดกลุ่มเรียนแบบคละความสามารถ

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี ชั้นปีที่ 2 กลุ่มเรียนที่ 1 คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี จำนวน 34 คน (ซึ่งพอเพียงต่อการทดสอบประสิทธิภาพการสอนจริง (Promwong,2013)) ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาการบัญชีต้นทุน MAC2001 ในปีการศึกษา 2566 Puttaisong and Vunsuwan (2018)ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับสลากกลุ่มเรียน

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลหลังจากได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี เลขที่ SRU-EC2023/040 ลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2566

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ (independent variable) ได้แก่ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน ตัวแปรตาม (dependent variable) ได้แก่ 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง การจัดประเภทต้นทุนและการคำนวณต้นทุนการผลิต 2) ทักษะทางวิชาชีพบัญชี 3) ความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (experimental research) ใช้แบบแผนการวิจัยแบบ one-group pre-test post-test Thongchiw, (2021) เป็นการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างเดียว วัดผลก่อนเรียนและหลังเรียน เป็นการทดลองกับนักศึกษาจำนวน 1 กลุ่ม

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 2 ชนิดคือ

4.1 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน วิชาการบัญชีต้นทุน เรื่อง การจัดประเภทต้นทุนและการคำนวณต้นทุนการผลิต จำนวน 3 แผน รวม 12 ชั่วโมง ใช้เวลาสอน 4 สัปดาห์ ประกอบด้วย แผนการเรียนรู้ที่ 1 : ความหมายของการบัญชีต้นทุนและแนวคิดการจัดทำบัญชีต้นทุน แผนการเรียนรู้ที่ 2 : ระบบการจัดทำบัญชีต้นทุนและการคำนวณต้นทุนการผลิต แผนการเรียนรู้ที่ 3 : การจัดประเภทต้นทุนในการผลิต และสร้างชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะทางวิชาชีพบัญชี ได้แก่ กิจกรรมการจัดทำบัตรต้นทุนผลิตสินค้าชุมชนและระบบบัญชีต้นทุน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิเคราะห์เนื้อหาสร้างเป็นกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มี 3 ชนิด คือ

4.2.1 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน (Pretest) และหลังเรียน (Posttest) วิชาการบัญชีต้นทุน เรื่องการจัดประเภทและการคำนวณต้นทุนการผลิต ใช้การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน โดยให้ครอบคลุมเนื้อหาและผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ตามพฤติกรรมเชิงความรู้ของ Bloom's taxonomy เพื่อประเมิน 6 ระดับ ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมิน จำนวน 30 ข้อ ประเมินผลแบบปรนัย 4 ตัวเลือก ผลการประเมินค่าแบบทดสอบ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.72-1.00 ค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง 0.42-0.78 ค่าอำนาจจำแนก (r) ระหว่าง 0.25-0.77 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.85

4.2.2 แบบประเมินทักษะทางวิชาชีพบัญชี โดยใช้การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) Pankaew, Sungkachat, Cumsangsawat, and Numjaraen (2019) เป็นการวัดและประเมินการพัฒนาทักษะโดยการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับทักษะทางวิชาชีพบัญชี สำหรับวิธีการประเมินทักษะที่นำมาใช้ ได้แก่ 1) แบบสังเกตพฤติกรรมด้านการสื่อสาร ด้านการใช้ความคิดวิเคราะห์แก้ปัญหา ด้านการสืบค้นข้อมูลและเทคโนโลยี ด้านความร่วมมือในการทำงาน ด้านคุณธรรม จริยธรรม 2) การตรวจประเมินจากโครงงาน การจัดทำรายงานและการนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ กำหนดเกณฑ์การประเมินให้คะแนนรายทักษะในลักษณะรูบริกส์ (Scoring Rubrics) 3 ระดับ

4.2.3 แบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงงานเป็นฐานพิจารณาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศในการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล

การดำเนินการทดลอง

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน ได้ดำเนินการทดลองกับนักศึกษา สาขาวิชาการบัญชี ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 มีการดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

5.1. ประเมินผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียน (pretest) ให้กับนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี โดยใช้แบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาการบัญชีต้นทุน เรื่องการจัดประเภทและการคำนวณต้นทุนการผลิต เพื่อประเมินความรู้ก่อนจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน แบบทดสอบแบบปรนัย 30 ข้อ 4 ตัวเลือก ใช้เวลาทดสอบ 1 ชั่วโมง และเก็บเป็นข้อมูลคะแนนการทดสอบก่อนเรียน

5.2. ดำเนินการทดลองการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงงานเป็นฐานซึ่งประกอบด้วย 6 ขั้นตอน Yoelao (2014) ประกอบด้วย 1) ขั้นให้ความรู้ ผู้สอนบรรยายเนื้อหา และให้ความรู้ในการดำเนินกิจกรรมโครงงาน เพื่อพัฒนาทักษะการคิด 2) ขั้นกระตุ้นความสนใจ ผู้เรียนศึกษาบริบทชุมชนกำหนดโจทย์ตามวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ และวางแผน 3) ขั้นจัดกลุ่มร่วมมือใช้กระบวนการกลุ่มลงมือปฏิบัติกิจกรรมโครงงาน เพื่อพัฒนาทักษะการร่วมมือกัน การแก้ปัญหา และการสื่อสาร 4) ขั้นแสวงหาความรู้ เป็นการดำเนินกิจกรรมเพื่อหาคำตอบ เป็นการพัฒนาทักษะการสืบค้น การวิเคราะห์ การใช้ตรรกะเชิงตัวเลข การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการทำงานเป็นทีม 5) ขั้นสรุปสิ่งที่เรียนรู้ ผู้เรียนสรุปสิ่งที่เรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และภาวะผู้นำ 6) ขั้นนำเสนอผลงาน ผู้เรียนนำเสนอรายงานผลโครงงาน เพื่อพัฒนาทักษะการจัดทำรายงาน การแก้ปัญหา การคิดวิเคราะห์ และการสื่อสาร

5.3. ประเมินผลสัมฤทธิ์หลังเรียน (posttest) ให้กับนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี หลังเสร็จสิ้นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน ใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งเป็นแบบทดสอบชุดเดียวกับที่ใช้ทดสอบก่อนเรียน ใช้เวลา 1 ชั่วโมง โดยเก็บเป็นข้อมูลคะแนนทดสอบหลังเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนจากการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทดสอบค่าที (t-test dependent)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่องการจัดการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะทางวิชาชีพบัญชี สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชีก่อนและหลัง การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน

การทดสอบ	คะแนนเต็ม	n	$\bar{X}$	S.D.	T	p-value
ก่อนเรียน	30	34	10.12	4.82	20.23	.000*
หลังเรียน	30	34	24.38	6.23		

จากตารางที่ 1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้นักศึกษาสาขาวิชาการบัญชีก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงงานเป็นฐานมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.12 และหลังได้รับการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 24.38 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 2 ผลการประเมินทักษะทางวิชาชีพบัญชีหลังการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชนโดยใช้
โครงงาน

	รายการประเมิน	M	S.D.	ระดับคุณภาพ
1.	ทักษะทางปัญญา	2.57	0.48	ดีมาก
2.	ทักษะทางวิชาการเชิงปฏิบัติและหน้าที่งาน	2.02	0.36	ดี
3.	ทักษะทางคุณลักษณะเฉพาะบุคคล	2.06	0.42	ดี
4.	ทักษะทางการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการสื่อสาร	2.62	0.46	ดีมาก
5.	ทักษะทางการบริหารองค์กรและการจัดการธุรกิจ	2.16	0.29	ดี
	ภาพรวม	11.25	0.78	ดี

จากตารางที่ 2 ผลประเมินทักษะด้วยการประเมินตามสภาพจริงหลังการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงงานของนักศึกษาสาขาการบัญชี ในภาพรวมพบว่า ทักษะทางวิชาชีพบัญชีอยู่ในระดับดี (M=11.25, S.D.=0.78) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทักษะทางปัญญาอยู่ในระดับดีมาก (M=2.57, S.D.=0.48) ทักษะทางวิชาการเชิงปฏิบัติและหน้าที่งานอยู่ในระดับดี (M=2.02, S.D.=0.36) ทักษะทางคุณลักษณะเฉพาะบุคคลอยู่ในระดับดี (M=2.06, S.D.=0.42) ทักษะทางการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการสื่อสารอยู่ในระดับดีมาก (M=2.62, S.D.=0.46) และทักษะทางการบริหารองค์กรและการจัดการธุรกิจอยู่ในระดับดี (M=2.16, S.D.=0.29)

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชน โดยใช้โครงงานเป็นฐาน	M	S.D.	ระดับความ พึงพอใจ
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.48	0.44	มาก
ด้านบรรยากาศในการเรียนรู้	4.12	0.38	มาก
ด้านการวัดและประเมินผล	4.33	0.42	มาก
ภาพรวม	4.31	0.62	มาก

ตารางที่ 3 นักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี ชั้นปีที่ 2 มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน เพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้และทักษะทางวิชาชีพบัญชี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (M=4.31, SD=0.62) ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจสูงที่สุด (M=4.48, SD=0.44) รองลงมาด้านการวัดและประเมินผล (M=4.33, SD=0.42) และด้านบรรยากาศในการเรียนรู้ (M=4.12, SD=0.38) โดยนักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ได้แก่ 1) กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้เกิดความสามัคคีและความรับผิดชอบ 2) มีความเข้าใจบริบทชุมชน สังคมและวัฒนธรรมทำให้การเรียนรู้สนุกสนาน และท้าทายความสามารถ 3) กล้าแสดงความคิดเห็น และกล้าแสดงออกต่อชุมชน เกิดความคิดต่อยอด

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะทางวิชาชีพบัญชี มีประเด็นการอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี หลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงงานเป็นฐานสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากรูปแบบการ

จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชน ทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทักษะความรู้แบบองค์รวม เกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ สร้างความเชื่อมโยงเนื้อหาความรู้กับสถานการณ์จริงในชีวิต ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ของเพียร์เจต Piaget (1972) ซึ่งเชื่อว่า เซอร์ปัญญาจะพัฒนาไปตามปฏิสัมพันธ์สิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Puttaisong and Vansuwan (2018) ศึกษาการจัดการความรู้แบบบูรณาการโดยใช้โครงงาน พบว่าการบูรณาการความรู้ร่วมกับการใช้โครงงานสามารถสร้างองค์ความรู้ เกิดทักษะการวิเคราะห์ขั้นสูง การแก้ปัญหาจากสถานการณ์ที่ซับซ้อนได้ การเรียนรู้โดยใช้โครงงาน เป็นการพัฒนาทักษะความคิด การวางแผน การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน การสืบค้นและใช้เทคโนโลยี ไปพร้อม ๆ กันจากการลงมือปฏิบัติ Jamaluddin, Kadir, Alias & Abdullah (2019) ; Thongchiw (2021) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน พบว่า ผู้เรียนสามารถพัฒนาศักยภาพ ความเชื่อมั่นและทักษะการคิดวิเคราะห์ อย่างอิสระจนสามารถสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ที่อยู่กับนักเรียนอย่างคงทนถาวรซึ่งเป็นรากฐานการสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง

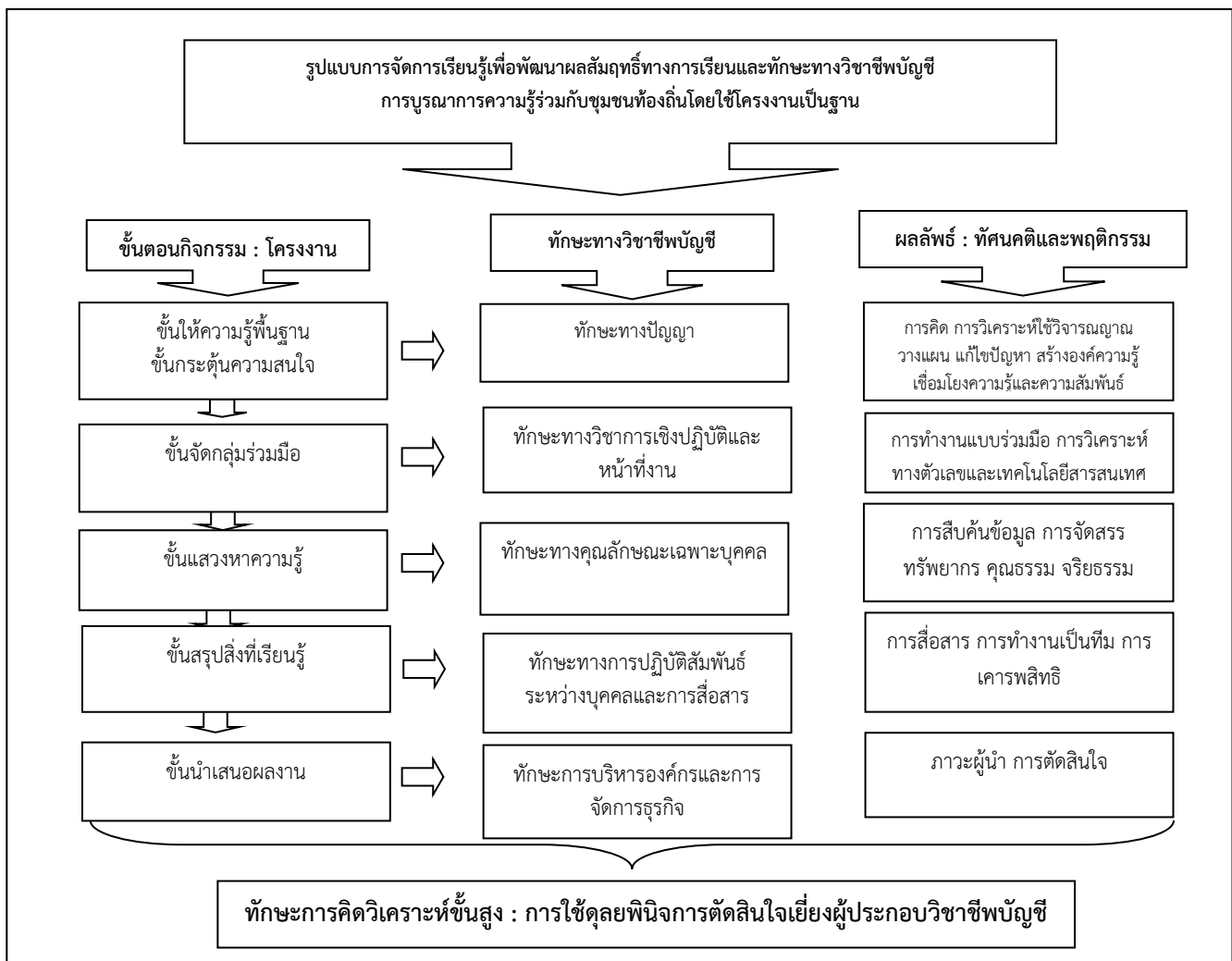
2. ทักษะทางวิชาชีพของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน อยู่ในระดับดี เนื่องจากการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ เกิดกระบวนการเชื่อมโยงความคิดวิเคราะห์ผ่านกิจกรรมร่วมกับชุมชนท้องถิ่น ส่งผลให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะทางความคิด การวิเคราะห์การแก้ปัญหา การร่วมมือกันทำโครงงาน การทำงานเป็นทีม ภาวะผู้นำ การสืบค้นข้อมูล การใช้เทคโนโลยี การสื่อสาร ตามแนวคิดของ Khamanee (2012) ที่กล่าวว่าจัดการเรียนรู้ด้วยโครงงานเป็นหลัก เป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับความเป็นจริง การผลิตโครงงานทำให้เกิดการพัฒนาทั้งความรู้และทักษะต่าง ๆ อย่างชัดเจน ขั้นตอนการดำเนินโครงงานเป็นกระบวนการพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ Yoelao (2014) ศึกษากระบวนการดำเนินโครงงานสร้างประสบการณ์เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ ได้แก่ ทักษะการคิด การวิเคราะห์ และแก้ปัญหา ทักษะการสื่อสาร ความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ ทักษะการแสวงหาความรู้และการสืบค้น ทักษะการสร้างองค์ความรู้และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะดังกล่าวพัฒนาขึ้นจากการจัดทำโครงงานอย่างเป็นขั้นตอน สอดคล้องกับ Prapasanobol, and Nillapun (2021) ใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน พบว่าผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการสร้างความรู้ใหม่และงานสร้างสรรค์ ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การค้นคว้า ปฏิบัติการร่วมกัน อภิปรายและสรุปเพื่อสร้างชิ้นงาน โดยใช้เทคโนโลยี Bahari (2021) ศึกษาผลกระทบจากการใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดและแก้ปัญหาที่ซับซ้อนในสถานการณ์ต่าง ๆ เกิดการพัฒนาทักษะเชิงตัวเลข เทคโนโลยีในการสืบค้นและตัดสินใจได้ Chanchang (2020) ; Kitrungruang, Sirisamphan, Homchaiyawong, and Urabunnualchat (2021) การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติบนพื้นฐานโครงงาน เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ทรงพลัง สร้างอำนาจให้ผู้เรียนตั้งศักยภาพการวิเคราะห์ขั้นสูงเพื่อตัดสินใจ เป็นการใช้ดุลยพินิจในการวิเคราะห์ตัดสินใจเยี่ยงผู้ประกอบการวิชาชีพได้ นอกจากนี้การบูรณาการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมผลิตสินค้าชุมชนท้องถิ่น ช่วยพัฒนาทักษะการจัดการเชิงธุรกิจขั้นพื้นฐาน ผสมผสานความซาบซึ้งในภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น สร้างความตระหนักในคุณค่า คุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้เรียนด้วย

3. นักศึกษาสาขาวิชาการบัญชีมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะกิจกรรมการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สำรวจปัญหา กำหนดโจทย์และวางแผนการดำเนินกิจกรรมโครงงานจากบริบทของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท้องถิ่น เป็นความท้าทายและแปลกใหม่ต่อกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนมีอิสระทางความคิด แก้ไขปัญหา ตามลำดับขั้นตอนของกิจกรรมโครงงาน ผู้สอนมีบทบาทเป็นที่ปรึกษาแนะนำ ร่วมอภิปราย และประเมินผล ผู้เรียนได้สื่อสาร เรียนรู้ ประสบการณ์ สภาพแวดล้อมทำให้เกิดความกระตือรือร้นในการลงมือปฏิบัติกิจกรรม บรรยายากสแลกเปลี่ยน

เรียนรู้กับบริบทชุมชน สังคม และวัฒนธรรมทำให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจ เกิดกระบวนการพัฒนาทักษะตลอดกิจกรรมที่ดำเนินงาน จนสั่งสมเป็นองค์ความรู้ใหม่ Yingyom, and Tunya (2022) ผู้เรียนเกิดความรู้สึกมั่นใจในการลงมือปฏิบัติ สามารถแสดงความคิดเห็นวางแผนปฏิบัติงาน และเห็นความสำเร็จของงานกลุ่ม

สรุปองค์ความรู้

การวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะทางวิชาชีพบัญชี เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะทางวิชาชีพบัญชี ตามคุณลักษณะของนักวิชาชีพบัญชีที่กำหนดไว้ตามมาตรฐานการศึกษาระหว่างประเทศ (International Education Accounting Standard : IES) เพื่อกำหนดเป้าหมายการพัฒนาคุณสมบัติของนักศึกษาสาขาการบัญชี สำหรับรูปแบบการเรียนรู้ : การบูรณาการความรู้กับชุมชนท้องถิ่น โดยใช้กิจกรรมโครงงาน ทำให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาความรู้และทักษะทางวิชาชีพทั้ง 5 ด้านแล้ว ยังสามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ได้ในระดับการใช้ข้อมูลพินิจพิจารณาตัดสินใจเยี่ยงผู้ประกอบการวิชาชีพบัญชีซึ่งทำให้ผู้เรียนบรรลุทักษะทางปัญญาได้ ประกอบกับเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับความเพลิดเพลินจากการเรียนรู้สังคมและวัฒนธรรมชุมชน รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงงานเป็นฐานจึงทำให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะทางวิชาชีพบัญชี ดังแสดงได้ตามตามภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 : สรุปองค์ความรู้จากการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการชุมชนโดยใช้โครงงาน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1. สามารถนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวไปใช้ในรายวิชาอื่นที่มีเนื้อหาซับซ้อนหรือรายวิชาการคิดวิเคราะห์ เนื่องจากรูปแบบกิจกรรมโครงการจะทำให้ผู้เรียนเกิดการแก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้และทักษะต่างๆ ได้ดี

1.2 อาจมีการจัดกิจกรรมบูรณาการแบบเน้นคุณธรรม จริยธรรม โดยการสอดแทรกการพัฒนาคุณธรรมระหว่างการพัฒนาทักษะ เพื่อพัฒนาทักษะและคุณธรรม จรรยาบรรณสำหรับวิชาชีพไปพร้อมกัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการนำรูปแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการกิจกรรมร่วมกับการใช้โครงงานเป็นฐานโดยใช้การบูรณาการในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันและเกิดขึ้นจริง เพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

References

- Anazifa, R. D., & Djukri. (2017). Project – Based Learning and Problem – Based Learning : are they Effective to Improve Student’s Thinking Skills ?. *Journal Pendidikan IPA Indonesia*. 6(2), 346-355.
- Bahari, A. Azmi, W. and Anshar, A. (2021). *Effect of project-based learning model on student’s performance at accounting information system course*. 650, 108-113.
- Chanchang, J. (2020). Integrated teaching and learning management for the development of higher order thinking skills: learning to practice. *Journal of Education Studies*. 48(3), 78-89.
- Cheklengpin, M. (2019). The development of learning achievement in economics strand and reasoning thinking ability of students on problem-based learning with thing-pair-share technique. *Journal of MCU Buddhapanya Review*. 4(3), 389-402.
- Dewey. J. (1963). *Experience and education*. New York: Macmillan Publishing Company.
- Ditkaew, K. (2023). *Era 5G Digital Accounting*. Bangkok : Chulalongkorn.
- Dureh, N. (2021). The project-based learning and growth score for statistical modeling subject. *Journal of Education Khon Ean University*. 44(1), 65-76.
- EKpatcha, S. (2023). The Development of Learning Achievement on Thai Language Levels and Royal Words of Matthayomsueksa 4 Students Using Flipped Classroom Learning Management. *Journal of MCU Buddhapanya Review*. 8(3), 186-197.
- Federation of Accounting Profession. (2014). *International Accounting Education Standard 3: Professional Accounting*. Retrieved March 10, 2023, from http://acpro-std-tfac.or.th/2015_IES3.pdf
- Gallego, A. C., Donoso Anes, J. A., Atoche, T. D., Borreguero J. H., & Gaviry, R. L. (2018). *The Effectiveness of the Project – Based Learning (PrjBL) Approach in Undergraduate Accounting Education*. 9, 65-83.
- Jamaluddin, N.S., Kadir, S. A., Alias, S. N., & Abdullah, A. (2019). Scaffolding through Project Based Learning on the Change of Student Achievement : A study in Accounting Principles Subject. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 9(9), 567-577.
- Jessadavirot, S. (2003). *Integrated Instruction*. Bangkok : Book point.

- Khammanee, T. (2012). *Teaching: knowledge for organizing an effective learning process*. (17sted.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Kitrungraung, P. Sirisamphan, O. Homchaiyawong, D. and Urabunnualchat, W. (2021). Paradigm shift : Teaching by project-based learning to enhance the essential skills of students in Thailand 4.0 era. *Journal of Educational Studies*. 15(2), 16-30.
- National Statistical Office. (2023). *The labor force survey whole kingdom Quarter2* : April – June 2023.
- Pangsri, S. (2018). Project-based instruction : Application to practice in nursing education. *Journal of Phrapokklao Nursing College*. 29(1), 215-222.
- Pankaew, J., Sungkachat, B., Dumsangsawat, N. & Numjaraen, T. (2019). Authentic Assessment. *Journal of Education*. 30(1), 22-33.
- Piaget, J. (1972). *Intellectual evaluation for adolescence to adulthood*. Human Development, 19, 1-12.
- Prapasanobol, V & Nillapun, M. (2021). Project-Based Learning Manage. According to the Constructionism Theory. *Journal of Research and Curriculum Development*. 11(2), 8-22.
- Promwong, Ch. (2013). Testing the Effectiveness of Media or Teaching Materials. *Silpakorn Educational Research Journal*, 5(1), 7-20.
- Puttaisong, S. & Vunsuwan, Ch. (2018). Integrated Project-Based Learning for Enhancing Learning Achievement, Critical Thinking and Group Working Skill of Mathayom 1 Students. *Journal Research for Learning Reform*. 1(2), 1-9.
- Suwannapha Ch. (2015). *Integrated learning management for thinking skill development in a social studies seminar courses for social studies students at Mahachulalongkornrajavidyalaya university phrae campus*. 3(2), 1-19.
- The Administrative Organization of the Ministry of Education. (2017). *The National Scheme of Education B.E. 2560-2579*. Bangkok : Prigwhan.
- Thongaim, A. (2018). *Project based learning for developing student in the 21st century*. Valaya Alongkorn Review. 8(3), 185-199.
- Thongchiw, A. (2021). A study of learning achievement on word compounding in Thai language of matthayomsueksa 1 students by project-based learning management. *Journal of MCU Buddhapanya Review*. 7(1), 129-140.
- Wongkumsin, T. & Singhwee, Ch. (2020). *Project-based learning for development self-directed learning*. 46(1), 218-253.
- Yingyom, S & Tunya, N. (2022). The development of mathematics instruction model promoting analytical thinking of primary school students. *Journal of MCU Buddhapanya Review*. 7(3), 296-305.
- Yoelao, D. (2014). *The study of PBL-based learning management from the Knowledge Building Project to enhance the skill of the 21st century of children and youth: based on the success experiences of Thai schools*. Bangkok: Thippawisut.

แนวทางการพัฒนาการจัดการนาแปลงใหญ่ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ในจังหวัดสุพรรณบุรี

GUIDELINES FOR DEVELOPING LARGE-SCALE RICE FARMING MANAGEMENT OF RICE FARMER GROUPS IN SUPHAN BURI PROVINCE

เขมภัทธ์ เย็นเปี่ยม¹ และ ดนุสรณ์ กาญจนวงศ์

Khemapat Yenpiam¹ and Danusorn Kanjanawong

โรงเรียนกฎหมายและการเมือง มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

School of Law and Politics, Suan Dusit University

Email: khemapat.yen@gmail.com¹

Received 20 September 2023; Revised 17 October 2023; Accepted 30 April 2024.

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) จำแนกระดับขั้นการพัฒนาการจัดการนาแปลงใหญ่ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสุพรรณบุรี 2) ประเมินความจำเป็นของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสุพรรณบุรีเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่เหมาะสม ผู้วิจัยใช้แนวคิด ทฤษฎี และเป้าประสงค์ของนโยบายนาแปลงใหญ่มาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักวิชาการเกษตรจังหวัดสุพรรณบุรี ผู้จัดการนาแปลงใหญ่ และประธานนาแปลงใหญ่อำเภอ 40 คน และการประชุมกลุ่มย่อย วิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า 1) สามารถจำแนกระดับขั้นการพัฒนาการจัดการนาแปลงใหญ่ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสุพรรณบุรีได้เป็น 2 ระดับ คือ ระดับ A มีการดำเนินการตามเป้าหมายและกรอบการดำเนินงานของนาใหญ่ ได้แก่ การรวมกลุ่ม การลดต้นทุน การเพิ่มผลผลิต การพัฒนาคุณภาพผลผลิต การบริหารจัดการร่วมกันทั้งการวางแผนการผลิต การตลาด การซื้อปัจจัยการผลิต การใช้วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักรกลทางการเกษตรร่วมกัน ขณะที่ระดับ B มีการดำเนินงานไปแล้วในเรื่องการรวมกลุ่ม การลดต้นทุน และเพิ่มผลผลิต การซื้อปัจจัยการผลิต การใช้วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักรกลทางการเกษตรร่วมกัน แต่ทั้ง 2 ระดับ พบปัญหาที่เหมือนกันคือ ด้านการตลาด ด้านการจำหน่ายผลผลิต ด้านการแปรรูป และเพิ่มมูลค่าผลผลิต 2) ความจำเป็นในการพัฒนาการจัดการนาแปลงใหญ่ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสุพรรณบุรี คือ การพัฒนาด้านการรวมกลุ่ม การพัฒนาการบริหารจัดการเชิงพื้นที่และน้ำ การพัฒนาการลดต้นทุน การพัฒนาคุณภาพผลผลิตให้เป็นไปตามหลักการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีและเหมาะสม เพิ่มมากขึ้น การพัฒนาด้านการตลาดทั้งการรับซื้อผลผลิตและช่องทางการจัดจำหน่าย รวมทั้งการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้อย่างเหมาะสมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำนาแปลงใหญ่ของจังหวัดสุพรรณบุรี

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา; การจัดการนาแปลงใหญ่; เกษตรกรผู้ปลูกข้าว.

Abstract

This study aimed at: 1) classifying the development stages in the management of large-scale rice farming management of rice farmer groups in Suphan Buri Province; and 2) assessing the necessities of rice farmer groups in Suphan Buri province for further appropriate development. The conceptual framework of this study was based on the concepts, theories, and objectives of large-scale rice farming policy. The quantitative method was applied in this study by means of in-depth interviews with key informants, which included agricultural research officers, large-scale rice farming managers, and large-scale rice farming chairpersons in the total of 40 persons, and the focus group, Analyze content and write descriptive narratives.

The results showed that 1) development stages in the management of large-scale rice farming management of rice farmer groups in Suphan Buri province could be classified into 2 levels, that is, Level A are in accordance with large-scale rice farming objectives and operating framework, e.g. group formation, cost reduction, output increase, output quality development, and joint management including production planning, marketing, purchase of production factors, joint use of agricultural equipment, tools, devices, and machines. For the large-scale rice farming in Level B have actions undertaken already involved the group formation, cost reduction, and output increase, purchase of production factors, joint use of agricultural equipment, tools, devices, and machines. However, in both levels, they had the same problems in respect with marketing, product distribution, processing, and addition of product value. 2) The necessities for development of large-scale rice farming management of rice farmer groups in Suphan Buri province were the development of group formation, development of area-based and water management, development of cost-reduction, output quality development in accordance with Good Agriculture Practices (GAP), marketing development in terms of output purchase and distribution channels, and appropriate development of innovation and technology for higher efficiency of large-scale rice farming in Suphan Buri province.

Keywords: Guidelines; Developing Large-scale Rice Farming; Rice Farmer Groups;

บทนำ

สถานการณ์ในปัจจุบันการผลิตสินค้าเกษตรมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีการแข่งขันสูงทั้งในด้านปริมาณ คุณภาพ และต้นทุนการผลิตที่สูง ทำให้เกษตรกรรายย่อยประสบปัญหาในการผลิตและจำหน่ายสินค้าเกษตร ตลอดจนโอกาสการเข้าถึงข้อมูลแหล่งทุน ทรัพยากรและการตลาดได้น้อย และจากการที่เกษตรกรรายย่อยต่างคนต่างผลิต ทำให้ยากต่อการจัดการผลผลิต โดยสำหรับการส่งออกข้าวไทยปี 2565 อยู่ที่ 7.69 ล้านตัน โดยปริมาณส่งออกเพิ่มขึ้น 22.1% เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อน มีมูลค่าการส่งออกอยู่ที่ 138,451.8 ล้านบาท คิดเป็น 3,970.9 ล้านเหรียญสหรัฐ โดยมูลค่าส่งออกเพิ่มขึ้น 26.1% เมื่อเทียบกับช่วง

เดียวกันของปีก่อน (Polbut, 2023) แต่จากการเติบโตดังกล่าวส่วนใหญ่แล้วผลประโยชน์ตกไปอยู่ที่กลุ่มเกษตรกรรายใหญ่หรือกลุ่มนายทุนเป็นหลัก ในขณะที่เกษตรกรรายย่อยเข้าถึงโอกาสดังกล่าวค่อนข้างน้อยหรือเข้าถึงแล้วแต่โดยอำนาจต่อรองค่อนข้างสูงไม่คุ้มค่าแก่การดำเนินการเกษตรเพื่อให้อาจสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงได้มีนโยบายในเรื่องการจัดทำแปลงการเกษตรขนาดใหญ่โดยให้เกษตรกรรายย่อยมีการรวมกลุ่มและรวมพื้นที่การผลิตเป็นแปลงขนาดใหญ่ที่มีผู้จัดการพื้นที่เป็นผู้บริหารจัดการแปลง (Department of Agriculture Extension, 2015)

กรอบคิดหลักของการทำเกษตรแปลงใหญ่คือการมุ่งปรับเปลี่ยนระบบการส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ขนาดใหญ่ เพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรรายย่อยมาสู่การรวมกลุ่มที่สามารถใช้เครื่องมือเครื่องจักรกลมาช่วยในการผลิต เข้าถึงเทคโนโลยีได้มากขึ้น มีความสามารถในการจัดการการผลิตผลผลิตอย่างมืออาชีพ ทำให้คุณภาพสินค้าได้มาตรฐานเท่าเทียมกัน สามารถเข้าถึงการตลาด และมีอำนาจต่อรองทางการตลาดระหว่างเกษตรกร ผู้ประกอบการ สหกรณ์การเกษตร เพื่อให้ชาวนาจำหน่ายข้าวเปลือกในราคาที่เป็นธรรม อีกทั้งทำให้การส่งเสริมการเกษตรของรัฐทำได้ง่ายขึ้นอีกด้วย ยกตัวอย่างพื้นที่ที่เป็นนาข้าว ต้นทุนจะมาจาก การไถเตรียมดิน เมล็ดพันธุ์ ค่าเช่านา รถเกี่ยวข้าว เป็นต้น ผู้จัดการแปลงจะศึกษาว่า ต้นทุนส่วนไหนที่ลดลงได้บ้าง เมื่อมีการรวมแปลงบริหาร เช่น ค่าปุ๋ย เมื่อรวมแปลงแล้วสามารถทำปุ๋ยสั่งตัด ซึ่งต้องรวมตัวเกษตรกรให้ได้อัตราใช้จำนวนมาก หลักการดำเนินงานคือ การเลือกพื้นที่ที่สามารถรวมกลุ่มเกษตรกรเจ้าของแปลงเล็กให้กลายเป็นแปลงใหญ่ และคัดเลือกผู้จัดการแปลง ซึ่งเป็นผู้ชำนาญการเกษตรของรัฐเป็นผู้บริหาร กำหนดแผนการและเป้าหมาย ส่งเสริมใช้เทคโนโลยีเพื่อลดต้นทุนและเพิ่มคุณภาพ กำหนดมาตรฐานการผลิต เช่น การรับรองการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ออร์แกนิกส์ และเป็นผู้ช่วยเชื่อมโยงตลาดให้ (Pongsrihadulchai, 2015) นอกจากนี้เพื่อเป็นการหาทางลดต้นทุนและเพิ่มมูลค่าทางการเกษตรให้สูงสุดขึ้นสำหรับเกษตรกรรายย่อยแล้วการรวมกลุ่มทำเกษตรแปลงใหญ่จะทำให้ความเป็นไปได้ด้านความคุ้มค่าของการใช้เทคโนโลยีมาประยุกต์ในทางการเกษตรมีมากยิ่งขึ้น เช่น เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ที่ช่วยในการวางแผนและการดำเนินการต่าง ๆ เกี่ยวกับการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Rujichok, 2022)

ปัจจุบันสุพรรณบุรีมีกลุ่มเกษตรเป็นผู้ปลูกข้าวมากถึงร้อยละ 50.81 ของเกษตรทั้งหมดภายในจังหวัด เนื่องจากมีพื้นที่เพาะปลูกที่อำนวยให้ดำเนินการได้ตลอดทั้งปี ผู้ประกอบการส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเกษตรกรรายใหญ่สำคัญของประเทศที่ทั้งการจัดจำหน่ายทั่วประเทศและเพื่อการส่งออกเป็นหลัก ในขณะที่กลุ่มเกษตรกรรายย่อยจะกระจายกันอยู่โดยทั่วจังหวัด (Land Development Department, 2021) ซึ่งมีแปลงเพาะปลูกน้อยและขยายพื้นที่การเกษตรได้ยากรวมถึงมีความเสี่ยงที่กลุ่มรายใหญ่จะเข้ามาทำการเสนอซื้อที่ดินเพื่อนำไปขยายเพิ่มมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้กลุ่มเกษตรกรรายย่อยต้องหาแนวทางในการร่วมมือกันเพื่อพัฒนาศักยภาพและอำนาจต่อรองในการดำเนินการเกษตรต่อไป โดยแนวทางของการทำนาแปลงใหญ่เป็นทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจ ในกระบวนการเกษตรสำหรับกลุ่มเกษตรกรรายย่อย ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและต้องการมีส่วนร่วมโดยใช้การวิจัยเชิงพื้นที่ เพื่อประเมินศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกข้าวแบบแปลงใหญ่ ในจังหวัดสุพรรณบุรี และใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ของระบบการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่มากขึ้น ในด้านการปรับวิธีการผลิตข้าวเพื่อลดต้นทุน และทำให้ผลผลิตเป็นสินค้าที่มีความปลอดภัย มีการบริหารจัดการร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพอันจะทำให้กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวแบบแปลงใหญ่ ในจังหวัดสุพรรณบุรีเกิดความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อจำแนกระดับขั้นการพัฒนาการจัดการแปลงใหญ่ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ในจังหวัดสุพรรณบุรี
- 2) เพื่อประเมินความจำเป็นของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสุพรรณบุรีเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่เหมาะสม

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับระบบเกษตรแบบแปลงใหญ่ การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับระบบเกษตรแปลงใหญ่มาจากนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในการส่งเสริมระบบเกษตรแบบแปลงใหญ่ ที่มุ่งปรับเปลี่ยนระบบการส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ขนาดใหญ่ เพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรรายย่อย มาสู่การรวมกลุ่มที่สามารถใช้เครื่องมือ เครื่องจักรกลมาช่วยในการผลิต เข้าถึงเทคโนโลยีได้มากขึ้น มีความสามารถในการจัดการการผลิตผลผลิตอย่างมืออาชีพ ทำให้คุณภาพสินค้าได้มาตรฐานเท่าเทียมกัน สามารถเข้าถึงการตลาดและมีอำนาจต่อรองทางการตลาดสูงขึ้น ทั้งนี้กรมการข้าว ได้ส่งเสริมการทำนาแปลงใหญ่ ภายใต้โครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตและคุณภาพผลผลิต การส่งเสริมนาแปลงใหญ่ของกรมการข้าว ได้เน้นดำเนินการตามนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ใน 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ลดต้นทุนการผลิต 2) เพิ่มผลผลิตต่อไร่ 3) เพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการผลิตข้าวของชุมชนแบบครบวงจร และ 4) การเชื่อมโยงตลาดระหว่างเกษตรกร ผู้ประกอบการ สหกรณ์การเกษตร

กรมส่งเสริมการเกษตร (2560) ได้ถอดบทเรียนแปลงใหญ่ที่ประสบผลสำเร็จ โดยพบปัจจัยสู่ความสำเร็จ 5 ด้านสำคัญ คือ 1) ด้านการลดต้นทุน เน้นการสนับสนุนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ตลอดกระบวนการผลิตตั้งแต่การเพาะปลูกจนถึงเก็บเกี่ยว การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินในทุกแปลง การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ สารชีวภัณฑ์ ฮอร์โมนต่าง ๆ เพื่อทดแทนสารเคมีให้มากขึ้น การทำบัญชีครัวเรือน บัญชีฟาร์ม และบัญชีต้นทุนอาชีพ พร้อมทั้งวิเคราะห์ทางบัญชีเพื่อนำมาปรับปรุงการผลิต รวมทั้งสนับสนุนให้หน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษา วิจัย คิดค้นเทคโนโลยีและนวัตกรรม ด้านการลดต้นทุนการผลิต และผลักดันให้มีการนำมาใช้อย่างจริงจัง 2) ด้านการเพิ่มผลผลิต เน้นการนำองค์ความรู้ ผลงานวิจัยมาประยุกต์ใช้ในการผลิตตลอดกระบวนการผลิตตั้งแต่การเพาะปลูกจนถึงเก็บเกี่ยว หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และภาคเอกชนมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการเพิ่มผลผลิตให้เกษตรกรในโครงการอย่างต่อเนื่อง 3) ด้านการพัฒนาคุณภาพผลผลิต เน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการพัฒนาคุณภาพผลผลิตให้เกษตรกรในโครงการอย่างต่อเนื่องตลอดกระบวนการผลิต ตั้งแต่เพาะปลูกจนถึงเก็บเกี่ยว ภาคเอกชนมีการสนับสนุนช่วยเหลือเกษตรกรในการพัฒนาคุณภาพผลผลิตให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อยกระดับมาตรฐานสินค้าสู่สากล 4) ด้านการตลาด มีการวางแผนการตลาดร่วมกันในทุกภาคส่วน ตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการผลิต การประเมินผลผลิต การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว เพื่อขยายช่องทางการจำหน่ายสินค้า ด้วยการศึกษาสถานการณ์การผลิตและการตลาดสินค้าทั้งในและต่างประเทศ พัฒนาสินค้าและรักษาคุณภาพสินค้าให้ตรงกับความต้องการของตลาด รวมทั้งส่งเสริมให้ผลิตสินค้าในรูปแบบตลาดพันธะสัญญา (Contract Farming) เพื่อลดความเสี่ยงจากความผันผวนของราคา 5) ด้านการบริหารจัดการ เน้นกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ในรูปแบบ Zero Waste ผลักดันเกษตรกรที่มีความสนใจและต้องการพัฒนาตนเองเข้ารับการอบรมอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้ Young Smart Farmer เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่มเพื่อสืบทอดการบริหารจัดการให้มีความยั่งยืน

โดยแนวคิดเกี่ยวกับระบบเกษตรแบบแปลงใหญ่ ผู้วิจัยได้นำมาทำความเข้าใจและประยุกต์ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นหลักเพื่อจำแนกถึงองค์ประกอบแนวทางการประเมินและการจำแนกขั้นตอนการพัฒนา ระบบเกษตรแบบแปลงใหญ่ในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรีต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่วิจัย คือพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ 1) นักวิชาการจากสำนักงานเกษตรจังหวัด 1 คน 2) ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว (ประธานแปลง) ที่เข้าร่วมโครงการนาแปลงใหญ่จำนวน 24 คน และ 3) ผู้จัดการนาแปลงใหญ่จากอำเภอเมืองสุพรรณบุรี อำเภอเดิมบางนางบวช อำเภอบางปลาม้า อำเภอศรีประจันต์ อำเภอดอนเจดีย์ อำเภอสองพี่น้อง อำเภอสามชูก อำเภออุทุมพร อำเภอนองหญ้าไซ จำนวน 15 คน รวมทั้งหมด 40 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive) ด้วยการกำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลสำคัญเนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้เป็นเชิงคุณภาพที่จำเป็นจะต้องเข้าถึงข้อมูลเฉพาะทาง ทำให้กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้เป็นผู้เฉพาะเจาะจงสำหรับการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ดำเนินการตั้งข้อคำถามอิงตามศึกษาระดับขั้นการพัฒนาการจัดการนาแปลงใหญ่ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสุพรรณบุรีตามแนวทางการส่งเสริมนาแปลงใหญ่ 9 ด้าน ได้แก่ การรวมกลุ่มเกษตรกร การบริหารจัดการ การลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มผลผลิต การเพิ่มคุณภาพผลผลิต การเพิ่มมูลค่าผลผลิต การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ การเพิ่มช่องทางการตลาด ความยั่งยืนในการดำเนินการนาแปลงใหญ่ โดยผู้วิจัยใช้การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) กับกลุ่มตัวอย่าง การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยก่อนการวิเคราะห์จะดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล จากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การจำแนกและจัดระบบข้อมูล (Typology and Taxonomy) และการวิเคราะห์สาเหตุและผล (Cause and Effect Analysis) สำหรับการจำแนกระดับขั้นการพัฒนาการจัดการนาแปลงใหญ่ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การประเมินระดับขั้นการพัฒนา โดยอ้างอิงจากกรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่สำรวจข้อมูลเกี่ยวกับนาแปลงใหญ่ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ได้แก่ ดำเนินการแล้วให้ 2 คะแนน อยู่ระหว่างดำเนินการให้ 1 คะแนน ยังไม่ได้ดำเนินการให้ 0 คะแนน ส่วนเกณฑ์การจัดระดับขั้นพัฒนามีดังนี้ คือ 45 - 66 คะแนน อยู่ในกลุ่ม A หมายถึง ดำเนินการได้ตามเป้าหมายของนาแปลงใหญ่ (ครบทุกด้าน) 23 - 44 คะแนน อยู่ในกลุ่ม B หมายถึง อยู่ระหว่างการเริ่มดำเนินการตามเป้าหมายของนาแปลงใหญ่ (ยังไม่ครบทุกด้าน) และ 0 - 22 คะแนน อยู่ในกลุ่ม C หมายถึง ยังไม่มีการดำเนินการตามเป้าหมายนาแปลงใหญ่ ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ ด้วยเทคนิคการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (Data Triangulation) เพื่อการตรวจสอบความถูกต้องและน่าเชื่อถือของข้อมูล

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 จำแนกระดับขั้นการพัฒนาการจัดการนาแปลงใหญ่ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ในจังหวัดสุพรรณบุรี

ผลการศึกษา พบว่ากลุ่มแปลงใหญ่ที่มีระดับขั้นพัฒนาอยู่ในระดับ A นั้น ส่วนใหญ่ได้มีการดำเนินการตามเป้าประสงค์ของนาแปลงใหญ่ คือ สมาชิกมีการรวมกลุ่มกันเป็นวิสาหกิจที่เข้มแข็งแล้ว มีการ

แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารแปลงใหญ่ กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารแปลงใหญ่ และกำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่ม/องค์กร เพื่อเป็นข้อตกลงและแนวทางปฏิบัติร่วมกัน

ด้านการบริหารจัดการ พบว่า เกษตรกรมีการรวมกลุ่มเพื่อวางแผนการตลาดร่วมกัน จัดซื้อปัจจัยการผลิตร่วมกัน ใช้เครื่องจักรกลและเครื่องมือการเกษตรร่วมกัน ทำให้สามารถลดต้นทุนการผลิตได้ตามเป้าหมายของนาแปลงใหญ่ โดยสมาชิกนาแปลงใหญ่ได้จัดทำบัญชีต้นทุนการผลิตเพื่อควบคุมต้นทุนการผลิตของตนเอง ดำเนินการผลิตปุ๋ยอินทรีย์เพื่อทดแทนปุ๋ยเคมี และยังมีการทำการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อใช้เองด้วย อีกทั้งมีการใช้เครื่องจักรกลเพื่อทดแทนแรงงานเพื่อลดต้นทุน

การพัฒนาคุณภาพผลผลิต เนื่องจากสมาชิกแปลงใหญ่ได้รับการถ่ายทอดความรู้เรื่อง การควบคุมคุณภาพผลผลิตทางการเกษตรแล้ว ทำให้มีองค์ความรู้ในเรื่องการพัฒนาคุณภาพผลผลิตมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดและเกิดการยอมรับ ทำให้ปฏิบัติตามวิธีการเพาะปลูกตามแนวทางของนาแปลงใหญ่

การเพิ่มมูลค่าผลผลิต พบว่า กลุ่มนาแปลงใหญ่ที่อยู่ระดับ A จะมีการแปรรูปผลผลิตอยู่บ้าง เช่น การนำข้าวมาทำกระยาสารท ขนมจีน ส่วนการแปรรูปผลผลิตให้เป็นผลิตภัณฑ์อาหารในรูปแบบอื่นๆ ยังไม่ค่อยมีการดำเนินการ เนื่องจากยังขาดความรู้ และเงินทุนในการดำเนินการ

การตลาด พบว่า มีการสำรวจความต้องการของตลาดและผู้บริโภคในปัจจุบัน เพื่อวางแผนการผลิต บางกลุ่มมีการสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้า เช่น การสร้างแบรนด์ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ การเชื่อมโยงการผลิตและการตลาด

การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ พบว่า มีการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อช่วยทดแทนแรงงาน และใช้เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มผลผลิต และเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ เช่น เครื่องหยอด ที่ได้รับการสนับสนุนจากททท. โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ระบุว่าเห็นผลได้ชัดในการทำนาปีโดยใช้เครื่องหยอด ผลผลิตทำได้เท่ากับนาหว่าน และสามารถลดต้นทุนได้

ความยั่งยืนในการดำเนินการแปลงใหญ่ ส่วนใหญ่เกษตรกรให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่อง เช่น การเข้าประชุม และการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ส่วนความสามารถของผู้จัดการแปลง เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ อีกทั้งยังเป็นที่ปรึกษาให้กับสมาชิกกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ได้อีกด้วย

ทางด้านกลุ่มนาแปลงใหญ่ที่มีระดับขั้นการพัฒนาอยู่ในระดับ B พบว่า เกษตรกรมีการดำเนินการตามเป้าประสงค์ของนาแปลงใหญ่ แต่ยังไม่ครบทุกด้านหรือยังไม่สามารถวัดผลประโยชน์ได้ในบางเป้าหมายของนาแปลงใหญ่ อาทิ ด้านการรวมกลุ่มพบว่า เกษตรกรมีการรวมกลุ่มเพื่อเข้าร่วมนาแปลงใหญ่ตามเป้าหมายของนาแปลงใหญ่แล้ว แต่การรวมกลุ่มยังไม่เข้มแข็งมากนัก

ด้านการบริหารจัดการ พบว่า การรวมกลุ่มกันผลิต รวมกันขายตามนโยบายจะทำให้สามารถลดต้นทุนและเพิ่มอำนาจการต่อรองได้ แต่ก็เป็นไปได้ยากเพราะเกษตรกรบางส่วนยังติดกับรูปแบบการผลิตในระบบเดิมๆ จึงยังทำให้ขาดการบริหารจัดการร่วมกัน นอกจากนี้ ยังขาดการบริหารจัดการน้ำหรือไม่มีแผนการควบคุมการใช้น้ำ ทำให้มีปัญหาเรื่องการใช้น้ำ ส่วนพื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกรในแต่ละกลุ่มก็มีความแตกต่างกันทำให้การวางแผนการผลิตทำได้ยาก เพราะสภาพพื้นที่เพาะปลูกมีลักษณะลุ่มดอนต่างกัน ผลผลิตไม่สามารถปลูกและเก็บเกี่ยวพร้อมกันได้ บางกลุ่มยังไม่ร่วมกันซื้อปัจจัยการผลิต ทำให้ยังไม่สามารถลดต้นทุนการผลิตได้ ไม่มีการรวมกลุ่มเพื่อวางแผนการตลาดร่วมกัน และยังไม่รวมกลุ่มกันขายสินค้า ยังเป็นแบบต่างคนต่างทำ ต่างคนต่างขาย

การลดต้นทุนการผลิต พบว่า ส่วนใหญ่จะสามารถลดได้ตามเป้าหมายของนาแปลงใหญ่ โดยเน้นการลดใช้สารเคมี ลดใช้ปุ๋ย และใช้เมล็ดพันธุ์คุณภาพดีเพื่อลดการใช้เมล็ดพันธุ์ ในส่วนของการจัดทำบัญชีต้นทุน

การผลิตพบว่า สมาชิกในแปลงใหญ่หลายกลุ่มยังไม่เห็นความสำคัญของการทำบัญชีต้นทุนอาชีพ ดังนั้นจึงยังไม่เกิดการวางแผนการผลิตและควบคุมต้นทุนการผลิตของตนเอง ส่วนการใช้เครื่องจักรกลและเครื่องมือเกษตรกรร่วมกัน ประสบปัญหาเรื่องการเคลื่อนย้ายเครื่องมือ(เครื่องหยอด) ที่รัฐให้การสนับสนุนมา เนื่องจากมีขนาดใหญ่ และผู้ใช้งานส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรผู้สูงอายุ

การเพิ่มผลผลิต นั้นเป็นสิ่งที่เกษตรกรมองว่าทำได้ยาก เพราะผลผลิตที่ได้ในปัจจุบัน การผลิตได้สูงสุดอยู่แล้ว แต่การใช้เมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพดีเพื่อเพิ่มผลผลิตก็เป็นวิธีการที่เกษตรกรให้ความสนใจ ซึ่งเกษตรกรบางรายก็สามารถเพิ่มผลผลิตได้จริงจากเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ และการใช้ปุ๋ยตามคำแนะนำ ตามค่าการวิเคราะห์ดินและปรับปรุงบำรุงดินเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ หลายแปลงได้ดำเนินการตามคำแนะนำของนักวิชาการ แต่ก็มีอีกหลายแปลงเช่นกันที่ยังไม่ยอมดำเนินการ ในด้านองค์ความรู้ด้านการจัดการระบบน้ำพบว่า มีอีกหลายกลุ่มของสมาชิกแปลงใหญ่ที่ยังมีปัญหาเรื่อง การจัดการระบบน้ำเพราะไม่มีการวางแผนร่วมกับชลประทานเพื่อจัดสรรการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงสร้างกฎเกณฑ์ในการใช้น้ำร่วมกันด้วย

การพัฒนาคุณภาพผลผลิต พบว่า สมาชิกแปลงใหญ่ได้รับการถ่ายทอดความรู้เรื่องการควบคุมคุณภาพผลิตผลทางการเกษตรแล้ว แต่ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดหรือฝึกอบรมมานั้นมีการนำไปใช้งานจริงน้อย เกษตรกรยังมีทัศนคติในการปลูกข้าวตามวิถีเดิม ๆ ในส่วนของการดำเนินการผลิตข้าวตามมาตรฐาน GAP นั้น แม้ว่าสมาชิกในหลายแปลงจะดำเนินการไปแล้ว แต่ประสบปัญหาเรื่องของราคา เพราะราคาที่โรงสีรับซื้อนั้นต่ำกว่าราคาของข้าวจากแปลงอื่น ๆ ทั่วไป และการผลิตข้าวตามมาตรฐานการผลิตที่ผ่านการรับรองจากมาตรฐาน GAP ยังมีการผลิตที่น้อย เพราะมีค่าใช้จ่ายสูงกว่าการปลูกข้าวทั่วไป เนื่องจากเป็นการปลูกแบบไม่ใช้สารเคมี

การเพิ่มมูลค่าผลผลิต พบว่า กลุ่มแปลงใหญ่ที่อยู่ระดับ B ยังไม่มีการแปรรูปผลผลิตให้เป็นผลิตภัณฑ์อาหารในรูปแบบอื่น ๆ เนื่องจากยังขาดความรู้ และเงินทุนในการดำเนินการ และส่วนใหญ่ผลผลิตที่ปลูก คือ ข้าวพันธุ์แข็ง เพื่อใช้ในอุตสาหกรรม เช่น นำไปแปรรูปเป็นแป้ง ดังนั้นเกษตรกรจึงไม่สามารถแปรรูปเองได้จึงยังคงจำหน่ายโดยตรงกับโรงสีและได้ราคาขายไม่สูง

การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ พบว่า มีบางกลุ่มที่นำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อช่วยทดแทนแรงงาน และใช้เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มผลผลิต เช่น เครื่องหยอด และใช้เทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม แต่ส่วนใหญ่ยังใช้การจ้าง เกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่มีเครื่องมือและอุปกรณ์ของตนเอง ทำให้ต้นทุนจากการจ้างค่อนข้างสูง

การตลาด พบว่า เกษตรกรยังไม่มี การสำรวจความต้องการของตลาดและผู้บริโภคในปัจจุบัน วางแผนการผลิตจากการคาดเดา หรือตามกระแสในช่วงนั้น ๆ ว่าข้าวพันธุ์ใดมีแนวโน้มที่โรงสีและตลาดต้องการ ทั้งนี้เกษตรกรต้องการที่จะพูดคุยกับโรงสีเพื่อวางแผนเรื่องการผลิตร่วมกันด้วยเพื่อให้ได้ผลผลิตที่ตรงตามความต้องการของตลาดและส่งผลในเรื่องของราคาซื้อที่น่าจะปรับสูงขึ้นอีกด้วย ปัจจุบันเกษตรกรจำหน่ายผลผลิตแบบต่างคนต่างขายทำให้ได้ราคาที่ค่อนข้างต่ำเพราะขาดอำนาจการต่อรองราคากับทางโรงสี และช่องทางการจำหน่ายก็มีเพียงโรงสีในพื้นที่เท่านั้น

ความยั่งยืนในการดำเนินการแปลงใหญ่ ส่วนใหญ่เกษตรกรมีความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เช่น การเข้าประชุม และการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม แต่ก็มีบางส่วนที่ยังไม่มาเข้าร่วมเพราะมองว่าเสียเวลาในการประกอบอาชีพ จึงยังไม่ค่อยให้ความร่วมมือ อีกทั้งบางกลุ่มอยู่ไกลกัน ทำให้เวลามีปัญหาไม่สามารถได้รับความช่วยเหลือหรือได้รับคำปรึกษาจากผู้จัดการแปลงหรือประธานแปลงใดในทันที ดังนั้น จึงต้องอาศัยความเสียสละ ความสามารถของประธานแปลงในการให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำกับสมาชิกเพื่อให้เกิด

การยอมรับและเข้าใจในกิจกรรมที่กลุ่มกำลังดำเนินการว่าเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกอย่างไร ดังนั้นความพร้อมและความสามารถของผู้จัดการแปลงและประธานแปลงจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะเป็นพลังขับเคลื่อนนาแปลงใหญ่ให้ประสบความสำเร็จในอนาคต การบริหารจัดการทุนของกลุ่มทั้งในด้านเงินทุนและการใช้ทรัพยากรการอย่าคุ้มค่า พบว่า มีการบริหารจัดการกองทุนของกลุ่มในเรื่องปัจจัยการผลิตเท่านั้น ในส่วนของเงินทุนของกลุ่มพบว่ายังไม่มีดำเนินการในเรื่องนี้

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ประเมินความจำเป็นของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสุพรรณบุรีเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่เหมาะสม

ผลการวิจัยพบว่าความจำเป็นในการรวมกลุ่มและบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาจะมุ่งเน้นไปที่กลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่จากการที่มีการพัฒนาการจัดการนาแปลงใหญ่อยู่ในระดับ B เนื่องจากการรวมกลุ่มยังไม่เข้มแข็งพอ ยังขาดการบริหารจัดการกลุ่มที่ดี ไม่มีการวางแผนการผลิตและการตลาดร่วมกัน และเรื่องการตลาดต้นทุนเพิ่งเริ่มดำเนินการ ทำให้ยังไม่เกิดผลลัพธ์เรื่องการลดต้นทุนที่ชัดเจน การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตเพื่อลดต้นทุน และเพื่อเพิ่มผลผลิตพบว่ามีน้อย เกษตรกรบางแปลงยังประสบปัญหาเรื่องการจัดการน้ำร่วมกัน และประเด็นเรื่องการตลาดและราคาเป็นประเด็นที่เกษตรกรมองว่าต้องการได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากรัฐบาลมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนาแปลงใหญ่ที่อยู่ในระดับ B โดยส่วนใหญ่เพิ่งเข้าร่วมโครงการในช่วงปี พ.ศ. 2560 ส่งผลให้การดำเนินการในด้านต่าง ๆ ยังไม่ปฏิบัติตามเป้าหมายของนาแปลงใหญ่ครบทุกด้าน เพราะในบางกิจกรรมก็อยู่ในระหว่างดำเนินการขับเคลื่อน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องให้เวลากับเกษตรกรนาแปลงใหญ่ในการพัฒนาศักยภาพ เพราะในบางเป้าหมายจำเป็นต้องมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง จึงจะทราบได้ว่าเกษตรกรสามารถดำเนินการบรรลุเป้าหมายของนาแปลงใหญ่หรือไม่ เช่น การลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต และการพัฒนาคุณภาพผลผลิต เป็นต้น จากผลการวิจัยได้แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นของการรวมกลุ่มเพื่อลดช่องโหว่และหาแนวทางในการพัฒนา ซึ่งเมื่อกลุ่มมีความเข้มแข็งมากขึ้น สมาชิกสามารถช่วยกันวางแผนการผลิตและการกระจายผลผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ควรสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มผู้ผลิตกับกลุ่มผู้ประกอบการอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตสินค้าเกษตร รวมถึงการสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มเกษตรกร ด้วยการเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น ๆ ที่ผลิตสินค้าเกษตรที่เหมือนกัน ซึ่งจะทำให้กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ และมีการคิดวิเคราะห์ข้อมูลที่ต้องการ ร่วมกับประสบการณ์ของเกษตรกรสมาชิกภายในกลุ่ม จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อพัฒนาอาชีพทางการเกษตรของตนให้มีความก้าวหน้า และมั่นคงมากยิ่งขึ้น เนื่องจากองค์ความรู้ที่มีภายในกลุ่ม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่ง หากสมาชิกในกลุ่มมีความรู้และความชำนาญในการบริหารจัดการ จะเป็น การสนับสนุนการทำงานของกลุ่มให้ประสบความสำเร็จได้ ซึ่งในท้ายที่สุดกลุ่มดังกล่าวเมื่อมีศักยภาพที่มากพอจะสามารถต่อยอด ฟังพา และการดำเนินการที่มีความสามารถอยู่ในระดับกลุ่ม A ได้ในที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ระดับขั้นของการพัฒนาการจัดการนาแปลงใหญ่ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยสรุป การดำเนินการตามแนวคิดนาแปลงใหญ่ จะต้องมีการปัจจัยสำคัญเป็นตัวขับเคลื่อนให้โครงการประสบความสำเร็จคือ การมุ่งปรับเปลี่ยนเพื่อส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ขนาดใหญ่ เพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรรายย่อย ต้องมีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง และจุดเน้นของเกษตรกรแปลงใหญ่อยู่ที่การลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มผลผลิตต่อไร่ เกษตรกรได้รับองค์ความรู้และสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้มากขึ้นและนำเครื่องมือ เครื่องจักรกลมาช่วยในการผลิต มีความสามารถในการจัดการ

ผลผลิต ทำให้คุณภาพสินค้าได้มาตรฐานเท่าเทียมกัน สามารถเข้าถึงการตลาดและมีอำนาจต่อรองทางการตลาดสูงขึ้น การเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการผลิตของชุมชนแบบครบวงจร และการเชื่อมโยงตลาดระหว่างเกษตรกร ผู้ประกอบการ สหกรณ์การเกษตร เพื่อให้เกษตรกรจำหน่ายผลผลิตได้ ในราคาที่เป็นธรรม ทั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่ายังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่จะเป็สิ่งที่จำเป็นในการดำเนินการเรื่องนาแปลงใหญ่ คือ จะต้องมึผู้นำที่เข้มแข็ง มีประสบการณ์ทำนาแปลงใหญ่มานาน และควรมีโรงสีชุมชนในพื้นที่ เพื่อบรรจุผลผลิตของเกษตรกรในชุมชนและเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิต และแนวคิดเรื่องนาแปลงใหญ่ยังมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ พื้นที่เพาะปลูก และการบริหารจัดการน้ำ เพราะนาแปลงใหญ่เป็นแนวคิดที่ดี แต่ต้องดำเนินการในพื้นที่ที่เหมาะสมก็จะช่วยส่งเสริมให้ประสบความสำเร็จ เนื่องจากแนวคิดนี้ช่วยส่งเสริมในเรื่องกระบวนการกลุ่ม ความร่วมมือ การรวมกันซื้อปัจจัยการผลิต การรวมกันขายผลผลิต ซึ่งจะก่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไปในอนาคต เนื่องจากสมาชิกนาแปลงใหญ่ได้รับการถ่ายทอดความรู้เรื่องการควบคุมคุณภาพผลผลิตทางการเกษตรจากกรมการข้าวแล้ว ทำให้เกษตรกรแปลงใหญ่มองคึความรู้ในเรื่องการพัฒนาคุณภาพผลผลิต ซึ่งเกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ในเชิงบวก เกิดการยอมรับ และดำเนินการเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิต มีการพัฒนาเพื่อทำให้ผลผลิตเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น โดยเห็นคุณค่าในกระบวนการผลิตที่ไม่ใช่เพียงแต่การกระตุ้นให้เกิดการเพิ่มผลผลิตเพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ยังทำให้เกษตรกรนาแปลงใหญ่ที่มีระดับขั้นการพัฒนาอยู่ในระดับ A ปฏิบัติตามแนวทางการเพาะปลูกในรูปแบบแปลงใหญ่และ ยกขีดความสามารถให้เป็นเกษตรกรปลอดภัย โดยจะได้รับการตรวจสอบรับรองตามกระบวนการตรวจสอบประเมินข้าวจากกรมการข้าว แต่เกษตรกรยังประสบปัญหาเรื่องราคาข้าวที่แม้ว่าจะได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP แต่ยังมีราคาที่ไม่แตกต่างจากข้าวทั่วไปที่ยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP สอดคล้องกับยุทธนา โพธิ์เกตุ เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ และภรณ์ ต่างวิวัฒน์ (2559) ศึกษาเรื่องการส่งเสริมการผลิตข้าวปลอดภัยและได้มาตรฐานตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีแก่เกษตรกรในจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารการผลิตข้าวปลอดภัยและได้มาตรฐานตามปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีจากผู้นำชุมชนเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับตำบลและอำเภอ และหอกระจายข่าว โดยต้องการการส่งเสริมการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพตรงตามพันธุ์ และมาจากแหล่งที่เชื่อถือได้ การป้องกันกำจัดศัตรูพืชอย่างมีประสิทธิภาพด้วยวิธีที่เหมาะสม และการปฏิบัติที่ไม่ให้เกิดการปนเปื้อนของข้าวพันธุ์อื่น เกษตรกรทั้งหมดมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องแหล่งน้ำ พื้นที่ปลูก การใช้วัตถุอันตราย การเก็บเกี่ยว อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บเกี่ยว การลดความชื้น และการบันทึกข้อมูล ปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการผลิตข้าวปลอดภัยและได้มาตรฐานตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี

การอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ความจำเป็นในการพัฒนาการจัดการนาแปลงใหญ่ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ในเบื้องต้นการรวมกลุ่มมีความจำเป็นสำหรับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีการพัฒนาการจัดการนาแปลงใหญ่อยู่ในระดับ B ซึ่งยังขาดศักยภาพ โดยดำเนินการจัดตั้งรวมกลุ่มที่เหมาะสมและเมื่อมีความเข้มแข็งมากพอจะเข้าสู่กระบวนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่ม เพื่อให้สมาชิกได้มีโอกาสในการฝึกคิด ฝึกการแก้ไขปัญหาจริงที่เกษตรกรแต่ละคนประสบหรือที่กลุ่มตนเองประสบอยู่ ทั้งปัญหาที่กลุ่มสามารถแก้ไขเอง ซึ่งอาจจะมาจากคำแนะนำจากเพื่อนสมาชิกในกลุ่มที่มีประสบการณ์ อีกทั้งยังเป็นการแลกเปลี่ยนให้เพื่อนสมาชิกคนอื่นๆ มีโอกาสรับรู้ปัญหาด้วย และในส่วนปัญหาที่กลุ่มไม่สามารถแก้ไขได้ ควรเชิญผู้รู้จากภายนอกที่มีประสบการณ์ มาเป็นวิทยากรในเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นอกจากนี้กลุ่มเกษตรกรต้องมีการพิจารณาทบทวนผลลัพธ์ที่ได้จากการปฏิบัติตามแผนงานโดยต้องนำมาเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่กลุ่มตั้งไว้สม่าเสมอ เพื่อให้กลุ่มเกิดการเรียนรู้ ปรับปรุง และพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากแนวทางการพัฒนาด้านการรวมกลุ่มดังกล่าวสอดคล้องกับขจรศักดิ์ วงศ์วิราช (2552) ได้ศึกษารูปแบบการ

บริหารจัดการกลุ่มอาชีพเกษตรผักปลอดสารพิษบ้านจำหมูที่ 6 ตำบลปงยางคก อำเภอลำดวน จังหวัดลำปาง เพื่อศึกษาทิศทางการพัฒนากลุ่มอาชีพเกษตรปลูกผักปลอดสารพิษบ้านจำในอนาคตและเพื่อศึกษาความเชื่อมโยงของปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการบริหารจัดการภายในกลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่เอื้ออำนวยในการบริหารจัดการภายในกลุ่มที่ดีและมีประสิทธิภาพ

สรุปองค์ความรู้

แนวทางของการดำเนินการเกษตรแปลงใหญ่ด้วยการรวมกลุ่มทางการเกษตรพบว่าปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญแบ่งออกเป็น 5 ปัจจัย ประกอบไปด้วย

1. ด้านการลดต้นทุน เน้นการสนับสนุนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ตลอดกระบวนการผลิต ตั้งแต่การเพาะปลูกจนถึงการเก็บเกี่ยว การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินในทุกแปลง การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ สารชีวภัณฑ์ ฮอร์โมนต่างๆ เพื่อทดแทนสารเคมีให้มากขึ้น การทำบัญชีครัวเรือน บัญชีฟาร์มและบัญชีต้นทุนอาชีพ พร้อมทั้งวิเคราะห์ทางบัญชีเพื่อนำมาปรับปรุงการผลิต รวมทั้งสนับสนุนให้หน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษา วิจัย คิดค้นเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการลดต้นทุนการผลิต และผลักดันให้มีการนำมาใช้อย่างจริงจัง รวมทั้งเชื่อมโยง ศูนย์เรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ภายในพื้นที่แปลงใหญ่ให้การสนับสนุนการดำเนินงานของโครงการ

2. ด้านการเพิ่มผลผลิต เน้นการนำองค์ความรู้ ผลงานวิจัยมาประยุกต์ใช้ในการผลิตตลอดกระบวนการผลิตตั้งแต่การเพาะปลูกจนถึงเก็บเกี่ยว หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการเพิ่มผลผลิตให้เกษตรกรในโครงการอย่างต่อเนื่อง

3. ด้านการพัฒนาคุณภาพผลผลิต เน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการพัฒนาคุณภาพผลผลิตให้เกษตรกรในโครงการอย่างต่อเนื่องตลอดกระบวนการผลิต ตั้งแต่เพาะปลูกจนถึงเก็บเกี่ยว ภาคเอกชนมีการสนับสนุนช่วยเหลือเกษตรกรในการพัฒนาคุณภาพผลผลิตให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อยกระดับมาตรฐานสินค้าสู่สากล

4. ด้านการตลาด มีการวางแผนการตลาดร่วมกันในทุกภาคส่วน ตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการผลิต การประเมินผลผลิต การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว เพื่อขยายช่องทางการจำหน่ายสินค้า ด้วยการศึกษาศาสนาการณ์ การผลิตและการตลาดสินค้าทั้งในและต่างประเทศ พัฒนาสินค้าและรักษาคุณภาพสินค้าให้ตรงกับความต้องการของตลาด รวมทั้งส่งเสริมให้ผลิตสินค้าในรูปแบบตลาดพันธะสัญญา (Contract Farming) เพื่อลดความเสี่ยงจากความผันผวนของราคา

5. ด้านการบริหารจัดการ เน้นกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ในรูปแบบ Zero Waste ผลักดันเกษตรกรที่มีความสนใจและต้องการพัฒนาตนเองเข้ารับการอบรมอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้ Young Smart Farmer เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่มเพื่อสืบทอดการบริหารจัดการให้มีความยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการวิเคราะห์ประเภท และความต้องการในการพัฒนาของเกษตรกรแต่ละกลุ่มที่เข้าร่วมโครงการแปลงใหญ่ เพื่อรัฐบาลจะได้มีนโยบายในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาได้ตรงตามความพร้อม เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มสหกรณ์ ที่มีการจดทะเบียนตามกฎหมายแล้ว ควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนในรูปแบบอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากสินเชื่อ อาทิ การส่งเสริมและสนับสนุนการจำหน่ายผลผลิตร่วมกัน เป็นต้น

ขณะที่กลุ่มทั่วไปที่ยังไม่ได้จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนหรือสหกรณ์ ควรส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดความรู้ความเข้าใจ โดยเฉพาะความรู้และทักษะในการบริหารจัดการกลุ่ม เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งในระดับหนึ่งก่อนพัฒนาต่อยอดไปเป็นวิสาหกิจชุมชนหรือสหกรณ์ต่อไป

2. ควรมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้นำเทคโนโลยี เครื่องจักรกล ทางเกษตร ที่ผ่านการศึกษาแล้ว มาพัฒนาต่อยอดให้มีความเหมาะสมต่อการใช้งานได้จริง เพื่อให้เกษตรกรสามารถนำไปใช้ในการลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต และพัฒนาคุณภาพผลผลิตมากขึ้น

3. ควรมีนโยบายส่งเสริมการจัดตั้งโรงสีชุมชนเพิ่มมากขึ้น โดยมุ่งเน้นไปในพื้นที่ที่เหมาะสมและกลุ่มเกษตรกรที่มีความพร้อมและมีศักยภาพในการบริหารจัดการ อาทิ กลุ่มเกษตรกรที่เป็นวิสาหกิจชุมชน หรือกลุ่มสหกรณ์ เป็นต้น

4. รัฐบาลควรจัดตั้งศูนย์บริการชาวนาให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ เมื่อมีเทคโนโลยีใหม่ที่สามารถลดต้นทุนการผลิตก็จะทำให้ชาวนาได้รับบริการด้านเทคโนโลยีการผลิตข้าวจากภาครัฐอย่างทั่วถึง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ควรมีการทบทวนบทบาทหน้าที่ของผู้จัดการแปลง และประธานแปลง เพื่อนำมากำหนดสมรรถนะของทั้งผู้จัดการแปลงและประธานแปลงที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อนำไปสู่การกำหนดหลักสูตรและการจัดสัมมนาเพื่อพัฒนาวิธีคิด ทักษะ ความรู้ และทักษะที่จำเป็นเพื่อนำไปใช้ในการจัดการนาแปลงใหญ่ให้เกิดประสิทธิผลมากขึ้น

2. หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องทั้งด้านการเกษตรและพาณิชย์ทั้งในระดับจังหวัดและอำเภอ ควรให้การสนับสนุนและประสานให้ความช่วยเหลือกับเกษตรกรในการวางแผนการเพาะปลูกพันธุ์ข้าวที่สอดคล้องและเป็นไปตามความต้องการของโรงสี

3. ควรส่งเสริมและสนับสนุนในการสร้างเครือข่ายเกษตรกรนาแปลงใหญ่ เพื่อทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเป็นช่องทางในการให้ความช่วยเหลือและการจำหน่ายผลผลิต การตลาด ระหว่างกลุ่มเกษตรกรอีกด้วย

4. หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมและวางแผนในการบริหารจัดการวัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีทางการเกษตรให้เป็นระบบและมีระเบียบ เพื่อให้กลุ่มเกษตรกรสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด

References

- Department of Agriculture Extension. (2015). *Manual for the Administration of large-scale Agriculture*. Bangkok: Agricultural Cooperative Federation of Thailand Limited.
- Department of Agriculture Extension. (2016). *Large Agricultural extension System*. Bangkok: Agricultural Cooperative Federation of Thailand Limited.
- Department of Agriculture Extension. (2020). *Farmer's Guide to Collectivization*. Bangkok: Agricultural Cooperative Federation of Thailand Limited.
- Land Development Department. (2021). *Agri-Map: Suphan Buri*. Bangkok: Ministry of Agriculture and Cooperatives.
- Pongsrihadulchai, A. (2015). *Administration of large scale of Agriculture*. Udonthani: Office of Agricultural Economics.

- Polbut, A. (2023). "Alongkorn" is pleased with the export of Thai rice for 4 months, rising to 3.05 million tons, pushing up domestic rice prices. Retrieved January 2023, <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/68189> (in Thai)
- Pramotepanyawat, P. (2021). The Principles of The Six States of Conciliation and The Management of The Temple Administration. *Journal of Liberal Art of Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi Vol 3, no. 1, pp. 79 – 86.*
- Rujichok, K. (2022). Knowledge Management System Development Plan to Send Rice Planning Policy from Thai Government to Farmers for Increasing Quality Products and Farmers Development Sustainability. *Journal of MCU Buddhapanya Review Vol 7, no. 3, pp. 231 - 242.*
- Vijittamrongsak, V. (2022). *A Study of Multilevel Causal Factors affecting Collaborative Learning for Developing the Learning Experience Plan of Project Work Integrated Collaborative Learning among High School Students of World - Class Standard School Participating in the World Morality Revival Project (V-STAR).* Doctoral Dissertation, Srinakharinwirot University.
- Wongwirat, K., (2009). *A study of the management model of the professional group of farmers growing non-toxic vegetables at Ban Cham, Village No. 6, Subdistrict.*

การจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ

MANAGEMENT OF SOCIAL WELFARE FOR THE ELDERLY IN THE MUNICIPAL AREA OF NON SAWANG SUBDISTRICT, MUEANG BUENG KAN DISTRICT, BUENG KAN PROVINCE

เปรมกฤษ มนัสศิลา¹ และราเชนทร์ นพณัฐวงศ์กร

Preamkrit Manatsila¹ and Rachen Noppanatwongsakorn

มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

Southeast Asia University

Email: Manatsila.preamkrit18@gmail.com¹

Received 23 January 2023; Revised 28 March 2023; Accepted 30 April 2024.

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ และ 2) ศึกษาปัญหาและเสนอแนะแนวทางในการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ จำนวน 294 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และทดสอบสมมติฐาน ด้วย Independent Sample t-test และเปรียบเทียบความสัมพันธ์ของกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่า 2 กลุ่มด้วย One-Way ANOVA

ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$) โดยด้านที่มีระดับความคิดเห็นสูงสุด ได้แก่ มีความคิดเห็นมากที่สุดคือด้านการศึกษา ($\bar{X} = 4.00$) รองลงมาคือด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและด้อยโอกาส ($\bar{X} = 3.85$) ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ($\bar{X} = 3.81$) ด้านสุขภาพอนามัยและนันทนาการ ($\bar{X} = 3.74$) และด้านที่อยู่อาศัย ($\bar{X} = 3.71$) ตามลำดับ ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในแต่ละด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ 2) ปัญหาในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุได้แก่ เงินเบี้ยยังชีพที่รัฐจ่ายให้แก่ผู้สูงอายุเดือนละ 600-1,000 บาทไม่พอยังชีพในแต่ละเดือน วัสดุ/อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอ ส่วนแนวทางในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุนั้นรัฐบาลควรมีการเพิ่มเงินในการจ่ายเบี้ยยังชีพให้สูงกว่าในปัจจุบันเพื่อให้สอดคล้องต่อสถานการณ์ค่าครองชีพสูงในปัจจุบัน และควรจัดหาให้มีวัสดุวัสดุ/อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกให้เพียงพอต่อการบริการผู้สูงอายุ

คำสำคัญ : การจัดสวัสดิการสังคม; ผู้สูงอายุ; เทศบาลตำบลโนนสว่าง

ABSTRACT

This study aimed at: 1) to study the management of social welfare for the elderly in the municipal area of Non Sawang Subdistrict, Mueang Bueng Kan District, Bueng Kan Province; and 2) to study problems and suggest guidelines for the management of social welfare for the elderly in the municipal area of Non Sawang Subdistrict, Mueang Bueng Kan District, Bueng Kan Province, according to personal factors. The model of the research was quantitative research. The sample group was people aged over 60 years who lived in the municipal area of Non Sawang Subdistrict, Mueang Bueng Kan District, Bueng Kan Province totaling 294 people. A questionnaire was used as a tool for data collection. The data were analyzed using computer software to identify percentage (%), mean ($\bar{X}$), standard deviation (SD) and perform hypothesis testing using independent sample t-test and compare the correlation of more than two groups by one-way ANOVA.

The results of the research were as follows; 1) The management of social welfare for the elderly in the municipal area of Non Sawang Subdistrict, Mueang Bueng Kan District, Bueng Kan Province was overall at a high level ($\bar{X} = 3.82$). The opinion with the highest point was education ($\bar{X} = 4.00$), followed by solutions to poverty and lack of opportunities ($\bar{X} = 3.85$), safety of life and properties ($\bar{X} = 3.81$), health and recreation ($\bar{X} = 3.74$), and residence ($\bar{X} = 3.71$), respectively. The hypothetical testing revealed that there were no differences in the opinions, thus the hypothesis was rejected. 2) Problems in the management of social welfare for the elderly are that the allowance that the government paid to the elderly was 600-1000 Baht per month, which was not enough for their livelihood in each month, and materials/equipment and facilities were insufficient. The guidelines for the management of social welfare for the elderly are that the government should increase the amount of living allowance so that it will be in line with the current situation of the rising cost of living and should provide sufficient materials/equipment and facilities to serve the needs of the elderly.

Keywords: management of social welfare; the elderly,, municipal area of Non Sawang Subdistrict

บทนำ

ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแบบสมบูรณ์ (Aged Society) ซึ่งปัจจุบันผู้สูงอายุในประเทศไทยมีประมาณ 12.1 ล้านคน จากประชากรกว่า 66 ล้านคน หรือร้อยละ 18.3 (Department of Provincial Administration, Ministry of Interior, 2022: online) และยังคงดำเนินต่อไปในอนาคตด้วยอัตราที่เร็วมาก สถานการณ์ทางประชากรที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วได้นำไปสู่ประเด็นที่ทำนายต่อคุณภาพชีวิตประชากรสูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นทุนมนุษย์ที่ผู้สูงอายุไทยส่วนใหญ่ยังคงมีการศึกษาค่อนข้างน้อยซึ่งการที่ผู้สูงอายุมีการศึกษาน้อยน่าจะเป็นข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลบริการด้านสุขภาพและสังคม รวมทั้งโอกาสในการทำงานเชิงเศรษฐกิจ ในด้านการมีบุตรนั้นผู้สูงอายุรุ่นปัจจุบันมีบุตรน้อยกว่าในอดีต และมีแนวโน้มที่จะอยู่อาศัยกับบุตร

น้อยลง อยู่กับคู่สมรสและอยู่ตามลำพังมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากภาวะเจริญพันธุ์ที่ลดต่ำลงมากและรวมทั้งการย้ายถิ่นฐานของบุตรที่อยู่ในวัยแรงงานไปทำงานในต่างพื้นที่ ผู้สูงอายุในรุ่นต่อไปจะมีบุตรน้อยลงตามแนวโน้มภาวะเจริญพันธุ์การหวังพึ่งพาบุตรในการเกื้อหนุนในยามสูงวัยน่าจะเป็นไปได้ยากยิ่งขึ้น ในด้านสุขภาพผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่จะเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง และมีภาวะทุพพลภาพเพิ่มขึ้นตามวัยที่เพิ่มขึ้น ซึ่งแม้ว่าผู้สูงอายุจะมีบทบาทในเชิงเศรษฐกิจไม่มากนักแต่ผู้สูงอายุมีส่วนอย่างสำคัญในการทำงานบ้านมีจำนวนไม่น้อยที่มีบทบาทในการทำกิจกรรมในบ้านและในชุมชน โดยเฉพาะผู้สูงอายุในช่วง 60-79 ปี เช่น การดูแลเฝ้าบ้าน/เฝ้าร้าน การทำความสะอาดบ้าน การซื้ออาหาร การทำอาหาร การร่วมกิจกรรมของชุมชน ซึ่งทำให้บุตรหลานที่อยู่ในวัยทำงานสามารถทำงานเชิงเศรษฐกิจได้อย่างเต็มที่ (Wipan Prachuapmoh, 2013:1)

ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ โดยอาศัยพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 หมวด 2 การกำหนดอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะ โดยให้เทศบาล เมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ในด้านสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส ตามมาตรา 16 (10) จะเห็นได้ว่า ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในภารกิจหลักของเทศบาลที่ต้องให้การดูแลและอำนวยความสะดวก เพื่อรองรับสภาพปัญหาและตอบสนองความต้องการตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ ได้มีการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ โดยอาศัยพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ที่กำหนดให้เทศบาลมีอำนาจหน้าที่ ที่จะต้องปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และคนพิการ ตามมาตรา 50 ข้อ 7 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2562 อำนาจหน้าที่ของเทศบาลตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 เทศบาลตำบลโนนสว่าง เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทหน้าที่ในการ ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 มีประชากรทั้งชายและหญิง รวมทั้งสิ้น 6,904 คน (Non Sawang Municipality, 2022) โดยมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 1,101 คน คิดเป็นร้อยละ 15.95 ของประชากรรวม เทศบาลตำบลโนนสว่างได้เล็งเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุ มีการส่งเสริมการจัดกิจกรรมพัฒนา ศักยภาพผู้สูงอายุ กิจกรรมโครงการนันทนาการ การศึกษาดูงานด้านศิลปวัฒนธรรม และดำเนินงานเกี่ยวกับนโยบายการจ่ายเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ตามที่ระเบียบกฎหมายกำหนด ตลอดจนการจัดบริการด้านต่าง ๆ ตามมาตรฐานการจัดบริการเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับบริการอย่างทั่วถึงตามมาตรฐาน

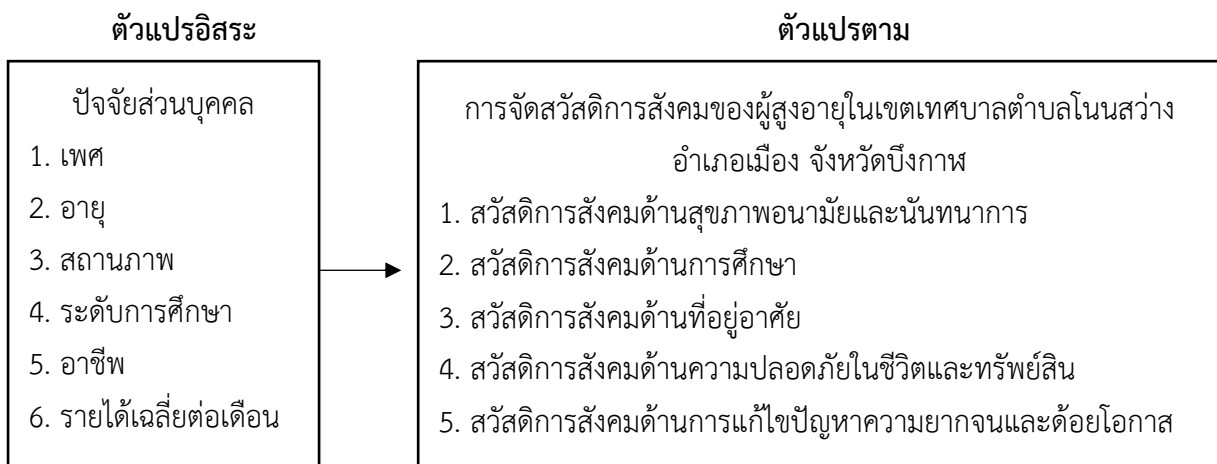
ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาถึงการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ โดยใช้กรอบแนวคิดในการวิจัยมีทั้งหมด 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) สวัสดิการสังคมด้านสุขภาพอนามัยและนันทนาการ 2) สวัสดิการสังคมด้านการศึกษา 3) สวัสดิการสังคมด้านที่อยู่อาศัย 4) สวัสดิการสังคมด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และ 5) สวัสดิการสังคมด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและด้อยโอกาส เพื่อศึกษาถึงการดำเนินงานการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุซึ่งผลการศึกษาที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดบริการด้านสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ
2. เพื่อศึกษาปัญหาและเสนอแนะแนวทางในการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารตำรา แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และนำมาประมวลผลเป็นกรอบแนวคิดดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา : Monthathip Wutthi (2010:6)

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร : ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ทั้งเพศชายและเพศหญิง ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ จำนวน 1,101 คน แยกเป็นเพศชาย 499 คน และเพศหญิง 602 คน (Non Sawang Municipality, 2022)

กลุ่มตัวอย่าง : กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ จำนวน 294 คน ได้มาจากการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน่ Taro Yamane (1973) โดยตั้งค่าความเชื่อมั่น 95 % และยอมให้มีความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ $\pm 5\%$ มีขั้นตอนและวิธีการดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

n = ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

N = จำนวนประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนที่อาจเกิดจากการสุ่มตัวอย่างเท่าที่ยอมรับได้

$$n = \frac{1,101}{1 + 1,101 \times (0.05)^2}$$

$$n = 293.40$$

$$n = 294 \text{ คน}$$

ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ จำนวน 294 คน

2. ขอบเขตเนื้อหา

การศึกษานี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาของการศึกษาเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ ในด้านดังต่อไปนี้ (Montathip Wutthi, 2010:6)

1. สวัสดิการสังคมด้านสุขภาพอนามัยและนันทนาการ
2. สวัสดิการสังคมด้านการศึกษา
3. สวัสดิการสังคมด้านที่อยู่อาศัย
4. สวัสดิการสังคมด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
5. สวัสดิการสังคมด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและด้อยโอกาส

3. ขอบเขตพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษานี้คือในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ มีพื้นที่ 66.80 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 11 หมู่บ้าน ได้แก่ 1) หมู่บ้านโนนสว่าง 2) หมู่บ้านชัยบาดาล 3) หมู่บ้านสรรรทวิ 4) หมู่บ้านนาดี 5) หมู่บ้านดอนปอ 6) หมู่บ้านหนองดินคำ 7) หมู่บ้านบุรพา 8) หมู่บ้านหนองไฮ 9) หมู่บ้านพรนิม 10) หมู่บ้านโนนงาม 11) หมู่บ้านโนนคู่

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือน มิถุนายน – ธันวาคม 2565 รวมเป็นระยะเวลา 7 เดือน

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสวัสดิการสังคม

สวัสดิการสังคมในความหมายที่เป็นสภาวะหรือสภาพแห่งชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนนั้น ในบางตำราก็นำไปอธิบายเป็นสาขาของบริการสังคมซึ่งถือได้ว่ากลับไปมองสวัสดิการสังคมแบบเป็นการกระทำ (action) หรือบริการ หรือแผน หรือนโยบาย ซึ่งก็ไม่นับเป็นข้อที่ผิดพลาดทางวิชาการแต่ประการใด ในที่นี้ประสงค์ให้มองสวัสดิการสังคมในมิติที่แสดงสภาวะแห่งชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนซึ่งจำแนกออกได้เป็น 7 ประการ คือ การมีสภาวะที่ดี การมีการศึกษาที่ดี การมีที่อยู่อาศัย การมีงานทำ การมีรายได้และสวัสดิการแรงงาน การมีความมั่นคงทางสังคม การนันทนาการ และการได้รับบริการสังคม (Kitipat Nontapattamadul, 2002:37-40)

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ มีหลายทฤษฎี ดังต่อไปนี้ ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการจำเป็นของมนุษย์ (Maslow's Theory of Motivation) ทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน (Basic Needs Theory) แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม แนวคิดการสนับสนุนทางสังคม (Social Support) และเครือข่ายทางสังคม (Social Network) ทฤษฎีทุนทางสังคม (Social Capital) และแนวคิดเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาททางสังคม

3. การจัดสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะเป็นไปในลักษณะสนับสนุนการบริการพื้นฐานของภาครัฐ เช่น เรื่องของบริการด้านสุขภาพ การส่งเสริมอาชีพและรายได้ การจัดทำฐานข้อมูล และอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทเป็นผู้ดำเนินการโดยจะต้องประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการประสานการดำเนินงานนี้จะขึ้นอยู่กับศักยภาพของเทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบลแต่ละแห่ง

4. สถานการณ์และปัญหาของผู้สูงอายุของประเทศไทยในปัจจุบัน

ผู้สูงอายุไทยปัจจุบันมีไม่มากนักที่ถูกทอดทิ้งจากครอบครัว หรือญาติพี่น้อง สถาบันครอบครัวยังคงเป็นสถาบันหลัก ในการเกื้อหนุนผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตาม ไม่ควรชะล่าใจภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน อาจส่งผลกระทบต่อความสามารถของครอบครัว ในการเกื้อหนุนผู้สูงอายุได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ เป็นประเด็นหนึ่งที่น่าห่วงใย ทำอย่างไรจึงจะทำให้ประชากรที่มีอายุยืนยาวขึ้น มีสุขภาพแข็งแรง ไม่เป็นภาระของบุตรหลาน ช่วยเหลือตนเองได้ทั้งทางสังคม และเศรษฐกิจ ในส่วนนี้กระทรวงสาธารณสุข คงมีบทบาทอย่างสำคัญในการส่งเสริม และดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ สำหรับคนที่เข้าใกล้วัยสูงอายุนั้น ควรณรงค์ให้มีการเตรียมตัวก่อนเป็นผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในด้านสุขภาพและเศรษฐกิจ การเตรียมการนี้ควรส่งเสริม ทั้งในด้านการรักษาสุขภาพให้แข็งแรง เช่น การออกกำลังกาย การกินอยู่ การตรวจสุขภาพ การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ ตลอดจนที่อยู่อาศัย ส่วนในกลุ่มวัยสูงอายุนั้น ควรมีมาตรการดูแลสุขภาพให้แข็งแรง หรือลดโอกาสที่จะเกิดการเจ็บป่วยให้น้อยที่สุด

วิธีดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ใช้แบบสอบถามการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างประชาชนที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ โดยลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ จำนวน 5 ด้าน ได้แก่

1. สวัสดิการสังคมด้านสุขภาพอนามัยและนันทนาการ
2. สวัสดิการสังคมด้านการศึกษา
3. สวัสดิการสังคมด้านที่อยู่อาศัย
4. สวัสดิการสังคมด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

5. สวัสดิการสังคมด้านการแก้ไขปัญหาค่าความยากจนและด้อยโอกาส

เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เป็นคำถามปลายปิด โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง ได้รับบริการในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง ได้รับบริการในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง ได้รับบริการในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง ได้รับบริการในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง ได้รับบริการในระดับน้อยที่สุด

ส่วนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะ รวมถึงปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ ความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ เป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำจากคณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ ถึงนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลโนนสว่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามไปลงพื้นที่เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

2) ผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และชี้แจงวัตถุประสงค์ในการเก็บข้อมูลแก่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 294 ชุด

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ได้ทำการลงรหัสข้อมูลแล้วนำมาประมวล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (SPSS)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าที (t-test) ค่าเอฟ (F-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance) และเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย (Least Significant Difference)

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยได้ 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปตามสถานภาพส่วนบุคคล

การศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่ตอบแบบสอบถามเรื่องการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ ประชากรผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดจำนวน 294 คน เป็นเพศชายจำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 41.84 และเพศหญิง จำนวน 171 คน คิดเป็นร้อยละ 58.16 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 60-69 ปี จำนวน 167 คน คิดเป็นร้อยละ 56.80 อายุ 70-79 ปี จำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 37.08 อายุ และอายุ 80 ปีขึ้นไปจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 6.12 ผู้ตอบแบบสอบถามมีสถานภาพสมรส จำนวน 232 คน คิดเป็นร้อยละ 78.91 หม้าย จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 10.55 หย่าร้าง จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 5.78 และโสด จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 4.76 ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 259 คน คิดเป็นร้อยละ 88.10 ระดับมัธยมศึกษาจำนวน 27 คน คิดเป็น

ร้อยละ 9.18 ปริญาตรีขึ้นไป จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.70 และไม่ได้รับการศึกษา จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.02 มี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพ จำนวน 219 คน คิดเป็นร้อยละ 74.49 รองลงมาคือเกษตรกร จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 21.43 รับจ้างทั่วไป จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 2.38 และเกษียณอายุราชการ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.70 รายได้ต่อเดือน 3,001-5,000 บาท จำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 47.96 รองลงมาคือ รายได้ต่อเดือน 7,000 บาท ขึ้นไป จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 20.07 รายได้ต่อเดือน 5,001-7,000 บาท จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 19.73 และรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 3,000 บาท จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 12.24

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นต่อการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$)

2.1 ความความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง สวัสดิการด้านสุขภาพอนามัยและนันทนาการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.74$)

2.2 ความความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง สวัสดิการด้านการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$)

2.3 ความความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง สวัสดิการด้านที่อยู่อาศัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.71$)

2.4 ความความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง สวัสดิการด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$)

2.5 ความความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง สวัสดิการด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและด้อยโอกาส โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$)

ส่วนที่ 3 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้สูงอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ ที่แตกต่างกัน ผลการทดสอบสมมติฐานแต่ละด้านสรุปได้ดังนี้

1. สมมติฐานเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ด้านเพศ พบว่า การจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ มีความคิดเห็นในด้านที่อยู่อาศัย และด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและด้อยโอกาส มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ยอมรับสมมติฐาน ส่วนความคิดเห็นในด้านสุขภาพอนามัยและนันทนาการ ด้านการศึกษา และด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ปฏิเสธสมมติฐาน

2. สมมติฐานเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ด้านอายุ ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ ในด้านที่อยู่อาศัย มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ยอมรับสมมติฐาน ส่วนความคิดเห็นในด้านสุขภาพอนามัยและนันทนาการ ด้านการศึกษา ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและด้อยโอกาส ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ปฏิเสธสมมติฐาน

3. สมมติฐานเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ด้านสถานภาพ ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ ในด้านสุขภาพอนามัยและนันทนาการ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ยอมรับสมมติฐาน ส่วนความคิดเห็น

ในการศึกษา ด้านที่อยู่อาศัย ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและด้อยโอกาส ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ปฏิเสธสมมติฐาน

4. สมมติฐานเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ด้านระดับการศึกษา ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ ในด้านการศึกษา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ยอมรับสมมติฐาน ส่วนความคิดเห็นในด้านสุขภาพอนามัยและนันทนาการ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและด้อยโอกาส ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ปฏิเสธสมมติฐาน

5. สมมติฐานเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ด้านอาชีพ ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ ในด้านสุขภาพอนามัยและนันทนาการ ด้านการศึกษา ด้านที่อยู่อาศัย ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและด้อยโอกาส มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ปฏิเสธสมมติฐาน

6. สมมติฐานเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือน แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ ในด้านสุขภาพอนามัยและนันทนาการ ด้านการศึกษา ด้านที่อยู่อาศัย ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและด้อยโอกาส ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ปฏิเสธสมมติฐาน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ มีส่วนที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. การจัดสวัสดิการสังคมด้านสุขภาพอนามัยและนันทนาการ จากการศึกษา พบว่า การจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุด้านสุขภาพอนามัยและนันทนาการ ในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งจะเห็นได้ว่า การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการป้องกันโรคที่มักเกิดกับผู้สูงอายุ มีการจัดหน่วยบริการทางการแพทย์เคลื่อนที่เพื่อตรวจสุขภาพผู้สูงอายุ มีการจัดกิจกรรมสร้างขวัญและกำลังใจให้กับผู้สูงอายุตามวาระ โอกาส และเทศกาลต่างๆ มีการจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้แสดงออกตามความสนใจ และ มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการออกกำลังกายและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจในชุมชน อยู่ในระดับมาก ส่วนให้อุปกรณ์ช่วยในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น แว่นตา ไม้เท้า รถเข็น อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Montree Promnoi (2016) ทำการวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อการจัดสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบลบ้านคลอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อการจัดสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบลบ้านคลอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจ ในมาตรการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลบ้านคลอง จำนวน 5 ตัวแปร เรียงลำดับตามขนาดอิทธิพลจากมากไปหาน้อย ได้แก่ สวัสดิการด้านนันทนาการ (X5) สวัสดิการด้านที่อยู่อาศัย (X3) สวัสดิการด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ (X4) สวัสดิการด้านสุขภาพอนามัย (X2) และสวัสดิการด้านรายได้ (X1) ผู้สูงอายุความต้องการให้เทศบาลตำบลบ้านคลองควรเร่งปรับปรุงใน 3 เรื่องแรก ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้ทั่วถึง (ร้อยละ 36.60) มีวัสดุ / อุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกในการบริการแก่ผู้สูงอายุการ (ร้อยละ 21.13) และจัดเจ้าหน้าที่ให้เพียงพอต่อการให้บริการ

ต่อผู้สูงอายุ (ร้อยละ 17.74) ตามลำดับ และยังความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ngamrada Prasertsuk (2021) ทำการวิจัยเรื่อง การจัดสวัสดิการสังคมให้ผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ผลการวิจัย พบว่า ระดับความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดสวัสดิการสังคมในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแล และการคุ้มครอง ด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่ ด้านที่พักและศูนย์บริการ ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ด้านการศึกษา และด้านนันทนาการ ตามลำดับ

2. การจัดสวัสดิการสังคมด้านการศึกษา จากการศึกษา พบว่า การจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ด้านการศึกษาในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งจะเห็นได้ว่า มีการจัดบริการด้านการศึกษาที่เป็นประโยชน์และผู้สูงอายุสนใจ มีการจัดบริการด้านการศึกษาเพื่อสร้างอาชีพใหม่ที่เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุ มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้สูงอายุในชุมชน มีการส่งเสริมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ประเพณีโดยให้ผู้สูงอายุเป็นผู้ถ่ายทอด และผู้สูงอายุในชุมชนต้องได้รับการเคารพ ยกย่อง นับถือ อยู่ในระดับมาก ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nanthana Yusabai (2014) ทำการวิจัยเรื่อง ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในองค์การบริหารส่วนตำบลศิระจรเข้ อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า มีความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีความต้องการมากที่สุดคือ ด้านความปลอดภัยในชีวิต รองลงมา ด้านสุขภาพอนามัย ด้านนันทนาการ และด้านการศึกษา น้อยที่สุดคือ ด้านที่อยู่อาศัย อยู่ในระดับมาก

3. การจัดสวัสดิการสังคมด้านที่อยู่อาศัย จากการศึกษา พบว่า การจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ด้านที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งจะเห็นได้ว่า มีการจัดหาที่อยู่อาศัยให้กับผู้สูงอายุที่มีความขาดแคลน มีการปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้มั่นคงแข็งแรง ปลอดภัย มีการจัดการดูแลสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยให้ถูกสุขลักษณะ และมีการจัดการดูแลที่อยู่อาศัยให้สะดวกสบายสาธารณูปโภคครบ อยู่ในระดับมาก ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rattikan Insook and Thanattha Rojanatrakul (2020) ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกำแพงดิน อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกำแพงดินอำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านประกันสังคม ด้านสุขภาพอนามัย อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการบริการสังคมทั่วไป ด้านนันทนาการและกีฬา ด้านที่อยู่อาศัย อยู่ในระดับมาก และด้านการศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง และยังความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phra maha Phaisith Apichano (Jeto) and Piyathida Aphaipak (2018) ทำการวิจัยเรื่อง การจัดสวัสดิการสังคมให้กับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลบางกระทีก อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัย พบว่า การจัดสวัสดิการสังคมให้กับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลบางกระทีก อำเภอสามพรานจังหวัดนครปฐม ภาพรวมมีการจัดสวัสดิการอยู่ในระดับมาก ด้านการส่งเสริมรายได้ และด้านความมั่นคงทางสังคม อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านนันทนาการ ด้านที่พักอาศัย และด้านสุขภาพอนามัย อยู่ในระดับมาก

4. การจัดสวัสดิการสังคมด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน จากการศึกษา พบว่า การจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งจะเห็นได้ว่า มีการจัดบริการซ่อมแซมที่อยู่อาศัยให้กับผู้ยากไร้ มีการให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย ทรัพย์สินมรดก มีการบริการรับส่งผู้สูงอายุเดินทางไปทำธุระหรือสถานพยาบาล และมีการจัดการคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ

Nanthana Yusabai (2014) ทำการวิจัยเรื่อง ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในองค์การบริหารส่วนตำบลศีร์ษะจรเข้ น้อยอำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า มีความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีความต้องการมากที่สุดคือ ด้านความปลอดภัยในชีวิต รองลงมา ด้านสุขภาพอนามัย ด้านนันทนาการ และด้านการศึกษา น้อยที่สุดคือ ด้านที่อยู่อาศัย อยู่ในระดับมาก

5. การจัดสวัสดิการสังคมด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและด้อยโอกาส จากการศึกษา พบว่าการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและด้อยโอกาสในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอมือง จังหวัดบึงกาฬ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งจะเห็นได้ว่า มีการดำเนินงานตามนโยบายเบี้ยยังชีพให้กับผู้สูงอายุอย่างเท่าเทียม มีการจัดหางานที่สร้างรายได้และเหมาะสมกับความสามารถของผู้สูงอายุ มีการสนับสนุนให้คนในชุมชนคอยช่วยเหลือผู้สูงอายุในการทำกิจวัตรประจำวัน และมีการจัดการส่งเสริมให้ครอบครัวดูแลและเอาใจใส่ผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น อยู่ในระดับมาก ส่วนมีการจัดตั้งกองทุนในชุมชนเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kanda Samngamsuea (2020) ทำการวิจัยเรื่อง การจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัย พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้บริการด้านสวัสดิการสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้บริการสวัสดิการสังคม เรียงลำดับจากขนาดอิทธิพลมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแลและความคุ้มครอง ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ด้านนันทนาการ ด้านรายได้ และ ด้านการบริการของเจ้าหน้าที่ ความต้องการของผู้สูงอายุที่มีต่อการให้บริการด้านสวัสดิการสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการของผู้สูงอายุที่มีต่อการให้บริการด้านสวัสดิการสังคม เรียงลำดับจากขนาดอิทธิพลมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแลและความคุ้มครอง ด้านรายได้ ด้านนันทนาการ ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล และ ด้านการบริการของเจ้าหน้าที่

สรุปองค์ความรู้

จากการวิจัยเรื่อง การจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลตำบลโนนสว่าง อำเภอมือง จังหวัดบึงกาฬ ทำให้ได้ความรู้ดังนี้ 1) การจัดสวัสดิการสังคมด้านสุขภาพอนามัยและนันทนาการ มีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการป้องกันโรคที่มักเกิดกับผู้สูงอายุ จัดหน่วยบริการทางการแพทย์เคลื่อนที่เพื่อตรวจสุขภาพผู้สูงอายุ จัดกิจกรรมสร้างขวัญและกำลังใจให้กับผู้สูงอายุตามวาระ โอกาส และเทศกาลต่างๆ จัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้แสดงออกตามความสนใจ จัดกิจกรรมส่งเสริมการออกกำลังกายและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจในชุมชน และให้อุปกรณ์ช่วยในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น แว่นตา ไม้เท้า รถเข็น 2) การจัดสวัสดิการสังคมด้านการศึกษา มีการจัดบริการด้านการศึกษาที่เป็นประโยชน์และผู้สูงอายุสนใจ จัดบริการด้านการศึกษาเพื่อสร้างอาชีพใหม่ที่เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้สูงอายุในชุมชน ส่งเสริมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ประเพณีโดยให้ผู้สูงอายุเป็นผู้ถ่ายทอด และผู้สูงอายุในชุมชนได้รับการเคารพยกย่อง นับถือ 3) การจัดสวัสดิการสังคมด้านที่อยู่อาศัย มีการจัดหาที่อยู่อาศัยให้กับผู้สูงอายุที่มีความขาดแคลน ปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้มั่นคงแข็งแรง ปลอดภัย จัดการดูแลสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยให้ถูกสุขลักษณะ และมีการจัดการดูแลที่อยู่อาศัยให้สะดวก สบายสาธารณูปโภคครบ 4) การจัดสวัสดิการสังคมด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีการจัดบริการซ่อมแซมที่อยู่อาศัยให้กับผู้ยากไร้ ให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย ทรัพย์สินมรดก บริการรับ-ส่งผู้สูงอายุเดินทางไปทำธุระหรือสถานพยาบาล และมีการจัดการคุ้มครอง

ตามกฎหมายอย่างเท่าเทียม 5) การจัดสวัสดิการสังคมด้านการแก้ไขปัญหาคาความยากจนและด้อยโอกาส มีการดำเนินงานตามนโยบายเบี้ยยังชีพให้กับผู้สูงอายุอย่างเท่าเทียม จัดหางานที่สร้างรายได้และเหมาะสมกับความสามารถของผู้สูงอายุ สนับสนุนให้คนในชุมชนคอยช่วยเหลือผู้สูงอายุในการทำกิจวัตรประจำวัน และมีการจัดการส่งเสริมให้ครอบครัวดูแลและเอาใจใส่ผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น

ปัญหาในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุได้แก่ เงินเบี้ยยังชีพที่รัฐจ่ายให้แก่ผู้สูงอายุเดือนละ 600-1,000 บาทไม่พอยังชีพในแต่ละเดือน วัสดุ/อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอ

แนวทางในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุนั้นรัฐบาลควรมีการเพิ่มเงินในการจ่ายเบี้ยยังชีพให้สูงกว่าในปัจจุบันเพื่อให้สอดคล้องต่อสถานการณ์ค่าครองชีพสูงในปัจจุบัน และควรจัดหาให้มีวัสดุ/อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกให้เพียงพอต่อการบริการผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรริเริ่มโครงการอื่นๆ เพื่อส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้สูงอายุ อาทิเช่น ด้านสุขภาพอนามัยและนันทนาการ ด้านการศึกษา ด้านที่อยู่อาศัย ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และด้านการแก้ไขปัญหาคาความยากจนและด้อยโอกาส เป็นต้น

1.2 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรร่วมมือกับส่วนราชการในพื้นที่ อาทิเช่น หน่วยงานทหาร กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และสถานศึกษาต่างๆ โดยเฉพาะสถานศึกษาในระดับอุดมศึกษา ในการจัดกิจกรรมเพื่อผู้สูงอายุ

1.3 ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ แก่บุคลากรทั้งในระดับผู้บริหาร และระดับปฏิบัติ ให้มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่อย่างต่อเนื่อง

1.4 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรแสวงหาความร่วมมือกับองค์กรอื่นเพิ่มขึ้น เช่น ชมรมผู้สูงอายุ หน่วยงานเอกชน อาทิเช่น บริษัท มูลนิธิ เพื่อสนับสนุนด้านงบประมาณ

1.5 ในการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุควรดึงประชาชนในชุมชนและผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการดังกล่าว

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ทำการศึกษาความคิดเห็น เพื่อประเมินการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เกี่ยวกับประเด็นผลสัมฤทธิ์ในแต่ละด้านที่ผู้สูงอายุต้องการ เพื่อให้เกิดการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาค้นคว้าความต้องการของผู้สูงอายุ ด้านสวัสดิการสังคมและความคาดหวังในการได้รับบริการสวัสดิการสังคมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.3 ควรมีการศึกษเปรียบเทียบบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดและรายได้ต่างกัน เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมแก่กลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน

References

Apichano, P and Apaisak, P. (2018). *Management of Social Welfare for the Elderly in the Municipal Area of Bang Krutuek Subdistrict, Sam Phran District, Nakhon Pathom Province.*

Council of State, Office. Municipality Act B.E. 2496. <https://www.krisdika.go.th/librarian/>

- Insuk, R and Rojanatrakoon, T. (2020). *A study of social welfare provision for the elderly In the area of Kamphaeng Din Subdistrict Administrative Organization, Sam Ngam District, Phichit Province.*
- Non Sawang Municipality. (2022). *Preliminary information from Non Sawang Municipality Registration Office.* Bueng Kan.
- Nonthapatmadul, K. (2002). *Family and Social Welfare Unit 1-3.* Nonthaburi:Sukhothai Thammathirat Open University Press.
- Prachuapmoh, W. (2013). *Situation of the Thai Elderly 2012.* Nonthaburi: SS Plus Media.
- Prasertsuk, Ng. (2021). *Management of Social Welfare for the Elderly in the Elderly Social Welfare Development Center.*
- Promnoi, M. (2016). *Satisfaction of the elderly with social welfare management of sub-district municipalities Ban Khlong, Muang District, Phitsanulok Province.*
- Samngamsuea, K. (2020). *Management of Social Welfare for the Elderly in the Thung Khok Subdistrict Administrative Organization Song Phi Nong District Suphanburi Province.*
- Statistical data service, Department of Administrative Protection, Ministry of Interior, data as of January 31, 2022. https://stat.bora.dopa.go.th/new_stat/webPage/statByAgeMonth.php.
- Taro Yamane. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis.* 3rd Ed. New York: Harper and Row Publications.
- The committee supported the development plan of Non Sawang Subdistrict Municipality. (2021). *local development plan (2023-2027) of Non Sawang Subdistrict Municipality.* Bueng Kan: Copy House Printing Bueng Kan.
- Wutthi, M. (2010). *Strategies for social welfare management for the elderly, Aranyik Subdistrict Municipality, Nakhon Luang District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province.*
- Yusabai, N. (2014). *Social Welfare Needs of the Elderly in Sub-District Administrative Organizations Hua Takhe Noi, Bang Sao Thong District, Samut Prakan Province.*

ปัจจัยเสี่ยงและแนวทางการป้องกันการเล่นเกมพนันออนไลน์ในเยาวชน

RISK FACTORS AND GUIDELINES FOR PREVENTING ONLINE GAMBLING IN YOUTH

ณัฐริษา เสงครือ¹ และนพรุจ ศักดิ์ศิริ

Nattanicha Sengkroar¹ and Noparuj Saksiri

โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

Royal Police Cadet Academy

Email: nattanichanani@gmail.com¹

Received 17 January 2023; Revised 28 March 2023; Accepted 30 April 2024.

บทคัดย่อ

การเล่นเกมพนันมีมาอย่างช้านาน และได้พัฒนามาจนเกิดเป็นเกมพนันออนไลน์ในยุคปัจจุบันทำให้เข้าถึงเยาวชนได้ง่ายและเกิดปัญหาด้านต่างๆ แก่ประเทศชาติ การวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยเสี่ยงที่นำมาสู่การเล่นเกมพนันออนไลน์ในเยาวชนและนำเสนอแนวทางการป้องกันการเล่นเกมพนันออนไลน์ในเยาวชน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยผู้ให้ข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้มีประสบการณ์ในการเล่นพนันออนไลน์จำนวน 6 คน กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลจำนวน 4 คน และสุดท้ายกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการป้องกันการเล่นเกมพนันออนไลน์จำนวน 2 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยเสี่ยงแบ่งออกเป็น 3 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยเสี่ยงภายใน ได้แก่ เพื่อนชักชวน ลักษณะอารมณ์ผันผวน ลักษณะอารมณ์หุนหันพลันแล่น 2) ปัจจัยเสี่ยงทางอ้อม ได้แก่ ชุมชนเข้าถึงง่าย การเลี้ยงดู คนในครอบครัวติดการพนันชนิดอื่น กลุ่มเพื่อนที่เล่นเกมพนันออนไลน์ และ 3) ปัจจัยเสี่ยงทางตรง ได้แก่ การขาดความรู้เรื่องข้อเท็จจริงของเกมพนันออนไลน์ เกมพนันออนไลน์รู้ผลไว และความต้องการนำเงินที่เสียไปกลับคืนมา ในส่วนของแนวทางการป้องกันแบ่งออกเป็นทั้งหมด 5 ประการ ได้แก่ 1) การสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเกมพนันออนไลน์ 2) การปรับปรุงกฎหมายพ.ร.บ.การพนัน 2478 3) การกำหนดโทษการซื้อขายบัญชี 4) การทำให้เกมพนันออนไลน์ถูกกฎหมายและ 5) การส่งเสริมการประกอบอาชีพและรายได้แก่เยาวชน

คำสำคัญ: เกมการพนันออนไลน์; เยาวชน; ปัจจัยเสี่ยง

Abstract

Playing gambling games has been around for a long time. And has developed into an online gambling game in the present day, making it easily accessible to youth and causing various problems. to the nation This research therefore aims to study risk factors leading to online gambling among youth and to present guidelines for prevention of online gambling

among youth. This research is qualitative research where the informants are divided into 3 groups: a group of 6 people with experience in playing online gambling games, a group of 4 people involved in supervision, and finally a group of people involved. In preventing online gambling, two people participated in the study. The research tool was a semi-structured interview. Data were analyzed using content analysis.

The research results found that Risk factors are divided into 3 factors: 1) Internal risk factors include friends persuading people, fluctuating moods. Impulsive nature. 2) Indirect risk factors include an easily accessible community, raising someone in the family addicted to other types of gambling. group of friends who play online gambling games and 3) direct risk factors include a lack of knowledge about the facts of online gambling games Online gambling games know the results quickly and the need to return lost money As for the prevention guidelines, they are divided into 5 points: 1) creating correct knowledge and understanding about online gambling games 2) improving the Gambling Act 1935 3) imposing penalties for trading accounts 4) Legalizing online gambling games and 5) Promoting employment and income for youth.

Keyword : Online gambling games; youth; risk factors

บทนำ

ปัญหาการเล่นการพนันเกิดขึ้นในประเทศไทยมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่สมัยอดีตที่มีการเล่นตามงานวัด งานฅนปณิกิจ หรืองานสังสรรค์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน ความสนุกสนาน รวมไปถึงการเล่นเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินเงินทอง แม้ว่าจะเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายแต่ปัญหาการเล่นการพนันกลับไม่มีท่าทีที่จะลดลง ข้ายังมีช่องทางการเล่นที่สะดวกสบายและเข้าถึงได้ง่ายมากขึ้นตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป เมื่อมีเทคโนโลยีเข้ามา ทำให้การพนันนั้นเข้าสู่โลกออนไลน์ โดยมีรูปแบบการเล่นที่สนุกสนาน สีสันสดใส เข้าถึงได้ทุกเพศทุกวัย อันเป็นการเล่นการพนันในรูปแบบเกมการพนันออนไลน์ซึ่งมีแนวโน้มที่จะมากขึ้นและก่อความเสียหายมากกว่าการพนันทั่วไป โดยรูปแบบการพนันออนไลน์ มีหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นเกมการพนันออนไลน์แบบเกมพื้นบ้านเช่น น้ำเต้า ปู ปลา หรือ ไฮโล เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีเกมการพนันออนไลน์ในรูปแบบเกมตู้ เช่น คาสิโน เกมแข่งม้า สล็อต และอีกมากมาย ซึ่งเกมการพนันออนไลน์เหล่านี้ก็จะถูกใจผู้เล่นเป็นอย่างมาก ข้าบางเกมยังทำให้รู้สึกท้าทายหรือได้ใช้ความสามารถของตนเอง เช่น เกมยิงปลา เป็นต้น

ในโลกยุคที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทกับสังคมปัจจุบันนั้นเกิดทั้งข้อดีและข้อเสีย ด้วยช่องทางการเข้าถึงง่ายของโลกออนไลน์นั้นก็ถือว่าเป็นข้อเสียที่ทำให้เยาวชนเข้าถึงเกมการพนันออนไลน์ได้อย่างไม่รู้ตัว และการหาเงินด้วยวิธีการนี้เป็นสิ่งที่น่าสนใจสำหรับเยาวชนเนื่องจากเป็นวัยที่สมองยังเติบโตไม่เต็มที่ ไม่สามารถยังการคิดและการตัดสินใจได้ดีนัก ชอบความท้าทาย ชอบการเดิมพัน เพราะทำให้รู้สึกสนุก ตื่นเต้น และยังได้เงินโดยไม่ต้องออกไปทำงานรู้สึกเหนื่อย และยังมีความมั่นใจว่าตนเองจะไม่ถูกจับกุม เนื่องจากมีความเชื่อมั่นว่าเว็บเกมการพนันออนไลน์เหล่านี้ สามารถปกปิดข้อมูลของตนเป็นความลับได้ จึงเป็นปัญหาอย่างมากเมื่อพบว่าแนวโน้มการเล่นการพนันออนไลน์ไม่มีท่าทีที่จะสิ้นสุด เห็นได้จากข่าวไทยพีบีเอส (2021) การสำรวจตัวเลขจำนวนผู้เล่นคาสิโนออนไลน์เมื่อเทียบระหว่างปี 2562 – 2564 มีจำนวนผู้เล่นเพิ่มขึ้นประมาณ 1.9 ล้าน

คน และวงเงินของการเล่นเกมการพนันออนไลน์เพิ่มขึ้นประมาณ 1 แสนล้านบาท จากปี 2564 สัดส่วนผู้เล่นพนันหมุนเวียนในตลาดห่วยอื่นๆ เพิ่มขึ้นกว่า 100 % โดยพบวงเงินหมุนเวียนในตลาดพนันบ่อนออนไลน์ 107,078 ล้านบาท ด้วยเหตุผลคือ สะดวก ง่าย เล่นได้ทุกที่ ทุกเวลา ซึ่งส่งผลกระทบเชิงลบจากการพนัน โดยเฉพาะการขาดเงินใช้จ่ายในชีวิตประจำวันและเป็นหนี้ นอกจากนี้ยังเกิดปัญหาสุขภาพและการใช้ชีวิตประจำวัน เช่น ความเครียด เสี่ยงสุขภาพจิต ซึ่งประเภทการพนันที่มีสัดส่วนนักพนันที่เป็นปัญหาสูงสุด คือ บ่อนออนไลน์ นอกจากจำนวนผู้เล่นจะเพิ่มมากขึ้นแล้วจำนวนความถี่ในการเล่นก็เพิ่มตามไปด้วย ด้วยความถี่เหล่านี้ในการบางครั้งก็มีการแพ้หรือการเล่นเสีย หลังจากมีการเล่นเสียก็จะมีความรู้สึกอยากเล่นต่อ เพื่อนำเงินที่เสียไปกลับคืนมา เพราะมีความคิดที่ว่าเคยได้ก็อาจจะทำให้หากเล่นต่อไปจะมีโอกาสชนะและนำเงินกลับมาได้ บางคนก็สามารถนำเงินที่ตนเองเสียกลับมาได้ แต่บางคนแม้ว่าจะเล่นมากเพียงใดกลับยิ่งเสีย จนทำให้เป็นหนี้และยังเป็นเหตุให้สามารถก่ออาชญากรรมเพื่อหาเงินไปใช้หนี้และเล่นการพนันต่ออีกด้วย นอกจากปัญหานี้สินที่เกิดขึ้นกับตัวเองแล้ว ก็ยังเป็นปัญหาในแง่ครอบครัวที่ทำให้ผู้ที่เล่นเกมการพนันออนไลน์เหล่านี้แยกตัวออกจากครอบครัว ไม่สูงส่ง เพราะหมกมุ่นอยู่กับการเล่นเกมการพนันออนไลน์ หากเล่นมากๆ ก็จะส่งผลให้เกิดความเครียด เมื่อไม่สามารถปรึกษาปัญหากับผู้ใดได้ อาจนำมาสู่การฆ่าตัวตายซึ่งเป็นวิธีสุดท้ายในการหาทางออก ซึ่งในการศึกษาจะศึกษาเยาวชนในช่วงอายุ 18 – 25 ปี เพราะเป็นวัยที่อยู่ในวัยเรียนมหาวิทยาลัยไปจนถึงวัยที่สำเร็จการศึกษา และกำลังจะเริ่มต้นการทำงาน หากช่วงวัยเหล่านี้ มีการติดเกมการพนันออนไลน์ก็จะทำให้ขาดประสิทธิภาพในการเรียนรวมถึงการขาดประสิทธิภาพในการทำงานเนื่องจากมีจิตคิดหมกมุ่นหาเงินในแนวทางอื่น จนอาจทำให้เกิดการทุจริตขึ้นภายในองค์กร หรือไม่สามารถเรียนจบมหาวิทยาลัยได้ นอกจากนี้ในด้านของการป้องกันผู้วิจัยจึงมองเห็นถึงผู้ที่รู้จักตัวเยาวชนเป็นอย่างดี ได้แก่ ครอบครัวของเยาวชนที่มีความสนิทสนม รวมไปถึงครูอาจารย์ต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในตัวเยาวชนเพื่อร่วมกันหาสาเหตุและแนวทางการป้องกันอย่างครอบคลุม นอกจากนี้สิ่งที่ขาดไม่ได้ก็คือผู้ที่ทำหน้าที่ป้องกันในแง่กฎหมาย โดยผู้วิจัยได้เลือกเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการป้องกันการเล่นเกมการพนันออนไลน์ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานป้องกันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี เพื่อช่วยทำให้งานวิจัยนี้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะชนมากที่สุด เนื่องจากผู้วิจัยมองเห็นปัญหาต่างๆ เหล่านี้ ซึ่งจะทำให้ประชากรในประเทศขาดประสิทธิภาพหากติดเกมการพนันออนไลน์จึงอยากที่จะศึกษาเยาวชนเหล่านี้ เพื่อที่จะทราบปัจจัยเสี่ยงต่างๆ ที่ทำให้เยาวชนเล่นการพนันออนไลน์ และเชื่อมโยงไปถึงแนวทางการป้องกันในอนาคต

จากการศึกษาพบว่าวิจัยต่างๆพบว่า ส่วนใหญ่จะศึกษาสาเหตุในการเล่นการพนันออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ซึ่งเป็นรูปแบบการพนันออนไลน์ที่เห็นได้ทั่วไป และยังไม่ทันสมัย เป็นการศึกษาการพนันออนไลน์ตามเว็บไซต์แบบเดิม ได้แก่ การเล่นพนันออนไลน์ฟุตบอล หรือ ห่วยออนไลน์ เป็นต้น ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยนี้เนื่องจากงานวิจัยนี้ได้ศึกษาการพนันออนไลน์ที่มาในรูปแบบการเล่นเกมต่างๆ ซึ่งจะต้องใช้เงินในการเติมพันทในการเล่น ทั้งยังให้ความสนุก ตื่นเต้น และเร้าอารมณ์มากกว่าแบบที่เป็นการเติมพันทแบบเดิม รูปแบบของเกมการพนันออนไลน์ไม่ยาก และไม่ซับซ้อน นอกจากนี้ยังพบว่าตัวเลขในการเล่นการพนันออนไลน์นั้นสูงขึ้น เพราะช่องทางการเล่นสามารถเข้าถึงง่าย การโฆษณาตามสื่อต่างๆ การชักชวนจากเน็ตไอดอลในการโปรโมตการเล่นเกมนั้นๆ ทำให้ตัวเลขในการเล่นเกมนั้นๆ สูงกว่าการเล่นการพนันออนไลน์ประเภทเดิมๆ ดังนั้นก็จะสร้างความเสียหายแก่ประเทศชาติได้มากกว่า และการวิจัยหลายๆ แห่งยังให้ความสำคัญในการป้องกันปราบปรามโดยจะเปลี่ยนตัวบทกฎหมาย และการเข้าถึงเทคโนโลยีของเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากต่อการแก้ไขทำให้เกิดผลสำเร็จในการป้องกันได้ช้า แต่งานวิจัยนี้จะเน้นศึกษาไปที่ต้นเหตุของผู้เล่นเป็นหลักเพื่อเป็นการตัดไฟตั้งแต่ต้นลมของ โดยการศึกษาหาปัจจัยเสี่ยงต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านครอบครัว เศรษฐกิจ หรือตัวผู้เล่นเองที่

นำมาสู่การเล่นเกมการพนันออนไลน์ รวมไปถึงศึกษาหาปัจจัยเสี่ยงและแนวทางการป้องกันจาก ผู้ใกล้ชิดที่เกี่ยวข้อง รวมถึงหน่วยงานการบังคับใช้ทางกฎหมาย เพื่อหาแนวทางในการป้องกันโดยป้องกันที่ต้นเหตุ นั่นก็คือตัวผู้เล่นเอง มิใช่ไปศึกษาที่ปลายเหตุซึ่งบางสิ่งบางอย่างหากเกิดขึ้นมาก จึงอาจจะยากแก่การควบคุม

เนื่องด้วยในปัจจุบันเกมการพนันออนไลน์เป็นที่นิยมในหมู่วัยรุ่น เพราะสามารถหาเงินได้รวดเร็วในระยะเวลาสั้นๆ สามารถเข้าถึงง่าย รูปแบบการเล่นเกมการพนันออนไลน์มีความสนุก ผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความสำคัญในเยาวชนในช่วงอายุ 18 – 25 ปี ซึ่งเป็นวัยที่กำลังศึกษาและกำลังเริ่มต้นเข้าสู่การทำงาน หากมีการติดเกมการพนันออนไลน์ช่วงวัยนี้ จะส่งผลต่อการเรียน ตลอดจนไม่สามารถเรียนจบตามหลักสูตรที่บังคับ และปัญหาที่อาจจะตามมาด้านอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางสุขภาพจิต ความเครียด ที่อาจจะนำมาสู่การฆ่าตัวตายได้ นอกจากนี้ การติดหนึ่เกมการพนันออนไลน์อาจนำมาสู่การทุจริตในองค์กรได้ เป็นต้น จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น จะส่งผลให้บุคคลากรในประเทศขาดประสิทธิภาพ ประเทศชาติล้าหลังและไม่พัฒนา เนื่องจากขาดกำลังสำคัญจากคนกลุ่มนี้ ผู้วิจัยจึงมีความตระหนักถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้น และต้องการที่จะศึกษาปัจจัยเสี่ยงต่างๆ ที่นำมาสู่การเล่นเกมการพนันออนไลน์ของเยาวชน ไปจนถึงแนวทางการป้องกันในอนาคต เพื่อที่จะเกิดนโยบายในการควบคุมปัญหาการเล่นเกมการพนันออนไลน์ได้ดียิ่งขึ้น

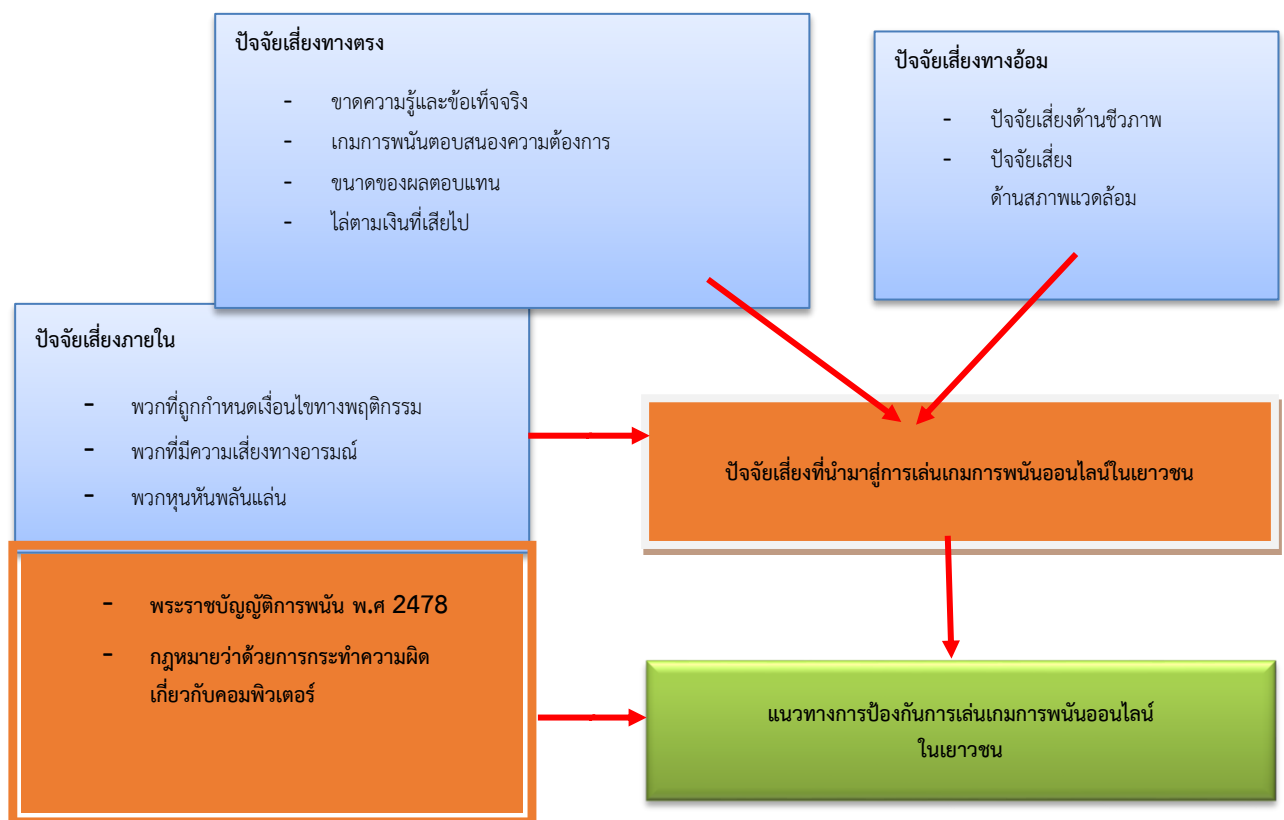
วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาปัจจัยเสี่ยงที่นำมาสู่การเล่นเกมการพนันออนไลน์ในเยาวชน
- 2) เพื่อนำเสนอแนวทางการป้องกันการเล่นเกมการพนันออนไลน์ในเยาวชน

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเล่นพนันโดยสรุปได้ว่า แรกเริ่มนั้นเกิดขึ้นจากการกำกั่ว ซึ่งถ่ายทอดมาจากประเทศจีน เนื่องจากรัฐไม่สามารถควบคุมได้ แม้บางยุคบางสมัยมีการควบคุมแต่ก็ทำได้เพียงชั่วคราวเท่านั้น เพราะมีผู้เล่นจำนวนมากและมีรายได้เพียงพอในการนำมาพัฒนาประเทศจากการเก็บภาษี จึงไม่แปลกใจที่การพนันแต่ละยุคแต่ละสมัยได้ปรับวิธีการเล่นให้เหมาะสมกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปจนกลายมาเป็นการพนันออนไลน์ในยุคปัจจุบัน (Baan Tula Thai, 2002) ซึ่งก็จะมีอีกหลายเกมที่นำมาให้วัยรุ่นเล่น (Gameinw, 2564) มีทั้งที่เป็นเกมคาสิโนออนไลน์ รวมไปถึงเกมพื้นบ้านเช่นน้ำเต้าปูปลาที่นำมาดัดแปลงให้สามารถเล่นบนเว็บไซต์ สร้างความสนุก สะดวก สบายแก่ผู้เล่น ชัยยังได้เติมพันด้วยเงิน ซึ่งเกมเหล่านี้จะนำมาสู่แรงจูงใจต่อความถี่ในการเล่นการพนันของวัยรุ่นได้ต่อมาความหมายเยาวชนในวิจัยนี้ คือเยาวชนนั้นหมายถึงบุคคลที่มีอายุระหว่าง 15 – 25 ปี (Speaker Chiangkul, 2019) และปัจจัยเสี่ยงที่นำมาสู่การเล่นเกมการพนันออนไลน์ค้นพบว่ามีทั้งหมด 3 ปัจจัยเสี่ยงได้แก่ 1) ปัจจัยเสี่ยงภายในได้อธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมต่างๆ ของผู้เล่นเกมการพนันออนไลน์ไม่ว่าจะเป็นเกิดจากสิ่งเร้าเป็นตัวกระตุ้นมีการชักชวนจากกลุ่มเพื่อนมีความรู้สึกสนุกและตื่นเต้น คนเหล่านี้มักมีความผิดปกติทางด้านอารมณ์และเล่นเกมการพนันเพื่อหลบหนีปัญหาทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ นอกจากนี้พฤติกรรมต่างๆ ที่แสดงออกมาอาจจะจะมีพื้นฐานมาจากกรรมพันธุ์หรือสารเคมีในสมองที่ผิดปกติ จึงทำให้เกิดอาการหุนหันพลันแล่นต้องการแรงกระตุ้นอยู่สม่ำเสมอ 2) ปัจจัยเสี่ยงทางอ้อมได้อธิบายถึงพฤติกรรมการเล่นเกมการพนันออนไลน์เกิดจากการเลี้ยงดู หรือพฤติกรรมที่ทำเลียนแบบบุคคลใกล้ชิด เช่น ครอบครัว เป็นต้น 3) ปัจจัยทางตรง ได้อธิบายถึงสาเหตุของพฤติกรรมเกิดจากความรู้ความเข้าใจในการเล่นการพนันออนไลน์ว่าสามารถเล่นเพื่อคลายความเครียดได้ รวมไปถึงมีความเชื่อว่าการเล่นเกมการพนันออนไลน์แต่ละครั้งขึ้นอยู่กับความสามารถของตนและดวง ดังนั้นเมื่อเกิดการเสียพนันก็就会有ความเชื่อ

ว่าตนสามารถที่จะเรียกเงินคืนกลับมาได้เพราะเคยได้มาก สำหรับทฤษฎีทางอาชญาวิทยาผู้วิจัยได้แบ่งทฤษฎีที่ใช้อธิบายทั้งหมด 2 ส่วนเพื่อนำมาอธิบายหรือสนับสนุนเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยงที่นำมาสู่การเล่นเกมนันออนไลน์ที่ได้กำหนดไว้ ส่วนแรกคือทฤษฎีที่ใช้อธิบายปัจจัยเสี่ยงที่นำมาสู่การเล่นเกมนันออนไลน์ที่มาจากปัจจัยเสี่ยงภายในได้แก่ ทฤษฎีการควบคุมตนเอง ทฤษฎีแรงจูงใจ ทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผล และส่วนที่สองคือทฤษฎีที่ใช้อธิบายปัจจัยเสี่ยงที่นำมาสู่การเล่นเกมนันออนไลน์ที่มาจากปัจจัยเสี่ยงทางอ้อมได้แก่ ทฤษฎีการควบคุมสังคม ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ทฤษฎีวิวัฒนาการ ทฤษฎีสังคมไร้ระเบียบ และทฤษฎีความกดดันทางสังคม และสุดท้ายกฎหมายที่เกี่ยวข้องกฎหมายกับการเล่นเกมนันออนไลน์ในงานวิจัยนี้มีทั้งหมด 2 พระราชบัญญัติได้แก่ พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 และ กฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ซึ่งผู้วิจัย จึงได้กำหนดแนวคิดในการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัยออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) รูปแบบของการวิจัย 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการ

วิจัย 3) เครื่องมือและวิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 4) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 5) วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1) รูปแบบของการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผู้วิจัยจะทำการรวบรวมประเด็นปัญหาต่างๆตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยโดยผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าข้อมูลทางเอกสารที่เกี่ยวข้องจาก หนังสือ หนังสือพิมพ์ออนไลน์ วารสาร เอกสารทางวิชาการ ทฤษฎีทางอาชีวศึกษา กฎหมายที่เกี่ยวข้อง พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 และ พระราชบัญญัติการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 ระเบียบของหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงผลของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศและนำเอาข้อมูลเหล่านี้มาวิเคราะห์เพื่อสร้างกรอบดำเนินการวิจัยซึ่งจะช่วยให้ผู้วิจัยมองเห็นภาพรวมตั้งแต่ข้อค้นพบไปจนถึงข้อสรุป

2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์และเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเฉพาะเจาะจง โดยแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 3 กลุ่มดังต่อไปนี้กลุ่มผู้มีส่วนประสมการในการเล่นเกมนการพนันออนไลน์จำนวน 6 คน โดยคัดเลือกจากเยาวชนที่เล่นเกมนการพนันออนไลน์โดยเล่นเป็นประจำด้วยความถี่ 2 ครั้งต่อ 1 สัปดาห์หรือมากกว่า โดยการเล่นมีระยะเวลาการเล่นเกมนการพนันออนไลน์นี้มากกว่า 1 ปี ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลผู้ที่มีประสมการในการเล่นเกมนการพนันออนไลน์ โดยคัดเลือกจากครอบครัวของผู้ที่เล่นเกมนการพนันออนไลน์ ครูอาจารย์ ที่เกี่ยวข้องและเยาวชนสนิทสนมเป็นอย่างดี จำนวน 2 คน และสุดท้ายกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการป้องกันการเล่นการพนันออนไลน์ จำนวน 2 คน โดยคัดเลือกเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานป้องกันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี เพราะมีความเกี่ยวข้องกับการพนันออนไลน์

ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้กำหนดบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการคัดเลือก 2 วิธี ได้แก่ วิธีการที่หนึ่งคือการสุ่มแบบแบบสโนว์บอลล์ (Snowball Sampling) ซึ่งจะใช้สัมภาษณ์ตัวผู้กระทำความผิดเอง และวิธีที่สองจะใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จะใช้สัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแล ได้แก่ ครอบครัว ครูอาจารย์ และผู้ที่มีส่วนร่วมในการป้องกัน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานป้องกันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ซึ่งจะแบ่งตามผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่ม จำนวน 10 คน

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิจัยนี้ใช้แนวทางการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยจะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์ที่มีแนวคำถามที่ใช้ไปสู่แนวทางป้องกันการเล่นเกมนการพนันออนไลน์โดยชุดคำถามหรือแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นจากการวิจัยทางเอกสาร จะถูกใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตอบปัญหาในงานวิจัยนี้ ซึ่งผู้วิจัยสามารถกำหนดเป็นขั้นตอนได้ดังต่อไปนี้

3.1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งหลักการและวิธีการในการกำหนดแนวทางการสัมภาษณ์ เพื่อกำหนดแนวทางให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

3.2) ผู้วิจัยจะสร้างแบบสัมภาษณ์ตามลักษณะดังต่อไปนี้ แบบสัมภาษณ์ใช้คำถามแบบปลายเปิด ไม่สร้างแบบสัมภาษณ์ให้อยู่ในลักษณะของการถามนำ แบบสัมภาษณ์ต้องไม่ทำให้กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลรู้สึกไม่สบายตอบหรืออับอาย และ ไม่สร้างแบบสัมภาษณ์ที่ต้องการคำตอบในทางวิชาการมากเกินไป

3.2.1) เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

3.2.2) ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ แล้วนำแบบสัมภาษณ์ที่แก้ไขแล้วเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้แก่ เพื่อทำการพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมอีกครั้งหนึ่ง

3.2.3) ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิให้สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้

3.2.4) นำแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์แบบไปใช้ในการเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เลือกไว้สำหรับแนวทางการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างในการศึกษาวิจัยฯ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

ส่วนที่ 2 ปัจจัยเสี่ยงที่นำมาสู่การเล่นเกมการพนันออนไลน์ของเยาวชน

ส่วนที่ 3 แนวทางการป้องกันการเล่นเกมการพนันออนไลน์ของเยาวชน

4) การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนการวิจัยโดยศึกษาข้อมูลทางเอกสาร (Documentary Research) และ ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview)

5) การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนา (Descriptive Research) และ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยมีเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ เมื่อผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลครบถ้วนทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยเชิงเอกสารและการภาคสนามแล้วผู้วิจัยจะดำเนินขั้นตอนดังต่อไปนี้

5.1) ขั้นตอนการจัดหมวดหมู่ข้อมูลให้เป็นระเบียบ

5.2) ขั้นตอนการวิเคราะห์เพื่อหาข้อมูลที่ยังไม่สมบูรณ์

5.3) ขั้นตอนการวิเคราะห์ซ้ำ

5.4) ขั้นตอนการตรวจสอบข้อมูล

ในส่วนของการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของงานวิจัยนี้ได้ผ่านการพิจารณาอนุมัติจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมและการวิจัย คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (ICH-GCP) ได้มีมติรับรองการวิจัยตามหนังสือการรับรองโครงการวิจัยเลขที่ SSRPCA-REC 004/2565 เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2565

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยขอเสนอข้อสรุปเพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ปัจจัยเสี่ยงที่นำมาสู่การเล่นเกมพนันออนไลน์ในเยาวชน และ 2) แนวทางการป้องกันการเล่นเกมพนันออนไลน์ในเยาวชน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ปัจจัยเสี่ยงที่นำมาสู่การเล่นเกมการพนันออนไลน์ในเยาวชนนั้น สามารถอธิบายปัจจัยเสี่ยงที่นำมาสู่การเล่นเกมการพนันออนไลน์ในเยาวชนได้ 3 ปัจจัยเสี่ยง ได้แก่

1.1) ปัจจัยเสี่ยงภายใน สรุปได้ว่า เกิดจากเพื่อนชักชวนปัจจัยเสี่ยงจากการถูกชักชวนจากเพื่อนในการเล่นเกมนี้นอนไลน์มีส่วนสำคัญมากในการเล่นเกมนี้นอนไลน์ของเยาวชนเนื่องจากเห็นเพื่อนเล่นจึงอยากเล่นตามนอกจากนี้ยังมีในส่วนของรายได้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย บางคนเห็นเพื่อนเล่นแล้วได้เงินจริงจึงเล่นตาม บ้างก็บอกกล่าวกันถึงรางวัลที่ใหญ่ มีการบอกกล่าวถึงเว็บต่างๆว่าโกงหรือไม่เพราะต้องการเล่นเพื่อได้เงินมาจริง ๆ นอกจากนี้ยังเกิดจากลักษณะอารมณ์ผวน ลักษณะอารมณ์หุนหันพลันแล่นหรือควบคุมอารมณ์ไม่ได้เนื่องจากผู้เล่นส่วนใหญ่ก็มีปัจจัยเสี่ยงมาจากลักษณะอารมณ์ที่ปรกติมักเป็นคนที่มีอารมณ์ผวนอยู่แล้วยิ่งพอได้เล่นเกมพนันออนไลน์ก็ผวนขึ้นไปอีก หากเล่นได้ก็จะดีใจมากหากเล่นเสียก็จะมีอารมณ์โมโหและสุดท้าย ลักษณะอารมณ์หุนหันพลันแล่นหรือควบคุมอารมณ์ไม่ได้ พบว่าเยาวชนส่วนใหญ่มีลักษณะอารมณ์ที่หุนหันพลันแล่นและควบคุมตนเองไม่ค่อยได้ในบางครั้ง จากปัจจัยเสี่ยงเหล่านี้จึงนำมาสู่การเล่นเกมนี้นอนไลน์เนื่องจากไม่สามารถควบคุมตนเองได้นั่นเอง

1.2) ปัจจัยเสี่ยงทางอ้อม สรุปได้ว่า เยาวชนส่วนใหญ่มักอยู่ในชุมชนที่เข้าถึงเกมพนันออนไลน์ได้ง่าย หรือสภาพแวดล้อมรอบๆตัว มีแต่ผู้ที่เล่นเกมเหล่านี้จึงทำให้เกิดการลอกเลียนแบบหรือมองสิ่งนี้เป็นเรื่องปกติ ดังนั้นจึงมองว่าชุมชนหรือสภาพแวดล้อมที่เข้าถึงเยาวชนได้ง่ายนำมาสู่การเล่นเกมนันออนไลน์ในเยาวชนได้ นอกจากนี้ส่วนใหญ่ยังให้ความเห็นว่าการเลี้ยงดูของครอบครัวมีส่วนสำคัญต่อปัจจัยเสี่ยงที่นำมาสู่การเล่นเกมนันออนไลน์ของเยาวชน เนื่องจากการเลี้ยงดูของครอบครัวนั้นมีส่วนสำคัญอย่างมาก ในการแนะนำ ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับสิ่งที่ถูกผิด เป็นแบบอย่างให้ประชาชน การให้ความอบอุ่น หากครอบครัวใกล้ชิดและดูแลเยาวชนมากพออาจจะลดปัจจัยเสี่ยงที่นำมาสู่การเล่นเกมนันออนไลน์ในเยาวชนได้ และหากในครอบครัวของเยาวชนหรือคนในครอบครัวติดการพนันชนิดอื่นๆ อาจจะนำมาสู่ปัจจัยเสี่ยงที่นำมาสู่การเล่นเกมนันออนไลน์ได้ เพราะเห็นภาพจนชินตา และยังเห็นว่าได้รายได้เกิดขึ้น จึงคิดว่าพฤติกรรมเหล่านี้เป็นการเล่นแบบปกติ ไม่มีพิษภัย เพราะคนในครอบครัวเล่นเป็นตัวอย่างให้เห็น และสุดท้ายหากเยาวชนมีกลุ่มเพื่อนที่เล่นเกมพนันออนไลน์ ก็เป็นปัจจัยเสี่ยงที่นำมาสู่การเล่นเกมนันออนไลน์ในเยาวชนได้ เนื่องจากเมื่อเห็นเพื่อนในกลุ่มเล่น ก็รู้สึกอยากรู้ อยากลอง รวมถึงเมื่อเห็นเพื่อนในกลุ่มเล่นแล้วเงินจึงอยากลองเล่นบ้างเพราะรู้สึกไม่ได้เสียหายนะอะไร และยังเรียนรู้วิธีการเล่นได้จากกลุ่มเพื่อนอีกด้วย

1.3) ปัจจัยเสี่ยงทางตรง สรุปได้ว่า เกิดจากการขาดความรู้เรื่องข้อเท็จจริงของเกมนันออนไลน์ เนื่องจากเยาวชนมักขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเกมนันออนไลน์เหล่านี้ โดยมีความเชื่อว่า หากเล่นได้จะเกิดจากดวงของตนเอง ซึ่งหากดวงดีก็จะได้เงินจำนวนมาก หากดวงไม่ดีก็จะเสียโดยไม่คิดว่ามันขึ้นอยู่กับที่การเซตของระบบไว้แล้ว ดังนั้นเมื่อเล่นแล้วได้เงินมากก็ทำให้คิดว่าตนเองดวงดีและมีการเล่นต่อไปเรื่อย ๆ และด้วยรูปแบบของเกมส์ที่รู้ผลไวก็เป็นปัจจัยเสี่ยงที่นำมาสู่การเล่นเกมนันออนไลน์ในเยาวชนได้ เนื่องจากพอรู้ผลไว ก็รู้สึกอยากเล่นต่อ หากเล่นแล้วได้ ก็ต้องเก็บคะแนนไปเรื่อย ๆ เพื่อให้มูลค่าในเกมส์มันสูงขึ้น แต่เมื่อไรก็ตามที่เสียก็มีความอยากเล่นต่อเพราะต้องการนำเงินที่เสียไปกลับคืนมาและการต้องการนำเงินที่เสียไปกลับคืนมา ก็ยังเป็นอีกปัจจัยเสี่ยงหนึ่งที่เยาวชนส่วนใหญ่จะมีการเล่นต่อเพื่อนำเงินที่เสียไปกลับคืนมาเนื่องจากมีความคิดว่า เวลาเล่นก็ทั้งได้และเสีย จึงมีโอกาสที่ตนจะได้กลับคืนมา แต่ถ้าเล่นและเสียอย่างเดียวก็อาจจะทำให้เยาวชนไม่ยอมตามเงินที่เสียไปกลับคืนมาได้

2) ผลการนำเสนอแนวทางการป้องกันการเล่นเกมพนันออนไลน์ในเยาวชน สามารถอธิบายถึงแนวทางการป้องกันออกเป็นทั้งหมด 5 ประการ ดังนี้ ประการแรกคือการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเกมนันออนไลน์ สรุปได้ว่า หากตัวเยาวชนเองมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกมนันอย่างแท้จริงว่าไม่สามารถชนะมันได้ตลอด เป็นการวางระบบซึ่งในภายภาคหน้าเราก็ต้องเสียให้มันอยู่ดี และหากครอบครัวสถาบันการศึกษา ได้ให้ความรู้ความถูกต้องเกี่ยวกับโทษหรือข้อเสียของเกมนันออนไลน์ก็จะทำให้เยาวชนฉุกคิดก่อนที่จะทำการเข้าสู่วงจรเหล่านี้ นอกจากนี้เมื่อเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องอาจจะมีการเปิดเวทีให้เยาวชนแสดงออกเพื่อแบ่งปันความรู้เกี่ยวกับเกมนันออนไลน์แก่เยาวชนในสังคมคนอื่นๆอีกต่อไปได้ ประการที่สองคือการปรับปรุงกฎหมายพ.ร.บ. การพนัน 2478 สรุปได้ว่า การในส่วนของตัวเองเยาวชนหรือคนดูแลใกล้ชิดมองว่าหากปรับเปลี่ยนกฎหมายให้ดูน่ากลัวจริงจังก็น่าจะทำให้สร้างความกลัวต่อผู้เล่นได้และทำให้เยาวชนไม่กล้าที่จะเล่น และในมุมของเจ้าหน้าที่มองว่ากฎหมายควรมีการปรับปรุงให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากที่มีอยู่เดิมไม่อาจจะตอบโจทย์การทำงานในสังคมปัจจุบันได้ ประการที่สามคือการกำหนดโทษการซื้อขายบัญชี สรุปได้ว่า หากกฎหมายมีการเพิ่มโทษในเรื่องของการซื้อขายบัญชี ก็จะสามารถตัดวงจรการโอนเงินต่อการฟอกเงินของเว็บไซต์เกมนันออนไลน์ได้ หากไม่มีผู้ซื้อขายก็จะเหมือนเป็นการตัดบัญชีรับเงินของเว็บไซต์ทำให้ไม่สามารถดำเนินการธุรกิจได้ เนื่องจากกลัวการตรวจสอบ ประการที่สี่ การทำให้เกมนัน

ออนไลน์ถูกกฎหมาย สรุปได้ว่า การป้องกันการเล่นเกมพนันออนไลน์อีกวิธีหนึ่งคือการทำให้เกมพนันเหล่านี้ถูกกฎหมาย เพื่อให้รัฐเข้ามาดำเนินการควบคุมได้ โดยการกำหนด อายุ กฎเกณฑ์ รวมถึงจำกัดเวลาในการเล่น หากปล่อยให้สิ่งที่ถูกกฎหมายเหมือนกับการซื้อล็อตเตอรี่อาจจะทำให้เหล่าเยาวชนรู้จักประมาณตนในการเล่น มากกว่าการแอบเล่นแบบผิดกฎหมาย เนื่องจากไม่มีอะไรมากำหนดการเล่นของตนเอง แล้วยังรู้สึกท้าทายที่ได้ทำสิ่งที่ผิดกฎหมายอีกด้วย และสุดท้ายคือการส่งเสริมการประกอบอาชีพและรายได้แก่เยาวชน หากรัฐมีการจัดสรรงบประมาณมาช่วยบูรณาการในการส่งเสริมการสร้างรายได้ให้แก่เยาวชน มีการทำงานที่เหมาะสมกับเยาวชนและมีรายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพอาจจะเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ป้องกันการเล่นเกมพนันออนไลน์ในเยาวชนได้

อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจัยเสี่ยงที่นำมาสู่การเล่นเกมพนันออนไลน์ในเยาวชน แบ่งออกเป็น 3 ปัจจัยเสี่ยง ดังนี้

1) ปัจจัยเสี่ยงภายใน ประกอบไปด้วย เพื่อนชักชวน ลักษณะอารมณ์ผั่นผวน ลักษณะอารมณ์หุนหันพลันแล่นหรือควบคุมตนเองไม่ได้ โดยสรุปได้ว่า เพื่อนชักชวน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีวัฒนธรรมรอง (เสกสันเครือคำ, 2558) กล่าวว่า วัฒนธรรมย่อยที่กระทำผิดเหล่านี้ มีลักษณะเด่นด้วยค่านิยมและศีลธรรมที่เบี่ยงเบนซึ่งทำให้สมาชิกได้รับเกียรติและการยอมรับ ลักษณะอารมณ์ผั่นผวน จากผลการศึกษาพบว่า เยาวชนส่วนใหญ่ที่เล่นเกมพนันออนไลน์นั้นมักมีอารมณ์ที่ผั่นผวน ขึ้นสุดลง มีความสามารถในการยับยั้งอารมณ์ของตนเองค่อนข้างน้อย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการควบคุมตนเอง (Gottfredson and Hirschi, 1990) นอกจากนี้ลักษณะอารมณ์ผั่นผวนยังอาจนำไปสู่การกระทำความผิดชนิดต่างๆเนื่องจากไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มัทยา ศรีพนา (2013 : Abstract) ที่ได้ระบุสถิติของการกระทำที่ไม่เหมาะสมและลักษณะอารมณ์หุนหันพลันแล่นหรือควบคุมตนเองไม่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการควบคุมตนเอง (Gottfredson and Hirschi, 1990) ที่มองว่าคนเรามีแนวโน้มที่จะกระทำความผิดหรือก่ออาชญากรรมขึ้นได้จากการขาดความอดทนอดกลั้นและขาดความยับยั้งชั่งใจอีกด้วย

2) ปัจจัยเสี่ยงทางอ้อม ประกอบไปด้วย ชุมชนเข้าถึงง่าย การเลี้ยงดู คนในครอบครัวติดการพนันชนิดอื่นๆ และ มีกลุ่มเพื่อนที่เล่นเกมพนันออนไลน์ จากการศึกษาพบว่า ในสังคมส่วนใหญ่มักมีการปล่อยปละละเลยเยาวชน ไม่มีการทำกิจกรรมที่ทำร่วมกัน หรือส่งเสริมให้เด็กเล่นกีฬาอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กติกา สุขสวัสดิ์ (2018: Abstract) ที่ได้กล่าวถึงแนวทางการป้องกันการเล่นเกมพนันออนไลน์ในเยาวชนว่าการเพิ่มพันธะทางสังคมให้เกิดขึ้นในสังคม การเลี้ยงดู จากการศึกษาพบว่าเยาวชนส่วนใหญ่มักไม่ได้รับความเอาใจใส่จากครอบครัวเท่าที่ควร ต่างคนต่างอยู่ และผู้ปกครองบางท่านของเยาวชนก็มักปล่อยให้เยาวชนอยู่บ้านคนเดียวเนื่องจากต้องออกไปทำงาน ทำให้เยาวชนรู้สึกเหงา ไม่มีที่พึ่ง และหาอะไรทำเพื่อความสะดวกและใช้ชีวิตไปวันๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กติกา สุขสวัสดิ์ (2018: Abstract) ที่ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการเล่นการพนันฟุตบอลของเยาวชนเกิดจากขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัว ในส่วนของคนในครอบครัวติดการพนันชนิดอื่นๆ จากการศึกษาและทำการสัมภาษณ์พบว่าหากคนในครอบครัวนั้นติดการพนันชนิดอื่นๆก็นำมาสู่การเล่นเกมพนันออนไลน์ของเยาวชนได้ เนื่องจากเยาวชนจะเห็นคนในครอบครัวเป็นตัวอย่างและเกิดการทำตามซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิษญะ ศิลาณ้อย (2017: Abstract) ที่ได้กล่าวว่ากลยุทธ์สื่อสารที่สำคัญของการเล่นเกมพนันออนไลน์คือ การใช้ผู้มีอิทธิพลทางความคิดชักจูงผู้เล่นการพนันฟุตบอลออนไลน์ และสุดท้ายการมีกลุ่มเพื่อนที่เล่นเกมพนันออนไลน์ จากการศึกษาพบว่า หากอยู่กับกลุ่มเพื่อนที่เล่นเกมพนันออนไลน์มักมีความเสี่ยงที่จะนำเยาวชนเข้าสู่เกมส์พนันออนไลน์เนื่องจากมีแรงจูงใจจาก

กลุ่มเพื่อนซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีแรงจูงใจ (Chakrit Khuean Suwong, 2021) อธิบายว่า “การจูงใจเป็นภาวะในการเพิ่มพฤติกรรมกระทำกิจกรรมของบุคคลโดยบุคคลจูงใจกระทำพฤติกรรมนั้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ”

3) ปัจจัยเสี่ยงทางตรง ประกอบไปด้วย การขาดความรู้เรื่องข้อเท็จจริงของเกมพนันออนไลน์ เกมพนันออนไลน์รู้ผลไว ต้องการนำเงินที่เสียไปกลับคืนมา จากการศึกษาพบว่าเยาวชนส่วนใหญ่มักเชื่อว่าการเล่นเกมพนันออนไลน์แล้วได้เงินนั้นเกิดจากดวงและฝีมือ ความสามารถของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กติกา สุขสวัสดิ์ (2018: Abstract) ที่ได้กล่าวถึงการมุ่งเน้นไปที่สถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษาในการส่งเสริมให้เกิดพันธะทางสังคมและลดการเรียนรู้ทางสังคมแบบผิดๆเกี่ยวกับการเล่นเกมพนัน ในส่วนของเกมพนันออนไลน์รู้ผลไว จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยเสี่ยงหนึ่งที่ทำให้เยาวชนเล่นเกมพนันออนไลน์อย่างต่อเนื่องเกิดจากรูปแบบของเกมพนันออนไลน์นั้นเล่นไวจบไวรู้ผลไว และการเข้าถึงง่ายของเกมพนัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิษณุ วัฒนน้อย (2017: Abstract) ผลการวิจัยพบว่าแนวทางการสื่อสารของเว็บไซต์การพนันฟุตบอลคือ การจัดการระบบของเว็บไซต์ให้เข้าถึงได้ง่าย รูปแบบของเว็บไซต์ไม่ซับซ้อน รู้ผลไว และสร้างความน่าเชื่อถือ สุดท้ายคือต้องการนำเงินที่เสียไปกลับคืนมา ผลการศึกษาพบว่าเมื่อเกิดการเล่นเสียแล้วจะมีแรงกระตุ้นภายในใจบางอย่างที่ทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะเกิดพฤติกรรมการเล่นเกมพนันออนไลน์ต่อเพราะต้องการนำเงินที่เสียไปกลับคืนมาซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีแรงจูงใจ (Chakrit Khueansuwong, 2021) อธิบายว่า การจูงใจเป็นภาวะในการเพิ่มพฤติกรรมกระทำกิจกรรมของบุคคลโดยบุคคลจูงใจกระทำพฤติกรรมนั้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

แนวทางการป้องกันการเล่นเกมพนันออนไลน์ในเยาวชน ประกอบด้วย การสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเกมพนันออนไลน์ การปรับปรุงกฎหมายพ.ร.บ.การพนัน 2478 การกำหนดโทษการซื้อขายบัญชี การทำให้เกมพนันออนไลน์ถูกกฎหมาย และการส่งเสริมการประกอบอาชีพและรายได้แก่เยาวชน ดังนี้

1) การสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเกมพนันออนไลน์ จากผลการศึกษาพบว่า การสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่เยาวชนนั้นเป็นส่วนสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว วัด หรือโรงเรียนและอีกสถาบันหนึ่งที่มีส่วนสำคัญที่สามารถทำให้เยาวชนได้รับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องคือ สถาบันทางกฎหมาย ที่จะมาอธิบายให้รู้ว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายไม่ควรเล่น หรือว่าลอง ซึ่งสอดคล้องกับ (Police Strategic Office Research Division, 2017) มาตรการของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการป้องกันและปราบปรามการเล่นเกมพนันออนไลน์ของเด็กและเยาวชน ผลการศึกษากล่าวว่ามาตรการป้องกันได้แก่ การประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนทั่วไป เด็ก เยาวชน เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจระเียบบ ข้อบังคับ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพนันออนไลน์ รวมถึงผลกระทบจากการเล่นเกมพนันออนไลน์

2) ปรับปรุงกฎหมายพ.ร.บ.การพนัน 2478 จากผลการศึกษาพบว่า ปัญหาหลักอีกอย่างหนึ่งของการเล่นเกมพนันออนไลน์ในเยาวชนเนื่องจากเยาวชนมีความเห็นว่ากฎหมายไม่น่ากลัว บทลงโทษยังไม่น่ากลัว จึงมีการชั่งน้ำหนักระหว่างผลดีและผลเสียที่ได้รับปรากฏว่าถ้าที่จะเสี่ยงในการเล่นเกมนพนันออนไลน์มากกว่าเนื่องจากอัตราการถูกจับน้อยมาก และยังตรวจสอบได้ยาก ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกของเยาวชนสอดคล้องกับทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผล (Beccaria, 1764) อธิบายลักษณะ ของการก่ออาชญากรรมไว้โดยสรุปว่า มนุษย์นั้นมักทำทุกสิ่งทุกอย่างโดยใช้เหตุผลในการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนโดยการเลือกที่จะกระทำบางอย่างต้องชั่งน้ำหนักระหว่างสิ่งที่ได้กับสิ่งที่จะได้รับ หากสิ่งที่จะได้นั้นมีมากกว่าโทษที่จะได้รับ ก็จะเป็นผลให้พฤติกรรมนั้นเกิดขึ้น

3) การกำหนดโทษการซื้อขายบัญชี จากผลการศึกษาพบว่า ฝ่ายผู้ที่ใช้กฎหมายมองว่าควรมีการกำหนด

บทกฎหมายที่เกี่ยวกับการซื้อขายบัญชีเกิดขึ้น เนื่องจากการซื้อขายบัญชีก็เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการฟอกเงิน ณ ปัจจุบันมีเพียงกฎหมายเกี่ยวกับการรับแจ้งเปิดบัญชีซึ่งยังไม่ครอบคลุมถึงเรื่องนี้ เพราะผู้ดำเนินธุรกิจส่วนมากก็มักจะโอนเงินไปยังบัญชีเหล่านี้หลายๆต่อเพื่อทำให้ยากต่อการติดตาม ดังนั้นฝ่ายผู้กฎหมายมองว่าหากตัดวงจรตรงส่วนนี้ได้อาจจะทำให้ยากต่อการทำธุรกิจ ซึ่งผลการศึกษาที่สอดคล้องกับเอกสารของ (Ministry of Interior, 2012) ที่ได้กล่าวว่า จากรายงานการศึกษาคุณงานเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขการพนันออนไลน์ จากกระทรวงมหาดไทยพบว่าหลังจากการไปศึกษาคุณงานพบสาเหตุและเสนอแนะแนวทางการป้องกัน โดยได้กล่าวถึงเรื่องการปรับปรุงและพัฒนากฎหมายว่าด้วยการพนันเพื่อให้กฎหมายเท่าทันกับเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงไปและพัฒนากฎหมายให้มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

4) การทำให้เกมพนันออนไลน์ถูกกฎหมาย ผลการสัมภาษณ์พบว่า ฝ่ายผู้ที่ใช้กฎหมายมีความคิดเห็นในเรื่องของการทำให้เกมพนันออนไลน์ถูกกฎหมาย เนื่องจากมองว่าหากทำให้ถูกกฎหมายเหมือนต่างประเทศรัฐจะเข้าไปควบคุมได้ง่ายมากกว่า สามารถกำหนดคุณสมบัติได้ ตรวจสอบได้ โดยมองว่าเปลี่ยนจากการป้องกันมาเป็นควบคุมน่าจะมีประสิทธิภาพมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพนันออนไลน์ของต่างประเทศ โดย ปิยอร เปลี่ยนผดุง (2021) ได้กล่าวไว้ว่า จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพนันออนไลน์ของต่างประเทศ เช่น ในสหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกา พบว่า กฎหมายของทั้งสองประเทศมีความหลากหลายและไม่ได้มุ่งเน้นไปที่การลงโทษผู้ประกอบการและผู้เล่นการพนันออนไลน์แต่เพียงอย่างเดียว แต่มีการสร้างข้อจำกัดทางกฎหมาย การวางกรอบกิจกรรมการพนันออนไลน์ที่ทำได้ถูกกฎหมาย การวางระบบควบคุมและตรวจสอบการทำกิจกรรมการพนันออนไลน์เอาไว้ครอบคลุมหลายด้าน ตั้งแต่จุดเริ่มต้นของการดำเนินกิจกรรมพนันออนไลน์ไปจนถึงการดำเนินการกับผู้ฝ่าฝืนกฎหมาย

5) การส่งเสริมการประกอบอาชีพและรายได้แก่เยาวชน ผลจากการสัมภาษณ์พบว่าเยาวชนส่วนใหญ่ในยุคปัจจุบันนิยมของใช้ที่มีคุณภาพและราคาดีทำให้ราคานั้นค่อนข้างจะแพง และสังคมยุคนี้เนื่องจากค่าครองชีพสูงทำให้รายจ่ายแต่ละสิ่งนั้นมีราคาที่สูงขึ้น ทำให้ไม่เพียงพอต่อการยังชีพของเยาวชนในการใช้จ่ายสิ่งของที่เป็น จำเป็น ดังนั้นด้วยเหตุนี้จึงทำให้เยาวชนเกิดความเครียดและต่อสู้กับเศรษฐกิจโดยต้องการหาเงินให้เพียงพอต่อการใช้จ่ายดังนั้นการเล่นเกมนันออนไลน์จึงตอบโจทย์การหาเงินให้กับเยาวชนได้ ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีความกดดันทางสังคม (Phonchai Khantee, 2000) ที่ได้กล่าวว่าทฤษฎีความกดดันทางสังคม นับได้ว่าเป็นทฤษฎีที่พัฒนาโดยมีพื้นฐานมาจากทฤษฎี สังคมไร้ระเบียบ โดยมุ่งเน้นศึกษาสาเหตุอาชญากรรมว่ามาจากสภาพแวดล้อมทางสังคมที่สร้าง ความกดดันให้แก่บุคคลในสังคม ทำให้บุคคลต้องมีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอด ซึ่งพฤติกรรม เบี่ยงเบนหรืออาชญากรรมเมอร์ตัน (Phonchai Khantee, 2000) ได้นำหลักการสังคมไร้บรรทัดฐานของเดอส์คาร์ม มาสร้างเป็นทฤษฎีใหม่เพื่ออธิบายพฤติกรรมอาชญากรรม 8 ในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยอธิบายว่าสภาพสังคมมีอิทธิพลในการปลูกฝังให้บุคคลมีค่านิยมหรือ ความอยากบางประการแต่ขณะเดียวกันโครงสร้างทางสังคมอาจจำกัดความสามารถของบุคคล เฉพาะกลุ่มในการบรรลุความต้องการนั้น หรืออาจกล่าวได้ว่าโครงสร้างทางสังคมมีส่วนกระตุ้น หรือผลักดันให้บุคคลบางกลุ่มมีพฤติกรรมที่ไม่เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม

สรุปองค์ความรู้

ปัจจัยเสี่ยงภายใน ได้แก่

- เพื่อนชักชวน
- ลักษณะอารมณ์ผันผวน
- ลักษณะอารมณ์หุนหันพลันแล่นหรือควบคุมตนเองไม่ได้

ปัจจัยเสี่ยงทางอ้อม ได้แก่

- ชุมชนเข้าถึงง่าย
- การเลี้ยงดู
- คนในครอบครัวติดการพนันชนิดอื่นๆ
- มีกลุ่มเพื่อนที่เล่นเกมพนันออนไลน์

ปัจจัยเสี่ยงทางตรง ได้แก่

- การขาดความรู้เรื่องข้อเท็จจริงของเกมพนันออนไลน์
- เกมพนันออนไลน์รู้ผลไว
- ต้องการนำเงินที่เสียไปกลับคืนมา

การสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง

การปรับปรุงกฎหมายพ.ร.บ.การพนัน 2478

การส่งเสริมการประกอบอาชีพและรายได้แก่เยาวชน

การกำหนดโทษการซื้อขายบัญชี

การทำให้เกมพนันออนไลน์ถูกกฎหมาย

ภาพที่ 2 แสดงสรุปองค์ความรู้

ข้อเสนอแนะ

จากปัจจัยเสี่ยงที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นในการวิเคราะห์ไว้ 2 ประเด็นคือ

1. ข้อเสนอแนะจากการนำผลวิจัยไปใช้

โดยได้แบ่งออกเป็นทั้งหมด 3 ด้าน

1.1 ในด้านของเยาวชน ให้เยาวชนศึกษาเกี่ยวกับการเล่นเกมพนันออนไลน์อย่างถูกต้อง หา

กิจกรรมยามว่างทำอย่างสร้างสรรค์ หาช่องทางในการหารายได้ที่เหมาะสม และช่วยแจ้งเบาะแสหากพบเจอการกระทำที่ผิดกฎหมาย

1.2 ด้านผู้ดูแลเยาวชนให้ความรักความอบอุ่นจากเยาวชนให้เพียงพอ ให้ความรู้ความถูกต้อง รวมไปถึงการพาทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ และควรบรรจุหัวข้อเกมพนันออนไลน์นี้สู่หลักสูตรการเรียน ในด้านสุดท้ายคือด้าน

1.3 ด้านผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการป้องกันการเล่นเกมพนันออนไลน์ ควรมีความตั้งใจที่จะทำงาน และมุ่งมั่นที่จะปราบปรามธุรกิจเกมพนันอย่างแท้จริง ควรปรับแก้กฎหมายให้เหมาะสม ให้ความรู้แก่เยาวชน และมีการพัฒนาความรู้ในการทำงานอยู่เสมอ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ด้านประเด็นที่ศึกษา ในการศึกษาค้างต่อไป ควรศึกษากลุ่มผู้ให้ข้อมูลอื่นที่ไม่ใช่เยาวชนด้วย เนื่องจากเกมพนันออนไลน์เหล่านี้เข้าถึงได้ทุกเพศทุกวัย นอกจากนี้ควรมีการศึกษากลุ่มผู้ที่ทำธุรกิจเกมพนันออนไลน์เหล่านี้ว่ามีกระบวนการ แนวคิด หรือวิธีการอย่างไร

2.2 ด้านระเบียบวิธีวิจัย ในการวิจัยครั้งถัดไปควรมีการทำวิจัยในเชิงปริมาณเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเล่นเกมพนันออนไลน์ในเยาวชน รวมไปถึงการป้องกันการเล่นเกมพนันออนไลน์ในเยาวชน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และประเทศชาติต่อไป

References

- Beccaria, C. (1764). *Of crimes and punishments*. (J. Grigson, Trans.) New York, NY: Marsilio Publishers.
- Chiangkul, W. (2019). *Gambling Addiction: The enormity of the problem and its solutions*. Bangkok: Judicial Month Printing House.
- Gameinw, (2021). *Mobile Games Mobile Casino Games played on mobile is provided by Gameinw*. [Online]. Available : <https://www.gameinw.com/>
- Gottfredson, M., & Hirschi, T. (1990). *A general theory of crime*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Kroekam, S. (2015). *Crime, Criminology, and Criminal Justice*. Nakhon Pathom: Phetkasem Printing.
- Khantee, P. (2000). *Theory and research in criminology*. Bangkok: Booknet.
- Khueansuwong, C. (2016). *Motivation Theories*. [Online]. Available : <https://www.gotoknow.org>
- Ministry of Interior. (2012). *Solutions to online gambling problems*. Bangkok: The Bureau of Investigation and Jurisprudence section maintains order.
- Nokdee, C. (2020). *Online Gambling Near-child threats during COVID*. [Online]. Available: <https://www.thaihealth.or.th/Content>
- Pleanphadung, P. (2021). *The British and U.S. Online Gambling Control Act and guidelines for applying the Gambling Act of 1935 to online gambling*. Bangkok: It supports the Gambling Research Center, the Office of the Health Promotion Fund.

- Research Division, Office of Police Strategy. (2017). *Police measures to prevent and suppress juvenile gambling*. Bangkok: National Police Bureau Research Division.
- Silanoi, W. (2017). *Communication strategies of online football betting sites*. Bangkok: Mahabharat Thesis Chulalongkorn University.
- Sooksawat, K. (2018). *The study of factors affecting the football gambling behavior of youth in vocational institutions*. Bangkok. Bangkok: thesis National Institute of Development Administration.
- Sripana, M. (2013). *The clue-opener is online gambling Thai society without borders*. Bangkok: Amy Enterprise Co., Ltd.
- Thai PBS News. (2021). *CU research has found online gambling spikes during COVID Hijack the state's amended law - penalties*. [Online]. Available: <https://news.thaipbs.or.th>
- Thai Judicial House. (2002) *Retrace thai gambling history*. [Online] . Available: www.thaiioctober.com

พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง

SELF-CARE BEHAVIORS OF PATIENTS WITH CHRONIC KIDNEY DISEASE

นิภาวรรณ เชียงฉิน¹, สุรพล เตชะกฤตธีรธำรง²,สุคนธา ยางสวย³, นิตยา โรจนนิรันดร์กิจ⁴, และสุพรรณิ ธรากุล⁵Nipawan Siangchin¹, Surapon Taechakritthirathamrong,

Sukhontha Yangsuay, Nitaya Rotjananirunkit, and Supunnee Thrakul

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลชำแระ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี¹คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเมธารัตย์^{2,3,4,5}Chamrae Sub-district Health Promoting Hospital, Photharam District, Ratchaburi Province¹Faculty of Nursing, Metharath University^{2,3,4,5}Email: surapon.t@siu.ac.th¹

Received 27 January 2023; Revised 6 February 2023; Accepted 30 April 2024.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่เป็นผู้ป่วย CKD ได้รับการดูแลรักษาที่รพ.สต.ชำแระ ในปี พ.ศ. 2562 จำนวนทั้งหมด 100 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง และ ส่วนที่ 2 แบบสอบถามพฤติกรรมดูแลสุขภาพของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังทำการวัด 3 ด้าน คือ ด้านการควบคุมอาหาร ด้านการออกกำลังกาย และ ด้านการรับประทานยา หาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค แบบสอบถามพฤติกรรมดูแลสุขภาพของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง ได้เท่ากับ 0.82 วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมดูแลสุขภาพของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังโดยภาพรวม จากคะแนนเต็ม 3 พบว่า ด้านการรับประทานอาหาร อยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง คะแนนเฉลี่ย 2.15 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .23 ด้านการออกกำลังกาย อยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง คะแนนเฉลี่ย 1.96 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .70 และด้านการรับประทานยาอยู่ในเกณฑ์ระดับดี คะแนนเฉลี่ย 2.61 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .23 แสดงให้เห็นว่าผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง มีพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองในด้านการรับประทานยาที่ถูกต้องตามโรคของตนเองแล้ว แต่ยังมีเรื่องของการรับประทานยาก่อนและหลังอาหาร ครึ่งชั่วโมง ที่ยังไม่เป็นไปตามคำแนะนำ ด้านการออกกำลังกาย พบว่ายังขาดการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ และด้านการรับประทานยายังมีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และการสูบบุหรี่

ผลจากการศึกษานี้ ช่วยให้ผู้บุคลากรทางด้านสุขภาพสามารถนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองให้กับผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง เพื่อเป็นการชะลอ “ไตเสื่อม” และสามารถนำไปประยุกต์ในสถานพยาบาลอื่น ๆ ได้ เพื่อผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

คำสำคัญ: การดูแลสุขภาพตนเอง; พฤติกรรม; ผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง

Abstract

The objectives of this research article are to study the self-care health behaviors of patients with chronic kidney disease responsible by Chamrae Sub-district Health Promoting Hospital, Photharam District, Ratchaburi Province. This research is a descriptive research. The sample group is the population of CKD patients receiving care at Chamrae Subdistrict Health Promoting Hospital in 2019 was 100 people in total. Data were collected using a questionnaire. The questionnaire was divided into 2 parts: part 1 consists of personal characteristics of patients with CKD, part 2 consists of self-care health behaviors of patients with CKD with measured on 3 aspects: controlling diet, doing exercise, and taking medication. The Cronbach alpha coefficient of questionnaire was 0.82. Mean and standard deviation were used in data analysis.

The results showed that: The overall self-care health behavior of patients with CKD, from the full score of 3, found that controlling diet and doing exercise were at moderate levels ($\bar{x} = 2.15$ and 1.96 , $SD = .23$ and $.70$) but taking medication was at a good level, ($\bar{x} = 2.61$, $SD = .23$) indicating that patients with CKD have self-care health behavior in terms of awareness for taking medicine on basis of their diseases. However, taking medicine within half an hour before and after meals does not meet the recommendations. The patients with CKD in this study revealed a lack of regular exercise and still drinking alcohol and smoking without control.

Conclusions: This study would be helpful for healthcare providers to gain the information to implement the project intervention for patients with CKD responsible by Chamrae Sub-district Health Promoting Hospital, Photharam District, Ratchaburi Province in order to decrease of kidney failure. The results could be applied to other health promoting hospitals to improve better quality of life for patients with CKD.

Keyword: self-care; behaviors; patients with chronic kidney disease

บทนำ

โรคไตเรื้อรัง (Chronic Kidney Disease: CKD) เป็นปัญหาทางสาธารณสุขที่สำคัญทั่วโลก อุบัติการณ์การเกิดร้อยละ 11-13 ของประชากรทั่วโลก¹ และพบมากขึ้นในประเทศที่พัฒนาแล้ว เนื่องจากประชากรสูงอายุและความชุกของโรคที่เกี่ยวข้องเพิ่มขึ้น เช่น โรคอ้วน โรคเบาหวานชนิดที่ 2 และความดันโลหิตสูง เป็นต้น² CKD แบ่งออกเป็น 5 ระยะ ถ้าไม่ได้รับการรักษาตั้งแต่ระยะแรก มีแนวโน้มที่จะลุกลามเป็นโรคไตวายเรื้อรังระยะสุดท้าย (ระยะที่ 5) ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการบำบัดทดแทนไตและการปลูกถ่ายไต ทำให้เกิดโรคร่วม เช่น โรคหัวใจและหลอดเลือด และมีความเสี่ยงสูงต่อการเสียชีวิต ผู้ป่วยส่วนมากต้องทนทุกข์ทรมานและเสี่ยงต่อภาวะแทรกซ้อน ซึ่งในระยะแรกของการเจ็บป่วยอาจไม่พบอาการผิดปกติทำให้ผู้ป่วยส่วนใหญ่ไม่ทราบ และตรวจพบโรคเมื่อโรคดำเนินไปมากแล้ว ซึ่งโรคนี้เป็นโรคเรื้อรังที่รักษาไม่หาย จำเป็นต้องได้รับการรักษาอย่างต่อเนื่อง เป็นโรคค่าใช้จ่ายในการรักษาสูง จากการศึกษาในประเทศไทย พบว่าจำนวนผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง ติดอันดับ 1 ใน 3 ของอาเซียน มีผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังจำนวน 8 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 17.5 แบ่งเป็นระยะที่ 1-2

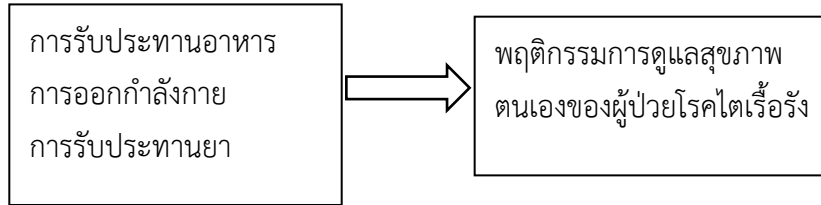
ร้อยละ 8.9 ระยะที่ 3-4 ร้อยละ 8.6 มีผู้ป่วยรายใหม่ปีละประมาณ 10,000 คน และมีแนวโน้มสูงขึ้น ทุกปี3 ซึ่งในจำนวนผู้ป่วยนี้ยังพบว่าเป็นเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีที่ต้องเข้ารับการฟอกเลือดหรือล้างไตรายใหม่ ปีละ 200 – 300 คน และเสียชีวิตประมาณ 5 คนต่อปี4 สาเหตุของการเกิดโรคไตเรื้อรังในประเทศไทย เกิดจากโรคเบาหวานร้อยละ 36.3 โรคความดันโลหิตสูงร้อยละ 23.3 ภาวะทางเดินปัสสาวะอุดกั้นร้อยละ 4.79 และโรคหลอดเลือดฝอยในไตอีกเสบร้อยละ 2.43 ยิ่งไปกว่านั้นผู้ป่วยเพียงร้อยละ 1.9 เท่านั้นที่ทราบว่าตนเองป่วยเป็นโรคไตเรื้อรัง5 ซึ่งเป้าหมายที่สำคัญในการรักษาโรคไตเรื้อรัง คือการป้องกันการเสื่อมของไตไม่ให้เข้าสู่โรคไตเรื้อรังระยะสุดท้ายและป้องกันภาวะแทรกซ้อนต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น

จากข้อมูลของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังที่มีภาวะไตเสื่อมในระยะเริ่มต้นได้รับการวินิจฉัยและเข้ารับบริการในคลินิก ในปีพ.ศ. 2559 – 2562 พบผู้ป่วยจำนวน 32, 65, 72 และ 100 คน ตามลำดับ ซึ่งในปี พ.ศ. 2562 พบผู้ป่วยโรคไตในเด็ก 1 คน จะเห็นได้ว่าผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี ผู้ป่วยโรคไตมักได้รับการแนะนำให้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ชีวิต เช่น การควบคุมอาหาร การควบคุมน้ำหนัก การออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ และการรับประทานยาอย่างสม่ำเสมอและถูกต้อง เพื่อลดความเสี่ยงและภาวะแทรกซ้อนดังกล่าวข้างต้น พฤติกรรมการดูแลตนเองที่ดีขึ้นในผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังเป็นปัจจัยสำคัญต่อสุขภาพการปฏิบัติตามการจัดการและการรักษา⁷ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีการดูแลตนเองของโอเร็ม ซึ่งได้ที่สร้างขึ้นหรือค้นพบจากความเป็นจริงเกี่ยวข้องกับการพยาบาล มีวัตถุประสงค์เพื่อบรรยาย อธิบาย ทำนาย หรือ กำหนดวิธีการพยาบาล โอเร็มอธิบายมโนทัศน์ของการดูแลไว้ว่า “การดูแลตนเองเป็นการปฏิบัติกิจกรรมที่บุคคลริเริ่มและกระทำเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองในการดำรงไว้ซึ่งชีวิต สุขภาพ และความเป็นอยู่ที่ดี” ทฤษฎีทางการพยาบาลของโอเร็มประกอบด้วย 3 ทฤษฎีที่สำคัญ⁹ ได้แก่ 1. ทฤษฎีดูแลตัวเอง (Self – care Theory) คือความสามารถในการดูแลตนเองและความต้องการดูแลตนเองทั้งหมด 2. ทฤษฎีความพร้อมในการดูแลตนเอง (The theory of self-care deficit) คือความไม่สมดุลของความสามารถของบุคคลและความต้องการดูแลตนเองทั้งหมด เมื่อบุคคลมีความต้องการมากกว่าความสามารถที่จะกระทำได้จะอยู่ในภาวะต้องการความช่วยเหลือการพยาบาล และ 3. ทฤษฎีระบบพยาบาล (The theory of nursing system) คือการช่วยเหลือปฏิบัติกิจกรรมแทนบุคคลและช่วยให้บุคคลสามารถดูแลตนเองได้อย่างต่อเนื่องเพื่อรักษาไว้ซึ่งชีวิต สุขภาพและความผาสุกของบุคคล⁹ ทฤษฎีดูแลตัวเอง (Self – care Theory) เป็นแนวคิดที่อธิบายการดูแลตนเองของบุคคล และการดูแลบุคคลที่ต้องพึ่งพา วัตถุประสงค์หรือเหตุผลของการกระทำการดูแลตนเอง เรียกว่า การดูแลตนเองที่จำเป็น (Self-care requisites) ซึ่งเป็นความตั้งใจหรือเป็นผลที่เกิดขึ้นที่หลังการกระทำ การดูแลตนเองโดยทั่วไป (Universal self-care requisites) เป็นการดูแลตนเองที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม และรักษาไว้ซึ่งสุขภาพและสวัสดิภาพของบุคคล กิจกรรมการดูแลตนเอง เช่น การบริโภคอาหาร น้ำ อากาศให้เพียงพอกับหน้าที่ของร่างกายที่ผิดปกติ เลือกกิจกรรมให้ร่างกายได้เคลื่อนไหวออกกำลังกาย การตอบสนองทางอารมณ์ ทางสติปัญญา และมี

ปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอย่างเหมาะสม เป็นต้น ผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังมักจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ผู้ป่วยจำเป็นต้องดูแลตัวเองอย่างต่อเนื่องเพื่อป้องกันอาการกำเริบเข้าสู่โรคไตเรื้อรังระยะสุดท้ายและภาวะแทรกซ้อนต่าง ๆ

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research) ได้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการพิจารณาการวิจัยในมนุษย์ เลขที่ 10/2562 ประชากร คือ ผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังทั้งหมดในปี พ.ศ. 2562 ในเขตพื้นที่ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลชำระ จำนวน 100 คน ซึ่งมีตัวแปรตาม (dependent variable) ได้แก่ พฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง ซึ่งประกอบไปด้วยพฤติกรรมในด้าน การรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย และการรับประทานยา

เกณฑ์การคัดเลือก ผู้ป่วย CKD ทั้งหมดที่ได้รับการดูแลรักษาที่ รพ.สต.ชำระในปีพ.ศ. 2562 จำนวน 100 คน

เกณฑ์การคัดออก ผู้ป่วยไม่สมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัย และ/หรือผู้ป่วยที่ต้องการถอนตัวออกจากงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างจากแนวความคิด ทฤษฎีการดูแลตนเองของโอเร็ม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 1 ชุด แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามพฤติกรรมดูแลสุขภาพของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังจำนวน 24 ข้อ แบ่งออกเป็น ด้านการควบคุมอาหาร จำนวน 10 ข้อ ด้านการออกกำลังกายจำนวน 2 ข้อ ด้านการรับประทานยา จำนวน 12 ข้อ รวมกันได้ 24 ข้อ โดยแบบสอบถามในส่วนนี้เป็นแบบสอบถามการวัดประเมินค่า (rating scale) ข้อคำถามมีทั้งเชิงบวกและเชิงลบ มี 3 ระดับ โดยให้ผู้ตอบเลือกตอบเพียงคำตอบเดียว โดยมีคะแนนดังนี้

		ข้อความเชิงบวก	ข้อความเชิงลบ
ปฏิบัติเป็นประจำ	ให้คะแนน	3	1
ปฏิบัติบางครั้ง	ให้คะแนน	2	2
ไม่ปฏิบัติเลย	ให้คะแนน	1	3

$$\begin{aligned}
 \text{ช่วงการวัด} &= \frac{\text{ค่าคะแนนสูงสุด} - \text{ค่าคะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\
 &= \frac{3-1}{3} \\
 &= 0.67
 \end{aligned}$$

กำหนดระดับคะแนนเฉลี่ยดังนี้

เกณฑ์	ช่วงคะแนน
ดี	2.34-3.00
ปานกลาง	1.67-2.33
ควรปรับปรุง	1.00-1.66

หาความเที่ยงตรงของแบบสอบถามโดยนำแบบสอบถาม ผ่านผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงของเนื้อหาจำนวน 3 ท่าน ปรับแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ หาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค แบบสอบถามพฤติกรรมการณ์การดูแลสุขภาพของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง ได้เท่ากับ 0.82 เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ป่วยโรคไตวายเรื้อรังในเขตพื้นที่รับผิดชอบ จำนวน 100 คน นำมาตรวจสอบความเรียบร้อยของข้อมูล หากพบว่าข้อมูลที่ได้ไม่ครบถ้วนก็จะลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลซ้ำจนครบถ้วน

ผลการศึกษา

1) ข้อมูลทั่วไปของ ประชากรที่ศึกษา

พบว่าประชากรที่ศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 57.00 อายุมากกว่า 60 ปี ร้อยละ 89.00 สถานะภาพสมรสคู่ ร้อยละ 58.00 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 78.00 ไม่ได้ประกอบอาชีพ ร้อยละ 63.00 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน น้อยกว่า 3,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 81.00ป่วยโรคความดันโลหิต ร้อยละ 52.00 ระยะเวลาการเจ็บป่วยมากกว่า 10 ปี ร้อยละ 70.00 สถานที่เข้ารับการรักษารักษาโรงพยาบาลโพธาราม ร้อยละ 69.00

2) การวิเคราะห์ระดับพฤติกรรมการณ์การดูแลสุขภาพตนเองด้านการรับประทานอาหาร ด้านการออกกำลังกาย และด้านการรับประทานยาของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังในเขตพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลชำแระ อำเภोधาราม จังหวัดราชบุรี

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมการณ์การดูแลสุขภาพตนเองด้านการรับประทานอาหารของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังในเขตพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลชำแระ อำเภोधาราม จังหวัดราชบุรี (N = 100)

ด้านการรับประทานอาหาร	คะแนนเฉลี่ย (X)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	การแปลผล
1. ในหนึ่งวันท่านรับประทานอาหารเช้า 5 หมู่ เช่น เนื้อสัตว์ ข้าว ไขมัน ผลไม้	2.62	.50	ดี
2. ท่านรับประทานอาหารเช้า 3 มื้อในแต่ละวัน	2.72	.51	ดี
3. ท่านไม่รับประทานอาหารที่มีส่วนผสมของเกลือโซเดียม (เกลือแกง)เช่น ผงชูรส กะปิ น้ำมันหอย เต้าเจี้ยว เนื้อเค็ม ปลาเค็ม	2.42	.69	ดี
4. ท่านไม่เติมน้ำปลาหรือซีอิ๊วเพิ่ม ในอาหารที่ปรุงเสร็จแล้ว	2.05	.79	ปานกลาง
5. ท่านไม่รับประทานขนมที่หวานจัด เช่น ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง ขนมหวานที่ใส่กะทิและน้ำเชื่อม	2.05	.70	ปานกลาง

6. ท่านควบคุมหรือเลือกรับประทานอาหารที่เหมาะสมกับโรคที่เป็นอยู่ อย่างสม่ำเสมอ	2.35	.50	ดี
7. ท่านรับประทานเนื้อสัตว์ เช่น เนื้อวัว หมู ปลา มีอะไรมากเกินไป 2 ข้อนี้	2.07	.60	ปานกลาง
8. ท่านใช้น้ำมันรำข้าว หรือน้ำมันถั่วเหลืองในการประกอบอาหาร	2.07	.80	ปานกลาง
9. ท่านดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์**	2.49	.84	ควรปรับปรุง
10. ท่านสูบบุหรี่**		.91	ควรปรับปรุง
เฉลี่ย	2.15	.23	ปานกลาง

หมายเหตุ ** หมายถึง เป็นข้อความเชิงลบ

จากตารางที่ 1 พบว่า พฤติกรรมการรับประทานอาหารของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังในเขตพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมจัดอยู่ในเกณฑ์ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.15$, $SD = .23$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าหัวข้อที่ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการดูแลสุขภาพด้านการรับประทานอาหารมากที่สุดคือเรื่อง การรับประทานอาหารครบ 3 มื้อในแต่ละวัน อยู่ในเกณฑ์ระดับดี ($\bar{X} = 2.72$, $SD = .51$) ส่วนพฤติกรรมที่ควรปรับปรุงคือการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ และการสูบบุหรี่

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองด้านการออกกำลังกายของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังในเขตพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี (N = 100)

ด้านการออกกำลังกาย	คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	การแปลผล
1. ท่านออกกำลังกายทุกวันอย่างสม่ำเสมอ	1.98	.77	ปานกลาง
2. ท่านออกกำลังกายตามสภาพร่างกายและโรคประจำตัว	1.95	.70	ปานกลาง
เฉลี่ย	1.97	.74	ปานกลาง

จากตารางที่ 2 พบว่า พฤติกรรมการออกกำลังกายของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังในเขตพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 1.97$, $SD = .74$)

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองด้านการรับประทานยาของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังในเขตพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี (N = 100)

ด้านการรับประทานยา	คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	การแปลผล
1. ท่านรับประทานยาตรงเวลาตามแพทย์สั่งทุกครั้ง	2.86	.43	ดี
2. ท่านรับประทานยาก่อนอาหาร ครึ่งชั่วโมง	2.33	.62	ปานกลาง
3. ท่านรับประทานยาหลังอาหาร ครึ่งชั่วโมง	2.10	.66	ปานกลาง
4. ท่านปรับขนาด หรือเปลี่ยนยาเองตามอาการ เช่น ลดยาเองเมื่ออาการดีขึ้น**	1.29	.64	ดี
5. ท่านไม่เคยซื้อยารับประทานเองเมื่อไม่สบาย เช่น ยาแก้แสบ	2.40	.88	ดี
6. ท่านรับประทานยาสมุนไพรหรือยาแผนโบราณ ร่วมกับยาตามแผนการรักษาแพทย์**	1.49	.66	ดี
7. ท่านซื้อยาชุด ยาแก้ยอก แก้ปวดเมื่อย มารับประทานเอง**	1.34	.57	ดี
8. ท่านรับประทานอาหารเสริมที่โฆษณาผ่านสื่อวิทยุโทรทัศน์**	1.23	.60	ดี
9. ท่านอ่านฉลากยาทุกครั้งก่อนรับประทานยา	2.67	.57	ดี
10. ท่านเก็บยาในที่ที่เหมาะสมไม่เปียกชื้น ไม่มีแดดส่องถึง	2.92	.34	ดี
11. ท่านสังเกตอาการผิดปกติหลังการรับประทานยาต่าง ๆ	2.87	.34	ดี
12. ท่านซักถามแพทย์ พยาบาล และเภสัชกร เกี่ยวกับวิธีการรับประทานยา ประโยชน์ของยาแต่ละชนิด และอาการข้างเคียงของยาที่รับประทาน	2.90	.30	ดี
เฉลี่ย	2.61	.23	ดี

หมายเหตุ ** หมายถึง เป็นข้อคำถามเชิงลบ

จากตารางที่ 3 พบว่าพฤติกรรมด้านการรับประทานยาของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังในเขตพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ดี ($\bar{X}$ = 2.61, SD = .23) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า หัวข้อที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองด้านการรับประทานยามากที่สุด คือเรื่อง การเก็บยาในที่ที่เหมาะสมไม่เปียกชื้น ไม่มีแดดส่องถึงอยู่ในเกณฑ์ระดับดี ($\bar{X}$ = 2.92, SD = .34) ส่วนพฤติกรรมการรับประทานที่อยู่ในระดับปานกลางมี 2 ข้อ คือ รับประทานยาก่อนอาหารครึ่งชั่วโมง และการรับประทานยาหลังอาหารครึ่งชั่วโมง ($\bar{X}$ = 2.33 และ 2.10 , SD = .62 และ .66) ตามลำดับ

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แยกตามรายด้านพบว่าด้านการรับประทานยา ภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง ด้านการออกกำลังกาย อยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง

และด้านการรับประทานยาอยู่ในเกณฑ์ระดับดี แสดงให้เห็นว่าผู้ป่วยไตเรื้อรัง มีพฤติกรรมการดูแลตนเองในด้านการรับประทานยาที่ถูกต้องตามโรคของตนเองแล้ว ซึ่งจะช่วยให้ชะลอความก้าวหน้าของโรค สอดคล้องกับการวิจัยของ เบญจมาศ เรื่องดิษฐ์, เสาวลักษณ์ อุไรรัตน์, และชุลินดา สะมะแอ ที่แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาพฤติกรรมการดูแลตนเองสามารถทำให้ผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังระยะก่อนการบำบัดทดแทนไตชะลอความก้าวหน้าของโรคและการได้รับการบำบัดทดแทนไตได้ แต่ยังมีเรื่องของรับประทานยาก่อนและหลังอาหารครึ่งชั่วโมง ที่ยังไม่เป็นไปตามเกณฑ์ ด้านการออกกำลังกายยังขาดการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอและด้านการรับประทานอาหารยังมีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และการสูบบุหรี่ จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง รพ.สต.ตำบลชำแระยังมีส่วนที่ไม่เหมาะสม เจ้าหน้าที่ควรส่งเสริมให้ผู้ป่วยมีทัศนคติที่ดีต่อการดูแลสุขภาพดังงานวิจัยที่พบว่าทัศนคติต่อการดูแลสุขภาพ สามารถทำนายความสามารถในการดูแลตนเองของผู้ป่วยได้เนื่องจากเมื่อบุคคลมีความรู้สึกที่ดีหรือให้คุณค่าต่อการดูแลสุขภาพในเรื่องต่างๆ เช่น ด้านการรับประทานอาหารที่เหมาะสมกับโรค การรับประทานยา การออกกำลังกาย การทำกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพ การผ่อนคลายความเครียด การแสวงหาความรู้เกี่ยวกับโรคที่เป็นอยู่ การบำบัดดูแลทั้งด้านร่างกายและด้านจิตใจแล้ว มักจะแสวงหาแนวทางเพื่อดูแลตนเองให้เป็นไปตามที่ต้องการ ดังนั้นหากบุคคลนั้นมีทัศนคติต่อการดูแลสุขภาพที่ดีและถูกต้องย่อมส่งผลให้มีความสามารถในการดูแลตนเองได้ดีกว่าผู้ที่มีทัศนคติต่อการดูแลสุขภาพที่ด้อย (Kanittha Chandrakana, and Chatthawee Sitsiratha, 2017) และสอดคล้องกับ เพ็ชรทวีบุตร, พิชราพร เกิดมงคล,ขวัญใจ อำนางศัตย์ชื่อ ที่แสดงให้เห็นว่า หลังจากกลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมการพยาบาลระบบสนับสนุนและให้ความรู้ในผู้ป่วยไตวายเรื้อรังในระยะเริ่มต้น ผู้ป่วยมีพฤติกรรมการดูแลตนเองดีในเรื่องการเลือกรับประทานอาหาร รับประทานยา ออกกำลังกายและการผ่อนคลายความเครียด

ทัศนคติต่อการดูแลสุขภาพ เบญจมาศ นาควิจิตร ได้อ้างอิงถึงงานวิจัยของวอลซ์และเพนเดอร์ ซึ่งวอลซ์ ได้ศึกษาพฤติกรรมการวิ่งออกกำลังกายของบุคคล พบว่า ผู้ที่วิ่งออกกำลังกายจะมีทัศนคติที่ดีต่อสุขภาพสูงกว่าผู้ที่ไม่วิ่งและมีพฤติกรรมสุขภาพมากกว่าผู้ที่ไม่วิ่ง

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการให้ความรู้และส่งเสริมการรับประทานอาหารเช้าที่บ้าน ลดการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และการสูบบุหรี่ และควรมีการให้ความรู้เรื่องการใช้ยาที่ถูกต้องเกี่ยวกับรับประทานยาก่อนและหลังอาหารครึ่งชั่วโมง
2. ควรมีการให้ความรู้และส่งเสริมการออกกำลังกายแก่ผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังที่ถูกต้องเหมาะสมกับผู้ป่วยแต่ละคน จัดให้มีการออกกำลังกายเป็นชมรมและจัดอย่างสม่ำเสมออย่างน้อย 3 ครั้งต่อสัปดาห์ เพื่อให้ผู้ป่วยได้มาร่วมกิจกรรม

References

- Ahn JW, Lee SM, Seo YH. Factors associated with self-care behavior in patients with pre-dialysis or dialysis-dependent chronic kidney disease. *Plos one* 2022; 17(10):e0274454.
- Apinya, T., Wutthiwongchai, P., Chaiyawan. H., Absuwan, N., Kampa, W., Chamniyan, N., and others. *Operational manual for carrying out the work*. Reduce chronic kidney disease CKD in patients with diabetes and high blood pressure. 1st edition. Bureau of Non-

- Communicable Diseases, Department of Disease Control, Ministry of Public Health. Bangkok: War Veterans Organization Under Royal Patronage; 2016
- Avihingsanon, Y., *Kidney disease: Complete guide to prevention and care for patients with kidney disease*. First edition. Bangkok: Amarin Printing and Publishing; 2018.
- Hill NR, Fatoba ST, Oke JL, Hirst JA, O’Callaghan CA, Lasserson DS, Hobbs FR. *Global prevalence of chronic kidney disease—a systematic review and meta-analysis*. *PloS one* 2016; 6;11(7):e0158765.
- Orem DE. *Nursing: concepts of practice*. 6th ed. St. Louis: Mosby; 2001.
- Ratchaburi Provincial Health Data Warehouse Health Data Center (HDC). Ratchaburi Provincial Public Health Office; 2019.
- Ruangdit, B., Urairat, S., and Sama-ae, C., Development of self-care behaviors for patients with chronic kidney disease in primary health service networks. *Songkhla Hospital Journal of the Southern Region College of Nursing and Public Health Network Journal* 2016; 3(3):194-207.
- Stomer UE, Gøransson LG, Wahl AK, Urstad KH. A cross-sectional study of health literacy in patients with chronic kidney disease: Associations with demographic and clinical variables. *Nursing open* 2019; 6(4):1481-90.
- Suksripeng, B., *Orem’s theory of self-care*. [Article]. Accessed on 30 January 2019. Accessible from <http://www.gotoknow.org/posts/115427>
- Trakanwanich, T., and Sirimongkolchaikul, O., *Guide for the public What to do without kidney failure?* 1st edition. Kidney Association of Thailand. Bangkok: B.N.S. Advance; 2015.
- Wongsri, P., and Chintapanyakul, T., Application of Orem’s theory to care and counseling of patients with heart failure. *Police Nursing Journal* 2018;10(1):209-19.

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1

THE CREATIVE LEADERSHIP OF PRIMARY SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE
SAMUT PRAKAN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

นิรมล ขันดี¹, พิมพ์ประภา อมรภิญโญ, และนเรศ สถิตยพงศ์

Niramon Khunttee, Pimprapa Amornkitpinyo, and Narest Satityapong
สาขาวิชานวัตกรรมการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ วิทยาลัยปรัชญาและการศึกษา
มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

Innovation Education Administration and Leadership, College of Innovation and Education, St.
John's University, Thailand

Email: niramon.kt91@gmail.com¹

Received 9 March 2023; Revised 28 March 2023; Accepted 28 July 2023.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ตามการรับรู้ของครู และ 2) เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ตามการรับรู้ของครู จำแนกตามเพศ ประสบการณ์การทำงาน และขนาดโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างคือ ครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 จำนวน 320 คน สุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และ one way ANOVA

ผลการวิจัย พบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านวิสัยทัศน์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านจินตนาการมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2) ครูที่มีเพศและประสบการณ์การทำงานต่างกันมีการรับรู้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน โดยรวมและรายด้านต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 3) ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีการรับรู้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน โดยรวมและรายด้านต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านวิสัยทัศน์

ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้จะเป็นข้อมูลให้กับผู้บริหารโรงเรียนนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของตนเองเพื่อให้สามารถปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ เพื่อการบริหารงานภายในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน ครู และบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์; โรงเรียนประถมศึกษา; สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1

Abstract

This exploratory study's objectives were 1) to investigate the level of creative leadership of primary school administrators under the Samut prakan primary educational service area office 1 by teachers, and 2) to compare teachers' opinions towards creative leadership of primary school administrators under the Samut prakan primary educational service area office 1 according to teachers' gender, work experience and school size. The sample group used in this study was 320 teachers in primary schools under the Samut prakan primary educational service area office 1. Questionnaire was implemented as the data collecting tool. The statistical analysis techniques used in data analysis were mean, standard deviation, t-test and one-way ANOVA.

According to the results 1) the overall of creative leadership of primary school administrators under the Samut prakan primary educational service area office 1 was shown at high ranking. As to consider each factor, 'vision' had the highest score, whereas 'imagination' had the lowest score. 2) Teachers with different gender and work experience perceived the overall and variable scores of creative leadership of primary school administrators under the Samut prakan primary educational service area office 1 differently at non-significance level of .05. and 3) Teachers in different school sizes perceived the overall and each variable of creative leadership of primary school administrators under the Samut prakan primary educational service area office 1 differently at non-significance level of .05. The only exception for this case was 'vision'

The findings of this study could be the information for school administrators to utilize in developing their creative leadership skills, in order to be able to discipline appropriately for their roles and responsibilities. This could lead to the effective and efficient school management, which would be beneficial for students, teachers and every school staff.

Keywords: Creative leadership; primary school; the Samut prakan primary educational service area office 1

บทนำ

ประเทศไทยเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงมากมายทั้งในเรื่องของเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และโรคระบาด ที่ส่งผลกระทบจนเกิดการเปลี่ยนแปลงหลากหลายรูปแบบต่อองค์กรต่าง ๆ ซึ่งโรงเรียนประถมศึกษาเป็นองค์กรหนึ่งที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนให้มีคุณภาพ โดยให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ทนต่อการเปลี่ยนแปลง มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ ทำงานเป็น และครองชีวิตอย่างสงบสุข (Ministry of Education, 2017) ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องปรับตัวให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยมีผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้นำสำคัญในการนำพาองค์กรให้ขับเคลื่อนอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้สถานการณ์เหล่านี้ Darwin (1895) นักธรรมชาติวิทยาผู้ยิ่งใหญ่ของโลก อีกทั้งยังเป็นผู้มี

บทบาททำให้เกิดการศึกษาค้นพบทฤษฎีวิวัฒนาการมากที่สุดได้กล่าวไว้ว่า “คนที่อยู่รอดไม่ใช่คนที่แข็งแกร่งหรือฉลาดที่สุด แต่เป็นคนที่รับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้ดีที่สุด” และแน่นอนว่าหนึ่งในผู้นำที่สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้ดีก็คือ ผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ เพราะผู้นำเชิงสร้างสรรค์มีองค์ประกอบ ในการยืดหยุ่นปรับตัวได้ดี มองการไกลมีวิสัยทัศน์ และจินตนาการที่ล้ำเลิศ จากงานวิจัยตามการสำรวจมุมมองของหัวหน้าองค์กร 1,500 คน และผู้นำภาครัฐของ The Economist's Global Talent Index Report (Miller, 2022) พบว่าความคิดสร้างสรรค์ถือเป็นคุณสมบัติความเป็นผู้นำที่สำคัญที่สุดในหมู่ของผู้นำเอง และ Miller (2022) กล่าวว่าภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ช่วยแก้ปัญหาและยังเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้อื่น และภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ไม่ใช่แค่การสร้างสรรค์สิ่งใหม่เท่านั้นแต่หมายถึงความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องด้วย ดังนั้นภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะสถานศึกษาก็เปรียบเสมือนองค์กรหนึ่งที่ต้องขับเคลื่อนและรับมือกับความท้าทายที่สามารถเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา

ด้วยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 1 มีโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดจำนวน 52 โรงเรียน จากการศึกษาสภาพปัญหาพบว่า ยังต้องการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาให้ทันต่อโลกและเหตุการณ์ควบคู่ไปกับการยกระดับคุณภาพผู้เรียน มุ่งคำนึงถึงปัญหาของผู้เรียนรายบุคคลที่หลากหลายตามศักยภาพ ด้วยจุดเน้นที่ต้องอาศัยภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ดังนี้ 1) ปลุกฝังความมีระเบียบวินัย ทักษะคิดที่ถูกต้อง 2) เรียนภาษาไทย เน้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้วิชาอื่น 3) เรียนภาษาอังกฤษและภาษาพื้นถิ่น (ภาษาแม่) เน้นเพื่อการสื่อสาร 4) เรียนรู้ด้วยวิธี Active 5) สร้างแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ และใช้ดิจิทัลเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ 6) จัดการเรียนการสอนเพื่อฝึกทักษะการคิดแบบมีเหตุผลและเป็นขั้นตอน (Coding) 7) พัฒนาครูให้มีความชำนาญในการสอนภาษาอังกฤษและภาษาคอมพิวเตอร์ (Coding) 8) จัดให้มีโครงการ 1 ตำบล 1 โรงเรียนคุณภาพ และมีวิสัยทัศน์เป็นของตนเองว่า เป็นเลิศทางวิชาการ บริหารแบบสากล พัฒนาคนให้มีคุณภาพ (The Samut Prakan primary educational service area office 1, 2022) แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของการเป็นผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ เพราะผู้บริหารโรงเรียนที่มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์จะมีความสามารถในการนำบุคคลอื่น ๆ อย่างสร้างสรรค์ได้ทุกสถานการณ์ พร้อมรับความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นแล้วหรือยังไม่ได้เกิดขึ้น มีความคิดหลากหลายมุมมอง ส่งเสริมและแนะนำกระบวนการใหม่ ๆ อย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้สอดคล้องกับ Duangkhae Kumnok (2016) ที่กล่าวว่าถึงความสำคัญของผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ว่ามีความสามารถในการดำเนินกิจกรรมและแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ มีการติดต่อประสานงานและพัฒนาความสามารถของผู้ร่วมงานอย่างมีศักยภาพ กระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการนำหรือจูงใจผู้อื่นอย่างมีวิสัยทัศน์ทำให้เกิดการเรียนรู้ ในโรงเรียนสมาชิกทุกคนตระหนักในวิสัยทัศน์ภารกิจจนทำให้การปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

จากความสำคัญดังกล่าว เห็นได้ว่าภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เป็นปรัชญาและกลยุทธ์ที่มีความสำคัญต่อผู้บริหารโรงเรียนเป็นอย่างมากในการขับเคลื่อนโรงเรียน และยกระดับคุณภาพผู้เรียนอย่างสร้างสรรค์ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 1 เพื่อทำให้ทราบถึงข้อมูลของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ และเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้บริหารโรงเรียน ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมให้ผู้บริหารโรงเรียนมีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เพิ่มมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ตามการรับรู้ของครู
- 2) เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ตามการรับรู้ของครู จำแนกตามเพศ ประสบการณ์การทำงาน และขนาดโรงเรียน

สมมติฐานการวิจัย

ครูที่มีเพศ ประสบการณ์การทำงาน และปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีการรับรู้ต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ต่างกัน

การทบทวนวรรณกรรม

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาบริบทการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 โดยผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์จากแนวคิดของ Chernin (2001), Bennis (2002), Parker and begnaud (2004), Casse and Claudel (2007) และ Kittkhan Patipan (2013) ซึ่งมี 3 ด้าน ผู้วิจัยนำมาประมวลเป็นกรอบแนวคิดสำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ โดยศึกษาเปรียบเทียบจำแนกตามเพศ ประสบการณ์การทำงาน และขนาดโรงเรียน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย/วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ พื้นที่วิจัย คือ โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ประชากร คือ ครูในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 จำนวน 1,258 คน จากโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 จำนวน 52 โรงเรียน (Samut Prakan Primary Educational Service Area Office 1, 2022) กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 จำนวน 320 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิแบบไม่มีสัดส่วน (Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (checklist) ประกอบด้วย เพศ ประสบการณ์การทำงาน และขนาดโรงเรียน ตอนที่ 2 ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60 – 1.00 ซึ่งค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .960 รวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามกับครู ใน เดือน ธันวาคม พ.ศ.2565 นำข้อมูลเชิงปริมาณมาวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน คือ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอ้างอิง คือ t-test และ one way ANOVA

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ตามการรับรู้ของครู

ตารางที่ 1 ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ในภาพรวม

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านจินตนาการ	4.39	0.23	มาก
2. ด้านความยืดหยุ่น	4.48	0.20	มาก
3. ด้านวิสัยทัศน์	4.57	0.20	มากที่สุด
รวม	4.48	0.21	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ครูมีการรับรู้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณา รายด้านพบว่า ด้านวิสัยทัศน์มีค่าเฉลี่ยสูงสุดและด้านจินตนาการมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ตามการรับรู้ของครู จำแนกตามเพศ ประสบการณ์การทำงานและขนาดโรงเรียน

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา จำแนก ตาม เพศ

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์	เพศชาย		เพศหญิง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ด้านจินตนาการ	4.39	0.22	4.39	0.23	-0.02	0.99
ด้านความยืดหยุ่น	4.50	0.19	4.46	0.20	1.86	0.06
ด้านวิสัยทัศน์	4.59	0.19	4.46	0.20	1.35	0.18
รวม	4.49	0.20	4.44	0.21	1.06	0.41

จากตารางที่ 2 พบว่า ครูที่มีเพศต่างกัน มีการรับรู้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน ต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งปฏิเสธสมมติฐาน

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา จำแนกตาม ประสบการณ์การทำงาน

ภาวะผู้นำ เชิงสร้างสรรค์	$\bar{X}$	S.D.	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	sig	Post hoc
ด้านจินตนาการ									
≤ 5 ปี	4.38	0.23	ระหว่างกลุ่ม	0.01	2	0.00	0.09	0.91	-
6 - 10 ปี	4.39	0.22	ภายในกลุ่ม	16.54	317	0.05			
11 ปีขึ้นไป	4.40	0.25	รวม	16.55	319				
ด้านความยืดหยุ่น									
≤ 5 ปี	4.47	0.19	ระหว่างกลุ่ม	0.02	2	0.01	0.28	0.76	-
6 - 10 ปี	4.48	0.21	ภายในกลุ่ม	12.54	317	0.04			
11 ปีขึ้นไป	4.49	0.20	รวม	12.56	319				
ด้านวิสัยทัศน์									
≤ 5 ปี	4.58	0.21	ระหว่างกลุ่ม	0.02	2	0.01	0.21	0.81	-
6 - 10 ปี	4.57	0.18	ภายในกลุ่ม	12.15	317	0.04			
11 ปีขึ้นไป	4.56	0.20	รวม	12.16	319				
ภาพรวม									
≤ 5 ปี	4.48	0.12	ระหว่างกลุ่ม	0.00	2	0.00	0.06	0.94	-
6 - 10 ปี	4.48	0.12	ภายในกลุ่ม	4.66	317	0.01			
11 ปีขึ้นไป	4.48	0.12	รวม	4.66	319				

จากตารางที่ 3 พบว่า ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีการรับรู้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้านต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งปฏิเสธสมมติฐาน

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ จำแนกตามขนาดโรงเรียน

ภาวะผู้นำ เชิงสร้างสรรค์	$\bar{X}$	S.D.	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	sig	Post hoc
ด้านจินตนาการ									
โรงเรียนขนาดเล็ก	4.37	0.23	ระหว่างกลุ่ม	0.08	3.00	0.03	0.54	0.65	-

โรงเรียนขนาดกลาง	4.39	0.22	ภายในกลุ่ม	16.47	316.00	0.05			
โรงเรียนขนาดใหญ่	4.39	0.24	รวม	16.55	319				
โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ	4.41	0.23							
ด้านความยืดหยุ่น									
โรงเรียนขนาดเล็ก	4.51	0.17	ระหว่างกลุ่ม	0.10	3.00	0.03	0.88	0.45	-
โรงเรียนขนาดกลาง	4.46	0.21	ภายในกลุ่ม	12.46	316.00	0.04			
โรงเรียนขนาดใหญ่	4.48	0.21	รวม	12.56	319.00				
โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ	4.46	0.20							
ด้านวิสัยทัศน์									
โรงเรียนขนาดเล็ก	4.52	0.15	ระหว่างกลุ่ม	0.66	3.00	0.22	6.07	0.00	4>1
							*		
โรงเรียนขนาดกลาง	4.54	0.18	ภายในกลุ่ม	11.50	316.00	0.04			4>2
โรงเรียนขนาดใหญ่	4.59	0.21	รวม	12.16	319.00				
โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ	4.64	0.22							
ภาพรวม									
โรงเรียนขนาดเล็ก	4.46	0.12	ระหว่างกลุ่ม	0.08	3	0.03	1.92	0.13	-
โรงเรียนขนาดกลาง	4.46	0.12	ภายในกลุ่ม	4.58	316	0.01			
โรงเรียนขนาดใหญ่	4.49	0.13	รวม	4.66	319				
โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ	4.5	0.13							

หมายเหตุ : * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4 พบว่า ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีการรับรู้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 โดยภาพรวมต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านวิสัยทัศน์ ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่พิเศษมีการรับรู้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา มากกว่าครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็ก และขนาดกลางตามลำดับ = 0.12 และ 0.10 คะแนน ซึ่งยอมรับสมมติฐานบางส่วน

อภิปรายผลการวิจัย

1. งานวิจัยนี้พบว่า ครูมีการรับรู้เกี่ยวกับผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ได้จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาขึ้นโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ความรู้ความสามารถของครู บุคลากรทางการ

ศึกษา และคุณภาพผู้บริหารโรงเรียน สร้างความเข้มแข็งเขตพื้นที่ภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทำให้ได้วิสัยทัศน์ที่เกิดจากการระดมความคิดเห็นจากบุคลากรที่หลากหลายและกว้างขวาง โดยมีวิสัยทัศน์ว่า เป็นเลิศทางวิชาการ บริหารแบบสากล พัฒนาคนให้มีคุณภาพ (The Samut Prakan primary educational service area office 1, 2022) จึงส่งผลให้ ผู้บริหารโรงเรียน มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wiralpath Wongwatkasem (2021) ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 ผลการวิจัยพบว่าภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผู้วิจัยขออภิปรายผลรายด้านดังนี้

1.1 ด้านจินตนาการ เมื่อพิจารณารายด้าน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด และอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ได้จัดทำแผนพัฒนา ให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีผลงานหรือนวัตกรรมที่แสดงถึงความรู้ความสามารถความชำนาญในวิชาชีพ เป็นแบบอย่างและเป็นที่ยอมรับ และเปิดกว้างให้ ภาคเอกชนสามารถเข้ามาพัฒนาเนื้อหา เพื่อให้ผู้เรียน ครู และผู้บริหารทางการศึกษามีทางเลือกในการเรียนรู้ที่หลากหลาย และยังมีการให้โรงเรียนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทและรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตของโรงเรียน (The Samut Prakan primary educational service area office 1, 2022) แต่เนื่องด้วย การนำนวัตกรรมต่าง ๆ มาใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียน อาจต้องใช้ระยะเวลาในการเห็นผลลัพธ์ ส่งผลให้ผู้บริหารโรงเรียน มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ด้านจินตนาการในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Pimthanaporn Nanphiwong (2020) ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน ด้านจินตนาการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

1.2 ด้านความยืดหยุ่น เมื่อพิจารณารายด้าน มีค่าเฉลี่ยอันดับที่ 2 และอยู่ในระดับมากทั้งนี้ อาจเนื่องมาจาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 มีนโยบายคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของบุคลากร ข้อ 4 ว่าด้วยเรื่องการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารและการจัดการศึกษา โดยการส่งเสริมสนับสนุนสถานศึกษา ให้มีความเป็นอิสระและคล่องตัว การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ทนต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี มีสมรรถนะ ความรู้ ความเชี่ยวชาญ จรรยาบรรณและมาตรฐานวิชาชีพ รวมทั้งจิตวิญญาณความเป็นครู (Samut Prakan Primary Educational Service Area Office 1, 2022) ส่งผลให้ ผู้บริหารโรงเรียนมีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ด้านความยืดหยุ่นในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chatchai Sritong et al (2022) ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่าภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน ด้านความยืดหยุ่น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

1.3 ด้านวิสัยทัศน์ เมื่อพิจารณารายด้านมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 มีการดำเนินการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาตามแผนกลยุทธ์สู่สังคมโลกศตวรรษที่ 21 ครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นผู้จัดการเรียนรู้ ผู้บริหารเป็นผู้เอื้ออำนวยในศตวรรษที่ 21 มีผลงานหรือนวัตกรรมที่แสดงถึงความรู้ความสามารถความชำนาญในวิชาชีพเป็นแบบอย่างและเป็นที่ยอมรับ และมีทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนา และการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Samut Prakan Primary Educational Service Area Office 1, 2022) ส่งผลให้ ผู้บริหารโรงเรียน มีภาวะ

ผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ด้านวิสัยทัศน์ในระดับมากที่สุด ชัดแย้งกับงานวิจัยของ Wina Suthipo (2018) ศึกษาวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเลย เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน ด้านวิสัยทัศน์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ตามการรับรู้ของครู จำแนกตามเพศ ประสบการณ์การทำงาน และขนาดโรงเรียน ซึ่งผู้วิจัยสามารถอภิปรายได้ 3 ข้อดังนี้

2.1 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ตามการรับรู้ของครู จำแนกตามเพศ พบว่า ครูที่มีเพศต่างกัน มีการรับรู้เกี่ยวกับผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารในภาพรวมและรายด้าน ไม่ต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ครูที่มีเพศต่างกัน ต่างก็ได้รับการปฏิบัติจากผู้บริหารโรงเรียนอย่างเท่าเทียม อีกทั้งตัวผู้บริหารโรงเรียนยังเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์อยู่ในระดับมากที่สุด จึงไม่เลือกปฏิบัติต่อครูเพศใดเพศหนึ่งเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ของโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Nongyao Singthongkul and Amnuai Meerakar (2021) ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีเพศต่างกัน มีการรับรู้เกี่ยวกับผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนไม่ต่างกัน

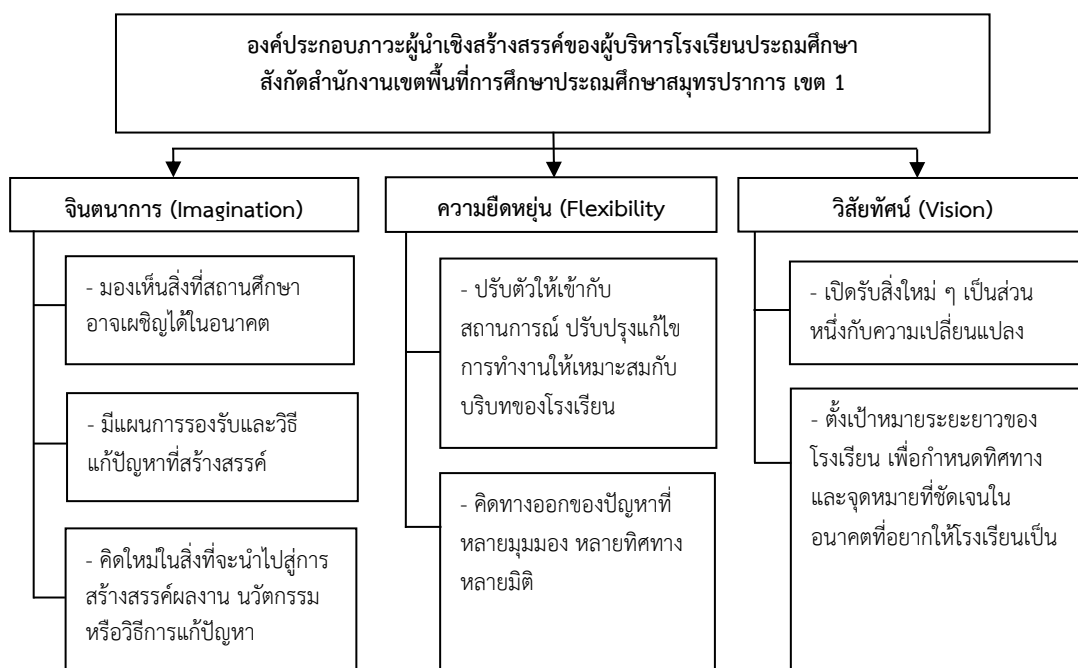
2.2 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ตามการรับรู้ของครู จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีการรับรู้เกี่ยวกับผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารในภาพรวมและรายด้าน ไม่ต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข ผู้บริหารโรงเรียนรับฟังความคิดเห็นจากครูทั้งที่มีประสบการณ์การทำงานน้อยไปจนถึงครูที่มีประสบการณ์การทำงานมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kritsaphon Amranan (2016) ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอแม่จัน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีการรับรู้เกี่ยวกับผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนไม่ต่างกัน

2.3 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ตามการรับรู้ของครู จำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่า ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีการรับรู้เกี่ยวกับผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารในภาพรวมและรายด้านต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านวิสัยทัศน์ โดยครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีการรับรู้เกี่ยวกับผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนด้านวิสัยทัศน์ มากกว่าครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็ก และขนาดกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีบริบทที่เอื้อต่อการพัฒนาโรงเรียน ทั้งในเรื่องของจำนวนนักเรียน จำนวนครู งบประมาณ และตั้งอยู่ในแหล่งชุมชนขนาดใหญ่ มากกว่าโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดกลาง ส่งผลให้ผู้บริหารโรงเรียนใช้ความสามารถด้านวิสัยทัศน์พัฒนาโรงเรียนได้อย่างรวดเร็ว ชัดแย้งกับงานวิจัยของ Sasipada Ketkowitz (2020) ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีการรับรู้เกี่ยวกับผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร

โรงเรียน ในภาพรวมและรายด้านต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ยกเว้นด้านจินตนาการ และ วิสัยทัศน์

สรุปองค์ความรู้

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา (Creative Leadership) นำมาสังเคราะห์ และเก็บข้อมูลวิจัย ผลการวิจัย ทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการรับรู้ของครูที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 จำนวนองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ 1) จินตนาการ (Imagination) 2) ความยืดหยุ่น (Flexibility) และ 3) วิสัยทัศน์ (Vision) ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา

การถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์ โดยการส่งข้อมูลให้แก่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และนำเสนอผลการวิจัยแก่ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ผู้บริหารโรงเรียน รวมทั้งเผยแพร่การวิจัยในวารสารวิชาการและหน่วยงานต่างๆ เพื่อเป็นข้อมูลให้นักวิจัย นักวิชาการใช้ในการวิพากษ์เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ด้านความยืดหยุ่นอาจจะต้องปรับเปลี่ยนความคิดหากได้รับข้อมูลสารสนเทศและข้อเท็จจริงใหม่ที่น่าเชื่อถือ เช่น การรับฟังข้อเสนอแนะจากครู การปรับการทำงานของครูให้เข้ากับบริบทในช่วงนั้น ๆ ด้านวิสัยทัศน์ ควรเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน สร้างวิสัยทัศน์เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ของโรงเรียน และด้านจินตนาการ ควรมีเทคนิคในการสื่อสารให้ครูรับรู้ เข้าใจแนวคิด

ของผู้บริหารโรงเรียน และให้ครูหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องได้มีกระบวนการในการตัดสินใจร่วมกันเพื่อระดมความคิดเห็นในเชิงลึกมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เป็นข้อมูลประกอบแนวทางในการวางแผนกำหนดนโยบายพัฒนาหรือส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน และควรศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน

References

- Bennis, W. (2002). *Creative leadership (ABI)*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Casse, P., & Claudel, P. G. (2007). *Philosophy for creative leadership: How philosophy can turn people into more effective leader*. UK : Athena Press
- Chatchai Sritong, Malai Wongruethaiwattana, Kajornatthapol Pongwiritthon, Busara Chuadee, Pornpan Seethian, Benyapa Kantawongw (2022). Creative Leadership of the School Administrators under Phichit Primary Educational Service Area Office. *Journal of Legal Entity Management and Local Innovation*, 8(2) 49 - 59
- Chernin, P. (2001). Creative leadership: The strength of ideas the power of the imagination. *Vital Speeches of the Day*, 68(8), 245-258.
- Darwin, C. R. 1859. *On the origin of species by means of natural selection, or the preservation of favoured races in the struggle for life*. London: John Murray.
- Duangkhae Kumnok. (2016). *A Study on the Creative Leadership of the School Administrators under Nakhon Ratchasima Primary Education Service Area Office 6*. Thesis for the Master of Education Program Educational Administration. Nakhon Ratchasima Rajabhat University.
- Kittkhan Patipan (2013). *The Creative Leadship: Something worthwhile for everyone in the future*. Khonkaen: Klungnana Vitthaya Press.
- Kritsaphon Amranan (2016). *The study of Creative leadership of the school principals in Mae wong district under Nakhonsawan Primary Educational Service Area office 2*. An Independent Study for the Master of Education Program in Educational Administration. Nakhon Sawan Rajabhat University.
- Miller, L. (2022). *The economist's global talent index report*. Retrieved 18 April 2022, <https://clutch.co/hr/resources/importance-of-creative-leadership>
- Ministry of Education of Thailand. (2017). *Basic Education Core Curriculum B.E. 2551* (Revised edition 2017). Bangkok: Khurusapha.

- Nongyao Singthongkul and Amnuai Meerakar (2021). *A Study on Creative Leaderships of School Administrators under the Office of Udonthani Primary Educational Area 1*. Thesis for the Master of Education Program in Educational Administration Faculty of Education. Pitchayabundit College.
- Park, J.P. & Begnaud, L.G. (2004). *Developing Creative Leadership*. Portsmouth: Teacher Ideas Press.
- Pimthanaporn Nanphiwong (2020). *A Study on Creative Leaderships of School Administrators under the Office of Nan Primary Educational Area 1*. Thesis for the Master of Education Program in Educational Administration Faculty of Education. University of Phayao.
- Sasipada Ketkowitz (2020). *Creative Leadership of School Administrators under Sisaket Primary Educational service Area Office 3*. Thesis for the Master of Educational Administration. Sisaket Rajabhat University.
- The Samut Prakan primary educational service area office 1 (2022). *Action Plan Annual Budget 2022*. Retrieved July 13, 2022, from <https://drive.google.com/file/d/1d5CZ-RSu2EMFhmhX-QOtdzUTuiN4AV0y/view>
- _____ (2022) *Teacher and human resource development plan Annual Budget 2022* Retrieved July 4, 2022, from <https://drive.google.com/file/d/>
- Wina Suthipo (2018). *The Formative Leadership of The Administrators in School Under LOEI Primary Educational Service Area Office 2*. Thesis for the Master of Education Program in Educational Administration Faculty of Education. Mahamakut Buddhist University
- Wiraphat Wongwatkasem (20 2 1) . *A Study on Creative Leaderships of Basic School Administrators Under the Jurisdiction of Nakhon Ratchasime Primary Educational Service Area Office*. *Pathumthani University Academic Journal*, 13 (1) 249 – 261.

การพัฒนารูปแบบวิถีชีวิตใหม่เพื่อป้องกันโควิด-19 ของผู้สูงอายุ
เขตสุขภาพที่ 2 กระทรวงสาธารณสุข

DEVELOPMENT OF NEW NORMAL MODEL TO PREVENT COVID-19
OF ELDERLY AT 2nd REGIONAL HEALTH MINISTRY OF PUBLIC HEALTH

เพชรประทุมมาพร ทองอุ้นเกตุมนีศา¹ และพรสุช หุ่นิรันดร์²

Phetpathummaphon Thongunketmaneesa and Pronsuk Hoonnirun

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Western University

Email : phetupa2512@gmail.com¹

Received 9 March 2023; Revised 30 May 2023; Accepted 30 April 2024.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบวิถีชีวิตใหม่เพื่อป้องกันโควิด-19 ของผู้สูงอายุ ดำเนินการ 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ แบ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุจำนวน 400 คน ใช้แบบสอบถามวิถีชีวิตใหม่ การวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มภาคีเครือข่าย จำนวน 15 คน ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลที่ได้มาเป็นฐานเพื่อพัฒนารูปแบบวิถีชีวิตใหม่เพื่อป้องกันโควิด-19 ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบวิถีชีวิตใหม่เพื่อป้องกัน โควิด-19 และทดลองใช้กับกลุ่มทดลอง 40 คน กลุ่มควบคุม 40 คน ระยะที่ 3 ประเมินผลการพัฒนารูปแบบวิถีชีวิตใหม่

ผลการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุมีความรู้เกี่ยวกับโควิด-19 อยู่ในระดับปานกลาง ด้านพฤติกรรมวิถีชีวิตใหม่ ประกอบด้วย พฤติกรรมการล้างมือ มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง พฤติกรรมการสวมหน้ากากอนามัย มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับดีมาก พฤติกรรมการเว้นระยะห่างทางสังคม และพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับดี และนำมา ประยุกต์ร่วมกับทฤษฎีแรงสนับสนุนทางสังคม ทฤษฎีการควบคุมตนเอง แนวคิดการมีส่วนร่วม และกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย กิจกรรมพัฒนา 4 กิจกรรม หลังจากทดลองใช้รูปแบบ 4 สัปดาห์ และติดตามผล 8 สัปดาห์ ผู้สูงอายุมีความรู้เกี่ยวกับโควิด - 19 พฤติกรรมวิถีชีวิตใหม่ ประกอบด้วย พฤติกรรมการล้างมือ พฤติกรรมการสวมหน้ากากอนามัย พฤติกรรมการเว้นระยะห่างทางสังคม และพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม สูงกว่าก่อนใช้รูปแบบทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: รูปแบบวิถีชีวิตใหม่; การป้องกันโควิด-19; ผู้สูงอายุ

Abstract

The pandemic crisis of the novel coronavirus panic to the coronavirus pandemic and severity of the disease caused a high mortality rate of 6.8 percentage, especially the elderly, who were the most at risk group with a high chance of infection and death. The researcher has developed a new normal model. This research study aimed to develop a new normal model to prevent COVID-19 of elderly. The model development was composed of three phases. The first phase was concerned with a problem and needs of the elderly; divided into quantitative research, using the survey new normal questionnaires with the sampled 400 elderly, the qualitative research, the sampling group was a group of 15 participative networks using in-depth interviews. Using the obtained information as a base to develop a new normal model to prevent COVID-19. The second phase of model development: intervention of 40 experimental groups and 40 control groups.

The third phase evaluation a new normal model. The research result found that the sampled elderly were knowledge about COVID-19 had a moderate level. The new normal behavior, including hand washing behavior had a moderate level of practice, the behavior of wearing a mask the level of practice was a very good level, social distancing behavior and social responsibility behaviors have a good level of practice and applied in conjunction with the theory of social support, self-regulation theory, participation concept and a participatory planning process consisted of 4 elements. After using the model for four weeks and follow up 8 weeks, the elderly had knowledge of COVID-19, a new normal behavior consisted of hand washing behavior, wearing a mask of behavior, social distancing behavior and social responsibility behaviors higher than before using the model at significant level of 0.05

Keywords: New Normal Model; Prevent COVID-19; Elderly

บทนำ

มหันตภัยวิกฤตการแพร่ระบาดครั้งใหญ่ของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ ความแตกตื่นต่อการระบาดของโคโรนาไวรัสและความรุนแรงของโรค ทำให้อัตราการเสียชีวิตสูง ร้อยละ 6.8 (WHO,2020) เป็นการเผชิญกับโรคใหม่ ๆ ในขณะที่บริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และมีความซับซ้อนมากขึ้น ปัจจุบันโลกเกิดวิกฤติโควิด 19 คำว่า "นิว นอร์มอล" (New Normal) นำมาใช้อีกครั้ง แต่ขยายวงออกไปในทุกวงการภาคเศรษฐกิจ ธุรกิจ การศึกษา ชีวิตประจำวัน ภาคสังคม อะไรก็ตามที่เป็นเรื่องเกิดใหม่หลังโควิด-19 วิถีชีวิตแบบใหม่ถูกเรียกว่า นิว นอร์มอล (New Normal) ซึ่งคำว่า นิว นอร์มอลถูกนำมาใช้ครั้งแรกโดยบิลล์ กรอส (Bill Gross) ผู้ก่อตั้งบริษัทบริหารสินทรัพย์ชาวอเมริกัน โดยใช้อธิบายถึงสถานะเศรษฐกิจโลก หลังเกิดวิกฤติเศรษฐกิจแฮมเบอร์เกอร์ ในสหรัฐอเมริกาช่วงระหว่างปี ค.ศ. 2007-2009 สาเหตุที่ต้องใช้คำว่า นิว นอร์มอล (New Normal) เพราะเดิมทีวิกฤติเศรษฐกิจมีรูปแบบตายตัวและเป็นวงจรเดิม คือ เมื่อเศรษฐกิจเติบโตไปได้ช่วงระยะหนึ่ง มีปัจจัยทำให้เกิดเป็นวิกฤติทางเศรษฐกิจ หลังจากเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจ ไม่นานเศรษฐกิจจะเริ่มฟื้นตัว แล้วกลับมาเติบโตได้อีกครั้ง สิ่งเหล่านี้ คือ สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องปกติ (Normal)

นักวิเคราะห์ประเมินว่าโรคโควิด-19 เป็นตัวกระตุ้นแนวโน้มให้เหตุการณ์ในอนาคตอีกหลายปีข้างหน้าให้เกิดเร็วขึ้น โดยสิ่งที่คาดกันว่าจะกลายเป็น นิว นอร์มอล (New Normal) หลังโควิด-19 ได้แก่ 1) เป็นการเรียนหนังสือ ทำงาน ประชุมออนไลน์ สั่งซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค ทำธุรกรรมทางการเงิน การดูละครดูหนังผ่านทางระบบออนไลน์แทบทั้งสิ้น เป็นสิ่งที่เห็นชัดมากขึ้นแล้วในขณะนี้ 2) การเว้นระยะห่างทางสังคม ผู้คนจะลดการมีปฏิสัมพันธ์เดินทางไปมาในสถานที่สาธารณะน้อยลง 3) แนวโน้มเรื่องการใส่ใจสุขภาพ ผู้คนจะให้ความสำคัญกับสุขภาพต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นการใส่หน้ากากอนามัยทุกครั้งที่ออกจากบ้านเป็นเรื่องปกติ การใช้เจลล้างมือ และสังเกตตัวเองเมื่อไม่สบาย 4) การจับจ่ายใช้สอย การตัดสินใจลงทุน เป็นไปด้วยความระมัดระวังมากขึ้น เพราะยังไม่แน่ใจกับเศรษฐกิจ ลดการใช้จ่ายสินค้าฟุ่มเฟือย หันมาซื้อประกันสุขภาพกันมากขึ้น

จากข้อมูลการสำรวจของกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุขเดือนมีนาคม พ.ศ.2564 พบว่า คนไทยทั่วประเทศติดตาม รับรู้ ข้อมูลข่าวสารและมาตรการป้องกันฯ จากหน่วยงานสาธารณสุขอย่างใกล้ชิด มีทัศนคติต่อข้อมูลเหล่านั้นดี และยินดีปฏิบัติตามคำแนะนำของรัฐบาล อย่างไรก็ตามการระบาดของโรคโควิด 19 ยังสูงอยู่ต่อเนื่อง ดังนั้นแนวทางปฏิบัติเพื่อป้องกันการแพร่กระจายของไวรัสบางข้อ เช่น การไม่ใช้มือจับหน้า ไม่สัมผัสพื้นผิว การล้างมือก่อนกินข้าว ล้างมือหลังจากเข้าห้องน้ำ จึงเป็นข้อแนะนำที่ปฏิบัติได้ยากเพราะครอบครัวจะคุ้นเคยกับการรับประทานอาหารร่วมกันอันเป็นพฤติกรรมการใช้ชีวิตประจำวันของคนไทยเหล่านั้น หรือมาตรการเรื่องการเว้นระยะห่าง แต่ผลตอบรับนโยบายจากคนกลุ่มนี้ไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ เพราะสัดส่วนของจำนวนคนต่อการใช้พื้นที่ ค่อนข้างหนาแน่น เป็นครัวเรือนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในบ้านหรือในห้องเดียวกันหลายคนและด้วยสภาพทางเศรษฐกิจ ห้องไม่กว้างพอที่จะเว้นระยะห่าง การสื่อสารเรื่องการป้องกันการแพร่ระบาด มีคำแนะนำหรือข้อปฏิบัติบอกว่าต้องทำอะไร ถ้าต้องอยู่ร่วมกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น วิธีปฏิบัติตัวก่อน-หลังเข้าบ้าน วิธีใช้ห้องน้ำร่วมกัน วิธีอยู่ร่วมกันในบ้าน (Thani Chaiwat et al., 2020)

จากข้อมูลปัจจัยด้านบุคคลของผู้สูงอายุจึงยังเป็นปัญหาในการจะป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 ในผู้สูงอายุและจะพบว่ามีโอกาสเสี่ยงการรับวัคซีนของผู้สูงอายุอยู่ในเกณฑ์ต่ำและยังไม่ครอบคลุม ส่งผลให้ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มเสี่ยงมากขึ้นในการติดเชื้อโควิด 19 ดังนั้น ด้านพฤติกรรมวิถีชีวิตใหม่ในปี 2563 ประชาชนยังมีพฤติกรรมปฏิบัติตัวในรูปแบบวิถีชีวิตใหม่อยู่ในระดับที่ต่ำเพราะเนื่องจากประชาชนยังไม่ได้ให้ความตระหนักต่อการป้องกันตนเอง แต่ในปี 2564 ประชาชนมีพฤติกรรมวิถีชีวิตใหม่อยู่ในระดับที่ดีขึ้น แต่ก็ยังไม่สามารถที่จะป้องกันโรคโควิด-19 อย่างสมบูรณ์แบบได้ โดยเฉพาะผู้สูงอายุส่วนใหญ่เมื่อติดเชื้อไวรัสโควิด 19 แล้วปรากฏอาการจะมีโอกาสเสียชีวิตสูง แต่ถ้าผู้สูงอายุมีความรู้เกี่ยวกับโรคและเกิดการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตใหม่ในการดูแลป้องกันโรคอย่างเคร่งครัดเป็นปกตินิสัยนั้น จะทำให้การป้องกันการระบาดของโรคโควิด-19 ในผู้สูงอายุได้ ผู้วิจัยจึงได้มีการพัฒนาสร้างรูปแบบวิถีชีวิตใหม่เพื่อป้องกันโควิด-19 ของผู้สูงอายุ เขตสุขภาพที่ 2 ประกอบด้วย 5 จังหวัด คือ เพชรบูรณ์ พิษณุโลก สุโขทัย ตาก และอุตรดิตถ์ เพื่อให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้นำไปสู่การปฏิบัติตนจนกระทั่งเกิดวิถีชีวิตใหม่ในการป้องกันการเกิดโรคโควิด 19 จนนำไปสู่การหยุดยั้งการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทั้งในปัจจุบันและการแพร่ระบาดระลอกครั้งใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับวิถีชีวิตใหม่เพื่อป้องกันโรคโควิด-19 ของผู้สูงอายุ
2. เพื่อสร้างและพัฒนาารูปแบบวิถีชีวิตใหม่เพื่อป้องกันโรคโควิด-19 ของผู้สูงอายุ
3. เพื่อประเมินผลรูปแบบวิถีชีวิตใหม่เพื่อป้องกันโควิด-19 ของผู้สูงอายุ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุเกี่ยวกับวิถีชีวิตใหม่ เพื่อป้องกันโรคโควิด 19 ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบวิถีชีวิตใหม่ เพื่อป้องกันโรคโควิด 19 ของผู้สูงอายุ โดยผสานแนวคิดทฤษฎีแรงสนับสนุนทางสังคม (Social Support Theory) ทฤษฎีการควบคุมตนเอง (Self-regulation Theory) แนวคิดการมีส่วนร่วม (Participatory Approach) กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม (A-I-C) และแนวคิดการทบทวนหลังทำงานหรือหลังปฏิบัติหรือหลังกิจกรรม (After Action Review [ARR]) เป็นกรอบการศึกษาในการสร้างรูปแบบวิถีชีวิตใหม่ เพื่อป้องกันโรคโควิด 19 ของผู้สูงอายุ และทดลองใช้รูปแบบกับกลุ่มผู้สูงอายุ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 40 คน เป็นเวลา 4 สัปดาห์ และระยะที่ 3 ประเมินรูปแบบวิถีชีวิตใหม่เพื่อป้องกันโควิด 19 ของผู้สูงอายุ โดยเปรียบเทียบวิถีชีวิตใหม่ของกลุ่มทดลองระหว่างก่อนใช้รูปแบบ หลังใช้รูปแบบ และติดตามผล ด้วยสถิติ One Way Repeated Measures ANOVA เปรียบเทียบวิถีชีวิตใหม่เพื่อป้องกันโควิด 19 ของผู้สูงอายุ รายด้าน ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยสถิติ Two Way Repeated Measures ANOVA วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบหลายตัวแปรระหว่างกลุ่มและช่วงเวลาด้วยสถิติ Two Way ANOVA และวิเคราะห์บทสัมภาษณ์โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปตามวัตถุประสงค์การวิจัย ตามรายละเอียด ดังนี้

ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุเกี่ยวกับวิถีชีวิตใหม่

ระยะที่ 1 ศึกษาปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุเกี่ยวกับวิถีชีวิตใหม่เพื่อป้องกันโรคโควิด 19

1. ด้านความรู้เกี่ยวกับโรคโควิด 19 พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 66.3 ความรู้เกี่ยวกับโรคโควิด 19 ที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การใส่หน้ากากอนามัยจะทำให้หายใจไม่สะดวกและสมองอาจขาดออกซิเจนซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายถึงชีวิตได้ ทำให้เข้าใจได้ว่าผู้สูงอายุยังมีความเข้าใจที่ผิดเกี่ยวกับการใส่หน้ากากอนามัย ทำให้ความกลัว และไม่กล้าสวมใส่หน้ากากอนามัยยังทำให้มีโอกาสติดหรือได้รับเชื้อไวรัสได้ง่ายขึ้น ในขณะที่ข้อที่ได้คะแนนสูงสุดคือ การพบปะ/พูดคุย/ทำกิจกรรมต่าง ๆ ควรเว้นระยะห่างประมาณ 2 เมตร ทำให้เข้าใจได้ว่าผู้สูงอายุมีความเข้าใจที่ถูกต้องในการป้องกันการสัมผัสเชื้อไวรัส โดยการเว้นระยะห่าง ซึ่งการเว้นระยะห่างเป็นมาตรการของศูนย์บริหารสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด 19 (ศบค.) ที่มีการประชาสัมพันธ์ตลอดเพื่อลดการสัมผัสหรือได้รับเชื้อขณะที่ต้องพูดคุยกัน

2. ด้านพฤติกรรมวิถีชีวิตใหม่ ผลการศึกษาเชิงปริมาณ โดยจำแนกตามด้าน พบว่า

ด้านพฤติกรรมการล้างมือ พบว่า ภาพรวมระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ หลังการล้างมือแล้วควรลด งด การสัมผัสพื้นผิว หรือสิ่งของต่าง ๆ การปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ล้างมือทุกครั้ง ก่อนและหลัง ทำกิจกรรมต่าง ๆ การปฏิบัติอยู่ในระดับดี

ด้านพฤติกรรมการสวมหน้ากากอนามัย พบว่า ภาพรวมของระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับดีมาก ข้อที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ แนะนำบุคคลในบ้านของท่านให้สวมหน้ากากอนามัยทุก ๆ ครั้ง ระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับดี ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ไม่ใช้หน้ากากอนามัยร่วมกันกับบุคคลในครอบครัว

ด้านพฤติกรรมการเว้นระยะห่างทางสังคม พบว่า ภาพรวมของระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับดี ข้อที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ งดกิจกรรมการออกกำลังกายในที่สาธารณะ ฟิตเนสหรือโรงยิม ที่มีการรวมคนจำนวน

มาก ระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ เว้นระยะห่างในการป้องกันไวรัสโควิด 19 อย่างน้อย 1-2 เมตร ระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับดี

ด้านพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม พบว่า ภาพรวมของระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับดี ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ หากไม่ได้ลงทะเบียนไทยชนะจะลงทะเบียนในแบบบันทึกที่ทางร้านค้า หรือ หน่วยงานราชการเตรียมไว้ ระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ หากมีความเสี่ยงต่อโรคโควิด 19 ไม่ปกปิดข้อมูลส่วนตัวของตนเอง ระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับดี

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตใหม่เพื่อป้องกันโควิด 19 ในระดับปานกลาง ประเด็นที่ต้องพัฒนา ได้แก่ การขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคโควิด 19 เกี่ยวกับการใส่หน้ากากอนามัย การล้างมือที่ถูกต้อง การเว้นระยะห่างทางสังคม และพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม

ผลการวิเคราะห์การสัมภาษณ์องค์กรภาคีเครือข่ายตัวแทนผู้สูงอายุเกี่ยวกับโควิด 19

การควบคุมโรคโควิด 19 พบว่า มีนโยบายป้องกันโรคโควิด 19 เกี่ยวกับความปลอดภัยในการแพร่กระจายเชื้อโรค มีการคัดกรองเพื่อค้นหาผู้ป่วยในชุมชน มีการให้ความรู้ในการป้องกันโรคโควิด 19 แก่ประชาชน โดยการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในชุมชนรู้วิธีป้องกันโรคโควิด 19 รวมถึงมีการประชาสัมพันธ์ในกลุ่มนักเรียนในโรงเรียนถึงการปฏิบัติตามนโยบาย

พฤติกรรมในการป้องกันโรคโควิด 19 พบว่า มีการดูแลสุขภาพตามวิถีชีวิตใหม่ที่ประกอบด้วย 1) การป้องกันตัวเอง ได้แก่ การล้างมือด้วยสบู่และน้ำยาฆ่าเชื้อ การสวมหน้ากากอนามัย การเว้นระยะห่างทางสังคม และความรับผิดชอบต่อสังคม และ 2) ผลที่ได้รับจากการมีพฤติกรรมที่ถูกต้องในเรื่อง การล้างมือ การสวมหน้ากากอนามัย การเว้นระยะห่างทางสังคม และการรับผิดชอบต่อสังคม แม้การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามวิถีชีวิตใหม่จะเกิดผลดีแต่ในบางชุมชนพอสถานการณ์โควิด 19 เริ่มคลี่คลายก็จะมีประชาชนบางคนไม่ได้สวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลา การล้างมือยังไม่ถูกต้อง การเว้นระยะห่างในชุมชนยังไม่ค่อยได้ยังมีการไปมาหาสู่ซึ่งกันและกัน

มาตรการส่งเสริมการปฏิบัติในการป้องกันโรคโควิด 19 พบว่า มีการส่งเสริมสุขภาพตามวิถีชีวิตใหม่เกี่ยวกับ 1) กิจกรรมการเสริมพฤติกรรม ได้แก่ การให้ความรู้ การปฏิบัติตัวของประชาชน และการให้ความรู้การปฏิบัติของนักเรียน 2) มีการสนับสนุนงบประมาณให้กับชุมชน ช่วงที่มีการระบาดของโควิด 19 จะได้รับการสนับสนุนในส่วนภาครัฐ แต่ช่วงหลังพิจารณาตามความเหมาะสม และ 3) การส่งเสริมให้ได้รับวัคซีนโควิด 19 การรับวัคซีนในชุมชนของประชาชนยังไม่ได้ตามเป้าหมาย

ผลการพัฒนารูปแบบวิถีชีวิตใหม่ เพื่อป้องกันโรคโควิด 19 ของผู้สูงอายุ เขตสุขภาพที่ 2 และการทดลองใช้

1. ผลการออกแบบ การพัฒนารูปแบบวิถีชีวิตใหม่ เพื่อป้องกันโรคโควิด 19 ของผู้สูงอายุ การวิจัยนี้ผู้วิจัยสร้างกรอบแนวคิดของรูปแบบ โดยการสังเคราะห์และผสมผสานแนวคิดทฤษฎีแรงสนับสนุนทางสังคม (Social Support Theory) ทฤษฎีการควบคุมตนเอง (Self-regulation Theory) แนวคิดการมีส่วนร่วม (Participatory Approach) กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม (A-I-C) และแนวคิดการทบทวนหลังทำงานหรือหลังปฏิบัติหรือหลังกิจกรรม (After Action Review [ARR]) รวมทั้งผลการศึกษาศาสนาการณวิถีชีวิตใหม่ของผู้สูงอายุ ในระยะที่ 1 นำมาเป็นแนวทางการออกแบบกิจกรรมของรูปแบบ และนำมากำหนดการประเมินรูปแบบ และผู้วิจัย ยกร่างรูปแบบวิถีชีวิตใหม่ตามองค์ประกอบรูปแบบ ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ เนื้อหาขั้นตอนกิจกรรมของการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การประเมินผล และระยะเวลาการเรียนรู้ จากนั้น

นำรูปแบบเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา ความสอดคล้อง ความเป็นไปได้ของรูปแบบ และนำผลการประเมินและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไข

2. ผลการทดลองใช้รูปแบบใช้วิถีชีวิตใหม่ เพื่อป้องกันโรคโควิด 19 ของผู้สูงอายุ

2.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มทดลอง ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง กลุ่มอายุที่พบมากที่สุดอยู่ระหว่าง 68-75 ปี มีสถานภาพสมรสร้อยละ 47.5 และร้อยละ 60.0 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 80.0 และร้อยละ 85.0 ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีอาชีพมีอาชีพเกษตรกรชาวนา/ชาวไร่/ชาวสวน กลุ่มทดลองส่วนมากมีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่น้อยกว่าหรือเท่ากับ 1,000 บาทต่อเดือน ส่วนกลุ่มควบคุมมีรายได้ 5,000-6,999 บาทต่อเดือน ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีโรคประจำตัวร้อยละ 47.5 และร้อยละ 70.0 โรคประจำตัวที่พบส่วนมาก คือ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน และโรคหัวใจ และในระหว่าง 14 วัน กลุ่มตัวอย่างกลุ่มทดลองส่วนใหญ่ไม่เคยเดินทางไปพื้นที่ที่มีความเสี่ยงพบการระบาดโรคโควิด 19 ร้อยละ 95.0 และกลุ่มควบคุมมีประวัติเดินทางไปพื้นที่ที่มีความเสี่ยงพบการระบาดโรคโควิด 19 ร้อยละ 97.5

2.2 การทดลองใช้รูปแบบใช้วิถีชีวิตใหม่ เพื่อป้องกันโรคโควิด 19 ของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยนำแผนการพัฒนารูปแบบไปใช้กับผู้สูงอายุในกลุ่มทดลอง จำนวน 40 คน ในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์ อำเภอวังสามพัน เป็นจังหวัดที่มีสถิติโรคโควิด 19 สูง ระดับต้นๆ ของจังหวัดในเขตสุขภาพที่ 2 เป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ และมีการประเมินซ้ำอีกในสัปดาห์ที่ 8 ตามแผนกิจกรรมการเรียนรู้ โดยผู้วิจัย ด้วยการทำกิจกรรมการเสริมสร้างการเรียนรู้ภายในตัวบุคคลผ่านฐานกิจกรรมการเรียนรู้ 4 กิจกรรม ได้แก่ สัปดาห์ที่ 1 กิจกรรม 1 เปิดใจยอมรับความเสี่ยงเกี่ยวกับโควิด 19 และพฤติกรรมกล้างมือ พฤติกรรมสวมหน้ากากอนามัย พฤติกรรมเว้นระยะห่างทางสังคม และพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคม กิจกรรมที่ 2 ระดมสมอง สร้างมาตรการ กติกา ความรับผิดชอบต่อสังคมกิจกรรมที่ 3 ฐานภัยร้ายโควิด 19 และฐานพฤติกรรมวิถีชีวิตใหม่ สัปดาห์ที่ 2 กิจกรรมที่ 4 ฐานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิถีชีวิตใหม่ จากการทดลองใช้รูปแบบแบบผสมผสานแนวคิด 5 แนวคิดนี้กับผู้สูงอายุพบว่า รูปแบบมีความเหมาะสม ได้รับความรู้ที่ถูกต้องในการปฏิบัติตน รู้สึกมีคุณค่า เห็นความสำคัญ เกิดความเชื่อมั่นในการนำไปประยุกต์ใช้ สามารถตั้งศักยภาพในตนเองมาใช้ในการเพิ่มขีดความสามารถเพื่อให้ไปสู่เป้าหมายวิถีชีวิตใหม่ที่ยั่งยืน

การประเมินผลรูปแบบวิถีชีวิตใหม่ เพื่อป้องกันโรคโควิด 19 ของผู้สูงอายุ

หลังใช้รูปแบบ 4 สัปดาห์ ผู้วิจัยประเมินรูปแบบใช้วิถีชีวิตใหม่ เพื่อป้องกันโรคโควิด 19 ของผู้สูงอายุ กลุ่มทดลองและควบคุม และติดตามประเมินซ้ำหลังใช้รูปแบบ 8 สัปดาห์ รวมทั้งสัมภาษณ์องค์กรภาคีเครือข่ายตัวแทนผู้สูงอายุเกี่ยวกับโควิด 19 ที่เกี่ยวข้องต่อรูปแบบวิถีชีวิตใหม่ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

1. ผลการประเมินความความรู้เกี่ยวกับโควิด 19

ผลการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม พบว่า ก่อนใช้รูปแบบไม่แตกต่างกัน ($t=2.278, p>.05$) แต่หลังใช้รูปแบบ 4 สัปดาห์ กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t=16.664, p<.05$) แสดงว่า รูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสามารถทำให้กลุ่มทดลองมีความรู้เพิ่มมากขึ้น และเมื่อติดตามหลังใช้รูปแบบในสัปดาห์ที่ 8 กลุ่มทดลองยังคงมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t=6.485, p<.05$) แสดงว่า รูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสามารถทำให้กลุ่มทดลองเกิดความยั่งยืนของความรู้

ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความรู้ในแต่ละช่วงเวลาของกลุ่มทดลอง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F=115.228, p<.05$) แสดงว่ารูปแบบที่ผู้วิจัยได้กระทำกับกลุ่มทดลองมี

ผลต่อความรู้ซึ่งแปรเปลี่ยนตามระยะเวลา โดยหลังทดลองใช้รูปแบบมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการทดลองใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ส่วนคะแนนเฉลี่ยระยะติดตามผลไม่มีความแตกต่างกับหลังทดลองใช้รูปแบบทันทีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > .05$)

2. ผลการประเมินพฤติกรรมวิถีชีวิตใหม่เพื่อป้องกันโควิด 19 จำแนกรายด้าน ดังนี้

2.1 ด้านพฤติกรรมการสวมหน้ากากอนามัย

ผลการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม พบว่า ก่อนใช้รูปแบบไม่แตกต่างกัน ($t = 6.904$, $p > .05$) แต่หลังใช้รูปแบบ 4 สัปดาห์ กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 7.108$, $p < .05$) แสดงว่า รูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสามารถทำให้กลุ่มทดลองมีพฤติกรรมการสวมหน้ากากอนามัยเพิ่มมากขึ้น และเมื่อติดตามหลังใช้รูปแบบในสัปดาห์ที่ 8 กลุ่มทดลองยังคงมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 8.509$, $p < .05$) แสดงว่า รูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสามารถทำให้กลุ่มทดลองเกิดความยั่งยืนของพฤติกรรมการสวมหน้ากากอนามัย

ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการสวมหน้ากากอนามัยในแต่ละช่วงเวลาของกลุ่มทดลอง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 25.158$, $p < .05$) แสดงว่า รูปแบบที่ผู้วิจัยได้กระทำกับกลุ่มทดลองมีผลต่อพฤติกรรมการสวมหน้ากากอนามัยซึ่งแปรเปลี่ยนตามระยะเวลา โดยหลังทดลองใช้รูปแบบมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการทดลองใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ส่วนคะแนนเฉลี่ยระยะติดตามผลไม่มีความแตกต่างกับหลังทดลองใช้รูปแบบทันทีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > .05$)

2.2 ด้านพฤติกรรมการล้างมือด้วยสบู่และน้ำยาฆ่าเชื้อ

ผลการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม พบว่า ก่อนใช้รูปแบบไม่แตกต่างกัน ($t = 1.957$, $p > .05$) แต่หลังใช้รูปแบบ 4 สัปดาห์ กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 4.921$, $p < .05$) แสดงว่า รูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสามารถทำให้กลุ่มทดลองมีพฤติกรรมการล้างมือด้วยสบู่และน้ำยาฆ่าเชื้อเพิ่มมากขึ้น และเมื่อติดตามหลังใช้รูปแบบในสัปดาห์ที่ 8 กลุ่มทดลองยังคงมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 5.843$, $p < .05$) แสดงว่า รูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสามารถทำให้กลุ่มทดลองเกิดความยั่งยืนของพฤติกรรมการล้างมือด้วยสบู่และน้ำยาฆ่าเชื้อ

ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความรู้ในแต่ละช่วงเวลาของกลุ่มทดลอง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 22.162$, $p < .05$) แสดงว่า รูปแบบที่ผู้วิจัยได้กระทำกับกลุ่มทดลองมีผลต่อพฤติกรรมการล้างมือด้วยสบู่และน้ำยาฆ่าเชื้อซึ่งแปรเปลี่ยนตามระยะเวลา โดยหลังทดลองใช้รูปแบบมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการทดลองใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ส่วนคะแนนเฉลี่ยระยะติดตามผลไม่มีความแตกต่างกับหลังทดลองใช้รูปแบบทันทีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > .05$)

2.3 ด้านพฤติกรรมการรักษาระยะห่างทางสังคม

ผลการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม พบว่า ก่อนใช้รูปแบบไม่แตกต่างกัน ($t = .142$, $p > .05$) แต่หลังใช้รูปแบบ 4 สัปดาห์ กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 5.971$, $p < .05$) แสดงว่า รูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสามารถทำให้กลุ่มทดลองมีพฤติกรรมการรักษาระยะห่างทางสังคมเพิ่มมากขึ้น และเมื่อติดตามหลังใช้รูปแบบในสัปดาห์ที่ 8 กลุ่มทดลองยังคงมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 7.658$, $p < .05$) แสดงว่า รูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสามารถทำให้กลุ่มทดลองเกิดความยั่งยืนของพฤติกรรมการรักษาระยะห่างทางสังคม

ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความรู้ในแต่ละช่วงเวลาของกลุ่มทดลอง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F=84.057$, $p<.05$) แสดงว่ารูปแบบที่ผู้วิจัยได้กระทำกับกลุ่มทดลอง มีผลต่อพฤติกรรมการรักษาระยะห่างทางสังคมซึ่งแปรเปลี่ยนตามระยะเวลา โดยหลังทดลองใช้รูปแบบมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการทดลองใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<.05$) ส่วนคะแนนเฉลี่ยระยะติดตามผลไม่มีความแตกต่างกับหลังทดลองใช้รูปแบบทันทีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p>.05$)

2.4 ด้านพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคม

ผลการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม พบว่า ก่อนใช้รูปแบบไม่แตกต่างกัน ($t=.957$, $p>.05$) แต่หลังใช้รูปแบบ 4 สัปดาห์ กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t=5.893$, $p<.05$) แสดงว่า รูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสามารถทำให้กลุ่มทดลองมีพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมเพิ่มมากขึ้น และเมื่อติดตามหลังใช้รูปแบบในสัปดาห์ที่ 8 กลุ่มทดลองยังคงมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t=7.196$, $p<.05$) แสดงว่า รูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสามารถทำให้กลุ่มทดลองเกิดความยั่งยืนของพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคม

ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคม ในแต่ละช่วงเวลาของกลุ่มทดลอง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F=78.339$, $p<.05$) แสดงว่า รูปแบบที่ผู้วิจัยได้กระทำกับกลุ่มทดลองมีผลต่อพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมซึ่งแปรเปลี่ยนตามระยะเวลา โดยหลังทดลองใช้รูปแบบมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการทดลองใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<.05$) ส่วนคะแนนเฉลี่ยระยะติดตามผลไม่มีความแตกต่างกับหลังทดลองใช้รูปแบบทันทีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p>.05$)

3. ผลการประเมินประสิทธิผลต่อรูปแบบวิถีชีวิตใหม่เพื่อป้องกันโรคโควิด 19 ผู้สูงอายุที่พัฒนาขึ้น

3.1 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบวิถีชีวิตใหม่ เพื่อป้องกันโรคโควิด 19 ของผู้สูงอายุ พบว่า กลุ่มทดลองมีระดับความพึงพอใจต่อรูปแบบในทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีระดับพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

3.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ใช้รูปแบบต่อประสิทธิผลของรูปแบบ พบว่า ผู้สูงอายุอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน มีความเห็นต่อรูปแบบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นว่า รูปแบบมีประสิทธิผล รูปแบบเกิดประโยชน์ และเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุในการป้องกันโควิด 19 อย่างชัดเจน รูปแบบมีความถูกต้องครอบคลุม มีสาระครอบคลุมประเด็นที่จำเป็นต่อการปฏิบัติของผู้สูงอายุ มีองค์ความรู้ที่ถูกต้อง รูปแบบมีประสิทธิภาพ เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบประกอบกับมีกิจกรรมการเรียนรู้หลากหลาย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องให้ความเห็นว่าการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ได้จริง ใช้ได้ง่ายและสะดวก มีความเหมาะสมทั้งในเรื่องของเวลา กิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับประโยชน์ และรูปแบบได้รับการยอมรับจากผู้ใช่ ดังจะเห็นได้จาก หลังเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อรูปแบบในระดับปานกลางมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.14 สิ่งที่ได้เรียนรู้จากรูปแบบ คือ ผู้ใช้ได้นำรูปแบบสู่การปฏิบัติจริง และยืนยันว่าจะนำไปปฏิบัติต่อไปเป็นประจำตลอดจนผู้มีส่วนได้-ส่วนเสียยินดีให้ความร่วมมือ

4. ผลการทดสอบสมมติฐาน ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปฏิเสธสมมติฐาน H_0 และยอมรับสมมติฐาน H_1 ทั้ง 7 สมมติฐาน ดังนี้

4.1 หลังใช้รูปแบบวิถีชีวิตใหม่เพื่อป้องกันโรคโควิด 19 ผู้สูงอายุมีความรู้เกี่ยวกับโรคโควิด 19 ดีกว่าก่อนการใช้รูปแบบ

4.2 หลังใช้รูปแบบวิถีชีวิตใหม่เพื่อป้องกันโรคโควิด 19 ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการใส่หน้ากากอนามัยอย่างเป็นปกติวิสัยดีกว่าก่อนการใช้รูปแบบ

4.3 หลังใช้รูปแบบวิถีชีวิตใหม่เพื่อป้องกันโรคโควิด 19 ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการล้างมือด้วยสบู่และน้ำยาฆ่าเชื้อ อย่างเป็นปกติวิสัยดีกว่าก่อนการใช้

4.4 หลังใช้รูปแบบวิถีชีวิตใหม่เพื่อป้องกันโรคโควิด 19 ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการรักษาระยะห่างทางสังคมอย่างเป็นปกติวิสัยดีกว่าก่อนการใช้รูปแบบ

4.5 หลังใช้รูปแบบวิถีชีวิตใหม่เพื่อป้องกันโรคโควิด 19 ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมดีกว่าก่อนการใช้รูปแบบ

4.6 หลังใช้รูปแบบวิถีชีวิตใหม่เพื่อป้องกันโรคโควิด 19 ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อรูปแบบที่พัฒนาขึ้น

4.7 รูปแบบวิถีชีวิตใหม่เพื่อป้องกันโรคโควิด 19 ผู้สูงอายุที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

ผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ผลศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับวิถีชีวิตใหม่เพื่อป้องกันโรคโควิด 19 ของผู้สูงอายุ

1.1 ความรู้เกี่ยวกับโควิด 19 ของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 70.5 ประเด็นความรู้ที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำ ได้แก่ 1) การใส่หน้ากากอนามัยจะทำให้หายใจไม่สะดวกและสมองอาจขาดออกซิเจน ซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายถึงชีวิตได้ ทำให้เข้าใจได้ว่าผู้สูงอายุตั้งคำถามที่ว่า “การใส่แมสตลอดทำให้เหนื่อยง่าย หายใจไม่ทัน อึดอัด เวลาไปไหนมาไหนบางที่ก็ใส่บ้างไม่ใส่บ้าง ไม่ได้ใส่แมสป้องกันตนเองตลอดเวลา” (VHV4) 2) มีความเข้าใจที่ผิดเกี่ยวกับการใส่หน้ากากอนามัย ทำให้เกิดความกลัวและไม่กล้าสวมใส่หน้ากากอนามัยยิ่งทำให้มีโอกาสติดเชื้อโควิด 19 ได้ง่ายขึ้น เช่นเดียวกับคำถามที่ว่า “ถ้ามีคนไม่ปฏิบัติไม่ใส่แมสก็จะทำให้ไม่สามารถป้องกันโควิด 19 โดยเฉพาสายพันธุ์โอมิครอน เวลาเดินทางไปไหนมาไหนก็จะทำให้ติดได้ง่ายขึ้น ยิ่งสายพันธุ์นี้ด้วย” (VHV4) สอดคล้องกับการสำรวจพฤติกรรมป้องกันโควิด 19 เกี่ยวกับการสวมหน้ากากอนามัย ผลการสำรวจ พบว่า หลังจากรัฐบาลมีมาตรการผ่อนปรนการปฏิบัติการสวมหน้ากากอนามัยก็ไม่เคร่งครัด ประชาชนสวมใส่แต่ใส่ไม่แนบชิดกับใบหน้า (Department of Medical Services, 2021)

1.2 วิถีชีวิตใหม่เพื่อป้องกันโรคโควิด 19 ของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย

1.2.1 พฤติกรรมการสวมหน้ากากอนามัย ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการสวมหน้ากากอนามัย อยู่ในระดับดีมาก ข้อที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ แนะนำบุคคลในบ้านของท่านให้สวมหน้ากากอนามัยทุกครั้ง ระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับดี ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ไม่ใช้หน้ากากอนามัยร่วมกันกับบุคคลในครอบครัวเนื่องจาก ผู้สูงอายุบางกลุ่มจะเข้าใจว่าเมื่อใส่หน้ากากอนามัยจะเกิดความกังวลว่าจะหายใจไม่สะดวกและกลัวว่าจะทำให้เกิดภาวะขาดออกซิเจน และในส่วนข้อที่ว่า “ไม่ใช้หน้ากากอนามัยร่วมกันกับบุคคลในครอบครัว” กลุ่มตัวอย่างได้ให้เหตุผลว่าเมื่ออยู่ในบ้านผู้สูงอายุจะเกิดความรู้สึกว่าปลอดภัยเพราะเป็นพื้นที่ที่ปลอดภัย และจากการที่ได้ไปสัมภาษณ์ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างก็ให้ข้อมูลว่าเมื่ออยู่ในบ้าน ผู้สูงอายุจะเกิดความรู้สึกว่าปลอดภัย เพราะคนที่อยู่ในบ้านก็คือ ญาติพี่น้องเราเอง และ สอบถามกันตลอดว่าเดินทางไปไหน ที่ไหนมาบ้าง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ศรุตานนท์ ขอบประดิษฐ์(2020) กล่าวถึงประชาชนจำเป็นต้องการการปรับตัว มีการปรับตัวโดยการสวมหน้ากากอนามัยเพื่อไม่ให้รับเชื้อโควิด 19 โดยเห็นว่าวิธีดังกล่าวช่วยลดโอกาสการระบาดของโรคโควิด 19 ได้

1.2.2 พฤติกรรมการล้างมือด้วยสบู่และน้ำยาฆ่าเชื้อ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการล้างมืออยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ หลังการล้างมือแล้วควรลด จด การสัมผัสพื้นผิว หรือสิ่งของต่าง ๆ การปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ล้างมือทุกครั้ง ก่อนและหลัง ทำกิจกรรมต่าง ๆ การปฏิบัติอยู่ในระดับดีเนื่องจาก เป็นแนวทางปฏิบัติพื้นฐานที่ง่าย และไม่ยาก และช่วยป้องกันโควิด 19 ที่ตีรูปแบบหนึ่ง ที่ช่วยป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ จันทน์ เจริญศรี (2020) ประชาชนจะมีความตระหนักในเรื่องการดูแลสุขภาพ การป้องกันเชื้อไวรัส และการเกิดโรคระบาดเพิ่มขึ้น จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง พฤติกรรม ลดการมีปฏิสัมพันธ์ทางกายกับบุคคล และให้ความสำคัญกับการรักษาสุขอนามัยที่มีมือ มากขึ้นจนเกิดความคุ้นชินและกลายเป็นพฤติกรรมใหม่ เป็นต้น

1.2.3 พฤติกรรมการรักษาระยะห่างทางสังคม ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการเว้นระยะห่างทางสังคม อยู่ในระดับดี ข้อที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ จดกิจกรรมการออกกำลังกายในที่สาธารณะ ฟิตเนสหรือโรงยิม ที่มีการรวมคนจำนวนมาก ระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ เว้นระยะห่างในการป้องกันไวรัสโควิด 19 อย่างน้อย 1-2 เมตร ระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับดี เนื่องจาก การรับรู้และความเชื่อของบุคคลต่อมาตรการการเว้นระยะห่างทางสังคม รับรู้ถึงความเสี่ยงต่อการเกิดโรค และรับรู้ถึงความรุนแรงของโรคที่จะส่งผลเสียต่อสุขภาพ จะส่งผลจูงใจทำให้บุคคลตัดสินใจแสดงพฤติกรรมการปฏิบัติตามมาตรการการเว้นระยะห่างทางสังคมเพื่อป้องกันไม่ให้ตนเองได้รับผลกระทบทางสุขภาพจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 และผลการวิจัยสอดคล้องกับการศึกษาของภวรัญชน์ ลิ้มตระกูล (2020) ที่ศึกษากรณีศึกษาการระบาดของโรคโควิด-19 จากจีนแผ่นดินใหญ่สู่ประเทศไทยที่ ผลการวิจัยระบุว่าผลกระทบของการแพร่กระจายโรคโควิดเกี่ยวข้องกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารถึงภาวะเสี่ยงของประชาชนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนในสังคม โดยเฉพาะการสร้างมาตรการการดำเนินวิถีชีวิตใหม่ที่ถือปฏิบัติกันทั่วโลกคือการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing)

1.2.4 พฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคม ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมอยู่ในระดับดี ข้อที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ หากไม่ได้ลงทะเบียนไทยชนะจะลงทะเบียนในแบบบันทึกที่ทางร้านค้า หรือ หน่วยงานราชการเตรียมไว้ ระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ หากมีความเสี่ยงต่อโรคโควิด 19 ไม่ปกปิดข้อมูลส่วนตัวของตนเอง ระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับดี เนื่องจาก ศบค. ได้ให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนครอบคลุมทุกด้านในทุกวันในเรื่องของการลงทะเบียนไทยชนะ และได้เน้นย้ำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นต่อการทำงานของรัฐบาลที่พยายามควบคุมการระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 จึงทำให้ประชาชนมีทัศนคติทางบวกต่อการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด 19 ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาการสำรวจความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันการติดเชื้อ ไวรัสโควิด 19 ในประชาชนชาวจีนในช่วงการระบาดใหญ่ของไวรัสโควิด19 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาที่ศึกษาถึงทัศนคติต่อการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ที่ได้ทำการศึกษาจากประชากรชาวจีนในช่วงที่มีการแพร่ระบาดอย่างหนัก พบว่าประชาชนชาวจีน มีทัศนคติเชิงบวกที่มองว่าประชาชนจะสามารถเอาชนะโควิดได้ จะต้องอาศัยความอดทน และอาศัยความร่วมมือกันของทุกฝ่ายจึงจะสามารถช่วยยับยั้งการแพร่ระบาดของโควิด 19 ได้ (Zhong et al.,2020)

2. ผลการวิจัยนี่ยอมรับสมมติฐาน 7 ข้อ ดังนี้

2.1 หลังใช้รูปแบบวิถีชีวิตใหม่เพื่อป้องกันโรคโควิด 19 ผู้สูงอายุมีความรู้เกี่ยวกับโรคโควิด 19 ดีกว่าก่อนการใช้รูปแบบ โดยพบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังใช้รูปแบบ 4 สัปดาห์ สูงกว่าระยะติดตามผล 8 สัปดาห์

อาจเนื่องมาจากความรู้ที่เกิดขึ้นที่ได้รับมาทั้งทางตรง เช่น การถ่ายทอดจากผู้ให้ความรู้ หรือเกิดจากการทบทวนอ่านเอง ถ้าไม่ได้รับการกระตุ้นหรือไม่ได้รับการทบทวนอย่างต่อเนื่อง จะส่งผลต่อการวัดผลความรู้ อย่างในกรณีของการศึกษาค้างนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการเปรียบเทียบระดับความรู้ และจากการที่เว้นช่วงของการติดตามผลเป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ รวบรวมประมาณ 2 เดือน ก็มีความเป็นไปได้ที่จะทำให้คะแนนความรู้ของกลุ่มตัวอย่างลดลง สอดคล้องกับแนวคิดของบลูม (1956) ระยะเวลาในการวัดผลของความรู้ ไม่ได้มีความสัมพันธ์ต่อระดับความรู้แบบแปรผันตรงเสมอไป เพราะในบางครั้งถ้าระยะเวลาในการวัดผลที่นานเกินไป ทำให้เกิดความล้า และหมดความสนใจต่อสิ่งที่เร้าที่ศึกษา อย่างไรก็ตามทั้งนี้ก็ยังขึ้นอยู่กับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์อีกทางหนึ่ง ในการวิจัยครั้งนี้ เมื่อพิจารณาตามรายชื่อพบว่าข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อย ได้แก่ ผู้ที่ติดเชื้อโควิด 19 ไม่ถูกต้อง จะไม่สามารถส่งต่อเชื้อไวรัสให้คนอื่นเมื่อไม่มีอาการไข้ ดังจะเห็นได้ว่า ความรู้นั้นเป็นพื้นฐานสำคัญ ถ้ามีความรู้ไม่ถูกต้อง อาจมีผลต่อพฤติกรรมในการป้องกัน การติดเชื้อไวรัสโควิด 19 ซึ่งอาจจะทำให้เกิดการแพร่ระบาดได้มากยิ่งขึ้นดังนั้นในการรณรงค์เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความรู้แก่ประชาชน เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด และอาจเป็นผลมาจากการให้ข้อมูลข่าวสารจากศูนย์บริหารสถานการณ์โควิด 19 (ศบค.) ที่ได้ให้ข้อมูลข่าวสารในทุกช่องทาง รวมถึงข้อมูลข่าวสารในชุมชน จาก อสม. ผู้นำชุมชน หรือ นโยบายระดับชาติจากกระทรวงสาธารณสุข และร้อยละ 46.10 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี และ ประกอบอาชีพบริหารการร้อยละ 27.40 ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติเกี่ยวกับการติดเชื้อไวรัสโควิด 19 ของประชาชนในประเทศมาเลเซีย (Azlan, Hamzah, Sern, Ayub, & Mohamad, 2563) ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโควิด 19 อยู่ในระดับสูง ได้ตอบคำถามได้ถูกต้องร้อยละ 80.50

2.2 หลังใช้รูปแบบวิถีชีวิตใหม่เพื่อป้องกันโรคโควิด 19 ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการใส่หน้ากากอนามัย อย่างเป็นปกติวิสัยดีกว่าก่อนการใช้รูปแบบ โดยผู้วิจัยเปรียบเทียบ ความแตกต่างพฤติกรรมวิถีชีวิตใหม่ด้านการสวมหน้ากากอนามัย ของกลุ่มทดลอง ก่อนใช้รูปแบบ หลังใช้รูปแบบ 4 สัปดาห์ และระยะติดตามผล 8 สัปดาห์ พบว่า ระดับการปฏิบัติของกลุ่มทดลอง ก่อนใช้รูปแบบ หลังใช้รูปแบบ 4 สัปดาห์ และระยะติดตามผล 8 สัปดาห์ อย่างน้อย 1 คู่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเนื่องมาจากแต่ทั้งนี้การที่ติดตามผลเป็นระยะเวลา 1 และ 2 เดือน ประกอบกับบางช่วงของโรคโควิด 19 สถานการณ์ของโรคคลี่คลาย ซึ่งอาจจะส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาลดความตระหนักต่อการดูแลสุขภาพด้วย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการส่งเสริมสุขภาพเมื่อ บุคคลรับรู้ถึงประโยชน์ของการปฏิบัติกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพหรือคำนึงถึงคาดการณ์ถึงประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับ ก็จะเป็นแรงจูงใจในการปฏิบัติกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพ (Pender et al., 2006) ซึ่งสอดคล้องกับ สถานการณ์การป้องกันโรคโควิด 19 ในปัจจุบัน หมายความว่าไม่รู้สึกรีดอัดหรือลำบากใจต่อการสวมใส่ หน้ากากอนามัย และสามารถเว้นระยะห่างทางสังคมได้และล้างมือ ก็จะทำให้บุคคลดังกล่าวเกิดพฤติกรรมในการป้องกันตนเอง และสอดคล้องกับการศึกษาของ อภิวิติ อินทเจริญ และคณะ (2021) พบว่า การใส่หน้ากากอนามัยทุกครั้งเมื่อออกจากบ้าน หรือ ทุกช่วงเวลาที่ต้องพูดคุยกับบุคคลอื่นๆ จะสามารถช่วยป้องกันการติดเชื้อไวรัสโควิด 19 ได้

2.3 หลังใช้รูปแบบวิถีชีวิตใหม่เพื่อป้องกันโรคโควิด 19 ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการล้างมือด้วยสบู่และ น้ำยาฆ่าเชื้อ อย่างเป็นปกติวิสัยดีกว่าก่อนการใช้ โดยผู้วิจัยเปรียบเทียบความแตกต่างพฤติกรรมวิถีชีวิตใหม่ ด้านพฤติกรรมการล้างมือของกลุ่มทดลอง ระหว่างก่อนใช้รูปแบบ หลังใช้รูปแบบ 4 สัปดาห์ และระยะติดตามผล 8 สัปดาห์ พบว่า ระดับการปฏิบัติของกลุ่มทดลอง ก่อนใช้รูปแบบ หลังใช้รูปแบบ 4 สัปดาห์ และระยะติดตามผล 8 สัปดาห์ มีอย่างน้อย 1 คู่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F=29.708$, $df=1.026$, $p<0.001$)

เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่า ก่อนใช้รูปแบบ และ หลังใช้รูปแบบ 4 สัปดาห์ กลุ่มทดลองมีระดับการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P\text{-value} < 0.05$ โดย พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังใช้รูปแบบ 4 สัปดาห์ สูงกว่าก่อนใช้รูปแบบ ก่อนใช้รูปแบบ และ ระยะติดตามผล 8 สัปดาห์ กลุ่มทดลองมีระดับการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P\text{-value} < 0.05$ โดยพบว่า คะแนนเฉลี่ยระยะติดตามผล 8 สัปดาห์ สูงกว่าก่อนใช้รูปแบบ หลังใช้รูปแบบ 4 สัปดาห์ และ ระยะติดตามผล 8 สัปดาห์ กลุ่มทดลองมีระดับการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P\text{-value} < 0.05$ โดยพบว่า คะแนนเฉลี่ยระยะติดตามผล 8 สัปดาห์ สูงกว่าหลังใช้รูปแบบ 4 สัปดาห์ อาจเนื่องมาจากการล้างมือเป็นสิ่งที่ทำได้ไม่ยาก และโรคโควิด 19 มีสาเหตุจากไวรัสโควิด 19 ซึ่งอนุภาคของไวรัสชนิดนี้สามารถกลายพันธุ์ แพร่กระจายและติดต่อได้ง่ายมาก มีหน้าซำยังทำให้เกิดอาการรุนแรงต่อปอดด้วย จากความสำคัญในส่วนนี้เสริมเข้าไปและยังด้วยผู้สูงอายุเป็นช่วงวัยที่มีความเปราะบางของร่างกายภูมิคุ้มกันต่ำ จึงได้ให้ความสำคัญกับโรคชนิดนี้และเมื่อยังได้ปฏิบัติต่อเนื่องเป็นระยะเวลานานทำให้ผู้สูงอายุเกิดความเคยชินในการปฏิบัติจนกลายเป็นพฤติกรรม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ นัชชา ยันติ และ ธธิธา เวียงปฏี (2022) ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมและการดูแลสุขภาพของประชาชนตำบลคลองหนึ่งภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด 19 พบว่า พฤติกรรมการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโควิด 19 ที่ประชาชนปฏิบัติมากที่สุด ได้แก่ การล้างมือด้วยสบู่หรือใช้เจลแอลกอฮอล์ล้างมือบ่อย ๆ ซึ่งเป็นไปตามแนวทางการแนวทางปฏิบัติเพื่อการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโควิด 19 สำหรับประชาชนทั่วไปและกลุ่มเสี่ยงของ กรมควบคุมโรค โดยเน้นย้ำให้กลุ่มประชาชน มีการเว้นระยะห่างจากผู้อื่นอย่างน้อย 1-2 เมตร สวมใส่หน้ากากอนามัยหรือหน้ากากผ้าตลอดเวลา เมื่ออยู่นอกบ้าน และการล้างมือบ่อย ๆ ด้วยสบู่หรือเจล แอลกอฮอล์ทุกครั้งหลังใช้ห้องน้ำภายหลังจากที่ไอหรือจาม หรือภายหลังสัมผัสจุดเสี่ยงที่มีผู้ใช้งานร่วมกันในที่สาธารณะ (Department of Disease Control, 2021)

2.4 หลังใช้รูปแบบวิถีชีวิตใหม่เพื่อป้องกันโรคโควิด 19 ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมมารักษาระยะห่างทางสังคมอย่างเป็นปกติวิสัยดีกว่าก่อนการใช้รูปแบบ โดยผู้วิจัยเปรียบเทียบความแตกต่างพฤติกรรมวิถีชีวิตใหม่ด้านพฤติกรรมเว้นระยะห่างทางสังคมของกลุ่มทดลอง ก่อนใช้รูปแบบ หลังใช้รูปแบบ 4 สัปดาห์ และระยะติดตามผล 8 สัปดาห์ พบว่า ระดับการปฏิบัติของกลุ่มทดลอง ก่อนใช้รูปแบบ หลังใช้รูปแบบ 4 สัปดาห์ และระยะติดตามผล 8 สัปดาห์ อย่างน้อย 1 คู่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F=84.057$, $df=1.035$, $p<0.001$) เมื่อ เปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่า ก่อนใช้รูปแบบ และ หลังใช้รูปแบบ 4 สัปดาห์ กลุ่มทดลองมีระดับการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P\text{-value} < 0.05$ โดยพบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังใช้รูปแบบ 4 สัปดาห์ สูงกว่าก่อนใช้รูปแบบ ก่อนใช้รูปแบบ และ ระยะติดตามผล 8 สัปดาห์ กลุ่มทดลองมีระดับการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P\text{-value} < 0.05$ โดยพบว่า คะแนนเฉลี่ยระยะติดตามผล 8 สัปดาห์ สูงกว่าก่อนใช้รูปแบบ หลังใช้รูปแบบ 4 สัปดาห์ และ ระยะติดตามผล 8 สัปดาห์ กลุ่มทดลองมีระดับการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P\text{-value} < 0.05$ โดยพบว่า คะแนนเฉลี่ยระยะติดตามผล 8 สัปดาห์ สูงกว่าหลังใช้รูปแบบ 4 สัปดาห์ อาจเนื่องมาจากการเว้นระยะห่างที่ซึ่งเป็นมาตรการที่สำคัญทางสาธารณสุข ได้แก่ การยืนเว้นระยะห่าง 1-2 เมตร การลดการทำกิจกรรมร่วมกัน ฯ และสืบเนื่องจากที่ต้องให้ความสำคัญกับมาตรการนี้กับผู้สูงอายุ เพราะผู้สูงอายุบางคนชอบที่จะทำกิจกรรมที่ต้องอยู่ใกล้กัน เช่น การพูดคุยกันกับเพื่อนบ้าน การทำกิจกรรมหรืองานอดิเรกร่วมกันกับเพื่อนบ้าน หรือ แม้กระทั่งกับญาติพี่น้อง เป็นต้น ดังนั้นการเว้นระยะห่าง หรือ ลดการทำกิจกรรมที่ต้องทำร่วมกัน เป็นมาตรการที่ช่วงป้องกันการติดเชื้อไวรัสโควิด 19 และยังเมื่อได้ปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าวต่อเนื่องซ้ำ ๆ ต่อเนื่องเป็นระยะเวลานานจนกลายเป็นความเคยชินที่จะมองว่าการเว้นระยะห่างไม่ใช่เรื่องยากซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ นางลักษณ โทบ้นลือภพ

และคณะ (2020) ที่ได้ศึกษา การรับรู้ ทศนคติ ต่อมาตรการการเว้นระยะห่างทางสังคมและผลต่อการปฏิบัติตัวตามมาตรการ สุขภาพจิตและคุณภาพชีวิตของประชาชน ในจังหวัดลำปางในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 พบว่าการรับรู้และทัศนคติต่อมาตรการการเว้นระยะห่างทางสังคมร่วมกันทำนายการปฏิบัติตัวตามมาตรการการเว้นระยะห่างทางสังคมร้อยละ 34.10 ($r^2 = .341, P < .001$) หมายถึง ค่าคะแนนที่เพิ่มขึ้นของทัศนคติต่อมาตรการการเว้นระยะห่างทางสังคมที่เพิ่มขึ้นมีผลต่อระดับความวิตกกังวล ผลการวิจัยเป็นไปตามทฤษฎีแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ (Health Belief Model; HBM) ของโรเซนสต็อกและคณะ (Rosenstock et al. 1988) ที่ได้กล่าวถึงปัจจัยทางด้านการรับรู้ในเรื่องการรับรู้ภาวะคุกคาม(perceived threat) ถึงภัยอันตรายของไวรัสโควิดที่สามารถแพร่กระจาย ได้ง่ายทำให้ต้องมีการเว้นระยะห่างเพื่อความปลอดภัย และสอดคล้องกับการศึกษาของภวัญญ์ ลิ้มตระกูล (2020) ที่ศึกษากรณีศึกษาการระบาดของโรคโควิด 19 จากจีนแผ่นดินใหญ่สู่ประเทศไทยที่ ผลการวิจัยระบุว่าผลกระทบของการแพร่กระจายโรคโควิดเกี่ยวข้องกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารถึงภาวะเสี่ยงของ ประชาชนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนในสังคม โดยเฉพาะการสร้างมาตรการการดำเนินวิถีชีวิตใหม่ที่ ถือปฏิบัติกันทั่วโลกคือการเว้นระยะห่างทางสังคม (social distancing)

2.5 หลังใช้รูปแบบวิถีชีวิตใหม่เพื่อป้องกันโรคโควิด 19 ผู้สูงอายุมิพบพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมดีกว่าก่อนการใช้รูปแบบ โดยผู้วิจัยเปรียบเทียบความแตกต่างการปฏิบัติพฤติกรรมวิถีชีวิตใหม่ ด้านพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม ของกลุ่มทดลอง ก่อนใช้รูปแบบ หลังใช้รูปแบบ 4 สัปดาห์ และระยะติดตามผล 8 สัปดาห์ พบว่า การปฏิบัติของกลุ่มทดลอง ก่อนใช้รูปแบบ หลังใช้รูปแบบ 4 สัปดาห์ และระยะติดตามผล 8 สัปดาห์ อย่างน้อย 1 คู่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F=78.339, df=1.037, p<0.001$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่า ก่อนใช้รูปแบบ และ หลังใช้รูปแบบ 8 สัปดาห์ กลุ่มทดลองมีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P\text{-value} < 0.05$ โดยพบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังใช้รูปแบบ 4 สัปดาห์ สูงกว่าก่อนใช้รูปแบบ ก่อนใช้รูปแบบ และ ระยะติดตามผล 8 สัปดาห์ กลุ่มทดลองมีระดับการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P\text{-value} < 0.05$ โดยพบว่า คะแนนเฉลี่ยระยะติดตามผล 8 สัปดาห์ สูงกว่าก่อนใช้รูปแบบ หลังใช้รูปแบบ 4 สัปดาห์ และ ระยะติดตามผล 8 สัปดาห์ กลุ่มทดลองมีระดับการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P\text{-value} < 0.05$ โดย พบว่า คะแนนเฉลี่ยระยะติดตามผล 8 สัปดาห์ สูงกว่าหลังใช้รูปแบบ 4 สัปดาห์ อาจเนื่องมาจากความรับผิดชอบต่อสังคมจะเห็นได้ว่ายังคงมีความสำคัญมากถือได้ว่าเป็นมาตรการในการป้องกันการเกิดโรคได้ดี ยกตัวอย่างจากสถานการณ์จริงเช่น ภายหลังจากที่ไปในพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดโรค เช่น พื้นที่ที่แออัด หรือ ไปยังบริเวณที่มีกลุ่มผู้คนที่พลุกพล่าน และเมื่อเรารับรู้ตัวเองดีเพื่อไม่ให้คนอื่นต้องได้รับผลกระทบไปด้วย หรือเมื่อป่วยเป็นโรคต้องมีความจำเป็น ที่ต้องกักบริเวณตัวเอง ให้ครบ ตามระยะเวลา 14 วัน ซึ่งสอดคล้องกับเอกสารทางวิชาการของ Kotler (2005) ได้นำเสนอการเสริมสร้างจิตสาธารณะและเสียสละเพื่อส่วนรวมเพื่อการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนให้ดีขึ้น ภายใตการตัดสินใจเลือกใช้ทรัพยากรขององค์กรเพื่อความรับผิดชอบต่อสังคม หรือบางครั้งอาจจะใช้คำวากิจการรรมช่วยเหลือสังคม (Corporate social initiatives) ภายใตเงื่อนไขของ ความถูกต้องโปร่งใส การมีจริยธรรมที่ดีโดยมุ่งคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกิจการและสังคมโดยรวม และสอดคล้องกับการศึกษาของ สานิตย์ หนูนิล (2564) ที่พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงาน ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรในช่วงวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ประกอบด้วย ปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยด้านการสร้างความผูกพันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และ ปัจจัยด้านนโยบายความรับผิดชอบต่อสังคม หมายความว่าผู้นำเปรียบเสมือนศูนย์รวมจิตใจภายในชุมชน ดังนั้นผู้นำที่ดีจะมีอิทธิพลต่อการสร้างความตระหนักรู้ถึงความรับผิดชอบต่อสังคม จะช่วยลดการแพร่ระบาดของโควิด 19 กล่าวคือ ถ้าผู้นำชุมชนเป็นที่รักใคร่ หรือ เป็นที่ศรัทธาของลูกบ้าน และถ้าผู้นำชุมชน

ให้ความสำคัญในเรื่องนี้ ก็จะมีอิทธิพลต่อลูกบ้านหรือชาวบ้านในชุมชนที่จะประพฤติปฏิบัติต่อการป้องกันโควิด 19 ในชุมชนได้

2.6 หลังใช้รูปแบบวิถีชีวิตใหม่เพื่อป้องกันโรคโควิด 19 ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ผลการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบในภาพอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาทางด้านประกอบด้วย ด้านวิทยากร ด้านสถานที่/ระยะเวลา/อาหาร และด้านความรู้ความเข้าใจ ผลการประเมินอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับการศึกษาของสุชนิษฐ์ สังขสูตร และจอมเดช ตรีเมฆ (2564) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ในสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 ของมหาวิทยาลัยรังสิต พบว่า มีความพึงพอใจต่อรูปแบบอยู่ในระดับปานกลาง

2.7 รูปแบบวิถีชีวิตใหม่เพื่อป้องกันโรคโควิด 19 ผู้สูงอายุที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ ผลการใช้รูปแบบเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ทั้ง 6 ข้อ หลังใช้รูปแบบวิถีชีวิตใหม่สูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ และผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ แสดงให้เห็นว่า รูปแบบของการวิจัยนี้มีประสิทธิภาพ ด้วยคุณลักษณะ 4 ประการ คือ มุ่งองค์ความรู้ถูกต้องครอบคลุม (Accuracy) มีประสิทธิภาพ (Efficiency) รูปแบบได้รับการยอมรับจากผู้ใช้อย่างกว้างขวาง และสามารถบรรลุเป้าหมายได้ (Achievable/ Attainable) สอดคล้องกับมาตรฐานการตรวจสอบรูปแบบของมัสกัต และคณะ (2021) ที่ประกอบด้วย มาตรฐานความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) มาตรฐานความเป็นประโยชน์ (Utility Standards) มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standards) และมาตรฐานด้านความถูกต้องครอบคลุม (Accuracy Standards)

ข้อเสนอแนะ

1. ควรจะมีการศึกษาในกลุ่มประชากรกลุ่มอื่นด้วย เช่น การนำรูปแบบวิถีชีวิตใหม่ไปใช้กับกลุ่มเปราะบาง และทำการเปรียบเทียบกันระหว่างผู้สูงอายุ กับ กลุ่มเปราะบาง เป็นต้น เพื่อจะได้เห็นว่าผลรูปแบบการป้องกันแตกต่างกันหรือไม่
2. หน่วยงานสาธารณสุข และองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ควรนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างพฤติกรรมวิถีชีวิตใหม่ เพื่อปรับให้เข้ากับบริบทของตนเองและชุมชน
3. ชุมชนที่เกี่ยวข้องสามารถนำรูปแบบไปต่อยอดร่วมกับความร่วมมือของภาครัฐ เพื่อเพิ่มกลยุทธ์หรือกิจกรรมการเสริมสร้างวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนต่อไป
4. ควรมีการศึกษาพฤติกรรมกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อโควิด 19 ในกลุ่มผู้ป่วยโรคเรื้อรัง เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่ครอบคลุมครบทุกกลุ่ม
5. ควรศึกษาเชิงลึกถึงสาเหตุ แนวทางการป้องกัน ในกลุ่มผู้ป่วยโรคเรื้อรังที่มีโรคร่วม เพื่อศึกษาถึงสาเหตุ ปัจจัย แนวทางการป้องกันที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

References

- Azlan, A. A., Hamzah, M. R., Sern, T. J., Ayub, S. H., & Mohamad, E. (2020). Public knowledge, attitudes and practices towards COVID-19: A cross-sectional study in Malaysia. *PLOS ONE*, 15(5), e0233668. doi: 10.1371/journal.pone.0233668
- Chaiwat, T., et al. (2020). *Lifestyle behaviors in Thai households affect the spread of COVID. -19*. [Online]. Retrieved from: <https://businessto-day.co/covid-19/18/04/2020>

- Charoensri, C., (2020). *Analysis of 7 New Normals that may be seen in Thai society on the day that COVID-19 disappears*. Accessible from <https://www.pptvhd36.com/news/hot-issues/124543>
- Chobpradit, S., (2020). How does the Covid 19 crisis affect social change? Covid 19 Crisis Affect Social Change. *Chaiyaphum Review Journal*, 3(2), 1-14.
- Inthacharoen, A., Kanchanaphum, K., Tansakul, K., and Pattapatan, S., (2021). Factors influencing the behavior to prevent coronavirus disease 2019 of the people in Kho Hong Municipality. *Songkhla Province Community Public Health Council Journal*, 3(2) (May – August).
- Khamsaen, N., (2020). Knowledge, attitude, and behavior to protect yourself from COVID-19 infection. of the people of U Thong District Suphanburi Province. *King Mongkut's College of Nursing Journal*, 4(1), 33-49
- Limtrakul, P., (2020). Periscope relations: A case study of the COVID-19 outbreak. From mainland China to Thailand. *Thai Journal of East Asian Studies*, 24(2), 74-93.
- Noonil, S., (2021). Factors influencing corporate social responsibility operations during crises. The spread of coronavirus disease 2019: a case study of industrial organizations large scale in Bangkok and surrounding areas, *Journal of Management Science* 8(1), (2021); 17-37
- Pender, N. J., Murdaugh, C. L., & Parsons, M. A. (2006). *Health promotion in nursing practice* (5th ed). Upper Saddle River, N.J.: Pearson Education.
- Phillip Kotler and Nancy Lee. (2005). *Corporate Social Responsibility*. Published by John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey.
- Tobanluephop, N., et al. (2020). Perception, attitude and knowledge towards social distancing measures and the effect on compliance with the measures. Mental health and quality of life of the people in Lampang Province during the COVID-19 outbreak. *Northern Health Academic Journal*, 8(1) (January–June).
- World Health Organization. (2020). *Coronavirus*. Available from <https://www.who.int/thailand/health-topics/coronavirus>.
- Yanti,N., and Wiangpati, T., (2022). Self-care behavior. Under the situation of the spread of the coronavirus disease-19 among the people of Khlong Nueng Subdistrict. Khlong Luang District Thum Thani Province. *Valaya Alongkorn Research and Development Journal under royal patronage Science and Technology*, 17(1), 57-70.
- Zhong, B. L., et al. (2020). Knowledge, attitudes, and practices towards COVID-19 among Chinese residents during the rapid rise period of the COVID-19 outbreak: A quick online cross-sectional survey. *International Journal of Biological Sciences*, 16(10), 1745–1752.

รูปแบบการจัดการปัญหาหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกร จังหวัดระจวบคีรีขันธ์

MODEL FOR MANAGERIAL SOLUTION OF AGRICULTURISTS 'HOUSEHOLD DEBT PROBLEM
PRACHUABKIRIKHAN PROVINCE

พิสนธ์ โบว์สุวรรณ¹, ภคมน โภคะธีรกุล, และธิติมา โห้ล่ายอง

Pisan Bosuwan¹, Pakkamon Phokatirakul, and Thitima Holamyong

สาขาวิชานวัตกรรมการจัดการ วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Innovative Management, Rattanakosin College of Innovation Management, Thailand

Email: pisan8855@gmail.com¹

Received 8 March 2023; Revised 30 April 2024; Accepted 30 April 2024.

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินการจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกร 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกรเมื่อจำแนกจากลักษณะประชากร 3) อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อจำนวนหนี้สิน ครัวเรือนของเกษตรกร กับ การจัดการหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกร 4) เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกร การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมผสานวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างได้แก่เกษตรกร และผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 17 รายจากการสุ่มแบบเจาะจงวิเคราะห้ แก่น สาระและการตีความ และนำผลการวิจัยมาทดสอบยืนยันด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ จากกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยเกษตรกร จำนวน 500 คน การวิเคราะห์ข้อมูลด้วย สถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ เพียร์สัน และสมการถดถอยเชิงพหุ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านการจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกรในจังหวัดระจวบคีรีขันธ์อยู่พบว่าในระดับปานกลาง 2) ด้านเปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกรเมื่อจำแนกจากลักษณะประชากรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อจำนวนหนี้สิน ครัวเรือนของเกษตรกร กับ การจัดการหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกรพบว่า เป็นเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ.01 4) ด้านรูปแบบการจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกรประกอบด้วย การจัดการปัญหาหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกร = 1.208 ค่าคงที่ + .539เข้าร่วมโครงการแก้ปัญหานี้ครัวเรือนของเกษตรกร .365การบริโภคสินค้าและบริการที่เกินพอดี + .263ภาวะเศรษฐกิจ คุณภาพและขนาดที่ดิน +.206ปัจจัยจิตลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

คำสำคัญ: การจัดการ; หนี้สินครัวเรือน; เกษตรกร; จังหวัดระจวบคีรีขันธ์

Abstract

The three purposes of this research were to 1) evaluated managerial solution of Agriculturists 'Household debt problem Prachuabkirikhan Province. 2) compare managerial solution of Agriculturists 'Household debt problem among respondents, attitude verified by

demographic factors. 3) explain correlation between affecting factors with managerial solution of Agriculturists 'Household debt problem. 4) present model for managerial solution of Agriculturists 'Household debt problem. This research is a mixed research method which consists of qualitative research. The sample group includes farmers and related parties, a total of 17 cases, from a purposive random sampling analysis of the essence, content, and interpretation and the research results are tested and confirmed with quantitative research. From the sample group consisting of 500 farmers, data analysis using statistics, percentage, mean, standard deviation. Pierson correlation analysis and multiple regression equations

The research results show that 1) Management of solving household debt problems of farmers in the province Prachuap Khiri Khan was found to be at a moderate level. 2) In terms of comparing the opinions of the sample groups towards solving household debt problems of farmers when classified by demographic characteristics, they are significantly different at the .05 level. 3) In terms of the relationship between factors that affect Amount of debt Farmer's household with the management of farmers' household debt, it was found to be positive, significant at the .01 level. 4) The model for managing the household debt problem of farmers consists of managing the household debt problem of farmers = 1.208 constant value + .539 joining the project to solve the household debt problem of farmers_365 excessive consumption of goods and services. + .263Economic conditions Land quality and size +.206 Psychological factors characteristic of the sample.

Keywords: Managerial; Solution; Household debt problem; Prachuabkirikhan Province.

บทนำ

เกษตรกรรม เป็นอาชีพของคนไทยมายาวนานจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทยประกอบอาชีพการเกษตร ผลิตผลการเกษตร เป็นสินค้า ส่งออกที่ทำรายได้มาสู่ประเทศเป็นลำดับหนึ่ง มาช้านาน เศรษฐกิจของประเทศขึ้นอยู่กับอาชีพการเกษตรเป็นสำคัญ (Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2016) แต่ในมุมมองอีกด้านหนึ่ง เกษตรกรส่วนมากเป็นผู้ยากจนต้องกู้ยืมเงินทุนมาใช้ในการประกอบอาชีพและเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว จึงทำให้เกษตรกรมีหนี้สินล้นพ้นตัวเป็นลูกหนี้รายใหญ่ของภาครัฐและเอกชน ไร้อำนาจการต่อรอง ตกอยู่ในฐานะเสียเปรียบพ่อค้าคนกลางซึ่งเป็นผู้กำหนดราคาผลิตผลเกษตรกรรมขึ้นต้น (Channarongkul, 2011) และจากข้อมูลของ Office of Agricultural Economics คาดการณ์หนี้สินครัวเรือนเกษตรกรปี 2564 มีประมาณ 262,317 บาท/ครัวเรือน เพิ่มขึ้น 16.5% เทียบปี 2563 มีหนี้สิน 225,090 บาท/ครัวเรือนและเพิ่มขึ้นประมาณ 18.4% จากปี 2562 มีหนี้สินเกษตรกรเฉลี่ย 221,490 บาท/ครัวเรือน แต่หากเทียบระยะเวลา 2 ปี หลังการระบาดของโควิด-19 หนี้สินเกษตรกรเพิ่มขึ้น 74% จากปี 2561 ก่อนจะมีการระบาดของโควิด-19 เกษตรกรมีหนี้สินเกษตรกรเฉลี่ย 150,636 บาท/ครัวเรือน หนี้สินส่วนใหญ่ยังคงเป็นหนี้สินจากการกู้ยืมเพื่อการเกษตร ได้แก่ การซื้อปัจจัยการผลิต เช่น พันธุ์ ปุ๋ย ยา อาหารสัตว์ และเกือบทั้งหมดเป็นการกู้ยืมจากสถาบันการเงินในระบบ และเป็นหนี้สินระยะยาวมากกว่า 5 ปีขึ้นไป ภาคได้มีหนี้สินเพิ่มขึ้นมาก ส่วนใหญ่เป็นหนี้สินนอกการเกษตร เช่น ซื้อที่ดิน/ทรัพย์สินนอกการเกษตร ลงทุนในธุรกิจนอกการเกษตร การศึกษา และเพื่อการอุปโภคบริโภค

จากการ การแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลให้แรงงานคืนถิ่นจำนวนมาก ลูกหลานเกษตรกร กลับไปต่อยอดอาชีพพ่อแม่ มีการกู้เงินทั้งเพื่อซื้อที่ดิน และซื้อปัจจัยการผลิตทั้ง ซื้อพันธุ์พืช สัตว์ ซื้อปุ๋ย ซื้อยา อาหารสัตว์”-ข้อมูลล่าสุดของหนี้สินแต่ละภาคในปี 2563 หนี้สินเกษตรกร(เก็บข้อมูลระหว่างเดือนพ.ค.2563-เม.ย.2564) เมื่อเทียบช่วงเดียวกันของปีก่อนหน้า พบภาพรวมเกษตรกรทั่วประเทศมีหนี้สิน 225,090 บาท/ครัวเรือน เพิ่มขึ้น 2% จากปีก่อนหน้า ที่มีหนี้สิน 221,490 บาท/ครัวเรือน แบ่งเป็น ภาคใต้มีหนี้สิน 285,357 บาท/ครัวเรือน เพิ่มขึ้น 87% จากปีก่อนหน้าที่มีหนี้สิน 152,828 บาท/ครัวเรือน ภาคกลางมีหนี้สิน 212,926 บาท/ครัวเรือนลดลง 9% จากปีก่อนหน้าที่มีหนี้สิน 234,735 บาท/ครัวเรือน (ฉันทานนท์ วรรณเขจร, 2022)

ปี 2564 สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ประเมินรายได้เงินสดทางการเกษตรมีแนวโน้มลดลง เนื่องจาก มีผลผลิตด้านการเกษตรหลายชนิด ราคาอาจปรับตัวลดลง แสดงให้เห็นว่า อัตราการเพิ่มขึ้นของหนี้สิน ครัวเรือนภาคเกษตรมากกว่าการเพิ่มขึ้นของทรัพย์สินทางการเกษตร และรายงานการศึกษาหนี้สินเกษตรกร ไทยของ TDRI (Pouponsakorn et al., 2015) พบว่า ในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา ตลาดสินเชื่อชนบทมีความ เปลี่ยนแปลงจากการกู้ยืมในระบบมาเป็น การกู้ยืมในระบบที่คิดดอกเบี้ยต่ำและอนุมัติได้ได้ง่ายขึ้นโดยสถาบัน การเงินของรัฐ ที่ส่วนใหญ่ ให้การช่วยเหลือแก่เกษตรกร กลุ่มเกษตรกร หรือ สหกรณ์ ด้วยอัตราดอกเบี้ยที่สูง มาก ทั้งในรูปของสินเชื่อปลอดดอกเบี้ยหรือดอกเบี้ยต่ำการให้เช่าที่ดินหรือเช่าซื้อในราคาที่ต่ำกว่าตลาด ค่อนข้างมาก (Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2016) เพื่อช่วยการขายปัจจัยการผลิตให้มี เงินทุนหมุนเวียนในการผลิตและจำหน่ายผลผลิตในราคาที่ต่ำกว่าราคาตลาดมาก แต่ก็ยังพบว่าเกษตรกรที่ไม่ สามารถชำระคืนหนี้ได้ตามกำหนดเวลา

สถาบันการเงินของรัฐที่สนับสนุนสินเชื่อในขณะนี้ กำลังประสบกับปัญหาหนี้ด้อย คุณภาพในระดับที่ สูงโดยเฉลี่ยมีสัดส่วนปริมาณลูกหนี้ด้อยคุณภาพต่อปริมาณลูกหนี้คงเหลือทั้งหมดประมาณร้อยละ 38.7 สูงสุด ร้อยละ 79 จากปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผลการดำเนินงานสถาบันการเงินของรัฐไม่ สามารถช่วยแก้ไขปัญหานี้ของเกษตรกรได้อย่างยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับหนี้สิน หนี้ครัวเรือน คือ ภาระทางการเงินของภาคครัวเรือนอันเกิดจากการก่อหนี้โดย การกู้ยืมเงินจาก สถาบันการเงินต่าง ๆ ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยเก็บข้อมูล เพื่อนำมาใช้จ่ายใช้สอยใน ครัวเรือน หาก ครัวเรือนเห็นว่าผลตอบแทนจากการนำเงินไปลงทุนมากกว่าต้นทุนการกู้ยืมก็อาจทำการก่อหนี้ เพื่อ นำมาลงทุนได้เช่นเดียวกัน ภาวะหนี้ครัวเรือนไทย โสมรค์มี จันทรรัตน์ และคณะ (2020) ได้ทำการศึกษา เกี่ยวกับครัวเรือนเกษตรไทยในวิกฤติ โควิด-19 พบว่า สถานะทางเศรษฐกิจและการเงินที่แตกต่างกันส่งผลทำ ให้ผลกระทบจากวิกฤติครั้งนี้ แตกต่างกันระหว่างครัวเรือน โดยในภาพรวมครัวเรือนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับ ผลกระทบต่อรายได้ นอกภาคเกษตรเป็นอันดับแรก ตามมาด้วยรายได้ในภาคเกษตร ซึ่งครัวเรือนในภาคใต้ ให้ความสำคัญ มากกว่าภาคอื่น ๆ โดยรวมร้อยละ 75 ของครัวเรือนมีแรงงานตกงาน หรือถูกลดเวลาทำงาน โดยมี สัดส่วนสูงที่สุดในภาคเหนือ และภาคใต้ (ร้อยละ 90) ตามมาด้วยภาคอีสาน (ร้อยละ 75) และต่ำสุดใน ภาค กลาง (ร้อยละ 70) และโดยเฉลี่ย 1.5 คนต่อครัวเรือน โดย ร้อยละ 60 ของครัวเรือน มีแรงงาน ตกงานมากกว่า 1 คน และ ร้อยละ 9 ของครัวเรือนมีแรงงานตกงานย้ายมาจากต่างจังหวัด แรงงานที่ ตกงานส่วนใหญ่อยู่ใน ภาคบริการมากที่สุด (ร้อยละ 50) ตามมาด้วยภาคเกษตรและก่อสร้าง โดย แรงงานในภาคใต้ มาจากภาค บริการสูงที่สุด ส่วนภาคเหนือและอีสาน มีแรงงานมาจากภาคก่อสร้างสูง กว่าภาคอื่น ๆ ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า ณ ขณะนี้ครัวเรือนเกษตร มีแรงงานที่พร้อมทำงาน จำนวนมาก โจทย์ที่สำคัญนอกเหนือจากการ เยียวยาที่ทั่วถึงและเพียงพอ คือจะทำอย่างไรที่จะพลิก วิกฤติเป็นโอกาส และเปลี่ยนให้แรงงานเหล่านี้เป็นกำลัง สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น และภาค เกษตรไทยในระบบเศรษฐกิจหลังโควิด-19 อย่างไรก็ตาม

เสาวณี จันทะพงษ์, ประภัสสร เพ็ญน้อย และ สุพิชา พันธเสน (2021) กล่าวว่า หนี้สินครัวเรือนไทยอยู่ในระดับที่สูงของระบบเศรษฐกิจและสังคมไทย ในระดับจุลภาคสะท้อนให้เห็นว่า ครัวเรือนจะมีเงินออมอยู่ในระดับที่ต่ำสำหรับใช้ในอนาคต หากระดับครัวเรือนไม่สามารถดูแลตัวเอง และครอบคลุมได้ จะส่งผลให้รัฐต้องเพิ่มสวัสดิการสังคม ซึ่งจะสร้างภาระทางการคลังของประเทศ และในที่สุดจะเป็นปัจจัยที่ทำให้การขยายตัวของการบริโภคและการขยายตัวทางเศรษฐกิจในระยะข้างหน้าชะงักได้ รวมทั้งต่อประสิทธิภาพของมาตรการในการกระตุ้นเศรษฐกิจ โดย ณ ไตรมาสที่ 1 ปี พ.ศ. 2564 หนี้ครัวเรือนไทยทั้งระบบมีจำนวน 14.13 ล้านล้านบาท ส่วนใหญ่เป็นการก่อหนี้ระยะสั้น เพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภค ซึ่งไม่ก่อให้เกิดรายได้และครัวเรือนแบกรับภาระจ่ายหนี้ผ่อนส่งสูง โดยหนี้สินเชื้อเข้าซื้อรถยนต์และจักรยานยนต์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง โดยวิกฤตโควิด-19 ส่งผลให้หนี้ ครัวเรือนของหลายประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกขยับสูงขึ้น โดยของประเทศไทยมีระดับที่สูงขึ้นมาจากทั้งมูล หนี้ที่เพิ่มขึ้นและเศรษฐกิจที่หดตัว

โดยเฉพาะเกษตรกรใน จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ เป็นหนี้ในระบบกว่าร้อยละ 40 (Office of Agricultural Economics, 2014) ข้อมูลจากศูนย์วิจัยกสิกรไทย ระบุว่า คนพึ่งพาเงินกู้ในระบบมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเป็น 3.76% นับว่าเป็นการเพิ่มขึ้นที่สูงขึ้นมาก เมื่อเทียบกับเดือนมีนาคมที่ระดับ 2.47% เรื่องนี้ได้สะท้อนให้เห็นว่าคนไทยกำลังประสบกับปัญหาการเป็นหนี้ในระบบนอกจากนั้น สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งของการเกิดปัญหาหนี้ของครัวเรือนเกษตรกร เกิดมาจากการที่รายจ่ายที่ไม่เพียงพอกับรายได้ และหนึ่งในต้นตอหนี้สินเกษตรกรที่มีมายาวนาน คือ ต้นทุนการผลิตสูง ราคาผลผลิตต่ำ มีการใช้แรงงานจากเครื่องจักรมากกว่าแรงงานคน ทำให้เกษตรกรต้องเช่าหรือซื้อเครื่องจักรกลทางการเกษตร รวมถึงกรณีผลผลิตทางการเกษตรลดลงเนื่องจากภัยธรรมชาติต่าง ๆ เป็นต้น

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นจังหวัดภาคใต้ของประเทศไทย ลักษณะภูมิรัฐศาสตร์ อยู่ในพื้นที่เหมาะสม กับการประกอบกิจการ หลากหลาย ทั้ง เกษตรกรรม และการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวของอุตสาหกรรม แต่ประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมยังคงมีความยากจนและเป็นหนี้ครัวเรือนทั้งในระบบและนอกระบบ อยู่ในระดับสูงสาเหตุหลักของการเป็นหนี้ของครัวเรือน เกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เกิดจากสาเหตุอะไรและการจัดการแก้ไขปัญหามันจะต้องมีรูปแบบอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินการจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกรในจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกรเมื่อจำแนกจากลักษณะประชากร
3. เพื่ออธิบาย ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อจำนวนหนี้สิน ครัวเรือนของเกษตรกร กับการจัดการหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกร
4. เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกร

สมมติฐานการวิจัย

การวิจัยนี้มีสมมติฐานการวิจัยสี่ข้อ คือ 1) สมมติฐานที่ 1 การจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกรในจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ไม่อยู่ในระดับมาก 2) สมมติฐานที่ 2 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกรเมื่อจำแนกจากลักษณะประชากร ไม่มีความแตกต่าง 3) สมมติฐานที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สิน ครัวเรือนของเกษตรกร ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างกับ

การจัดการแก้ไขปัญหานี้สินครัวเรือนของเกษตรกร 4) สมมติฐานที่ 4 ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการแก้ไขปัญหานี้สินของครัวเรือนของเกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์สามารถพยากรณ์การจัดการแก้ไขปัญหานี้สินครัวเรือนของเกษตรกร ได้เกินร้อยละ 30

ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตด้านเนื้อหา

เริ่มจากปัญหาและสาเหตุของหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกร จะทำการศึกษาภาพรวมสาเหตุหลักของการเกิดหนี้สินของเกษตรกร ประกอบด้วย สภาพะ การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ของประเทศและการค้าระหว่างประเทศ ที่ส่งผลกระทบต่อการเกิดหนี้สินของเกษตรกร พฤติกรรมการดำรงชีวิตและการอุปโภคบริโภค สินค้าของเกษตรกรและสมาชิกในครัวเรือน การตลาด ภายในและภายนอกประเทศ การค้าผูกขาดจากกลุ่มนายทุนใหญ่ นโยบายการแก้ปัญหาของภาครัฐ ด้วยการศึกษาเอกสาร รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ในการรวบรวมข้อมูล จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วยกรรมการผู้จัดการ ธนาคาร การเกษตรและสหกรณ์ สหกรณ์ภาคการเกษตร กองทุน พัฒนาและพัฒนากษตรกร กองทุนภายใต้การกำกับของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และธนาคารพาณิชย์ ในพื้นที่การศึกษา เกษตรกร ผู้ก่อหนี้ ผู้ประกอบการขายสินค้าทางการเกษตร นายทุนหรือตัวแทนผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าทางการเกษตร จำนวน 17 ราย ด้วยคำถามที่มีโครงสร้าง และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม นำผลการรวบรวมข้อมูล มาทำการวิเคราะห์ แก่นสาระตีความ แล้วสรุปผลลัพธ์ เพื่อทำการ นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ และสร้างตัวชี้วัด สำหรับการ วิเคราะห์ เชิงปริมาณเพื่อ ทดสอบยืนยันผลลัพธ์ ด้วยการศึกษาสมการถดถอยเชิงพหุ และการวิเคราะห์ปัจจัย ยืนยันผลลัพธ์ และสร้างเป็นตัวแบบการจัดการหนี้สินเกษตรกร ด้วยการประชุมกลุ่มของผู้เชี่ยวชาญ

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยเลือก กลุ่มเกษตรกร 10,150 ราย จะทำการสุ่มตัวอย่างแบบเป็นขั้นตอนและคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างจากแนวคิดของ ยามาเน ได้จำนวน 390 ราย

ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่การศึกษา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ขอบเขตด้านระยะเวลา

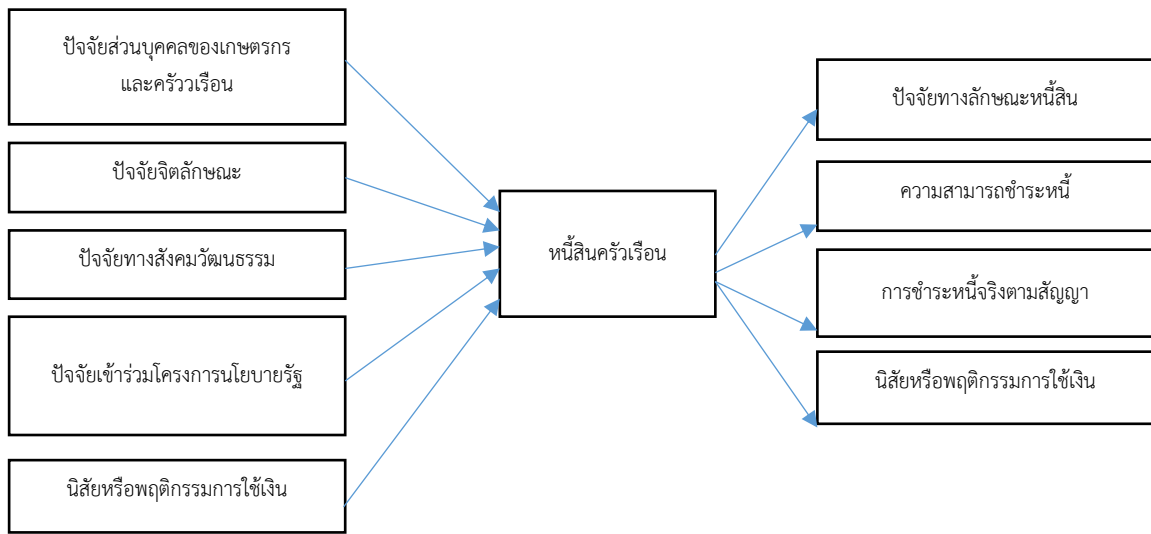
ประมาณ ตุลาคม พ.ศ. 2563 ถึง กันยายน พ.ศ. 2565

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะทำการทบทวน วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังนี้

- 1) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับ ความยากจน และการเป็นหนี้ แนวคิดหนี้สินครัวเรือน
- 2) ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหนี้ของครัวเรือน
- 3) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเป็นหนี้
- 4) ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหนี้และความสามารถในการชำระหนี้ ภาวะหนี้สินครัวเรือน
- 5) แนวคิดและทฤษฎีการจัดการปัญหาหนี้สินครัวเรือน งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อยู่ในแต่ละหัวข้อสรุปเพื่อนำไปสู่การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิด

รูปที่ 1 กรอบแนวคิด

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี อาศัยข้อมูลทุติยภูมิจากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและข้อมูล ทุติยภูมิเริ่มต้นด้วยการศึกษาเชิงคุณภาพ ได้แก่ การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและทำการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเพื่อหาข้อสรุปเบื้องต้นในปัญหาและอุปสรรครวมถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหนี้ของครัวเรือนเกษตรกรจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผลการวิจัยในขั้นตอนการศึกษาเชิงคุณภาพ จากการทบทวน วรรณกรรม และเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อนำไปสู่การสร้างคำถามการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย สมมติฐานการวิจัย ทำการทบทวน วรรณกรรม เพื่อให้ได้กรอบความคิด และนำไปสู่การสร้าง แบบสอบถามที่จะเป็นเครื่องมือการวิจัย เชิงปริมาณ ซึ่งเป็นการวิจัยที่มุ่งหาข้อเท็จจริงและข้อสรุปเชิงปริมาณโดยการใช้ข้อมูลที่เป็นตัวเลขเป็นหลักฐานยืนยันความถูกต้องของข้อค้นพบและสรุป ผลของการวิเคราะห์เชิงคุณภาพและการวิเคราะห์เชิงปริมาณจะนำ สังเคราะห์เป็นข้อคำถามเพื่อสอบถามเชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวนสิบเจ็ดท่านจากสามแหล่ง ได้แก่ ผู้แทนธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ผู้แทนสถาบันการเงินที่สนับสนุนโครงการพักชำระหนี้เกษตรกร ผู้นำชุมชน เกษตรกรในพื้นที่ เพื่อทำการสังเคราะห์ตัวแบบการจัดการหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกร แล้วใช้การประชุมกลุ่มจากผู้เชี่ยวชาญ ด้านสินเชื่อเกษตรกร ผู้เชี่ยวชาญการเกษตร ผู้เชี่ยวชาญสหกรณ์การเกษตร ผู้แทนกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร รวม 5 ท่าน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปที่ตอบสนองวัตถุประสงค์ การศึกษาวิจัย และแบบจำลองการจัดการหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกร ครั้งนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย กรรมการผู้จัดการ ธนาคารการเกษตรและสหกรณ์ สหกรณ์ภาคการเกษตร กองทุน ฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร กองทุนภายใต้การกำกับของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และธนาคารพาณิชย์ ในพื้นที่การศึกษา เกษตรกร ผู้ก่อหนี้ ผู้ประกอบการขายสินค้าทางการเกษตร นายทุนหรือตัวแทนผู้ประกอบการรับซื้อ ผลผลิตทางการเกษตร จำนวน 17 ราย ด้วยคำถามที่มีโครงสร้าง และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม นำผลการรวบรวมข้อมูล มาทำการวิเคราะห์ แก่นสาระ ดีความ แล้วสรุปผลลัพธ์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยเลือกกลุ่มเกษตรกร ในจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 457,428 ราย คน จะทำการสุ่มตัวอย่างแบบเป็นขั้นตอนและคำนวณขนาดกลุ่ม ตัวอย่างจากแนวคิดของ ยามาเน่ จำนวน 402 คน แต่เพื่อความสะดวกในการใช้สถิติผู้วิจัย จึงใช้กลุ่มตัวอย่าง 500 คน

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ สร้างจากผลลัพธ์ของการทบทวนเอกสารการทบทวนวรรณกรรมแนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม นำมาสร้างแบบสอบถามและปรึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อสรุปเป็นข้อคำถาม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่แบบสอบถาม (Questionnaire) ดังนี้

1. ผู้วิจัยนำผลลัพธ์จากการวิจัยเชิงคุณภาพและการสืบค้นข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ ตำรา และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาตีความ หาข้อสรุป

2. สร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) แบบลิเคิร์ท (Likert ration scales) ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ตอนที่ 2 การจัดการแก้ไข ปัญหาหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกรในจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการแก้ไข ปัญหาหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกรในจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์

3. การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ด้วยวิธีการหาค่าดัชนีความ สอดคล้อง IOC (Index of item objective congruence) เสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิง เนื้อหา โดยคัดเลือกประเด็นคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป โดยทำหนังสือจากวิทยาลัย นวัตกรรมจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดินแดน โดยขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบความเที่ยงตรง ของเครื่องมือการวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ได้ค่าความเที่ยงตรงที่ 0.884

4. การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการโดยนำไปทดลอง (Tryout) กับกลุ่มเกษตรกร จำนวน 30 คน หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.786 (Cronbach, 1990)

5. นำแบบสอบถามที่ได้ไปใช้เก็บข้อมูลจริง

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากวิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดินแดน

2. ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูล เดือนมิถุนายน-กันยายน พ.ศ. 2565

3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือน ของเกษตรกรในจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ กับการจัดการแก้ไขปัญหานี้สินครัวเรือนของเกษตรกรในจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ ใช้การวิเคราะห์สหสัมพันธ์เพียร์สัน

3. การวิเคราะห์แบบจำลองของการจัดการแก้ไขปัญหานี้สินครัวเรือนของเกษตรกรในจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Linear Regression)

สรุปผลการวิจัย

1) ประเมินการจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกรในจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ สาเหตุหลักของ หนี้สินครัวเรือน มาจาก ปัจจัยภายนอกที่ควบคุมไม่ได้ เช่น การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้ กำลังแรงงานที่ ออกไปประกอบอาชีพอื่น นอกพื้นที่ ต้องถูกเลิกจ้างทำให้ ครัวเรือนที่รายได้จากการทำการเกษตรไม่พอเพียงอยู่แล้ว ต้องประสบปัญหาอย่างด้านรายได้ประจำ ประกอบกับนโยบายการปิดประเทศและ ปิด สถานที่ แออัด ส่งผลให้ตลาด ต้องปิดตัวลง ส่งผลกระทบต่อการจำหน่ายผลผลิตเกษตรกรที่เป็นหนี้สถาบันการเงินอยู่แล้ว เมื่อไม่สามารถชำระหนี้สินตามวงรอบได้ และถูกเร่งรัดหนี้สิน จำเป็นต้อง พึ่งเงินกู้ยืมระบบที่ดอกเบี้ยสูงมากมาผ่อนผัน หนี้สถาบันการเงินและใช้ในการยังชีพในช่วงเวลาดังกล่าว ส่วนปัจจัยภายในที่มีผลต่อหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกร เกิดจาก ปัจจัยการกล่อมเกลாதางสังคมและวัฒนธรรมไทยที่ส่งผล ต่อจิตลักษณะ ค่านิยม วิถีประชาของเกษตรกร ที่มองเห็นความสุขชั่วแล่นมากกว่าความสุขยั่งยืนและหลงระเริงกับ มายาของ ค่านิยม สินค้าเงินผ่อนที่ไม่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีพ จนเกิด หนี้สินล้นพ้นตัวไม่สามารถจัดการได้

ตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 พบว่า การจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกร ภาพรวมมี ค่าเฉลี่ย 3.08 อยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีความสามารถจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนได้แก่ด้าน สามารถชำระหนี้ครบตามสัญญา มีค่าเฉลี่ย 3.18 อยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่รองลงมาได้แก่ ด้านสามารถ จัดการหนี้สินทุกอย่าง ด้วยเงินมีมาจากการขายสินค้าเกษตรกรรมที่ผลิตมีค่าเฉลี่ย 3.14 อยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่น้อยที่สุดได้แก่ด้านสามารถลดจำนวนหนี้ครัวเรือนในเวลาหนึ่งปีมีค่าเฉลี่ย 3.01 อยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับการวิจัยเชิงคุณภาพ

2 การเปรียบเทียบการจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สิน ครัวเรือนของเกษตรกรจากกลุ่มตัวอย่างจำแนกด้วย ลักษณะประชากรของกลุ่มตัวอย่างพบว่ามีความแตกต่างกันทุกลักษณะประชากรอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ.05 สอดคล้องกับผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

3 เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สิน ครัวเรือนของ เกษตรกร กับการจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกรพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการแก้ไขปัญหา หนี้สิน ครัวเรือนของเกษตรกรมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 กับการจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกร สอดคล้องกับการวิจัยเชิงคุณภาพจากการ สัมภาษณ์เจาะลึก

4 ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สินของครัวเรือนของเกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สามารถพยากรณ์การจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกร ได้เกินร้อยละ 30 พบว่า พบว่า ปัจจัยที่มี ผลต่อการจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกร จังหวัดประจวบคีรีขันธ์สามารถ พยากรณ์ การ จัดการแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกร จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้ร้อยละ 53.1 โดยมีตัวแปรพยากรณ์ ประกอบด้วย การเข้าร่วมโครงการแก้ปัญหานี้ครัวเรือนของเกษตรกร การบริโภคสินค้าและบริการที่เกินพอดี ปัจจัยทางเศรษฐกิจ คุณภาพและขนาดที่ดินและปัจจัยจิตลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง ร่วมกันพยากรณ์ การแก้ไข ปัญหานี้สินครัวเรือนของเกษตรกรได้เกินร้อยละ30 จึงปฏิเสธสมมติฐานศูนย์ และยอมรับสมมติฐานแย้งว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สินของครัวเรือนของเกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์สามารถ พยากรณ์การจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกร ได้เกินร้อยละ 30 สำหรับ รูปแบบการจัดการแก้ ปัญหาหนี้สินของครัวเรือนของเกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประกอบด้วยการจัดการปัญหานี้สิน ครัวเรือนของเกษตรกร = 1.208 ค่าคงที่ + .539เข้าร่วมโครงการแก้ปัญหานี้ครัวเรือนของเกษตรกร _ .365

การบริโภคสินค้าและบริการที่เกินพอดี + .263ภาวะเศรษฐกิจ คุณภาพและขนาดที่ดิน +.206ปัจจัยจิตลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

การอภิปรายผล

1 การแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกร จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ประสบความสำเร็จ ระดับหนึ่ง เท่านั้น เนื่องจากมีปัจจัยในเชิงลบหลายปัจจัยเช่นปัจจัยจิตลักษณะของเกษตรกรที่มั่งมัน ยึดติดกับนโยบายประชานิยม จนเกินไป รอคอยความช่วยเหลือจากภาครัฐ เป็นหลัก ไม่ปรับเปลี่ยน พฤติกรรมในการบริโภคสินค้าและบริการ ที่ราคาสูงและมีความจำเป็นน้อย และชอบขอการเกี่ยวข้องกับอบายมุข ทุกประเภททำให้การจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกรเป็นไปอย่างยากลำบาก ปัญหาหลักอยู่ที่ตัวเกษตรกร ดังมายาคติ วงจร อุบาทว์ (vicious cycles) สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Harnpichai, 2563) ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพหนี้สิน ครัวเรือนเกษตรกรเป็นหนี้เฉลี่ย 83,992.50 บาท ส่วนใหญ่เป็น หนี้ในระบบ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเป็นแหล่งกู้ยืมหลักของครัวเรือนเกษตรกร และกู้ยืม เพื่อใช้ในการผลิต กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูก มันสำปะหลังจะมีหนี้สินโดยเฉลี่ยน้อยกว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าว กลุ่ม เกษตรกรผู้ปลูกอ้อยมีหนี้สินไม่แตกต่างไปจากกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือน เกษตรกรในจังหวัดลพบุรีพบว่า การออม รายได้นอกภาคการเกษตร และรายจ่ายในภาคการเกษตร เป็น ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงลบต่อปริมาณหนี้สิน ในขณะที่ รายจ่ายนอกภาคการเกษตร เป็นปัจจัยที่มี ความสัมพันธ์เชิงบวกต่อปริมาณหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร และ (jeaphan et all, 2553 pp. 18-19) และ (Damrongwarangkul et all, 2550 p. 1) ได้อธิบายถึงที่มาของคนจนในสังคมไทยซึ่งเมื่อประเทศเริ่มพัฒนาวิธีการผลิตแบบทุนนิยม ความยากจนยุคใหม่ซึ่งมีความยากจนที่ขึ้นอยู่ กับการมีรายได้ไม่พอกับรายจ่าย ผลการพัฒนาทำให้กลุ่มคนบางส่วน ได้แก่ นายทุน ผู้ประกอบการรายใหญ่และคนชั้นกลางได้ประโยชน์และร่ำรวยขึ้น แต่คนส่วนใหญ่กลับ ยากจนลงโดยเปรียบเทียบ ปัญหาเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจในสังคมสมัยใหม่นั้นเป็นผลมา จากการพัฒนาประเทศตามแนวคิดทฤษฎีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจทำให้คนจนจากภาคเกษตรถูกปล่อยปละละเลย เกิดปัญหาหนี้สินล้นพ้นตัวตามมา เป็นปรากฏการณ์ที่ เกิดขึ้นสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสุกานดา กลิ่นขจร และนรรฐ์ รื่นกวี (2555 หน้า 78-82) พบว่า สาเหตุของหนี้สินเกิดจากปัญหาเชิงโครงสร้างของกลไกต่างๆ ภายในสังคมที่เข้ามา ดำเนินการจัดสรรปันส่วนให้แก่คนจนที่ไม่เท่าเทียมกัน จนกลายเป็นเงื่อนไขที่ไม่เป็นธรรมใน สังคม เนื่องจากกลุ่มคนรวยมักมีโอกาสได้รับประโยชน์จากการจัดสรรปันส่วนมากกว่ากลุ่ม คนจน คนยากจนส่วนใหญ่มีแต่แรงงาน ระบบสังคมของบังคลาเทศเอื้อต่อการขูดรีดค่าจ้าง แรงงาน ทำให้คนยากจนเสียเปรียบ แต่คนยากจนเหล่านั้นเป็นคนที่ความซื่อสัตย์และมีวินัย ทางการเงินถึงแม้จะยากจนและมีหนี้สินมาก ก็พยายามที่จะชดใช้หนี้โดยไม่มีเจตนาที่จะ บิดพลิ้ว ซึ่งแตกต่างจากคนที่มีความดีแต่ไม่ค่อยจะชำระหนี้้นนอกจากนี้ปัจจัยด้านโครงสร้าง ประชากรที่เปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะเป็นขนาดครัวเรือน จำนวนเด็ก ผู้สูงอายุในครัวเรือน อายุของหัวหน้าครัวเรือน และระดับการศึกษาของสมาชิกในครัวเรือนล้วนมีผลต่อการใช้จ่ายอุปโภคบริโภคของครัวเรือนทั้งสิ้น

2 การเปรียบเทียบการจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สิน ครัวเรือนของเกษตรกรจากกลุ่มตัวอย่างจำแนกด้วยลักษณะประชากรของกลุ่มตัวอย่างพบว่ามีความแตกต่างกันทุกลักษณะประชากรอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ (Leetrakul, 2562) ทำการวิเคราะห์ความยากจนของผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงราย โดยมี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้ ความยากจนของผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น ได้แก่ระดับการศึกษาต่ำ และ

การขาดเตรียมความพร้อม ก่อนเกษียณอายุ ในขณะที่ปัจจัยที่ส่งผลให้ความยากจนของผู้สูงอายุลดลง คือ การทำงานหลังเกษียณอายุ จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่เพิ่มขึ้น การมีเงินออมในครัวเรือน และการอาศัยในพื้นที่เมือง

3 พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สิน ครัวเรือนของเกษตรกรมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับการจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สิน ครัวเรือนของเกษตรกร สอดคล้องกับการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เจาะลึกสอดคล้องกับ (Chaiyanond and Sangunwong) สมาชิกสหกรณ์การเกษตรเป็นหนี้กับสหกรณ์การเกษตร เหตุผลอันดับแรก คือ กู้ยืมเงินจากสหกรณ์ เพื่อใช้ในการเกษตร 2) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติ มีจำนวน 16 ตัวแปร ประกอบด้วย ปัจจัยส่วนบุคคล 5 ตัวแปร

4 พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกร จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สามารถ พยากรณ์ การจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกร จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้ร้อยละ 53.1 โดยมีตัวแปรพยากรณ์ ประกอบด้วย การเข้าร่วมโครงการแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกร การบริโภคสินค้าและบริการที่เกินพอดี ปัจจัยทางเศรษฐกิจ คุณภาพและขนาดที่ดินและปัจจัยจิตลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง ร่วมกันพยากรณ์ การแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกรได้เกินร้อยละ 30 สอดคล้องกับ งานของ (Office of Economics Agriculture, 2557) ที่ศึกษาหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรและขนาดของเงินกู้ที่เหมาะสม พบว่าตัวแปรที่มีผลต่อการชำระหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกร ถ้าเกษตรกรกู้เงินจากแหล่งเงินทุนในสถาบัน จะมีโอกาสชำระหนี้เพิ่มขึ้น แรงงานในครัวเรือนเกษตรกร ถ้ามีแรงงานในครัวเรือนมากขึ้นโอกาสที่จะชำระหนี้เพิ่มขึ้น ที่ดินเกษตรกร เมื่อเกษตรกรมีที่ดินมากขึ้น จะมีโอกาสชำระหนี้เพิ่มขึ้น สำหรับความสัมพันธ์ของตัวแปรหนี้สินครัวเรือน ของตัวแปรหนี้ครัวเรือนเกษตรกรกับปัจจัยต่าง ๆ ประกอบด้วย ปัจจัย ขนาดครัวเรือน เนื้อที่ถือครองทำการเกษตร และสัดส่วนแรงงานต่อสมาชิกครัวเรือนทั้งหมด และพบว่ามูลค่าหนี้สินสะสมมีความสัมพันธ์กับระยะเวลา ยิ่งระยะเวลามากขึ้น จะมีแนวโน้มหนี้สินสะสมเพิ่มมากขึ้น และเมื่อมีพื้นที่ถือครองทำการเกษตรเป็นจำนวนมาก จะส่งผลให้หนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรเพิ่มมากขึ้น โดยความสัมพันธ์สอดคล้องกับสถิติหนี้สินและมูลค่าทรัพย์สิน โดยหนี้สินและมูลค่าทรัพย์สินมีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกัน

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

รูปแบบการจัดการแก้ไขปัญหาหนี้สินของครัวเรือนของเกษตรกร ประกอบด้วย

1. เกษตรกรควรเข้าร่วมในโครงการแก้ไขปัญหาหนี้สิน ตามนโยบายของรัฐบาล
2. เกษตรกร ต้อง ลด ละ เลิก การใช้จ่ายเงิน ทั้งที่หามาได้จากการจำหน่ายผลผลิต และจากการกู้ยืมในการจับจ่ายใช้สอย สินค้าและบริการที่เกินความจำเป็นในการดำรงชีพ
3. ต้องเปลี่ยน ความคิดในการ ใช้จ่ายและการกู้ยืมเงินมาใช้จ่าย ควรพิจารณา อัตราดอกเบี้ย ระยะเวลาผ่อนชำระ และลด ละ เลิก อบายมุขที่ทำให้สิ้นเปลือง เงินในการดำรงชีวิตของครอบครัว

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยเพื่อนำไปใช้ประโยชน์

1. เกษตรกรจะต้องไม่เพิกเฉยในการชำระค่าผ่อนหนี้เงินกู้จากสถาบันการเงิน เพื่อไม่ให้ต้องเสียค่าเบี้ยปรับที่เป็นการเพิ่มจำนวนหนี้ขึ้นและควร วางแผนทางการเงินโดยเฉพาะ การชำระเงินกู้โดยอาศัยการทำบัญชีครัวเรือน
2. ลด ความเลื่อมใสศรัทธา ในศาสนา เช่น ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า สร้างอุโบสถ มีผลต่อการก่อหนี้ หากรายได้ในอนาคตเพิ่มขึ้น และทำให้ค่าใช้จ่ายในปัจจุบันเพิ่มขึ้น งดซื้อสินค้าเงินผ่อนที่มีแรงจูงใจให้ซื้อสินค้ามากยิ่งขึ้น

3. เพิ่มขยาย พื้นที่ทำกินให้มากขึ้นในขนาดที่ดินเท่าเดิม เช่นการประยุกต์หลัก ปรัชญา เศรษฐกิจ พอเพียง หรือการปรับเปลี่ยนพื้นที่ดิน ตามแนวคิดโคก หนอง นา เพื่อใช้ผลผลิตในการ บริโภค อาหารประจำวัน โดยไม่ต้องพึ่งพาสินค้าจากตลาด

4. สมาชิก ครุฑเรือนที่อยู่ในวัยทำงาน ควรช่วยแสวงหา รายได้ ให้ครอบครัว จากการทำงาน เสริมนอกพื้นที่เท่าที่ทำได้

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ทำการวิจัยแสวงหากระบวนการนโยบายของรัฐบาลที่เหมาะสมและเกิดประสิทธิผลในการ จัดการแก้ไขปัญหาหนี้สิน เกษตรกรทั้งระบบ

2. วิจัยรูปแบบการเรียนการสอนทุกระดับให้สอดคล้องแนวทางดำรงชีวิตที่ไม่มีค่านิยมแบบ ทางตะวันตกที่เน้นความสุขสบายชั่วขณะแต่มีทุกข์ยาวนาน

3. แนวทางให้วัดและภิกษุ ปฏิบัติตนตามหลัก พระธรรมคำสั่งสอนในศาสนาพุทธ ที่แท้จริงไม่ใช่ นำหลักการทางพวก เทวนิยมมากล่อมเกลาสงครามเพื่อประโยชน์ส่วนตน

References

- ChiangmaiDaily Subcommittee on Strategy Development and Reform Framework. (2015). *Thailand Next 20 Years*. Retrieved Form: <http://www.moneyandbanking.co.th/new/>, April 20, 2020.
- Office of Agricultural Economics. (2014). *Information of agricultural production*. Retrieved Form: http://www.oae.go.th/ewt_news.php?nid=13577, March 27, 2020.
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2011). *Report on poverty and inequality in Thailand 2010*. Retrieved Form: <http://www.nesdb.go.th/>, March 2, 2020.
- Office of the Permanent Secretary. (2016). *Ministry of Agriculture and Cooperatives*. Retrieved Form: <http://www.opsmoac.go.th/main.php?filename=index2016>, April 16, 2020.
- Pairote, B. (2017). The Method of Solving the Debt Problems according to the Buddha's Teachings of Local Scholars in Khon Kaen Province. *Journal of Yanasangvorn Research Institutes*, 5(2) pp. 1-6.
- Pengpinit & Opatpatanakit. (2016). Factors Affecting Success in Debt Problem Solving of Volunteer Farm Households in San Sai Sub-district, Phrao District, Chiang Mai Province Songklanakarin. *Journal of Plant Science*, 3,(1) pp. 1-6.
- Pouponsakorn, N. et al. (2015). *The study of farmers' debt and the guidelines for improving the operation of the funds under the supervision of the Ministry of Agriculture and Cooperatives. Thailand Development Research Institute Foundation*. Bangkok: Office of Agricultural Economics.
- Prayunsitthi, T. (2016). *Ministry of Agriculture and Cooperatives*. Chiangmai: Ministry of Agriculture and Cooperatives

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างสมรรถะนักการตลาดดิจิทัล สังคมเมืองพระร่วงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

AN EXPERIENTIAL LEARNING MANAGEMENT MODEL FOR ENHANCING THE COMPETENCE OF
DIGITAL MARKETERS IN SANGKHALOK MUANGPHRURUANG FOR HIGH SCHOOL STUDENTS

ปลวัชร พุ่มพวง¹, ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ, และอัจฉรา ศรีพันธ์

Palawach Pumpuang¹, Nuttachet Pooncharoen, and Atchara Sriphan

มหาวิทยาลัยนเรศวร

Naresuan University

Email: polawach@gmail.com¹

Received 8 March 2023; Revised 30 April 2024; Accepted 30 April 2024.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างสมรรถะนักการตลาดดิจิทัลสังคมเมืองพระร่วง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างสมรรถะนักการตลาดดิจิทัลสังคมเมืองพระร่วง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่เน้นกระบวนการจัดการศึกษาผ่านคู่มือการจัดการเรียนรู้ พื้นที่วิจัยได้แก่ สถานประกอบการจำหน่ายเครื่องสังคโลก อำเภอเมืองจังหวัดสุโขทัย และโรงเรียนสุโขทัยวิทยาคม โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 47 คน ได้มาจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้ประกอบการดิจิทัลสังคโลก จำนวน 5 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาดดิจิทัล จำนวน 3 คน ลูกค้านักค้าสังคโลก จำนวน 15 คน ครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 4 คน และนักเรียนโรงเรียนสุโขทัยวิทยาคม จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ 1)แบบสัมภาษณ์พฤติกรรมของผู้ประกอบการสังคโลก 2)แบบสัมภาษณ์พฤติกรรมของลูกค้าผู้ประกอบการ 3) แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญนักการตลาดดิจิทัล 4) แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและสังเคราะห์เขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์นักการตลาดดิจิทัล ที่เกี่ยวกับ เนื้อหาการเรียนรู้ตามขอบเขตของงานวิจัย ครูผู้สอนได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับวิชาสังคมศึกษา ในหน่วยการเรียนรู้สาระเศรษฐศาสตร์ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต เพื่อเสริมสร้างนักการตลาดดิจิทัล มีการฝึกให้ผู้เรียนวางแผนการตลาดและการจำหน่ายสินค้าผ่านสื่อดิจิทัล ทำให้ผู้เรียนมีสมรรถะนักการตลาดดิจิทัลเพิ่มสูงขึ้น ด้วยแนวทางการจัดการเรียนรู้เสริมสมรรถะนักการตลาดดิจิทัลผ่านโมเดลการจัดการเรียนรู้ “แผนสมรรถะนักการตลาดดิจิทัล”

คำสำคัญ: การเรียนรู้เชิงประสบการณ์; สมรรถะนักการตลาดดิจิทัล; สังคโลก

Abstract

This research article is qualitative research to develop an experiential learning management model which strengthen the capacity of digital marketers in Phra Ruang for high school students with the purpose to develop an experiential learning management model, to enhance the competency of digital marketers in Phra Ruang for high school students that emphasize the process of organizing education through a learning management manuals. Research areas include: An establishment selling Sangkhalok ware, Muang District, Sukhothai Province. and Sukhothai Wittayakhom School. There were a group of 47 informants from a purposive sampling, including 5 Sangkhalok ware digital entrepreneurs, 3 digital marketing experts, 15 Sangkhalok ware shop customers, and teachers in the social studies group. Religion and culture, 4 people, and 20 Sukhothai Wittayakhom School students. The tools used in the research were: 1) Behavioral interview form for Sangkhalok entrepreneur, 2) Behavioral interview form for Sangkhalok entrepreneur customers, 3) Digital marketer expert interview form, 4) Social studies teacher interview form the researcher analyzed the qualitative data using content analysis and descriptive writing synthesis.

The results showed that the Organization of digital marketer experiential learning activities related to learning content according to the scope of the research. Teachers have organized literacy activities related to social studies subjects in the economics learning unit citizenship, culture, and life to empower digital marketers. There is training for students to plan marketing and selling products through digital media to make students have higher competency in digital marketers with the concept of learning management, empowering digital marketers through learning management models. “Digital Marketer Competency Plan”

Keywords : Experiential Learning Theory; Digital Marketing Skills; chinaware.

บทนำ

ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบในแต่ละปี โดยกิจกรรมและธุรกรรมออนไลน์เพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด อีกทั้งการระบาดของโควิด-19 เร่งผลักดันการใช้เครื่องมือดิจิทัลและอินเทอร์เน็ตในไทยทั้งการสื่อสาร การเรียน และทำงานผ่านระบบออนไลน์ และการซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันแทนการเดินทางห้างสรรพสินค้า โดยกลุ่มคนอายุน้อยกว่า 40 ปี (Gen Y และ Gen Z) เป็นกลุ่มที่ใช้อินเทอร์เน็ตเฉลี่ยต่อวันมากที่สุด นอกจากนี้พฤติกรรมผู้บริโภค เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้ Media Landscape ต่างไปจากเดิม โดยผู้บริโภคสนใจโซเชียลมีเดียมากกว่าสื่อหลักเพราะสะดวกรวดเร็ว (Mahaphonprachak T, (2021)) จุดประสงค์หลักของกิจกรรมการตลาดผ่านโซเชียลมีเดียคือการสร้าง Brand Awareness และสร้างความน่าเชื่อถือให้กับแบรนด์ ที่เรียกว่า Digital Marketer หรือนักการตลาดดิจิทัล รับผิดชอบในการผลักดันให้เกิด Brand Awareness และ Lead Generation ผ่านสื่อดิจิทัล จะช่วยส่งเสริมจุดประสงค์ทางธุรกิจขององค์กรได้ และสามารถส่งเสริมแผนการตลาดที่มีอยู่ให้ดียิ่งขึ้นโดยใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ (Agency S, (1979))

จังหวัดสุโขทัยถือว่าเป็นจังหวัดที่มีการส่งเสริมด้านศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต โดยเฉพาะการปลูกฝังงานหัตถศิลป์ ประเภทงานปั้นดินเผาหรือเครื่องสังคโลก เครื่องสังคโลกที่มีชื่อเสียงและพบมากที่สุดวิทยเป็น

ประเภทเครื่องใช้ ได้แก่ ถ้วย จาน ชาม ไหดิน กระปุก กาน้ำชา ช้อน ประเภทอื่นๆ เช่น ตุ๊กตารูปคน รูปสัตว์ ช้าง ยักษ์ มังกร เทวดา พระพุทธรูป กระเบื้องมุงหลังคา สิ่งสังคโลก ลูกมะหวด ท่อน้ำ ตุ๊กตาเสียบาล ช่อฟ้า บราลี หมากรุก ฯลฯ ลวดลายที่ปรากฏในถ้วยชามสังคโลกเป็นลวดลายเป็นแหล่งอารยธรรมนับแต่อดีต เป็นความภาคภูมิใจของชาวสุโขทัยปัจจุบันเครื่องสังคโลกนั้นหาได้ยากยิ่งและมีราคาค่อนข้างสูงเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ (Tanyapirom S, (2002)) เพื่อสร้างจุดเปลี่ยนสำคัญในการพัฒนา สินค้า เครื่องสังคโลกเมืองพระร่วง หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญกับกลุ่ม วัยรุ่น ที่กำลังศึกษาเล่าเรียนในระดับโรงเรียน ซึ่งนักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร และเครือข่ายทางสังคม สามารถพัฒนาเป็นนักการตลาดดิจิทัล จะมีบทบาทอย่างมากในการขับเคลื่อนธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) (Phuthong T, (2019))

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นนักการตลาดเป็นหนึ่งในทักษะสำคัญแห่งศตวรรษที่ 21 ที่ได้รับความสนใจและมีการดำเนินการเพิ่มมากขึ้นในการกำหนดเป็นกรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์สำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาเชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary) สำหรับศตวรรษที่ 21 โดยการส่งเสริมความเข้าใจในเนื้อหาวิชาแกนหลักและสอดแทรกทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (Suksomwattana C, (2020)) จึงได้ศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะนักการตลาดดิจิทัลสังคโลกเมืองพระร่วงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อนำไปสู่การสร้างอาชีพและรายได้ โดยการใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางในการรับความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ในการประกอบการของผู้ประกอบการโดยใช้ดิจิทัล เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมของสุโขทัย และของชาติไทยด้านเครื่องสังคโลก ช่วยให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัลได้เป็นอย่างดี และยังสามารถศึกษาและเข้าใจสภาพปัจจุบันของสมรรถนะนักการตลาดดิจิทัล สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มจากกิจกรรมของหลักสูตร นักเรียนมีทักษะการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชนของตนเองซึ่งเกิดจากการส่งเสริมให้มีการพบปะและเรียนรู้การทำงานจากปราชญ์ชาวบ้านในแหล่งชุมชน ฝึกความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และต่อยอดผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ไปสู่การสร้างรายได้ให้แก่ตนเองและชุมชน สามารถปรับและประยุกต์ใช้ประโยชน์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะนักการตลาดดิจิทัลสังคโลกเมืองพระร่วงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการทบทวนประมวลเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังต่อไปนี้

การจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ ความคิดและทักษะต่าง ๆ ด้วยวิธีการหลากหลาย ผู้เรียนสามารถรวบรวมนำเอาความรู้ที่รับเข้ามาเชื่อมโยงกับความรู้ใหม่เพื่อให้เกิดความหมายความเข้าใจมากขึ้น การเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย

- 1) การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง

- 2) การเรียนรู้จากการสังเกตและไตร่ตรอง
- 3) การเรียนรู้จากแนวคิดเชิงนามธรรม
- 4) การเรียนรู้โดยการทดลอง ผ่านการศึกษารูปแบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการเรียนรู้แบบประสบการณ์ ทำให้อาจารย์ผู้สอนเข้าใจผู้เรียนมากขึ้น สามารถใช้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นข้อมูลในการวางแผนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจต่อการเรียนมากที่สุด ดังนั้นในการจัดการสอนโดยยึดรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนนั้น ควรจัดให้มีกิจกรรมหลากหลายในการฝึกฝนทักษะด้านต่าง ๆ เพื่อตอบสนองวิธีการเรียนรู้ให้มากที่สุด จากประสบการณ์ของผู้วิจัย พบว่า ห้องเรียนประกอบไปด้วยผู้เรียนมีความแตกต่างกันจึงเป็นเรื่องยากที่จะจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนทุกคนเกิดความพึงพอใจได้ทุกครั้ง บางครั้งผู้เรียนต้องเรียนด้วยวิธีการที่ตนไม่ชอบหรือไม่ถนัด จะเกิดความอึดอัดมีความเครียดในการเรียนแต่ถ้ามองถึงผลระยะยาวจะพบว่าการจัดการเรียนการสอนแบบนี้ทำให้ ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ ด้วยเช่นกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปว่าทฤษฎีการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ว่าเป็นกระบวนการที่เกิดในตัวผู้เรียนเป็นวงจรแห่งการเรียนรู้ โดยการเรียนรู้อาจจะเริ่มจากจุดใดจุดหนึ่งของวงจรแห่งการเรียนรู้ก็ได้ แต่ต้องดำเนินการให้ครบวงจรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่คอลป์ได้นำเสนอและเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ดังนี้ (Kolb, (1984))

- 1) ประสบการณ์การเรียนรู้ : ผู้เรียนจะต้องอาศัยประสบการณ์เรียนรู้ของตนเอง และมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์
- 2) การสังเกตและการสะท้อนคิด : ผู้เรียนต้องไตร่ตรองประสบการณ์ที่ได้ประสบมา หรือประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์การเรียนรู้
- 3) การพิจารณาถึงความเห็นและสร้างข้อสรุป : ผู้เรียนต้องรวบรวมความรู้เพื่อสร้างกรอบแนวคิด ความคิดรวบยอดหลัก
- 4) การประยุกต์ใช้ : ผู้เรียนทดลองในสถานการณ์ใหม่ๆ อยู่เสมอ

ทักษะนักการตลาดดิจิทัล

นักการตลาดดิจิทัล ยุคไทยแลนด์ 4.0 หมายถึง คุณสมบัติของผู้เรียนที่มีความเหมาะสมกับการพัฒนาประเทศไทยในยุคที่ 4.0 ประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญ 6 ประการ 1) คือความโน้มเอียงในการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial orientation) 2) ความคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking) 3) ความคิดวิจารณ์ญาณ (Critical thinking) 4) ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ (English Proficiency) 5) พฤติกรรมการค้นคว้าหาข้อมูล (Information seeking behavior) 6) ทักษะด้านเทคโนโลยี ซึ่งการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ด้านการตลาดเพื่อส่งเสริมธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษาธุรกิจเครื่องปั้นดินเผาชุมชนเกาะเกร็ด มีความต้องการของลูกค้าที่มีผลต่อการกำหนดส่วนประสมการตลาดโดยรวม โดยลูกค้าให้ความสำคัญปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาดมากที่สุด โดยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้านการตลาดเพื่อส่งเสริมธุรกิจเครื่องปั้นดินเผาชุมชนเกาะเกร็ด ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม เป็นขั้นตอนที่ทำให้ทราบศักยภาพของธุรกิจ 2) การกำหนดตลาดเป้าหมายเป็นการเลือกตลาดเป้าหมายและจุดเด่นของธุรกิจ 3) การดำเนินการจัดการเรียนรู้ด้านการตลาด โดยแบ่งออกเป็น 4 ขั้น ได้แก่ การสร้างแผนการอบรมเพื่อการจัดการเรียนรู้ด้านการตลาด การวัดผล 3 ด้านก่อนการอบรม การจัดการเรียนรู้ด้านการตลาดด้วยวิธีการอบรม การวัดผล 3 ด้านหลังการอบรม 4)การประเมินผลสำเร็จของธุรกิจเป็นการประเมินความพึงพอใจของลูกค้าและ

รายได้ของกิจการ (Prinyasettakul S, (2017)) และสอดคล้องกับ Francisco Diez มีความก้าวหน้าอย่างมาก ในด้านการตลาดและความยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ยังมีช่องว่างที่สำคัญระหว่างพฤติกรรมและความเชื่อของสังคม และตลาดเกี่ยวกับความยั่งยืน และความสามารถของบริษัทในการทำความเข้าใจและเผชิญกับแนวโน้มนี้ การตลาดดิจิทัลเป็นกุญแจสำคัญในการเติมเต็มช่องว่างนี้ อย่างไรก็ตาม การวิจัยด้านการตลาดดิจิทัลและความ ยั่งยืนนั้นหายากมาก การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวรรณกรรมในเรื่องนี้ตั้งแต่ พ.ศ. 2552 ถึง พ.ศ. 2561 และเพื่อจัดทำวาระการวิจัยเกี่ยวกับการตลาดดิจิทัลและความยั่งยืน ผ่านการวิเคราะห์ก่อนหน้านี้โดยอิง ตามบรรณานุกรม วาระการวิจัยได้รับการพัฒนาซึ่งแสดงให้เห็นถึงความท้าทายหลักสำหรับการตลาดดิจิทัล และด้านความยั่งยืน: (1) การปฐมนิเทศลูกค้าและการนำเสนอคุณค่า (2) พฤติกรรมผู้บริโภคดิจิทัล (3) การตลาดดิจิทัลเพื่อสิ่งแวดล้อม (4) ความได้เปรียบทางการแข่งขัน (5) ห่วงโซ่อุปทาน และ (6) ความสามารถ งานนี้มีส่วนช่วยในการพัฒนางานวิจัยด้านการตลาดดิจิทัลและความยั่งยืน นำเสนอความท้าทายต่างๆ ในสาขา ที่นำไปสู่การวิจัยในอนาคต และสนับสนุนการพัฒนาแนวทางการวิจัยใหม่ที่สามารถลดช่องว่างระหว่างสังคม และธุรกิจเกี่ยวกับความยั่งยืน ปัญหา (Diez F, (2019))

สังคโลกเมืองพระร่วง

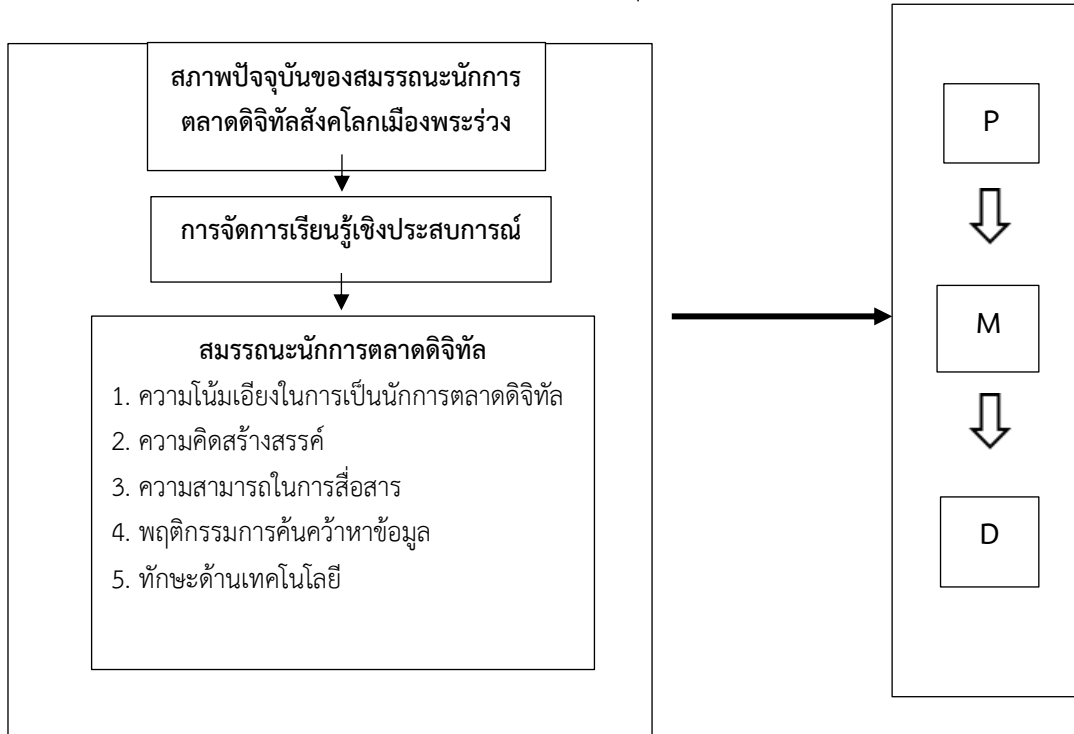
“สังคโลก” หรือ “เครื่องสังคโลก” เป็นคำที่ใช้เรียกสิ่งของเครื่องใช้ เครื่องถ้วยชาม เครื่องประดับ ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และสิ่งที่ทำขึ้นจากความเชื่อหรือสำหรับใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ผลิตขึ้นในเขต จังหวัดสุโขทัย เมื่อสมัยอาณาจักรสุโขทัย-อยุธยา หรือราวปลายปีพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 22 ซึ่งในช่วงนั้นเป็นช่วงที่มีแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาเคลื่อนขึ้นในแคว้นต่าง ๆ ซึ่งมีถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทย หลายแห่ง พบมากในแคว้นสุโขทัยและล้านนา

ภาพที่ 1 การศึกษาแนวคิดจากผู้ประกอบการที่ผลิตเครื่องสังคโลก

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎี ผู้วิจัยสามารถพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะนักการตลาดดิจิทัลสังคมโลกเมืองพระร่วง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีกรอบแนวคิดการวิจัยที่ประกอบด้วยหลักการต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิจัย ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างผู้ประกอบการดิจิทัลสังคมโลกเมืองพระร่วงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของสมรรถนะนักการตลาดดิจิทัลสังคมโลกเมืองพระร่วง 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะนักการตลาดดิจิทัลสังคมโลกเมืองพระร่วงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีรายละเอียด ดังนี้

1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของสมรรถนะนักการตลาดดิจิทัลสังคมโลกเมืองพระร่วง

ผู้ให้ข้อมูล แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม (แบบเจาะจง)

กลุ่มที่ 1 : ผู้ประกอบการดิจิทัลสังคมโลก ในจังหวัดสุโขทัย จำนวน 5 แห่ง ได้แก่ สุเทพสังคมโลก กะเนชาสังคมโลก บัวสังคมโลก อุษาสังคมโลก วิชาญสังคมโลก

กลุ่มที่ 2 : ผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาดดิจิทัล ที่มีประสบการณ์ในการขายสินค้าออนไลน์ และการสอนหลักสูตรการตลาด อย่างน้อย 2 ปี ในจังหวัดสุโขทัยจำนวน 3 คน

กลุ่มที่ 3 : ลูกค้านักค้าสังคมโลก เป็นลูกค้าที่ มาเยี่ยมชม หรือซื้อเครื่องสังคมโลก ในตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย จำนวน 15 คน

2) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะนักการตลาดดิจิทัลสังคมโลกเมืองพระร่วงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ผู้ให้ข้อมูล แบ่งเป็น 2 กลุ่ม (แบบเจาะจง)

กลุ่มที่ 1 : ครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่มีประสบการณ์การสอนในวิชาสังคมศึกษา อย่างน้อย 2 ปี ในโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐที่ตั้งอยู่ อำเภอเมืองจังหวัดสุโขทัย คือ โรงเรียนสุโขทัยวิทยาคม และโรงเรียนอุดมครุณี รวม 4 คน

กลุ่มที่ 2 : นักเรียนโรงเรียนสุโขทัยวิทยาคม เป็นนักเรียนโรงเรียนสุโขทัยวิทยาคมที่ศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยตามวัตถุประสงค์

ขั้นตอนที่ 1 การเก็บสภาพปัจจุบันของสมรรถนะนักการตลาดดิจิทัลสังคมเมืองพระร่วง ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ จำนวน 47 ชุด โดยมีขั้นตอนการเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาสภาพปัจจุบันของสมรรถนะนักการตลาดดิจิทัลสังคมเมืองพระร่วง

ที่	กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	กลุ่มตัวอย่าง
1	ผู้ประกอบการดิจิทัลสังคมโลก	5
2	ผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาดดิจิทัล	3
3	ลูกค้าร้านค้าสังคมโลก	15
4	ครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	4
5	นักเรียนโรงเรียนสุโขทัยวิทยาคม	20
รวม		47

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Learning Management Model) โดยผู้วิจัยได้นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะนักการตลาดดิจิทัลสังคมเมืองพระร่วงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่ได้สร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

นักเรียนโรงเรียนสุโขทัยวิทยาคมที่ศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 20 คน โดยผู้วิจัยดำเนินการวิจัยในช่วงระยะเวลา เดือนกันยายน 2565 – กุมภาพันธ์ 2566 เมื่อดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการวิเคราะห์เอกสาร เพื่อนำมาสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะนักการตลาดดิจิทัล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา เรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะนักการตลาดดิจิทัลสังคมเมืองพระร่วงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจาก ผู้ประกอบการดิจิทัลสังคมโลก ผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาดดิจิทัล ลูกค้าร้านค้าสังคมโลก ครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และนักเรียนโรงเรียนสุโขทัยวิทยาคม ผลการวิจัยสามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาสภาพปัจจุบันของสมรรถนะนักการตลาดดิจิทัลสังคมเมืองพระร่วงเพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้ผลการวิจัย ดังนี้

กลุ่มที่ 1 : ผู้ประกอบการดิจิทัลสังคมในจังหวัดสุโขทัย พบว่า ในด้านของความรู้การตลาดดิจิทัลผู้ประกอบการยังขาดองค์ความรู้ในด้านนี้ จึงควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยน และสร้างความรู้พหุใจให้แต่ละบุคคลหรือเป็นกลุ่มทางสังคมโดยผ่านกระบวนการทางความคิด เพราะปัจจุบันดิจิทัลส่งผลต่อการตลาดและมีบทบาทสำคัญต่อองค์กรธุรกิจต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความสำเร็จในธุรกิจ จึงต้องศึกษาและมีความรู้ทางด้านการตลาด เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมในแต่ละสถานการณ์ด้วยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

กลุ่มที่ 2 : ผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาดดิจิทัล พบว่า ในยุคปัจจุบันผู้ประกอบการต้องเน้นเรื่องของการตลาดดิจิทัลเป็นสำคัญ เพราะพฤติกรรมของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไป มีการซื้อขายสินค้าและบริการในระบบออนไลน์เพิ่มสูงขึ้น นักการตลาดจึงต้องมีความรู้ในการขาย เช่น การถ่ายภาพสินค้า การเขียนบรรยาย และการแสดงตัวอย่างจากผู้ซื้อ นักการตลาดดิจิทัลจึงต้องฝึกฝนตนเองผ่านการอบรมในหลักสูตรพัฒนาทักษะการตลาดดิจิทัลควร เพื่อปรับตัวให้ทันสมัยรู้ทันยุคดิจิทัล และปรับลักษณะนิสัยให้เตรียมพร้อมเผชิญกับความท้าทายในสายอาชีพการตลาดดิจิทัล

กลุ่มที่ 3 : ลูกค้านักค้าสังคมโลก พบว่า ลูกค้าที่ชื่นชอบเครื่องสังคมโลกมักจะนำไปเป็นของสะสม และของฝาก ส่วนช่องทางของการจัดจำหน่ายนั้นผู้ประกอบการร้านสังคมโลกยังไม่ได้มีการจัดทำตลาดผ่านระบบดิจิทัลมากนัก และยังไม่มีการส่งเสริมการตลาดในยุคดิจิทัล

จากการศึกษาข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูลข้างต้นผู้วิจัย พบว่า สภาพปัจจุบันของสมรรถนะนักการตลาดดิจิทัลสังคมเมืองพระร่วง ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ทั้ง 3 กลุ่ม มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ผู้ประกอบการต้องมีความรู้ ในด้านการตลาดดิจิทัล เพราะปัจจุบันการตลาดมีบทบาทสำคัญต่อองค์กรธุรกิจต่าง ๆ จึงต้องประยุกต์ใช้ทักษะการเป็นนักการตลาดดิจิทัลเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า

2. ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะนักการตลาดดิจิทัลสังคมเมืองพระร่วง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ด้วยคู่มือการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

ภาพที่ 3 คู่มือการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะนักการตลาดดิจิทัล

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้พบว่า สภาพปัจจุบันของสมรณะนักรถลาดดิจิทัลสังคมเมืองพระร่วง พบว่า สภาพปัจจุบันของสมรณะนักรถลาดดิจิทัลสังคมเมืองพระร่วง ผู้ประกอบการยังขาดความรู้ ในด้านการตลาดดิจิทัล เพราะปัจจุบันการตลาด มีบทบาทสำคัญต่อองค์กรธุรกิจต่าง ๆ จึงต้องประยุกต์ใช้ทักษะการเป็นนักรถลาดดิจิทัล ให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า ที่ส่วนมากจะซื้อสินค้าในช่องทางออนไลน์ สอดคล้องกับครูผู้สอนที่มองว่า หลักสูตรสถานศึกษา ไม่ได้กำหนดให้จัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมสมรณะนักรถลาดดิจิทัลไว้ในเนื้อหาวิชา และปัจจุบันไม่มีหลักสูตรที่กำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับการตลาดดิจิทัล ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

จากผลการดำเนินการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างสมรณะนักรถลาดดิจิทัล และใช้ในการจัดการเรียนรู้รายวิชา สังคมศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดสมรณะนักรถลาดดิจิทัลและสามารถนำความรู้ไปต่อยอดเพื่อเป็นนักรถลาดในอนาคต ตามสมรณะของรายวิชา หลังการดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามวิธีการดำเนินงานวิจัย ผู้วิจัยได้ประเมินผู้เรียน พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์นักรถลาดดิจิทัล ที่เกี่ยวกับเนื้อหาการเรียนรู้ตามขอบเขตของงานวิจัยด้านเนื้อหา ครูผู้สอนได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับหน่วยการเรียนรู้ในสาระเศรษฐศาสตร์ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต เพื่อเสริมสร้างนักรถลาดดิจิทัล มีการฝึกให้ผู้เรียนวางแผนการตลาด และการจำหน่ายสินค้าผ่านสื่อดิจิทัล ทำให้ผู้เรียนมีสมรณะนักรถลาดดิจิทัลเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่ส่งเสริมศาสนา ศิลปะวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องผ่านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสมรณะผู้เรียน ด้วยการใช้สื่อดิจิทัลของผู้บริโภคที่เพิ่มขึ้น บริษัทต่างๆ ก็เริ่มใช้การตลาดดิจิทัลเพื่อเข้าถึงตลาดเป้าหมายของตน วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้คือเพื่อตรวจสอบกลยุทธ์ทางการตลาดต่างๆ ที่ใช้กันทั่วไปในสื่อดิจิทัลและตรวจสอบว่ากลุ่ม Millennials ชอบกลยุทธ์ใดและมีประสิทธิภาพในการมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม (Smith K, 2011) และมีความก้าวหน้าอย่างมากในด้านการตลาดแต่มีช่องว่างที่สำคัญระหว่างพฤติกรรม และความเชื่อของสังคมเกี่ยวกับความยั่งยืนและความสามารถของบริษัทในการทำ ความเข้าใจและเผชิญกับแนวโน้มการพัฒนาทางเทคโนโลยี ฉะนั้นการตลาดดิจิทัลเป็นกุญแจสำคัญในการเติมเต็มช่องว่างนี้ (Diez F, 2019)

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบ รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างสมรณะนักรถลาดดิจิทัลสังคมเมืองพระร่วง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ทำให้ผู้เรียนมีสมรณะนักรถลาดดิจิทัลสังคมเมืองพระร่วง สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางสู่การเป็นนักรถลาดดิจิทัล เพื่อเสริมสร้างอาชีพในสถานประกอบการ สถานศึกษา องค์กร และหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งผู้ที่สนใจสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเป็นนักรถลาดดิจิทัลต่อไป

References

- Agency S. (1997). *Digital Marketing*Novotel. Bangkok : True Plookpanya.
- Diez F. (2019). *Research Challenges in Digital Marketing: Sustainability*.Department of Business Economics, Rey Juan Carlos University, Spain.
- Francisco Diez (2019), *Research Challenges in Digital Marketing: Sustainability*.Department of Business Economics, Rey Juan Carlos University, Spain.
- Kolb, D.A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs,NJ: Prentice Hall.
- Mahaphonprachak T. (2021). *"Covid Accelerates Businesses to Go Digital"* Bank of Thailand.
- Phuthong T. (2019). *Structural Equation Model of Social Network Support towards Intent to Become New Digital Innovation and Technology Business Entrepreneurs in Agriculture of Agricultural Science Students*. Nakhon Pathom : Silpakorn University.
- Parinyasetthakul S, (2017). *The Development of Marketing Learning Management Model to Encourage the Community Business : A Case Study of Clay Pottery Business in KohKret Community*. Bangkok : Bansomdejchaopraya Rajabhat University.
- Suksomwattana C. (2020). *Guidelines for Teaching and Learning to Promote Student Entrepreneurship: Crowdsourcing*Faculty of Education. Bangkok : Chulalongkorn University.
- Smith K. (2011). *Digital marketing strategies that Millennials find appealing, motivating, or just annoying*.Marketing, Texas A&M University.
- Sirivisitkul S. (2021). *Management approaches to enhance the competitiveness of the Thai garment industry*. VALAYA ALONGKORN REVIEW (HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCE).

การเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร

A COMPARISON OF THE CREATIVE LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AS
PERCEIVED BY GOVERNMENT TEACHERS UNDER THE OFFICE OF THE SECONDARY
EDUCATION SERVICE AREA OFFICE, BANGKOK

พิกุล แววกุดเรือ¹, ปทุมพร เปียณอม

Pikul Waewgudrue, Patumphorn Piatanom

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Ramkhamhaeng University

Email: pikulkms@gmail.com¹

Received 15 March 2023; Revised 28 March 2023; Accepted 30 April 2024.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร จำแนกตามสำนักงานเขตพื้นที่ ตำแหน่ง และขนาดสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง คือ ข้าราชการครูในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2565 จำนวน 370 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง 2) ผลการเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ข้าราชการครูที่มีสำนักงานเขตพื้นที่ต่างกัน มีการรับรู้ต่อระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้น ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการทำงานเป็นทีม และด้านความไว้วางใจ ไม่แตกต่างกัน ข้าราชการครูที่มีตำแหน่งต่างกัน มีการรับรู้ต่อระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน และข้าราชการครูที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีการรับรู้ต่อระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 ยกเว้น ด้านการมีความยืดหยุ่น ไม่แตกต่างกัน

ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้จะเป็นข้อมูลให้กับผู้บริหารสถานศึกษานำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ของตน และเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพต่อไป

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ; ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์; ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This research aimed to study and compare the creative leadership levels of school administrators as perceived by government teachers under the Office of the Secondary Education Service Area Office, Bangkok. The results were classified by area office, position /academic standing, and school size. The representative sample included 370 government teachers in schools under the Office of the Secondary Education Service Area, Bangkok for the academic year 2022. The research instrument was a questionnaire concerning government teachers' perceptions of the creative leadership of school administrators. The statistics for the data analysis included mean, standard deviation, t-test, one-way ANOVA, and Scheffé's multiple comparison method.

The research results found that 1) the overall results of the study on the creative leadership of school administrators, as a whole and for each aspect, were at a moderate level. Further, 2) a comparison of the perceptions by government teachers in different area offices concerning the creative leadership levels of educational institution administrators showed awareness of the level of creative leadership overall and side by side. The difference was statistically significant at the .05 level, except for the vision aspect. Teamwork and trust revealed no difference, while civil servants with different ranks expressed awareness of the level of creative leadership, overall and side by side, with no difference. Civil servants teaching at educational institutions of different sizes expressed awareness of the level of creative leadership, overall and side by side, with significant differences at the .05 level, except in terms of flexibility, which showed no difference.

The result of this research provides useful information for school administrators seeking to create guidelines for developing their creative leadership and performing appropriately based on their roles and responsibilities. The result could likewise be utilized to develop and promote the management of educational institutions with quality and efficiency in mind.

Keywords: Leadership; Creative leadership; School administrators

บทนำ

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 จึงได้กำหนดทิศทางในการจัดการศึกษาของประเทศ โดยมุ่งจัดการศึกษาให้ประชาชนคนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสและความเสมอภาคในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ สามารถพัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ และสามารถพัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะในการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ ได้กำหนดวิสัยทัศน์ คือ คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลง ของโลกศตวรรษที่ 21 และมีหลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) คือ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้ประชาชนทุกคน และทุกช่วงวัย ทั้งนี้เพื่อให้มีโอกาสนในการ

เข้าถึงการศึกษาและเพื่อให้สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต และเพื่อให้แต่ละบุคคลได้พัฒนาตามความพร้อมของตนเองและพัฒนาความสามารถให้บรรลุขีดสูงสุด โดยมีความรู้ มีทักษะ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการดำรงชีวิต และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม รวมทั้งมีสมรรถนะในการทำงานเพื่อ การประกอบอาชีพตามความถนัดและความสนใจ สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ อันจะนำไปพัฒนาตนเอง ครอบครัว สังคม และ ประเทศชาติ (Office of The Education Council, 2017)

การบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา รวมถึงเป็นการร่วมมือกันทำงานของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อให้สถานศึกษามีคุณภาพ โดยใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์กับการศึกษามากที่สุดผู้เรียนเกิดการพัฒนาความรู้ความสามารถ ทักษะทัศนคติค่านิยม และคุณธรรมจริยธรรมโดยผ่านวิธีการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน คือ การบริหารงาน วิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารงานทั่วไป ผู้บริหารสถานศึกษาจึงถือว่าเป็นบุคคลสำคัญยิ่งที่จะสามารถนำพาสถานศึกษาเดินทางไปสู่ความสำเร็จ เป็นผู้ที่มีความบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการศึกษาว่าจะเปลี่ยนแปลงไปทางใด การศึกษาจึงจะประสบความสำเร็จ (Pathumanon, 2018) อีกทั้ง ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้จัดวางระบบการทำงานภายในโรงเรียนให้เป็นไปอย่างราบรื่น จำเป็นจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ศิลปะวิทยาการ คุณธรรม จริยธรรมในการบริหารงาน และยังเป็นศูนย์รวมของความศรัทธาและความเลื่อมใสของผู้ร่วมงานเพื่อผลักดันให้สถานศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ดังนั้น ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ จึงเป็นภาวะผู้นำที่ผู้บริหารสถานศึกษาพึงมีและพึงปฏิบัติเป็นอย่างยิ่ง เพราะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการทำสิ่งที่ดีงามและมีคุณค่าและทำให้เกิดประโยชน์ ต่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตน มีความคิดเชิงผลงานที่จะต้องออกมาให้เห็นเป็นประจักษ์ในการดำเนินงานเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายและก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล เป็นความสามารถในการจูงใจหรือนำบุคคลอื่นๆ อย่างมีวิสัยทัศน์ (Vision) มีจินตนาการ (Imagination) และมีความยืดหยุ่น (Flexibility) เพื่อตอบสนองความต้องการในด้านความคิด ความสนใจ ความต้องการหรือพฤติกรรมของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลในองค์กรให้หันไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีวาทศิลป์ด้วยการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี การทำงานที่เป็นทีม (Teamwork) การเจรจาต่อรอง การบริหารเวลา การสร้างมนุษยสัมพันธ์ การสื่อสาร อีกทั้งการไว้วางใจ (Trust) การกระตุ้น การส่งเสริมและการแนะนำ กระบวนการใหม่ ๆ อย่างเป็นระบบด้วยวิธีการใหม่ ๆ อย่างท้าทายการติดต่อประสานงานกับบุคคลต่าง ๆ ที่มีความคิดเห็นแตกต่างกัน เพื่อให้เกิดความสร้างสรรค์

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาและเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานครที่มีสำนักงานเขตพื้นที่ตำแหน่ง และขนาดสถานศึกษาที่แตกต่างกัน ด้วยเหตุเพราะว่า ข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาเป็นผู้ที่ปฏิบัติตามนโยบายหรือแนวทางการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาโดยตรง ซึ่งข้าราชการครูย่อมจะต้องมองเห็นภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาได้ดีกว่าการที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะประเมินตนเองว่ามีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์อยู่ในระดับใด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Thongma (2022) ที่ได้ข้อเสนอแนะว่า การรับรู้ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาของข้าราชการครูเปรียบเสมือนแสงเงาหรือกระจกที่สะท้อนภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาได้ชัดเจนมากกว่าการที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะประเมินตนเอง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Srimueang (2022) ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ข้าราชการครูย่อมต้องมองเห็นและรับรู้ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาได้โดยตรงและชัดเจนมากกว่าการที่ผู้บริหารสถานศึกษามองหรือประเมินตนเอง ซึ่งข้าราชการครูจึงเปรียบเสมือนกระจกหลายบานที่เป็นการสะท้อนความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาได้

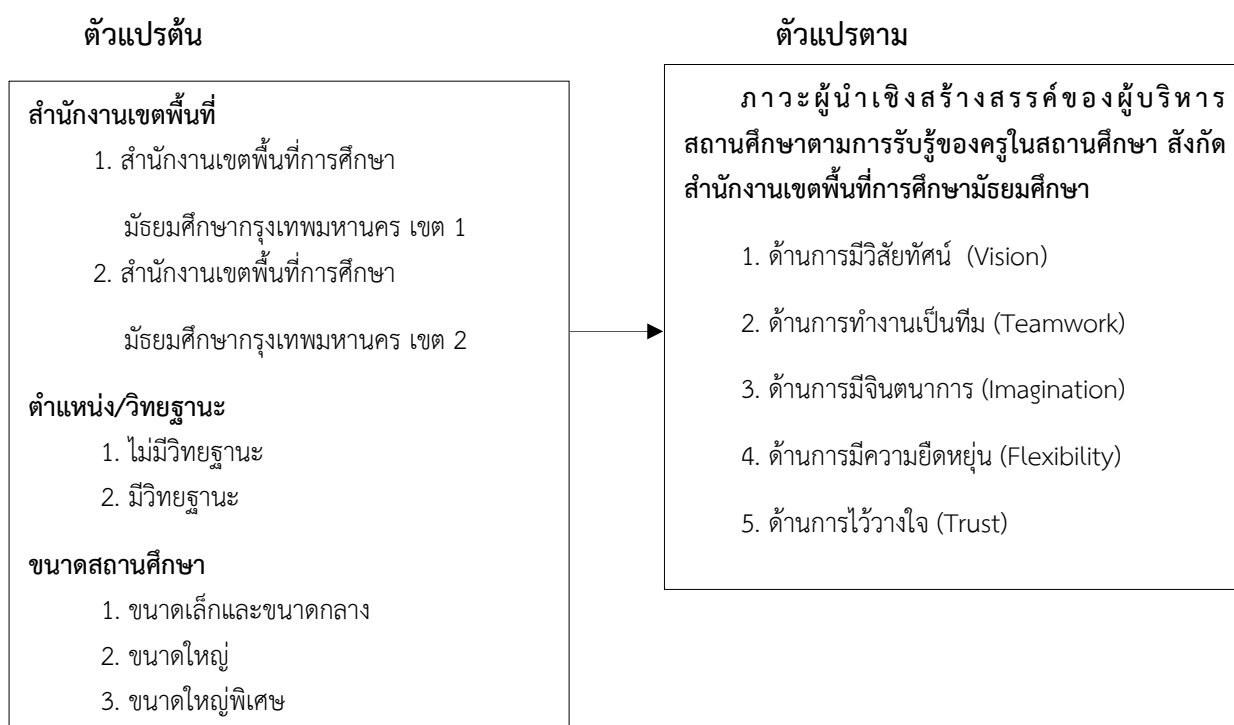
จากการศึกษาสภาพและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เพื่อนำผลการศึกษาในครั้งนี้เป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความเหมาะสมกับสถานการณ์และบริบทของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร และสถานศึกษาสามารถนำผลการศึกษาเป็นตัวสะท้อนกลับเพื่อให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาให้มีความเหมาะสม และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร จำแนกตามสำนักงานเขตพื้นที่ ตำแหน่ง และขนาดสถานศึกษา

การทบทวนวรรณกรรม

การเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพทั่วไปของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการกำหนดองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยมีรายละเอียดดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ข้าราชการครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร ที่ปฏิบัติการสอนในปีการศึกษา 2565 จำนวน 119 โรงเรียน ข้าราชการครู จำนวน 10,620 คน

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ข้าราชการครูในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2565 กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของโคเฮนและคณะ (Cohen, Manion, and Morrison, 2011) พบว่า ต้องใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 370 คน เมื่อได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างแล้ว ทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ซึ่งแบ่งเป็น 2 ชั้นภูมิ ตามสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร แบ่งเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐาน เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย สำนักงานเขตพื้นที่ ตำแหน่ง และขนาดสถานศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) โดยมีข้อคำถาม จำนวน 35 ข้อ หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Rovinelli and Hambleton, 1977) ได้ค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 และหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.972 และมีค่าอำนาจจำแนกของข้อคำถาม อยู่ระหว่าง 0.550 - 0.850

การเก็บรวบรวมข้อมูล ขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ไปยังผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่ จำนวน 2 เขต เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร นำแบบสอบถามไปมอบให้กลุ่มตัวอย่าง คือ ข้าราชการครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร ทาง Google Form ระหว่างวันที่ 23 - 31 มกราคม 2566

3. จากการเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 370 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. วิเคราะห์เปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร จำแนกตามสำนักงานเขตพื้นที่ และตำแหน่ง โดยใช้การทดสอบค่าที (*t-test*)

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดย

ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟโดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ ของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์	การรับรู้ของข้าราชการครู		
	$\bar{X}$	SD	ระดับ
1. ด้านการมีวิสัยทัศน์	3.39	0.50	ปานกลาง
2. ด้านการทำงานเป็นทีม	3.56	0.58	มาก
3. ด้านการมีจินตนาการ	3.43	0.62	ปานกลาง
4. ด้านการมีความยืดหยุ่น	3.46	0.60	ปานกลาง
5. ด้านความไว้วางใจ	3.67	0.62	มาก
รวม	3.50	0.53	ปานกลาง

จากตาราง 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.50$, $SD = 0.53$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยสูงสุดไปค่าเฉลี่ยต่ำสุด พบว่า ด้านความไว้วางใจ ($\bar{X} = 3.67$, $SD = 0.62$) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาเป็นด้านการทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 3.56$, $SD = 0.58$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ($\bar{X} = 3.39$, $SD = 0.50$)

2. ผลการเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร

ตาราง 2 ผลการเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร จำแนกตามสำนักงานเขตพื้นที่

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์	สพม. กท 1		สพม. กท 2		t	p
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
1. ด้านการมีวิสัยทัศน์	3.42	0.54	3.33	0.42	1.756	0.080
2. ด้านการทำงานเป็นทีม	3.59	0.62	3.51	0.50	1.121	0.384
3. ด้านการมีจินตนาการ	3.49	0.65	3.30	0.54	2.951*	0.375
4. ด้านการมีความยืดหยุ่น	3.51	0.65	3.39	0.49	2.054*	0.041
5. ด้านความไว้วางใจ	3.70	0.65	3.62	0.55	1.156	0.248
รวม	3.54	0.58	3.43	0.45	1.989*	0.047

* $p < .05$

จากตาราง 2 พบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของข้าราชการครู จำแนกตามสำนักงานเขตพื้นที่ โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้น ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการทำงานเป็นทีมและด้านความไว้วางใจ ไม่แตกต่างกัน

ตาราง 3 ผลการเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร จำแนกตามตำแหน่ง

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์	ตำแหน่ง				t	p
	ไม่มีวิทยฐานะ		มีวิทยฐานะ			
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
1. ด้านการมีวิสัยทัศน์	3.37	0.54	3.40	0.32	-0.585	0.559
2. ด้านการทำงานเป็นทีม	3.53	0.46	3.59	0.56	-0.872	0.563
3. ด้านการมีจินตนาการ	3.40	0.64	3.45	0.60	-0.889	0.384
4. ด้านการมีความยืดหยุ่น	3.43	0.65	3.49	0.56	-0.822	0.412
5. ด้านความไว้วางใจ	3.61	0.63	3.71	0.60	-1.702	0.090
รวม	3.47	0.57	3.53	0.51	-1.071	0.285

* $p < .05$

จากตาราง 3 พบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของข้าราชการครู จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

ตาราง 4 ผลการเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร จำแนกตามขนาดสถานศึกษา

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์	ขนาดของสถานศึกษา						F	p
	ขนาดเล็ก - กลาง		ขนาดใหญ่		ขนาดใหญ่พิเศษ			
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
1. ด้านการมีวิสัยทัศน์	3.23	0.51	3.45	0.52	3.41	0.46	5.517*	0.004
2. ด้านการทำงานเป็นทีม	3.36	0.54	3.65	0.63	3.58	0.52	6.743*	0.001
3. ด้านการมีจินตนาการ	3.27	0.59	3.46	0.69	3.49	0.56	3.484*	0.032
4. ด้านการมีความยืดหยุ่น	3.39	0.55	3.50	0.70	3.48	0.53	0.814	0.444
5. ด้านความไว้วางใจ	3.45	0.59	3.73	0.65	3.72	0.57	6.621*	0.001
รวม	3.33	0.50	3.56	0.59	3.53	0.48	4.747*	0.009

* $p < .05$

จากตาราง 4 พบว่า ข้าราชการครูที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีการรับรู้ต่อระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 ยกเว้น ด้านการมีความยืดหยุ่น ไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามการรับรู้ของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามการรับรู้ของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการนำผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและบริบทของสถานศึกษา มาใช้ในการกำหนดทิศทางในอนาคตที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งผู้บริหารสถานศึกษามีการนำความรู้ทางวิชาการ ทฤษฎีทางการศึกษา มาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ จึงทำให้ข้าราชการครูที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา มีการรับรู้ต่อระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kaewsuwan (2020) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครูโรงเรียนวัดประดู่ อำเภอลำดวน จังหวัดสุราษฎร์ธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครูโรงเรียนวัดประดู่ อำเภอลำดวน จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sailod (2021) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารและพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของครู โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง

2. ผลการเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร จำแนกตามสำนักงานเขตพื้นที่ ประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษา สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร ที่มีสำนักงานเขตพื้นที่ต่างกัน มีการรับรู้ต่อระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการมีจินตนาการ และด้านการมีความยืดหยุ่น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการประเมินผลการปฏิบัติงานตามวิสัยทัศน์เพื่อนำไปปรับปรุงและแก้ไขได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการสื่อสารวิสัยทัศน์ต่อผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้ตระหนักรู้เห็นคุณค่าในการเกิดวิสัยทัศน์ร่วมกัน จึงทำให้ข้าราชการครูที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาที่มีสำนักงานเขตพื้นที่ต่างกัน มีการรับรู้ต่อระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการมีจินตนาการ และด้านการมีความยืดหยุ่น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 เนื่องจากไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่จำแนกตามสำนักงานเขตพื้นที่โดยตรง ผู้วิจัยจึงได้เทียบเคียงกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำแบบอื่นๆ ที่มีองค์ประกอบใกล้เคียงกัน และมีการจำแนกตามสำนักงานเขตพื้นที่เช่นเดียวกัน ซึ่งอาจเทียบเคียงได้กับงานวิจัยของ Thongketkao (2019) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำและบรรยากาศสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบภาวะผู้นำและบรรยากาศสถานศึกษาตาม

ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในสำนักงานเขตพื้นที่ต่างกัน มีการรับรู้ภาวะผู้นำและบรรยากาศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 และอาจเทียบเคียงได้กับงานวิจัยของ Buttijak (2021) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีสหวิทยาหรือกลุ่มที่ตั้งของโรงเรียนต่างกัน มีการรับรู้ต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05

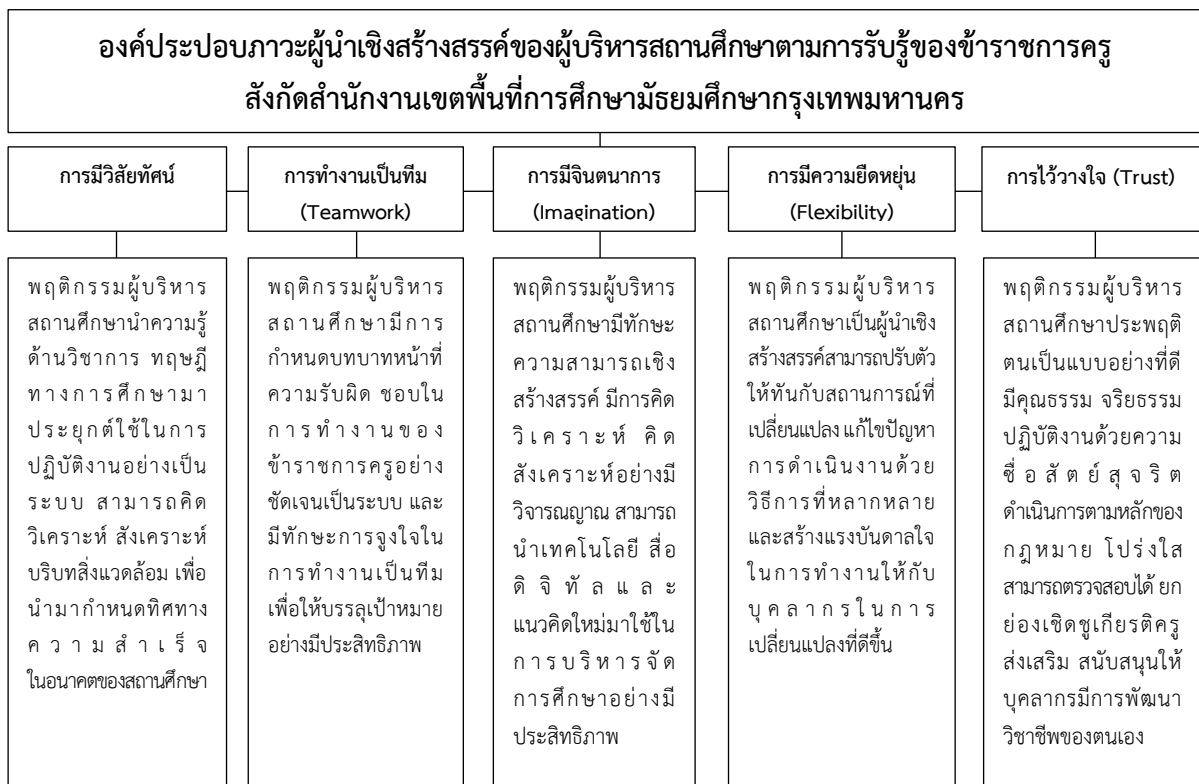
2.2 ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีการรับรู้ต่อระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการประสานติดต่อ สื่อสารกับครูในแต่ละทีมงานได้อย่างหลากหลายและทันต่อสถานการณ์ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูมีโอกาส แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ และผู้บริหารสถานศึกษามีการวางแผนการพัฒนาการ ปฏิบัติงานของครูอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ข้าราชการครูที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาที่มีตำแหน่งต่างกัน มีการรับรู้ต่อระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Thepkhum (2021) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีตำแหน่งต่างกัน มีการรับรู้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน และความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rodkhwan (2022) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทักษะของครูโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ภาคใต้ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 7 ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีตำแหน่งต่างกัน มีการรับรู้ต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน

2.3 ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร ที่มีขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการมีจินตนาการ และด้านความไว้วางใจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีไหวพริบปฏิภาณ ใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหาและนำเสนอแนวทางริเริ่มใหม่ ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารสถานศึกษามีมุมมองที่ทันสมัยและมีแนวทาง ในการทำงานรูปแบบใหม่ ๆ ในการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างชัดเจนและเหมาะสม ผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะความคิดเชิงสร้างสรรค์เป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติให้กับครูในสถานศึกษา จึงทำให้ข้าราชการครูที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาที่มีขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการมีจินตนาการ และด้านความไว้วางใจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lateh (2018) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดปัตตานี ผลการวิจัยพบว่า ครูที่ปฏิบัติหน้าที่การสอนในขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีการรับรู้ต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lakwong (2020) ที่ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาชั้นทุริ ผลการวิจัยพบว่า ครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีการรับรู้ต่อของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05

สรุปองค์ความรู้

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์นำมาสังเคราะห์ และเก็บข้อมูลวิจัย ผลการวิจัยทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ (Vision) การทำงานเป็นทีม (Teamwork) การมีจินตนาการ (Imagination) การมีความยืดหยุ่น (Flexibility) และการไว้วางใจ (Trust) ดัง ภาพ 2

ภาพ 2 องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1.1 จากผลการวิจัยด้านการมีวิสัยทัศน์ (Vision) พบว่า มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำความรู้ด้านวิชาการ ทฤษฎีทางการศึกษามาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ บริบทสิ่งแวดล้อม เพื่อนำมากำหนดทิศทางความสำเร็จในอนาคตของสถานศึกษา และควรสร้างบรรยากาศในการสื่อสาร มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดความร่วมมือในการทำงานและเกิดความเข้าใจที่ดีต่อกัน

1.2 จากผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เป็นพฤติกรรมการแสดงออกของผู้บริหารในการมีมนุษยสัมพันธ์ สามารถติดต่อสื่อสาร ประสานงานกลุ่มต่าง ๆ ส่งเสริม สนับสนุน ประพฤติปฏิบัติตนเป็น

แบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรมและจริยธรรม นำเสนอแนวคิดริเริ่มเชิงสร้างสรรค์รวมถึงวิธีการปฏิบัติใหม่ๆ ส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนา และเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพของผู้บริหารสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อพัฒนา และส่งเสริมการบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพต่อไป

2.2 ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนสังกัดอื่น เช่น สำนักงานส่งเสริมการศึกษาเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อยกระดับคุณภาพของผู้บริหารสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

References

- Buttijak, P., (2021). Instructional Leadership of School Administrators Influencing the Effectiveness of Academic Affairs Administration in Schools under the Secondary Educational Service Area Office 21. (Master's Thesis). Sakon Nakhon Rajabhat University. Sakon Nakhon.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2011). Research Method in Education (7th ed.). New York: Morrison.
- Lakwong, S., (2020). The Role of Creative Leadership of School Administrators in Schools under Chanthaburi Primary Educational Service Area Office. (Master's Thesis). Rambhai Barni Rajabhat University. Chanthaburi
- Lateh, R., (2018). Creative Leadership of Islamic Private School Administrators in Pattani Province. (Master's Thesis). Prince of Songkla University. Songkla.
- Neerapuntanun, T., (2019). Creative Leadership of School Administrators under The Secondary Educational Service Area Office 32. (Master's Thesis). Buriram Rajabhat University. Buriram.
- Ngambanphea, A., (2017). Creative Leadership of Secondary School Administrators in Muang District Chachoengsao Province. (Master's Thesis). Burapha University. Chonburi.
- Office of The Education Council. (2017). National Education Plan in 2017-2036. Bangkok: Prikhwangraphic Plc.
- Pathumanon, J., (2018). An Approach to Enhance the Role of School Administrators in Promoting Classroom Action Research under the Office of Ang Thong Primary Educational Service Area. (Master's Thesis). Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University. Phranakhon Si Ayutthaya.

- Pattama, K., (2021). The Guidelines for The Development of Creative Leadership of The Secondary School Administrators Secondary Educational Service Area Office Surin. (Master's Thesis). Mahasarakham University. Mahasarakham.
- Rodkhwan, L., (2022). Creative Leadership of Administrators as Perceive by Teachers in Southern Rajaprajanugroh Schools Under the Special Education Administration Bureau Group, Journal of Educational Innovation and Research, 4(2), 151=162.
- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. Dutch Journal of Educational Research, 2, 49-60.
- Sailod, S., (2021). Creative Leadership of the School Administrator and Organizational Citizenship Behavior of Teacher under Pathumthani Primary Educational Service Area Office. Journal of Palisueksabuddhaghosa Review. 7(2). 163-176.
- Samaae, A., (2019). The creative leadership of the following courses is described to all contractors about these studies to be discussed 3. (Master's Independent Study). Hat Yai University. Songkhla.
- Seedadech, M., (2020). Administrative Effectiveness of Sufficient Educational Institutions under the Secondary Educational Service Area Office 22. (Master's Thesis). Sakon Nakhon Rajabhat University. Sakon Nakhon.
- Somboonsirorat, S., (2019). The study of creative leadership of school administrators under Pathum Thani primary educational service area office 2. (Master's Thesis). Rajamangala University of Technology Thanyaburi. Bangkok.
- Srimueang, N., (2022). A Comparative of Knowledge Absorption Capacity of School Administrators as Perceived by Teachers in School under the Bangkok Secondary Educational Service Area Office. Journal of Education Studies, 50(2), 1-13.
- Sriphuthorn, P., (2019). A Study on the Creative Leadership of the School Administrators in Schools under Rayong Primary Educational Service Area Office. (Master's Thesis). Rambhai Bari Rajabhat University. Chanthaburi.
- Srisang, A., (2021). 21st Century Administrative Skills of School Administrators According to the Opinions of Public School Teachers under Chanthaburi Primary Educational Service Area Office. (Master's Thesis). Rambhai Barni Rajabhat University. Chanthaburi
- Sunhuan, J., (2019). The Creative Leadership Affecting Environmental Management in Schools of School Administrators according to Opinions of Teachers under The Suratthani Secondary Educational Service Area Office 11. (Master's Thesis). Suratthani Rajabhat University. Suratthani.

- Sunugul, T., (2019). Creative Leadership of School Administrators Under The Secondary Educational Service Area Office 2. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 5(2), 1-13.
- Suwatanbornkool, I. (2018). *Educational Research Concepts and Applications*. Chulalongkorn University Print. Bangkok.
- Thapthao, J., (2017). *Creative Leadership of School Administrators Samsen Kindergarten (government sponsored lottery) under the Office of Primary Education Service Area Study Bangkok. (Master's Thesis)*. Burapha University. Chonburi.
- Thepkhum, J., (2021). *The Study Creative Leadership of School Administrators in Chiang Rai Primary Educational Service Area Office 3. (Master's Independent Study)*. Phayao University. Phayao.
- Thongketkao, C. (2019). *Leadership and School Atmosphere as Perceived by School Administrators and Teachers under Saraburi Primary Education Service Area Office. Journal of lawasri*, 3(1), 63-80.
- Thongma, P., (2022). *Transcendental Leadership of School Administrators for World-class Standard Secondary School under Regional Education Office 2. Educational Management and Innovation Journal*, 5(3), 87-112.
- Wijob, b., (2017). *Creative Leadership of Secondary School Administrators in the District City, Prachin Buri Province under the jurisdiction of the Secondary Educational Service Area Office, Region 7. (Master's Thesis)*. Burapha University. Chonburi.

ลักษณะคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ
ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยา-เดชาดิศร

CHARACTERISTICS OF KHMER LOANWORDS IN THE THAI LANGUAGE THAT APPEAR IN
KLONG LOK NITI EDITION OF HIS ROYAL HIGHNESS PRINCE KROM PHRAYA-DECHA DISORN

เจษฎายุทธ ประรวมพันธ์¹, วิไลศักดิ์ กิ่งคำ, และบุญเลิศ วิวรรณ

Chetsadayut Praruamphan¹, Wilaisak Kingkham, and Boonlert Wiwan

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Faculty of Humanities, Kasetsart University

Email: Chetsadayutp@gmail.com¹

Received 16 March 2023; Revised 28 March 2023; Accepted 30 April 2024.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้า-บรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร และเพื่อรวบรวมคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่า 1) ลักษณะคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร พบคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยอยู่ 3 ลักษณะ คือ (1) คำยืมภาษาเขมรที่นำมาใช้เป็นคำราชาศัพท์ (2) คำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏเฉพาะวรรณคดี และ (3) คำยืมภาษาเขมรที่นำมาใช้เป็นคำสามัญ 2) จากการรวบรวมคำยืมภาษาเขมร ในภาษาไทยที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร พบมีจำนวนทั้งสิ้น 312 คำ คือ (1) คำยืมภาษาเขมรที่นำมาใช้เป็นคำราชาศัพท์ 5 คำ (2) คำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏเฉพาะวรรณคดี 68 คำ และ (3) คำยืมภาษาเขมรที่นำมาใช้เป็นคำสามัญ 239 คำ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยพบว่า คำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร ส่วนใหญ่จะเป็นคำยืมที่ภาษาไทยนำมาใช้เป็นคำสามัญโดยพบมากถึง 239 คำ เพราะว่าวรรณคดีเรื่องโคลงโลกนิติ เป็นวรรณคดีคำสอนที่มุ่งสอนประชาชนทุกคนให้ประพฤติปฏิบัติดีตามหลักธรรมคำสอน ดังนั้นคำศัพท์ที่ใช้จึงใช้คำที่ประชาชนทุกคนสามารถเข้าใจได้ง่าย จึงพบว่าคำศัพท์ส่วนใหญ่ในเรื่องจะเป็นคำสามัญทั่วไปซึ่งแตกต่างจากวรรณคดีไทยหลาย ๆ เรื่อง

คำสำคัญ: คำยืม; ลักษณะคำยืมภาษาเขมร; โคลงโลกนิติ

Abstract

This study aimed to study features of Khmer loan words that appeared in Klong Lok Niti by His Royal Highness Prince Krom Phraya-Decha Disorn and to compile Khmer loan words in the Thai language that appeared in Klong Lok Niti by His Royal Highness Prince Krom Phraya-Decha Disorn. This is qualitative research and the data were collected from related academic documents and analyzed using descriptive data.

The findings revealed that 1) 3 types of features of Khmer loan words in Klong Lok Niti by His Royal Highness Prince Krom Phraya-Decha Disorn were found, namely (1) Khmer loan words used as royal language, (2) Khmer loan words that appear only in literature, and (3) Khmer loan words used as common words. 2) Based on the collection of Khmer loan words in the Thai language that appears in Klong Lok Niti by His Royal Highness Prince Krom Phraya-Decha Disorn, 312 words were found, including (1) 5 Khmer loan words used as royal language, (2) 68 Khmer loan words that appear only in literature, and (3) 239 Khmer loan words used as common words. The knowledge learned from the findings found that most Khmer loan words in Klong Lok Niti by His Royal Highness Prince Krom Phraya-Decha Disorn were loan words used as common words, and it was found up to 239 words since Klong Lok Niti is teaching literature with an aim to teach all people to act according to the moral principles. Therefore, the words used were easily understood by all people. Hence, it was found that most words in the poem were common words that are different from many other Thai literature.

Keywords: Khmer Loan, Khmer Loan Characteristics, Khlong Lokaniti

บทนำ

ภาษาไทยเป็นภาษาหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลจากภาษาต่างประเทศเพราะไทยเป็นชนชาติหนึ่งที่มีการติดต่อกับต่างชาติ แลกเปลี่ยน ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับหลายชนชาติ จึงส่งผลให้เกิดการหยิบยืมภาษาซึ่งกันและกันจนบางครั้งยากจะแยกออกจากคำใดเป็นคำไทยแท้หรือคำยืมภาษาต่างประเทศ เพราะในภาษาไทยปรากฏคำยืมอยู่หลายภาษาทั้งภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต และภาษาเขมร เป็นต้น โดยเฉพาะภาษาเขมรที่ไทยยิมนำมาใช้เป็นจำนวนมาก อาจเพราะด้วยมีพรมแดน และวัฒนธรรมที่ใกล้ชิดกัน บางครั้งเมื่อนำคำยืมมาใช้ในภาษาไทยก็ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในภาษาไทยหลายด้านด้วยกัน เช่น คำว่า “ตั้ง” เป็นคำไทยแท้แปลว่า อวัยวะบนใบหน้าที่ยื่นออกมาใช้หายใจ ต่อมามีการยืมคำภาษาเขมรว่า “จมูก” มาใช้ในภาษาไทยและใช้แทนที่ความหมายเดิมในคำว่า “ตั้ง” ทำให้คำว่า “ตั้ง” มีความหมายที่แคบลงเหลือเพียงความหมายว่า “สันจมูก” และใช้ในภาษาถิ่นบางถิ่น การยืมภาษาเขมรมาใช้ในภาษาไทยเรายืมตั้งแต่สมัยเขมรโบราณเรื่อยมาจนถึงภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน เช่น คำว่า ถนุน, ดล, ขนุน, ขวด, ยืด เป็นต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร เพราะถือว่าเป็นวรรณคดีที่มีมาแต่สมัยโบราณและชำระขึ้นใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 3 โดยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์

เธอกรมพระยาเดชาดิศร เพราะเป็นวรรณคดีที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสั่งสอนให้เห็นถึงสัจธรรมความเป็นจริงของชีวิต และปรากฏคำที่ใช้ในการประพันธ์วรรณคดีเรื่องนี้พบคำยืมภาษาเขมรเป็นจำนวนมาก

จากการเก็บข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า คำยืมภาษาเขมรที่นำมาใช้ในภาษาไทยโดยเฉพาะคำยืมที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร หลายคำพบใช้มาตั้งแต่สมัยภาษาเขมรโบราณ เช่น “เสวย” ที่ใช้เป็นคำราชาศัพท์ตั้งแต่สมัยภาษาเขมรโบราณมีความหมายว่า “กิน” หรือใช้ตั้งแต่ยุคภาษาเขมรกลาง เช่น คำว่า “ตริส” ก. พุด, เปล่ง, ออกเสียงเป็นถ้อยคำ พุดจา โดยคำว่า “ตริส (ตริสส)” เป็นคำราชาศัพท์ตั้งแต่สมัยภาษาเขมรกลางและในปัจจุบันยังคงใช้เป็นคำราชาศัพท์ทั้งในภาษาไทยและภาษาเขมรปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาลักษณะคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร
- 2) เพื่อรวบรวมคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร

การทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับลักษณะคำยืมภาษาเขมร

ประเด็นเกี่ยวกับลักษณะคำยืมภาษาเขมรจากนักวิชาการสามารถสรุปได้ 3 ลักษณะ ดังนี้

1. ลักษณะคำยืมภาษาเขมรที่นำมาใช้เป็นคำราชาศัพท์ตามแนวคิดของ Choochuen, K. (2000) อธิบายว่า คือ คำที่ใช้สำหรับพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์และพระภิกษุสงฆ์ การยืมคำราชาศัพท์มาใช้ในภาษาไทยคงเพราะด้วยเหตุทางประวัติศาสตร์ ภูมิประเทศระหว่างไทยและเขมรโดยยืมมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ คำราชาศัพท์โดยตรงและคำราชาศัพท์โดยอ้อม
2. ลักษณะคำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏใช้เฉพาะวรรณคดี ตามแนวคิดของ Choochuen, K. (2000) และ Watanapongsakul (2020) คือ คำที่ส่วนใหญ่เป็นคำที่เป็นภาษาร้อยกรองโดยส่วนมากจะเป็นศัพท์ทางวิชาการ ไม่ค่อยได้นำมาใช้เป็นคำสามัญและส่วนมากมักพบใช้เป็นคำแผลง
3. ลักษณะคำยืมภาษาเขมรที่ใช้เป็นคำสามัญ ตามแนวคิดของ Choochuen (2000) คือ เป็นคำศัพท์ที่ใช้ในภาษาพูดภาษาเขียน คำยืมกลุ่มนี้มีจำนวนมากในภาษาไทยทั้งยังใช้เป็นคำประสมร่วมกับภาษาไทยและคำยืมภาษาอื่น ๆ

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การทบทวนวรรณกรรม ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับลักษณะคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย

ขั้นตอนที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูลคำยืมภาษาเขมรจากวรรณคดีเรื่อง โคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 35 พ.ศ. 2561 จำนวน 434 บท

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล จำแนกคำยืมที่ได้ออกเป็น 3 ประเภท คือ คำยืมที่ใช้เป็นคำราชาศัพท์ คำยืมที่ปรากฏเฉพาะวรรณคดี และคำยืมที่ใช้เป็นคำสามัญ พร้อมทั้งจัดประเภทตามลักษณะคำทั้ง 7 ชนิด

ผลการศึกษา

ผลการวิเคราะห์ลักษณะคำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร พบว่ามีลักษณะการยืมภาษาเขมรมาใช้ในภาษาไทย 3 ลักษณะ

1. คำยืมภาษาเขมรที่นำมาใช้เป็นคำราชาศัพท์ คือ คำที่ใช้สำหรับพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ พระภิกษุสงฆ์ การยืมคำราชาศัพท์มาใช้ในภาษาไทยคงเพราะด้วยเหตุผลทางประวัติศาสตร์ภูมิศาสตร์ที่ไทยและเขมรมารวมแดนติดต่อกัน Choochuen, K. (2000) โดยผู้วิจัยพบว่าโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร มีการคำยืมลักษณะดังกล่าว จำนวน 4 คำ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“พระตรัสว่าเด็กน้อย	นี่เนื้อเวไนย” (Dechadison, K: 2018)
“บรรทมยามหนึ่งให้	ทรงฤทธิ” (Dechadison, K: 2018)
“อันจักทรงทานได้	แต่พื้นนรกานต์” (Dechadison, K: 2018)
“เสวยสุลาล้ำเลิศแล้ว	เพราะได้สดับดี” (Dechadison, K: 2018)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะคำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำยืม 4 คำ คือคำว่า “ตรัส, บรรทม” โดยสองคำนี้ยืมนำมาใช้เป็นคำกริยาประเภทกรรมกริยา คำว่า “ทรง” ยืมนำมาใช้เป็นคำราชาศัพท์เพื่อแสดงความหมายว่า ตั้งอยู่ได้, ดำรงอยู่, คำว่า “เสวย” นำมาใช้ในความหมายว่า ได้รับ, ได้ประสบ, กิน, ครอง โดยคำนี้คำว่า “เสวย” สันนิษฐานว่าเป็นคำที่มาจากภาษาเขมรโบราณในคำว่า “โสย” หรือ “โซย” ที่แปลว่า กิน (ราชาศัพท์) ในภาษาเขมร และในภาษาเขมรโบราณคำนี้ก็ใช้ว่า เสวย มีความหมายว่า กิน และใช้เป็นคำราชาศัพท์ว่า ได้รับ โดยทั้ง 2 คำ คือ “ทรง, เสวย” นำมาใช้เป็นคำกริยาประเภทกรรมกริยาคือต้องมีกรรมมารับท้ายเพื่อให้ความหมายที่สมบูรณ์ขึ้นเมื่อนำมาใช้ในภาษาไทย

2. คำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏเฉพาะวรรณคดี คือ คำที่ส่วนใหญ่ใช้ในร้อยกรองงานประพันธ์ต่าง ๆ ส่วนมากปรากฏแค่ในวรรณคดีหรืออาจใช้ในศัพท์ทางวิชาการ Choochuen (2000) และ Watanapongsakul (2020) ผู้วิจัยพบว่าในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร มีการใช้คำยืมลักษณะดังกล่าวจำนวน 68 คำ โดยผู้วิจัยจะยกตัวอย่างคำเพื่อประกอบการอธิบายจำนวน 21 คำ ดังนี้

2.1 คำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏเฉพาะวรรณคดีที่นำมาใช้เป็นคำนาม หมวดสามานยนาม คือคำนามที่เป็นชื่อทั่วไป โดยผู้วิจัยพบคำยืมในลักษณะดังกล่าว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“แม่โถมเฉิดเฉกให้	เทพา” (Dechadison, K: 2018)
“หาญห้าวดาวบ่ได้	จวนพัน” (Dechadison, K: 2018)

“คูหมื่นหมู่ประยูร

พงศ์เผ่า”

(Dechadison, K: 2018)

“ถูกล่อมกลมกันเขา

ดุน้ำกับเปรียง”

(Dechadison, K: 2018)

“เป็นที่ปรึกษาเตือน

ดัดดุจ มตายนา”

(Dechadison, K: 2018)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะคำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร ผู้วิจัยพบว่ามีลักษณะคำยืมประเภทคำนาม หมวด सामानยนาม หลายคำ เช่น คำว่า “โถม” น. รูปร่าง, ทรวดทรง, เค้า มักใช้เป็นคำชมความงามของสตรีในวรรณคดี, คำว่า “ดาว” น. ดาบ, มีด ยาวชนิดหนึ่งปรากฏเฉพาะในวรรณคดีเก่าในภาษาถิ่นบางถิ่นจะเรียกว่า จาว หรือ ดาว, คำว่า “ประยูร” น. เผ่าพันธุ์, เชื้อสาย, ตระกูล มักใช้เป็นคำประสมในคำว่า “ประยูรญาติ”, คำว่า “เปรียง” น. น้ำมัน ใช้ในลักษณะความหมายน้ำมันที่มาจากไขข้อของวัว, และคำว่า “มตาย” น. แม่ จะพบใช้ในวรรณคดีเก่าไม่พบในภาษาปัจจุบัน

2.2 คำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏเฉพาะวรรณคดีที่นำมาใช้เป็นคำสรรพนาม หมวดบุรุษสรรพนาม คือ คำที่ใช้แทนชื่อแทนนามในการติดต่อสื่อสารกัน โดยผู้วิจัยพบคำยืมในลักษณะดังกล่าว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“อัญชยมบรมนเรศเรือง

รามวงศ์”

(Dechadison, K: 2018)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะคำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร ผู้วิจัยพบว่ามีลักษณะคำยืมประเภทคำสรรพนาม หมวดบุรุษสรรพนาม ดังนี้ คือ คำว่า “อัญชยม” ส. ข้า, ข้าพเจ้า พบว่ามีการใช้เป็นคำบุรุษสรรพนามที่ 1 ในวรรณคดีโบราณแต่ไม่พบใช้แล้วในการสื่อสารในภาษาปัจจุบัน

2.3 คำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏเฉพาะวรรณคดีที่นำมาใช้เป็นคำกริยา หมวดดอกรรมกริยา คือ คำที่ยืมมาใช้เป็นคำกริยาที่มีความสมบูรณ์ไม่ต้องมีกรรมมารับท้าย โดยผู้วิจัยพบคำยืมในลักษณะดังกล่าว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“แมวล่าหนูแซ่ซี้

จรรจัล”

(Dechadison, K: 2018)

“เป็นพิกลยลอ้าง

ดั่งนี้ดูจงน”

(Dechadison, K: 2018)

“เป็นไทไปทำงาน

งามชาติ ตนนนา”

(Dechadison, K: 2018)

“เหินเห็จเต็รจไตรตรู

ท้าวหล้า”

(Dechadison, K: 2018)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะคำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร ผู้วิจัยพบว่ามีลักษณะคำยืมประเภทคำกริยา หมวดดอกรรมกริยา ดังนี้ คือ คำว่า “จรรจัล” ก. เดิน พบใช้ในวรรณคดีโบราณ ส่วนความหมายเดิมของภาษาเขมรพบว่าหมายถึง “จ้ำ, เจิดจ้ำ”

แต่ภาษาไทยปัจจุบันนำมาใช้ในความหมายว่า “เดิน”, คำว่า “ฉน” ก. สงสัย, ไม่แน่ใจ, แคลงใจ, คำว่า “ทำงาน” ก. ห่วงใย, ยุ่งใจ ส่วนความหมายเดิมในภาษาเขมรใช้ในความหมายว่า ความหนัก, น้ำหนัก, คำว่า “เหิน” ก. บินในระยะสูง เดิมคำนี้ใช้ “ร” สะกด “เหิร” โดยพบว่าในภาษาเขมรปัจจุบันคำว่า เหิน (เฮิร์) แปลว่า ไปในอากาศ ปัจจุบันคำว่า “เหิน” ยังพบใช้ในภาษาไทยในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ

2.4 คำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏเฉพาะวรรณคดีที่นำมาใช้เป็นคำกริยา หมวดสกรรมกริยา คือ คำที่ยืมมาใช้เป็นคำกริยาที่มีใจความไม่สมบูรณ์ต้องมีกรรมมารับท้าย โดยผู้วิจัยพบคำยืมในลักษณะดังกล่าว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ผจญคนมีศักดิ์ด้วย	หมอบกราน” (Dechadison, K: 2018)
“ใจจริงจึงจริงจรด	รักต่อ กันนา” (Dechadison, K: 2018)
“อย่าตรึงรักนี้ปกป้อง	บ่อนเหล่าน” (Dechadison, K: 2018)
“ยลเยื้องนกแขกเต้า	ตกต้องมือโจร” (Dechadison, K: 2018)
“คนโหดอดสำแดง	ธรรมเทศ นานา” (Dechadison, K: 2018)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะคำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร ผู้วิจัยพบว่า มีลักษณะคำยืมประเภทคำกริยา หมวดสกรรมกริยา ดังนี้ คือ คำว่า “กราน” ก. ทอดตัว หรือล้มตัวลงราบ และพบว่าใช้ในความหมายว่า “ไฟ” ซึ่งเป็นภาษาโบราณ, คำว่า “จรด” ก. จด, จ่อให้ถึง, ถึง เดิมความหมายในภาษาเขมรหมายถึง “จรด, เฝ้า” คำว่า “ตรึง” ก. คิด, ตรึงตรอง, คำว่า “ยล” ก. มองดู เดิมคำนี้ภาษาเขมรพบมีความหมายว่า เข้าใจ, คิดเห็นชัดแจ้ง แต่ในภาษาไทยนำมาใช้ในความหมายว่า มองดู และคำว่า “สำแดง” ก. แสดง, ทำให้ปรากฏ ส่วนถ้าใช้ในลักษณะความหมายของคำนาม จะหมายถึงลักษณะของแสดงที่ทำให้โรคกำเริบ

2.5 คำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏเฉพาะวรรณคดีที่นำมาใช้เป็นคำวิเศษณ์ หมวดลักษณะวิเศษณ์ คือ คำวิเศษณ์ประกอบนามหรือสรรพนามที่ใช้บอกอาการหรือลักษณะต่าง ๆ โดยผู้วิจัยพบคำยืมในลักษณะดังกล่าว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ทรัพย์สิ่งใดไกรทาน	ทีให้” (Dechadison, K: 2018)
“กินเติบโตใช้เชิงดา	เฉิดช้อย” (Dechadison, K: 2018)
“กาโหดทุรชนฉกรรจ์	กาจจิต นีพ้อ” (Dechadison, K: 2018)
“คนพาลพวกหนึ่งน้ำ	ใจหาญ” (Dechadison, K: 2018)

“เณรชาติวาจา   เอมโอช

(Dechadison, K: 2018)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะคำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระ-ยาเดชาดิศร ผู้วิจัยพบว่า มีลักษณะคำยืมประเภทคำวิเศษณ์ หมวดลักษณวิเศษณ์ ดังนี้ คือ คำว่า “ไกร” ว. ยิ่ง, ใหญ่, มาก เดิมในความหมายของภาษาเขมรมีความหมายว่า ยิ่ง ในภาษาไทยปัจจุบันมักพบใช้เป็นคำซ้อน, คำว่า “เฉิด” ว. งาม, งามเด่น, เปรสิพริ้ง ความเดิมในภาษาเขมรคำนี้มี ความหมายว่า เลิศ, ประเสริฐ, คำว่า “โหนด” ว. โง่, โง่เขลา, เชื้อ บางครั้งก็พบใช้คำว่า โหนด ในคำว่า โหนดเนา, คำว่า “หาญ” ว. กล้า, เก่ง จากการวิเคราะห์คำว่า หาญ พบว่าในภาษาไทยนำมาใช้ในสองความหมายคือความหมายแรก กล้า, เก่ง ในคำว่า ทหารหาญ และความหมายที่สองที่หมายความว่า บังอาจ ในคำว่า กล้าหาญ, เขี้ยวหาญ เป็นต้น, คำว่า “เอม”ว. หวาน, ชื่นใจ ในภาษาไทยพบว่านำคำว่า เอม มาใช้ในคำอยู่สองคำคือคำว่า เอมอร ที่มีความหมายว่า งามอ่อนหวาน, เอมโอช พบใช้ในวรรณคดีเก่าในความหมายว่า รสหวาน, รสอร่อย

2.6 คำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏเฉพาะวรรณคดีที่นำมาใช้เป็นคำสันธาน คือ คำที่ใช้เชื่อมข้อความหรือประโยคให้กระชับ สละสลวย โดยผู้วิจัยพบคำยืมในลักษณะดังกล่าว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“**ตราบลูกหลานเหลนม้วย   ไม่ม้วยนิทา**”

(Dechadison, K: 2018)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะคำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระ-ยาเดชาดิศร ผู้วิจัยพบว่า มีลักษณะคำยืมประเภทคำสันธาน ดังนี้ คือ คำว่า “ตราบ” สัน. จนถึง, เมื่อ นอกจากนี้ในภาษาไทยพบว่าคำนี้มักใช้ในวรรณคดีในความหมายว่า ข้าง, ฟาก, ริม

3. คำยืมภาษาเขมรที่นำมาใช้เป็นคำสามัญ คือ คำศัพท์ที่ใช้ในภาษาพูดภาษาเขียน คำยืมกลุ่มนี้มีจำนวนมากในภาษาไทย Choochuen (2000) ผู้วิจัยพบว่าในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ-กรมพระยาเดชาดิศร มีการใช้คำยืมลักษณะดังกล่าวจำนวน 239 คำ โดยผู้วิจัยจะยกตัวอย่างคำเพื่อประกอบการอธิบายจำนวน 26 คำ ดังนี้

3.1 คำยืมภาษาเขมรที่นำมาใช้เป็นคำสามัญประเภทคำนาม หมวด सामानยนาม คือ คำนามที่เป็นชื่อทั่วไป โดยผู้วิจัยพบคำยืมในลักษณะดังกล่าว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“**ขนุนสุกส้างแห่ง   สาขา**”

(Dechadison, K: 2018)

“**สิ้นพรหมณ์ตานกแร้ง   จมูกมด**”

(Dechadison, K: 2018)

“**คบมิตรผิดนั้นต้อง   จดไว้ในทรงวง**”

(Dechadison, K: 2018)

“**อำมาตย์เป็นบรรทัด   ถ่องแท้**”

(Dechadison, K: 2018)

“**ช้างเผือกเกิดแต่ในพนม   ไพรพฤกษ์**”

(Dechadison, K: 2018)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะคำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระ-ยาเดชาดิศร ผู้วิจัยพบว่ามีลักษณะคำยืมประเภทคำสามัญประเภทคำนาม หมวดสaman นาม ดังนี้ คือ คำว่า “ขนุน” น. ชื่อไม้ต้นขนาดกลางนอกจากนี้ตามความเชื่อของคนไทยจัดเป็นไม้มงคลอย่างหนึ่ง นิยมปลูกไว้หลังบ้าน เชื่อว่าจะช่วยหนุนให้เจริญรุ่งเรือง, คำว่า “จุมก” น. อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย เดิมในภาษาไทยใช้คำว่า ตั่ง แต่เมื่อนำคำยืมภาษาเขมรคำว่า จุมก มาใช้ทำให้คำว่า ตั่ง มีความหมายแคบลงหมายถึงสันจุมก แต่ในภาษาถิ่นบางถิ่นก็ยังใช้คำว่า ตั่ง ตามความเดิม, คำว่า “ทรวง” น. อก, ใจ มักใช้คู่กับคำว่า อก เป็นคำว่า ทรวงอก, คำว่า “บรรทัด” น. แบบแผนสำหรับยึดถือปฏิบัติ, ข้อความที่พิมพ์หรือเขียนต่อเนื่องกัน ในภาษาเขมรจะใช้ในความหมายว่า ไม่บรรทัด, บรรทัดฐาน, คำว่า “พนม” น. ภูเขา แต่ในภาษาไทยนอกจากจะใช้ในความหมายว่า ภูเขา ยังพบว่ายังมีการใช้ในความหมายอื่นอีก เช่น ลักษณะของสิ่งที่เปื้อนพุ่มยอดแหลมเหมือนดอกบัว และการทำให้มีรูปร่างดอกบัว เช่นในคำว่า พนมมือ

3.2 คำยืมภาษาเขมรที่นำมาใช้เป็นคำสามัญประเภทคำนาม หมวดสมุหนาม คือ นามที่ทำหน้าที่แสดงหมวดหมู่ที่มีจำนวนมากกว่า 2 ขึ้นไป ซึ่งคำสมุหนามจะอยู่ข้างหน้าของคำนามทั่วไป โดยผู้วิจัยพบคำยืมในลักษณะดังกล่าว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“สามยามพวกพานิช นรชาติ”

(Dechadison, K: 2018)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะคำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระ-ยาเดชาดิศร ผู้วิจัยพบว่ามีลักษณะคำยืมประเภทคำสามัญประเภทคำนาม หมวดสมุหนาม ดังนี้ คือ คำว่า “พวก” น. คน สัตว์ หรือสิ่งต่าง ๆ ที่รวมกันเข้าเป็นกลุ่มเป็นหมู่ตามอาชีพหรือชนิด

3.3 คำยืมภาษาเขมรที่นำมาใช้เป็นคำสามัญประเภทคำนาม หมวดลักษณนาม คือ คำนามบอกลักษณะของคำนามข้างหน้า หรือใช้เพื่อแสดงรูปลักษณะและชนิดของสิ่งต่าง ๆ ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น มักเขียนอยู่หลังจำนวนนับ โดยผู้วิจัยพบคำยืมในลักษณะดังกล่าว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ศาลสระโรงบึงบาง ป่อห้วย”

(Dechadison, K: 2018)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะคำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระ-ยาเดชาดิศร ผู้วิจัยพบว่ามีลักษณะคำยืมประเภทคำสามัญประเภทคำนาม หมวดลักษณนาม ดังนี้ คือ คำว่า “โรง” น. สิ่งปลูกสร้างที่มีหลังคาคลุม ในภาษาเขมรเดิมหมายถึง โรง หรือ อาคาร เมื่อนำมาใช้ในภาษาไทยก็มีการให้คำจำกัดความแคบลงว่าหมายถึง สิ่งปลูกสร้างที่ปรกติพื้นอยู่ติดกับดิน สำหรับเป็นที่อยู่อาศัย ประกอบการ หรือไว้เก็บสิ่งของ

3.4 คำยืมภาษาเขมรที่นำมาใช้เป็นคำสามัญประเภทคำกริยา หมวดกรรมกริยา คือ คำที่ยืมมาใช้เป็นคำกริยาที่มีใจความไม่สมบูรณ์ต้องมีกรรมมารับท้าย โดยผู้วิจัยพบคำยืมในลักษณะดังกล่าว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ฉลองพระคุณเจ้าไท่ ท่านเลี้ยงบำรุง”

(Dechadison, K: 2018)

“มณฑกทำเทียบท้าว สีหะ”

(Dechadison, K: 2018)

“เอาอรรถระงับหย้าย อาจสิ้นสูญเวร”

(Dechadison, K: 2018)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะคำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร ผู้วิจัยพบว่า มีลักษณะคำยืมประเภทคำสามัญประเภทคำกริยา หมวดกรรมกริยา ดังนี้ คือ คำว่า “ฉลอง” ก. แทน, ทดแทน เดิมความหมายในภาษาเขมรมีความหมายว่า ซ้ำม, ซ้ำมฟาก, ทำบุญฉลอง, ลาม อย่างแปลที่ติดเชื่อโรค แต่ในภาษาไทยนำมาใช้ในความหมายว่า แทน, ทดแทน, คำว่า “เทียบ” ก. เอามาใกล้ชิดหรือติดกันหรือนำมาเทียบกัน นอกจากนี้ในภาษาไทยยังพบว่านำมาใช้เป็นซ้อนในคำว่า เปรียบเทียบ เป็นต้น, คำว่า “บำรุง” ก. ทำให้งอกงาม, ทำให้เจริญ เดิมในภาษาเขมรมีความหมายว่า ตั้งใจ, เตรียม, จัดเตรียม แต่เมื่อนำมาใช้ในภาษาไทยพบที่มีการเปลี่ยนความหมายที่หมายความว่า ทำให้งอกงาม หรือทำให้เจริญ แทน, คำว่า “ระงับ” ก. ยับยั้ง ใช้ในความหมายว่า หยุดหรือยับยั้งเรื่องราวต่าง ๆ

3.5 คำยืมภาษาเขมรที่นำมาใช้เป็นคำสามัญประเภทคำกริยา หมวดกรรมกริยา คือ คำที่ยืมมาใช้เป็นคำกริยาที่มีความสมบูรณ์ไม่ต้องมีกรรมมารับท้าย โดยผู้วิจัยพบคำยืมในลักษณะดังกล่าว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“รักมากเมื่อกังวล

วานช่วย กันนา”

(Dechadison, K: 2018)

“เดินทางต่างประเทศให้

พิจารณา”

(Dechadison, K: 2018)

“นมนานไปเปิดอก

ออกที่ ประชุมนา”

(Dechadison, K: 2018)

ที่ไปศักดิ์สิทธิ์สูง

สัจดาลา”

(Dechadison, K: 2018)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะคำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร ผู้วิจัยพบว่า มีลักษณะคำยืมคำสามัญประเภทคำกริยา หมวดกรรมกริยา ดังนี้ คือ คำว่า “กังวล” ก. ห่วงใย, มีใจพะวง โดยความหมายเดิมในภาษาเขมรมีความหมายว่า การทำให้ไม่สงบ, ก่อนกวน, รังแก ใช้ในลักษณะของคำนาม และใช้ในลักษณะของคำวิเศษณ์ในความหมายว่า อยู่ไม่สุข, กระวนกระวาย ส่วนปัจจุบันในภาษาไทยในความหมายว่า ห่วงใย, มีใจพะวง ในรูปแบบของคำกริยา, คำว่า “เดิน” ก. ก้าวไปข้างหน้าหรือข้างหลังโดยสลับเท้าอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ในภาษาไทยปัจจุบันคำว่า เดิน ยังใช้ในอีกหลายความหมาย เช่น ความหมายว่า ลุ่ล่งไป ในคำว่า งานเดินไปได้ด้วยดี, ใช้ในความหมายว่า นำไปส่ง ในคำว่า เดินหนังสือ เป็นต้น, คำว่า “ประชุม” ก. มารวมกันเรียกให้มารวมกัน, มาพบกันเพื่อปรึกษาหารือ, คำว่า “มอง” ก. มุ่งดู โดยความหมายเดิมในภาษาเขมรใช้เพื่อหมายถึงอุปกรณ์จับปลาชนิดหนึ่ง, คำว่า “สัจ” ก. เจ็บสงบ โดยเดิมนั้นภาษาเขมรมีความหมายว่า ทำให้เจ็บ, ปิดเจ็บ, ไม่เอื่อยปาก

3.6 คำยืมภาษาเขมรที่นำมาใช้เป็นคำสามัญประเภทคำวิเศษณ์ หมวดลักษณวิเศษณ์ คือ คำวิเศษณ์ประกอบนามหรือสรรพนามที่ใช้บอกอาการหรือลักษณะต่าง ๆ โดยผู้วิจัยพบคำยืมในลักษณะดังกล่าว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ใจฉลาดมักอาจอง

อวดสู้”

(Dechadison, K: 2018)

“ชาวขเลฉลาดเล่นใช้

นาวา”

(Dechadison, K: 2018)

“เมื่อยชั่วอย่าเอาชู

เช็ดพร้อม”

(Dechadison, K: 2018)

“สมบัติบุญส่งให้

แปลกหน้าตาเดิม”

(Dechadison, K: 2018)

“ฝนชุ่มเขยใบสด

สร้างเศร้า”

(Dechadison, K: 2018)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะคำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร ผู้วิจัยพบว่ามีลักษณะคำยืมคำสามัญประเภทคำวิเศษณ์ หมวดลักษณะวิเศษณ์ ดังนี้ คือ คำว่า “ฉลาด” ว. มักกลัว, ไม่กล้า, คำว่า “ฉลาด” ว. เฉียบแหลม, ไหวพริบดี, ปัญญาดี บางครั้งมักใช้คู่กับคำว่า เฉลียว ที่มีความหมายว่า นึกแฉ่งขึ้นมา เป็นคำว่า เฉลียวฉลาด, คำว่า “ชั่ว” ว. เลว, ทราด, ร้าย, ในลักษณะการกระทำที่ไม่ดีเพราะใจฝ่าฝืนศีลธรรมหรือจารีตประเพณี, คำว่า “แปลก” ว. แตกต่างไปจากที่เคยคิด, เคยรู้, เคยเห็น, คำว่า “สด” ว. ใหม่ ใช้กับลักษณะของสิ่งต่าง ๆ ที่ได้มาหรือผลิตขึ้นมาใหม่ยังไม่เสื่อมหรือเสียคุณภาพ

3.7 คำยืมภาษาเขมรที่นำมาใช้เป็นคำสามัญประเภทคำวิเศษณ์ หมวดประมาณวิเศษณ์ คือ คำวิเศษณ์บอกจำนวน โดยผู้วิจัยพบคำยืมในลักษณะดังกล่าว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ภูเขาทั้งแห่งล้วน

ศิลา”

(Dechadison, K: 2018)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะคำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร ผู้วิจัยพบว่ามีลักษณะคำยืมคำสามัญประเภทคำวิเศษณ์ หมวดประมาณวิเศษณ์ ดังนี้ คือ คำว่า “ทั้ง” ว. ทัว, ตลอด เป็นคำวิเศษณ์ที่ใช้บอกการประมาณที่ไม่ได้บอกความชัดเจนลงไป แต่เป็นการกำหนดว่ามากหรือน้อยทำให้พอรู้หรือคาดการณ์ได้พอประมาณ

3.8 คำยืมภาษาเขมรที่นำมาใช้เป็นคำสามัญประเภทคำวิเศษณ์ หมวดปฤจฉาวิเศษณ์ คือ คำวิเศษณ์ที่แสดงความสงสัย หรือใช้ในคำถาม โดยผู้วิจัยพบคำยืมในลักษณะดังกล่าว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“น้ำหมื่นมล้างสิ่งหน้า โฉนหยุด”

(Dechadison, K: 2018)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะคำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร ผู้วิจัยพบว่ามีลักษณะคำยืมคำสามัญประเภทคำวิเศษณ์ หมวดปฤจฉาวิเศษณ์ ดังนี้ คือ คำว่า “โฉน” ว. ฉันท, เช่นไร, อย่างไร โดยความหมายในภาษาเขมรมีความหมายใช้เป็นคำกริยาว่า เดา, การคาดเดา แต่เมื่อนำมาใช้ในภาษาไทยนำมาใช้เป็นคำวิเศษณ์ที่ใช้เพื่อแสดงถึงลักษณะข้อสงสัยหรือคำถาม

3.9 คำยืมภาษาเขมรที่นำมาใช้เป็นคำสามัญประเภทคำบุพบท คือ คำที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างคำข้อความหรือประโยค เพื่อให้ความต่อเนื่องกัน และช่วยให้ข้อความนั้นชัดเจนยิ่งขึ้น โดยผู้วิจัยพบคำยืมในลักษณะดังกล่าว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ภายในย่อมแมลงวัน หนอนบ่อน”

(Dechadison, K: 2018)

“จักขึ้นสู่บนภู-

เขาค่อย เดินนา

(Dechadison, K: 2018)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะคำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร ผู้วิจัยพบว่า มีลักษณะคำยืมคำสามัญประเภทคำบุพบท ดังนี้ คือ คำว่า “ใน” ว. ตรงข้ามกับนอก, แห่ง, ของ คำว่า ใน เป็นการใช้เพื่อประกอบการเชื่อมบทกิริยาที่ตามหลังคำว่า ย่อม ที่เป็นคำช่วยกิริยา ดังบทประพันธ์ในตัวอย่างที่ 50 เพื่อแสดงความเป็นปกติ ตามธรรมดาสามัญทั่ว ๆ ไป, คำว่า “บน” ว. เบื้องสูง, ตรงข้ามกับเบื้องล่าง โดยความหมายเดิมในภาษาเขมรมีความหมายว่า การบนบาน ซึ่งในปัจจุบันภาษาไทยก็ยังใช้ในความหมายดังกล่าว แต่ใช้ในลักษณะคำกริยา

3.10 คำยืมภาษาเขมรที่นำมาใช้เป็นคำสามัญประเภทคำสันธาน คือ คำที่ใช้เชื่อมข้อความหรือประโยคให้กระชับ สละสลวย โดยผู้วิจัยพบคำยืมในลักษณะดังกล่าว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ใบก็เหม็นคาวปลา

คละคลุ้ง”

(Dechadison, K: 2018)

“สัตว์สี่ตีนคือลา

โหดแท้”

(Dechadison, K: 2018)

“มูลทุกซ์เกิดเพราะรา-

คละเกลศ”

(Dechadison, K: 2018)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะคำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร ผู้วิจัยพบว่า มีลักษณะคำยืมคำสามัญประเภทคำสันธาน ดังนี้ คือ คำว่า “ก็” สัน. แล้ว, จึง, ย่อม โดยความหมายคำเดิมในภาษาเขมรใช้เป็นคำแสดงอาการเริ่มต้น, คำว่า “คือ” สัน. เท่ากับ, ได้แก่ เดิมในภาษาเขมรใช้ในความหมายว่า ใช้ไขความ ซึ่งใช้ในลักษณะคำสันธานเหมือนในภาษาไทย นอกจากนี้ในภาษาเขมรยังใช้ในลักษณะของคำบุพบทในความหมายว่า ที่, ซึ่ง, และใช้ในคำกริยาในความหมายว่า ได้แก่, คำว่า “เพราะ” สัน. ด้วย, เหตุ, เพื่อ ซึ่งความหมายในภาษาเขมรเดิมและความหมายที่ใช้ในภาษาไทยยังคงเดิม นอกจากนี้ในภาษาไทยยังนำมาใช้ในความหมายของคำวิเศษณ์ที่มีความหมายว่า น่าฟัง, เสนาะ, ไพเราะ

จากการศึกษาลักษณะคำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร พบลักษณะการยืมภาษาเขมรมาใช้ในภาษาไทย 3 ลักษณะ คือ 1) คำยืมภาษาเขมรที่นำมาใช้เป็นคำราชาศัพท์ ปรากฏใช้ในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร จำนวน 5 คำ 2) คำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏเฉพาะวรรณคดี ปรากฏใช้ในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร จำนวน 68 คำ 3) คำยืมภาษาเขมรที่นำมาใช้เป็นคำสามัญ ปรากฏใช้ในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร จำนวน 239 คำ

อภิปรายผล

ผู้วิจัยสรุปและอภิปรายผลการศึกษาตามที่ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ ดังนี้

1. ลักษณะคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร พบว่ามีการยืมมาใช้ในภาษาไทย 3 ลักษณะ คือ 1) คำยืมภาษาเขมรที่นำมาใช้เป็นคำ

ราชาศัพท์ 2) คำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏเฉพาะวรรณคดี 3) คำยืมภาษาเขมรที่นำมาใช้เป็นคำสามัญ โดยพบว่า คำยืมที่นำมาใช้เป็นคำสามัญพบใช้มากที่สุด ในภาษาไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Vespada (1997) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การใช้คำเขมรในมหาชาติคำหลวง” ซึ่งพบว่าคำยืมที่พบส่วนใหญ่เป็นคำยืมที่นำมาใช้ใน ชีวิตประจำวัน และงานวิจัยของ Tedthong (1999) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “คำยืมภาษาเขมรจากลิลิตตะเลงพ่าย” ที่พบว่าคำยืมภาษาเขมรที่พบส่วนใหญ่เป็นคำยืมสามัญและราชาศัพท์เป็นส่วนมากเพราะเป็นวรรณคดีที่มี

และเหตุที่ว่าคำยืมภาษาเขมรที่พบในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร ส่วนใหญ่นำมาใช้เป็นคำสามัญนั้นเพราะด้วยเนื้อหาในโคลงโลกนิติเป็นวรรณคดีคำสอนที่มุ่งสอนประชาชน โดยทั่วไปให้เข้าใจถึงสัจธรรมคำสอนเพื่อให้เห็นความเป็นจริงของชีวิตจึงใช้คำสามัญทั่วไปเพื่อให้ประชาชน เข้าใจได้โดยง่าย นอกจากนี้จากการศึกษาพบว่าคำยืมภาษาเขมรที่ยืมมาใช้พบว่าเมื่อนำมาใช้ในภาษาไทยพบ นำมาใช้เป็นคำกริยามากที่สุด รองลงมาเป็นคำนามและคำวิเศษณ์ตามลำดับ ส่วนประเภทคำอุทานไม่พบใช้ใน ภาษาไทยอาจเพราะด้วยมีใช้อยู่ก่อนแล้วในภาษาไทยจึงไม่จำเป็นต้องยืมคำในภาษาเขมรมาใช้

2. การรวบรวมคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ- กรมพระยาเดชาดิศรพบคำยืมภาษาเขมรจำนวน 312 คำ แบ่งเป็น 1) คำยืมภาษาเขมรที่นำมาใช้เป็นคำราชา- ศัพท์ จำนวน 5 คำ 2) คำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏเฉพาะวรรณคดี จำนวน 68 คำ 3) คำยืมภาษาเขมรที่นำมาใช้ เป็นคำสามัญ จำนวน 239 คำ ตามลำดับ

สรุปองค์ความรู้

การศึกษาลักษณะคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยที่ปรากฏผ่านโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรม- วงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร สามารถสรุปองค์ความรู้ได้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. คำยืมภาษาเขมรที่นำมาใช้เป็นคำราชาศัพท์ที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์- เธอกรมพระยาเดชาดิศร พบว่าหลายคำถูกยืมมาใช้ในภาษาไทยตั้งแต่สมัยภาษาเขมรโบราณ และจาก การศึกษาก็พบว่าคำว่า “ตรัส, บรรทม, ทรง, เสวย” ยังคงใช้เป็นคำราชาศัพท์อยู่ในภาษาเขมรปัจจุบัน ทำให้ พบว่ามีคำราชาศัพท์มาตั้งแต่สมัยภาษาเขมรโบราณโดยที่หลายคำก็ยังคงใช้อยู่ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันและ คำเหล่านั้นก็ถูกยืมมาใช้เป็นคำยืมและใช้เป็นคำราชาศัพท์ในภาษาไทยในปัจจุบัน

2. คำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏเฉพาะวรรณคดีที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ- กรมพระยาเดชาดิศรพบคำยืมส่วนใหญ่พบใช้เป็นคำกริยา รองลงมาคือคำวิเศษณ์ คำนาม คำสันธานและ สรรพนาม โดยพบว่าคำยืมที่ปรากฏใช้เฉพาะวรรณคดีมักเป็นคำ 1 – 2 พยางค์ อาจเพราะด้วยในการแต่งคำ ประพันธ์โดยเฉพาะโคลงสี่สุภาพมีข้อจำกัดเรื่องจำนวนคำจึงต้องใช้คำที่สั้น กระชับและแสดงถึงความสละสลวย

3. คำยืมภาษาเขมรที่ใช้เป็นคำสามัญพบว่าคำยืมส่วนใหญ่ที่พบเป็นคำกริยาและคำยืมส่วนใหญ่ปรากฏ ใช้เป็นคำที่ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน จากการศึกษาคำยืมภาษาเขมรที่ใช้เป็นคำสามัญในภาษาไทยที่ปรากฏใน โคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร พบคำยืมนำมาใช้เป็นคำที่ใช้สื่อสารใน ชีวิตประจำวันมากที่สุดอาจเพราะด้วยพื้นที่ วัฒนธรรม สังคม ชชาติพันธุ์ ที่มีความสัมพันธ์ที่ติดต่อกันมาช้านาน ทำให้มีการหยิบยืมใช้ภาษาร่วมกันมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน และใช้มานานจนกระทั่งทำให้หลายคำเข้าใจว่า เป็นคำไทยแท้ เช่นเดียวกับคำไทยที่ถูกยืมไปใช้ในภาษาเขมรจนเข้าใจได้ว่าคำเหล่านั้นเป็นคำภาษาเขมร

ข้อเสนอแนะ

1. ลักษณะคำยืมภาษาต่างประเทศและการเปลี่ยนแปลงความหมายที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร
2. ศึกษาบริบททางด้านสังคมและวัฒนธรรมของคำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏในภาษาไทย
3. ศึกษาลักษณะการเปลี่ยนแปลงด้านการออกเสียงของคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย

References

- Chuchuen, K. (2000). *Foreign Loan Words, Khmer Words in Thai*. Bangkok: Odeon Store.
- Dechadison, K. (2000). *Lokniti Poems by Princess Maha Chakri Sirindhorn Krom Phraya Dechadisorn*. Bangkok: Council Printing House.
- Vesphada, T. (1997). *Using Khmer Words in Mahachat Kham Luang*. Thai Language and Literature (45-78).
- Royal Society of Thailand. (2013). *Royal Institute Dictionary 2011 in Honor of His Majesty the King on Occasion of His Majesty the King's 7th Cycle Birthday Anniversary on 5 December 2011*. Bangkok: Royal Society of Thailand.
- Kingkham, W. (2007). *Foreign Languages in Thai*. Bangkok: Kasetsart University.
- Phakdeekham, S. (2006). *Dictionary of Khmer Loan Words in Thai, the 55th Anniversary of the Establishment of Diplomatic Relations between Thailand and Cambodia*. Bangkok: Amarin Printing and Publishing.
- Wattanapongsakun, S. (2020). *Unit 10 Khmer Loan Words. In the teaching material of Thai Characteristics Unit 8 - 15. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat University Printing House*.
- Rajathon, A. (1974). *Etymology*. Bangkok: Klangvittaya.
- Thetthong, U. (1999). Khmer Loan Words from Lilit Talengpai *Journal of Letters Silpakorn University*, 22(1), 175-188.
- Thetthong, U. (2015). *Khmer Language for Communication*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานในวิชาสังคมศึกษา สาระเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

THE DEVELOPMENT OF A GAME-BASED LEARNING MANAGEMENT MODEL IN SOCIAL STUDIES AND ECONOMICS SUBJECT FOR 3RD GRADE STUDENTS

พรชนก กันไว¹, และณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ

Pornchanok Gunwai¹ and Nattachet Pooncharoen

มหาวิทยาลัยนเรศวร

Naresuan University

Email: pornchanokg64@nu.ac.th¹

Received 18 March 2023; Revised 11 May 2023; Accepted 30 April 2024.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมวิธี เป็นการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน ในวิชาสังคมศึกษา สาระเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เพื่อสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน Game based Learning ที่เน้นกระบวนการจัดการเรียนรู้ผ่านเกมเพื่อการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ลงมือเล่นและฝึกปฏิบัติในการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยในขณะที่ลงมือเล่นผู้เรียนจะได้รับทักษะ ความรู้ และความพึงพอใจไปด้วย และการประเมินผู้เรียนแบบทวิมิติ พื้นที่วิจัย คือ โรงเรียนวังโป่งดำรงวิทย โดยมียกลุ่มเป้าหมายจำนวน 14 คน คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ชนิด คือ 1) แนวคำถามในการสัมภาษณ์ผู้เรียน 2) แบบประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิธีการวิเคราะห์การวิจัยเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและสังเคราะห์เขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานในวิชาสังคมศึกษา สาระเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เรียนและเล่นไปพร้อมกัน ทำให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจและพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงบวกที่สูงขึ้นมากกว่าการเรียนรู้แบบปกติ ทั้งยังทำให้ผู้เรียนมีผลการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยภาพรวมที่ระดับ พอใช้ และมีผลพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ที่ร้อยละ 80.16

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน, ทักษะการคิดวิเคราะห์, สาระเศรษฐศาสตร์

Abstract

The objective of this mixed method research is to develop a game-based learning management model of economics for 14 3rd grade students at Wang Pong Damrongwit School, Uttaradit Province. For this purpose, a game-based learning management manual was created to set up a learning management process using games that allow students to practice self-

learning and play at the same time. In this process, learners could gain skills, knowledge, and satisfaction. Two-dimensional assessment was also done during this period. Data were collected by using interviewing questionnaire and analytical thinking skill assessment forms. Using descriptive statistics for quantitative data and content analysis for qualitative data,

The results showed that the game-based learning management model of economics subject successfully drew students to both play and learn cooperatively. At the end, students had higher satisfaction and positive learning behaviors than regular learning and developed a fair thinking skill at 80.16 percent.

Keywords: Game-Based Learning management model, Analytical thinking, Economics Subject

บทนำ

การศึกษาไทยในยุคสังคมแห่งการเรียนรู้ เป็นการศึกษาที่ช่วยพัฒนาศักยภาพหรือเสริมสร้างพลังที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ ซึ่งถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ การศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่3) พ.ศ. 2553 หมวด 4 มาตรา 22 ว่าด้วยแนวการจัดการศึกษาระบุว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและศักยภาพ” การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการพัฒนาคนให้มีความสามารถในการพัฒนาตนเอง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขมีความสามารถในการคิด แก้ปัญหาและปรับตัวเข้ากับสังคมได้ ดังนั้นการศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างทรัพยากรบุคคลให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถตามความต้องการของสังคมและประเทศชาติ การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาคน ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาการเรียนรู้ได้จากประสบการณ์จริง การฝึกปฏิบัติจริง คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น มีนิสัยรักการอ่าน ศึกษาค้นคว้าและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ใฝ่รู้ใฝ่เรียน การจัดกระบวนการเรียนรู้จึงต้องเน้นการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน ให้มีการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการและการประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อการป้องกันและแก้ปัญหาได้ (Ministry of Education,2008)

ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด19 ในปีที่ผ่านมา ส่งผลให้ผู้เรียนต้องศึกษาอยู่บ้าน จึงมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการเรียนออนไลน์ ส่งงานออนไลน์ หรือการให้ใบความรู้ ใบงาน เพื่อค้นคว้าด้วยตนเอง ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายกับการเรียน ส่งผลให้ผู้เรียนไม่ค่อยสนใจในการเรียน และด้วยวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่มีเนื้อหากว้าง ผู้เรียนไม่สามารถจดจำได้ เนื่องจากขาดทักษะในการคิดที่เหมาะสม จึงไม่มีความสุขและสนุกกับการเรียน ดังนั้นการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นควรเป็นที่โรงเรียน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับทิศทางการปฏิรูปการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ การจัดการเรียนรู้จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงจากการเน้นผู้สอนเป็นศูนย์กลาง เป็นเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เมื่อได้ศึกษาแนวคิดหลักการและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน (Game based learning) จึงพบว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถดำเนินการจากประสบการณ์ตรงและเสริมประสบการณ์ด้วยการนำสื่อมาใช้ให้เกิดเป็นรูปธรรม เป็นนวัตกรรมเกมเพื่อการเรียนรู้รูปแบบใหม่ที่ออกแบบและสอดแทรกเนื้อหา

บทเรียนลงไปในเกมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในเกม ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ลงมือเล่นและฝึกปฏิบัติในการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยในขณะที่ลงมือเล่นผู้เรียนจะได้รับทักษะ และความรู้จากเนื้อหาบทเรียนไปด้วย ขณะที่เล่นเกมก็มีสถานการณ์จำลองเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกท้าทายและอยากที่จะเล่น

จากสภาพปัญหาและเหตุผลที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานในรายวิชาสังคมศึกษา สาระเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่าวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน (Game Based Learning) จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เพราะเป็นการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและได้ลงมือทำ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในขณะที่หรือหลังจากการเล่น เกม เรียนไปด้วยและก็สนุกไปด้วยพร้อมกัน ทำให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้อย่างมีความหมาย

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานในรายวิชาสังคมศึกษา สาระเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการทบทวนประมวลเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังต่อไปนี้

การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้ที่จะประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพนั้น ผู้สอนจะต้องกำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจน และได้แบ่งประเภทของพฤติกรรมโดยอาศัยทฤษฎีการเรียนรู้และจิตวิทยาพื้นฐานว่า มนุษย์จะเกิดการเรียนรู้ และนำหลักการนี้จำแนกเป็นจุดมุ่งหมายทางการศึกษาเรียกว่า ทฤษฎีการกำหนดวัตถุประสงค์ทางการเรียนรู้ (Taxonomy of Educational objectives) จะก่อให้เกิดพฤติกรรมด้านสมอง เป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับสติปัญญา ความคิด ความสามารถในการคิดเรื่องราวต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งพฤติกรรมนี้สามารถแบ่งออกได้เป็นพิสัย 6 มิติ ได้แก่ (Bloom, 1959)

มิติที่ 1 ความรู้ (Knowledge)

มิติที่ 2 ความเข้าใจ (Comprehension)

มิติที่ 3 การนำความรู้ไปประยุกต์ (Application)

มิติที่ 4 การวิเคราะห์ (Analysis)

มิติที่ 5 การสังเคราะห์ (Synthesis)

มิติที่ 6 การประเมินค่า (Evaluation)

ทักษะการคิดวิเคราะห์

นักวิจัยทางการศึกษาได้เสนอแนวคิดเรื่อง “ทักษะการคิดวิเคราะห์” โดยมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ทฤษฎีการกำหนดวัตถุประสงค์ทางการศึกษาใหม่ (A New Taxonomy of Educational Objectives) ซึ่งพัฒนาขึ้นจากแนวคิดของบลูม โดยอธิบายลักษณะการคิดวิเคราะห์ตามแนวคิด ซึ่งสรุปได้ 5 ด้านดังนี้ (Mazarno, 2007)

1. ด้านการจับคู่ (Matching) คือ ความสามารถในการสังเกตและการจำแนก แยกแยะรายละเอียดของสิ่งต่างๆ หรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เหมือนกันและแตกต่างกัน

2. ด้านการจัดหมวดหมู่ (Classification) คือ ความสามารถในการประมวลความรู้เพื่อการจัดกลุ่ม จัดลำดับและจัดประเภทของสิ่งต่าง ๆ สามารถหาคุณลักษณะหรือคุณสมบัติของสิ่งของที่เหมือนกัน หรือคล้ายคลึงกันออกเป็นพวกเป็นกลุ่มได้

3. ด้านการวิเคราะห์ข้อผิดพลาด (Error analysis) คือ ความสามารถในการแยกแยะข้อผิดพลาด มองเห็นความผิดปกติ ความสัมพันธ์และความไม่สัมพันธ์ความสอดคล้องของสิ่งต่าง ๆ

4. ด้านการสรุปเป็นหลักเกณฑ์ทั่วไป (Generalizing) คือ ความสามารถในการนำความรู้เดิมที่มีสรุปเป็นหลักการใหม่ๆ นำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ หรือสามารถนำความรู้ไปใช้ในกิจกรรมชีวิตประจำวัน ได้โดยมีความสามารถในด้านต่าง ๆ

5. ด้านการทำนาย (Specifying) คือ ความสามารถในการนำความรู้หรือหลักการที่มีอยู่แล้วไปใช้เพื่อการประมาณและทำนายสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้

จากข้อความที่กล่าวมานี้สามารถสรุปได้ว่าการคิดวิเคราะห์ตามแนวคิดของมาร์ซาโนนั้นจะต้องผ่านกระบวนการรวบรวมข้อมูล ทำความเข้าใจประเด็นสำคัญ นำข้อมูลนั้นมาวิเคราะห์จัดหมวดหมู่อย่างมีหลักการ เพื่อหาข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผล ประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์ใหม่และสามารถคาดการณ์ผลที่จะเกิดขึ้นบนพื้นฐานของข้อมูล สามารถสรุปเป็นขั้นตอนได้ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจับคู่ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 2 การจัดหมวดหมู่ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อผิดพลาด

ขั้นตอนที่ 4 การประยุกต์ใช้

ขั้นตอนที่ 5 การทำนาย

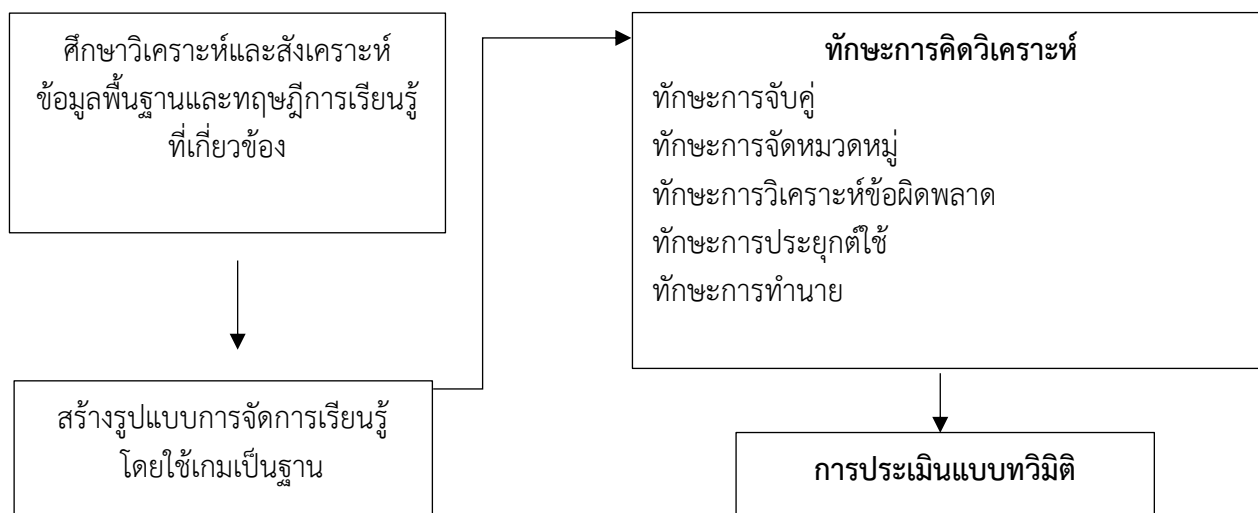
ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยไว้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method) จึงใช้ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานในวิชาสังคมศึกษา สาระเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ดังนี้

ภาพที่ 2 วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยตามวัตถุประสงค์

การสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานในรายวิชาเศรษฐศาสตร์ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผู้วิจัยทดลองรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานกับกลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวังโป่งดำรงวิทย อำเภอกองแสนขัน จังหวัดอุดรดิตถ์ จำนวน 14 คน

โดยผู้วิจัยดำเนินการวิจัยในช่วงระยะเวลา เดือนพฤษภาคม 2565 - กุมภาพันธ์ 2566 เมื่อดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ผู้วิจัยจะนำข้อมูลเชิงปริมาณมาประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางการวิจัย ด้วยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้เอกสารการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

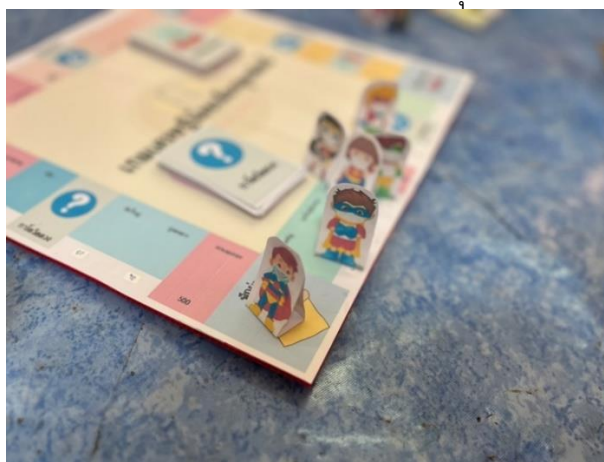
ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานในวิชาสังคมศึกษา สาระเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการทดลอง จัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เรียน และข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาวิเคราะห์ข้อมูลแบบผสมวิธี (Mixed Method) โดยผู้วิจัยได้แบ่งผลการวิจัยออกเป็น 2 ประเด็นหลัก ประกอบด้วย ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานในวิชาสังคมศึกษา สาระเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และผลการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ (Mixed Method) โดยมีวิธีการดำเนินการ 2 ขั้นตอน และได้ผลการวิจัย ดังนี้

1.1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานในวิชาสังคมศึกษา สาระเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวังโป่งดำรงวิทย อำเภอดงหลวง จังหวัดอุดรธานี ด้วยการศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน และแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก

จากการศึกษาข้อมูลจากทฤษฎี และแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจและพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงบวกที่เพิ่มสูงขึ้นมากกว่าการเรียนรู้แบบปกติ ซึ่งผู้วิจัยจึงได้พัฒนานวัตกรรมเกมเพื่อการเรียนรู้ขึ้น เพื่อเป็นส่วนเสริมสร้างความเข้าใจในวิชาสังคมศึกษา สาระเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวังโป่งดำรงวิทย อำเภอดงหลวง จังหวัดอุดรธานี

ภาพที่ 1 นวัตกรรมเกมเพื่อการเรียนรู้

1.2 ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวังโป่งดำรงวิทย อำเภอดงหลวง จังหวัดอุดรธานี ผ่านการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน และประเมินผลด้วยแบบประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์ และแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า นักเรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1.2.1 เปรียบเทียบผลการประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวังโป่งดำรงวิทย อำเภอดงหลวง จังหวัดอุดรธานี

ทักษะการคิดวิเคราะห์	ก่อนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน	หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน	ผลการพัฒนา	ร้อยละ
ด้านการจับคู่	1.5	2.21	+0.71	47.33
ด้านการจัดหมวดหมู่	1.4	2.34	+0.94	67.14
ด้านการวิเคราะห์ข้อผิดพลาด	1.07	2.14	+1.07	100
ด้านการประยุกต์ใช้	1.21	2.57	+1.36	112.40
ด้านการทำนาย	1.14	2.07	+0.93	81.56
รวม	1.26	2.27	+1.00	80.16

จากข้อมูลตารางที่ 1.2.1 พบว่า ก่อนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน นักเรียนมีผลการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ทั้ง 5 ด้านโดยภาพรวมที่ระดับ ปรับปรุง และหลังจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็น

ฐาน นักเรียนมีผลการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ทั้ง 5 ด้านในภาพรวมมีระดับเพิ่มขึ้นเป็นระดับ พอใช้ ใน ส่วนของผลพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ด้านที่มีการพัฒนาน้อยที่สุดคือด้านการจับคู่ อยู่ในระดับ 0.71 ส่วน ด้านที่สูงที่สุดคือด้านการประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับ 1.36

ตารางที่ 1.2.2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวังโป่งดำรงวิทย อำเภอดงหลวง จังหวัดอุดรธานี ก่อนและหลัง การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน

ทักษะการคิดวิเคราะห์	ก่อนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เกมเป็นฐาน		หลังการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เกมเป็นฐาน	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
ด้านการจับคู่	1.5	0.52	2.21	0.80
ด้านการจัดหมวดหมู่	1.4	0.43	2.31	0.53
ด้านการวิเคราะห์ข้อผิดพลาด	1.07	0.27	2.21	0.89
ด้านการประยุกต์ใช้	1.21	0.43	2.57	0.51
ด้านการทำนาย	1.14	0.36	2.07	0.99
รวม	1.26	0.40	2.27	0.74

จากข้อมูลตารางที่ 1.2.2 พบว่าก่อนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานโดยภาพรวมอยู่ในระดับ ปรับปรุง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.26 และหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานโดยภาพรวมอยู่ในระดับ พอใช้ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.27

จากผลการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวังโป่งดำรงวิทย อำเภอดงหลวง จังหวัดอุดรธานี ผ่านการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน พบว่า นวัตกรรมเกมเพื่อการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมนวัตกรรมเกมเพื่อการเรียนรู้ที่ พัฒนาขึ้น และสร้างเป็น “คู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน Game based Learning” เพื่อเป็น แนวทางในกระบวนการจัดการเรียนรู้

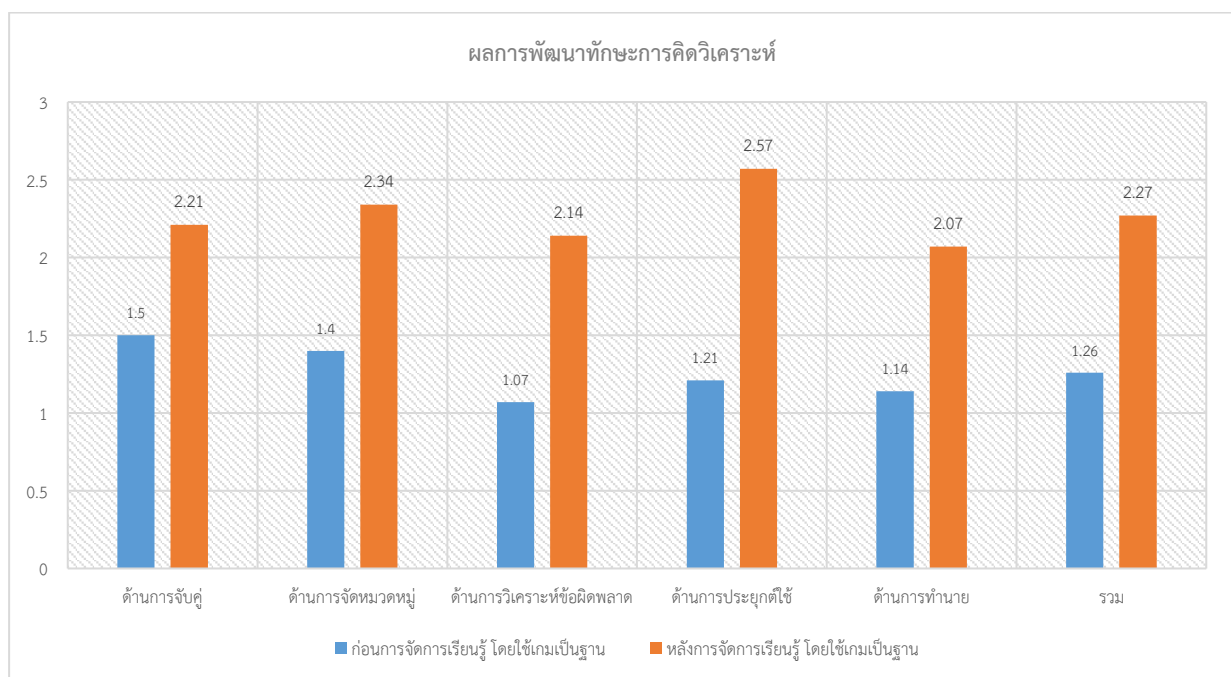

ภาพที่ 2 คู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน Game based Learning

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้พบว่า ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง และด้วยแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เรียน จำนวน 14 คน ได้ผลศึกษา ว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นนั้นมีลักษณะ ลำดับ ขั้นตอน เป้าหมายของเกมที่ชัดเจนจึงสามารถช่วย เพิ่มแรงจูงใจ และกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจและพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงบวก ที่เพิ่มสูงขึ้นมากกว่าการเรียนรู้แบบปกติ และเกิดการเรียนรู้ไปด้วยในขณะที่เล่นเกมเพื่อการเรียนรู้ขึ้น ซึ่ง สอดคล้องกับการศึกษาของ Warat Intasara (2019) กล่าวว่า Game Based Learning (GBL) คือสื่อในการ เรียนรู้อีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งถูกออกแบบมาเพื่อให้ผู้เรียนมีความสนุกสนานไปพร้อม ๆ กับการได้รับความรู้ และยัง สอดคล้องทฤษฎีของบลูม ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ที่จะประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพนั้น ผู้สอน จะต้องกำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจน การกำหนดวัตถุประสงค์ทางการเรียนรู้จะก่อให้เกิดพฤติกรรมด้านสมอง เป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับสติปัญญา ความคิด ความสามารถในการคิดเรื่องราวต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ผลการประเมินทักษะการ คิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวังโป่งดำรงวิทย อำเภอดงแสนดิน จังหวัดอุดรธานี พบว่า หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานมีระดับอยู่ที่ 2.27 ซึ่งสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ที่ 1.002

แผนภูมิที่ 1 แสดงผลการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์

ซึ่งสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์เชิงลึกก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน พบว่าก่อน การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน นักเรียนส่วนมากมีความสามารถในการจับคู่และจัดหมวดหมู่ แต่ไม่เข้าใจ ในเนื้อหาของสาระเศรษฐศาสตร์ ไม่สามารถทำนาย วิเคราะห์ เชื่อมโยงเข้าสู่ชีวิตประจำวันได้ เมื่อนักเรียนได้ เรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานแล้ว แนวคำตอบส่วนใหญ่ของนักเรียนแสดงออกถึงทักษะการคิดวิเคราะห์ ด้านการ วิเคราะห์ข้อผิดพลาด ประยุกต์เข้ากับชีวิตประจำวัน และใช้องค์ความรู้ที่มีมาผสมผสานเนื้อหาทาง

เศรษฐศาสตร์ เพื่อทำนายปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจง่าย ๆ ได้อย่างเหมาะสมกับช่วงวัยด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานในวิชาสังคมศึกษา สารเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Khidluek Sankhasaali (2019) ที่ได้ทำการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทย เรื่อง การสร้างคำด้วยวิธีการสมมติแบบมีสนธิ โดยใช้เกมเป็นฐาน เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานทำให้บรรยากาศในการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านประโยชน์ที่ได้รับมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และนักเรียนมีความสนุกสนานและมีความสุข ในการเรียนรู้ผ่านเกม อีกทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษาไทย เรื่อง การสร้างคำด้วยวิธีการสมมติแบบมีสนธิ หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 อยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับการศึกษาของ Suchanya Yuengklang (2017) ที่ได้พัฒนาระบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้เกมมีพิเคชั่นเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาและทักษะการเชื่อมโยงคณิตศาสตร์สู่ชีวิตจริง ระดับประถมศึกษา พบว่าผู้เรียนมีคะแนนทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ แยกเป็นรายด้านหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงให้เห็นว่าระบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นส่งผลให้ผู้เรียนมีพัฒนาการสูงขึ้น และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Nopparat Boonpienpon (2021) ที่ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานเพื่อส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการ และแนวคิดในด้านการจัดการงานนิทรรศการและงานอีเว้นท์ สำหรับนักศึกษา สาขาวิชาการจัดการงานนิทรรศการและงานอีเว้นท์ จะเห็นได้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานในวิชาสังคมศึกษา สารเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พัฒนาก้าวหน้าขึ้นมีประสิทธิภาพเพียงพอในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาครั้งต่อไปควรขยายขอบเขตประชากร เพื่อศึกษาประชากรในกลุ่มที่กว้างขึ้นและสามารถเปรียบเทียบความสัมพันธ์และความแตกต่างของแต่ละกลุ่มได้
2. การศึกษาครั้งต่อไปควรจะศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการสร้างและพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้ และทฤษฎีเกมเป็นฐาน เพื่อพัฒนานวัตกรรมเกมเพื่อการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

References

- Bloom. (1959). Taxonomy of educational objectives, handbook I: *The cognitive domain*. New York: David McKay Co Inc.
- Boonpienpon, N., (2021). *Game-Based Learning Method for Entrepreneurship and Concept Exhibition and Event Management: A case study of Exhibition and Event Management Undergraduate Students*. Silpakorn University.
- Intasara, W., (2019). *Game Based Learning The Latest Trend Education 2019*. Documents for training and operations "Turn the classroom into a play room" (Game Based Learning).
- Mazarno. (2007). *The New Taxonomy of Educational Objectives*. United States of America: Corwin Press a Sage Publications Company.
- Ministry of Education. (2008). *Basic Education Core Curriculum, 2008*. Bangkok: Printing House of the Agricultural Cooperative Association of Thailand Limited.

- Sankhasaali, K., (2019). *The Thai Language Learning Activities “Creating words by Santhi in The Pali and Sanskrit Language” Using Game-Based Learning for Development of Learning Achievement.* academic conference The 4th “Research of the Thai Educational System” (page 62-69). Bangkok: King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang.
- Yuengklang, S., (2017). *The Development of Blended Learning System by Using Gamification Based Learning to Enhance the Mathematics Problem Solving Skills and Connection Skills to Real Life for Primary schools.* Mahasarakham University.

ยุทธศาสตร์การพัฒนาคูณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

THE STRATEGIC OF THE BASIC EDUCATIONAL SCHOOL ABOUT EDUCATIONAL MANAGEMENT QUALITY DEVELOPMENT IN EASTERN ECONOMIC CORRIDOR

ธราธิป วงษ์แก้ว¹, ศักดิ์ชัย นิรันธทวี, อัจฉรา วัฒนานรงค์ และสมศักดิ์ เอี่ยมคงลี

Tharathip Wongkaew, Sakchai Niranthawee, Ajchara Wattananarong and Somsak Lamkongsi

วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

College of Management, University of Phayao

Email: Natta.pea1723@gmail.com¹

Received 7 August 2023; Revised 11 November 2023; Accepted 26 April 2024.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ผลการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาคูณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก 2) รูปแบบเชิงทฤษฎีของการพัฒนาคูณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาคูณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พบว่า 1) ปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาคูณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้บริหาร ด้านครู ด้านชุมชน และด้านหน่วยงานต้นสังกัด 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาคูณภาพของการจัดการศึกษาโรงเรียนในเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ผู้บริหารเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ยุทธศาสตร์ที่ 2 ครูมีความรอบรู้ในศาสตร์สมัยใหม่ที่เป็นต่อการพัฒนาผู้เรียนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพในพื้นที่เชิงรุก ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาประสิทธิภาพระบบการติดตามตรวจสอบและประเมินผลด้วยระบบการบริหารงานที่ทันสมัย และ ยุทธศาสตร์ที่ 5 การจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงและดำเนินชีวิตวิถีใหม่ 3) ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของยุทธศาสตร์การพัฒนาคูณภาพของการจัดการศึกษาโรงเรียนในเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : ยุทธศาสตร์การพัฒนา; เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก

Abstract

This research article is mixed methods research. This research was 1) the results of a study on the causal factors of improvement in the educational quality of schools in the Eastern Economic Corridor 2) a theoretical model of educational, and management quality development of schools in the Eastern Economic Corridor 3) strategies for improving the quality

of education management in Eastern Economic Corridor. The research results were found as follows; 1) The causal factors of the Basic Educational School about Educational Management Quality Development in Eastern Economic Corridor in 4 part, administrators, teachers, communities, and original affiliation. 2) a Study of educational management quality development strategies for basic education schools in Eastern Economic Corridor. The strategy for improving the quality of education management in schools in the Eastern Economic Corridor consists of 5 strategies: Strategy 1: Executives are the leaders of change. Strategy, 2: Teachers are well-versed in modern sciences that are necessary for student development in the Eastern Economic Corridor, Strategy 3: Building a network of participation with all sectors to strengthen the potential in the proactive area Strategy, 4: Improving the Efficiency of the Tracking System review and evaluation with a modern management system and strategy, 5: education management to respond to changes and live a new way of life. 3) the results of suitability and possibilities assessment in the strategies for improving the quality of education management in Eastern Economic Corridor were at a high level.

Keywords : development strategy; Eastern Economic Corridor : EEC

บทนำ

จากการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจโลกในปัจจุบัน ส่งผลให้ประเทศต่าง ๆ ต้องเร่งพัฒนาระบบเศรษฐกิจภายในประเทศให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ตลอดจนการพัฒนา ระบบเศรษฐกิจภายในประเทศมิให้จำกัดขอบเขตอยู่เฉพาะภายในประเทศมิให้จำกัดขอบเขตอยู่เฉพาะ ภายในประเทศตนเท่านั้น โดยเฉพาะด้านการค้าในระบบเศรษฐกิจปัจจุบัน การขนส่งคมนาคม การติดต่อสื่อสาร ที่สะดวกรวดเร็ว ทันสมัย ประกอบกับเทคโนโลยีที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจ ทำให้ประเทศต่าง ๆ มีโอกาสและสามารถทำการค้าระหว่างประเทศได้สะดวก และรวดเร็วยิ่งขึ้น ส่งผลให้การแข่งขันด้านเศรษฐกิจ ของโลกเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย รัฐบาลไทยโดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี มีนโยบายพัฒนา ประเทศไทย ด้วยการลงทุนด้านอุตสาหกรรมเพื่อต่อยอดอุตสาหกรรมเดิมที่มีอยู่ และจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจ พิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC) ที่ครอบคลุมพื้นที่สามจังหวัด ได้แก่ จังหวัด ฉะเชิงเทรา ชลบุรีและระยอง รวมถึงเขตจังหวัดอื่นที่ติดต่อหรือเกี่ยวข้องกับคณะกรรมการนโยบายการ พัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกกำหนดเพิ่มเติมโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีขึ้นโดยมี วัตถุประสงค์เพื่อปฏิรูประบบเศรษฐกิจของประเทศไทยและยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนใน พื้นที่ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รับผิดชอบต่อสังคม มีการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและสอดคล้องกับ กฎระเบียบของประชาคมโลก มีศักยภาพในการแข่งขันทุกด้านและการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของ ประเทศโดยรวม ตลอดจนการกระจายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไปสู่พื้นที่ต่าง ๆ อย่างเหมาะสม พร้อมนี้ รัฐบาลได้ดำเนินการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภายในประเทศเพื่อรองรับการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจของ ประเทศ เช่น การคมนาคม และการขนส่งพื้นฐานทั้งสนามบิน ท่าเรือ ถนน ระบบโทรคมนาคม ระบบ สาธารณูปโภคต่าง ๆ และโลจิสติกส์ ให้เชื่อมโยงพื้นที่ส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับ 10 อุตสาหกรรมเป้าหมายของ

ประเทศไทยบูรณาการตามนโยบายการพัฒนาประเทศ ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ Thailand 4.0 “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน”

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงได้เสนอโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor Development) ต่อคณะรัฐมนตรี ในคราวประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2559 ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบตามที่เสนอและมอบหมายให้นายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ รองนายกรัฐมนตรี ร่วมกับกระทรวงคมนาคม กองทัพอากาศ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันพิจารณาจัดทำรายละเอียดโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ตามข้อสั่งการของนายกรัฐมนตรีเพื่อรองรับระบบการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่มีแนวโน้มในการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นในอนาคตและให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมทุกด้านภายในปี 2561 ทั้งนี้พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ในฐานะหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติได้มีคำสั่ง ที่ 2/2560 เรื่อง การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก สั่ง ณ วันที่ 17 มกราคม 2560 ให้กำหนดมาตรการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกหรือ EEC ให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมโดยเร็ว

การพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกหรือการมองว่า เขตพัฒนาพิเศษมีการพัฒนาหรือไม่ จะพิจารณาจาก “คุณภาพของตน” และตัวบ่งชี้ที่บอกคุณภาพคือ “การศึกษา” ที่เป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาให้มีคุณภาพการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพจึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้มี “ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา” เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพจะต้องเป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้เกิดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ โดยให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหาเป็น และสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข รวมทั้งเป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรมให้มีประสิทธิภาพในการพัฒนาให้เต็มศักยภาพ เพื่อเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และมีการพัฒนาที่สมดุลรอบด้าน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศ ประเทศไทยจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 6 ได้กำหนดให้การจัดการศึกษาจะต้องมีมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา แม้ว่าการพัฒนาให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาจะผ่านไปแล้วช่วงระยะหนึ่งคือรอบทศวรรษที่ผ่านมา (พ.ศ. 2542-2551) กระแสสังคมก็ยังมีการวิพากษ์วิจารณ์ว่า ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของประเทศไทยก็ยังไม่สามารถบอกได้ชัดว่ามีคุณภาพจริงหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษายังไม่เข้มแข็ง สถานศึกษาไม่สามารถสร้างระบบคุณภาพให้เกิดได้อย่างจริงจัง มีการมุ่งเน้นการปรับปรุงเพื่อให้ผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานจากการประเมินภายนอกเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ กระทรวงศึกษาธิการ จึงประกาศกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553 ที่กำหนดให้สถานศึกษาต้องพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาด้วยการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยให้เป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยแก้ปัญหาให้เป็นรูปธรรมชัดเจนยิ่งขึ้น นั่นคือ การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้เข้มแข็ง และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในภารกิจปกติ โดยเฉพาะการดำเนินงานตามกฎกระทรวงว่าด้วยการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553 ซึ่งครอบคลุม 8 ด้าน คือ กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา จัดระบบบริหารและดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา จัดให้มีการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา จัดให้มีการประเมินคุณภาพภายในของมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา จัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานประเมินคุณภาพภายในและจัดให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง (Internal quality

assurance according to educational standards of educational institutions According to the ministerial regulations regarding the criteria system and methods for ensuring educational quality 2010, 2011, page 45)

การประเมินภายนอกรอบสอง (พ.ศ.2549-2553) ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ไม่ได้รับการรับรองจากการประเมินในครั้งแรกหลายโรงเรียน จึงต้องมีการพัฒนาปรับปรุงแผนการพัฒนาแล้วดำเนินการส่งแผนการพัฒนาและผลการดำเนินงานให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ได้รับรองให้ กอปรกับผลการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทั่วประเทศของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) รอบสาม (พ.ศ. 2554-2558) พบว่า สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานบางส่วนไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานทันที โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตัวบ่งชี้ที่ 5 เกี่ยวกับผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตรซึ่งจะเห็นได้จากคะแนนผลการทดสอบระดับชาติหรือ O-NET ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ส่งผลให้สถานศึกษาไม่ได้รับการรับรองคุณภาพจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือองค์การมหาชน รวมทั้งผลการประเมิน ตัวบ่งชี้ที่ 4 นักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ ส่วนใหญ่มีคุณภาพอยู่ในระดับพอใช้ หรือระดับควรปรับปรุง (Office for Accreditation of Educational Quality Assessment, 2009: pp. 24-25) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษา ไม่สามารถพัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำให้นักเรียนเกิดความสามารถ และบรรลุทักษะกระบวนการคิด และผลสะท้อนจากการทดสอบในระดับชาติ (National Test) พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีผลการทดสอบต่ำกว่าเกณฑ์ แสดงให้เห็นว่าความสามารถของนักเรียนยังต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบ และครูควรได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนจนทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความสามารถ และเกิดทักษะตามหลักสูตรอย่างหลากหลาย จากสภาพการณ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่ามาตรฐานการศึกษาและคุณภาพผู้เรียน ยังต่ำกว่าเกณฑ์ซึ่งเป็นปัญหาด้านการจัดการศึกษาของหน่วยงานในระดับต่าง ๆ มาอย่างต่อเนื่อง

การปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) รัฐบาลมุ่งเน้นให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยมีเป้าหมายหลักสามประการ คือ พัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาการเรียนรู้ของคนไทยเพิ่มโอกาสทางการศึกษา เรียนรู้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการศึกษา โดยมีกรอบการปฏิรูปการศึกษา 4 ประการ คือ พัฒนาคนไทยยุคใหม่ พัฒนาคุณภาพครูยุคใหม่ พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ และพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการใหม่ การปฏิรูปการศึกษาจะประสบความสำเร็จย่อมต้องอาศัยปัจจัยหลักหลายอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยระดับปฏิบัติ คือ ระดับสถานศึกษาที่ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารและการจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุจุดหมายของการศึกษา ดังนั้นสถานศึกษาจำเป็นต้องมีศักยภาพ สมรรถภาพและคุณลักษณะที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาผู้บริหารจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถและมีคุณธรรมจริยธรรมเพื่อดำเนินการให้บรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายและจุดมุ่งหมายของการบริหาร(Teera Runcharoen, 2007, page 4)

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 กำหนดกรอบยุทธศาสตร์ ประกอบด้วยวิสัยทัศน์ และเป้าหมายของชาติ นโยบายแห่งชาติ และมาตรการเฉพาะ ซึ่งเป็นแนวทาง ทิศทางและวิธีการที่ทุกองค์กรและคนไทยทุกคนต้องการบรรลุร่วมกัน คือ ประเทศไทยมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ในทุกสาขาของกำลังอำนาจ

แห่งชาติ ได้แก่ การเมืองภายในประเทศ การเมืองต่างประเทศ เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา การทหาร วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พลังงาน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ดังวิสัยทัศน์ที่ว่า คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 (Office of the Secretariat of the Education Council Ministry of Education, 2017)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ได้จัดทำขึ้นในช่วงเวลาของการปฏิรูปประเทศท่ามกลางสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และเชื่อมโยงใกล้ชิดกันมากขึ้น โดยได้น้อมนำหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9-11 เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและช่วยให้สังคมไทยสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคงเกิดภูมิคุ้มกัน มีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสมส่งผลให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืนในการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ครั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้จัดทำบนพื้นฐานของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ซึ่งเป็นแผนแม่บทหลักของการพัฒนาประเทศ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) รวมทั้งการปรับโครงสร้างประเทศไทย ไปสู่ประเทศไทย 4.0 ตลอดจนประเด็นการปฏิรูปประเทศ นอกจากนั้นได้ให้ความสำคัญจากการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วนทั้งในระดับกลุ่มอาชีพ ระดับภาคและระดับประเทศในทุกขั้นตอนของแผนฯ อย่างกว้างขวางและต่อเนื่องเพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ และทิศทางการพัฒนาประเทศ รวมทั้งร่วมจัดทำรายละเอียดยุทธศาสตร์ของแผนฯ เพื่อมุ่งสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 จึงเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในการเชื่อมกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในลักษณะการแปลงยุทธศาสตร์ระยะยาวสู่การปฏิบัติ โดยในแต่ละยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ได้กำหนดประเด็นการพัฒนาพร้อมทั้งแผนงาน/โครงการสำคัญที่ต้องดำเนินงานให้เห็นผลเป็นรูปธรรมในช่วง 5 ปี แรกของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติเพื่อเตรียมความพร้อมคน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม ขณะเดียวกันยังได้กำหนดแนวคิดและกลไกการขับเคลื่อนและติดตามประเมินผลที่ชัดเจน เพื่อกำกับให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีทิศทางและเกิดประสิทธิภาพ นำไปสู่การพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทย (Office of the National Economic and Social Development Board Office of the Prime Minister, 2016)

จากผลการประเมินภายนอกรอบสาม (พ.ศ. 2554-2553) ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ทำให้ทราบว่าสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาในเขตระยองเศรษฐกิจภาคตะวันออก ไม่ได้รับการรับรองจากการประเมินการรับรองมาตรฐานครบทุกสถานศึกษา โดยสถานศึกษาที่ไม่ผ่านการประเมินส่วนใหญ่ นั้น มีระดับคุณภาพมาตรฐานขั้นต่ำเป็นส่วนใหญ่ในเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะมาตรฐานด้านผู้เรียน เห็นได้จากนักเรียนอ่านไม่คล่อง ขาดคุณธรรม จริยธรรม ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อให้ได้มาตรฐานตามที่กำหนดนั้น ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องช่วยเหลือสนับสนุนสถานศึกษาเป็นอย่างมาก เพราะโรงเรียนต่าง ๆ ยังต้องการความช่วยเหลือสนับสนุนจากทุกภาคส่วน และสำหรับแนวทางในการแก้ปัญหา และพัฒนาคุณภาพการศึกษานั้น สถานศึกษาต่าง ๆ จะมีแผนเป็นกรอบ และแนวทางในการดำเนินงานและมีการมอบหมายผู้รับผิดชอบอยู่แล้วแต่อาจจะไม่ได้ดำเนินการได้ครอบคลุม สอดคล้องกับมาตรฐาน ไม่ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ไม่มีการตรวจสอบ ทบทวนหรือวิเคราะห์ประเมินผลการดำเนินการ หรือแม้แต่นำผลที่ได้ไปแก้ไขปรับปรุงพัฒนา จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว เพื่อตอบสนองการจัดการโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขต

พัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ว่าด้วยการศึกษาเป็นฐานสร้างคน สร้างชาติ การสะท้อนถึงคุณภาพของผู้เรียนด้วยกระบวนการจัดการเรียนการสอนของครู และการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาเป็นรากฐานทางสังคมหากแต่มีโรงเรียนที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์ แสดงให้เห็นว่ายุทธศาสตร์การพัฒนาคูณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่งผลไปถึงการประเมินคุณภาพภายในและภายนอก

ผู้วิจัยจึงดำเนินการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน เพื่อมุ่งศึกษาว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาคูณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก รูปแบบเชิงทฤษฎีของการพัฒนาคูณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก และยุทธศาสตร์การพัฒนาคูณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาคูณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก รูปแบบเชิงทฤษฎีของการพัฒนาคูณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก และยุทธศาสตร์การพัฒนาคูณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงานไปสู่การปฏิบัติ มีนักบริหาร และนักการศึกษาได้ให้ความหมายของยุทธศาสตร์ ดังนี้

ความหมายของยุทธศาสตร์

ปัจจุบันสภาวะแวดล้อมและบริบทในการดำเนินงานต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรงขึ้นตลอดเวลา การบริหารจัดการองค์กรจึงต้องมีทิศทางและมียุทธศาสตร์ที่ชัดเจน ซึ่งเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนองค์กรให้ไปถึงจุดหมายที่ต้องการ (Faculty of Education Chulalongkorn University, 2010, page 29) ความหมายของยุทธศาสตร์ มีดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ให้ความหมายของยุทธศาสตร์ (Strategy) มีความหมายรวมถึง “จุดหมายปลายทาง (End) และวิธีการสู่จุดหมายปลายทาง (Means) เชิงนโยบาย” ซึ่งใช้ในการกำหนดนโยบายจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กร (SWOT) ตามหลักวิชาการส่วนคำว่า “กลยุทธ์” (Strategies) หมายถึง “วิธีการสู่จุดหมายปลายทาง (Means) ระดับปฏิบัติการและเป็นแนวทางเพื่อตอบสนองวิธีการสู่จุดหมายปลายทางระดับนโยบาย” สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2011 page 5)

ยุทธศาสตร์บัญญัติมาจาก strategy มีความหมายสัมพันธ์ใกล้ชิดกับยุทธวิธี ซึ่งบัญญัติมาจาก tactics คำนี้จึงมักปรากฏอยู่ในบริบทเดียวกันโดย strategy จะใช้ในรูปแบบพจน์ ส่วน tactics จะใช้ในรูปแบบพหูพจน์ โดยเฉพาะในวงการทหารอาจใช้คำว่า กลยุทธ์แทนยุทธศาสตร์ และใช้กลวิธีแทนยุทธวิธี ทั้ง 4 คำ เป็นศัพท์รัฐศาสตร์ของราชบัณฑิตยสถานและยังมีใช้ในทางธุรกิจและทั่วไป ดังนั้น เมื่อมีความสัมพันธ์ระหว่าง strategy กับ tactics อาจสรุปได้ว่า ยุทธศาสตร์ (กลยุทธ์) หมายถึง แผนปฏิบัติการโดยรวมเพื่อให้มีชัยชนะหรือ

คู่แข่งเพื่อประสบความสำเร็จในธุรกิจเพื่อบรรลุเป้าหมาย เช่น ความก้าวหน้าของหน่วยงาน ส่วนยุทธวิธี หมายถึง วิธีการในระดับรายละเอียดที่นำมาใช้เพื่อดำเนินตามแผนยุทธศาสตร์ หรือแผนกลยุทธ์ที่วางไว้แล้ว (Samanit Wichit, 2008, page 1)

เจียรชัย เอี่ยมวรเมธ (Thienchai Iamworamet, 2009 page 921) กล่าวว่า ยุทธศาสตร์ หมายถึง แผนและนโยบายการสู้รบซึ่งจะใช้ควบคู่กับยุทธศาสตร์

ดำรงค์ วัฒนา (ม.ป.ป. สื่อออนไลน์) กล่าวว่า ยุทธศาสตร์ หมายถึง การนำองค์การเพื่อบ่มไปสู่เป้าประสงค์ที่ได้วางไว้

Goodstein} L.D., Noland, T.M. and J.W.Pfeiffer (1992) ได้ให้ความหมายของยุทธศาสตร์ว่า หมายถึง กระบวนการกำหนดการปฏิบัติและประเมินผล เพื่อใช้ในการตัดสินใจในกิจกรรม ที่ทำให้องค์กรสามารถดำเนินงานประสบความสำเร็จตามเป้าประสงค์ระยะยาว

สรุป ยุทธศาสตร์ หมายถึง การกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานให้องค์การปฏิบัติตามเพื่อให้องค์การสามารถปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

การวางแผนยุทธศาสตร์

ความหมายของการวางแผนยุทธศาสตร์

การวางแผนยุทธศาสตร์ (Strategic Planning) เป็นส่วนหนึ่งหรือขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการบริหาร ยุทธศาสตร์ (Strategic Administration Process) ซึ่งมีนักวิชาการ นักการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้ให้ความหมายของการวางแผนยุทธศาสตร์ ดังนี้

ความหมายของการวางแผนยุทธศาสตร์ หรือการวางแผนกลยุทธ์ (Strategic Planning) คือ กระบวนการตัดสินใจเพื่อกำหนดทิศทางในอนาคตขององค์กร โดยกำหนดสถานการณ์ในอนาคตที่ต้องการบรรลุ และกำหนดแนวทางในการบรรลุสภาพการณ์ที่กำหนดบนพื้นฐานข้อมูลรอบด้านอย่างเป็นระบบ (Office of the Basic Education Commission, 2011 page 4) สอดคล้องกับมนตรี สิงห์สุวรรณ์ ได้ให้ความหมายของแผนยุทธศาสตร์ว่า หมายถึง กระบวนการในการตัดสินใจกำหนดการกระทำ และสิ่งที่ควรจะต้องปฏิบัติอย่างเป็นระบบเอาไว้เป็นการล่วงหน้า ซึ่งการดำเนินการเริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลที่สำคัญต่าง ๆ เพื่อนำมาประกอบการใช้ดุลยพินิจเพื่อให้ได้คำตอบว่าองค์กรของเราต้องการจะเป็นอะไร โดยจะต้องทำอย่างไรเพื่อให้ได้อะไร ช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งที่กำหนดไว้ นั่นคือ การทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ (มนตรี สิงห์สุวรรณ์, 2556 หน้า 1) การกำหนดทิศทางการนำองค์กรไปสู่ภาพลักษณ์ใหม่ ก้าวสู่วิสัยทัศน์ที่ต้องการในอนาคต (Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, 2012 page 3) การทำให้กระบวนการทำงานและความคิดริเริ่มในการเรียนรู้สอดคล้องในแนวทางเดียวกันกับทิศทางยุทธศาสตร์ขององค์กรเพื่อให้มั่นใจว่า การปรับปรุงและการเรียนรู้ดังกล่าว แสดงถึงการที่องค์กรเตรียมพร้อมในเรื่องการจัดลำดับความสำคัญและนำสิ่งที่จัดลำดับความสำคัญไปปฏิบัติอย่างจริงจัง (คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2560 หน้า 6) การวางแผนยุทธศาสตร์ คือ การนำแนวคิดทฤษฎีการบริหารยุทธศาสตร์ (Strategic Management) ซึ่งเป็นแนวคิดทฤษฎีเชิงระบบ (System Theory) ประกอบด้วยกระบวนการหลัก 4 ประการ ได้แก่ การตรวจสอบสภาพแวดล้อม (Environment Scanning) การกำหนดยุทธศาสตร์ (Strategy Formulation) การนำยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติ (Strategy Implementation) และการประเมินผลและควบคุม (Evaluation and Control) (Morgan G, 1997)

สรุป การวางแผนยุทธศาสตร์ หมายถึง การกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่มีกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การกำหนดวิสัยทัศน์ให้เห็นภาพในอนาคต การกำหนดยุทธศาสตร์นำไปสู่การปฏิบัติ และการประเมินยุทธศาสตร์

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร และผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ สรุปได้ว่า ยุทธศาสตร์ คือ แนวทางการดำเนินงานที่กำหนดวิธีการปฏิบัติงานการควบคุม การกำกับติดตาม บุคคลหรือองค์การให้สามารถปฏิบัติงาน บรรลุวัตถุประสงค์อย่างถูกต้องในระยะเวลาตามที่กำหนด และการจัดทำยุทธศาสตร์ จะต้องประกอบด้วย 1) การประเมินองค์การและสภาพแวดล้อม (Environment Scanning) 2) การกำหนดทิศทาง (Direct Setting) 3) การกำหนดยุทธศาสตร์ (Strategy Formulation) 4) การนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ (Strategy Implement) และ 5) การประเมินผลและการควบคุม (Evaluation and Control) ซึ่งผู้วิจัยได้นำผลของการศึกษาค้นคว้ามานี้มา พร้อมกับศึกษาความเป็นไปได้ของการนำยุทธศาสตร์ไปใช้ เพื่อกำหนดเป็นกระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนาคณาภพการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน ที่มุ่งศึกษายุทธศาสตร์ และแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาคณาภพการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกที่เหมาะสมสอดคล้องกับเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก รวมไปถึงการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก โดยมีรายละเอียดในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ซึ่งผู้วิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะดังนี้ **ระยะที่ 1** การศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาคณาภพการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ โรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก โดยมีผู้บริหารสถานศึกษา และครูแผนงานของโรงเรียน จำนวน 230 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 2 คน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 460 ตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาคณาภพการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก **ระยะที่ 2** การศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาคณาภพการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก โดยสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การพัฒนาคณาภพการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก จำนวน 7 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) **ระยะที่ 3** การประเมินยุทธศาสตร์การพัฒนาคณาภพการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ซึ่งได้จากการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive selection) จำนวน 30 คน ประเมินยุทธศาสตร์การพัฒนาคณาภพการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ระยะที่ 1

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่

ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากนั้นนำค่าเฉลี่ยมาแปลผลและพิจารณาตามเกณฑ์ที่ใช้ในการให้ความหมายค่าเฉลี่ยเป็นรายด้านและรายข้อ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด และสุริทอง ศรีสะอาด, 2554: 35 - 37) ระดับ 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด ระดับ 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก ระดับ 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง ระดับ 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย ระดับ 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

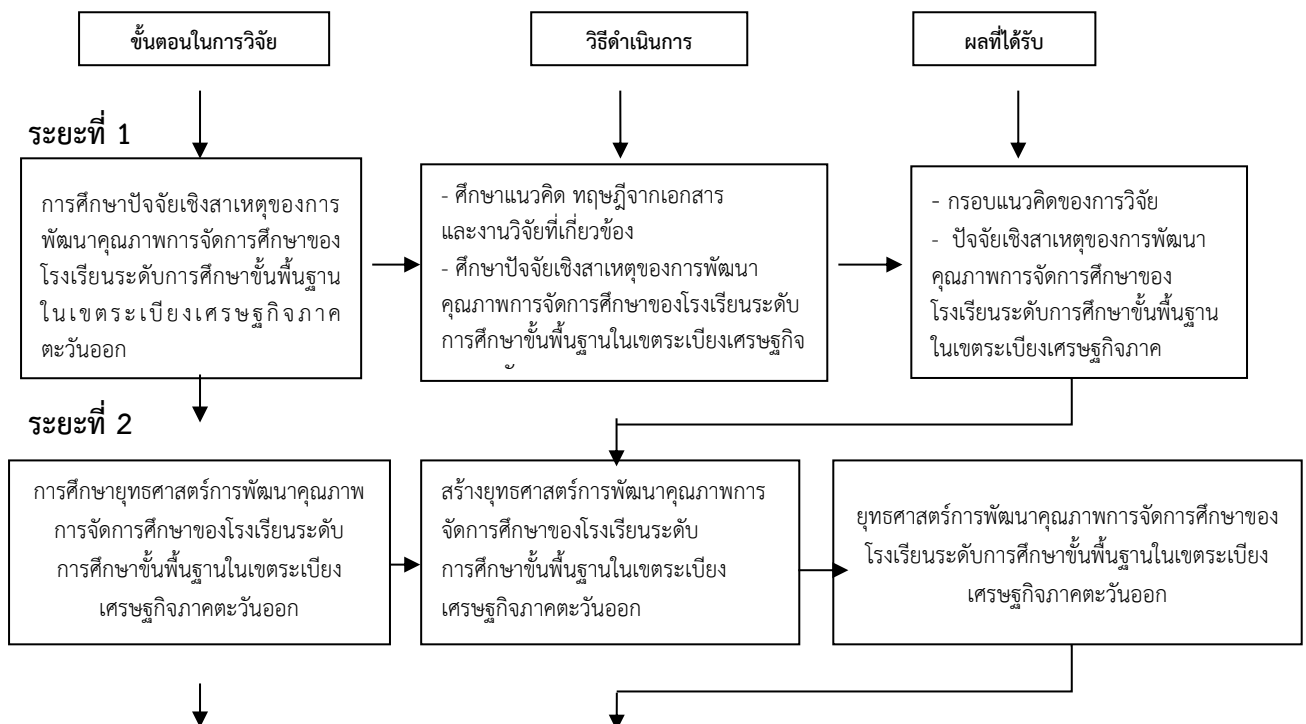
เกณฑ์ที่ใช้ในการให้ความหมายค่าเฉลี่ยเป็นรายด้านและรายข้อ (บุญชม ศรีสะอาด และสุริทอง ศรีสะอาด, 2554: 35 - 37) 4.51 - 5.00 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด 3.51 - 4.50 หมายถึง เห็นด้วยมาก 2.51 - 3.50 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง 1.51 - 2.50 หมายถึง เห็นด้วยน้อย 1.00 - 1.50 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

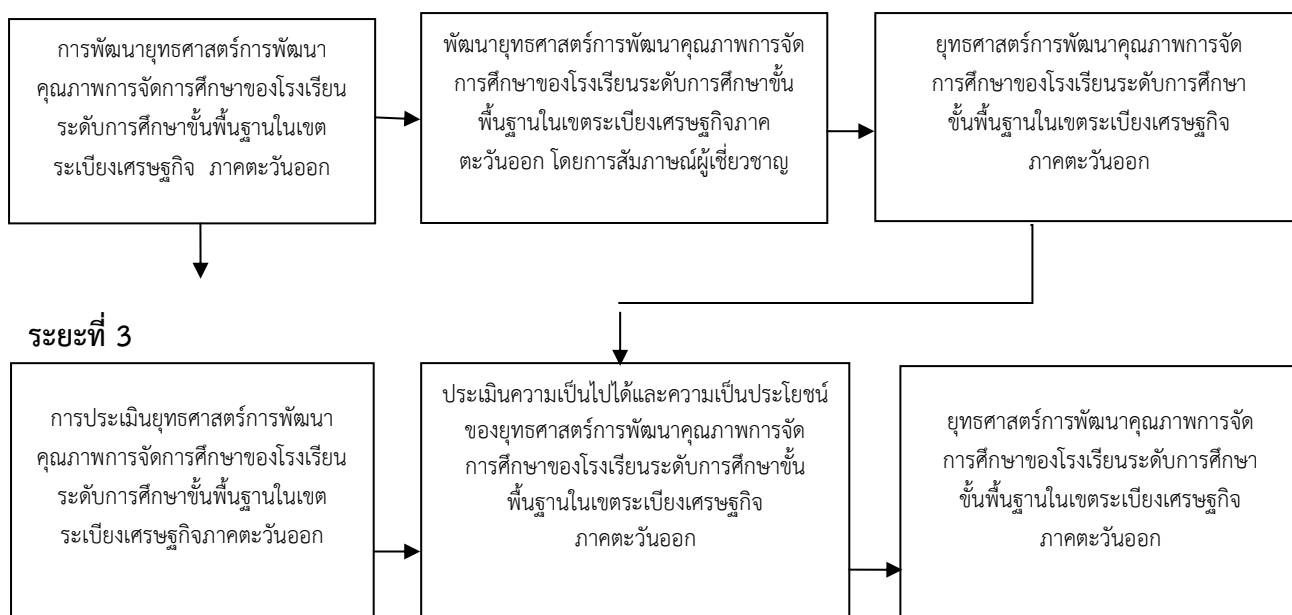
การวิเคราะห์ข้อมูล ระยะที่ 2

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก มาวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูล ระยะที่ 3

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากนั้นนำค่าเฉลี่ยมาแปลผลและพิจารณาตามเกณฑ์ที่ใช้ในการให้ความหมายค่าเฉลี่ยเป็นรายด้านและรายข้อ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด และสุริทอง ศรีสะอาด, 2554: 35 - 37) ระดับ 5 หมายถึง มีความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์มากที่สุด ระดับ 4 หมายถึง มีความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์มาก ระดับ 3 หมายถึง มีความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ปานกลาง ระดับ 2 หมายถึง มีความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์น้อย ระดับ 1 หมายถึง มีความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์น้อยที่สุด

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาคูณาการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก เป็นแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) มีรายละเอียดดังนี้

1. ปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาคูณาการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก 5 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้บริหาร ด้านครู ด้านชุมชน ด้านหน่วยงานต้นสังกัด และด้านการบริหารจัดการ ตามลำดับ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคูณาของการจัดการศึกษาโรงเรียนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. การศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาคูณาการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ได้ยุทธศาสตร์การพัฒนาคูณาของการจัดการศึกษาโรงเรียนในเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ผู้บริหารเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ยุทธศาสตร์ที่ 2 ครูมีความรอบรู้ในศาสตร์สมัยใหม่ที่เป็นต่อการพัฒนาผู้เรียน ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในพื้นที่เชิงรุก ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาประสิทธิภาพระบบการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล ด้วยระบบการบริหารงานที่ทันสมัย และยุทธศาสตร์ที่ 5 การจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงและดำเนินชีวิตวิถีใหม่

3. การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ ในยุทธศาสตร์การพัฒนาคูณาของการจัดการศึกษาโรงเรียนในเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก พบว่า ด้านความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก และด้านความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยตามรายการ พบว่ารายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของความเหมาะสม ได้แก่ เป้าประสงค์ที่ 1 ยุทธศาสตร์ที่ 1 กลยุทธ์ที่ 1-3 ส่วนด้านความเป็นไปได้ ได้แก่ วิสัยทัศน์และพันธกิจ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ที่สร้างขึ้นประกอบไปด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ โดยมีวิสัยทัศน์ คือ โรงเรียนคุณภาพ จัดการศึกษาโดยคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก มีพันธกิจ จำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วย 1) พัฒนาผู้บริหารให้เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีความสามารถในการเป็นผู้นำ และการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ 2) พัฒนาครูให้มีความรอบรู้ในศาสตร์สมัยใหม่ที่จำเป็นต่อการพัฒนาผู้เรียน ด้วยการมองอนาคต คิดเชิงรุก กล้าทำสิ่งใหม่ ในบริบทการพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก 3) สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษาแบบบูรณาการเชิงรุกอย่างมีประสิทธิภาพ 4) จัดระบบติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลจากหน่วยงานต้นสังกัด ด้วยระบบการบริหารงานที่ทันสมัย 5) จัดการศึกษาเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงและดำเนินชีวิตวิถีใหม่ มีเป้าประสงค์จำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีความสามารถในการเป็นผู้นำ และการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ 2) ครูมีความรอบรู้ในศาสตร์สมัยใหม่ที่จำเป็นต่อการพัฒนาผู้เรียน ด้วยการมองอนาคต คิดเชิงรุก กล้าทำสิ่งใหม่ ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก 3) เครือข่ายทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแบบบูรณาการเชิงรุก 4) หน่วยงานต้นสังกัดจัดระบบติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล ด้วยระบบการบริหารงานที่ทันสมัย 5) สถานศึกษาจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงและดำเนินชีวิตวิถีใหม่ ซึ่งมีความสอดคล้องกับประเด็นยุทธศาสตร์ที่ครอบคลุมการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ผู้บริหารเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ยุทธศาสตร์ที่ 2 ครูมีความรอบรู้ในศาสตร์สมัยใหม่ที่จำเป็นต่อการพัฒนาผู้เรียน ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพในพื้นที่เชิงรุก ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาประสิทธิภาพระบบการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล ด้วยระบบการบริหารงานที่ทันสมัย และยุทธศาสตร์ที่ 5 การจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงและดำเนินชีวิตวิถีใหม่

สรุปองค์ความรู้

1. ปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้บริหาร ด้านครู ด้านชุมชน และด้านหน่วยงานต้นสังกัด ตามลำดับ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณภาพของการจัดการศึกษาโรงเรียนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ ด้านผู้บริหาร ด้านครู ด้านชุมชน และด้านหน่วยงานต้นสังกัด โดยที่ ด้านหน่วยงานต้นสังกัด มีอิทธิพลสูงสุด (.892) รองลงมาคือ ด้านชุมชน (.560) ด้านครู (.380) และด้านผู้บริหาร (.215) ส่วนด้านการจัดการ (-.067) มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณภาพของการจัดการศึกษาโรงเรียนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่าโมเดลการวัดยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพของการจัดการศึกษาโรงเรียนในเขต EEC มีความตรงเชิงโครงสร้างด้วยการพิจารณาจากค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความตรงของรูปแบบ ได้แก่ $\chi^2 = 10.344$, $df = 6$, $p = .111$, $\chi^2/df = 1.724$, $RMSEA = .047$, $CFI = .995$, $TLI = .988$, $SRMR = .013$ เป็นไปตามเกณฑ์ ซึ่งมีค่า p มากกว่าที่จะยอมรับสมมติฐานว่าโมเดลการวัดมีความตรง

เชิงโครงสร้าง ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ ค่าดัชนี CFI และ TLI ที่มีค่าเข้าใกล้ 1.000 ค่าดัชนี RMSEA และ SRMR มีค่าเข้าใกล้ 0 และค่า χ^2/df มีค่าน้อยกว่า 2 ผลการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของตัวชี้วัด (R^2) ที่แสดงถึงสัดส่วนของการแปรผันของตัวชี้วัดที่ถูกอธิบายด้วยตัวแปรแฝง พบว่า มีค่าที่ยอมรับได้ทุกตัวชี้วัด (.401 - .792) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. การศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาคณาภพการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ได้ยุทธศาสตร์การพัฒนาคณาภพของการจัดการศึกษาโรงเรียนในเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ผู้บริหารเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ยุทธศาสตร์ที่ 2 ครูมีความรอบรู้ในศาสตร์สมัยใหม่ที่เป็นต่อการพัฒนาผู้เรียน ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในพื้นที่เชิงรุก ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาประสิทธิภาพระบบการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล ด้วยระบบการบริหารงานที่ทันสมัย และยุทธศาสตร์ที่ 5 การจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงและดำเนินชีวิตวิถีใหม่

3.การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ ในยุทธศาสตร์การพัฒนาคณาภพของการจัดการศึกษาโรงเรียนในเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก พบว่า ด้านความเหมาะสม และด้านความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยตามรายการ พบว่ารายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของความเหมาะสม ได้แก่ เป้าประสงค์ที่ 1 ยุทธศาสตร์ที่ 1 กลยุทธ์ที่ 1-3 ส่วนด้านความเป็นไปได้ ได้แก่ วิสัยทัศน์และพันธกิจ

References

- Faculty of Liberal Arts and Science, KASETSART University. (2017). *Strategy What exactly is strategy?*. Retrieved January 10, 2020, from http://www.flas.kps.ku.ac.th/forum/index_php?topic-79.0.
- Goodstain, L.D., Nolan, T.M.J.W. Preiffer. (1982). *Applied Strategic Planning. A comprehensive Guide*. San Diego, CA: Pfeiffer and Company.
- Lamworamet, T. (2009). *New Thai dictionary*. Bangkok: Ruamsarn.
- Morgan G. (1997). *Image of Organization*. CA: Sage.
- Office of the Basic Education Commission. (2011). *Planning*. Retrieved January 10, 2020, from <https://planams.files.wordpress.com/2011/04/strategicplanning.doc>.
- Office of the National Economic and Social Development Council.(2018). *20-Year National Strategy (2017 – 2036)*. Retrieved July 15, 2020, from <http://www.nesdb.go.th>.
- Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi. (2012). *Strategic planning techniques*. Retrieved March 20, 2020, form www.plan.rmstad.ac.th/plan/data_information/file/4-sl-/35pdf.
- Runcharoen, T.(2007) *Professionalism in organizing and managing education in the era of educational reform*. 4th edition. Bangkok: Kawfang.
- Singsuwan, M. (2013). *Strategic planning*. Songkla: Prince of Songkla University.
- Srisaad, B & S.(2011). *Principles of preliminary research*. 9th edition. Bangkok: Suviriyasarn.

- The Teachers Council of Thailand. (2007). *The law relating to occupation in education, volume 1*. Bangkok: Kawfang. Business Organization of the Office of the Welfare Promotion Commission for teacher and Education Personal.
- Vijit, S.(2008). *Strategic (Strategies) vs. Tactics (Tactics)*. Retrieved April 3, 2015, from http://samanit.glospot.com.2008/09/blog-post_22.html.
- Wattana, D. (n.d). *Concepts and guidelines for developing strategies*. Retrieved August 10, 2021, from <http://www.polsci-low.buu.ac.th>document>1.pdf>

การรับรู้และความต้องการของนักศึกษาต่อการเรียนการสอนเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์
ในงานอาชีวอนามัยและความปลอดภัย : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

PERCEPTIONS AND NEEDS OF STUDENTS FOR TEACHING AND LEARNING
ON ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY:
A CASE STUDY OF SUKHOTHAI THAMMATHIRAT OPEN UNIVERSITY

สุดาว เลิศวิสุทธิไพบูลย์¹, และอภิรดี ศรีโสภาส

Sudaw Lertwisuttipaiboon, and Apiradee Sriopas

สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Health Science, Sukhothai Thammathirat Open University

Email: l.sudaw@gmail.com¹

Received 31 January 2023; Revised 11 March 2023; Accepted 26 April 2024.

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ: 1) ศึกษาการรับรู้ต่อปัญญาประดิษฐ์ของนักศึกษา 2) ประเมินความต้องการของนักศึกษาต่อการเรียนการสอนเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ในหลักสูตรอาชีวอนามัยและความปลอดภัย และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทั้งสองดังกล่าว เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาแบบภาคตัดขวาง โดยได้ศึกษาทฤษฎีและสนใจใฝ่สัมฤทธิ์ของแมคเคิลแลนด์เป็นกรอบการวิจัย กลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต (อาชีวอนามัยและความปลอดภัย) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จำนวน 199 คน คัดเลือกโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ เครื่องมือวิจัยคือแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ท วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้สถิติสหสัมพันธ์สเปียร์แมน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้เข้าร่วมวิจัยมีการรับรู้ต่อปัญญาประดิษฐ์ในระดับน้อย โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.94 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ส่วนใหญ่ร้อยละ 42.71 ได้รับข้อมูลจากสื่อออนไลน์ รองลงมาคือสื่อวิทยุ/โทรทัศน์ ร้อยละ 22.61 มีเพียงร้อยละ 17.09 ที่ได้รับการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา 2) ผู้เข้าร่วมวิจัยต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.45 และ 3) การรับรู้และความต้องการของนักศึกษาต่อการเรียนการสอนเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ในหลักสูตรอาชีวอนามัยและความปลอดภัย มีความสัมพันธ์กันในทิศทางตรงกันข้ามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r_s = -0.82, p < .01$)

ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้จะประโยชน์ต่อสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาความรู้และทักษะเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ เพื่อผลิตบัณฑิตสู่ภาคธุรกิจ/อุตสาหกรรมได้สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาและยุทธศาสตร์ชาติ

คำสำคัญ: การรับรู้; ความต้องการ; ปัญญาประดิษฐ์; อาชีวอนามัยและความปลอดภัย

Abstract

The purposes of this study were: 1) to examine learners' perceptions of artificial intelligence, 2) to assess learners' needs for teaching and learning about artificial intelligence in occupational health and safety curriculum, and 3) to investigate the relationship between the two factors as mentioned. This cross-sectional descriptive research adopted McClelland's Achievement Motivation Theory as the research framework. The participants were students who enroll in a bachelor's degree of Science (Occupational Health and Safety) of Sukhothai Thammathirat Open University. A sample of 199 students were recruited using a systematic random sampling method. The research instrument was a 5-point Likert scale estimation questionnaire. Data were analyzed using descriptive statistics, including frequency distribution, percentage, arithmetic mean, and standard deviation. Spearman's rank correlation was used to measure the association between the variables.

The results showed that: 1) the participants had a low level of perception of artificial intelligence with an average score of 1.94. Nearly half (42.71%) of the participants received information about artificial intelligence from online media, followed by radio/television media at 22.6 percent. Only 17.09 percent received from teaching in educational institutions, 2) the needs for teaching and learning about artificial intelligence of the participants was at a high level with an average score of 3.45, and 3) the students' perceptions and needs for teaching and learning about artificial intelligence in Occupational Health and Safety curriculum had a significantly correlation in the opposite direction ($r_s = -0.82, p < .01$).

The findings from this research will benefit academic institutions and related organizations in developing knowledge and skills about artificial intelligence. This could help to produce graduates to serve the business/industry sector in accordance with the needs of the learners and the national strategy.

Keywords: Perceptions; Needs; Artificial Intelligence; Occupational Health and Safety

บทนำ

ประเทศไทยในปัจจุบันได้ก้าวเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy) มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมทั้งอุตสาหกรรม การผลิต ธุรกิจการค้า การขนส่ง การบริการ การศึกษา และการสาธารณสุข ฯลฯ ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence; AI) เป็นหนึ่งในเทคโนโลยีสำคัญที่ได้รับความนิยมในปัจจุบันและคาดว่าจะมีปริมาณการใช้งานอย่างกว้างขวางในอนาคต

ปัญญาประดิษฐ์เป็นสาขาหนึ่งของวิทยาการคอมพิวเตอร์ ซึ่งเน้นเรื่องที่จะทำให้คอมพิวเตอร์ทำงานได้ใกล้เคียงมนุษย์มากขึ้น เทคโนโลยีนี้ถูกสร้าง พัฒนา และใช้งานเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับมนุษย์ในหลากหลายสาขา ช่วยให้การใช้ชีวิตของมนุษย์ในหลายๆ ด้านง่ายขึ้น จากความสามารถของปัญญาประดิษฐ์ที่สามารถตัดสินใจ และทำงานแทนมนุษย์ รวมถึงสามารถทำงานที่มีลักษณะเป็นงานประจำได้ดีกว่า ช่วยเพิ่ม

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เนื่องจากสามารถทำงานได้รวดเร็ว แม่นยำกว่ามนุษย์ จึงมีการนำเทคโนโลยีนี้มาใช้โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรม ด้านทั้งในด้านการแพทย์ การเงิน อุตสาหกรรมการผลิตและการบริการ เป็นต้น (Ministry of Digital Economy and Society, n.d.) สำหรับงานอาชีวอนามัยและความปลอดภัยมีข้อเสนอแนะในการใช้หุ่นยนต์หรือเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ทดแทนแรงงานคนสำหรับงานที่มีความเสี่ยงต่ออันตรายสูงและงานที่มีลักษณะซ้ำ ๆ อยู่เช่นเดิม ซึ่งจะช่วยลดค่าใช้จ่ายต้นทุนการผลิตได้มาก รวมถึงงานที่ต้องอาศัยเทคโนโลยีที่ล้ำสมัยในการจัดการปัญหาที่ซับซ้อนเกินกว่าที่มนุษย์จะสามารถรับมือได้ อีกทั้งยังช่วยอำนวยความสะดวกในการทำงานของพนักงานสูงอายุหรือผู้ทุพพลภาพด้วย (EU-OSHA, 2021)

แผนปฏิบัติการด้านปัญญาประดิษฐ์แห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศไทยระยะ 6 ปี (พ.ศ. 2565 – 2570) บ่งชี้ว่าบุคลากรด้านเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่สุดต่อการพัฒนาและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ของประเทศ ปัจจุบัน ทั่วโลกมีความต้องการบุคลากรด้านเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เป็นอย่างมาก ในขณะที่ประเทศไทยยังไม่มีบุคลากรที่เพียงพอในด้านนี้และด้านที่เกี่ยวข้อง โดยปัจจัยสำคัญในการพัฒนาศักยภาพบุคลากร ได้แก่ การให้ความสำคัญต่อการศึกษาและการวิจัยด้านปัญญาประดิษฐ์ และการสนับสนุนให้มีการส่งเสริมความรู้และประสบการณ์ให้โอกาสบุคคลในวัยทำงานได้มีโอกาสเรียนรู้เพิ่มเติมและต่อยอด (Reskill, Upskill, New skill) ให้สามารถพัฒนาทักษะในการทำงานร่วมกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ และพัฒนาการศึกษาด้านปัญญาประดิษฐ์ที่มีคุณภาพ (Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation & Ministry of Digital Economy and Society, 2022).

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชเป็นมหาวิทยาลัยเปิดที่ใช้ระบบการเรียนการสอนทางไกล โดยอาศัยสื่อประสม ได้แก่ สื่อหลักและสื่อเสริมในรูปสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อดิจิทัล รวมทั้งกิจกรรมปฏิสัมพันธ์อื่น ๆ มีการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต วิชาเอกอาชีวอนามัยและความปลอดภัย โดยมุ่งเน้นเพื่อผลิตบุคลากรด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยในการทำงานระดับวิชาชีพที่มีคุณภาพ มีสมรรถนะ และทักษะเป็นที่ยอมรับของสถานประกอบกิจการ จึงมีความจำเป็นต้องมีการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้ทันสมัยเพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณลักษณะและทักษะที่ตรงกับความต้องการของสถานประกอบกิจการ สอดคล้องกับแนวโน้มความต้องการของตลาดแรงงาน ซึ่งในอนาคตโรงงานอุตสาหกรรม สถานประกอบกิจการ และองค์กรต่าง ๆ มีแนวโน้มที่จะนำปัญญาประดิษฐ์มาประยุกต์ใช้ในองค์กรมากยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาเพื่อทราบถึงการรับรู้ต่อปัญญาประดิษฐ์ของนักศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชซึ่งส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในสถานประกอบกิจการ และเพื่อทราบถึงความต้องการของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ในงานอาชีวอนามัยและความปลอดภัย ตลอดจนความสัมพันธ์ของทั้งสองปัจจัยดังกล่าวเพื่อเป็นแนวทางเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรอาชีวอนามัยและความปลอดภัยสำหรับสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในยุคปัญญาประดิษฐ์ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการรับรู้ต่อปัญญาประดิษฐ์ของนักศึกษาในหลักสูตรอาชีวอนามัยและความปลอดภัย
- 2) เพื่อประเมินความต้องการของนักศึกษาต่อการเรียนการสอนเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ในหลักสูตรอาชีวอนามัยและความปลอดภัย

3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้และความต้องการของนักศึกษาต่อการเรียนการสอนเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ในหลักสูตรอาชีวอนามัยและความปลอดภัย

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้ การรับรู้ (Perception) หมายถึง สภาวะหรือผลลัพธ์จากการที่บุคคลตระหนักถึงวัตถุ ความสัมพันธ์ หรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่ได้รับผ่านประสาทสัมผัส มีการจดจำ การสังเกต และการแยกแยะ ผสมผสานกับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ ซึ่งจะช่วยให้บุคคลสามารถจัดระเบียบและตีความสิ่งเร้าที่ได้รับเป็นการรับรู้ที่มีความหมาย (American Psychological Association, 2022) กระบวนการรับรู้มีหลายขั้นตอน ประกอบด้วย การเลือกสิ่งเร้า (Selection) การประมวลสิ่งเร้า (Organization) และการแปลผลตีความสิ่งเร้า (Interpretation) การรับรู้ของแต่ละบุคคลนั้นอาจแตกต่างกันขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น ความสนใจต่อสิ่งเร้า ทักษะคิด ค่านิยมของผู้รับรู้ เป้าหมายที่จะรับรู้ และบริบทหรือสถานการณ์ของการรับรู้ การศึกษาทฤษฎีของการรับรู้จะช่วยให้เข้าใจประเด็นต่าง ๆ ของการรับรู้มากขึ้น และสามารถใช้ประโยชน์จากการรับรู้ในองค์การได้ด้วย (Paungmalit, Traiphong, and Leelakitpaisarn, 2018; Tepkayon, 2021)

2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการในการเรียนรู้ ตามทฤษฎีแรงจูงใจไฟสแมคเคลแลนด์ (McClelland, 1961) กล่าวว่า บุคคลเรียนรู้ความต้องการจากสังคมที่เกี่ยวข้อง ความต้องการจึงก่อตัวขึ้นและพัฒนาตลอดช่วงชีวิตของแต่ละคน และเรียนรู้ว่าในทางสังคมแล้วมีความต้องการที่สำคัญ 3 ประการ คือ (1) ความต้องการความสำเร็จ (Need for Achievement) เป็นความต้องการที่จะทำงานได้ดีขึ้น มีประสิทธิภาพมากขึ้น มีมาตรฐานสูงขึ้นในชีวิต (2) ความต้องการอำนาจ (Need for Power) เป็นความต้องการที่จะมีส่วนควบคุมหรือสร้างอิทธิพลในกิจกรรมของผู้อื่น (3) ความต้องการความผูกพัน (Need for Affiliation) เป็นความต้องการที่จะรักษามิตรภาพและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลไว้อย่างใกล้ชิด

3. แนวคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ปัญญาประดิษฐ์ (artificial intelligence; AI) หรือวิทยาการหุ่นยนต์ขั้นสูง (advanced robotics) เป็นเทคโนโลยีล่าสุดที่พัฒนาขึ้นให้ทำงานได้อย่างอิสระในระดับต่างๆ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (Ministry of Digital Economy and Society, n.d.) ได้นิยามคำว่า ปัญญาประดิษฐ์ หมายถึง ศาสตร์ที่รวบรวมองค์ความรู้ในหลายสาขาวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์มาพัฒนาให้เครื่องจักรหรือระบบคอมพิวเตอร์มีความชาญฉลาดสามารถคิด คำนวณ วิเคราะห์ เรียนรู้และตัดสินใจ โดยใช้เหตุผลได้เหมือนสมองของมนุษย์และสามารถเรียนรู้พัฒนาและปรับปรุงกระบวนการทำงานเพื่อเพิ่มศักยภาพของปัญญาประดิษฐ์เองได้

ในช่วงระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา หลายประเทศเริ่มมีการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาใช้อย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอุตสาหกรรมที่ต้องใช้ความเชี่ยวชาญสูงหรือใช้แรงงานจำนวนมาก สำหรับประเทศไทย การนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาประยุกต์ใช้ยังมีจำนวนไม่มากนักเมื่อเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยเหตุผลที่สำคัญ คือขาดการผลักดันจากภาครัฐและเอกชนในการลงทุนและดำเนินโครงการที่สำคัญระดับชาติ ความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและเอกชนในด้านปัญญาประดิษฐ์ทั้งในและต่างประเทศ และการแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ที่ยังมีจำกัด (Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation & Ministry of Digital Economy and Society, 2022) ตัวอย่างการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ไปประยุกต์ใช้ อาทิ Rujichok (2022) ได้ศึกษาการจัดการความรู้การผลิตข้าวด้วยเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อพัฒนาเกษตรกรและเพิ่มคุณภาพการผลิตอย่างยั่งยืน เมื่อทำการผลิตสื่อดังกล่าวนำมาลงในเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในรูปแบบเว็บไซต์และระบบถามตอบ (AI-chatbot) ซึ่งสามารถพัฒนาความรู้และเพิ่มความสนใจเนื้อหาเพื่อให้เกษตรกรได้นำไปใช้ประโยชน์ทางด้านการ

ปลูกข้าวได้อย่างมีคุณภาพ เป็นต้น นอกจากนี้ การพัฒนาอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในปัจจุบันมีแนวโน้มสูงที่สถานประกอบการกิจการต่างๆ จะนำระบบการทำงานแบบอัตโนมัติมาใช้อย่างกว้างขวาง ปัญญาประดิษฐ์จึงมีความสำคัญต่อทางด้านความปลอดภัยและสุขภาพของพนักงาน ตลอดจนช่วยลดปัญหาด้านจิตสังคมต่อตัวผู้ปฏิบัติงานและองค์กรในรูปแบบต่างๆ (Fréour, Pohl, & Battistelli, 2021)

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่ามีช่องว่างความรู้เกี่ยวกับงานวิจัยที่ศึกษาสถานการณ์การรับรู้และความต้องการของนักศึกษาต่อการเรียนการสอนเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ในงานอาชีพอนามัยและความปลอดภัยในประเทศไทย งานวิจัยนี้จะใช้ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ และความต้องการในการเรียนรู้ตามทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของแมคเคลแลนด์เป็นตัวช่วยอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าว อันจะเกิดประโยชน์ช่วยสนับสนุนแผนปฏิบัติการด้านปัญญาประดิษฐ์แห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (พ.ศ. 2565-2570) ในเป้าประสงค์หลักด้านการสร้างคนและเทคโนโลยี เพื่อให้มีการเลือกใช้และการพัฒนาที่สอดคล้องกับสถานการณ์และความต้องการของประเทศ นำไปสู่การยกระดับเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของประชาชน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. **รูปแบบของการวิจัย** การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาแบบภาคตัดขวาง (Cross-sectional descriptive study)
2. **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** ประชากรในการศึกษาค้นครั้งนี้เป็นนักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต วิชาเอกอาชีวอนามัยและความปลอดภัย ปีการศึกษา 2564 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จำนวน 406 คน กลุ่มตัวอย่างได้จากการกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) ในการประมาณค่าสัดส่วนของประชากร โดยกำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 199 คน และเพิ่มจำนวนตัวอย่างอีกร้อยละ 5 เพื่อชดเชยกรณีได้รับแบบสอบถามไม่ครบถ้วนหรือแบบสอบถามที่ได้รับมีการตอบไม่สมบูรณ์ รวมขนาดตัวอย่างที่เพื่อแล้วคิดเป็นจำนวน 209 คน คัดเลือกโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (systematic sampling) กำหนดสัดส่วนของขนาดกลุ่มตัวอย่างตามบัญชีรายนามนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนในภาคปลาย ปีการศึกษา 2564 โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมวิจัย (inclusion criteria) ดังนี้ 1) เป็นนักศึกษาที่ทำงานระหว่างเรียน และ 2) เต็มใจเข้าร่วมการวิจัย เกณฑ์การคัดออก (exclusion criteria) คือ ตอบแบบสอบถามไม่สมบูรณ์

3. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 การรับรู้ต่อปัญญาประดิษฐ์ และส่วนที่ 3 ความต้องการในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ในงานอาชีพอนามัยและความปลอดภัย

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย การตรวจสอบความตรง (validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน คำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence; IOC) ของแบบสอบถาม และการตรวจสอบความเชื่อมั่น (reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงแล้ว ไปทดลองใช้กับนักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต วิชาเอกอาชีวอนามัยและความปลอดภัย ซึ่งมีได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และทำการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของครอนบาค (Cronbach's reliability coefficient alpha) (Cronbach, 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.91

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามหลักเกณฑ์จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยผู้เข้าร่วมวิจัยทุกคนสมัครใจเข้าร่วมการวิจัย โดยผู้วิจัยได้ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ ความสำคัญ และรายละเอียดของโครงการวิจัย พร้อมทั้งยืนยันจะรักษาความเป็นส่วนตัวและความลับ และมีการเซ็นใบยินยอมก่อนเก็บข้อมูล ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมวิจัยสามารถถอนตัวออกจากโครงการวิจัยเมื่อใดก็ได้ รวมทั้งผลการวิจัยได้นำเสนอในภาพรวมเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อผู้เข้าร่วมวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยให้ผู้เข้าร่วมวิจัยตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง ในช่วงเดือนเมษายนถึงสิงหาคม พ.ศ.2565

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation, SD) และแปลความหมายระดับค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์มาตรวัดของลิเคิร์ต (Likert scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ ตั้งแต่มากที่สุด (5 คะแนน) จนถึงน้อยที่สุด (1 คะแนน) กำหนดช่วงของการวัดเท่ากับ 0.80 เกณฑ์ที่ใช้ในการแปลความหมายกำหนดตามช่วงคะแนนเฉลี่ย ได้แก่ มากที่สุด (4.21-5.00) มาก (3.41-4.20) ปานกลาง (2.61-3.40) น้อย (1.81 -2.60) และน้อยที่สุด (1.00-1.80) จากนั้นใช้สถิติเชิงอนุมาณในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้สถิติสหสัมพันธ์สเปียร์แมน (Spearman rank correlation coefficient)

ผลการวิจัย

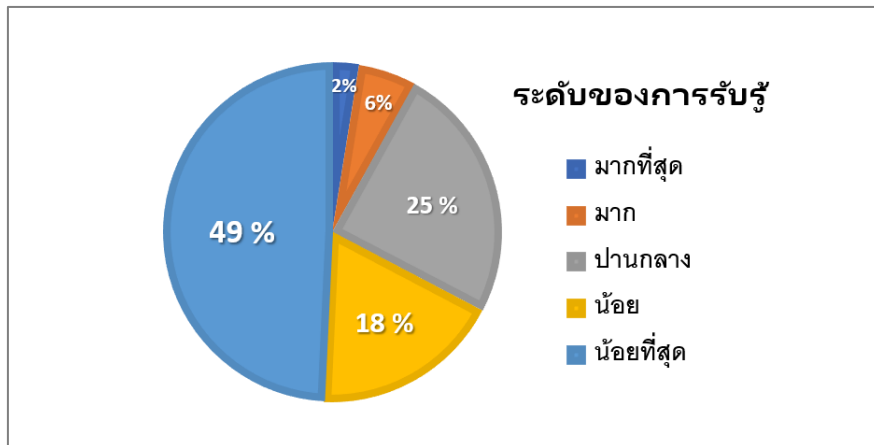
ผลการรวบรวมข้อมูลได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา 206 ฉบับ พบว่ามีแบบสอบถามจำนวน 7 ฉบับที่ไม่สมบูรณ์ จึงได้ทำการคัดออก เหลือแบบสอบถามที่สมบูรณ์เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งสิ้น 199 ฉบับ ซึ่งเป็นขนาดตัวอย่างที่เชื่อถือได้ทางสถิติ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็น 4 ส่วน ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมวิจัย

จากการรวบรวมข้อมูลของผู้เข้าร่วมวิจัย จำนวน 199 คน เป็นเพศชาย 84 คน (ร้อยละ 42.21) และเพศหญิง 115 คน (ร้อยละ 57.79) ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 25-35 ปี จำนวน 134 คน (ร้อยละ 67.34) อายุเฉลี่ย 32.41 ปี (SD = 7.26) สังกัดหน่วยงานภาคเอกชนจำนวน 121 คน (ร้อยละ 60.80) รองลงมาสังกัดหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 27 คน (ร้อยละ 13.57) อาชีพอิสระ จำนวน 12 คน (ร้อยละ 6.03) ส่วนใหญ่มีตำแหน่งงานเป็นพนักงานระดับปฏิบัติการจำนวน 101 คน (ร้อยละ 50.75) หัวหน้างาน 53 คน (ร้อยละ 26.63) ผู้จัดการ/ผู้บริหารระดับกลาง จำนวน 21 คน (ร้อยละ 10.55) และนายจ้าง/ผู้บริหารระดับสูงจำนวน 6 คน (ร้อยละ 3.02) ผู้เข้าร่วมวิจัยส่วนใหญ่มีอายุงานน้อยกว่า 5 ปี จำนวน 96 คน (ร้อยละ 48.24) รองลงมาอายุงาน 5-10 ปี จำนวน 58 คน (ร้อยละ 29.15) และอายุงาน 11-15 ปี จำนวน 15 คน (ร้อยละ 7.54) ตามลำดับ

2. การรับรู้ต่อปัญหาประติษฐ์

2.1 ระดับการรับรู้เกี่ยวกับปัญหาประติษฐ์ จากคำถามที่ว่าท่านรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาประติษฐ์ในระดับใด พบว่า ประมาณครึ่งหนึ่งของผู้เข้าร่วมวิจัยระบุว่ารับรู้ในระดับน้อยที่สุดจำนวน 98 คน (ร้อยละ 49.25) รองลงมาในระดับปานกลาง 49 คน (ร้อยละ 24.62) ระดับน้อย 36 คน (ร้อยละ 18.09) ระดับมาก 11 คน (ร้อยละ 5.53) และมีการรับรู้ในระดับมากที่สุดเพียง 5 คน (ร้อยละ 2.51) ดังภาพที่ 1 โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.94 ซึ่งจากการแปลผลตามเกณฑ์สรุปได้ว่าผู้เข้าร่วมวิจัยมีการรับรู้ต่อปัญหาประติษฐ์ในระดับน้อย

ภาพที่ 1 สัดส่วนของนักศึกษาที่มีการรับรู้ต่อปัญหาประติษฐ์

2.2 แหล่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาประติษฐ์ ผู้เข้าร่วมวิจัยส่วนใหญ่จำนวน 85 คน (ร้อยละ 42.71) ระบุว่าได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อออนไลน์ รองลงมาคือสื่อวิทยุ/โทรทัศน์ จำนวน 45 คน (ร้อยละ 22.61) และการอบรม/สัมมนา จำนวน 41 คน (ร้อยละ 20.06) มีเพียง 34 คน (ร้อยละ 17.09) ที่ได้รับจากการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา ดังตารางที่ 1

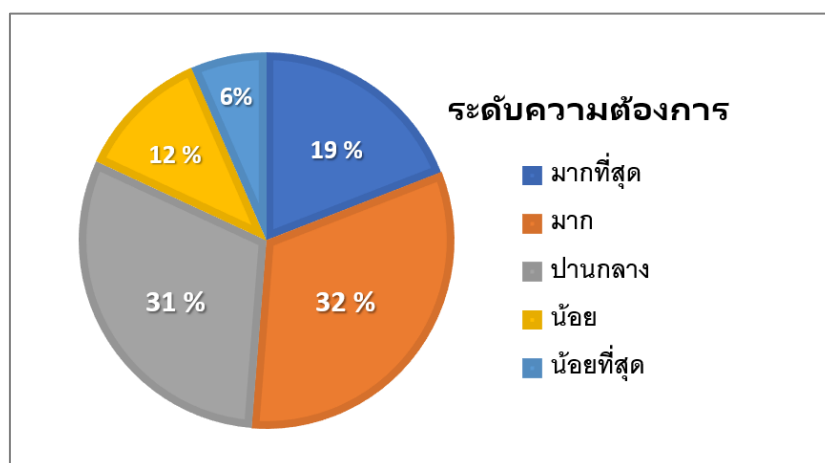
ตารางที่ 1 แหล่งข้อมูลที่ผู้เข้าร่วมวิจัยได้รับความรู้เกี่ยวกับปัญหาประติษฐ์ (n = 199 คน)

แหล่งข้อมูล	จำนวนคน (ร้อยละ)
การเรียนการสอนจากสถาบันการศึกษา	34 (17.09)
การอบรม/สัมมนา	41 (20.60)
การศึกษาดูงานที่เกี่ยวข้อง	25 (12.56)
วารสารวิชาการ	22 (11.06)
สื่อวิทยุ/โทรทัศน์	45 (22.61)
สื่อออนไลน์	85 (42.71)
ครอบครัว/เพื่อน	13 (6.53)

3. ความต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับปัญหาประติษฐ์ในหลักสูตรอาชีวอนามัยและความปลอดภัย

ผู้เข้าร่วมวิจัยส่วนใหญ่ระบุว่าต้องการในระดับปานกลางจนถึงมากที่สุด แบ่งเป็นระดับมากที่สุดจำนวน 38 คน (ร้อยละ 19.10) ระดับมาก 64 คน (ร้อยละ 32.16) และปานกลาง 61 คน (ร้อยละ 30.65) ส่วนระดับน้อย มี 23 คน (ร้อยละ 11.56) และน้อยที่สุดเพียง 13 คน (ร้อยละ 6.53) โดยผู้เข้าร่วมวิจัยบางรายระบุว่ามีความวิตกกังวลว่าปัญหาประติษฐ์อาจมาแทนที่ผู้ปฏิบัติงานทำให้ต้งงานได้ เมื่อคำนวณคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ

3.45 ซึ่งแปลผลได้ว่าผู้เข้าร่วมวิจัยต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ในระดับมาก ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 สัดส่วนของนักศึกษาที่ต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ในหลักสูตรอาชีวอนามัยและความปลอดภัย

4. ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้และความต้องการของนักศึกษาต่อการเรียนการสอนเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ในหลักสูตรอาชีวอนามัยและความปลอดภัย

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้สถิติสหสัมพันธ์สเปียร์แมน (Spearman rank correlation coefficient) พบว่าการรับรู้และความต้องการของนักศึกษาต่อการเรียนการสอนเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ในหลักสูตรอาชีวอนามัยและความปลอดภัย มีความสัมพันธ์ระดับสูงในทิศทางตรงกันข้าม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r_s = -0.82, p < .01$) โดยนักศึกษาที่มีถึาระดับการรับรู้เกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์น้อย จะมีแนวโน้มต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์มาก

อภิปรายผล

งานวิจัยนี้พบว่าการรับรู้ต่อปัญญาประดิษฐ์ของผู้เข้าร่วมวิจัยอยู่ในระดับน้อย โดยประมาณครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 49.25) ของผู้เข้าร่วมวิจัยทั้งหมดมีการรับรู้ในระดับน้อยที่สุด สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์บริบทของประเทศไทยในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญญาประดิษฐ์ โดยกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม และกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมที่ระบุว่าแม้จะเริ่มมีผู้ประกอบการรายใหญ่และผู้ประกอบการเริ่มต้น (startup) เข้ามาเกี่ยวข้องกับปัญญาประดิษฐ์เพิ่มขึ้นแต่ยังอยู่ในช่วงของการเริ่มต้นพัฒนาและต่อยอดเฉพาะในกลุ่มที่มีความพร้อม (Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation & Ministry of Digital Economy and Society, 2022) เช่นเดียวกับผลการวิจัยเกี่ยวกับสถานการณ์ความรู้และทักษะของบุคลากรในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ทางการสื่อสารระดับผู้ใช้งานของ Chaisuwan, Kuldilok, and Sakuna (2022) ซึ่งพบว่าความรู้และทักษะของบุคลากรในด้านดังกล่าวมีหลายระดับแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับงานที่รับผิดชอบ แม้ว่าบุคลากรส่วนใหญ่สามารถใช้งานปัญญาประดิษฐ์เพื่อการสื่อสารได้เป็นอย่างดี แต่สำหรับบุคลากรที่ยังไม่ได้มีการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการส่วนงานของตนจะมีความรู้ในด้านดังกล่าวนี้ค่อนข้างน้อย สำหรับในประเด็นแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ ผู้เข้าร่วมวิจัยส่วนใหญ่

ร้อยละ 42.71ระบุว่าได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อออนไลน์ มีเพียงร้อยละ 17.09 ที่ได้รับจากการเรียนการสอน นั้นบ่งชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการจัดการเรียนการสอนปัญญาประดิษฐ์ในสถาบันการศึกษา รวมถึงการส่งเสริมการใช้สื่อออนไลน์ ซึ่งเป็นสื่อการเรียนรู้และเป็นช่องทางการสื่อสารที่สำคัญในยุคดิจิทัลสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Srisakbangtoei (2019) ที่ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อพัฒนาสมรรถนะให้แก่บุคลากรทางการศึกษาเกี่ยวกับการใช้อุปกรณ์และโปรแกรมสำเร็จรูปต่าง ๆ

ส่วนความต้องการของนักศึกษาต่อการเรียนการสอนเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ในหลักสูตรอาชีวอนามัยและความปลอดภัย ซึ่งพบว่าผู้เข้าร่วมวิจัยต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ในระดับมากขึ้น สนับสนุนแนวคิดทางการศึกษาของ Carlisle, Ivanov, and Dijkmans (2021) ที่ระบุว่าทักษะที่เป็นช่องว่างที่สำคัญมากในปัจจุบันและเป็นทักษะที่มีความจำเป็นในอนาคต คือ ทักษะที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ และทักษะการใช้เทคโนโลยีเกี่ยวกับหุ่นยนต์ (robotics) และสอดคล้องตามทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของแมคเคลแลนด์ (McClelland, 1961) ที่กล่าวว่าคนเราเรียนรู้ความต้องการจากสิ่งของที่เกี่ยวข้อง โดยหนึ่งในความต้องการที่สำคัญคือความต้องการความสำเร็จ (Need for Achievement) เป็นความต้องการที่จะทำงานได้ดี มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการอุดช่องว่างตามผลการวิเคราะห์ของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม และกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation & Ministry of Digital Economy and Society, 2022) ซึ่งระบุว่าประเทศไทยต้องรีบเตรียมการเพื่อให้ทันต่อการเข้ามาของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ในประเด็นการพัฒนาทักษะบุคลากรทางด้านเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อตอบสนองความต้องการ ประเทศไทยยังขาดแคลนทั้งนักวิศวกรและนักวิทยาศาสตร์ทางข้อมูล อีกทั้งบุคลากรในสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่จะเข้ามาช่วยจัดการกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งหากบุคลากรวัยทำงานได้รับความรู้เกี่ยวกับการใช้ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องย่อมเป็นการอุดช่องว่างซึ่งไม่เพียงเป็นช่องว่างในตลาดแรงงานไทยเท่านั้น หากแต่เป็นช่องว่างในตลาดแรงงานโลกด้วย

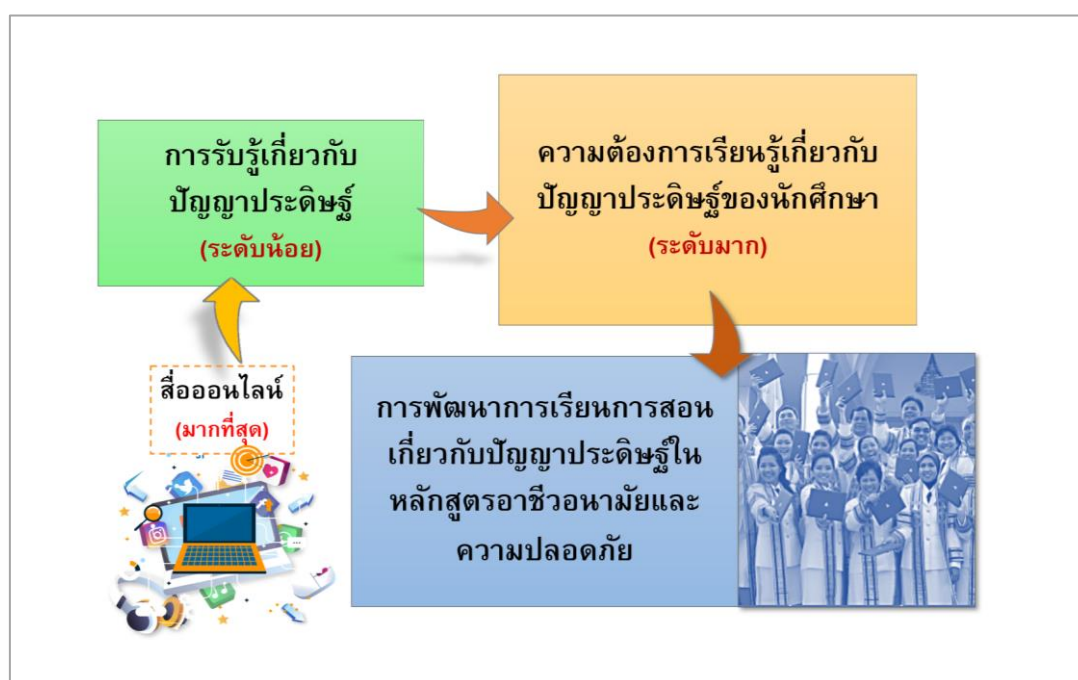
อย่างไรก็ตาม กรณีที่ผู้เข้าร่วมวิจัยบางรายระบุว่ามีความวิตกกังวลว่าปัญญาประดิษฐ์อาจมาแทนที่ผู้ปฏิบัติงานทำให้เกิดงานได้นั้น อาจเป็นผลเชื่อมโยงกับการรับรู้เกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าผู้เข้าร่วมวิจัยมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ประกอบกับความเข้าใจตามแบบฉบับดั้งเดิม ความคุ้นชินกับรูปแบบการทำงานที่ไม่เป็นพลวัตร และความกลัวการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ส่งผลเชิงลบต่อความพยายามในการฝึกฝนและเพิ่มพูนทักษะดิจิทัลเพื่อให้สามารถทำงานร่วมกับ AI ตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปได้ ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว AI ไม่ได้สร้างให้เกิดปัญหาการว่างงาน แต่ก่อให้เกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้น ซึ่งตัวแรงงานเองจะต้องตระหนักถึงความจำเป็นของการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อฉกฉวยโอกาสจากงานรูปแบบใหม่ๆ และจะต้องให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงจะทำให้ตนเองสามารถหาตำแหน่งงานที่เหมาะสมกับงานที่จะเกิดขึ้นได้ในอนาคต (Aimjitusone, n.d.)

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้และความต้องการของนักศึกษาต่อการเรียนการสอนเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าการรับรู้และความต้องการของนักศึกษาต่อการเรียนการสอนเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ในหลักสูตรอาชีวอนามัยและความปลอดภัย มีความสัมพันธ์ระดับสูงในทิศทางตรงกันข้าม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยนักศึกษาที่มีระดับการรับรู้เกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์น้อย จะมีแนวโน้มต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์มาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Yajing, and Wang (2022) ที่บ่งชี้ว่าเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มีการเติบโตอย่างรวดเร็ว และกำลังเปลี่ยนแปลงทุกด้านของชีวิตไปอย่างสิ้นเชิง ซึ่งในด้านของผู้สอนนั้น พบว่า มีครูจำนวนน้อยมากที่เชื่อว่าปัญญาประดิษฐ์ไม่มีประโยชน์

ต่อการพัฒนาวิชาชีพ ในขณะที่ครูส่วนใหญ่ตระหนักถึงความสำคัญและเห็นว่าปัญญาประดิษฐ์มีประโยชน์อย่างมากต่อการพัฒนาวิชาชีพ ภาครัฐจึงต้องการให้มีการพัฒนาหลักสูตรเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ และส่งเสริมการวิจัยเกี่ยวกับการปฏิรูปการสอน โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ไปประยุกต์ใช้ โดยเฉพาะในงานอาชีพอนามัยและความปลอดภัย ซึ่ง EU-OSHA (2021) ระบุว่าเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์จะช่วยให้เกิดการพัฒนาการตรวจสอบและการบริหารจัดการด้านความปลอดภัยในรูปแบบใหม่ๆ บนฐานข้อมูลขนาดใหญ่แบบเรียลไทม์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการเฝ้าระวังทางด้านอาชีพอนามัยและความปลอดภัย ช่วยลดการสัมผัสกับปัจจัยเสี่ยงต่างๆ รวมถึงการคาดการณ์และแจ้งเตือนล่วงหน้าเกี่ยวกับปัญหาความเครียด ปัญหาสุขภาพ และความเหนื่อยล้าของผู้ปฏิบัติงานได้

สรุปองค์ความรู้

องค์ความรู้จากการวิจัย แหล่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ที่ผู้เข้าร่วมวิจัยส่วนใหญ่ได้รับมาจากสื่อสารสนเทศโดยเฉพาะสื่อออนไลน์มากที่สุด การรับรู้และความต้องการของนักศึกษาต่อการเรียนการสอนเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์มีความสัมพันธ์ระดับสูงในทิศทางตรงกันข้าม โดยผู้เข้าร่วมวิจัยมีการรับรู้ในระดับน้อย แต่มีความต้องการให้มีการพัฒนาการเรียนการสอนเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ในหลักสูตรอาชีพอนามัยและความปลอดภัยในระดับมาก ดังแสดงในภาพที่ 3

ภาพที่ 3 การรับรู้และความต้องการในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์
ในงานอาชีพอนามัยและความปลอดภัย

การถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยนี้เป็นประโยชน์สำหรับสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และทักษะที่เกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ เพื่อผลิตบัณฑิตสู่ภาคธุรกิจ/อุตสาหกรรม และพัฒนาการศึกษาด้านปัญญาประดิษฐ์ที่มี

คุณภาพ อันเป็นการตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2563 –2567 ยุทธศาสตร์ที่ 1 เรื่องการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลของประเทศ ซึ่งมีมาตรการ/กลยุทธ์ที่จะพัฒนาและส่งเสริมการลงทุนและการใช้ประโยชน์จากปัญญาประดิษฐ์ (AI) อีกทั้งยังตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ที่ 3: การเพิ่มศักยภาพบุคลากรและการพัฒนาการศึกษาด้านปัญญาประดิษฐ์ ในแผนปฏิบัติการด้านปัญญาประดิษฐ์แห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศไทยระยะ 6 ปี (พ.ศ. 2565 – 2570) ด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์: ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้สามารถนำไปเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ในงานอาชีพอนามัยและความปลอดภัยสำหรับสถาบันการศึกษาต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาและยุทธศาสตร์ชาติ
2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป: ควรมีการวิจัยเชิงลึก เช่น การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณและเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปจึงควรมีการศึกษาต่อยอดเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลุ่มลึกมากยิ่งขึ้นเกี่ยวกับความพร้อมและการนำไปใช้ประโยชน์ของปัญญาประดิษฐ์ในกิจการและอุตสาหกรรมต่างๆ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากทุนวิจัยสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาประเทศของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช คณะผู้วิจัยขอขอบคุณผู้เข้าร่วมวิจัยทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน และสถานประกอบการที่เกี่ยวข้องที่ให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยเสร็จสมบูรณ์

References

- Aimjirkusone, P. (n.d.). *Does AI technology have an impact on employment, and how must workers prepare to adapt?*. Digital Economy Promotion Agency. Retrieved January 15, 2022, from <https://www.depa.or.th/th/article-view/ai-employment>
- American Psychological Association. (2022). *APA Dictionary of Psychology*. Retrieved December 28, 2022, from <https://dictionary.apa.org/perception>
- Carlisle, S., Ivanov, S., & Dijkmans, C. (2021). The digital skills divide: evidence from the European tourism industry. *Journal of Tourism Futures*. Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print. <https://doi.org/10.1108/JTF-07-2020-0114>
- Chaisuwan, B., Kuldilok, P., & Sakuna, C. (2022). Situations, Trends, and Needs of Knowledge and Artificial Intelligence Skills for Enhancing Work Effectiveness among Working-Age People in Thailand. *Journal of Humanities and Social Sciences, Burapha University*, 30 (1), 110-134.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing*. (5th ed.). New York: HarperCollins Publishers, 201-204.
- EU-OSHA. (2021). *Impact of artificial intelligence on occupational safety and health*. Retrieved December 28, 2022, from <https://osha.europa.eu/en/publications/impact-artificial-intelligence-occupational-safety-and-health>

- Fréour, L., Pohl, S., & Battistelli, A. (2021). How digital technologies modify the work characteristics: A preliminary study. *The Spanish Journal of Psychology*. 24 (e14). <https://doi.org/10.1017/SJP.2021.12>
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*. 30 (3), 607-610.
- McClelland, D. C. (1961). *The Achieving Society*. New York: D. Van Nostrand.
- Ministry of Digital Economy and Society. (n.d.). *Digital Thailand - AI Ethics Guideline*. Retrieved December 29, 2022, from <https://www.etda.or.th/getattachment/9d370f25-f37a-4b7c-b661-48d2d730651d/Digital-Thailand-AI-Ethics-Principle-and-Guideline.pdf.aspx?lang=th-TH>
- Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation & Ministry of Digital Economy and Society. (2022). *National Artificial Intelligence Action Plan for Thailand Development (2022 – 2027)*. Retrieved January 5, 2022, from <https://pub.nstda.or.th/gov-dx/wp-content/uploads/2022/12/20220726-AI.pdf>.
- Paungmalit, P., Traiphong, P., & Leelakitpaisarn, Y. (2018). Attitudes and Awareness of People on the Laws and Regulations on Sky Lantern. *Journal of Graduate Studies Valaya Alongkorn Rajabhat University*. 12 (2), 142.
- Rujichok, K. (2022). Knowledge Management System Development Plan to Send Rice Planning Policy from Thai Government to Farmers for Increasing Quality Products and Farmers Development Sustainability. *Journal of MCU Buddhapanya Review*. 7(3), 231-242.
- Srisakbangtoei, S. (2019). The Development of Information Technology in Phrathandongrangvitthayakharn School. *Journal of MCU Buddhapanya Review*. 4 (3), 455-468.
- Tepkayon, P. (2021). *Perceptions, Understanding, and Behavior of NIDA Staff toward the Policy on Operational Excellence*. Bangkok: Office of the President, National Institute of Development Administration. Retrieved December 29, 2022, from <https://www.km.nida.ac.th/th/images/PDF/research/paradeere164.pdf>.
- Yajing Xue, Y., & Wang, Y. (2022). Artificial Intelligence for Education and Teaching. *Wireless Communications and Mobile Computing*. <https://doi.org/10.1155/2022/4750018>

การพัฒนาความสุขของพนักงานภายในสถานประกอบการจังหวัดปทุมธานี

DEVELOPMENT OF EMPLOYEE HAPPINESS IN THE WORKPLACE PATHUMTHANI PROVINCE

ภูชิสส์ ศรีเจริญ¹, ฤกษ์ณะ ดาราเรือง, และสิทธิพร เขาอุ่นPuchiss Sricharoen¹, Kritsana Dararung, and Sittiporn Kao-unสถาบันพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อสังคม และสภาวิชาชีพขนาดกลางและขนาดย่อมไทย¹Human Capital Development For Society Company Limited¹

มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา

Chaopraya University, Thailand

Email: puchiss99@hotmail.com¹

Received 10 June 2023; Revised 19 August 2023; Accepted 15 September 2023.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยส่งเสริมความสุขในองค์กรและความสุขของพนักงาน 2) ศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยส่งเสริมความสุขในองค์กรกับความสุขของพนักงาน 3) ศึกษาปัจจัยส่งเสริมความสุขในองค์กรที่ส่งผลต่อความสุขของพนักงาน และ 4) เสนอแนวทางการพัฒนาความสุขของพนักงานในสถานประกอบการ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ได้ศึกษาแนวคิดสุขภาวะในที่ทำงาน, องค์กรแห่งความสุข และความสุขในการปฏิบัติงานของพนักงาน เป็นกรอบการวิจัย กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหาร และพนักงาน ปฏิบัติการ องค์กรอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานี จำนวน 400 คน ใช้วิธีการเลือกสุ่มแบบชั้นภูมิและการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ชนิดคือ 1) แบบตรวจสอบรายการ 2) แบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติที่ใช้ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยส่งเสริมความสุขในองค์กรและความสุขของพนักงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ปัจจัยส่งเสริมความสุขในองค์กรกับความสุขของพนักงาน มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) มีตัวแปรสุขภาวะในที่ทำงาน จำนวน 16 ตัวแปร จากทั้งหมด 20 ตัวแปรที่ส่งผลต่อความสุขในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 76.80 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ.01 และมีตัวแปรองค์กรแห่งความสุข จำนวน 11 ตัวแปร จากทั้งหมด 24 ตัวแปร ที่ส่งผลต่อความสุขในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยสามารถอธิบายความแปรปรวน ได้ร้อยละ 76.80 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ.01 4) แนวทางการพัฒนาความสุขของพนักงาน ประกอบด้วย (1) การสร้างวัฒนธรรมองค์กร (2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากร (3) พัฒนาสภาพแวดล้อมในการทำงานให้น่าอยู่ (4) ส่งเสริมความผูกพันในองค์กร (5) เสริมสร้างสุขภาพทางกาย (6) สร้างขวัญกำลังใจในด้านสวัสดิการ และ (7) ส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: สุขภาวะในที่ทำงาน; องค์การแห่งความสุข; ความสุขในการปฏิบัติงาน.

Abstract

The purposes of this research was 1) To study factors promoting happiness in the organization. and happiness in work of employees in the workplace 2) To study the relationship of factors promoting happiness in the organization and happiness at work of employees in the workplace 3) To study factors promoting happiness in the organization that affect happiness at work of employees in the workplace in Pathum Thani Province. and 4) To present guidelines for developing happiness in the workplace of employees in the workplace in Pathum Thani Province. It is a mixed methods research. Studied the concept of workplace well-being, happy workplace, happiness at work. It is a research framework. The sample group is executives and operating employees of Industrial organizations in Pathum Thani province, totaling 400 people, used stratified random selection and simple random sampling. There are 2 types of instruments used in the research: 1) a checklist form 2) a 5-level rating scale form. The data were analyzed using statistics such as number, percentage, mean, and standard deviation. Pearson correlation coefficient and multiple regression analysis.

The research results were as follow ; 1) Factors promoting happiness in the organization and happiness of employees in the workplace was at high level. 2) Factors promoting happiness in the organization and happiness of employees in the workplace in Pathum Thani Province there was a statistically significant relationship at the .01 level. 3) Well-being at work, 16 variables out of a total of 20 variables that affect employee happiness in work. which could explain the variance of 63.10% with statistically significance at the .01 level. And there were 11 variables of happy organization out of 24 variables that affected employees' happiness in work which could explain the variance of 69.60% with statistically significance at the .01 level. 4) Guidelines for developing employees' happiness in the workplace in Pathum Thani Province consist of (1) Create organizational culture (2) Encourage personnel participation (3) Develop a pleasant working environment (4) Create and promote commitment in the organization (5) supplementation physical health (6) build morale in terms of welfare and (7) Promote continuous development of work performance.

Keywords: workplace well-being; happy workplace; happiness at work;

บทนำ

องค์การอนามัยโลกประมาณการว่าในแต่ละปีจะมีผู้ใช้แรงงานทั้งหญิงและชายได้รับอุบัติเหตุ บาดเจ็บ เกิดโรคจากการทำงาน และถึงขั้นเสียชีวิตไม่น้อยกว่า 2 ล้านคน นอกจากนี้ยังมีอุบัติเหตุในสถานที่ทำงาน จำนวน 268 ล้านครั้งซึ่งส่งผลให้มีผู้ใช้แรงงานเสียชีวิตเฉลี่ยทุก 3 รายต่อการเกิดอุบัติเหตุ 1 ครั้ง และมีผู้ใช้แรงงาน 160 ล้านคน ที่เจ็บป่วยเนื่องจากสาเหตุการทำงาน (WHO, 2009) นอกจากนี้องค์การอนามัยโลกยัง

ประมาณการว่าร้อยละ 8 ของโรคของภาวะโรคซึมเศร้าของผู้ใช้แรงงานทั่วโลกมีสาเหตุมาจากความเสี่ยงในการประกอบอาชีพ (WHO, 2003)

จังหวัดปทุมธานี แบ่งการปกครองส่วนภูมิภาคออกเป็น 7 อำเภอ 53 ตำบล 460 หมู่บ้าน การปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบไปด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลเมือง 9 แห่ง เทศบาลตำบล 17 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 37 แห่ง อำเภอประกอบไปด้วย อำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอธัญบุรี อำเภอลองหลวง อำเภอลำลูกกา อำเภอลาดหลุมแก้ว อำเภอสามโคก และอำเภอหนองเสือ มีประชากร ณ วันที่ 30 ธ.ค. 2544 ทั้งสิ้น 1,005,760 คน ส่วนในด้านอุตสาหกรรม ณ 30 มิถุนายน 2561 จังหวัดปทุมธานี มีโรงงานอุตสาหกรรมที่ได้รับใบอนุญาตทั้งสิ้นจำนวน 3,889 โรงงาน เงินลงทุน 552,449,718,890 บาท มีคนงาน 294,398 คน (เป็นชาย 143,232 คน, หญิง 148,166 คน)การกระจายตัวของโรงงาน แยกตามอำเภอ คือ อำเภอลองหลวง 1,195 โรง (30.73%) อำเภอลำลูกกา 994 โรง (25.56%) อำเภอเมือง 480 โรง (12.34%) อำเภอลาดหลุมแก้ว 482 โรง (12.39%) อำเภอสามโคก 354 โรง (9.10%) อำเภอธัญบุรี 295 โรง (7.59%) อำเภอหนองเสือ 89 โรง (2.29%) (Pathumthani Provincial Industrial Office, 2018)

สำหรับสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจและแรงงานของจังหวัดปทุมธานีในรอบปี 2560 มีประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพของลูกจ้างพนักงาน ดังนี้ 1) การประสบอันตราย/เจ็บป่วยจากการทำงาน 3,736 คน จำแนกตามประเภทความร้ายแรง พบว่าส่วนใหญ่จะหยุดงานเกิน 3 วันมีจำนวน 2,557 คน ส่วนผู้หยุดงานไม่เกิน 3 วัน จำนวน 1,095 คน และผู้ที่สูญเสียอวัยวะมีจำนวน 57 คน การสูญเสียชีวิต จำนวน 27 คน และไม่มีจำนวนทุพพลภาพ, 2) การเกิดข้อเรียกร้อง/ข้อพิพาทแรงงานและข้อขัดแย้ง พบการเกิดข้อพิพาทแรงงานในสถานประกอบการ 5 แห่ง ในส่วนความขัดแย้งในการจ้างงานระหว่างนายจ้างและลูกจ้างที่ไม่ใช่ข้อพิพาทแรงงานตามกฎหมายที่เรียกว่า“ข้อขัดแย้ง”ในปี 2560 ได้เกิดข้อขัดแย้งในสถานประกอบการทั้งสิ้น 28 แห่ง รวม ทั้งหมด 30 ครั้ง ลูกจ้างที่เกี่ยวข้อง 22,704 คน โดยข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นสามารถดำเนินการจนสามารถตกลงกันได้ 20 แห่ง ลูกจ้างที่เกี่ยวข้อง 13,501 คน คิดเป็นร้อยละ 89.47 ของสถานประกอบการที่เกิดข้อขัดแย้ง และมีข้อขัดแย้งที่ถือนเรื่อง 1 แห่ง ทั้งนี้ไม่มีข้อขัดแย้งใดที่นำไปสู่การผละงาน, 3) การสวัสดิการแรงงาน ได้ดำเนินการส่งเสริมให้สถานประกอบการจัดสวัสดิการ ในรูปแบบต่าง ๆ แก่ลูกจ้างหรือผู้ใช้แรงงาน ดังนี้ (1) ส่งเสริมการให้บริการด้านสวัสดิการแรงงานนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนด 762 แห่ง ลูกจ้างที่ได้รับการส่งเสริม 92,611 คน, (2) ส่งเสริมความรู้ เกี่ยวกับสวัสดิการแรงงาน 210 แห่ง ลูกจ้างที่ได้รับการส่งเสริม 20,701 คน และ (3) ให้บริการเงินกู้ยืมกองทุนผู้ใช้แรงงาน 3 แห่ง และ 4) การประกันสังคม ข้อมูล ณ เดือน ธันวาคม 2560 พบว่ามีสถานประกอบการที่ขึ้นทะเบียนประกันสังคมทั้งสิ้น 15,457 แห่ง โดยส่วนใหญ่เป็นสถานประกอบการขนาดต่ำกว่า 10 คน คือ มีจำนวน 10,429 แห่ง (ร้อยละ 67.47) สำหรับผู้ประกันตนทั้งสิ้น 411,482 คน ส่วนใหญ่เป็นผู้ประกันตนในสถานประกอบการขนาด 1,000 คนขึ้นไป 97,147 คน (ร้อยละ 23.60) หากพิจารณาตามปริมาณการจ่ายเงินประโยชน์ทดแทนจะพบว่าการจ่ายเงินทั้งสิ้น 2,279,895,357.060 ล้านบาท โดยกรณีเจ็บป่วยมีการจ่ายเงินสูงสุดถึง 972,835,600.25 ล้านบาท (ร้อยละ 31.56) ของเงินประโยชน์ทดแทนที่จ่าย รองลงมาคือกรณีชราภาพ จ่ายเงินประโยชน์ทดแทน 458,776,013.70 ล้านบาท (ร้อยละ 28.02) และกรณีสงเคราะห์บุตร 256,023,318.00 ล้านบาท (Pathumthani Provincial Labor Office, 2017)

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาความสุขของพนักงานสถานประกอบการในจังหวัดปทุมธานี เพื่อทราบถึงแนวทางที่สำคัญของความสุขของพนักงานในสถานประกอบการ เพื่อนำผลการศึกษามาดำเนินการวิเคราะห์ สังเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของพนักงาน ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จึงทำให้เห็นแนวทางในการวางแผนและกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ในการพัฒนาสุขภาวะในที่ทำงานตลอดจนการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อการเป็นองค์การคุณภาพแห่งความสุขของสถานประกอบการในจังหวัดปทุมธานีที่พร้อมในการแข่งขันและสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานขององค์กรต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาปัจจัยส่งเสริมความสุขในองค์การและความสุขของพนักงานในสถานประกอบการในจังหวัดปทุมธานี
- 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยส่งเสริมความสุขในองค์การกับความสุขของพนักงานในสถานประกอบการในจังหวัดปทุมธานี
- 3) เพื่อศึกษาปัจจัยส่งเสริมความสุขในองค์การที่ส่งผลต่อความสุขของพนักงานในสถานประกอบการในจังหวัดปทุมธานี
- 4) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาความสุขของพนักงานในสถานประกอบการในจังหวัดปทุมธานี

การทบทวนวรรณกรรม

กรอบของสุขภาวะในที่ทำงาน (WHO:Healthy Workplace Framework) องค์การอนามัยโลก Burton, J. (2010) ได้กำหนดแนวทางของการสร้างเสริมสุขภาวะในที่ทำงานขึ้นเพื่อผลักดันให้เกิดประสิทธิภาพและความสามารถในการผลิตและการแข่งขันขององค์กรนั้นองค์กรจะต้องพิจารณาแนวทาง 4 ด้านซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ 1.สภาพแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง ส่วนของสิ่งอำนวยความสะดวกในที่ทำงานเช่นสิ่งก่อสร้างต่างๆ อากาศ เครื่องจักร เฟอร์นิเจอร์ ผลิตภัณฑ์เคมี วัสดุและกระบวนการที่ปรากฏในสถานประกอบการซึ่งมีผลกระทบต่อความปลอดภัยทั้งทางร่างกายและจิตใจ 2.สภาพแวดล้อมทางจิตสังคม หมายถึงองค์การการทำงานวัฒนธรรมองค์กรทัศนคติความเชื่อค่านิยมและการปฏิบัติและส่งผลกระทบต่อความผาสุกของพนักงานทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจซึ่งอาจก่อให้เกิดความเครียดขึ้นได้เช่น การขาดนโยบายและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในองค์กร ขาดการสนับสนุนรูปแบบการดำเนินชีวิตที่มีสุขภาวะ 3.แหล่งของสุขภาวะบุคคลในที่ทำงาน หมายถึง สภาพแวดล้อมที่สนับสนุนบริการสุขภาพ ข่าวสาร ทรัพยากรและโอกาสที่บริษัทหรือองค์กรจัดเตรียมไว้สำหรับพนักงานหรือสนับสนุนหรือกระตุ้นเพื่อปรับปรุงหรือคงไว้ซึ่งวิธีปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอย่างมีสุขภาวะมีการติดตามและสนับสนุนทั้งสุขภาพทางกายและสุขภาพจิต 4.ชุมชนบริษัท หมายถึง เป็นความเชื่อมโยงของชุมชนและบริษัทอันประกอบด้วยกิจกรรมทักษะความเชี่ยวชาญและแหล่งทรัพยากรอื่นๆความผูกพันของบริษัทสุขภาพชุมชนทั้งทางกายภาพและสังคมก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพกายและสุขภาพใจความปลอดภัยและความผาสุกของพนักงานและครอบครัว

แนวความคิดความสุข 8 ประการ โดยองค์ประกอบแนวคิดความสุข 8 ประการ มีดังนี้

1) สุขภาพดี (Happy Body) หมายถึง การมีความสุขจากการมีสุขภาพดี แข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการรู้จักใช้ชีวิตที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ สถานประกอบการควรส่งเสริมให้ลูกจ้างออกกำลังกาย และรับประทานอาหารที่มีประโยชน์

2) น้ำใจงาม (Happy heart) หมายถึง ความมีน้ำใจเอื้ออาทรต่อกันและกันในสถานประกอบการ การรู้จักแบ่งปันและยินดีเมื่อผู้อื่นได้รับความสุข เพื่อให้ลูกจ้างเกิดความรักใคร่ปรองดองกัน

3) การผ่อนคลาย (Happy Relax) หมายถึง การรู้จักผ่อนคลายในการทำงานหรือการใช้ชีวิตการนำทางสายกลางหรือการรู้จักปล่อยวาง เพื่อให้เกิดสติในการดำเนินชีวิตต่อไป และการสร้างความสนุกสนาน ผ่อนคลายความเมื่อยล้า และความเครียดจากการทำงาน ช่วยให้ลูกจ้างมีขวัญและกำลังใจที่ดี

4) การศึกษาหาความรู้ในการพัฒนาตนเอง (Happy Brain) หมายถึง การศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง นำไปสู่ความเป็นมืออาชีพ มีความมั่นคงและก้าวหน้าในการทำงาน

5) คุณธรรม (Happy Soul) หมายถึง การมีความสุขที่เกิดจากธรรมะ จริยธรรมและความซื่อสัตย์ในการดำเนินชีวิต ซึ่งความศรัทธา ศาสนา และการมีศีลธรรมในการดำเนินชีวิตทำให้ลูกจ้างในสถานประกอบการมีความซื่อสัตย์ จงรักภักดีและมีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

6) ใช้เงินเป็น (Happy Money) หมายถึง การรู้จักออม เก็บ และใช้เงิน ไม่เป็นหนี้ สถานประกอบการสามารถจัดกิจกรรมรณรงค์ให้พนักงานใช้จ่ายอย่างประหยัด เช่น รณรงค์การออม โดยใช้เงิน 3 ส่วน ออม 1 ส่วน การจำหน่ายผักปลอดสารพิษให้กับลูกจ้างในราคาถูก

7) ครอบครัวที่ดี (Happy Family) หมายถึง การมีครอบครัวที่อบอุ่นและมั่นคง ความสุขที่ให้กับคนในครอบครัว บิดา มารดา ญาติผู้ใหญ่ บุตร ภรรยา หรือหลาน คือการสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้ครอบครัว สถานประกอบการสามารถจัดกิจกรรมสร้างความรักความผูกพันในครอบครัว

8) สังคมดี (Happy Society) หมายถึง การมีความเอื้อเฟื้อและสามัคคีต่อกันของคนในชุมชน ที่ทำงาน และที่พักอาศัย นายจ้างสามารถจัดกิจกรรมช่วยเหลือสังคมรอบข้าง

Manion, J.(2003) ได้ศึกษาความสุขในการทำงาน (Joy at work) ผลจากความสุขในการทำงานคือผลงานบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งองค์ประกอบของความสุขมี 4 ด้าน ดังนี้

1) ความสัมพันธ์ (Connection) หมายถึง การรับรู้ถึงความสัมพันธ์ของบุคลากรในสถานที่ทำงาน มีสัมพันธภาพที่ดีจากความร่วมมือ ช่วยเหลือกัน การสนทนาอย่างเป็นมิตร และความรู้สึกเป็นสุข ตลอดจนได้อยู่ท่ามกลางเพื่อนร่วมงานที่มีความรักและความปรารถนาดีต่อกัน

2) ความรักในงาน (Love of the work) หมายถึง การรับรู้ถึงความรู้สึกรักและผูกพันอย่างแนบแน่นเหนียวกับงาน รับรู้ว่าตนมีพันธกิจในการปฏิบัติงานให้สำเร็จ มีความยินดี กระตือรือร้น ตื่นเต้น ดีใจ เพลิดเพลินและเต็มใจที่จะปฏิบัติงาน รู้สึกเป็นสุขและภูมิใจในหน้าที่ความรับผิดชอบ

3) ความสำเร็จในงาน (Work achievement) หมายถึง การรับรู้ว่าตนปฏิบัติงานได้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ได้รับมอบหมายให้ทำงานที่ท้าทายให้สำเร็จ มีอิสระในการทำงาน ทำให้รู้สึกมีคุณค่าในชีวิต เกิดความภาคภูมิใจในการพัฒนาสิ่งต่างๆ เพื่อให้งานสำเร็จ

4) การเป็นที่ยอมรับ (Recognition) หมายถึง การรับรู้ว่าตนเองได้รับการยอมรับและความเชื่อถือไว้วางใจจากผู้ร่วมงานและผู้บังคับบัญชา

สรุปได้ว่าองค์กรที่มีความสุขจะต้องประกอบด้วยหัวใจสำคัญหลายอย่าง เพื่อผลักดันให้ เกิดประสิทธิภาพและความสามารถในการผลิตและการแข่งขันขององค์กรสู่การประสบความสำเร็จได้ คือ ความสุขของพนักงาน ซึ่งมีผลทำให้องค์กรมีพลังขับเคลื่อนให้พัฒนาไปข้างหน้า ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพแวดล้อมทางจิตใจ สภาพแวดล้อมทางสังคม ที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพกายและสุขภาพใจ ความปลอดภัยและความผาสุกของพนักงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ และการวิจัยเชิงพรรณนา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ ผู้บริหาร และพนักงานปฏิบัติการขององค์กรอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานี รวมทั้งสิ้น 400 คน จาก 30 โรงงาน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970) โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นจากการศึกษาเอกสารทางวิชาการ แนวคิดทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ และแบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยผ่านการตรวจสอบความตรง (Validity) ของข้อคำถามกับสิ่งที่ต้องการศึกษา (Item Objective Congruence: IOC) ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง ระหว่าง 0.60 – 1.00 และการทดสอบความเที่ยง (Reliability) ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงแบบอัลฟา (Alpha-reliability Coefficient) ทั้งหมด 0.989

สถิติที่ใช้ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยส่งเสริมความสุขในองค์กรและความสุขของพนักงานในสถานประกอบการในจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$) และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านองค์กรแห่งความสุข โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$) ด้านความสุขในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$) และด้านสุขภาวะในที่ทำงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$)

2. ความสัมพันธ์ของปัจจัยส่งเสริมความสุขในองค์กรกับความสุขของพนักงานในสถานประกอบการในจังหวัดปทุมธานี พบว่าในภาพรวม มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการมีคุณธรรมมีความสัมพันธ์กับความสุขในการปฏิบัติงานของพนักงานในสถานประกอบการในจังหวัดปทุมธานีอยู่ในระดับสูง รองลงมาคือด้านสังคม และด้านความรู้ดี ส่วนด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

3. ตัวแปรสุขภาวะในที่ทำงานที่ส่งผลต่อความสุขของพนักงาน ประกอบด้วย 1) ส่งเสริมการสร้าง ความผูกพันของคนในองค์กร 2) มีนโยบายสนับสนุนรูปแบบการดำเนินชีวิตที่มีสุขภาพดี 3) มีห้องน้ำและมีจุดทำความสะอาด ล้างมือ ที่เหมาะสมเพียงพอ 4) เข้าใจความคาดหวังขององค์กรเป็นอย่างดี 5) ระดับเสียงภายในสถานที่ปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาตรฐาน 6) มีการจัดสถานที่ให้พนักงานได้ออกกำลังกายเพื่อสุขภาพอย่างเหมาะสมและเพียงพอ 7) มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพที่หลากหลายแก่พนักงาน 8) สนับสนุนกิจกรรม

ภายนอกองค์กรที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ และต่อเนื่อง 9) บริษัทจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชุมชนรอบข้างอย่างต่อเนื่อง และอย่างเหมาะสม 10) มีการดำเนินการที่สร้างความภาคภูมิใจในชื่อเสียงของบริษัท 11) มีการสร้างขวัญและกำลังใจแก่พนักงานและครอบครัว 12) บริษัทส่งเสริมการมีสัมพันธภาพภายในหน่วยงานดี 13) วัฒนธรรมองค์กรปฏิบัติตามได้ง่ายและเป็นรูปธรรมชัดเจน 14) สถานที่ปฏิบัติงานมีอากาศถ่ายเทดี ปลอดภัย โปร่ง ปรับอากาศดี 15) โรงอาหารมีความสะอาด ถูกสุขลักษณะอนามัย และ 16) มีสวนหย่อมเพื่อพักผ่อนเพียงพอ บรรยากาศสวยงาม โดยทั้ง 16 ตัวแปร สามารถอธิบายความแปรปรวน ได้ร้อยละ 76.80 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และตัวแปรองค์กรแห่งความสุขที่ส่งผลต่อความสุขของพนักงาน ประกอบด้วย 1) บริษัทสนับสนุนและส่งเสริมพนักงานที่มีความรับผิดชอบสูง 2) จัดอบรมแบบ เสริมสร้างทักษะในการทำงานและทางความคิด 3) มีสวนสุขภาพ สวนหย่อม ชุมพักผ่อน ตามไต้ต้นไม้ เพียงพอ 4) บริษัทมีการดำเนินกิจกรรมที่ช่วยเหลือชุมชน สังคมภายนอก 5) สนับสนุนกิจกรรมที่มีส่วนร่วมของพนักงานร่วมกัน เช่น ชมรม 6) มีทุนการศึกษาของบุตรให้กับพนักงาน 7) สนับสนุนการผ่อนคลายด้วยกิจกรรมดนตรี/กีฬา/ปลูกผัก อื่น ๆ 8) จัดมุมหนังสือ/มีประชาสัมพันธ์ความรู้ภายนอกด้านต่าง ๆ 9) ส่งเสริมกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความสามัคคีในกลุ่มพนักงาน 10) มีวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการสร้างคุณธรรม จริยธรรม และ 11) ช่วยเหลือครอบครัวพนักงานที่เดือดร้อนหรือประสบภัยต่าง ๆ โดยทั้ง 11 ตัวแปรสามารถอธิบายความแปรปรวน ได้ร้อยละ 76.80 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

4. แนวทางการพัฒนาพัฒนาความสุขของพนักงานในสถานประกอบการในจังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย

4.1 การพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กร โดยมีกิจกรรมที่สำคัญ 2 กิจกรรม คือ 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์สร้างวัฒนธรรมองค์กรในการสร้างประโยชน์แก่สังคม ชุมชนอย่างต่อเนื่อง 2) มุ่งเน้นการเสริมสร้างองค์กรแห่งความสุขและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวพนักงาน องค์กร ชุมชน สังคม

4.2 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากร โดยมีกิจกรรมที่สำคัญ 3 กิจกรรม คือ 1) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรภายในองค์กร เช่น การส่งเสริมให้พนักงานมีส่วนร่วมปรึกษาหารือ ระดมความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมกลุ่มสนทนา การ นันทนาการ 2) สนับสนุนกิจกรรมของชมรมเพื่อสร้างความร่วมมือจิตอาสา ชมรมกีฬา ชมรมดนตรี ชมรมหัตถศิลป์ ชมรมลีลาศ ชมรมร้องเพลง ชมรมรักต้นไม้เลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจ ชมรมศิลปะการสื่อสารและการพูดในที่ชุมชน ชมรมฝึกอาชีพ 3) การสนับสนุนกิจกรรมของชมรมเพื่อสร้างความร่วมมือ สร้างคุณภาพประโยชน์ ต่อชุมชนสังคม เช่น การส่งชมรมต่างๆ เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน สมาคม โรงเรียน องค์กรบริหารส่วนตำบล เทศบาลส่วนท้องถิ่น อำเภอ การนิคมอุตสาหกรรม สภาอุตสาหกรรม จังหวัด หอการค้าจังหวัด สภาองค์กรนายจ้าง สมาคมนายจ้าง สมาคมความปลอดภัยอาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน สหภาพแรงงาน สภาองค์กรลูกจ้าง สภาวิชาชีพขนาดกลางและขนาดย่อมไทย และองค์การบริหารส่วนจังหวัดหรือภาคส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

4.3 พัฒนาสภาพแวดล้อมในการทำงานให้น่าอยู่ โดยมีกิจกรรมที่สำคัญ 3 กิจกรรม คือ 1) ส่งเสริมให้มีคณะกรรมการความปลอดภัยอาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน เช่น จัดประเมินตรวจสอบระบบแสง สี เสียง กลิ่น ตรวจสอบเครื่องมือ อุปกรณ์ เครื่องจักรเพื่อความปลอดภัย ต่อคุณภาพชีวิตของบุคลากรในองค์กร 2) ส่งเสริมให้มีคณะกรรมการสวัสดิการในสถานประกอบการ เช่น ปรับภูมิทัศน์ให้ร่มรื่น

ให้สะอาด น่ายู่ สวยงาม 3) ส่งเสริมให้มีคณะกรรมการสร้างสุขภาวะองค์กรในสถานประกอบการ เช่น มุ่งเน้นการมีส่วนร่วม ประชุมปรึกษาหารือ กำหนดกิจกรรมโครงการต่างๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กร การจัดทำสถานที่ให้น่ายู่ สะอาดถูกสุขลักษณะ จัดทำห้องน้ำให้เพียงพอ สะอาด มีจุดล้างมือที่ถูกสุขลักษณะ มาตรฐาน จัดทำสวนหย่อมเพื่อเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ ผ่อนคลายให้กับบุคลากร

4.4 สร้างและส่งเสริมความผูกพันในองค์กร โดยมีกิจกรรมที่สำคัญ 3 กิจกรรม คือ 1) ส่งเสริมความสามัคคี ความผูกพันของบุคลากรในองค์กร เช่น ส่งเสริมการจัดให้มีกีฬาประจำปี จัดให้มีสันทนาการ นันทนาการอย่างสร้างสรรค์ 2) ส่งเสริมให้มีกิจกรรม 5 ส การประกวดนวัตกรรมของแต่ละฝ่ายงาน การประกวดความปลอดภัยและสภาพแวดล้อมในการทำงานประจำปี การประกวดการลดอุบัติเหตุในการทำงาน 3) ส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพในเรื่องความรักความผูกพันในองค์กร

4.5 เสริมสร้างสุขภาพทางกาย โดยมีกิจกรรมที่สำคัญ 2 กิจกรรม คือ 1) ส่งเสริม สนับสนุนในการปลูกฝังให้บุคลากรภายในองค์กรรักษาสภาพเป็นสิ่งสำคัญ เช่น ส่งเสริมโครงการการตรวจสุขภาพประจำปี โครงการลดพุงลดอ้วน โครงการลดละเลิกบุหรี่ เหล้า สุรา ยาเสพติด 2) ส่งเสริมกิจกรรมออกกำลังกาย กิจกรรมกีฬา นันทนาการ สันทนาการ จัดให้มีชมรมสุขภาพ

4.6 สร้างขวัญกำลังใจในด้านสวัสดิการ โดยมีกิจกรรมที่สำคัญ 4 กิจกรรม คือ 1) บริษัทกำหนดนโยบายด้านสวัสดิการให้กับบุคลากรภายในองค์กรให้สอดคล้องต่อกฎหมายแรงงานและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น สวัสดิการที่กฎหมายแรงงานกำหนด มีการสำรวจสวัสดิการในสถานประกอบการอื่นที่ใกล้เคียง เพื่อเปรียบเทียบสวัสดิการที่องค์กรอื่นให้กับพนักงานขององค์กรนั้นๆ 2) สร้างแรงจูงใจสร้างการแข่งขัน การให้รางวัล การชมเชยเมื่อทำดีต่อองค์กร ชุมชน สังคม 3) ส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรมีขวัญกำลังใจ โดยทำกิจกรรมเพื่อครอบครัว ชุมชน สังคม 4) ส่งเสริมให้มีกองทุนสนับสนุนทางการศึกษาให้กับบุตรหลานพนักงาน

4.7 ส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะและขีดความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง โดยมีกิจกรรมที่สำคัญ 4 กิจกรรม คือ 1) ส่งเสริมด้านทุนความรู้ เช่น การพัฒนาการเรียนรู้ฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพรายบุคคล หน่วยงาน องค์กร 2) การส่งเสริมให้ทุนการศึกษาเพื่อการพัฒนาตามสาขาอาชีพ ทั้งระดับ ปวช. - ปริญญาเอก 3) จัดทำสายความก้าวหน้าสู่การพัฒนาศักยภาพอย่างยั่งยืนสร้างความสามารถทางการแข่งขันอย่างต่อเนื่อง 4) สนับสนุนและจัดประกวดให้บุคลากรในองค์กรคิดค้น สร้างนวัตกรรมใหม่อย่างสร้างสรรค์ และเป็นรูปธรรมเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรโดยรวม

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง“การพัฒนาความสุขของพนักงานในสถานประกอบการในจังหวัดปทุมธานี” มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายดังนี้

1. ปัจจัยส่งเสริมความสุขในองค์กรและความสุขของพนักงานในสถานประกอบการในจังหวัดปทุมธานี พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านสุขภาวะในที่ทำงาน คือ ด้านสภาพแวดล้อมทางจิตสังคม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้อาจเกิดจากพนักงานที่เข้าใจความคาดหวังขององค์กรเป็นอย่างดี ในส่วนขององค์กรก็มีนโยบายสนับสนุนรูปแบบการดำเนินชีวิตที่มีสุขภาพดีของพนักงาน มีการดำเนินการที่สร้างความภาคภูมิใจในชื่อเสียงของบริษัทพร้อมทั้งส่งเสริมการมีสัมพันธภาพภายในหน่วยงานดี และมีวัฒนธรรมองค์กรปฏิบัติตามได้ง่ายและเป็นรูปธรรมชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Burton, J. (2010) องค์กร

อนามัยโลก ได้กำหนดแนวทางของการสร้างเสริมสุขภาพในที่ทำงานขึ้น เพื่อผลักดันให้เกิดประสิทธิภาพและความสามารถในการผลิตและการแข่งขันขององค์กรนั้น องค์กรจะต้องพิจารณาแนวทาง 4 ด้านโดยมีรายละเอียดดังนี้ 1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง ส่วนของสิ่งอำนวยความสะดวกในที่ทำงาน เช่น สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ อากาศเครื่องจักรเฟอร์นิเจอร์ ผลิตภัณฑ์ เคมี วัสดุ และกระบวนการที่ปรากฏในสถานประกอบการ ซึ่งมีผลกระทบต่อความปลอดภัยทั้งทางร่างกายและจิตใจ ตลอดจนสุขภาพและความเป็นอยู่ของพนักงาน สภาพแวดล้อมทางกายภาพนับเป็นพื้นฐานของความปลอดภัยและสุขภาพในการประกอบอาชีพและส่งผลกระทบต่อการทำงาน ความเจ็บป่วยการบาดเจ็บและอาจก่อให้เกิดการพิการหรือเสียชีวิตได้ 2) สภาพแวดล้อมทางจิตสังคม หมายถึง องค์กร การทำงานวัฒนธรรมองค์กร ทักษะคติ ความเชื่อ ค่านิยม และการปฏิบัติ ส่งผลกระทบต่อความผาสุกของพนักงานทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเครียดขึ้นได้เช่นการขาดนโยบายและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในองค์กร ขาดการสนับสนุนรูปแบบการดำเนินชีวิตที่มีสุขภาพเป็นต้น 3) แหล่งของสุขภาพบุคคลในที่ทำงาน หมายถึง สภาพแวดล้อมที่สนับสนุนบริการสุขภาพข่าวสาร ทรัพยากรและโอกาสที่บริษัทหรือองค์กรจัดเตรียมไว้สำหรับพนักงาน หรือสนับสนุน หรือกระตุ้นเพื่อปรับปรุงหรือคงไว้ซึ่งวิถีปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอย่างมีสุขภาพจะมีการติดตามและสนับสนุนทั้งสุขภาพทางกายและสุขภาพจิต 4) ชุมชนบริษัท เป็นความเชื่อมโยงของชุมชนและบริษัท อันประกอบด้วย กิจกรรม ทักษะ ความเชี่ยวชาญและแหล่งทรัพยากรอื่น ๆ ความผูกพันของบริษัท สภาพชุมชนทั้งทางกายภาพและสังคม ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพกายและสุขภาพใจความปลอดภัยและความผาสุกของพนักงานและครอบครัว

2. ความสัมพันธ์ของปัจจัยส่งเสริมความสุขในองค์กรกับความสุขของพนักงานในสถานประกอบการ ในจังหวัดปทุมธานี พบว่า ในภาพรวมมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ด้านการมีคุณธรรมมีความสัมพันธ์กับความสุขของพนักงาน อยู่ในระดับสูง ทั้งนี้อาจเกิดจากการที่บริษัทสนับสนุนและส่งเสริมพนักงานที่มีความรับผิดชอบสูงและมีวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการสร้างคุณธรรม จริยธรรม มีรางวัล หรือการยกย่องชมเชย หรือการพิจารณาความดีความชอบ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ให้กับพนักงานอย่างเหมาะสมและสม่ำเสมอ สิ่งนี้จะทำให้พนักงานเกิดความมั่นใจในการประเมินผลต่างๆ อันเนื่องจากการมีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีของระดับบริหาร ทำให้พนักงานได้รับความเป็นธรรมและเกิดความภาคภูมิใจ ทำให้บรรยากาศในการทำงานของพนักงานดี ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Chinnabutr A. & Kananaporn T. (2012) การสร้างองค์กรแห่งความสุข ไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จนั้นองค์กรจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีระบบการจัดการและการร่วมมือทั้งในด้านองค์ความรู้และการวิจัยปฏิบัติการ ซึ่งหลักสำคัญที่เป็นแกนกลางจะต้องปรากฏอยู่ในทุกขั้นตอนของกระบวนการคือ ความเป็นผู้นำ (Leadership engagement) การมีส่วนร่วมของพนักงาน (worker involvement) ซึ่งขึ้นอยู่กับจริยธรรมและ การให้คุณค่า (values and ethics) ความเป็นผู้นำ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sricharoen P.(2019)พบว่า ปัจจัยแวดล้อมขององค์กรโดยรวมสามารถร่วมกันอธิบายการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานร่วมกันโดยรวมได้ร้อยละ 42.4 (Adjusted R² =.424) โดยมีปัจจัยแวดล้อมขององค์กรด้านนโยบายและกฎระเบียบ และด้านทัศนคติ ส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานร่วมกันโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในขณะที่ปัจจัยแวดล้อมขององค์กรด้านหน้าที่ความรับผิดชอบส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานร่วมกันโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักของผลกระทบของตัวแปรอิสระที่มีผลต่อส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานร่วมกันโดยรวม พบว่า ด้านทัศนคติน้ำหนักมากที่สุด (Beta = .283) ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานร่วมกันโดยรวม

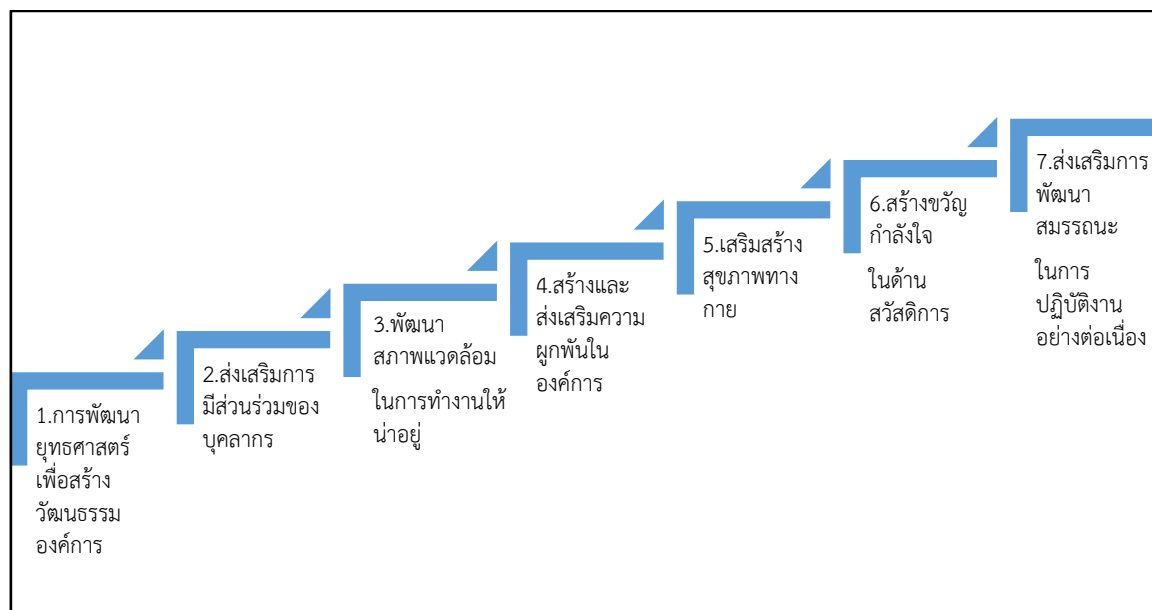
3. ตัวแปรสุขภาวะในที่ทำงานที่ส่งผลต่อความสุขของพนักงานในสถานประกอบการในจังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย 1) ส่งเสริมการสร้างความรู้ความผูกพันของคนในองค์กร 2) มีนโยบายสนับสนุนรูปแบบการดำเนินชีวิตที่มีสุขภาพดี 3) มีห้องน้ำและมีจุดทำความสะอาด ล้างมือ ที่เหมาะสมเพียงพอ 4) เข้าใจความคาดหวังขององค์กรเป็นอย่างดี 5) ระดับเสียงภายในสถานที่ปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาตรฐาน 6) มีการจัดสถานที่ให้พนักงานได้ออกกำลังกายเพื่อสุขภาพอย่างเหมาะสมและเพียงพอ 7) มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพที่หลากหลายแก่พนักงาน 8) สนับสนุนกิจกรรมภายนอกองค์กรที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง 9) บริษัทจัดกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับชุมชนรอบข้างอย่างต่อเนื่อง และอย่างเหมาะสม 10) มีการดำเนินการที่สร้างความภาคภูมิใจในชื่อเสียงของบริษัท 11) มีการสร้างขวัญและกำลังใจแก่พนักงานและครอบครัว 12) บริษัทส่งเสริมการมีสัมพันธ์ภาพภายในหน่วยงานดี 13) วัฒนธรรมองค์กรปฏิบัติตามได้ง่ายและเป็นรูปธรรมชัดเจน 14) สถานที่ปฏิบัติงานมีอากาศถ่ายเทดี ปลอดภัย โปร่ง ปรับอากาศดี 15) โรงอาหารมีความสะอาด ถูกสุขลักษณะอนามัย และ 16) มีสวนหย่อมเพื่อพักผ่อนเพียงพอ บรรยากาศสวยงาม มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Thammakul D. (2012) ที่ศึกษา การสร้างสุขภาวะในองค์กร มีข้อค้นพบว่า แนวคิดการสร้างเสริมสุขภาวะในองค์กรควรคำนึงถึงปัจจัยดังต่อไปนี้ 1) ภาพและความปลอดภัยของสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในการทำงาน 2) สุขภาพ ความปลอดภัยและความผาสุกของสิ่งแวดล้อมทางจิตสังคมในการทำงานรวมทั้งระบบการจัดการและวัฒนธรรมในองค์กร 3) แหล่งทรัพยากรสุขภาพส่วนบุคคลในสถานที่ทำงานและ 4) ช่องทางการเข้าถึงชุมชนเพื่อปรับปรุงสุขภาพของพนักงานครอบครัวของพนักงานและสมาชิกอื่น ๆ ในชุมชนซึ่งการสร้างเสริมสุขภาวะในองค์กรต้องมีการดำเนินการตามระบบและขั้นตอนที่กำหนดขึ้น เช่น มีการระดมกำลังการประชุมการประเมินการจัดลำดับความสำคัญการวางแผนการลงมือปฏิบัติการประเมินผลและปรับปรุงการดำเนินงานทั้งนี้ควรมีเครื่องมือ ตรวจสอบสุขภาวะองค์กรเพื่อจะได้ทราบประเด็นที่ควรได้รับการแก้ไขสำหรับดัชนีสำคัญของสุขภาวะองค์กรคือการได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายบริหารการได้รับการสนับสนุนและมีส่วนร่วมจากพนักงาน มีนโยบายการสร้างสุขภาวะในองค์กร มีการบูรณาการไว้ในยุทธศาสตร์อย่างเป็นระบบ และมีกระบวนการทำงานมีโครงสร้างการดำเนินงาน และมีการวิเคราะห์งาน การได้รับการสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นการจัดเตรียมข้อมูลและฝึกอบรมทีมงานมีการประเมิน และกำกับติดตาม มีการใช้เครื่องมือการวัดที่มีประสิทธิภาพและมีวิธีการสร้างความเข้าใจในประเด็นสร้างสุขภาวะ ทั้งนี้เพื่อให้คนในองค์กรเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลต่อไป

นอกจากนี้ตัวแปรองค์กรแห่งความสุขที่ส่งผลต่อความสุขของพนักงาน ประกอบด้วย 1) บริษัทสนับสนุนและส่งเสริมพนักงานที่มีความรับผิดชอบสูง 2) จัดอบรมแบบ เสริมสร้างทักษะในการทำงานและทางความคิด 3) มีสวนสุขภาพ สวนหย่อม ชุมพักผ่อน ตามได้ต้นไม้ เพียงพอ 4) บริษัทมีการดำเนินกิจกรรมที่ช่วยเหลือชุมชน สังคมภายนอก 5) สนับสนุนกิจกรรมที่มีส่วนร่วมของพนักงานร่วมกัน เช่น ชมรม 6) มีทุนการศึกษาของบุตรให้กับพนักงาน 7) สนับสนุนการผ่อนคลายด้วยกิจกรรมดนตรี/กีฬา/ปลูกผัก อื่น ๆ 8) จัดมุมหนังสือ/มีประชาสัมพันธ์ความรู้ภายนอกด้านต่างๆ 9) ส่งเสริมกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความสามัคคีในกลุ่มพนักงาน 10) มีวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการสร้างคุณธรรม จริยธรรม และ 11) ช่วยเหลือครอบครัวพนักงานที่เดือดร้อนหรือประสบภัยต่าง ๆ มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Chaiprasert N. (2015) ที่ศึกษาความสุขในการทำงานของบุคลากรที่ส่งผลต่อความพร้อมรับมือ AEC ของธุรกิจ SME's จังหวัดปทุมธานี พบว่า ระดับความคิดเห็นองค์กรสร้างสุขอยู่ในระดับมาก Happy Family มีระดับสูงสุด รองลงมาได้แก่ Happy Soul

Happy heart Happy Society Happy Relax Happy Money Happy Brain และ Happy Body ตามลำดับ ด้านความสุขทางกาย มีระดับความสุขอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ดังนี้ 1) ด้านการประกันสุขภาพ (นอกเหนือจากประกันสังคม) เพื่อให้พนักงานได้ตรวจสุขภาพ และได้รับคำแนะนำในการดูแลสุขภาพ, 2) ด้านการจัดสถานที่ และเวลาพักที่เหมาะสม เพื่อให้พนักงานได้พักผ่อน เพื่อลดความเครียด ลดอาการปวดเมื่อยต่างๆ มีของว่างบริการบ้าง เช่น น้ำดื่ม กาแฟ หรือขนมขบเคี้ยวบ้าง จะทำให้พนักงานรู้สึกผ่อนคลายและทำงานให้มีความสุขทางกายและทางใจมากขึ้น, 3) ด้านพัฒนาสมอง องค์กรมีการพัฒนาพนักงานโดยให้พนักงานมีส่วนร่วมให้แสดงความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนางาน มีการอบรมสัมมนาทั้งภายในและภายนอกองค์กร และหรือให้ทุนให้เวลาในการศึกษาต่อ, 4) ความสุขในครอบครัวซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้พนักงานที่ทำงานในธุรกิจ SME's มีความสุขในการทำงานโดยไม่วิตกกังวล ทำให้ผลการทำงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เช่นการจัดให้มีสถานที่และพี่เลี้ยงสำหรับเลี้ยงเด็กเล็กให้กับพนักงาน เพื่อให้แม่ลูกได้อยู่ใกล้ชิดกัน ไม่ต้องนำกลับไปให้ ปู่ ย่า ตา ยาย เลี้ยงดูที่ต่างจังหวัดทำให้เกิดความอบอุ่นในครอบครัว, 5) ด้านศาสนาและศีลธรรม คือ การปลูกฝังให้พนักงานเคร่งครัดต่อศาสนา ยึดหลักธรรมคำสอนทางศาสนา เพื่อให้คนมีคุณธรรมจริยธรรม หากพนักงานและผู้บริหารมีคุณธรรมจริยธรรมในการทำงาน ก็จะทำให้องค์กรมีคนดี และมีความจงรักภักดีต่อองค์กร และ 6) ความสุขทางใจ หากพนักงานมีความสุขใจ ไม่ทุกข์ ไม่เครียด ยิ้มแย้มแจ่มใสในการทำงาน และการให้บริการต่างๆ ส่งผลต่อการมีจิตใจแห่งการบริการที่ดี (Service Mind) ผู้รับบริการจะได้รับบริการที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น องค์กรควรจัดกิจกรรมสันตนาการ เช่น กีฬาสี ออกกำลังกาย ขณะที่ความพร้อมของพนักงานในการเข้าสู่ AEC ความคิดเห็นส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยด้านการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับสูงสุด รองลงมา คือการรักษาคนเก่งให้อยู่กับองค์กร ด้านกระบวนการทำงาน ด้านความพร้อมเรื่องวัฒนธรรมและความรู้ด้านภาษา รองลงมาตามลำดับ

สรุปองค์ความรู้

จากผลของการศึกษาสรุปได้เป็นภาพของแนวทางการพัฒนาความสุขของพนักงานในสถานประกอบการ โดยจัดทำเป็นโมเดลแบบขั้นบันได HAPPY WORKPLACE BY 7 STAIR MODEL เพื่อเป็นแนวทางให้กับองค์กรเพื่อใช้เป็นโมเดลสำหรับการดำเนินการจัดการในองค์กร

ภาพประกอบที่ 1 แนวทางการพัฒนาความสุขของพนักงานในสถานประกอบการ
HAPPY WORKPLACE BY 7 STAIR MODEL

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรเริ่มจากการกำหนดเป็น พันธกิจ วิสัยทัศน์ ขององค์กรเพื่อให้เกิดการปฏิบัติเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน นำไปสู่การเป็นวัฒนธรรมองค์กรในการสร้างองค์การสุขภาวะที่ดี
2. จัดให้มีคณะกรรมการเฉพาะ ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในขั้นตอนการสร้างองค์การสุขภาวะ
3. กำหนดนโยบายที่ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรเพื่อยกระดับสมรรถนะ และพัฒนาความสามารถของพนักงานให้สอดคล้องกับการเติบโตในสายอาชีพ

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

1. องค์กรให้พนักงานมีส่วนร่วมปรึกษาหารือ ระดมความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมกลุ่มสนทนาการนันทนาการ โดยให้คณะกรรมการสร้างสุขภาวะองค์กรในสถานประกอบการ สำนวญความคิดเห็นของพนักงานในองค์กรก่อน เพื่อให้พนักงานเห็นว่าองค์กรสนับสนุนและส่งเสริมเห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น
2. องค์กรสนับสนุนกิจกรรมของชมรมเพื่อสร้างความร่วมมือ จิตอาสา ชมรมกีฬา ชมรมดนตรี ชมรมหัตถศิลป์ ชมรมลีลาศ ชมรมร้องเพลง ชมรมรักต้นไม้ ชมรมเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจ ชมรมศิลปะการสื่อสารและการพูดในที่ชุมชน โดยองค์กรให้เวลาหรือเปิดโอกาสในช่วงพักกลางวัน หรือเลิกงาน ให้จัดกิจกรรมต่างๆ
3. ให้การสนับสนุนกิจกรรมของชมรมเพื่อสร้างความร่วมมือ สร้างคุณภาพประโยชน์ ต่อชุมชนสังคม เช่น การส่งชมรมต่างๆ เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน สมาคม โรงเรียน หรือภาคส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
4. ส่งเสริมให้มีคณะกรรมการสวัสดิการในสถานประกอบการ เช่น ปรับภูมิทัศน์ให้ร่มรื่นให้สะอาด น่าอยู่ จัดประเมินตรวจสอบระบบแสง สี เสียง กลิ่น ตรวจสอบเครื่องมือ อุปกรณ์ เครื่องจักรเพื่อความปลอดภัย ต่อคุณภาพชีวิตของบุคลากรในองค์กร สะอาดถูกสุขลักษณะ

5. ส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมพัฒนาบุคลากรในเรื่องความรักความผูกพันในองค์กร สร้างแรงจูงใจ สร้างการแข่งขัน การให้รางวัล การชมเชยเมื่อทำดีต่อองค์กร ชุมชน สังคม มีกิจกรรมเพื่อครอบครัว สนับสนุนทุนการศึกษาให้กับบุตรหลานพนักงาน ฝึกอบรมพัฒนาบุคลากร รายบุคคล และจัดทำสายความก้าวหน้าสู่การพัฒนาบุคลากรอย่างยั่งยืนเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรโดยรวม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรมีการศึกษาวิจัยการองค์กรสุขภาวะในจังหวัดหรือภูมิภาคอื่นๆ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนาความสุขของพนักงานเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ผลสำเร็จของการดำเนินงาน

2. ควรมีการศึกษา รวบรวม หรือจัดทำข้อมูลศักยภาพในการพัฒนาองค์กรสุขภาวะที่มีบริบทและกลุ่มอุตสาหกรรมเดียวกัน ประชากรใกล้เคียงกัน เช่น ภาคบริการ ภาคอุตสาหกรรมสิ่งทอ อุตสาหกรรมชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ ผู้ประกอบการขนาดเล็ก (SMEs) และขนาดใหญ่

3. ควรมีการศึกษานโยบาย ยุทธศาสตร์ และกฎหมายแรงงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาองค์กรสุขภาวะ ในด้านอื่น เพื่อให้องค์กรต่าง ๆ ใช้ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานให้สอดคล้องเกิดเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน รวดเร็ว

References

- Burton, J. (2010). *WHO Healthy Workplace Framework and Model: Background and Supporting Literature and Practice*. WHO, Geneva.
- Chaiprasert N. (2015). *Happiness in the work of personnel. Affecting the readiness to cope with the AEC of SME's businesses in Pathum Thani Province*. <https://www.semanticscholar.org>
- Chinnabutr A. & Kananaporn T. (2012). *Scriptures for creating "professionalism" and "increasing happiness" in the organization of The Best CEO*. Bangkok: Happy Book, 2012.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.
- Manion, J. (2003). *Joy at Work: As Experienced, As Expressed*. Doctor of Philosophy in Human and Organizational Systems. University of Michigan.
- Pathumthani Provincial Industrial Office. (2018). *Industrial Economic Analysis Report 2018* (January-June 2018), 1-5.
- Pathumthani Provincial Labor Office. (2017). *Labor Situation of Pathum Thani Province*, Quarter 4, 2017, Pathum Thani Provincial Labor Office, 2-4.
- Sricharoen P. (2019). Guidelines for the development of health promotion of industrial organizations in Pathum Thani Province. *Journal of Politics, Administration and Law*, 11 (3), 483 – 496.
- Thammakul D. (2012). Developing Healthy Organization. *Journal of Health Science Research*, Year 6, Issue 1: January - June 2012.

- WHO. (2003). *World Health Organization*. The World health report: 2003 : shaping the future. World Health Organization. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/42789>
- WHO. (2009). *WHO guidelines for safe surgery*: 2009: safe surgery saves lives. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/44185/9789241598552_eng.pdf;sequence

กลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการ
ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดระยอง

STRATEGY FOR IMPLEMENTING SANGHA ADMINISTRATION MANAGEMENT POLICY OF CHIEF
MONKS IN SANGHA ADMINISTRATION AREA RAYONG PROVINCE

พระอธิการเอียรยง โนนทอง

Phra Athikan Yianyong Nonkong

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

Pathumthani University

Email: cio.pravit@gmail.com

Received 21 July 2022; Revised 29 December 2023; Accepted 30 April 2024.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับกลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 2) วิเคราะห์ปัจจัยการขับเคลื่อนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ส่งผลต่อกลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนากลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการในเขตจังหวัดระยอง ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ประชากร คือ พระภิกษุในพื้นที่เขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง (มหานิกาย) 2,521 รูป จำนวน 333 คน สัมภาษณ์ผู้ปกครองคณะสงฆ์ระดับอำเภอ ระดับตำบล จำนวน 10 รูป และหัวหน้าหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 6 คน รวม 16 คน เครื่องมือได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ นำไปหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามได้ .95 และนำข้อมูลคุณภาพมาวิเคราะห์สรุปความตามเนื้อหา สถิติที่ใช้ได้แก่ แจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ศึกษาระดับกลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมาก 2 ด้านได้แก่ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา ด้านสาธารณูปโภค ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา และด้านการศึกษาสงเคราะห์ 2) วิเคราะห์ปัจจัยการขับเคลื่อนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ส่งผลต่อกลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์ปัจจัย ด้านโครงสร้าง ด้านระบบงาน ด้านรูปแบบการบริหารและ ด้านบุคลากรส่งผลต่อกลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้ร้อยละ 72.1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) กลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการคือ (1) จัดตั้งคณะกรรมการ ทำงานเชิงรุก จัดประชุมหาข้อสรุปด้วยความรวดเร็ว (2) ทำวัตรเช้า/เย็น ควรประชุมอบรมก่อน 10-15 นาที (3) ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัด “วัดคือสมบัติของชาวบ้าน” (4) ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์อาคารสถานที่ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ และ (5) ยึดศรัทธาชาวบ้านในการอยู่ร่วมกัน

คำสำคัญ: กลยุทธ์; นโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์; การปฏิบัติ .

Abstract

The objectives of this study were 1) to examine level of strategy for implementing the Sangha Administration Management Policy, 2) to analyze factors driving the administration of Sangha affairs affecting the strategy of implementing the Sangha administration management policy into practice, and 3) to propose guidelines for developing strategies for implementing Sangha Administration Management Policies into practice of chief monks in Rayong Province. The research methodology used was mixed method. The study population were 2,521 monks who were affiliated with temples in the Sangha Administration Area, Mueang Rayong District, Rayong Province (Maha Nikaya). The sample size of 333 monks was determined by Krejci & Morgan table. Ten chief monks of the Sangha at district level and sub-district level, and 6 heads of government agencies were interviewed. The study instruments were questionnaire and interviewed form. The reliability of the questionnaire was .95. The interviewed data were analyzed by content analysis. Statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression.

The study results revealed that 1) level of strategy for implementing the Sangha administration management policy as a whole was at a moderate level. When considering each aspect in order of mean from high to low found that 2 aspects were at much levels including public welfare, and utilities; 4 aspects were at moderate levels consisted of propagation of Buddhism, administrative, religious studies, and education. 2) Analysis results of factors driving administration of Sangha affairs affecting strategy of implementing Sangha administration management policy into practice showed that structure, work system, management style, and personnel, affected the strategy for implementing Sangha administration management policy at 72.1% with statistically significant level of .05. 3) Guidelines for developing strategies for implementing Sangha administration management policy into the practice of monks in Rayong Province were as following: 1) established a committee, work proactively, should quickly arrange meetings to reach conclusions, 2) making morning and evening observances with 10-15 minutes meeting before, 3) people should take part in the activities of the temple “Temples are treasures of the villagers.”, 4) villagers could use temple buildings to organize various activities, and 5) should hold people's faith in living together.

Keywords: Strategy; Sangha administration; policy into practice;

บทนำ

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ หรือ การปกครองคณะสงฆ์ โดยหลัก คือการปกครองตามพระธรรมวินัย และใช้กฎหมายหรืออำนาจรัฐเป็นหลักสนับสนุน คราวใดเมื่อเกิดความไม่เรียบร้อยขึ้นในคณะสงฆ์จนเป็นเหตุขัดข้อง ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช เมื่อครั้งพระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองมากในประเทศอินเดีย คณะสงฆ์ และท้าวศาสนาได้ดำเนินการในลักษณะเช่นนี้ โดยเฉพาะเมื่อก้าวถึงประเทศไทย ครั้นสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงถวายช่วยจัดระบบการปกครองขึ้นเป็นครั้งแรก ด้วยการที่ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ รัตนโกสินทร์ศก 121 ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 โดยยกเลิกฉบับแรกนั้นก็เพื่อจัดระบบการปกครองคณะสงฆ์ใหม่ให้มีรูปแบบคล้ายกับการปกครองฝ่ายอาณาจักร ครั้นเมื่อถึงรัชการปัจจุบันได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และต่อมาในปี พ.ศ. 2535 ได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ใช้อยู่ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสองฉบับนี้เป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันที่ถือได้ว่าเป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ และเป็นหลักในการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ด้วย ต่อมาก็ได้กำหนดให้มีเถรสมาคมออกข้อบังคับ วางระเบียบ ออกคำสั่ง มีมติ และออกประกาศ โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมาย และพระธรรมวินัย

หมวด 6 แผนนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 67 รัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน รัฐพึงส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาและการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญา และต้องมีมาตรการและกลไกในการป้องกันมิให้มีการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาไม่ว่าในรูปแบบใด และพึงส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนมีส่วนร่วมในการดำเนินมาตรการหรือกลไกดังกล่าวด้วย (Constitution, 2017)

การบริหารงานปกครองคณะสงฆ์ไทย มีมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีเป็นลำดับมาจนถึงปัจจุบันจะยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักสืบต่อกันมาอย่างไม่ขาดสาย แม้จะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารปกครองคณะสงฆ์มาหลายครั้ง ทั้งมีการแยกฝ่ายแยกนิกายก็ตาม แต่การบริหารปกครองคณะสงฆ์ทั่วราชอาณาจักรก็มีเพียงคณะหนึ่งคณะเดียว คือ “คณะสงฆ์ไทย” เป็นความมุ่งหมายของสังคมไทยซึ่งมีสถาบันหลักคือ ชาติ ศาสนา และ พระมหากษัตริย์ เป็นเครื่องค้ำจุนอธิปไตยของประเทศให้มั่นคงถาวร การสถาปนา สมเด็จพระสังฆราช เป็นสกลสังฆปริณายกของสังฆมณฑลทั่วพระราชอาณาเขต ซึ่งปรากฏหลักฐานแน่ชัดตั้งแต่รัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นพระบรมราโชบายของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่จะทรงสร้างความสามัคคีกลมเกลียว เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประชาชนทั้งชาติ เพื่อการนี้สมเด็จพระสังฆราช จึงควรเป็นผู้ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ โดยเป็นจุดกลางจุดเดียวของสังฆมณฑล มิใช่การแบ่งแยกหรือถ่วงดุลอำนาจระหว่าง ผู้มีอำนาจหน้าที่ต่าง ๆ ในคณะสงฆ์ กฎหมายคณะสงฆ์ที่เริ่มมีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2445 มี 3 ฉบับ ที่กล่าวไว้ในหนังสือการคณะสงฆ์ว่า “สมัยที่ 1 พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์รัตนโกสินทร์ศก 121 พระมหากษัตริย์เป็นองค์อัครศาสนูปถัมภกโดยพระองค์เอง หรือทรงมอบหมายสมเด็จพระมหาสมณเจ้า หรือสมเด็จพระสังฆราชทรงบัญชาการคณะสงฆ์โดยลำพังพระองค์เองและทรงรับผิดชอบเอง มหาเถรสมาคมเพียงแต่เป็นที่ปรึกษาเท่านั้น สมัยที่ 2 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 สมเด็จพระสังฆราชทรงบัญชาการคณะ

สงฆ์โดยลำพังพระองค์เองไม่ได้ ต้องทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางคณะสังฆสภา คณะสังฆมนตรีและคณะวินัยธร ซึ่งแยกกันรับผิดชอบและดำเนินการแทนโดยไม่ต้องมีการรับผิดชอบแต่ประการใด สมัยที่ 3 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 เป็นระบบสายกลาง ในระหว่าง “สมัยที่ 1 และ 2 คือ ทรงบัญชาการคณะสงฆ์และทรงรับผิดชอบร่วมกับมหาเถรสมาคมแต่ทางเดียว โดยทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการมหาเถรสมาคมไปด้วย” เมื่อพิจารณาในแง่การปกครอง กฎหมายคณะสงฆ์ สมัยที่ 3 ตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายกเป็นตำแหน่งที่ทรงมีอำนาจและหน้าที่ที่สมบูรณ์ ครบตามความหมายของตำแหน่งอย่างแท้จริง คือสมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นทั้งประธานสังฆสภา สังฆนายกและประธานคณะวินัยธร ตามอำนาจหน้าที่ที่แบ่งแยกไว้ในสมัยที่ 2 ครบถ้วน และตรงตามประเพณีพระสงฆ์ปกครองคณะ ซึ่งสืบเนื่องติดต่อกันมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาลด้วย (Dhamma Pitaka, 1999)

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อศึกษาระดับกลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการในเขต จังหวัดระยอง
2. วิเคราะห์ปัจจัยการขับเคลื่อนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ส่งผลต่อกลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการในเขต จังหวัดระยอง
3. เสนอแนวทางการพัฒนากลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการในเขต จังหวัดระยอง

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยการขับเคลื่อนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ส่งผลต่อกลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการในเขต จังหวัดระยอง

ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องกลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการในเขต จังหวัดระยองผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ด้านประชากร

ได้แก่ จำนวนพระสังฆาธิการใน เขตการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดชลบุรี มี 8 อำเภอ คือ อำเภอเมืองระยอง, อำเภอบ้านค่าย, อำเภอแกลง, อำเภอปลวกแดง, อำเภอบ้านฉาง, อำเภอวังจันทร์, อำเภอนิคมพัฒนา, อำเภอเขาชะเมา, จำนวน 2,521 รูป (Rayong Provincial Office of Buddhism, 2022)

2. ด้านเนื้อหา

กลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน ไปสู่การปฏิบัติได้แก่ 1.ด้านการปกครอง 2.ด้านการศึกษา 3.ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4.ด้านการเผยแผ่ 5.ด้านการสาธารณูปการ และ 6.ด้านการสาธารณะสงเคราะห์

3.ด้านเวลา

ทำการศึกษากลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการในเขตการปกครอง จังหวัดระยอง ของ 8 อำเภอ สู่การปฏิบัติ ในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 (พฤศจิกายน พ.ศ. 2563 – เมษายน พ.ศ. 2564)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดระยอง” เป็นวิจัยแบบผสมวิธี(Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พระภิกษุที่มีสังกัดวัดในพื้นที่เขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง (มหานิกาย) มีจำนวนทั้งสิ้น 2,521 รูป (Rayong Provincial Office of Buddhism, 2022) กลุ่มตัวอย่าง (sample) กลุ่มตัวอย่างของงานวิจัย ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนประชากรที่ทราบแน่นอน ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ เครจซี่ และมอร์แกน Krejcie and Morgan (1970 : 608) ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 333 คน และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ประชากรในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ระดับตำบล และหัวหน้าหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดระยอง จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sample) จำนวน 16 ท่าน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้มี ดังนี้

1.สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha) ของครอนบาค (Cronbach)

2. สถิติพื้นฐาน 2.1 ค่าร้อยละ (Percentage) 2.2 ค่าเฉลี่ย Mean ($\bar{x}$)

2.3 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน Standard deviation (S. D.)

3.สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

การทดสอบความสัมพันธ์ใช้การวิเคราะห์สมการถดถอย หรือสมการพยากรณ์ปัจจัยกลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดระยอง วิธีที่เหมาะสมที่สุดเป็นวิธีการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยอาศัยตัวแปรอิสระเป็นตัวแปรพยากรณ์ใช้วิธีการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ด้วยวิธีการเลือกแบบคัดเลือกเข้า (Enter Method) ตามลำดับความสำคัญของตัวแปรที่นำเข้าสู่สมการ

สรุปผลการวิจัย

1.ผลการวิเคราะห์ระดับกลยุทธ์นโยบายการบริหาร ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับกลยุทธ์นโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ภาพรวมและ จำแนกเป็นรายด้าน n=333

กลยุทธ์นโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
ด้านการปกครอง	3.36	0.67	ปานกลาง	4
ด้านการศึกษา	3.26	0.69	ปานกลาง	5
ด้านการศึกษาสงเคราะห์	3.12	0.74	ปานกลาง	6
ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	3.47	0.54	ปานกลาง	3
ด้านการสาธารณูปการ	3.67	0.88	มาก	2
ด้านการสาธารณสงเคราะห์	4.02	0.41	มาก	1
ภาพรวม	3.48	0.53	ปานกลาง	

ระดับกลยุทธ์นโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.48, S.D.= 0.53) เมื่อพิจารณารายด้าน ตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อันดับแรก พบว่า กลยุทธ์นโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.02, S.D.= 0.41) รองลงมา ด้านสาธารณูปโภค อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.67, S.D.= 0.88) และข้อที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.12, S.D.= 0.74)

2.ปัจจัยการขับเคลื่อนการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดระยอง ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ปัจจัยการขับเคลื่อนการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการ ภาพรวมและจำแนกเป็นรายด้าน n=333

ปัจจัยการขับเคลื่อนการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านโครงสร้าง	3.67	0.70	มาก
ด้านยุทธศาสตร์	3.02	0.69	ปานกลาง
ด้านระบบงาน	3.03	0.80	มาก
ด้านรูปแบบการบริหาร	3.83	0.93	ปานกลาง
ด้านบุคลากร	3.86	0.98	มาก
ด้านทักษะความสามารถ	3.12	1.04	ปานกลาง
ด้านค่านิยม	3.13	1.02	ปานกลาง
ภาพรวม	3.38	0.60	ปานกลาง

จากตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ปัจจัยการขับเคลื่อนการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดระยอง ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.38, S.D.= 0.60) เมื่อพิจารณารายด้าน ตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ ด้านบุคลากร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.86, S.D.= 0.98) รองลงมา ด้านรูปแบบการบริหาร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.83, S.D.= 0.80) และข้อที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ด้านยุทธศาสตร์ อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 3.02, S.D.= 0.69)

3. การทดสอบสมมติฐาน การวิเคราะห์เชิงถดถอยพหุคูณ ปัจจัยการขับเคลื่อนการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการที่ส่งผลกลยุทธ์นโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในภาพรวม

ตัวแปร	B	SE	Beta	t	P - value
Constant	60.493	2.585		23.403	< .0001
ด้านโครงสร้าง(X ₁)	1.068	2.065	0.241	0.215	0.049*
ด้านยุทธศาสตร์(X ₂)	3.272	2.065	0.229	1.585	0.114
ด้านระบบงาน(X ₃)	4.045	2.039	0.295	1.984	0.007*
ด้านรูปแบบการบริหาร (X ₄)	3.277	1.441	0.297	2.274	0.023*
ด้านบุคลากร(X ₅)	2.667	1.790	0.192	1.490	0.001*
ด้านทักษะความสามารถ(X ₆)	2.167	1.617	0.160	1.341	0.181
ด้านค่านิยม(X ₇)	1.754	1.245	0.129	1.248	0.325
ภาพรวม(X ₈)	20.998	7.216	1.381	2.910	0.004*
R = 0.259 R ² = 0.721 Adj.R ² = 132 SEE = 8.752 F = 12.982**					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การวิเคราะห์เชิงถดถอยพหุคูณ ปัจจัยการขับเคลื่อนการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการที่ส่งผลกลยุทธ์นโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในภาพรวม โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Enter Multiple Regression Analysis) ซึ่งมีอำนาจการทำนาย (R²) 0.721 ซึ่งหมายความว่าสามารถพยากรณ์กลยุทธ์นโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ได้ร้อยละ 72.1 จากการเข้าสมการ พบว่า ปัจจัยการขับเคลื่อนการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการ ด้านโครงสร้าง(X₁) ด้านระบบงาน(X₃) ด้านรูปแบบการบริหาร (X₄) ด้านบุคลากร(X₅) และภาพรวมปัจจัยการขับเคลื่อนการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการ(X₈) มีผลต่อกลยุทธ์นโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในภาพรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ P-value < .05

ซึ่งสามารถเขียนสมการทำนายกลยุทธ์นโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ดังนี้

$$\hat{Y}_i = 60.49 + 1.068X_1 + 4.045X_3 + 3.28X_4 + 2.67X_5 + 20.99X_8$$

$$\hat{Z} = 0.241X_1 + 0.295X_3 + 0.297X_4 + 0.192X_5 + 1.381X_8$$

4.ผลการทดสอบสมมติฐาน ปัจจัยการขับเคลื่อนการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการ ที่ส่งผลกลยุทธ์นโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขต จังหวัดระยอง

พบว่า ปัจจัยการขับเคลื่อนการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการ จำนวน 4 ปัจจัย ได้แก่ ด้านโครงสร้าง ด้านระบบงาน ด้านรูปแบบการบริหาร ด้านบุคลากร ส่งผลต่อกลยุทธ์นโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในทางบวก ร้อยละ 72.1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ P-value < 0.05

5.ผลการสัมภาษณ์ตามโครงสร้างของงานวิจัย

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดระยอง ซึ่งผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการ

คณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดระยอง จำนวน 16 รูป พร้อมกับได้สรุปข้อความบางรูปที่คล้ายกัน ดังนี้

1. ด้านการปกครอง

สรุป พระสังฆาธิการเข้าใจระเบียบพระธรรมวินัยพร้อมกับปฏิบัติกิจของสงฆ์ตามบทบาทหน้าที่ หมั่นกระตุ้นให้เกิดความสามัคคี

2. ด้านการศาสนศึกษา

สรุป จัดการเรียนการสอนนักธรรมและและยังส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์

สรุป บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ต่างต้องอาศัยซึ่งกันและกัน ต้องทำให้สมดุลกันให้มากที่สุดจะได้รับผลประโยชน์ทุก ๆ ฝ่าย มีการมอบทุนการศึกษา

4. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

สรุป กิจกรรมหลักคือ หมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่ถือว่าเป็นกิจกรรมการเผยแผ่ที่กระทำอยู่ในขณะนี้ และยังมี การเผยแผ่ทางด้านอื่น ๆ อีก เช่น กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา

5. ด้านการสาธารณูปการ

สรุปผล มีการจัดตั้งคณะกรรมการ ควบคุม ดูแล ดำเนินการให้สอดคล้องกับกฎหมายบ้านเมือง จะช่วยให้มีผลต่อการพัฒนาต่อส่วนรวมมากขึ้น

6. ด้านการสาธารณสงเคราะห์

สรุปผล มีกิจกรรมการช่วยเหลือสังคมหลายด้าน รวมทั้งยังมีการช่วยเหลือชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อนจากภัยต่าง ๆ เป็นประจำสม่ำเสมอ เช่น ในช่วงโรคโควิด 19 ระบาดมาก ทางวัดได้มีการแจกข้าวสาร อาหารแห้งให้กับชาวบ้าน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดระยอง มีการอภิปรายผล ดังนี้

1.ระดับกลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการในเขต จังหวัดระยอง ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน ตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อันดับแรก พบว่า กลยุทธ์นโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปโภค ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการศึกษาสงเคราะห์ **ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ** กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดระยองมีนโยบายที่ชัดเจนยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักในการปฏิบัติกิจของสงฆ์ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบัญชายุทธ นาคมุจลินท์ (2012) ได้วิจัยเรื่อง “วิเคราะห์การบริหารองค์กรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดอุทัยธานี” พบว่า การบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของทฤษฎีและหลักการบริหารทั่วไป เพื่อจะได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการทำงาน สถานการณ์ และสิ่งแวดล้อม พระพุทธเจ้าทรงใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารองค์กรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระองค์อาศัยกระบวนการและทรัพยากรทางการบริหารต่าง ๆ เป็นปัจจัยในการบริหาร ปัจจุบันมีทฤษฎีการ

บริหารองค์กรสมัยใหม่เกิดขึ้นมากมาย สามารถนำมาใช้บริหารองค์กรแล้วประสบผลสำเร็จ เช่น ทฤษฎีองค์กร ทฤษฎีการบริหาร ทฤษฎีภาวะผู้นำ ทฤษฎีมนุษยสัมพันธ์ เป็นต้น

เมื่อพิจารณาอภิปรายรายด้าน พบว่า

อภิปรายผลการวิจัยด้านการปกครอง

1.1 ด้านการปกครองในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางทั้งนี้เนื่องจากการปกครองโดยพระธรรมวินัยและผู้สืงหาธิการให้ความสำคัญกับพระที่อยู่ในสังกัดมีการประชาหาหรือจึงเกิดความสัมพันธ์ทั้งพระทุกรูปให้ความสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ “พระสังฆาธิการเข้าใจระเบียบพระธรรมวินัยพร้อมกับปฏิบัติกิจของสงฆ์ตามบทบาทหน้าที่ หมุ่คณะเกิดความสามัคคี” และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระโชติ บติรัฐ (2011) วิจัยเรื่อง “การบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ใน 3 ด้านมีผล ดังนี้ ในการบริหารคน มีการสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำบุคลากรทางพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพ ในการบริหารงานภาระงาน มีการออกกฎระเบียบในการปกครองคณะสงฆ์ และกำหนดโทษผู้ที่ละเมิดกฎระเบียบที่วางไว้ และในการบริหารองค์กร มีการทำงานเป็นทีม 2) ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ใน 3 ด้าน มีผลดังนี้ ในการบริหารคน มีการดำเนินไปอย่างรวดเร็วสนองต่องานมอบหมายให้ทำโดยใช้คนให้ตรงกับความรู้และความสามารถในการบริหารภาระงาน มุ่งบริหารอย่างประหยัด คัดค้านและสนองต่อความต้องการของผู้มาติดต่อ และในการบริหารองค์กร ได้เน้นในเรื่องสร้างศรัทธาเข้าวัดและปฏิบัติธรรมมากขึ้น 3) ศักยภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ใน 3 ด้าน มีผลดังนี้ ในการบริหารคน มีการนำจุดเด่นของบุคลากรมาใช้ในการบริหารงาน และแก้ปัญหาจุดด้อยของบุคลากรในการบริหารงาน ในการบริหารภาระงาน มีการประยุกต์เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารงาน และในการบริหารองค์กร มีการจัดทำแผนงานหรือโครงการเพื่อพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง 4) สำหรับแนวทางในการพัฒนาคน การบริหารภาระงาน และการบริหารองค์กร ของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ใน 3 ด้าน มีข้อเสนอแนะดังนี้ ควรมีวิธีการพัฒนาคนให้เก่งมีความรู้ความสามารถ ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักพระศาสนาที่ถูกต้องโดยวิธีการส่งเสริมให้พระสังฆาธิการมีการศึกษาและพัฒนาภาวะผู้นำ มีการพัฒนาสมรรถนะภาระงานด้านการบริหาร โดยอบรมให้พระสังฆาธิการให้เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาจิตใจ จริยธรรมคุณธรรม และให้มีความรู้และทักษะในเรื่องการป้องกันไม่ให้พุทธศาสนิกชนเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนาและตั้งมั่นความเชื่อความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 ด้านศาสนาศึกษา ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากการส่งเสริมให้พระทุกรูปได้ศึกษาเล่าเรียนนักธรรมและบาลีรวมทั้งพระที่สอบได้บาลีส่งเสริมให้เป็นครูสอน ซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ “จัดการเรียนการสอนนักธรรมและบาลีและยังส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี” และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูอุทัยกิจพิพัฒน์ (Wirat Suk-in, 2011) วิจัยเรื่อง “การศึกษาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการจังหวัดอุทัยธานีตามหลักสัปปุริสธรรม 7” ผลการศึกษาวิจัย ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการจังหวัดอุทัยธานีตามหลักสัปปุริสธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงจากมากไปหาน้อยตามค่าเฉลี่ย สรุปได้คือ ด้านปรีชาญาณ ด้านอดิത്യญาณ ด้านอดิธญาณ ด้านบุคคล บริบูรณ์ญาณ ด้านธัมมญาณ ด้านมัตตญาณ และด้านกาลัญญา การเปรียบเทียบภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการจังหวัดอุทัยธานี ตาม

หลักสัปปริสธรรม โดยรวมปฏิเสสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้งหมด กล่าวคือ พรรษา ตำแหน่ง การศึกษานักธรรม การศึกษาบาลี ประสบการณ์การปฏิบัติงาน แนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรมของพระสังฆาธิการจังหวัดอุทัยธานี คือ พระสังฆาธิการควรนำหลักสัปปริสธรรมทั้ง 7 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และส่งเสริมให้มีการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม จะทำให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดอุทัยธานีเกิดเอกภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.3 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางทั้งนี้เนื่องจากพระสังฆาธิการสละเวลาเป็นครูช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถาน ศึกษาต่าง ๆ ตลอดจนสนับสนุนโรงเรียนวิถิพุทธ เพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนสนใจพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ “บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ต่างต้องอาศัยซึ่งกันและกัน ต้องทำให้สมดุลกันให้มากที่สุดจะได้รับผลประโยชน์ทุก ๆ ฝ่าย มีการมอบทุนการศึกษา ” และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูภาวนาโสภิต (Boonrat Muangwong,2010) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในล้านนา” พบว่า ล้านนามีอัตลักษณ์ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นของตนเอง มีการวางแผนไว้ตลอดปีตามประเพณีดั้งเดิมที่เคยทำติดต่อกันมา โดยรับนโยบายจากส่วนกลางแล้วมาปรับใช้ประยุกต์เข้ากับภูมิลำเนาท้องถื่น ด้านแนวทางการบริหารจัดการเจ้าอาวาสสั่งการให้ดำเนินงานตามจารีตประเพณีที่เคยปฏิบัติมา ในปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการใหม่ มาใช้เพื่อรองรับความทันสมัย ส่วนมากด้านของพระสงฆ์จะดำเนินการตามแนวทางปฏิบัติของพระสังฆาธิการที่มีหน้าที่กำหนดนโยบายเพื่อปฏิบัติงานส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งก็คล้อยตามความเชื่อพิธีกรรมในล้านนา ส่วนการคิดหาหลักธรรมคำสอนนั้นก็แสดงไปตามอาการที่มีอยู่ตามประเพณีนิยมส่วนการบริหารเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เห็นเป็นรูปธรรมก็คือ สายงานของพระธรรมทูตมีการจัดอบรมฝึกฝนรับนโยบายและงบประมาณมาปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

1.4 ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางอาจเป็นเพราะพระสังฆาธิการให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ต่าง ๆ จึงได้ตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อประโยชน์ในการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาเรืองเดช ถาวรธมโม (ศรีประสม) (2011) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนวัดไผ่ล้อม ตำบลจันทนิมิต อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี” ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่ส่งผลให้ภารกิจหรือกิจกรรมของวัดบังเกิดผลสำเร็จ เจ้าอาวาสสามารถสร้างวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้เป็นศูนย์กลางพัฒนาคุณภาพชีวิต ประชาชนและพัฒนาชุมชน คือ 1) พระสงฆ์ขึ้นปกครองของวัด ได้ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เป็นแบบอย่างที่ดี สร้างความศรัทธาให้เกิดแก่ประชาชน เมื่อประชาชนเกิดความศรัทธา วัดจึงสามารถปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ จนบังเกิดผลสำเร็จได้ในที่สุด 2) มีการจัดระบบการบริหารงานในวัด โดยการวางระเบียบและมอบอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ของวัดให้แก่รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระภิกษุสงฆ์ในวัด ตามความรู้ความสามารถรวมถึงการตัดสินใจ ได้ตามความเห็นเหมาะสมทำให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงานต่าง ๆ ตามภารกิจของวัดอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลยิ่ง 3) การสร้างคตินิยมประจำใจของเจ้าอาวาสแต่ละรูป เปรียบเสมือนสัญลักษณ์ในการเตือนใจสำหรับพระภิกษุสามเณรและประชาชนรอบวัดให้ยึดถือปฏิบัติ 4) วัดสืบทอดวิธีการระบบและระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่ยอมรับของชุมชนและประชาชน ให้คงอยู่เป็นวัฒนธรรมประเพณีคู่กับวัดสืบไป 5) วัดทำหน้าที่เป็นสื่อการในการโอนถ่ายระหว่างผู้ให้และผู้รับ เพื่อสร้างโอกาสผู้ด้อยโอกาสในด้านต่างๆ ส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาค และเกื้อกูลกันในสังคม 6) การสร้างสายสัมพันธ์

ในระหว่างวัดกับชุมชน และวัดกับประชาชน เป็นการดึงชุมชนและประชาชนเข้าหาวัด แนะนำวัดสู่ชุมชนและประชาชนเพื่อสร้างความสัมพันธ์และการพึ่งพาซึ่งกันและกัน 7) การสร้างความรู้สึกรักให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนว่า “วัดเป็นแหล่งชุมชน” โดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมใน “ศูนย์การเรียนรู้ของวัด”

1.5 ด้านการสาธารณูปการ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากพระสังฆาธิการให้ความสำคัญการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎหมาย และพระธรรมวินัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเสาวนีย์ ไชยกุล และนางจงจิตร แสงทอง (2011) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษาและศาสนสงเคราะห์จังหวัดพะเยา” ผลจากการศึกษาปรากฏดังนี้ 1. บทบาทในการจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา

1.1 บทบาทพระสังฆาธิการในจังหวัดพะเยา ในด้านการบริหารจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา เป็นบทบาทในฐานะเป็นผู้บริหาร เช่น เป็นเจ้าสำนักเรียน เป็นผู้จัดการ เป็นผู้อำนวยการ เป็นต้น ซึ่งบทบาทในด้านนี้จะมุ่งเน้นด้านการบริหารจัดการศึกษา เช่น การบริหารงานบุคคล บริหารงบประมาณ และบริหารด้านวิชาการ เป็นต้น

1.2 บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา มีการส่งเสริมและสนับสนุนในลักษณะเด่น ในด้านการจัดตั้งกองทุนการศึกษา การมอบทุนหรือรางวัลสำหรับพระภิกษุสามเณรในกรณีที่สอบได้ การส่งเสริมให้มีการสำเร็จการศึกษาในทุกระดับชั้น การจัดหางบประมาณ บุคลากร สื่อการเรียนการสอน และมีการจัดอบรมสัมมนา

1.3 บทบาทในฐานะเจ้าอาวาสต่อการจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา มีบทบาทในสองสถานะ คือ เป็นทั้งบทบาทผู้บริหาร และบทบาทของผู้ปกครองคณะสงฆ์ภายในวัดที่ตั้งสำนักเรียนหรือสถานที่เรียนในระดับต่างๆ ดังนั้นจึงมีบทบาททั้งในด้านการบริหารจัดการศึกษา

1.4 บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนต่อการพัฒนาศาสนศึกษา มีบทบาทที่สอดคล้องกับการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาด้านศาสนศึกษา

2. บทบาทในการจัดการศึกษาสงเคราะห์

2.1 บทบาทด้านการบริหารการศึกษาสงเคราะห์ เช่น การจัดโครงการบวชภาคฤดูร้อน โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การศึกษาผู้ใหญ่ (กศ.น.) การสงเคราะห์ทุนการศึกษา การใช้ที่ดินหรือสถานที่ทางวัด ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด และการเป็นพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา

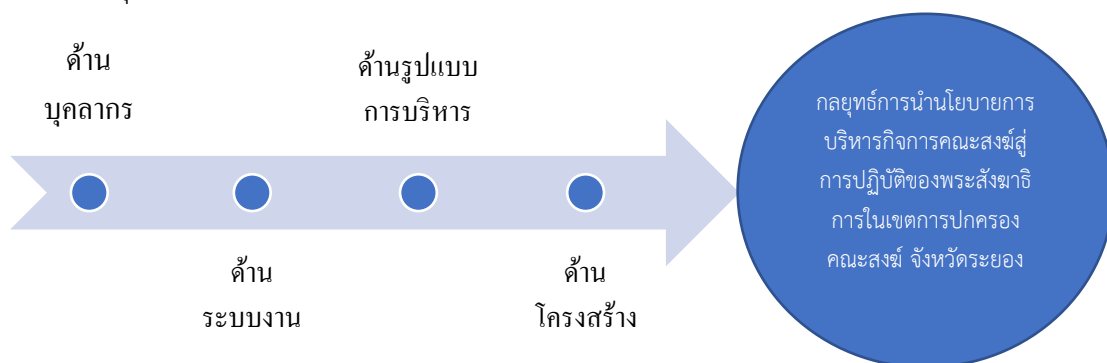
2.2 บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาสงเคราะห์ เป็นบทบาทที่พระสังฆาธิการ ได้ดำเนินการที่ไม่แตกต่างจากการบริหารการศึกษาสงเคราะห์

1.6 ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เนื่องจากพระสังฆาธิการมีการจัดทำแผนงานที่จะปฏิบัติและให้การสงเคราะห์แก่ประชาชนอย่างเป็นระบบซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระวิมานคมภีรปญโญ (ตริกมล) (2555) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ศีล 5 ในฐานะเป็นรากฐานของสันติภาพ” ผลการวิจัย พบว่า การนำศีล 5 มาเป็นรากฐานของสันติภาพนั้น สามารถทำได้ด้วยการนำไปเป็นรากฐานของสันติภาพควบคู่ไปกับการปรับโครงสร้างสังคมแนวราบ ได้แก่ การนำไปสู่วัฒนธรรมแบบเมตตากรุณาและวัฒนธรรมแบบสันติวิธี ส่วนโครงสร้างในแนวตั้ง ได้แก่ รากฐานทางสังคมในรูปของปิรามิด โดยนำไปจัดโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม กระบวนการยุติธรรม และการศึกษา เพื่อให้เอื้อต่อการส่งเสริมโครงสร้างสังคมระดับจุลภาคจนถึงระดับมหัพภาค ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงโครงสร้างและสถาบันสังคมให้ยึดโยงอยู่กับศีล 5 อันเป็นพื้นฐานของ

แนวทางสันติวิธี มีความตระหนักถึงคุณค่าของชีวิต และการไม่ใช้ความรุนแรงทุกกรณี ทำให้ชีวิตปราศจากภัยคุกคาม รวมไปถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้ที่ได้รับความทุกข์ยากลำบาก ทำให้มีสวัสดิภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งจะทำให้เกิดสันติภาพเชิงบวก ในขณะเดียวกันก็ยังเป็นแนวทางแก้ปัญหาารากเหง้าของความขัดแย้งและความรุนแรง ในรูปของต้นหา มานะ ทิฐิ และอุสุมูล คือ โลภะ โทสะ โมหะ ซึ่งศีล 5 จะเป็นตัวสกัดกั้นและทำลายรากเหง้าของความขัดแย้งและความรุนแรง โดยรากฐานเชิงโครงสร้างจะเข้าไปจัดโครงสร้างสังคมไม่ให้เอื้อต่อการใช้ความรุนแรง ในขณะที่รากฐานเชิงคุณค่าจะปลูกเร้าให้ตระหนักถึงคุณค่าของชีวิต เพื่อให้อยู่ร่วมกันตามหลักมนุษยชน ซึ่งเป็นรากฐานของมนุษย์ นอกจากนี้ยังเข้าไปจัดการกับรากเหง้าที่ทำให้เกิดความขัดแย้งและความรุนแรง โดยจะมีความเชื่อมโยงกันทั้งโครงสร้าง คุณค่าของมนุษย์และการควบคุมกิเลสภายใน ซึ่งจะทำให้สันติภาพมีรากฐานที่มั่นคง ทั้งในระดับจุลภาคและมหัพภาค อย่างยั่งยืนต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดระยอง พบว่า ปัจจัยด้านบุคลากร ด้านระบบงาน ด้านรูปแบบการบริหาร และด้านโครงสร้าง งานทั้ง 4 ด้านเป็นสิ่งที่นำไปให้เกิดความสำเร็จในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดระยอง สามารถสรุปได้ดังนี้

รูปภาพ: โมเดลกลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดระยอง

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดระยอง พบว่ามีบางข้อมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดสมควรได้รับการเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ดังนี้

1. ด้านการปกครอง ข้อคำถาม การระงับอธิกรณ์ การวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุความขัดแย้ง หรือลงนิคหกรรมะ พระสังฆาธิการต้องดำเนินการ จัดตั้งคณะกรรมการ ทำงานเชิงรุก จัดประชุมหาข้อสรุปด้วยความรวดเร็ว ลดการแตกแยก เช่น เวลาทำวัตรเช้า/เย็น ควรประชุมอบรมก่อน 10-15 นาที การเรียกมาตักเตือนในรูปแบบคณะ ต้องยึดศรัทธาชาวบ้านในการอยู่ร่วมกัน แบ่งหน้าที่ให้ชัดเจน

2. ด้านศาสนาศึกษา ข้อคำถาม จัดตั้งเงินนิตยภัต ให้แก่ครูสอนพระปริยัติธรรม เจ้าอาวาสหรือผู้ปกครองต้องให้ความสำคัญเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการเป็นครูสอนนักรธรรมและบาลี เช่น ตั้งมูลนิธิ หาเจ้าภาพด้านการศึกษา จัดสรรรายได้ให้ชัดเจน

3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ข้อคำถาม จัดตั้งโรงเรียนการกุศลของวัดเพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชนเป็นสิ่งสำคัญมากเป็นการช่วยเหลือสังคม อาจริเริ่มให้ทุนเด็กพ่อแม่แยกทางกัน, เด็กกำพร้า, เรียนดียากจน, ควรตั้งเป็นมูลนิธิหาเจ้าภาพส่งเด็ก ๆ ให้เรียนสูง ๆ เพื่อกลับมาสานงานต่อ

4. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ข้อคำถาม จัดให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรมขึ้นในวัดและมีพระอาจารย์สอนการปฏิบัติธรรม ต้องดำเนินการทันที เพื่อส่งเสริมให้สังคมน่าอยู่ และชุมชนเข้มแข็ง โดยเริ่มจากวันสำคัญทางศาสนาในการถือศีล โดยการเพิ่มวันในการค้างคืน เช่น 1 คืน 2 คืน และ 3 คืน วิธีการแยกสัดส่วนในการพักค้างแรมให้ชัดเจน หลีกเลี่ยง

5. ด้านการสาธารณูปการ ข้อคำถาม การควบคุมดูแลการก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัดและที่ธรณีสงฆ์ เจ้าอาวาสต้องเข้มแข็งไม่ให้นาวัดไปเป็นที่ทำมาหากิน ต้องยึดกฎระเบียบ ต้องทำบัญชีวัด สำรวจทรัพย์สินวัด แบ่งหน้าที่ให้ชัดเจน ต้องดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัด “วัดคือสมบัติของชาวบ้าน”

6. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ข้อคำถาม การช่วยเหลือกิจการกิจการของชุมชนที่เป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์ วัดกับบ้านต้องไปด้วยกัน วัดต้องออกไปหาชาวบ้าน การมอบทุน มอบถุงยังชีพ การให้ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์อาคารสถานที่ ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น อาชีพระยะสั้น งานบุญต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรเพิ่มพื้นที่การวิจัยเกี่ยวกับกลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดระยอง เช่น พื้นที่มากกว่าหนึ่งจังหวัด, เป็นภาคหลาย ๆ จังหวัด

2. ควรเพิ่มเทคนิคการวิจัยที่สูงมากขึ้นเกี่ยวกับกลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดระยอง

3. เพิ่มตัวแปรการวิจัยให้มากขึ้นเกี่ยวกับกลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดระยอง เช่น การใช้แนวคิดนักวิชาการคนอื่น ๆ

References

Chaiyakul, S., and Saengthong, J., (2011). “*The role of the Sangha Administrator towards the development of religious education and welfare education in Phayao Province*”. Research report. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Kamphirapañño, W.,. (2012). “*An analytical study of the 5 precepts as the foundation of peace*”. Doctor of Buddhist Studies degree. Department of Buddhism. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Phra Dhammakosajarn (Prayoon Dhammajitto). (2006). *Buddhist management methods*. Bangkok : Maha Chulalongkornrajavidyalaya Printing House : Page 3.

Phrakru Phawanasophit (Boonrat Muangwong). (2010). *“Management of the propagation of Buddhism in Lanna”*. Doctor of Philosophy degree. Field of study: Human Resource Development Management. Graduate School: Pathum Thani University.

Phrakru Uthaikitpipat (Wirat Suk-in). (2011). *“A study of the leadership of the Sangha of Uthai Thani Province according to the principles of Sappurisadham 7”*, Master of Buddhist Science degree. (Public Administration field). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Sangha Act, B.E. 2505, Sangha Act (Edition No. 2) B.E. 2535 and the Sangha Rules No. No. 23

Thaworndhammo, R., (2011) *“Management of Sangha affairs to be a learning center for the Phai Lom Temple community. Chanthanimit Subdistrict Mueang Chanthaburi District Chanthaburi Province”*. Research report . Academic Resources Unit, Faculty of Social Sciences, Wat Phai Lom (Phra Aram Luang). Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคล
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษกรุงเทพมหานคร

NEW APPROACHES TO PUBLIC ADMINISTRATION THAT AFFECT HUMAN RESOURCE
DEVELOPMENT OF A SPECIAL FORM OF LOCAL GOVERNMENT
ORGANIZATION, BANGKOK

ประดิษฐ์ ดีวัฒนกุล

Pradit Deewattakul

สถาบันรัชต์ภาคย์

Rajapark Institute

Email : nuttawutbungchanz@gmail.com

Received 21 November 2023; Revised 29 December 2023; Accepted 30 April 2024.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่และการพัฒนาทรัพยากรบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษกรุงเทพมหานคร ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่และการพัฒนาทรัพยากรบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษกรุงเทพมหานคร และรูปแบบโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ และการพัฒนาทรัพยากรบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษกรุงเทพมหานคร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย ข้าราชการ พนักงาน และลูกจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษกรุงเทพมหานครกลุ่มตัวอย่างจำนวน 2,313 คนจากประชากรทั้งสิ้น 30,871 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเป็นการวิจัยเชิงสำรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถาม และมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคอล

ผลการวิจัย พบว่า ระดับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่และการพัฒนาทรัพยากรบุคคลการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ด้านการมุ่งเน้นผลลัพธ์ การวัดผลการปฏิบัติงานการกระจายอำนาจและการแบ่งย่อยเป็นหน่วยงานต่าง ๆ ด้านการแข่งขันด้านการทำงานในรูปแบบสัญญาหรือคล้ายสัญญาด้านการจัดการทางการเงินและบัญชีด้านความโปร่งใสอยู่ในระดับปานกลางและด้านการเลียนแบบการจัดการภาคเอกชนด้านการเน้นลูกค้าด้านการมีภาระความรับผิดชอบด้านการมีส่วนร่วมของพลเมืองอยู่ในระดับมากและการพัฒนาทรัพยากรบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษกรุงเทพมหานครด้านการพัฒนาสมรรถนะด้านความผูกพันต่อองค์กรด้านการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ด้านการให้สิ่งจูงใจและด้านการประผลการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่และการพัฒนาทรัพยากรบุคคลส่งผลไปในทิศทางเดียวกัน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่, การบริหารงานทรัพยากรบุคคล

Abstract

The purpose of this research is to study the level of new public administration and human resource development of special local administrative organizations in Bangkok 2) the relationship between the new public administration and human resource development of special local government organizations in Bangkok and the structure of the relationship between the new public administration model and human resource development of special local government organizations in Bangkok. The population used in this study consists of civil servants, employees, and employees of special local government organizations in Bangkok. A sample of 2,313 people from a total population of 30,871 people. The method of purposive sampling was used as a survey research. The tools used in the research for collecting data were collected in the form of questionnaires. and analyzed with statistical packages, including frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, and canonical correlation analysis.

Research results : The new approach to public sector management and human resource development emphasizes results-oriented public sector management. Measurement of performance in decentralization and subdivision into different departments, competition, work in contract or contract-like formats, financial management and accounting, transparency at a moderate level, and in the aspect of imitating private sector management, in emphasizing the customer, in having responsibility, in the participation of citizens at a high level, and in developing human resources of the special type of local government organization in Bangkok, in the aspect of developing competency in commitment to the organization in creating a learning organization, in providing incentives and in performance is at a high level. The relationship between new public management and human resource development results in the same direction.

Keywords: new government management, human resource management

บทนำ

ความเปลี่ยนแปลงและการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ในระยะเวลา 2 ทศวรรษที่ผ่านมาเป็นยุคสมัยแห่งการปฏิรูปการบริหารงานภาครัฐ ประเทศไทยได้พยายามในการปรับปรุงและทำการปฏิรูประบบการพัฒนาการ โดยเฉพาอย่างยิ่ง ความพยายามในการปรับรื้อแนวทาง (Approach) ในการบริหารงานภาครัฐที่จากเดิมจะเป็นรูปแบบของการปกครอง (Government Approach) ซึ่งจะให้ความสำคัญกับการจัดการความสัมพันธ์เชิงอำนาจในแนวตั้งยึดถือการสั่งการในแบบที่มอบให้รัฐเป็นผู้ทำหน้าที่ในการปกครอง กำหนดกฎเกณฑ์ ชี้นำสั่งการ เข้าแทรกแซง การดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ได้มาสู่รูปแบบในปัจจุบันในแนวทางที่เรียกว่าการจัดการปกครอง (Governance Approach) ที่ให้ความสำคัญกับการจัดการความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

แนวนอนมีการกระจายอำนาจ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กลุ่มทางสังคม การลดบทบาทขององค์การภาครัฐ การปฏิบัติงานในหน้าที่อย่างมีเหตุ มีผล มีความรับผิดชอบ โปร่งใส และพร้อมที่จะตรวจสอบได้ การจัดการภาครัฐแนวใหม่ ถือว่าเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการปฏิรูปการบริหารงานภาครัฐในยุคสมัยแห่งความเปลี่ยนแปลง ซึ่งขอบข่ายแนวคิดจะครอบคลุมมิติทางการบริหารจัดการภาครัฐอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้การบริหารพัฒนาทรัพยากรบุคคล หรือการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในภาครัฐก็ถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่เกี่ยวข้องมีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่เพราะ “คน” ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนให้องค์การก้าวไปข้างหน้าองค์กรจะล้มเหลวหรือประสบความสำเร็จจึงถือได้ว่าการพัฒนาบุคคลในองค์กรเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารงานขององค์การ (Thotsaporn Sirisamphan et al. 2018: 116)

ภารกิจหลักขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือการจัดระบบบริการสาธารณะขั้นพื้นฐาน รวมทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเองซึ่งในอดีตที่ผ่านมา การบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตกอยู่ภายใต้การควบคุมและกำกับอย่างใกล้ชิดจากราชการบริหารส่วนกลางและส่วนภูมิภาค แต่หลังจากที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีเจตนารมณ์มุ่งเน้นกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีผลบังคับใช้ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการกำหนดนโยบายการปกครองการบริหารการบริการงานบุคคล การเงินและการคลังและมีหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะทั้งนี้รัฐจะกำกับดูแลได้เท่าที่จำเป็นตามที่กฎหมายกำหนด และเพื่อประโยชน์ของประชาชนและประเทศ นอกจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีอิสระในการบริหารจัดการของตนเองแล้วรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวยังส่งผลให้มีการตราพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 เพื่อพัฒนาการกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่นเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ในการจัดการระบบบริการสาธารณะและการจัดสรรสัดส่วนภาษีและอากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนดำเนินการเพิ่มขีดความสามารถของบุคลากรและผู้บริหารท้องถิ่นเพื่อให้มีศักยภาพในการรองรับภารกิจที่ถ่ายโอนในขณะเดียวกันก็ได้มีการตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีคณะกรรมการพนักงานส่วนท้องถิ่นของตนเองเพื่อทำหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลสำหรับพนักงานส่วนท้องถิ่นได้โดยตรงและเพื่อให้การบริหารงานบุคคลของพนักงานส่วนท้องถิ่นทุกรูปแบบมีทิศทางที่เหมาะสมและเป็นธรรมจึงกำหนดให้คณะกรรมการพนักงานส่วนท้องถิ่นดังกล่าวมีลักษณะไตรภาคีประกอบด้วยผู้แทนจากส่วนราชการ ท้องถิ่นและผู้ทรงคุณวุฒิ แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ คณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น คณะกรรมการกลางข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น และคณะกรรมการข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น ทำหน้าที่ในการกำหนดมาตรฐานและแนวทางการบริหารงานบุคคลรวมทั้งกำหนดให้มีสำนักงานคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานส่วนบุคคลส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบในงานธุรการของคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นแต่ทั้งนี้การกำหนดค่าใช้จ่ายด้านกำลังคนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งจะกำหนดสูงกว่าร้อยละ 40 ของเงินงบประมาณรายจ่ายประจำปีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นไม่ได้

การโอนถ่ายภารกิจและบุคลากรตามแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและความต้องการให้ท้องถิ่นมีอิสระในการบริหารงานบุคคลของตนเองตาม พ.ร.บ.ระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น มีผลกระทบต่อการบริหารจัดการ และการบริการสาธารณะของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้ (Department of Local Administration Promotion. 2018 : 11) 1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมี

ภาระหน้าที่ในการจัดการบริการสาธารณะเพิ่มขึ้นอันเนื่องมาจากการถ่ายโอนภารกิจจากราชการภาครัฐ 2) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะประสบปัญหาการบริหารจัดการด้านบุคคลให้สามารถรองรับการกระจายอำนาจ เนื่องจากข้อจำกัดการใช้จ่ายงบประมาณด้านบุคคลซึ่งจะมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นตามจำนวนพนักงานส่วนท้องถิ่นจะมีเพิ่มขึ้นจากการถ่ายโอนบุคลากรจากภาครัฐ

คณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นในฐานะองค์กรกลางบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น และสำนักงานคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นในฐานะหน่วยรับผิดชอบงานในราชการของคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่รับผิดชอบในการกำหนดแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นเพื่อรองรับการกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้การบริหารจัดการบรรลุวัตถุประสงค์ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องทำการศึกษาวิจัยเพื่อ 1) พัฒนาระบบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นที่พึงปรารถนาที่สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ให้ความเป็นอิสระในการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น และส่งเสริมระบบคุณธรรมให้เข้มแข็ง และสามารถรองรับการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล 2) พัฒนาบุคลากรส่วนท้องถิ่นให้มีขีดความสามารถเพิ่มมากขึ้นในการปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดและภารกิจที่มีการถ่ายโอนไปให้ท้องถิ่นดำเนินการตามแผนการกระจายอำนาจฯ 3) การกำหนดแนวทางพัฒนาสมรรถนะของกลไกการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นในระยะยาวเพื่อให้สามารถทำหน้าที่เป็นหน่วยช่วยอำนวยความสะดวกให้กับองค์กรการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากปัญหาข้างต้น เห็นชัดได้ว่าองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่มีการกระจายอำนาจให้มีอิสระในการบริหารงานคนเสมือนเครื่องจักรเป็นกลไกที่จะขับเคลื่อนให้งานบรรลุเป้าหมายซึ่งถ้าขาดการพัฒนาที่ถูกต้องจะนำพาให้องค์กรล้มเหลวได้ ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นเรื่องสำคัญยิ่งตามนโยบายของรัฐบาลให้การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นโดยนำหลักการจัดการภาครัฐแนวใหม่มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานเพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์แก่ความคุ้มค่าของประชาชนที่มารับใช้การสนองนโยบายของรัฐบาลจึงเป็นเหตุผลที่มาในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่และการพัฒนาทรัพยากรบุคคลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่และการพัฒนาทรัพยากรบุคคลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษารูปแบบโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ และการพัฒนาทรัพยากรบุคคลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษกรุงเทพมหานคร

วิธีการดำเนินการวิจัย

ด้านเนื้อหา

การศึกษานี้ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีระหว่าง การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่และการบริหารงานบุคคลเป็นกรอบแนวคิดการศึกษา

ด้านประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาครั้งนี้ใช้พื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษกรุงเทพมหานครเป็นกลุ่มตัวอย่าง

ด้านพื้นที่วิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้พื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษกรุงเทพมหานคร เริ่มตั้งแต่เดือน มีนาคม-ธันวาคม 2565

วิธีการดำเนินการวิจัย

แนวทางการวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบสำรวจและเชิงสำรวจ (survey research) มีแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลกับประชากรเป้าหมายของข้าราชการ ผู้บริหาร พนักงานและลูกจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษกรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ข้าราชการ ผู้บริหาร พนักงานและลูกจ้าง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษกรุงเทพมหานครกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 2,313 คน คนวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากจำนวนประชากรทั้งสิ้น 30,871 คน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติเชิงพรรณนาใช้เพื่อให้ทราบลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยการใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percent) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สถิติเชิงอนุมานวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของตัวแปร โดยใช้การวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิกอล (Canonical Correlation)

ผลการวิจัย

1. ระดับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่

1.1 การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ด้านการมุ่งเน้นผลลัพธ์พบว่า ด้านมีการแก้ไขปรับปรุงกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานของภาครัฐบรรลุวัตถุประสงค์ของการปฏิบัตินั้นมากที่สุด รองลงมาคือด้านกฎระเบียบปัจจุบันเข้าทรัพยากรที่นำมาใช้ในการปฏิบัติงานของภาครัฐมีขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานของทางราชการมิใช่เป็นเป้าหมายในตัวเอง ส่วนด้านการดำเนินงานราชการของภาครัฐนั้นยึดถือวัตถุประสงค์และผลสำเร็จของงานเป็นตัวตั้งนั้นน้อยกว่าด้านอื่น ๆ

1.2 การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ด้านการวัดผลการปฏิบัติงานพบว่าด้านมีการประเมินผลการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ/หน่วยงานว่าบรรลุวัตถุประสงค์ตามเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงานหรือไม่อย่างเหมาะสมยุติธรรมนั้นมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการสร้างตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานที่ชัดเจนในการกำกับให้เจ้าหน้าที่รัฐ/หน่วยงานตระหนักถึงการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ส่วนมีการกำหนดของหน่วยงานให้มีความเหมาะสมและเพียงพอต่อการปฏิบัติงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์นั้นน้อยกว่าด้านอื่น ๆ

1.3 การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ด้านการเลียนแบบการจัดการของภาคเอกชนพบว่า ด้านภาครัฐมีการจัดทำแผนปฏิบัตินั้นประกอบด้วยขั้นตอน ระยะเวลางบประมาณที่ต้องใช้ในการดำเนินงานเป้าหมายผลสัมฤทธิ์ของภารกิจ ตัวชี้วัดความสำเร็จของภารกิจอย่างชัดเจนนั้นมากที่สุด รองลงมาคือ การจัดการ

และการดำเนินงานของภาครัฐเน้นการมีผู้รับผิดชอบต่อผลของงานที่ชัดเจนเพื่อดูแลให้การดำเนินงานของรัฐบรรลุวัตถุประสงค์ของงานนั้นๆ ส่วนด้านภาครัฐมีการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ภัยคุกคาม/อุปสรรคต่อหน่วยงานเพื่อกำหนดพันธกิจเป้าหมาย วัตถุประสงค์ขององค์กรนั้นน้อยกว่าด้านอื่นๆ

1.4 การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ด้านการทบทวนบทบาทของภาครัฐพบว่า ด้านภาครัฐมีการทบทวนภารกิจว่าสมควรที่จะยกเลิก ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงภารกิจใดเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนนั้น มากที่สุด รองลงมาคือด้านภาครัฐ/หน่วยงานมีการตรวจสอบถึงบทบาท/พันธกิจของกฎหมายที่ใช้บังคับและอยู่ในความรับผิดชอบของตนเพื่อดำเนินการยกเลิกปรับปรุงจัดให้มีกฎหมายใหม่ที่ทันสมัยส่วนด้านภาครัฐถ่ายโอนงานให้เอกชน/หน่วยงานระดับรองลงไปดำเนินการแทนเพื่อประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่านั้นน้อยกว่าด้านอื่น ๆ

1.5 การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ด้านการกระจายอำนาจและการแบ่งแยกย่อยเป็นหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ปฏิบัติงานสาธารณะที่ต่างกันพบว่า ด้านมีการจัดองค์การให้สายบังคับบัญชาสั่งลงมอบอำนาจให้ผู้ปฏิบัติ/หน่วยงานระดับล่างสามารถดำเนินการตัดสินใจแก้ไขปัญหาได้มากขึ้น และมีการแยกองค์กรตามอำนาจหน้าที่ที่แตกต่างกันเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานมากที่สุด ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากัน รองลงมาคือ ด้านมีการแยกองค์กรที่ทำหน้าที่ด้านนโยบาย/ประเมินผลนโยบายออกจากองค์กรที่ทำหน้าที่แปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

1.6 การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ด้านการแข่งขันพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ด้านการแข่งขันในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาองค์ประกอบรายด้านพบว่าด้านเปิดให้ประชาชนมีทางเลือกบริการสาธารณะของภาครัฐเพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานนั้นมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านเปิดโอกาสให้ภาคเอกชน/องค์กรพัฒนาไม่แสวงหากำไร/องค์กรประชาสังคมสามารถคัดค้านและเข้ามาดำเนินการแข่งขันได้ ส่วนด้านวางกติกากฎเพื่อให้มีการแข่งขันขึ้นโดยพยายามลดการผูกขาดหน่วยงานภาครัฐในการเป็นผู้ให้บริการสาธารณะเองลงนั้นน้อยกว่าด้านอื่น ๆ

1.7 การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ด้านการเน้นลูกค้าพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ด้านการเน้นลูกค้าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาองค์ประกอบรายด้าน พบว่า ด้านข้าราชการ/พนักงานของรัฐให้บริการสาธารณะที่สร้างความพึงพอใจให้แก่ประชาชนได้นั้นมากที่สุดรองลงมาคือ ด้านภาครัฐมีการปรับปรุงการให้บริการสาธารณะให้มีคุณภาพสูงขึ้น และทันต่อความต้องการของประชาชนอย่างต่อเนื่อง ส่วนด้านข้าราชการ /พนักงานของรัฐให้บริการแก่ประชาชนเสมือนเป็นลูกค้าซึ่งมีความต้องการได้รับการบริการสาธารณะที่หลากหลายและมีคุณภาพนั้นน้อยกว่าด้านอื่น ๆ

1.8 การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ด้านการทำงานในรูปความสัมพันธ์เชิงสัญญาหรือคล้ายสัญญาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ด้านการทำงานในรูปความสัมพันธ์เชิงสัญญาหรือคล้ายสัญญาในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาองค์ประกอบรายด้านพบว่า ด้านภาครัฐมีการสร้างข้อผูกพันที่ชัดเจนด้วยการลงนามในข้อตกลงการทำงานที่เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อเป็นกรอบและแนวทางในการประเมินผลการปฏิบัติงานนั้นมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านภาครัฐมีการสร้างข้อผูกพันที่ชัดเจนด้วยการลงนามในข้อตกลงการดำเนินงานที่เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นกรอบเป้าหมาย

แนวทางต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน ส่วนด้านการเปลี่ยนแปลงสัญญาซึ่งให้อำนาจฝ่ายปกครองแก้ไขสัญญาได้เพียงฝ่ายเดียวโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนองตอบความต้องการของบริการสาธารณะนั้นน้อยกว่าด้านอื่น ๆ

1.9 การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ด้านการปรับปรุงการจัดการทางการเงินและบัญชีพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ด้านการปรับปรุงการจัดการทางการเงินและบัญชีในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาองค์ประกอบรายด้าน พบว่า ด้านภาครัฐมีการจัดระบบการบริหารงานงบประมาณที่โปร่งใส มีความยืดหยุ่นคล่องตัวมีการวัดผลการดำเนินงาน/การประเมินผลสัมฤทธิ์ที่ชัดเจนนั้นมากที่สุด รองลงมาคือด้านภาครัฐมีการจัดทำระบบบัญชีที่ทำให้เกิดการประหยัดค่าใช้จ่ายบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดเพื่อเกิดประโยชน์สูงสุดส่วนด้านภาครัฐมีการจัดทำระบบงบประมาณแบบมุ่งผลงานโดยใช้เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์เป็นตัวกำหนดเป้าหมายการบริการที่รัฐต้องให้แก่ประชาชนนั้นน้อยกว่าด้านอื่น ๆ

1.10 การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ด้านการมีภาระรับผิดชอบพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ด้านการมีภาระรับผิดชอบในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาองค์ประกอบรายด้าน พบว่า ด้านภาครัฐมีการกำหนดกรอบการประเมินผลงานตามภาระรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ของภารกิจความพึงพอใจของผู้รับบริการและความคุ้มค่าในภารกิจนั้นมากที่สุดรองลงมาคือ ด้านภาครัฐมีการกระจายความรับผิดชอบเพื่อให้เกิดการลดขั้นตอนในการติดต่อราชการเพิ่มประสิทธิภาพและประหยัดค่าใช้จ่ายส่วนด้านภาครัฐมีการกำหนดกรอบแนวทางการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐที่ตอบสนองต่อประชาชนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการบริการสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพนั้นน้อยกว่าด้านอื่น ๆ

1.11 การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ด้านความโปร่งใสพบว่า ด้านการปรับปรุงกลไกระบบงานการบริการสาธารณะของหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐมีความโปร่งใสเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพมากที่สุดรองลงมาคือ ด้านการจัดให้มีระบบข้อมูลข่าวสารภาครัฐเพื่อให้ภาคธุรกิจเอกชน ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นและใช้สิทธิได้อย่างถูกต้องส่วนด้านการตัดสินใจและการปฏิบัติงานของภาครัฐมีความโปร่งใสประชาชนสามารถตรวจสอบการปฏิบัติงานได้นั้นน้อยกว่าด้านอื่น ๆ

1.12 การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ด้านการมีส่วนร่วมของพลเมืองพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ด้านการมีส่วนร่วมของพลเมืองในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาองค์ประกอบรายด้าน พบว่าด้านภาครัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจในระดับต่างๆ และด้านภาครัฐมีการวางระบบให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแล ควบคุมการดำเนินงานของหน่วยงานให้บริการในระดับพื้นที่นั้นมากที่สุด ซึ่งทั้งสองด้านมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน รองลงมาคือด้านภาครัฐมีการจัดวางระบบฟังความคิดเห็นความต้องการและรับเรื่องร้องทุกข์ของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ

1.13 การพัฒนาทรัพยากรบุคคลด้านการพัฒนาบุคคลด้านสมรรถนะ พบว่า ด้านความตั้งใจและความพยายามให้บริการที่ดีแก่ประชาชน ข้าราชการ หรือหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้องนั้นมากที่สุด รองลงมาคือด้านการเสริมสร้างความรู้ ทักษะ ทักษะ ทักษะ บุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคคลและด้านการครองตนและประพฤติปฏิบัติถูกต้องเหมาะสมตามหลักกฎหมายคุณธรรมจริยธรรมส่วนด้านการสร้างแรงขับเคลื่อนทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่มุ่งไปสู่สิ่งที่เป็นเป้าหมายของตนนั้นน้อยกว่าด้านอื่น ๆ

1.14 การพัฒนาทรัพยากรบุคคล ด้านการผูกพันต่อองค์กรพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษกรุงเทพมหานครด้านการผูกพันต่อองค์กรในภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาองค์ประกอบรายด้าน พบว่า ด้านการเป็นสมาชิกขององค์กร อุทิศเวลาและกำลังความสามารถให้แก่หน่วยงานนั้นมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการปฏิบัติตามค่านิยมขององค์กรด้วยความเต็มใจเพื่อให้การปฏิบัติงานขององค์กรบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและด้านการปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะรักษาสภาพสมาชิก และความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร ส่วนด้านการรักษาภาพพจน์มาตรฐานขององค์กรและเสนอแนะแนวทางที่จะช่วยปรับปรุงองค์กรเสมอนั้นน้อยกว่าด้านอื่น ๆ

1.15 การพัฒนาทรัพยากรบุคคล ด้านการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ พบว่า ด้านการวิเคราะห์โครงสร้างการบริหารองค์การและการกำหนดแผนผังความรู้้นั้นมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการบริหารองค์การวัฒนธรรมองค์การ และเทคโนโลยีในองค์การเป็นปัจจัยความสำเร็จในการสร้างองค์ความรู้ และด้านการสร้างทุนความรู้ในองค์การโดยกำหนดแนวทางความรู้้องค์การ ปรับปรุงความรู้ ประเมินค่าระดับความรู้ และเครือข่ายความรู้ ส่วนด้านการวางแผนความรู้โดยกำหนดยุทธศาสตร์ความรู้้องค์การจัดทำแผนปฏิบัติและการสร้างความรู้้องค์การนั้นน้อยกว่าด้านอื่น ๆ

1.16 การพัฒนาทรัพยากรบุคคล ด้านการให้สิ่งจูงใจ พบว่า ด้านการสร้างเจตคติที่ดีต่องาน เห็นคุณค่าของงาน ให้อิสระในการทำงานจะก่อให้เกิดความสุขและความภาคภูมิใจนั้นมากที่สุดรองลงมาคือด้านการจัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการทำงาน เช่น สถานที่ แสงสว่าง ระเบียบกฎเกณฑ์ของสถานที่ทำงาน บรรยากาศเวลาในการทำงานและด้านการกำหนดความก้าวหน้าในอาชีพที่ชัดเจน กำหนดสมรรถนะที่ต้องการของแต่ละตำแหน่งเพื่อให้บุคลากรเกิดแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองส่วนด้านการจัดสรรสิ่งจูงใจ เช่น ค่าตอบแทนเงินรางวัลหรือการให้รางวัลอื่น ๆ สำหรับบุคลากรที่มีการพัฒนาทักษะที่สูงขึ้นตามระดับที่วางแผนไว้นั้นน้อยกว่าด้านอื่น ๆ

1.17 การพัฒนาทรัพยากรบุคคล ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน พบว่าด้านการสร้างความยุติธรรมในการพิจารณาความดีความชอบมีส่วนในการสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากรมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการนำผลลัพธ์ที่ได้จากการประเมินผลมาใช้เป็นประโยชน์ต่อองค์การเพื่อการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพและด้านการนำผลลัพธ์ที่ได้จากการประเมินผลมาใช้ในการปรับปรุงการดำเนินงานของบุคลากรให้เป็นไปตามมาตรฐานที่องค์การกำหนดไว้ได้ส่วนด้านการควบคุมการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแนวทางหรือมาตรฐานที่องค์การต้องการนั้นน้อยกว่าด้านอื่น ๆ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่กับการพัฒนาทรัพยากรบุคคล

2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่กับการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของ องค์การด้านการพัฒนาบุคคลด้านสมรรถนะ ตัวแปรตามที่ได้รับอิทธิพลมากที่สุดคือ การครองตนและประพฤติปฏิบัติถูกต้องเหมาะสมตามหลักกฎหมายคุณธรรมจริยธรรมรองลงมาคือ การเสริมสร้างความรู้ ทักษะ ทักษะคนดี บุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคคล ส่วนตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อชุดตัวแปรตามดังกล่าวสูงกว่าตัวแปรอื่นในทางกลับกันได้แก่ด้านการปรับปรุงการจัดการทางการเงินและบัญชีรองลงมาคือด้านการเน้นลูกค้า ด้านการมีภาระรับผิดชอบด้านความโปร่งใส และด้านการทำงานในรูปความสัมพันธ์เชิงสัญญาหรือคล้ายสัญญาผลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ด้านการปรับปรุงการจัดการทางการเงินและบัญชีนั้นมีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลด้านสมรรถนะอยู่ในระดับสูงหมายความว่าองค์ประกอบด้านการ

ปรับปรุงการจัดการทางการเงินและบัญชีของการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มีแนวโน้มจะทำให้องค์กรมีการพัฒนาทรัพยากรบุคคลด้านสมรรถนะสูงกว่าองค์ประกอบด้านอื่น ๆ ในขณะที่ด้านการเน้นลูกค้า ด้านการมีภาระรับผิดชอบ ด้านความโปร่งใส และด้านการทำงานในรูปความสัมพันธ์เชิงสัญญาหรือคล้ายสัญญามีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่กับการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ด้านการผูกพันต่อองค์กรพบว่า ตัวแปรตามที่ได้รับอิทธิพลมากที่สุดคือ การเป็นสมาชิกขององค์กร ทัศนคติและกำลังความสามารถให้แก่หน่วยงานส่วนตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อชุดตัวแปรตามดังกล่าวสูงกว่าตัวแปรอื่นในทางกลับกัน ได้แก่ด้านการกระจายอำนาจและการแบ่งแยกย่อยเป็นหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ปฏิบัติงานสาธารณะที่ต่างกันรองลงมาคือด้านการวัดผลการปฏิบัติงานและด้านการแข่งขัน ผลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ด้านการกระจายอำนาจและการแบ่งแยกย่อยเป็นหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ปฏิบัติงานสาธารณะที่ต่างกันั้นมีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลด้านการผูกพันต่อองค์กรอยู่ในระดับสูงมากหมายความว่าองค์ประกอบด้านการกระจายอำนาจและการแบ่งแยกย่อยเป็นหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ปฏิบัติงานสาธารณะที่ต่างกันของการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มีแนวโน้มจะทำให้องค์กรมีการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ด้านการผูกพันต่อองค์กรสูงกว่าองค์ประกอบด้านอื่น ๆ ในขณะที่ด้านการวัดผลการปฏิบัติงาน และด้านการแข่งขันมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ตัวแปรตามที่ได้รับอิทธิพลมากที่สุด คือ การรักษาภาพพจน์ มาตรฐานขององค์กรและเสนอแนะแนวทางที่จะช่วยปรับปรุงองค์กรเสมอซึ่งได้รับอิทธิพลจากตัวแปรอิสระ ได้แก่ ด้านการเปลี่ยนแปลงการจัดการของภาคเอกชน รองลงมาคือด้านการเน้นลูกค้าด้านการกระจายอำนาจและการแบ่งแยกย่อยเป็นหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ปฏิบัติงานสาธารณะที่ต่างกันและด้านการทำงานในรูปความสัมพันธ์เชิงสัญญาหรือคล้ายสัญญาผลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ด้านการเปลี่ยนแปลงการจัดการของภาคเอกชนและด้านการเน้นลูกค้ามีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ด้านการผูกพันต่อองค์กรในองค์ประกอบด้านการรักษาภาพพจน์ มาตรฐานขององค์กรและเสนอแนะแนวทางที่จะช่วยปรับปรุงองค์กรเสมอในระดับสูงส่วนด้านการกระจายอำนาจและการแบ่งแยกย่อยเป็นหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ปฏิบัติงานสาธารณะที่ต่างกันมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่ด้านการทำงานในรูปความสัมพันธ์เชิงสัญญา หรือคล้ายสัญญามีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำในทางบวก ตัวแปรตามที่ได้รับอิทธิพลมากที่สุดคือการปฏิบัติตามค่านิยมขององค์กรด้วยความเต็มใจเพื่อให้การปฏิบัติงานขององค์กรบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ รองลงมาคือ การเป็นสมาชิกขององค์กร ทัศนคติและกำลังความสามารถให้แก่หน่วยงาน ซึ่งได้รับอิทธิพลจากตัวแปรอิสระ ได้แก่ ด้านการปรับปรุงการจัดการทางการเงินและบัญชี รองลงมาคือ ด้านการมีภาระรับผิดชอบด้านการมุ่งเน้นผลลัพธ์และด้านการทบทวนบทบาทของภาครัฐผลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ด้านการปรับปรุงการจัดการทางการเงินและบัญชีมีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ด้านการผูกพันต่อองค์กรในองค์ประกอบด้านการปฏิบัติตามค่านิยมขององค์กรด้วยความเต็มใจเพื่อให้การปฏิบัติงานขององค์กรบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและการเป็นสมาชิกขององค์กรทัศนคติและกำลังความสามารถให้แก่หน่วยงานในระดับสูงมากส่วนด้านการมีภาระรับผิดชอบและด้านการมุ่งเน้นผลลัพธ์มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางและด้านการทบทวนบทบาทของภาครัฐมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ ตัวแปรตามที่ได้รับอิทธิพลมากที่สุด คือ การปฏิบัติตามค่านิยมขององค์กรด้วย

ความเต็มใจเพื่อให้การปฏิบัติงานขององค์การบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งได้รับอิทธิพลจากตัวแปรอิสระ ได้แก่ ด้านการปรับปรุงการจัดการทางการเงินและบัญชี รองลงมาคือ ด้านการแข่งขันด้านการเน้นลูกค้าและด้านการเปลี่ยนแปลงการจัดการของภาคเอกชนผลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ด้านการปรับปรุงการจัดการทางการเงินและบัญชีมีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ด้านการผูกพันต่อองค์กรในองค์ประกอบด้านการปฏิบัติตามค่านิยมขององค์การด้วยความเต็มใจเพื่อให้การปฏิบัติงานขององค์การบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพในระดับสูงมาก ในขณะที่ด้านการแข่งขันและด้านการเน้นลูกค้ามีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางส่วนด้านการเปลี่ยนแปลงการจัดการของภาคเอกชนมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ ในทางบวก ตัวแปรตามที่ได้รับอิทธิพลมากที่สุด คือการเป็นสมาชิกขององค์การ อุทิศเวลาและกำลังความสามารถให้แก่หน่วยงาน รองลงมาคือ การปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะรักษาสภาพสมาชิกและความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร ซึ่งได้รับอิทธิพลจากตัวแปรอิสระ ได้แก่ ด้านความโปร่งใสรองลงมาคือ ด้านการทบทวนบทบาทของภาครัฐผลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ด้านความโปร่งใส และด้านการทบทวนบทบาทของภาครัฐมีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ด้านการผูกพันต่อองค์กรในองค์ประกอบด้านการเป็นสมาชิกขององค์การอุทิศเวลาและกำลังความสามารถให้แก่หน่วยงาน และการปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะรักษาสภาพสมาชิกและความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรระดับสูงมากตัวแปรตามที่ได้รับอิทธิพลมากที่สุด คือการปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะรักษาสภาพสมาชิกและความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรซึ่งได้รับอิทธิพลจากตัวแปรอิสระ ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมของพลเมือง รองลงมาคือ ด้านการแข่งขันด้านการเปลี่ยนแปลงการจัดการของภาคเอกชนและด้านการปรับปรุงการจัดการทางการเงินและบัญชีผลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ด้านการมีส่วนร่วมของพลเมืองมีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของของ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษกรุงเทพมหานคร ด้านการผูกพันต่อองค์กรในองค์ประกอบด้านการปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะรักษาสภาพสมาชิกและความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรในระดับสูงมาก ในขณะที่ด้านการแข่งขัน และด้านการเปลี่ยนแปลงการจัดการของภาคเอกชนมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางส่วนด้านการปรับปรุงการจัดการทางการเงินและบัญชีมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำในทางบวกตัวแปรตามที่ได้รับอิทธิพลมากที่สุด คือการเป็นสมาชิกขององค์การ อุทิศเวลาและกำลังความสามารถให้แก่หน่วยงานซึ่งได้รับอิทธิพลจากตัวแปรอิสระ ได้แก่ ด้านการมีภาระรับผิดชอบรองลงมาคือ ด้านการเน้นลูกค้าและด้านการมุ่งเน้นผลลัพธ์ ผลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ด้านการมีภาระรับผิดชอบมีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ด้านการผูกพันต่อองค์กรในองค์ประกอบด้านการเป็นสมาชิกขององค์การอุทิศเวลาและกำลังความสามารถให้แก่หน่วยงานในระดับสูงส่วนด้านการเน้นลูกค้ามีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง และด้านการมุ่งเน้นผลลัพธ์มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ

2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่กับการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ด้านการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ พบว่า ตัวแปรตามที่ได้รับอิทธิพลมากที่สุดคือ การบริหารองค์การ วัฒนธรรมองค์การ และเทคโนโลยีในองค์การเป็นปัจจัยความสำเร็จในการสร้างองค์ความรู้รองลงมาคือ การวางแผนความรู้โดยกำหนดยุทธศาสตร์ความรู้องค์การจัดทำแผนปฏิบัติและการสร้างความรู้องค์การส่วนตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อชุดตัวแปรตามดังกล่าวสูงกว่าตัวแปรอื่นในทางกลับกันได้แก่ ด้านการทำงานในรูปความสัมพันธ์เชิงสัญญาหรือคล้ายสัญญารองลงมาคือด้านการเปลี่ยนแปลงการจัดการของภาคเอกชน ด้านการแข่งขันและด้านการมีส่วนร่วมของพลเมือง และการวิเคราะห์โครงสร้างการบริหารองค์การและการกำหนดแผนผังความรู้ในระดับสูง

มาก ส่วนด้านการวัดผลการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์ในระดับสูง และด้านการกระจายอำนาจและการแบ่งแยกย่อยเป็นหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ปฏิบัติงานสาธารณะที่ต่างกันมีความสัมพันธ์ระดับต่ำ

2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่กับการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ด้านการให้สิ่งจูงใจ ตัวแปรตามที่ได้รับอิทธิพลมากที่สุดคือการสร้างเจตคติที่ดีต่องานเห็นคุณค่าของงาน ให้อิสระในการทำงาน จะก่อให้เกิดความสุขและความภาคภูมิใจ รองลงมาคือ การจัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการทำงาน เช่น สถานที่ แสงสว่าง ระเบียบกฎเกณฑ์ของสถานที่ทำงาน บรรยากาศ เวลาในการทำงานส่วนตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อชุดตัวแปรตามดังกล่าวสูงกว่าตัวแปรอื่นในทางกลับกัน ได้แก่ ด้านการวัดผลการปฏิบัติงาน รองลงมาคือด้านการทำงานในรูปความสัมพันธ์เชิงสัญญาหรือคล้ายสัญญา ด้านการกระจายอำนาจและการแบ่งแยกย่อยเป็นหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ปฏิบัติงานสาธารณะที่ต่างกันและด้านการมุ่งเน้นผลลัพธ์ผลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ด้านการวัดผลการปฏิบัติงานและการทำงานในรูปความสัมพันธ์เชิงสัญญาหรือคล้ายสัญญานั้นมีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลด้านการให้สิ่งจูงใจอยู่ในระดับสูง รองลงมาคือ ด้านการเลียนแบบการจัดการของภาคเอกชน และด้านการมุ่งเน้นผลลัพธ์ผลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ด้านความโปร่งใสและด้านการเลียนแบบการจัดการของภาคเอกชนมีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ด้านการให้สิ่งจูงใจในองค์ประกอบด้านการจัดสรรสิ่งจูงใจ เช่น ค่าตอบแทนเงินรางวัลหรือการให้รางวัลอื่น ๆ สำหรับบุคลากรที่มีการพัฒนาทักษะที่สูงขึ้นตามระดับที่วางแผนไว้และการจัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการทำงาน เช่น สถานที่ แสงสว่าง ระเบียบกฎเกณฑ์ของสถานที่ทำงาน บรรยากาศ เวลาในการทำงานในระดับสูงมาก ส่วนด้านการมุ่งเน้นผลลัพธ์มีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง

2.5 ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่กับการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานพบว่า ตัวแปรตามที่ได้รับอิทธิพลมากที่สุดคือ การสร้างความยุติธรรมในการพิจารณาความดีความชอบ มีส่วนในการสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากร รองลงมาคือการนำผลลัพธ์ที่ได้จากการประเมินผลมาใช้ในการปรับปรุงการดำเนินงานของบุคลากรให้เป็นไปตามมาตรฐานที่องค์การกำหนดไว้ได้ส่วนตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อชุดตัวแปรตามดังกล่าวสูงกว่าตัวแปรอื่นในทางกลับกัน ได้แก่ด้านการมีภาระรับผิดชอบ รองลงมาคือ ด้านการเน้นลูกค้าด้านการทำงานในรูปความสัมพันธ์เชิงสัญญาหรือคล้ายสัญญาด้านความโปร่งใสด้านการวัดผลการปฏิบัติงานและด้านการมุ่งเน้นผลลัพธ์ผลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ด้านการมีภาระรับผิดชอบนั้นมีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานอยู่ในระดับสูงมากหมายความว่า องค์ประกอบด้านการมีภาระรับผิดชอบของการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มีแนวโน้มจะทำให้องค์การมีการพัฒนาทรัพยากรบุคคลด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานสูงกว่าองค์ประกอบด้านอื่น ๆ ในขณะที่ด้านการเน้นลูกค้าด้านการทำงานในรูปความสัมพันธ์เชิงสัญญาหรือคล้ายสัญญาด้านความโปร่งใสและด้านการวัดผลการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลางส่วนด้านการมุ่งเน้นผลลัพธ์มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่กับการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ด้านสมรรถนะ พบว่า การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ด้านการปรับปรุงการจัดการทางการเงินและบัญชีส่งผลซึ่ง

กันและกันกับชุดตัวแปรตามการพัฒนาทรัพยากรบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ กรุงเทพมหานคร ด้านการพัฒนาบุคคลด้านสมรรถนะในองค์ประกอบการครองตนและประพฤติปฏิบัติถูกต้องเหมาะสมตามหลักกฎหมายคุณธรรมจริยธรรม และการเสริมสร้างความรู้ ทักษะ ทักษะ ทักษะ บุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคคลในระดับสูงในลักษณะนี้หมายความว่า องค์ประกอบด้านการปรับปรุงการจัดการทางการเงินและบัญชีของการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มีแนวโน้มจะทำให้องค์การมีการพัฒนาทรัพยากรบุคคลด้านสมรรถนะสูงกว่าองค์ประกอบด้านอื่น ๆ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ กรุงเทพมหานคร สนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาบุคคลในองค์กร สมรรถนะด้านทักษะการเสริมสร้างความรู้ตามหลักกฎหมายและคุณธรรมจริยธรรมสอดคล้องกับทฤษฎีการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของ Jumphol Nimpanich. (2007). ในขณะที่ด้านการเน้นลูกค้า ด้านการมีภาระรับผิดชอบ ด้านความโปร่งใส และด้านการทำงานในรูปความสัมพันธ์เชิงสัญญาหรือคล้ายสัญญา มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำทั้งนี้อาจเนื่องมาจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษกรุงเทพมหานครนำหลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ด้านความสัมพันธ์เชิงสัญญาหรือคล้ายสัญญามาใช้ไม่ตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ (Peters, B. G. 2001).

2. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่กับการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ด้านการผูกพันต่อองค์กรพบว่า การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ด้านการกระจายอำนาจและการแบ่งแยกย่อยเป็นหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ปฏิบัติงานสาธารณะที่ต่างกันส่งผลซึ่งกันและกันกับชุดตัวแปรตามการพัฒนาทรัพยากรบุคคลด้านการผูกพันต่อองค์กรในองค์ประกอบการเป็นสมาชิกขององค์กร อุทิศเวลาและกำลังความสามารถให้แก่หน่วยงานในระดับสูงมาก ในลักษณะนี้หมายความว่า องค์ประกอบด้านการกระจายอำนาจและการแบ่งแยกย่อยเป็นหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ปฏิบัติงานสาธารณะที่ต่างกันของการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มีแนวโน้มจะทำให้องค์การมีการพัฒนาทรัพยากรบุคคลด้านการผูกพันต่อองค์กรสูงกว่าองค์ประกอบด้านอื่น ๆ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากของ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ กรุงเทพมหานคร สร้างความผูกพันต่อองค์กรในเรื่องการพัฒนาบุคลากรส่งผลให้การนำหลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ด้านการกระจายอำนาจและแบ่งแยกย่อยเป็นหน่วยงานประสบความสำเร็จ การแบ่งหน้าที่การทำงานสอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ของจุมพล หนีมพานิช (2007) ในขณะที่ด้านการมีส่วนร่วมของพลเมืองมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงส่วนด้านการมีภาระรับผิดชอบในขณะที่ด้านการวัดผลการปฏิบัติงานและด้านการแข่งขันมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลางทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการมีส่วนร่วมของพลเมืองหรือการมีส่วนร่วมของประชาชนแสดงความคิดเห็นผลการปฏิบัติงานของพนักงานและการแข่งขันยังไม่ประสบความสำเร็จ แต่แสดงให้เห็นการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การอยู่ในเกณฑ์เป็นที่น่าสนใจสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลือชัย พันธุ์เจริญกิจ (2017)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่กับการพัฒนาทรัพยากรบุคคลด้านการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้พบว่า การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ด้านการทำงานในรูปความสัมพันธ์เชิงสัญญาหรือคล้ายสัญญาและด้านการเลียนแบบการจัดการของภาคเอกชนส่งผลซึ่งกันและกันกับชุดตัวแปรตามการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ด้านการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ในองค์ประกอบด้านการบริหารองค์การวัฒนธรรมองค์การและเทคโนโลยีในองค์การเป็นปัจจัยความสำเร็จในการสร้างองค์ความรู้และการวางแผนความรู้โดยกำหนดยุทธศาสตร์ความรู้องค์การจัดทำแผนปฏิบัติและการสร้างความรู้องค์การในระดับสูงมาก ในลักษณะนี้หมายความว่า องค์ประกอบด้านการทำงานในรูปความสัมพันธ์เชิงสัญญาหรือคล้ายสัญญา และ ด้าน

การเปลี่ยนแปลงการจัดการของภาคเอกชนของการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มีแนวโน้มจะทำให้องค์กรมีการพัฒนาทรัพยากรบุคคลด้านการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้สูงกว่าองค์ประกอบด้านอื่น ๆ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากองค์การมีการพัฒนาองค์ความรู้ให้แก่พนักงานพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องและยังมีการนำรูปแบบการทำงานเชิงสัญญาหรือคล้ายสัญญามาใช้ตามหลักทฤษฎีการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่สอดคล้องกับงานวิจัยของทศพร ศิริสัมพันธ์ (2002) ในขณะที่ด้านการแข่งขันและด้านการมีส่วนร่วมของพลเมืองมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการแข่งขันและด้านการมีส่วนร่วมของพลเมืองหรือการมีส่วนร่วมของประชาชนตามทฤษฎีการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ไม่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคคลขององค์การไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

4. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่กับการพัฒนาทรัพยากรบุคคลด้านการให้สิ่งจูงใจพบว่า การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ด้านการวัดผลการปฏิบัติงานและการทำงานในรูปความสัมพันธ์เชิงสัญญาหรือคล้ายสัญญาส่งผลซึ่งกันและกันกับชุดตัวแปรตามการพัฒนาทรัพยากรบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษกรุงเทพมหานครด้านการให้สิ่งจูงใจในองค์ประกอบด้านการสร้างเจตคติที่ดีต่องานเห็นคุณค่าของงาน ให้อิสระในการทำงาน จะก่อให้เกิดความสุขและความภาคภูมิใจและการจัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการทำงาน เช่น สถานที่ แสงสว่าง ระเบียบกฎเกณฑ์ของสถานที่ทำงาน บรรยากาศ เวลาในการทำงานในระดับสูงมาก ในลักษณะนี้หมายความว่า องค์ประกอบด้านการวัดผลการปฏิบัติงานและการทำงานในรูปความสัมพันธ์เชิงสัญญาหรือคล้ายสัญญาของการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มีแนวโน้มจะทำให้องค์กรมีการพัฒนาทรัพยากรบุคคลด้านการให้สิ่งจูงใจสูงกว่าองค์ประกอบด้านอื่น ๆ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษกรุงเทพมหานคร มีการพัฒนาทรัพยากรบุคคลอย่างต่อเนื่อง ให้สิ่งจูงใจตามหลักการบริหารงานบุคคลภาครัฐสอดคล้องกับงานวิจัยของจุไรรัตน์ จุลจักรวัฒน์ (2004)

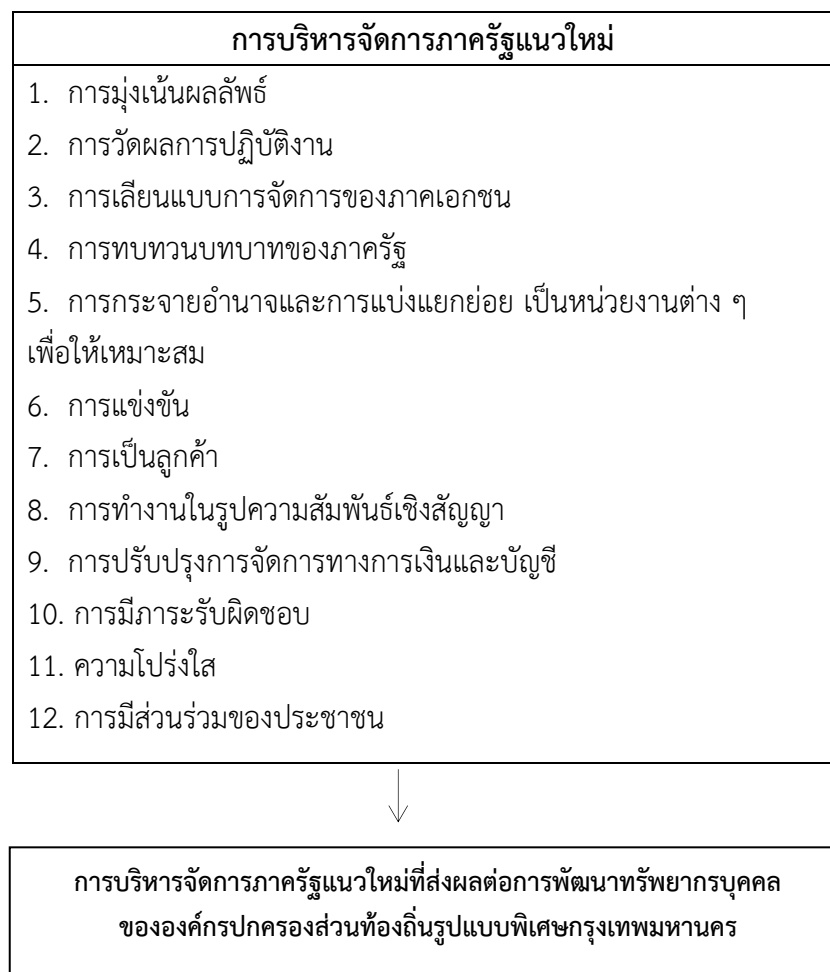
ส่วนด้านการกระจายอำนาจและการแบ่งแยกย่อยเป็นหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ปฏิบัติงานสาธารณะที่ต่างกันมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลางและด้านการมุ่งเน้นผลลัพธ์มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการนำหลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ด้านการกระจายอำนาจและการแบ่งแยกย่อยเป็นหน่วยงานต่าง ๆ ไม่มีอิทธิพลต่อด้านมุ่งเน้นผลลัพธ์ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้และไม่สอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (Christopher Hood. 1991).

5. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่กับการพัฒนาทรัพยากรบุคคลด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานพบว่า การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ด้านการมีภาระรับผิดชอบส่งผลซึ่งกันและกันกับชุดตัวแปรตามการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษกรุงเทพมหานครด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานในองค์ประกอบด้านการสร้างความยุติธรรมในการพิจารณาความดีความชอบมีส่วนในการสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากรและการนำผลลัพธ์ที่ได้จากการประเมินผลมาใช้ในการปรับปรุงการดำเนินงานของบุคลากรให้เป็นไปตามมาตรฐานที่องค์กรกำหนดไว้ได้ในระดับสูงมากในลักษณะนี้หมายความว่าองค์ประกอบด้านการมีภาระรับผิดชอบของการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มีแนวโน้มจะทำให้องค์กรมีการพัฒนาทรัพยากรบุคคลด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานสูงกว่าองค์ประกอบด้านอื่น ๆ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษกรุงเทพมหานคร กำหนดมาตรฐานการทำงานของพนักงานทำให้เกิดมีความรับผิดชอบในการทำงานสูงส่งผลให้การพัฒนาทรัพยากรบุคคลด้านการปฏิบัติงานประสบความสำเร็จสอดคล้องกับงานวิจัยของจุไรรัตน์ จุลจักรวัฒน์ (2004) ในขณะที่ด้านการเน้น

ลูกค้าด้านการทำงานในรูปความสัมพันธ์เชิงสัญญาหรือคล้ายสัญญาด้านความโปร่งใสและด้านการวัดผลการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลางส่วนด้านการมุ่งเน้นผลลัพธ์มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการนำการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ การทำงานเชิงสัญญาหรือคล้ายสัญญาความโปร่งใส การปฏิบัติงานและการมุ่งเน้นที่ผลลัพธ์ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานและทฤษฎีที่นำมาใช้ไม่ประสบความสำเร็จในองค์การ (Allen, Natalie J. and Meyer. John P. 1990)

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษกรุงเทพมหานคร แผนภาพที่1

**ภาพที่1 การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคล
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษกรุงเทพมหานคร**

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. จากการศึกษากาการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษกรุงเทพมหานคร และใช้แนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ มี

ความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลค่อยข้างชัดเจนบางตัวแปรเท่านั้นสิ่งที่ต้องปรับปรุงในหน่วยงานของ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษกรุงเทพมหานคร และตัวแปรที่ไม่ส่งผลต่อกัน คือการกระจายอำนาจและแบ่งแยกย่อยออกเป็นหน่วยงานการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องในทางปฏิบัติ

2. การตั้งข้อสังเกตจากการวิเคราะห์ข้อมูล การพัฒนาทรัพยากรบุคคลขององค์การของ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษกรุงเทพมหานคร ตัวแปรที่ได้รับอิทธิพลมากคือแรงจูงใจในการทำงานส่วนตัวแปรด้านการปฏิบัติงาน และการประเมินผลต้องปรับปรุงแก้ไข แสดงให้เห็นว่าพนักงานของ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษกรุงเทพมหานคร ยังไม่เชื่อมั่นในการประเมินผล การปฏิบัติงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษกรุงเทพมหานคร

3. การนำแนวคิดทฤษฎี การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ และแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรบุคคลมาใช้ในของ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษกรุงเทพมหานคร ในเชิงวิชาการนั้นจะต้องสอดคล้องกับทางทางปฏิบัติงาน และนำผลการวิจัยไปปรับปรุง แก้ไข เป็นแนวทางในการบริหารงาน เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนผู้รับบริการ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบการนำหลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่และการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาล หรือหน่วยงานอื่น ๆ แล้วนำมาเปรียบเทียบกันเพื่อเป็นการเปิดกว้างการศึกษาวิจัย

2. ควรศึกษาข้อมูลเชิงลึกโดยการศึกษาวิจัยในรูปแบบอื่น ๆ เช่น การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์โครงสร้างขององค์การโดยไม่เป็นรูปแบบวิจัยเชิงปริมาณอย่างเดียว

References

- Allen, Natalie J. and Meyer. John P. (1990). The Measurement and Antecedents of Affective, Continuance and Normative Commitment to the Organization. *Journal of Occupational Psychology*. 63 (6) : 1-18.
- Christopher Hood. (1991). *A public management for All Seasons Public Administration*.
- Chulachakwat, J., (2004). *Opinions on the performance of Thai civil servants and the new style of public management*. Doctor of Political Science Degree Thesis Major: Political Science, Faculty of Political Science: Chulalongkorn University.
- Department of Local Administration Promotion. (2018). *Includes announcements regarding personnel management of sub-district employees and sub-district administrative organization employees*. Bangkok : Human Resources Management System Development Office Department of Local Administration Promotion.
- Nimpanich, J., (2007). *New public administration: principles, concepts and examples of Thailand*. Nonthaburi, Sukhothai Thammathirat Open University Press.

- Pancharoenkit, L., (2017). *Organizational development according to the learning organization concept: A specific case study of Siam Commercial Bank Public Company Limited*. Thesis for the Master of Public Administration program. Department of Public Administration Graduate School Chulalongkorn University.
- Peters, B. G. (2001). *The Future of governing: Four emerging models*. Lawrence:University of Kansas.
- Sirisamphan, T., et al. (2018). *Development of the government inspection system and government inspectors*. Research report on the development of the public administration inspection system. Bangkok : Thailand Research Fund.

การสร้างงานช่างศิลป์และพลังแห่งการสร้างสรรค์
เพื่อการยกระดับคุณค่าช่างศิลป์ท้องถิ่นจังหวัดสุโขทัยอย่างยั่งยืน

CREATING ARTISTIC WORK AND THE POWER OF CREATIVITY TO ENHANCE VALUE
SUSTAINNABLE LOCAL ARTISANS IN SUKHOTHAI PROVINCE

วัชรพงษ์ ชุมดวง

Watcharaphong Chumduang

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Faculty of Architecture, Chiang Mai University

Email : Watcharaphong.c@cmu.ac.th

Received 10 March 2023; Revised 28 April 2023; Accepted 30 April 2024.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษา สำรวจ รวบรวมองค์ความรู้ของครูช่างศิลป์ท้องถิ่นในจังหวัดสุโขทัย และ 2) ถอดองค์ความรู้งานช่างศิลป์ท้องถิ่นที่สำคัญในจังหวัดสุโขทัยพัฒนาเป็นหลักสูตรเพื่อต่อยอดองค์ความรู้ในเชิงคุณค่า เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ยึดถือกระบวนการค้นคว้าจากแบบสำรวจพลังแห่งการสร้างสรรค์ของช่างศิลป์ท้องถิ่นจังหวัดสุโขทัยและแบบสำรวจคุณสมบัติครูช่างศิลป์ท้องถิ่นของสุโขทัย ผลการศึกษาพบงานช่างศิลป์ท้องถิ่นสุโขทัยในพื้นที่ ศรีสัชนาลัย สวรรคโลก และเมืองสุโขทัย โดยพิจารณาครอบคลุมงานช่างศิลป์ 9 สาขา ได้แก่ 1)งานพุทธศิลป์ ศาสนศิลป์และจิตรกรรม 2)งานเครื่องดนตรี 3)งานโลหะศิลป์ 4)งานเครื่องจักสาน 5)งานเครื่องปั้นดินเผา 6)งานผ้าและสิ่งถักทอ 7)งานปูนปั้น-งานไม้ 8)งานศาสตราวุธ และ 9)งานเครื่องสด ซึ่งปัจจัยจากการสำรวจช่างศิลป์ที่ส่งผลต่อพลังสร้างสรรค์ที่ก่อให้เกิดงานศิลป์พบ 2 ปัจจัยหลัก คือ จากการสั่งสมจากประสบการณ์ในชีวิตของช่างเองและการอยากต่อยอดผลงานเพื่อให้จิตรสวยงามมากยิ่งขึ้น ส่วนงานช่างศิลป์ที่มีความโดดเด่นสามารถต่อยอดเพื่อยกระดับคุณค่าไปสู่ความยั่งยืน ได้แก่ งานเครื่องปั้นดินเผา โดยรวบรวมองค์ความรู้สร้างเป็นหลักสูตรงานเครื่องปั้นดินเผา ในรูปแบบงานเครื่องสังคโลกตามแบบฉบับสุโขทัย มีการจัดการเรียนการสอนเป็นหลักสูตรระยะสั้นให้แก่คนในชุมชน ด้วยการใช้ทรัพยากรของชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อยกระดับองค์ความรู้ของงานศิลป์ท้องถิ่นสุโขทัยอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ช่างศิลป์ท้องถิ่น; พลังแห่งการสร้างสรรค์; การพัฒนาอย่างยั่งยืน

Abstract

This research article aims to 1) Study, explore, collect knowledge of local art teachers in Sukhothai Province. And 2) Extract the knowledge of local artisans in Sukhothai Province by developing a curriculum in order to extend value. This research was a qualitative research interpreted by the tools used in the research, namely, the Creative Power of Local Artisans Survey in Sukhothai Province and the Sukhothai Local Artist Teacher Qualifications Survey. The

results of the study found Sukhothai local artisans in the areas of Si Satchanalai, Sawankhalok, and Sukhothai. by considering covering 9 fields of art craftsmanship, namely 1) Buddhist art/religious art and painting 2) Musical instrument work 3) Metal work 4) Basketry work 5) Pottery work 6) Textile work 7) Stucco work - wood work 8) Weapon fair and 9) Making flower garlands There are 2 main factors that affect the creative power of art, namely from the accumulation of experiences in the artist's own life and from wanting to build on the old works to make them more beautiful and valuable. Outstanding artisan works that can be extended to elevate the value to sustainability, such as pottery. By gathering knowledge to create Pottery work course in the form of Sangkhalok ware according to the Sukhothai style. There is teaching as a short course for people in the community as a learning source to raise the knowledge of Sukhothai local arts sustainably by using community resources.

Keywords: local artisans; creative power; sustainable development

บทนำ

ประวัติศาสตร์ไทยจารึกว่าราวปี พ.ศ. 1800 พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ สถาปนากรุงสุโขทัยเป็นอิสระไม่ขึ้นแก่ขอม อาณาจักรสุโขทัยก็ได้เจริญรุ่งเรืองเป็นลำดับตลอดช่วงเวลาประมาณ 215 ปี ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 19-20 ดังคำกล่าวที่ว่า “ไพร่ฟ้าหน้าใส” ในศิลาจารึกรามคำแหง ไพร่ฟ้าประชาราษฎร์สุโขทัยเหล่านี้ ได้สร้างสรรค์ผลงานทางศิลปกรรมประเภทต่าง ๆ พลัฏฐิธาในพระพุทธศาสนาเป็นแรงบันดาลใจยิ่งใหญ่ให้ปรากฏเป็นศิลปกรรมทั้งดงามยิ่ง ทั้งทางด้านจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และงานหัตถศิลป์ต่าง ๆ เช่น ผ้าทอเครื่องสังคโลก เป็นต้น นอกจากนี้อาณาจักรอรุณรุ่งแห่งนี้ยังเป็นเสมือน “สี่แยกอินโดจีน” สมัยโบราณ เป็นยุคทองของการค้าขาย การไปมาหาสู่เช่นนี้ทำให้สุโขทัยสามารถบ่มเพาะสกุลช่างต่าง ๆ ที่มีความสามารถโดดเด่น รั้งสรรค์มรดกภูมิปัญญาล้ำนมีคุณค่า มีเอกลักษณ์งดงามเฉพาะตัวทั้งในด้านแนวคิด รูปแบบ และเนื้อหา เป็นที่ยอมรับว่ามีความงามวิจิตรมากที่สุดสมัยหนึ่งของไทย

มรดกภูมิปัญญาอันมีค่าดังกล่าวจึงทำให้สุโขทัยได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก (World Heritage) จากองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมสหประชาชาติหรือ องค์การยูเนสโก (UNESCO) เมื่อปี พ.ศ. 2534 นอกจากนั้น จังหวัดสุโขทัยยังมีงานช่างศิลป์ที่บรรพบุรุษได้สร้าง สืบส่งและส่งต่อภูมิปัญญากันต่อมา จากรุ่นสู่รุ่น อาทิ การทอผ้าตีนจก การทำเครื่องสังคโลก ศิลปะปูนปั้น งานไม้ และงานลวดลายเงิน หรือทองคำหรือทอง ฯลฯ ซึ่งล้วนเป็นงานหัตถศิลป์งามประณีต มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักชื่นชอบของผู้มาเยือน ชาวสุโขทัยจึงเติบโตท่ามกลางวิถีชีวิตและกลิ่นไอของงานฝีมือสร้างสรรค์ ดังนั้น เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2562 องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก ได้ประกาศคัดเลือกให้สุโขทัยเป็น 1 ใน 66 เมืองจากทั่วโลก เครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ (Creative Cities Network) ประจำปี พ.ศ. 2562 สาขาหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน (Crafts and Folk Art) หากทว่างานช่างศิลป์นั้น สืบทอดกันในรอบครัวและชุมชน เมื่อสังคมก้าวสู่ความเจริญของยุคอุตสาหกรรมและกระแสอารยธรรมตะวันตก งานหัตถศิลป์ก็เริ่มหมดความสำคัญลง ช่างศิลป์ท้องถิ่นบางประเภทอยู่ในภาวะเสี่ยงขาดผู้สืบทอด ดังนั้นบทความวิจัยนี้นำเสนอข้อมูลและการวิเคราะห์สถานการณ์ของช่างศิลป์ท้องถิ่นในจังหวัดสุโขทัย ถอดองค์ความรู้ของงานช่างศิลป์ท้องถิ่นที่เป็นมรดกทางภูมิปัญญาขึ้นสำคัญ เพื่ออนุรักษ์และสืบสานไว้ให้เป็นระบบ รวมถึงการส่งเสริมให้คนรุ่น

ใหม่รับมรดกภูมิปัญญาช่างศิลป์ท้องถิ่นเป็นอาชีพ และร่วมขับเคลื่อนเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น เมือง และประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษา สํารวจ รวบรวมองค์ความรู้ของครูช่างศิลป์ท้องถิ่นในจังหวัดสุโขทัย
- 2) เพื่อถอดองค์ความรู้งานช่างศิลป์ท้องถิ่นที่สำคัญในจังหวัดสุโขทัยพัฒนาเป็นหลักสูตรเพื่อต่อยอดองค์ความรู้ในเชิงคุณค่า

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการสร้างสรรค ความหมายของ การสร้างสรรค (creativity) หมายถึงการสร้างสิ่งใหม่ ๆ ที่มีคุณค่า โดยสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นอาจมีการอ้างถึงบุคคลผู้สร้างสรรค หรือสังคมหรือขอบเขตภายในที่ได้สร้างสรรคสิ่งแปลกใหม่ขึ้นมา ซึ่งการวัดคุณค่าดังกล่าวอาจใช้ได้หลายวิธี ความคิดสร้างสรรคอาจมีความหมายใกล้เคียงกันอีกทางหนึ่ง คือ ความสามารถในการจัดการความรู้สหวิทยาการและประสบการณ์ที่หลากหลายเพื่อการคิดค้นและสร้างสรรคสิ่งใหม่ที่มีคุณค่าหรือดีขึ้น

ซึ่งในด้านงานศิลป์ การสร้างสรรคศิลป์ อาจมีความหมายโดยจากการรวบรวมข้อมูลคือ เป็นการสร้างสรรคงานศิลปะที่เกิดขึ้นจากปัญญาของมนุษย์ในการกระทำให้เกิดขึ้น ความงามของงานศิลปะมีมุมสะท้อนไปสู่การรับรสศิลป์ ก่อให้เกิดความรู้สึกร อารมณ์ จากสื่อเสียง สีลา ทำนองเพลง จังหวะ สีสน เส้น ผิว โครงสร้าง รูปทรง สีลาท่าพ่อน รำ ระบาย เต้น ศิลปะเป็นสาระ เกิดจากการสร้างสรรคของมนุษย์ผู้เป็นศิลปินในการคิดจินตนาการ สร้างสรรค สุนทรียภาพที่สื่อให้รับรู้ได้ด้วย อารมณ์ความรู้สึกร ความงาม ความไพเราะ เกิดคุณค่า เกิดความสุข ความยินดี (Narongchai Pidokrajt, 2019) ส่วนเศรษฐกิจสร้างสรรค คือ การพัฒนาระบบเศรษฐกิจโดยใช้ความคิดสร้างสรรคบนฐานขององค์ความรู้ ทรัพยากรทางปัญญา และการศึกษาวิจัยซึ่งเชื่อมโยงกับวัฒนธรรม พื้นฐานทางประวัติศาสตร์การสั่งสมความรู้ของสังคม เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อใช้ในการพัฒนาธุรกิจ การผลิตสินค้าและบริการในรูปแบบใหม่ซึ่งสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจหรือคุณค่าทางสังคม

แนวคิดช่างศิลป์ท้องถิ่น ความหมายของช่างศิลป์ อาจแยกคำเพื่อศึกษาทำความเข้าใจได้คือ คำว่า “ช่าง” คือบุคคลผู้มีฝีมือ ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ ความชำนาญชาญ ทำการหรือสร้างสรรค ผลงานประเภทใดประเภทหนึ่งให้เป็นผลสำเร็จ สมดังวัตถุประสงค์เป็นสิ่งที่ยังให้เกิดประโยชน์และเป็นสิ่งมีคุณค่าในทางสร้างสรรค โดยผลงานที่ทำโดยช่างศิลป์ เรียกว่างานช่างศิลป์ เป็นงานที่อาศัยสติปัญญา และมีมือที่ผ่านการฝึกฝนอย่างหนัก จึงจะเกิดผลงานอันวิจิตรและอศจรรยใจแก่ผู้พบเห็น (Wanida Phungsoonthron, 2009)

ปัจจุบันกระแสการบริโภคสินค้างานฝีมือจากช่างศิลป์ท้องถิ่น พบว่า คนส่วนใหญ่ตระหนักถึงการจับจ่ายใช้สอยมากขึ้น พร้อมทั้งพิจารณาในการเลือกซื้อสินค้าที่สามารถตอบสนองต่อการดำรงชีวิตประจำวันเป็นประเด็นสำคัญ สาเหตุอีกประการหนึ่งมาจากการปฏิบัติอุตสาหกรรม เนื่องจากการปฏิบัติดังกล่าวอุตสาหกรรมการผลิตจึงเติบโตขึ้นและเพิ่มกำลังการผลิตจนมีขนาดที่ใหญ่มาก สินค้าหลายชนิดจะถูกผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรมเป็นหลัก

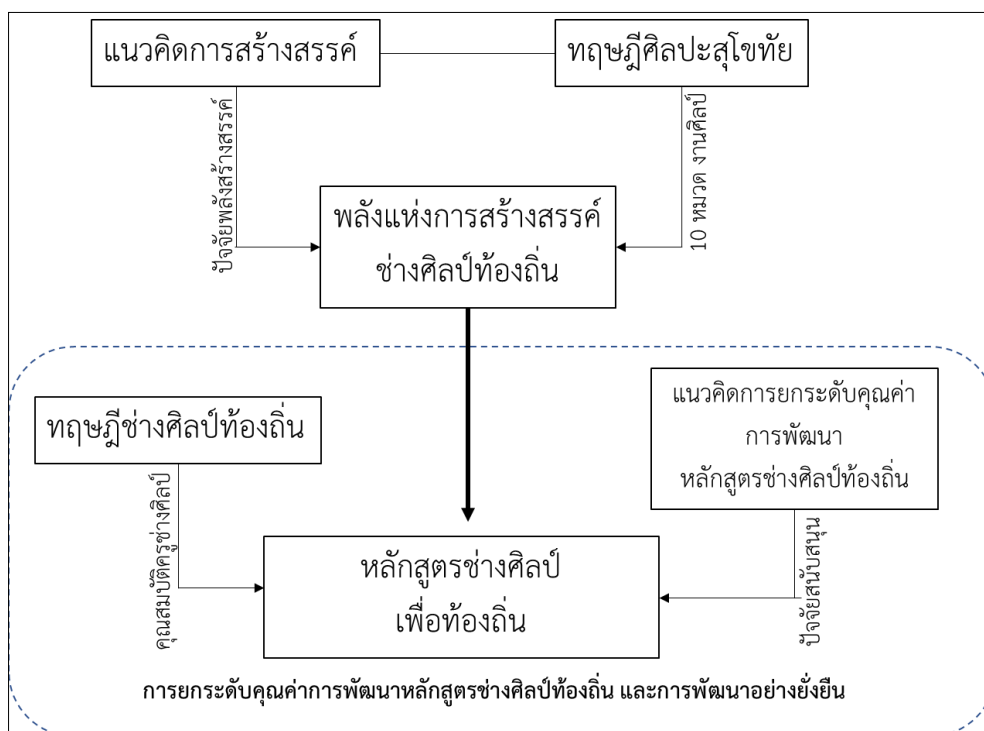
สถาบันช่างศิลป์ท้องถิ่น ได้กำหนดประเภทของช่างศิลป์ท้องถิ่น 10 ประเภท ได้แก่

1. งานพุทธศิลป์/ ศาสนศิลป์และจิตรกรรม เป็นงานศิลปะที่ช่างศิลป์สร้างขึ้นเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาหรือสร้างเพื่อเป็นพุทธบูชา ที่เป็นงานจิตรกรรม

2. งานเครื่องดนตรี (สร้างและซ่อมเครื่องดนตรีไทย) ผู้สร้างและซ่อมเครื่องดนตรีไทย ซึ่งเป็นภูมิปัญญาเฉพาะตัวของเครื่องดนตรีแต่ละท้องถิ่นจึงเป็นทรัพยากรที่สำคัญ (Sirikorn Maneerin, 2021)
3. งานโลหะศิลป์ (เครื่องเงิน-ทอง-งานคร่ำและถนิมพิมพาภรณ์)
4. งานเครื่องจักสาน ย่านลิเภา ไม้ไผ่ เครื่องหวาย เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน กรรมวิธีการจักสานของไทย มีกระบวนการพื้นฐานคือ การ”จัก” และ การ”สาน”
5. งานเครื่องปั้นดินเผา (งานเซรามิก สังคโลก เครื่องเคลือบ-เครื่องปั้นดินเผา)
6. งานผ้าและสิ่งถักทอ (งานทอ ถัก ปัก พิมพ์ บาติก งานเขียน-ผ้าลายต่าง ๆ)
7. งานปูนปั้น-งานไม้ (งานช่างไม้ ช่างปูน ช่างปรุเรือ ช่างสลัก)
8. งานศาสตราวุธ (กริช เครื่องศาสตราวุธไทย) หมายถึง อาวุธที่ใช้ในสงครามสมัยก่อนเช่นหอกและดาบหลายชนิด ในระยะแรกใช้เป็นอาวุธประจำกายของชนชั้นสูงเท่านั้น ต่อมาจึงแพร่หลายไปสู่บุคคลทั่วไป
9. งานเครื่องสด (งานแทงหยวก งานดอกไม้ ใบตอง มาลาพันดวง) เช่น มาลัยรูปแบบต่าง ๆ บายศรีชั้นหมาก เครื่องแขวน พานพุ่ม เป็นต้น
10. ด้านเครื่องรัก เครื่องเงิน

แนวคิดการยกระดับคุณค่าการพัฒนาหลักสูตร ควรเป็นการศึกษาในส่วนของสหสาขาวิชา คือ การศึกษาค้นคว้ามุมมองของการศึกษา และมุมมองของสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ด้านการสืบทอด หรือการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมควบคู่กันไป เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรช่างศิลป์ท้องถิ่นที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวันด้วย เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง (Narisara Brikshavana, 2004) ประเทศไทยมีพัฒนาการในการจัดการศึกษามาอย่างต่อเนื่องจนนำไปสู่ความก้าวหน้าและความสำเร็จหลายด้าน แต่ยังมีช่องว่างหรือจุดอ่อนที่ต้องเร่งแก้ไขอยู่หลายเรื่อง โดยเฉพาะเมื่อต้องเผชิญกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในศตวรรษที่ 21 ไม่ว่าจะเป็นความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ การแข่งขันทางเศรษฐกิจกับประเทศต่างๆ ในเวทีโลก และภัยคุกคามจากการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ด้วยเหตุนี้การจัดการศึกษาของประเทศไทยจึงต้องเน้นการพัฒนาในเชิงคุณภาพให้สามารถสนองตอบความต้องการของกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ที่หลากหลาย ได้อย่างรวดเร็ว รวมถึงการพัฒนาคุณภาพคนให้สอดคล้องกับบริบทของ (EEFI.,2020)

‘โครงการพัฒนาเครื่องมือและจัดเก็บข้อมูลความก้าวหน้าในการพัฒนาเด็ก เยาวชน และแรงงานรุ่นใหม่ระดับจังหวัดตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา (SDG4)’ นำเสนอประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาของไทย เพื่อนำไปสู่เป้าหมายการศึกษาที่ยั่งยืนจาก 5 ด้าน คือ (1.) แนวโน้มการเข้าถึงการศึกษาดีขึ้นง่ายขึ้น (2.) ลดความเหลื่อมล้ำ (3.) ยกระดับคุณภาพการศึกษาและลดช่องว่างการพัฒนา ระหว่างพื้นที่ (4.) สนับสนุนเสนอให้มีการบรรจุสาระการเรียนรู้ในประเด็นสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และ (5.) สร้างฐานข้อมูลเพื่อใช้ในการพัฒนา

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของงานวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย/วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยมี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษา และสำรวจองค์ความรู้และความเป็นมาของครูช่างศิลป์ท้องถิ่นในจังหวัดสุโขทัย โดยพิจารณาความครอบคลุมผลงานใน 10 สาขา ดังนี้ 1. งานพุทธศิลป์/ศาสนาศิลป์และจิตรกรรม 2. งานเครื่องดนตรี (สร้างและซ่อมเครื่องดนตรีไทย) 3. งานโลหะศิลป์ (เครื่องเงิน-ทอง) 4. งานเครื่องจักสาน 5. งานเครื่องปั้นดินเผา (สังคโลก เครื่องเคลือบ-เครื่องปั้นดินเผา) 6. งานผ้าและสิ่งถักทอ 7. งานปูนปั้น-งานไม้ (งานช่างไม้ ช่างปูน ช่างปรุ้งเรือน ช่างสลัก) 8. งานศาสตราวุธ 9. งานเครื่องสด (งานดอกไม้ ใบตอง) 10. ด้านเครื่องรัก เครื่องเงิน เป็นต้น (จังหวัดสุโขทัยอาจไม่มีช่างในบางสาขา) ขั้นตอนที่ 2 รวบรวมข้อมูลภาคสนามช่างศิลป์ท้องถิ่นจังหวัดสุโขทัย เพื่อการจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมชุมชนช่างศิลป์ท้องถิ่นจังหวัดสุโขทัย จากนั้นขั้นตอนที่ 3 เพื่อถอดองค์ความรู้ช่างศิลป์ท้องถิ่นที่สำคัญในจังหวัดสุโขทัยที่สามารถนำไปพัฒนาต่อยอดในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน สรุปผล และขั้นตอนที่ 4 ทดลองหลักสูตรจัดการเรียนการสอนให้ชาวสุโขทัยได้เรียนรู้

ผลการวิจัย

จากผลการศึกษา สํารวจ รวบรวมองค์ความรู้ของครูช่างศิลป์ท้องถิ่นในจังหวัดสุโขทัย ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า จังหวัดสุโขทัยให้ความสำคัญกับการสืบสานงานประเพณีและวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษอย่างต่อเนื่อง มีรูปแบบการจัดงานที่หลากหลายประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัยในปัจจุบัน อันจะเห็นได้จากการปฏิทินการจัดงานประเพณีตลอดทั้งปีของหน่วยงานที่รวบรวมโดยจังหวัดสุโขทัย โดยภายในงานจะมีการสอดแทรกงานศิลป์ท้องถิ่น โดยรากเหง้าทางประวัติศาสตร์พบปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่รอดของช่างศิลป์และงานศิลป์ท้องถิ่นคาดว่าเป็นค่านิยมตามยุคสมัยดังเช่น ในอดีตผู้คนนิยมสร้างผลงานที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปกรรมมีจุดประสงค์ส่วนใหญ่เพื่อถวายวัด เป็นการแข่งขันกันทางสังคมซึ่งเรียกได้ว่าเป็นค่านิยมในสมัย

นั้น จึงเป็นผลให้ในอดีตงานช่างศิลป์มีความเฟื่องฟูเมื่อกาลเวลาผ่านไปค่านิยม โดยงานศิลป์ของพื้นที่ศึกษาในเมืองสุโขทัย สวรรคโลก และศรีสัชนาลัย แยกตามพื้นที่ศึกษา ได้แก่ พื้นที่อำเภอศรีสัชนาลัย พบงานช่างศิลป์ 8 สาขา คือ งานพุทธศิลป์/ ศาสนศิลป์และจิตรกรรม, งานเครื่องดนตรี, งานโลหะศิลป์, งานเครื่องจักสาน ย่านลิเภา ไม้ไผ่ เครื่องหวาย เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน , งานเครื่องปั้นดินเผา (งานเซรามิก สังคโลก เครื่องเคลือบ-เครื่องปั้นดินเผา), งานผ้าและสิ่งถักทอ (งานทอ ถัก ปัก พิมพ์ บาติก งานเขียน-ผ้าลายต่าง ๆ), งานศาสตราวุธ และงานเครื่องสด (งานแทงหยวก งานดอกไม้ ใบตอง มาลาพันดวง) งานช่างศิลป์ท้องถิ่นที่พบมากและเห็นเด่นชัดในพื้นที่ศรีสัชนาลัยคือ งานผ้าและสิ่งถักทอ ซึ่งมีแพร่กระจายอยู่มาตั้งแต่ ตำบลบ้านตึก และหาดเสี้ยว นอกจากนี้งานช่างศิลป์ในเขตพื้นที่อำเภอศรีสัชนาลัย ที่พบว่ามีรูปแบบเฉพาะและสืบทอดวิธีการลงลายมาจากบรรพบุรุษ ได้แก่ งานโลหะศิลป์ การทำเครื่องเงิน เครื่องทองลายโบราณที่มีลักษณะและวิธีการเฉพาะถิ่น

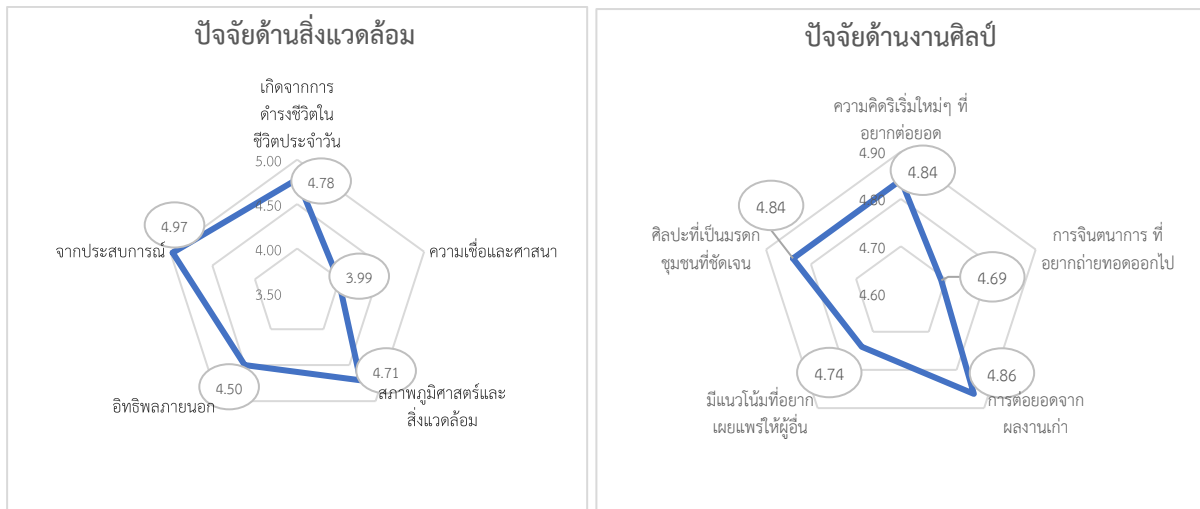
ในพื้นที่อำเภอสวรรคโลก พบงานช่างศิลป์ท้องถิ่น 4 สาขา ได้แก่ งานเครื่องดนตรี, งานเครื่องจักสาน ย่านลิเภา ไม้ไผ่ เครื่องหวาย เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน, งานศาสตราวุธ และงานเครื่องสด งานช่างศิลป์ท้องถิ่นที่พบมากและเห็นเด่นชัดในพื้นที่อำเภอสวรรคโลก คือ งานจักสาน และมีการพัฒนางานจักสานให้มีรูปแบบใหม่ๆ อีกด้วย และ พื้นที่เมืองสุโขทัย พบงานช่างศิลป์ท้องถิ่นที่โดดเด่น 7 สาขา ได้แก่ งานพุทธศิลป์/ ศาสนศิลป์และจิตรกรรม, งานเครื่องดนตรี (สร้างและซ่อมเครื่องดนตรีไทย), งานโลหะศิลป์, งานเครื่องจักสาน ย่านลิเภา ไม้ไผ่ เครื่องหวาย เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน, งานเครื่องปั้นดินเผา (งานเซรามิก สังคโลก เครื่องเคลือบ-เครื่องปั้นดินเผา), งานปูนปั้น-งานไม้ (งานช่างไม้ ช่างปูน ช่างปรุ้งเรือน ช่างสลัก) และงานเครื่องสด โดยในพื้นที่นี้งานช่างศิลป์ที่พบมากและโดดเด่น มากที่สุด คือ งานเครื่องปั้นดินเผา และงานไม้แกะสลัก ซึ่งมีชื่อเสียงมากที่สุด รองลงมาคืองานเครื่องสด ในรูปแบบของการทำกระทงใบลาน และปลาตะเพียนใบลาน ซึ่งจากการรวบรวมข้อมูลชุมชนส่วนใหญ่ที่มีงานช่างศิลป์ในพื้นที่นี้จะอยู่บริเวณตำบลเมืองเก่า และงานช่างศิลป์ท้องถิ่นที่พบ มีการต่อยอดเป็นแหล่งท่องเที่ยวสร้างสรรค์ที่ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวสามารถทดลองทำงานศิลป์ได้ ตัวอย่างเช่น งานเครื่องสังคโลกจะมีกิจกรรมสำหรับให้นักท่องเที่ยวเข้าชมแหล่งทำเครื่องสังคโลกพร้อมกับมีช่างศิลป์เป็นผู้อธิบายวิธีการทำและสอนให้นักท่องเที่ยวทดลองทำเองได้

จากที่กล่าวมาทั้ง 3 พื้นที่ศึกษา พบงานช่างศิลป์ทั้งหมด 9 สาขา ได้แก่ 1.) งานพุทธศิลป์/ ศาสนศิลป์และจิตรกรรม 2.) งานเครื่องดนตรี 3.) งานโลหะศิลป์ 4.) งานเครื่องจักสาน 5.) งานเครื่องปั้นดินเผา 6.) งานผ้าและสิ่งถักทอ 7.) งานปูนปั้น-งานไม้ 8.) งานศาสตราวุธ และ 9.) งานเครื่องสด โดยงานช่างศิลป์งานเครื่องรักเครื่องเงิน ในการศึกษาครั้งนี้ยังไม่พบในพื้นที่ สามารถรวบรวมเป็นแผนที่ทางวัฒนธรรมที่แสดงงานช่างศิลป์ท้องถิ่นในสุโขทัยได้ดังนี้

ภาพที่ 2 แผนที่ทางวัฒนธรรมชุมชนและช่างศิลป์ท้องถิ่น ศรีสุขนาลัย สวรรคโลก สุโขทัย

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การถอดองค์ความรู้งานช่างศิลป์ท้องถิ่นที่สำคัญในจังหวัดสุโขทัยพัฒนาเป็นหลักสูตรเพื่อต่อยอดองค์ความรู้ในเชิงคุณค่า พบว่า ผลการสำรวจข้อมูลประเภทของงานช่างศิลป์ที่พบในพื้นที่ศึกษา ศรีสุขนาลัย สวรรคโลก สุโขทัย พบช่างศิลป์แยกตามพื้นที่ศึกษา ได้แก่ อ.ศรีสุขนาลัย พบช่างศิลป์ 48 ราย อ.สวรรคโลก พบช่างศิลป์ 26 ราย และอ.เมืองสุโขทัยพบช่างศิลป์ 26 ราย และช่างศิลป์ในพื้นที่อื่นที่มีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา เช่นการนำมาขายในที่ศึกษาแต่มีการผลิตในอำเภอใกล้เคียง 2 ราย รวม 101 ราย โดยการเกิดขึ้นของพลังในการสร้างสรรค์งานช่างศิลป์พบปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม คือ ประสพการณ์ของช่างได้สะสมมาอย่างยาวนานก่อให้เกิดแนวคิดที่อยากพัฒนางานช่างศิลป์ให้มีความสร้างสรรค์แปลกใหม่ ส่วนในด้านปัจจัยทางศิลปะ ช่างมีแนวคิดในการต่อยอดผลงานเก่าให้มีคุณค่า วิจิตรละเอียด ปรารถนามากยิ่งขึ้น ทำให้งานช่างศิลป์สุโขทัยมีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ แต่ละผลงานได้แสดงออกที่บ่งบอกถึงการพัฒนาความงามที่ผ่านประสบการณ์ก่อให้เกิดคุณค่าและความสร้างสรรค์ในแบบงานช่างศิลป์สุโขทัย

ภาพที่ 3 แสดงผลการรวบรวมปัจจัยที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรคงานศิลป์ด้านสิ่งแวดล้อมและด้านศิลปะจากช่างศิลป์ในพื้นที่ศึกษา จำนวน 101 ราย

งานช่างศิลป์ที่มีแนวโน้มของการสืบทอดมากที่สุด 2 ประเภท คือ งานเครื่องดนตรีและงานเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งในงานวิจัยนี้ทำการเลือกงานช่างศิลป์ประเภทเครื่องปั้นดินเผา (การทำเครื่องสังคโลก) ในการนำมาต่อยอดเพื่อสร้างหลักสูตรช่างศิลป์ท้องถิ่น เนื่องจากการพิจารณาประกอบกับความพร้อมในการถ่ายทอดของครูช่างศิลป์ พื้นที่การเรียนรู้ และการได้รับรางวัล การมีการรวมกลุ่มที่ชัดเจน และยังพบถึงข้อสังเกตจากปัจจัย “การรวมกลุ่ม การได้รับรางวัล การสืบทอดงานศิลป์” ที่อาจส่งผลต่อการเป็นปัจจัยในการสืบทอดงานช่างศิลป์ ที่สามารถพัฒนาต่อยอดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สามารถสร้างอาชีพแก่ผู้ที่สนใจในการสืบสานความเป็นเอกลักษณ์ที่แท้จริงของช่างศิลป์ท้องถิ่นสุโขทัย ในชื่อหลักสูตร “การปั้นเครื่องปั้นดินเผา (เครื่องสังคโลก แบบสุโขทัย)”

งานเครื่องปั้นดินเผา หรืองานเครื่องสังคโลกแบบสุโขทัยมีรูปแบบและองค์ความรู้ที่เป็นเอกลักษณ์ และมีเรื่องราวการสรรสร้างที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมแบบสุโขทัย โดยสังคโลกเป็นเครื่องปั้นดินเผาคุณภาพดีที่ผลิตขึ้นในเขตจังหวัดสุโขทัย มีทั้งแบบเคลือบผิวด้วยน้ำยาและไม่เคลือบผิว มีการตกแต่งลวดลายที่เป็นอัตลักษณ์ให้งดงาม เเผาโดยเตาเผาที่เรียกว่า เตาทุเรียง และเทคนิคการเผาได้รับการสืบทอดความคิดของบรรพชนไทยเรามาเป็นเวลา 700 กว่าปีแล้ว ภูมิปัญญาที่สำคัญของการทำเครื่องสังคโลกนั่นก็คือ เรื่องดิน ซึ่งดินแต่ละแหล่งจะให้ผลลัพธ์ของผลิตภัณฑ์และพลังแห่งการสร้างสรรค์ที่แตกต่างกันออกไป รวมถึงความสามารถเชิงช่างเขียนลายสังคโลกด้วย ลวดลายบนเครื่องสังคโลกนั้น นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความสวยงามแล้ว บางครั้งอาจแฝงไปด้วยคุณค่า ความหมาย เชิงปรัชญา และเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์บ้านเมืองในสมัยนั้นด้วย จึงสามารถรวบรวมองค์ความรู้เพื่อเป็นหลักสูตรการสอนทำเครื่องสังคโลกที่มีแบบแผน มีผู้สอนเป็นช่างศิลป์ท้องถิ่นสุโขทัยที่มีประสบการณ์ที่สืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่นและสามารถเป็นการสร้างอาชีพให้กับผู้เรียนได้ โดยภายในหลักสูตร อีกทั้งยังเป็นกลไกในการสืบสานงานภูมิปัญญาที่มีความแท้แบบสุโขทัยเพื่ออนุรักษ์งานช่างศิลป์ท้องถิ่นต่อไป ซึ่งหลักสูตร “การปั้นเครื่องปั้นดินเผา (เครื่องสังคโลก แบบสุโขทัย)” มีแนวทางในการให้ความรู้ถึงการศึกษาและปฏิบัติเกี่ยวกับความหมายความสำคัญ การอนุรักษ์และการพัฒนาของหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา (เครื่องสังคโลก แบบสุโขทัย) เรียนรู้วัตถุดิบ กระบวนการผลิต เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในกระบวนการผลิตเครื่องปั้นดินเผา ช่องทางการประกอบอาชีพเครื่องปั้นดินเผา ทักษะการประกอบอาชีพ

เครื่องปั้นดินเผา การบริหารจัดการในการประกอบอาชีพเครื่องปั้นดินเผา การดำเนินการโครงการประกอบอาชีพเครื่องปั้นดินเผาโดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียน ได้มีทักษะ 4 ด้าน 1.มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกอบอาชีพเครื่องปั้นดินเผา (เครื่องสังคโลก แบบสุโขทัย) 2. มีทักษะการประกอบอาชีพเครื่องปั้นดินเผา (เครื่องสังคโลก แบบสุโขทัย) 3.มีทักษะที่สามารถบริหารจัดการในการประกอบอาชีพเครื่องปั้นดินเผา (เครื่องสังคโลก แบบสุโขทัย)และ 4.มีทักษะที่สามารถเขียน และวางแผนโครงการประกอบอาชีพเครื่องปั้นดินเผา (เครื่องสังคโลก แบบสุโขทัย)ได้ ภายในหลักสูตรนี้ผู้ให้ความรู้ในการสอนการทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นช่างศิลป์ท้องถิ่น และมีการประเมินผลลัพธ์จากผู้เรียนและผู้สอน

อภิปรายผลการวิจัย

งานช่างศิลป์สุโขทัยเป็นรูปแบบของงานหัตถกรรมที่มีความแท้ของคนในพื้นที่ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษที่มีลักษณะการสร้างสรรค์เฉพาะไม่เหมือนพื้นที่อื่น ที่สะสมมาอย่างยาวนานและเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติตามวิถีชีวิตของผู้คนจนกลายเป็นมรดกทางภูมิปัญญา สอดคล้องกับหลักมิติการสร้างสรรค์ศิลป์ (Narongchai Pidokrajt, 2019) ที่กล่าวว่า การสร้างสรรค์ศิลป์เกิดขึ้นเป็นภูมิสมบัติศิลป์ที่แสดงถึงความถึงพร้อมของมนุษย์แล้ว สืบทอดไปเป็นมรดกภูมิปัญญาที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) สมบัติศิลป์ คือ ปัจจุบันกาลของงานสร้างสรรค์ศิลป์ที่เกิดขึ้น โดยดำรงอยู่ในความเป็นเจ้าของแห่งปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล หรือสังคม แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป สมบัติศิลป์ย่อมปรับสภาพหลังมรณกาลไปเป็นมรดกศิลป์ความเป็น “มรดกศิลป์” จึงเป็นความตามนियามการตกทอดสมบัติศิลป์ของผู้สร้างสรรค์ไว้ หลังมรณกรรมให้เปลี่ยนสถานภาพจากสมบัติศิลป์เป็นมรดกศิลป์ทันทีที่ความหลากหลายของมรดกงานศิลป์เมื่อเป็นมรดกของสังคมแล้ว ก็ยังการสืบทอดต่อไปได้

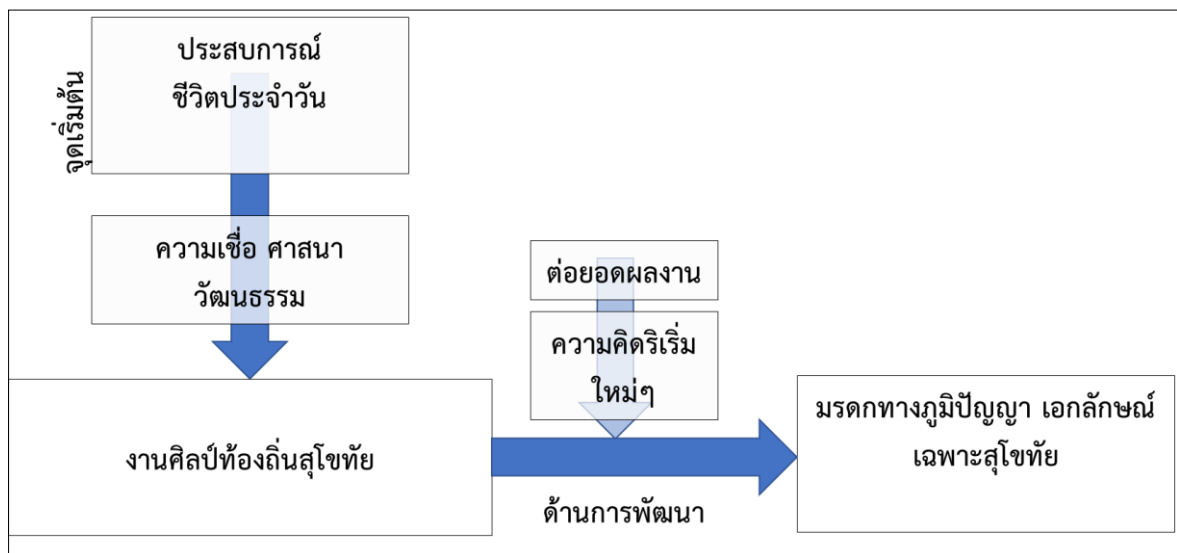
นอกจากนี้ รูปแบบงานช่างศิลป์ของพื้นที่ศึกษามีลักษณะที่โดดเด่นแตกต่างกันไป ทั้งรูปแบบ วัสดุ วิธีการ ภูมิปัญญา แนวคิดในการพัฒนา ดังที่เห็นได้ชัดตัวอย่างจากพื้นที่การทำเครื่องปั้นดินเผา เครื่องสังคโลก มีการต่อยอดเป็นแหล่งท่องเที่ยวสร้างสรรค์ที่ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวสามารถทดลองทำงานศิลป์ได้ เปรียบเสมือนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชนแหล่งหนึ่ง สอดคล้องกับแนวคิดของโครงการพัฒนาเครื่องมือและจัดเก็บข้อมูลความก้าวหน้าในการพัฒนาเด็ก เยาวชน และแรงงานรุ่นใหม่ระดับจังหวัดตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา (SDG4) ที่สนับสนุนให้พัฒนาการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ควบคู่ไปกับการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา

ในด้านพลังแห่งการสร้างสรรค์งานช่างศิลป์พบว่า เกิดจากประสบการณ์ของช่างศิลป์เองและมีแนวคิดต่อยอดผลงานตนเองให้ดียิ่งขึ้นซึ่งเป็นไปตามลักษณะของการพัฒนาการตามกาลเวลา ซึ่งข้อค้นพบนี้สามารถบอกได้ถึงความเหนียวแน่นของช่างศิลป์ที่ยังคงต้องการสืบทอดงานศิลป์ ซึ่งสอดคล้องกับ กระแสการบริโภคสินค้างานฝีมือที่อ้างอิงจากรายงานของ Crafts Council England พบว่าความคิดของผู้บริโภคต่อการเลือกซื้อสินค้ามีแนวโน้มที่เปลี่ยนไปจากแต่ก่อน ระบบการผลิตจำนวนมาก (Mass-Production) ส่งผลให้สินค้าต่างๆ สามารถเป็นที่พบเห็นได้ทั่วไป ไม่มีความน่าสนใจ ผู้บริโภคมีแนวโน้มที่จะเลือกซื้อสินค้าที่มีความเป็นปัจเจกพิเศษ และเฉพาะตัว อาทิ สินค้างานฝีมือที่มีรูปแบบเฉพาะถิ่นมากขึ้น ทำให้งานช่างศิลป์ที่เกิดจากการสร้างสรรค์โดยเนื้อแท้ของช่างศิลป์เองประกอบกับความเป็นเอกลักษณ์จึงเป็นสินค้าที่มีเรื่องราวและมีคุณค่าในตัวเองที่เป็นไปโดยธรรมชาติตามแบบงานศิลป์ท้องถิ่นสุโขทัย

สรุปองค์ความรู้

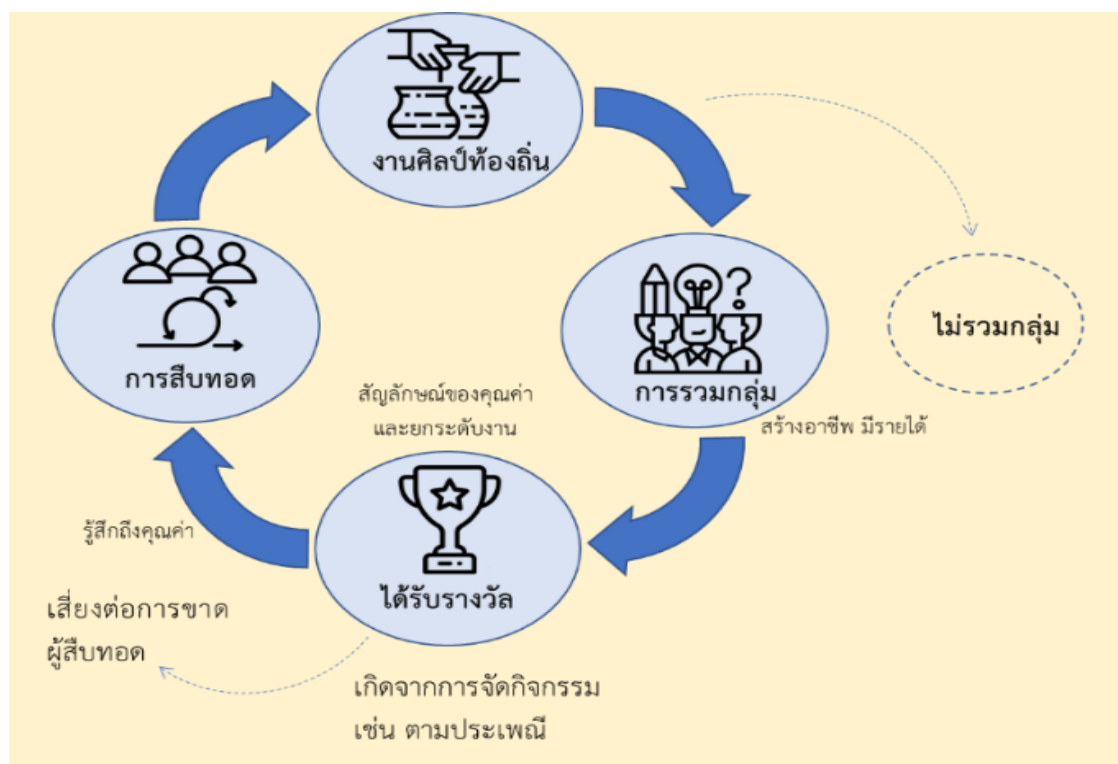
ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสร้างสรรค์ของงานช่างศิลป์โดยเกิดจากประสบการณ์ของช่างศิลป์ควบคู่ไปกับการดำรงชีวิตประจำวันและความเชื่อทางศาสนา ส่วนความคิดสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับความสวยงาม ปราณีตนั้นเกิดจากการต่อยอดจากผลงานเก่าควบคู่กับความคิดริเริ่มใหม่ๆ ที่อยากให้งานศิลป์ท้องถิ่นได้เป็นมรดกทางภูมิปัญญาของชุมชนตนเอง ซึ่งปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้นส่งผลให้เกิดพลังสร้างสรรค์ทำให้งานช่างศิลป์สุโขทัยมีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ แต่ละผลงานได้แสดงออกในความงามที่ผ่านประสบการณ์และการต่อยอดให้เกิดคุณค่าและสร้างสรรค์มากขึ้น ด้วยปัจจัยดังกล่าวทำให้เห็นถึงความเป็นมาและการเกิดขึ้นของงานศิลป์สร้างสรรค์ โดยสิ่งเหล่านี้เป็นองค์ความรู้เฉพาะที่อยู่ในตัวของช่างศิลป์แต่ละประเภท ซึ่งเป็นศักยภาพที่สามารถนำมาถ่ายทอดความรู้แก่ผู้ที่สนใจหรือจัดทำเป็นหลักสูตรโดยมีช่างศิลป์เจ้าของประสบการณ์เป็นผู้ถ่ายทอดก่อให้เกิดการสืบทอดงานศิลป์ได้อย่างยั่งยืนในอนาคต

ภาพที่ 4 กรอบพลังแห่งการสร้างสรรค์ของช่างศิลป์

นอกจากนี้ ปัจจัย “การรวมกลุ่ม การได้รับรางวัล การสืบทอดงานศิลป์” อาจส่งผลต่อการเป็นปัจจัยในการสืบทอดงานช่างศิลป์ คือ การรวมกลุ่มอาจส่งผลต่อความเข้มแข็ง นำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานศิลป์ที่มีคุณค่า เมื่อมีการสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณค่าและเห็นการรวมกลุ่มที่เป็นรูปธรรม จึงก่อให้เกิดการแข่งขันและมีเป้าหมายคือรางวัล เพื่อย้ำถึงศักยภาพของผลงาน ดังนั้นรางวัลจึงเป็นตัวสร้างคุณค่าและยกระดับงานช่างศิลป์ในอีกทางหนึ่ง ซึ่งก่อให้เกิดความต้องการที่อยากจะสืบทอดงานช่างศิลป์ให้ดำรงสืบทอดไปจึงสามารถรวบรวมเป็นรูปแบบของ “วัฏจักรการสืบทอดงานช่างศิลป์” ในพื้นที่ศึกษา โดยสามารถนำไปปรับใช้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์เพื่อสืบทอดงานช่างศิลป์ท้องถิ่นต่อไป

ภาพที่ 5 “วัฏจักรการสืบทอดงานช่างศิลป์”

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

สามารถนำประยุกต์ใช้ได้โดยการใช้กระบวนการศึกษา เครื่องมือ และวิธีการเก็บข้อมูล แต่จำเป็นต้องมีการประยุกต์ใช้ตามทรัพยากร ศักยภาพ และบริบทที่ต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ ซึ่งสามารถต่อยอดประยุกต์ใช้แนวทางการวิจัยนี้กับพื้นที่ อำเภออื่นๆในจังหวัดสุโขทัยได้

2. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ควรศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องอื่นๆในมิติของตัวบุคคล คือช่างศิลป์ ว่าสามารถเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ได้หรือไม่ และในมิติด้านการสืบทอดงานศิลป์มีลักษณะของวิธีการที่เป็นงานศิลป์ที่มีความแท้ของสุโขทัยมากน้อยเพียงใด เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาและอนุรักษ์งานช่างศิลป์ต่อไป

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาในการประยุกต์ใช้ ในครั้งต่อไป

จากผลการศึกษาทำให้เห็นภาพรวมของงานช่างศิลป์ท้องถิ่นสุโขทัย ในสถานการณ์ปัจจุบันโดยเล็งเห็นถึงประเด็นปัญหาการสืบทอดของช่างศิลป์ที่มีโอกาสขาดผู้สืบทอด อีกทั้งยังเห็นข้อสังเกตถึงการรวมพลของช่างศิลป์ที่ยังพบว่ามีควมสามัคคีกันในการใช้พื้นที่ทางศาสนาในชุมชนในการสร้างสรรค์งานศิลป์แม้ว่าจะเป็นงานบุญ งานจิตอาสา ซึ่งข้อเสนอแนะในการศึกษาในครั้งต่อไปจะนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับช่างศิลป์ท้องถิ่นและงานศิลป์ที่เสี่ยงต่อการขาดผู้สืบทอดมาต่อยอดในการสร้างแนวทางการอนุรักษ์และหาผู้สืบทอดงานช่างศิลป์โดยอาศัยทรัพยากรในชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมตามบริบทของพื้นที่

References

- Fine Arts Department. (2018). *Fine art in metalworking, Permanent exhibition among Phra*
https://www.silpa-mag.com/news/article_14596
- Pidokrajt, N. (2019). *Faculty of Humanities and Social Sciences Nakhon Sawan Rajabhat*
- Brikshavana, N. (2004). *Guidelines for the development of a local curriculum in the subject group of learning about pottery by using DISCIPLINE-BASED ART EDUCATION in an elementary school, Sukhothai Province*. Chulalongkorn University (n.p.).
- Pengkaew, N. (2012). *Rueanglao khong phalang*. Bangkok: Sukkhapabjai Printing House. Department of Cultural Promotion.
- Phungsoonthron, W. (2009). *Changsipmu kap ngan changsin thai*. Retrieved May 11, 2022,
- Chumduang, W. and Akarapoti Wong, P. (2020). *Crafts, Folk Art and Traditional Culture Development of Tourism - Community Network along The World Heritage Corridor; Si satchanalai, Sukhothai, and Kamphaeng phet under Creative City Concept* (Research reports). Chiang Mai: Chiang Mai University.
- Leesuwan, V. (2004). *Thatsana Sin Thai*. Bangkok: Chomrom Dek.
- Padcharoen, S. (2020). *Retention Factors of Craftmen in Thai Architectural Construction Organizations*. Master's degree - Construction Project Management. Silpakorn University.
- Thaiartisan. (n.d.). *Prawat Khwam Pen Ma Sathaban Chang Sin Thongthin*. Retrieved May 11, 2022, from <https://thaiartisan.org/about/>
- Equitable Education Research Institute (EEFI). (2020). *5 educational situations in Thailand that*
<https://research.eef.or.th/>
- Maneerin, S. (2021). *Khrueang Dontri Thai Cha Pen Chanai Hak Mai Mi Chang Sang Lae Som*.
- Dissakul, S. (2007). *Art in Thailand*. Bangkok: Matichon. from <http://blogger-kanok.blogspot.com/2009/11/blog-post.html>
- Royal Academy. (2013). *Royal Institute Dictionary 2011*. 4th ed. Bangkok: Royal Academy. Retrieved May 11, 2022, from <https://thaiartisan.org/>
- Wiman Wang Na National Museum Phra Nakhon. Retrieved May 12, 2022, from you should know for sustainable education goals. Retrieved July 12, 2022, from University Academic Journal, VOLUME 6 ISSUE 2 July – December 2019.

รูปแบบการพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการเพื่อสร้างความเข้มแข็งบนฐานพุทธธรรม ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

INTEGRATIVE COMMUNITY DEVELOPMENT MODEL TO CREATE STRENGTH BASED ON BUDDHISM IN NAKHON CHAISRI DISTRICT, NAKHON PATHOM PROVINCE

พระสุวรรณ์ ฌูนกระโทก

PhraSuwan Choonkratok

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

Pathumthani University

Email : dc.bps@mcu.ac.th

Received 1 June 2022; Revised 29 December 2023; Accepted 30 April 2024.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสานวิธีระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ พื้นที่วิจัย คือ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม กลุ่มตัวอย่าง สมาชิกในชุมชนอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำนวน 400 คน โดยนำแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และการการพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการหลักพุทธธรรม มาวิเคราะห์ข้อมูลออกแบบเครื่องมือการวิจัยแล้วนำไปหาค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถาม และนำข้อมูลคุณภาพมาสังเคราะห์สรุปความตามตัวแปร สถิติในการวิจัยได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยด้านการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมมีความคิดเห็นในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการเมืองการปกครอง รองลงมา คือ ด้านเศรษฐกิจ และ ด้านจิตใจ 2) การพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการหลักพุทธธรรม ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมมีความคิดเห็นในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ อนุฐานสัมปทา รองลงมา คือ กัลยาณมิตร และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สมชีวิตา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคนในชุมชนส่วนมากประกอบอาชีพสุจริตและเป็นอาชีพทั่วไป เช่น ค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว พนักงานและข้าราชการ สิ่งสำคัญของการทำงานในปัจจุบัน คือ ความขยันและอดทน ด้วยสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจแบบนี้ ยิ่งจำเป็น หากใครมีความขยันอดทนมากก็จะควบคุมอารมณ์ตัวเองได้ดี ต้องยอมรับข้อบกพร่องและความแตกต่างของกันและกันให้ได้ ต้องฝึกฝนอาชีพที่ประกอบนั้น ให้มีความรู้และเข้าใจอย่างถ่องแท้งจนเป็นผลสำเร็จด้วยดี

คำสำคัญ: รูปแบบ; ความเข้มแข็งของชุมชน; หลักพุทธธรรม

Abstract

This research article is a mixed-methods study combining qualitative and quantitative research approaches. The research area is Nakhon Chaisi District, Nakhon Pathom Province. The sample group consisted of 400 community members from Nakhon Chaisi District, Nakhon Pathom Province. The theoretical concepts used in this study involved community strengthening and integrated community development based on Buddhist principles. The data analysis included designing research tools, evaluating the reliability of questionnaires, and synthesizing qualitative data to derive variable-based summaries. Statistical methods used in this research included percentages, mean values, standard deviations, and multiple regression analysis.

The research results revealed the following: 1) Regarding the factors for community strengthening in Nakhon Chaisi District, Nakhon Pathom Province, the overall opinion was at a high level. The aspect with the highest average was governance and politics, followed by economy and mentality. 2) For the integrated community development based on Buddhist principles in Nakhon Chaisi District, Nakhon Pathom Province, the overall opinion was also at a high level. Considering individual aspects, the highest average was for *Uttṛāṇa-sampadā* (diligence), followed by *Kalyāṇamitta* (good friends), while the lowest average was for *Sammājīvita* (right livelihood). This might be because most people in the community engage in honest and conventional professions such as trading, running small businesses, working as employees, or serving in the government. The key factors for success in the current working environment are diligence and endurance, especially in the current economic climate. If one possesses diligence and endurance, one can manage emotions better, accept flaws and differences, and learn from each other. Additionally, one must hone their profession and gain deep knowledge and understanding to achieve success.

Keywords: Pattern, Community strength, Buddhist principles

บทนำ

การสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นยุทธวิธีโดยอ้อมเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นการริเริ่มโดยภาครัฐ องค์กรพัฒนาชุมชนหรือชุมชนก็ตามย่อมแสดงถึงความพยายามในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตและมาตรฐานการครองชีพของตนเองและครอบครัว โดยพยายามให้บรรลุความต้องการขั้นพื้นฐานเป็นอันดับแรก รวมถึงการเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาตัวเอง การเพิ่มผลผลิต และรายได้อย่างเป็นธรรม การปรับปรุงการบริการของภาครัฐและชุมชนเพื่อความ เป็นอยู่ดี มีสุขของทุกคน โดยการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาช่วยผ่อนแรงหรือเพิ่มทางเลือกอื่นๆ จะช่วย ส่งเสริมความสามารถในเชิงสร้างสรรค์และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

วิกฤตเศรษฐกิจใน ปี 2540 อัตราความยากจนเพิ่มขึ้นอย่างมาก การว่างงานมีผลทำให้คนรวยหรือฐานะปานกลางกลายกลายเป็นคนจน ส่วนครัวเรือนยากจนยิ่งตกในสภาพลำบากยิ่งขึ้น เนื่องจากสมาชิกของ ครัวเรือนตกงานหรืออาชีพการงานอื่นๆ เช่น เป็นแรงงานรับจ้างหรือรับจ้างทำของซึ่งมีรายได้น้อยอยู่แล้ว

ผิดเคื่องลงไป อันเป็นผลสืบเนื่องจากการชะลอตัวทางเศรษฐกิจและความไม่มั่นใจในการลงทุน รายงานการวิจัยในต่างประเทศยืนยันว่ากลุ่มครัวเรือนยากจนเป็นกลุ่มที่ประสบความยากลำบากในการดำรงชีวิตมากที่สุด เมื่อเกิดภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ทั้งนี้รัฐบาลได้กำหนดให้การแก้ไขปัญหาค่าความยากจนของประชาชน ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ เป็นนโยบายเร่งด่วนและกำหนดให้เป็นวาระแห่งชาติ โดยอาศัยการดำเนินการ 3 ประการ คือ ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และขยายโอกาส โดยกำหนดยุทธศาสตร์หลักในการแก้ไขปัญหาค่าความยากจน 3 ระดับ คือ ระดับประเทศ ระดับชุมชน และระดับบุคคล

จากสาเหตุดังกล่าว ทำให้เห็นได้ว่าระดับความเข้มแข็งของชุมชนไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวชุมชนหรือองค์กรชุมชนแต่ประการเดียว แต่ยังมีสาเหตุอื่นๆ อีกหลากหลาย ที่มีส่วนกำหนดความเข้มแข็งของชุมชนหรือมีปัจจัยต่างๆ เหล่านี้อาจเป็นปัจจัยที่สำคัญมากกว่าตัวชุมชนเองในการกำหนดความเข้มแข็งหรืออ่อนแอของชุมชน อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม เป็นจังหวัดหนึ่งที่เคยประสบปัญหาค่าความยากจนที่ไม่มีความเข้มแข็ง การมีรายได้จากอาชีพหลักคือ การทำนาค่อนข้างน้อย เพราะผลผลิตต่อไร่ต่ำอันเป็นผลมาจากปัญหาดินเสื่อมโทรม ต้นทุนการผลิตสูง และราคาผลผลิตไม่แน่นอน อีกทั้งยังมีค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพที่สูงขึ้น เนื่องจากกระแสบริโภคนิยมทำให้เกิดปัญหานี้สืบตามมา รายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย เกิดการอพยพแรงงานไปรับจ้างนอกชุมชน ส่งผลให้ครอบครัวขาดความอบอุ่น และแตกแยก

ดังนั้น การแก้ไขปัญหาค่าความไม่เข้มแข็งหรืออ่อนแอของชุมชนจึงจำเป็นต้องพัฒนาด้านจิตใจคือ พัฒนาที่ตัวบุคคลก่อนเป็นอย่างแรกเพื่อให้บุคคลกลับมาใช้ชีวิตตามหลักแห่งความพอเพียง ไม่มุ่งแต่ด้านการเพิ่มรายได้ให้แก่ตนเพียงอย่างเดียว เพื่อให้อยู่บนพื้นฐานแห่งความอบอุ่นของครอบครัวในชุมชนพื้นถิ่นของตนเอง และมีชีวิตที่ดำเนินตามแนววิถีพุทธดังที่ผ่านมา ซึ่งทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมคำสอนขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้าหลายประการที่เป็นการเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ให้เกิดขึ้นในบุคคลเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โดยหนึ่งในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับหลักแนวคิดความเข้มแข็งของชุมชนที่ควรศึกษาและทำความเข้าใจเพื่อขยายผลสู่การปฏิบัติ คือ ติฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ประการ หรือติฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4 คือธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน เป็นหลักธรรมอันอำนวยการประโยชน์สุข

จากที่มาของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการเพื่อสร้างความเข้มแข็งบนฐานของพุทธธรรมในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีความสำคัญอย่างยิ่งโดยมุ่งพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต และการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สัดส่วนคนจนลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะปัญหาค่าความยากจนนั้นเป็นเรื่องที่ซับซ้อน และยากในการดำเนินการแก้ไขแต่ละครอบครัวแต่ละพื้นที่ย่อมมีสาเหตุที่แตกต่างกันหรือมีปัญหาและสาเหตุหลายประการในเวลาเดียวกัน จำเป็นต้องใช้ระยะเวลาพอสมควรในการแก้ไขปัญหาค่าความยากจนในการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตหรือวิถีคิดเพื่อผลสำเร็จในการแก้ไขปัญหาค่าความยากจนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการเพื่อสร้างความเข้มแข็งบนฐานของพุทธธรรมในอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
- 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการเพื่อสร้างความเข้มแข็งบนฐานของพุทธธรรมในอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

3) เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการเพื่อสร้างความเข้มแข็งบนฐานของพุทธธรรมในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยด้านการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนคือ ด้านการเมืองการปกครอง, ด้านเศรษฐกิจ, ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านจิตใจ

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยด้านการพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการหลักพุทธธรรม คือ อดุลยธรรมสัมปทา, อารักขสัมปทา, กัลยาณมิตตตา และสมชีวิตา

สมมติฐานที่ 3 ปัจจัยด้านภาวะผู้นำในชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งบนฐานของพุทธธรรมในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการเพื่อสร้างความเข้มแข็งบนฐานของพุทธธรรมในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบนฐานของพุทธธรรม จึงทำการทบทวนประมวลเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมากำหนดเป็นกรอบความคิด (Conceptual Framework) สืบเคราะห์เป็นประเด็นการวิจัย ดังต่อไปนี้

รูปแบบ

เครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบสอบหาคำตอบ ความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยสร้างมาจากความคิด ประสบการณ์ การใช้อุปมาอุปไมย หรือจากทฤษฎี หลักการต่างๆ และแสดงออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง แบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือทางความคิดเพื่อถ่ายทอดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ โดยใช้สื่อที่ทำให้เข้าใจได้ง่ายและกระชับถูกต้อง รูปแบบเป็นสิ่งที่เราพัฒนาขึ้นมาเพื่อบรรยายคุณลักษณะ รูปแบบเป็นสิ่งที่แสดงถึงโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของปัจจัยหรือตัวแปรต่างๆ หรือองค์ประกอบที่สำคัญของสิ่งที่ศึกษา เพื่อช่วยให้เข้าใจข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้ง่ายขึ้นนั่นเอง การพัฒนารูปแบบอาจมีขั้นตอนในการดำเนินงานแตกต่างกันหลักการพัฒนารูปแบบทำให้ทราบว่าการสร้างรูปแบบไม่มีข้อกำหนดที่ตายตัวแน่นอนว่าต้องทำอะไร ซึ่งผู้ออกแบบอาจแบ่งเป็นขั้นตอนคือ การสร้างรูปแบบและการหาความตรงของรูปแบบส่วนรายละเอียดแต่ละขั้นตอนจะมีการดำเนินการอย่างไรขึ้นอยู่กับลักษณะและกรอบแนวคิดที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนั้น ๆ

ความเข้มแข็งของชุมชน

ชุมชนที่มีสมาชิกมีความสามารถในการบริหารจัดการได้อย่างต่อเนื่อง และสามารถพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนเพื่อแก้ปัญหาความยากจนและปัญหาอื่น ๆ ให้สามารถเผชิญกับภาวะวิกฤตต่าง ๆ ได้ ความเข้มแข็งของชุมชนเกิดจากการที่คนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันเข้ามาร่วมคิดร่วมทำ มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติความเป็นชุมชนจะทำให้มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาทุกชนิดทั้งทางเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม การเมืองและสุขภาพ ชุมชนที่สามารถปรับตัวในการที่จะจัดการความสัมพันธ์แบบใหม่ขึ้นมา เพราะระบบนิเวศและความสัมพันธ์ที่มีอยู่กับภายนอกและภายในไม่ได้คงอยู่ดังที่ชุมชนใดสามารถพัฒนาหรือสร้างสรรค์กฎเกณฑ์ใหม่ ๆ หรือระบบความรู้ใหม่ ๆ หรือการจัดองค์กรใหม่เพื่อปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เหล่านี้ได้โดยอาศัยการคำนึงถึงการเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์

เคารพในศักดิ์ศรีคนอื่น ๆ พร้อม ๆ กับการให้อำนาจต่าง ๆ ยอมรับในสิทธิความชอบธรรมของตัวเอง ความสามารถในการสะสมทุนทางสังคมหลายอย่างเข้าด้วยกันและคงทำให้ทุนทางสังคมเหล่านี้ปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงภายนอกและสภาพนิเวศที่ตนเองอยู่อย่างเหมาะสมนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงชุมชนนั้น ควบคุมชะตากรรมของตัวเองได้ น่าจะเป็นพลังที่เรียกว่า “ชุมชนเข้มแข็ง” ทั้งนี้ ประชาคมตำบลที่เข้มแข็งโดยพื้นฐานควรมีลักษณะที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง/วิธีการที่จะนำไปสู่สิ่งที่เขาใฝ่ฝัน ฐานของสังคมที่เข้มแข็ง หมายถึง ความเข้มแข็งในทุกด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ จิตใจ สังคมวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมือง การปกครอง แม้กระทั่งเรื่องศาสนา เรื่องจริยธรรม คุณธรรม รวมทั้งคุณภาพของผู้นำ คุณภาพของบุคคล คุณภาพของประชากร ที่มีการศึกษามีความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเป็นอย่างดี

หลักพุทธธรรม

คำสอนของพระพุทธเจ้าในทางพระพุทธศาสนาจะต้องนำเอาหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน หรือหลักธรรมอันอำนวยการประโยชน์สูงสุดขั้นต้น ความสำคัญของการปฏิบัติเพื่อให้สำเร็จประโยชน์ต่อตนเองได้รับประโยชน์ในปัจจุบัน ตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์นั้น พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ ธรรมญูชีวิตว่า “คนที่เราจะเรียกได้ว่ารู้จักใช้ทรัพย์หรือหาเงินเป็น ใช้เงินเป็น เป็นคนที่ทำ มาหากินที่ดีตั้งตัวสร้างหลักฐานได้และใช้ทรัพย์สมบัติให้เป็นประโยชน์ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ทางเศรษฐกิจอย่างถูกต้อง เพราะปฏิบัติตามหลักธรรมต่อไปนี้” และความสำคัญของทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์นั้นมีหลักธรรม 4 อย่างนี้มีประโยชน์มากมายหลายประการแก่ผู้ประพฤติปฏิบัติตาม รวมทั้งส่งผลดีไปถึงสังคมด้วยคือ 1. ทำให้บุคคลสามารถสร้างหลักฐานได้อย่างมั่นคง 2. ทำให้เป็นคนที่มีเกียรติมีชื่อเสียง มีคนเชื่อถือ 3. เป็นทางเสริมสร้างสัมพันธไมตรี 4. ทำให้มีโอกาสได้บำเพ็ญประโยชน์แก่ส่วนรวม 5. เป็นแบบอย่างที่ดีให้บุคคลอื่นได้ ปฏิบัติตามทั้งในด้านการงานและการดำรงชีวิต 6. สร้างความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจให้แก่ชาติและช่วยลดปัญหาสังคมได้ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เป็นหลักธรรมคำสอนที่สำคัญ หากบุคคลใดน้อมนำไปปฏิบัติแล้ว จะได้ประโยชน์ตามสมควรแก่การประพฤติปฏิบัติที่เรียกว่าธรรมานุธรรม ปฏิบัติซึ่งผู้ปฏิบัติย่อมจะได้รับผลแก่การปฏิบัติอย่างแน่นอน หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้แล้วนำมาสั่งสอนพุทธศาสนิกชนของพระองค์ก็เพื่อให้ได้นำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดผลคือ การแก้ปัญหาชีวิตในด้านต่าง ๆ เพื่อความร่มเย็นและเป็นสุขในสังคมนั่นเอง

การพัฒนาชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งบนฐานของหลักพุทธธรรม จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งโดยมุ่งพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต และการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สัดส่วนคนจนลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะปัญหาความยากจนนั้นเป็นเรื่องที่ซับซ้อน และยากในการดำเนินการแก้ไขแต่ละครอบครัวแต่ละพื้นที่ย่อมมีสาเหตุที่แตกต่างกัน จำเป็นต้องใช้ระยะเวลาพอสมควรในการแก้ไขปัญหาในการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตหรือวิถีคิดเพื่อผลสำเร็จในการแก้ไขปัญหาต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย/วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ พื้นที่วิจัย คือ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ประชากร คือ จำนวน 111,658 คน กลุ่มตัวอย่างสมาชิกในชุมชนอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำนวน 24 ตำบล ซึ่งผู้ศึกษาได้ใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่ม

ตัวอย่างของ เครจซี่ และมอร์แกน Krejcie and Morgan ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 398 คน และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ชนิด ได้แก่

1) แบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพ และข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม 4 ด้าน คือ ด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านจิตใจ โดยลักษณะของข้อคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ท (Likert Scale)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการหลักพุทธธรรม ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ตามหลักทฤษฎีธัมมิกัฏฐประโยชน์ 4 ประการ คือ อุฏฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตร สมชีวิตา โดยลักษณะของข้อคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ท (Likert Scale)

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการเพื่อสร้างความเข้มแข็งบนฐานของพุทธธรรมในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

2) แบบสัมภาษณ์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลของผู้ให้ข้อมูล

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการเพื่อสร้างความเข้มแข็งบนฐานของพุทธธรรมในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการเพื่อสร้างความเข้มแข็งบนฐานของพุทธธรรมในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

รวบรวมข้อมูลโดย พระสุวรรณ อนุกระโทก ระหว่างเดือน พฤษภาคม ถึงเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2561 นำข้อมูลเชิงปริมาณมาวิเคราะห์ด้วยสถิติในการวิจัยได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิจัยเอกสาร วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเชิงปริมาณเรื่องรูปแบบการพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการเพื่อสร้างความเข้มแข็งบนฐานพุทธธรรม ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม สรุปได้ดังนี้

1. ผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 61.50 และเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 38.50 อายุส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 51 – 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.50 รองลงมาอายุ 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 19.50 และน้อยที่สุด อายุ ต่ำกว่า 20 คิดเป็นร้อยละ 9.00 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 46.75 รองลงมา ปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 38.75 และน้อยที่สุด สูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 14.50 อาชีพส่วนใหญ่เป็นธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 28.00 รองลงมา พนักงานบริษัทเอกชน คิดเป็นร้อยละ 22.00 น้อยที่สุด อื่นๆ เช่น เกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 7.25 และรายได้ต่อเดือนส่วนใหญ่มีรายได้ 15,001 – 25,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 39.25 รองลงมา น้อยกว่า 15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 27.25 น้อยที่สุด มากกว่า 40,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 7.50

2. ปัจจัยด้านการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมมีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{x} = 3.92$, S.D. = 0.74) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหา

น้อย อันดับแรก คือ ด้านการเมืองการปกครอง (= 4.02, S.D. = 0.54) รองลงมา ด้านเศรษฐกิจ (= 3.96, S.D. = 0.91) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านจิตใจ (= 3.81, S.D. = 0.94)

2.1 ปัจจัยด้านการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านการเมืองการปกครอง โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (= 4.02, S.D. = 0.54) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย อันดับแรกคือ เมื่อมีปัญหาหรือวิกฤติเกิดขึ้น มีการแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องและตรงตามความต้องการ (= 4.07, S.D. = 0.50) รองลงมาคือ มีการมุ่งเน้นพัฒนาชุมชนให้พึ่งพาตัวเองได้ โดยการสร้างผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง (= 4.03, S.D. = 0.58) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีการแสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกัน รับทราบปัญหาและความต้องการของชุมชนที่แท้จริง (= 3.79, S.D. = 0.55)

2.2 ปัจจัยด้านการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านเศรษฐกิจ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (= 3.96, S.D. = 0.91) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย อันดับแรกคือ สนับสนุนให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มรูปแบบต่าง ๆ (= 4.11, S.D. = 0.50) รองลงมาคือ มีส่งเสริมการร่วมลงทุนระหว่างเครือข่ายองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือภาครัฐหรือรัฐวิสาหกิจ (= 4.08, S.D. = 0.59) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ พัฒนาระบบการบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชน ควบคู่กับการสร้างผู้ประกอบการใหม่ (= 3.54, S.D. = 0.54)

2.3 ปัจจัยด้านการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (= 3.91, S.D. = 0.58) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย อันดับแรกคือ มีความรักท้องถิ่น เคารพในวัฒนธรรม ภูมิปัญญา มีการรวมกลุ่มเป็นเครือข่าย (= 4.07, S.D. = 0.58) รองลงมาคือ คนภายในชุมชนมีอาชีพ ทำมาหากิน สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ (= 4.06, S.D. = 0.57) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีการจัดกิจกรรมสร้างความเข้มแข็ง ความสามัคคีให้แก่คนในชุมชน (= 3.51, S.D. = 0.57)

2.4 ปัจจัยด้านการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านจิตใจ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (= 3.81, S.D. = 0.94) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย อันดับแรกคือ เมื่อมีการจัดกิจกรรมภายในชุมชน ท่านเข้าร่วมกิจกรรมและให้ความร่วมมือเสมอ (= 4.03, S.D. = 0.69) รองลงมาคือ จากประสบการณ์ที่ผ่านมา ท่านมั่นใจได้ว่า จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ (= 3.71, S.D. = 0.69) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ในการพูดคุย ท่านหาเหตุผลที่ทุกคนเห็นด้วยหรือยอมรับกับฉันได้ (= 3.44, S.D. = 0.66)

3. การพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการหลักพุทธธรรม ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมมีความคิดเห็นในระดับมาก (= 3.82, S.D. = 0.65) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ อุฏฐานสัมปทา (= 3.92, S.D. = 0.64) รองลงมา กัลยาณมิตร (= 3.91, S.D. = 0.63) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สมชีวิตา (= 3.68, S.D. = 0.65)

3.1 การพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการหลักพุทธธรรม ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม อุฏฐานสัมปทา โดยภาพรวมสัมปทา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (= 3.92, S.D. = 0.64) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย อันดับแรกคือ ท่านรักและใส่ใจในอาชีพ หรือการทำงานที่ท่านทำอยู่ในปัจจุบัน (= 4.01, S.D. = 0.67) รองลงมาคือ ท่านมีอาชีพ การงานที่มีความ

มั่นคง (= 3.95, S.D. = 0.62) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ท่านมีการคิดและพัฒนางานที่ทำ เพื่อทันยุค และเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงเสมอ (= 3.81, S.D. = 0.62)

3.2 การพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการหลักพุทธธรรม ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม อา รักษ์สัมปทา โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (= 3.77, S.D. = 0.70) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย อันดับแรกคือ ท่านยังมีการยุ่ง เกี่ยวกับ อบายมุข (ดื่มสุรา, เล่นการพนัน เป็นต้น) (= 3.83, S.D. = 0.68) รองลงมาคือ ท่านมีการนำเงิน รายได้จากการประกอบอาชีพ เข้าฝากบัญชีธนาคาร (= 3.77, S.D. = 0.68) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ท่านมีการจัดทำบัญชีรายรับ - รายจ่ายครัวเรือน (= 3.54, S.D. = 0.80)

3.3 การพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการหลักพุทธธรรม ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม กัลยาณมิตร โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (= 3.91, S.D. = 0.63) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย อันดับแรกคือ ท่านมีเพื่อนบ้านที่ดี ค่อยช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน (= 4.14, S.D. = 0.61) รองลงมาคือ ท่านมีเพื่อนร่วมงานที่ดี ค่อยช่วยเหลือ เกื้อกูลซึ่งกันและกัน (= 4.00, S.D. = 0.61) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ท่านสามารถเป็นที่พึ่งให้แก่ เพื่อนๆ และมิตรรอบข้างเสมอ (= 3.72, S.D. = 0.59)

3.4 การพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการหลักพุทธธรรม ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม สมชี วิตา โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (= 3.68, S.D. = 0.65) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เมื่อ แยกพิจารณาเป็นรายข้อตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย อันดับแรกคือ มีการเก็บออม จัดสัดส่วนของ รายได้เพื่ออนาคต (= 3.74, S.D. = 0.59) รองลงมาคือ ท่านมีรายได้เพียงพอต่อการชำระหนี้สินที่มีอยู่ (= 3.67, S.D. = 0.72) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีการใช้จ่ายแบบพอประมาณ พอเพียงในการหารายได้ (= 3.63, S.D. = 0.63)

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพจากผลการศึกษารูปแบบการพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการเพื่อสร้างความเข้มแข็ง บนฐานพุทธธรรม ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับจำนวน 20 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. พระสังฆาธิการ	จำนวน 5 คน
2. ผู้นำท้องถิ่น	จำนวน 5 คน
3. ผู้แทนประชาชน	จำนวน 10 คน

เพื่อสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณที่ พบว่า ด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และวัฒนธรรม และด้านจิตใจ มีความสัมพันธ์กับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัด นครปฐม สรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยด้านการเมืองการปกครอง ที่ส่งผลต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มาก เนื่องจากชุมชนมีลักษณะความเฉพาะของชุมชน แนวทางในการทำงานด้านการพัฒนา ชุมชนนั้น หน่วยงานทำงานร่วมกันกับคนในชุมชนสร้างความรักความหวงแหนชุมชนให้แก่สมาชิกภายในชุมชน มีผู้นำชุมชนที่มีการสื่อสาร มีความรู้ความสามารถ ซึ่งเป็นความสามารถที่ไม่ได้ผูกขาดอยู่ที่ผู้ใดผู้หนึ่ง หากมีผู้นำ ผูกขาดในการนำเรื่องของส่วนรวม ชีวิตในชุมชน ก็จะทำให้ชีวิตชีวา และสีสัน และขาดการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่ง ใหม่ ๆ และยังสามารคนำความต้องการหรือปัญหาของคนในชุมชนไปแก้ไขหรือประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดการแก้ไขได้

2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ที่ส่งผลต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัด นครปฐม มาก เพราะการแก้ปัญหาที่ดินทำกินการส่งเสริมให้มีอาชีพที่มั่นคง ให้มีรายได้ประจำและมั่นคงใน

ทองถิ่น ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับแนวทางพัฒนาชุมชน ปัจจุบันเศรษฐกิจของคนในชุมชนไม่ค่อยดีมีปัญหาเรื่องยาเสพติด ต้องเสริมสร้างให้คนในชุมชนในหมู่บ้านมีพื้นฐานจิตใจในการปฏิบัติตนให้มีคุณธรรมโดยบุคคลครอบครัว องค์กรและชุมชนต้องนำหลักธรรมมาประพฤติปฏิบัติก่อน โดยเริ่มจากการอบรมเลี้ยงดูคนในครอบครัว หน่วยงานช่วยให้สมาชิกในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เพิ่มรายได้ในครัวเรือน โดยมีโครงการต่างๆ ในด้านอาชีพให้บริการกับประชาชนในชุมชน เช่น โครงการฝึกอบรมอาชีพให้แก่ประชาชน

3. ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม ที่ส่งผลต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มาก เพราะการที่คนในชุมชนแต่ละคนมีประสบการณ์และความรู้ที่แตกต่างกัน จึงทำให้มีมุมมองต่างกัน ความคิดเห็นต่างกัน ในฐานะชุมชนจำเป็นต้องเรียนรู้เรื่องราวทั้งหมด ซึ่งจะได้ทำได้โดยการพูดคุย ชุมชนจึงควรมีเวทีที่เป็นทางการเพื่อให้คนในชุมชนได้พูดคุยถึงปัญหาร่วมกันและเพื่อสร้างความสัมพันธ์ต่อกัน จะสามารถทำให้ชุมชนเชื่อได้ว่า อำนาจที่แท้จริงนั้นสามารถสร้างสรรค์ขึ้นได้จากตนเองและจากความร่วมมือกับผู้อื่นในชุมชนนั้น ๆ การใช้ศักยภาพของคนในชุมชน จะสามารถปลูกพลังของชุมชนให้สามารถดำเนินการโครงการ กิจกรรมร่วมกันได้

4. ปัจจัยด้านจิตใจ ที่ส่งผลต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มาก เนื่องจากการที่คนในชุมชนต้องตกเป็นทาสของกระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยมก่อให้เกิดปัญหาด้านพฤติกรรม การย่อหย่อนทางด้านศีลธรรมและจริยธรรม ต้องเริ่มต้นด้วยความสมัครใจของประชาชนจำนวนหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์และอุดมคติร่วมกัน มีมิตรภาพและความเอื้ออาทรต่อกัน วัดหรือสถาบันทางศาสนา ต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาจิตใจของคนในชุมชน การจัดทำบุญของหมู่บ้าน การจัดกิจกรรมเวียนเทียนในหมู่บ้าน และวันสำคัญต่าง ๆ เป็นประจำเพื่อเกิดความเคยชิน ในการเข้าร่วมกิจกรรมที่พวกเขาไม่ค่อยอยากให้ความร่วมมือ และเพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจให้กับสมาชิกในชุมชน

เพื่อสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณที่ พบว่า ฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตร และสมชีวิตา มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการหลักพุทธธรรม ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม สรุปได้ดังนี้

1. ฐานสัมปทา ที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการหลักพุทธธรรม ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มาก เพราะคนในชุมชนส่วนมากประกอบอาชีพสุจริตและเป็นอาชีพทั่วไป เช่น ค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว พนักงานและข้าราชการ สิ่งสำคัญของการทำงานในปัจจุบัน คือ ความขยันและอดทน ด้วยสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจแบบนี้ยิ่งจำเป็น หากใครมีความขยันอดทนมากก็จะควบคุมอารมณ์ตัวเองได้ดี ต้องยอมรับข้อบกพร่องและความแตกต่างของกันและกันให้ได้ ต้องฝึกฝนอาชีพที่ประกอบนั้น ให้มีความรู้และเข้าใจอย่างถ่องแท้งจนเป็นผลสำเร็จด้วยดี

2. อารักขสัมปทา ที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการหลักพุทธธรรม ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มาก เนื่องจากสมาชิกภายในชุมชนไม่ค่อยมีหลักการมีระเบียบในการใช้เงิน จึงเกิดปัญหาทางการเงินกันส่วนใหญ่ สำหรับชาวบ้านทั่วไป อาจจะพูดได้ว่า หาเช้ากินค่ำ หรือสำหรับมนุษย์เงินเดือน ก็ใช้คำว่า เดือนชนเดือน แนวทางที่ควรทำคือการทำบัญชีครัวเรือน เพื่อตรวจสอบการใช้จ่ายของตนเองและครอบครัว เพื่อเกิดระเบียบการใช้จ่าย ต้องให้คนภายในชุมชนพยายามในการจดบันทึกรายรับ รายจ่าย ทั้งนี้เพื่อการพัฒนากระบวนการเงิน ใช้จ่ายด้วยเหตุผล และอยู่บนหลักการของความพอเพียงพอประมาณ

3. กัลยาณมิตร ที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการหลักพุทธธรรม ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มาก เพราะการจะหา กัลยาณมิตรที่ดี คือการที่ตนเองต้องเป็น กัลยาณมิตรที่ดีก่อน การประพฤติปฏิบัติ

ตนให้เป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่นและตนเอง การให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ประกอบด้วย คุณสมบัติหรือลักษณะของกัลยาณมิตร การสร้างกัลยาณมิตรที่ดี ต้องสร้างกิจกรรมที่ดีเพื่อให้คนในชุมชนออกห่างจากสิ่งไม่ดี และกิจกรรมนั้น ๆ ต้องเป็นกิจกรรมที่สร้างความเป็นคนดี สอดแทรกคุณสมบัติของกัลยาณมิตรเข้าไปในกิจกรรม

4. สมชีวิตา ที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการหลักพุทธธรรม ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มาก เนื่องจากสมาชิกในชุมชนยังรู้จักการบริหารระบบการเงิน ขาดการออม มีการใช้จ่ายเกินความจำเป็นตามกำลังทรัพย์ที่หามาได้ การการประหยัดจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก ต้องพัฒนาการอยู่ดีกินดีให้แก่ชุมชนบางชุมชนเพื่อเป็นต้นแบบ โดยการใช้ชีวิตพึ่งตนเอง ทำกิน ทำใช้ในครัวเรือน เพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และมีการออม ด้ายกิจกรรมสนับสนุน เช่น ส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ครัวเรือนพัฒนาปฏิบัติกิจกรรมตามแผนชีวิต

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการเพื่อสร้างความเข้มแข็งบนฐานพุทธธรรม ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีการอภิปรายผล ดังนี้

1. การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม พบว่า การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ในภาพรวม มีความคิดเห็นในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ ด้านการเมืองการปกครอง รองลงมา ด้านเศรษฐกิจ และน้อยที่สุดคือ ด้านจิตใจ สอดคล้องกับผลการศึกษาของศักดิ์สกุล บุญมา (2009) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การสร้างความเข้มแข็งโดยชุมชนมีส่วนร่วมบ้านเกาะพิทักษ์ ตำบลบ้านน้ำจืด อำเภอลำสนธิ จังหวัดชุมพร” ผลการศึกษาพบว่า ความเข้มแข็งที่เกิดขึ้นในบ้านเกาะพิทักษ์ จากการศึกษาพบว่า เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน กิจกรรมที่สำคัญคือ การรวมกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สมาชิกในชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา ตัดสินใจ แสวงหากิจกรรม ดำเนินกิจกรรม และเกิดการเรียนรู้ด้วยตัวเองของชาวบ้าน ทั้งนี้มองผลประโยชน์ของชาวบ้านและชุมชนเป็นหลัก บ้านเกาะพิทักษ์มีปัจจัยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ การมีผู้นำที่มีศักยภาพ เป็นต้นแบบ และเป็นผู้ริเริ่มที่จะพัฒนาบ้านเกาะพิทักษ์โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม มีผู้นำแบบไม่เป็นทางการ ที่เป็นต้นแบบ และผู้นำตามโอกาสต่างๆ ได้แก่ ผู้นำกลุ่มแม่บ้าน ผู้นำภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ คือ การพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาคนภายในชุมชนนั้น ๆ ก่อน เพื่อให้สามารถไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้ โดยสร้างอาชีพ และ เพิ่มรายได้ในครัวเรือน มีโครงการต่างๆ ในด้านอาชีพให้บริการกับประชาชนในชุมชน เช่น โครงการฝึกอบรมอาชีพให้แก่ประชาชน โครงการเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดของกาญจนา แก้วเทพ (1997) เรื่องลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง ว่า ปริมาณและคุณภาพของกิจกรรมคือ ผลงานหรือกิจกรรมกลุ่มมีความต่อเนื่องดำเนินการอย่างเป็นเครือข่ายและขยายกิจการใหม่ๆ นอกจากนี้พิจารณาได้จากความสามารถในการจัดการกับปัญหาที่องค์กรเผชิญในภาวะวิกฤต

2. การพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการหลักพุทธธรรม ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม พบว่า การพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการหลักพุทธธรรม ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ในภาพรวมมีความคิดเห็นในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ ฐานสัมปทา รองลงมา คือ กัลยาณมิตร และที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สมชีวิตา สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ญัฐพล ธาระวงศ์ (2016) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์เพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพของบุคลากรหน่วยงานของรัฐในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า

หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ คือ แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการชีวิตให้มั่นคงมีประโยชน์สุขในปัจจุบัน ประกอบด้วยหลัก ๔ ประการ คือ ๑) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่นเพียร ๒) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา ๓) กัลยาณมิตตา การคบเพื่อนที่ดีมีคุณธรรม และ ๔) สมชีวิตา การดำรงชีพของตนพอเหมาะตามสมควรแก่ชีวิต หลักการทั้ง ๔ ประการนี้เรียกสั้น ๆ ได้ว่า “ขยันหา รักษาดี มีกัลยาณมิตร ใช้ชีวิตแบบพอเพียง” พฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ของบุคลากรหน่วยงานของรัฐในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีทั้ง ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านความขยันหมั่นเพียร (อุฏฐานสัมปทา) ๒) ด้านการบำรุงรักษา (อารักขสัมปทา) ๓) ด้านการเลือกคบมิตร (กัลยาณมิตตตา) และ ๔) ด้านความเป็นอยู่อย่างเหมาะสม (สมชีวิตา) โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก แนวทางการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพของบุคลากรหน่วยงานของรัฐมี ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านความขยันหมั่นเพียร (อุฏฐานสัมปทา) คือ ต้องมีความขยันหมั่นเพียรมีความอดทน มุ่งมั่น ขยันและรับผิดชอบต่อนหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มกำลังความสามารถ ๒) ด้านการบำรุงรักษา (อารักขสัมปทา) คือ ต้องรู้จักนำสิ่งของที่ชำรุดแล้วนำกลับมาใช้ใหม่ให้เป็นประโยชน์รวมทั้งรักษาสมบัติทั้งของตนเองและของส่วนรวม ๓) ด้านการเลือกคบมิตร (กัลยาณมิตตตา) คือ ต้องเลือกคบเพื่อนที่ดีมีศีลธรรม คบคนที่สามารถปรึกษาหารือและ ๔) ด้านความเป็นอยู่อย่างเหมาะสม (สมชีวิตา) คือ ทำหน้าที่ทุกอย่างด้วยความไม่ประมาทและดำรงชีวิตตามฐานะความเป็นอยู่และการรู้จักประมาณตนเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิต

ผลการศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพเรื่องรูปแบบการพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการเพื่อสร้างความเข้มแข็งบนฐานพุทธธรรม ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากผลการศึกษาพบว่า ด้านการเมืองการปกครอง มีความสัมพันธ์กับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มาก เนื่องจากชุมชนมีลักษณะความเฉพาะของชุมชน แนวทางในการทำงานด้านการพัฒนาชุมชนนั้น หน่วยงานทำงานร่วมกันกับคนในชุมชนสร้างความรักความหวงแหนชุมชนให้แก่สมาชิกภายในชุมชน มีผู้นำชุมชนที่มีการสื่อสาร มีความรู้ความสามารถ ซึ่งเป็นความสามารถที่ไม่ได้ผูกขาดอยู่ที่ผู้ใดผู้หนึ่ง หากมีผู้นำผูกขาดในการนำเรื่องของส่วนรวม ชีวิตในชุมชน ก็จะขาดชีวิตชีวา และสีสน์และการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ และยังสามารถนำความต้องการหรือปัญหาของคนในชุมชนไปแก้ไขหรือประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดการแก้ไขได้ สอดคล้องกับแนวคิดของมนตรี กรรพุมมาลย์ และภุชงค์ กุณฑลบุตร (2002: 77) ได้กล่าวถึงลักษณะของชุมชนเข้มแข็งมีลักษณะสำคัญ ดังนี้ 1. สมาชิกชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนและชุมชนที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง 2. สมาชิกของชุมชนพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนเองและชุมชน 3. มีกระบวนการของชุมชนที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนเองและชุมชน 4. สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชนกำหนดวิสัยทัศน์ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินงาน ร่วมติดตามและประเมินผลการแก้ปัญหาและการพัฒนาชุมชนผ่านกระบวนการของชุมชน 5. สมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน 6. มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วยการพัฒนาทุกๆด้านของชุมชนมุ่งที่การพึ่งตนเอง เอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุกคนและมุ่งหวังการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน 7. การพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอกเป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุดไม่ใชการพึ่งพาตลอดไป 8. มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนาอาจเป็นหมู่บ้านชุมชนอื่นๆ ท้องถิ่นภาคราชการ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการ อื่นๆ ในลักษณะของการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน

2. จากผลการศึกษาพบว่า อุฏฐานสัมปทา ที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการหลักพุทธธรรม ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มาก เพราะคนในชุมชนส่วนมากประกอบอาชีพสุจริตและเป็นอาชีพทั่วไป

เช่น ค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว พนักงานและข้าราชการ และทำไร่ ทำนาสิ่งสำคัญของการทำงานในปัจจุบัน คือ ความขยันและอดทน ด้วยสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจแบบนี้ยิ่งจำเป็น หากใครมีความขยันอดทนมากก็จะควบคุมอารมณ์ตัวเองได้ดี ต้องยอมรับข้อบกพร่องและความแตกต่างของกันและกันให้ได้ ต้องฝึกฝนอาชีพที่ประกอบนั้น ให้มีความรู้และเข้าใจอย่างถ่องแท้งั้นเป็นผลสำเร็จด้วยดี สอดคล้องกับผลการศึกษาของ วราภูมิ สุวะโสภ (2015) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรม ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรม ภูมิธรรมมีกัตถประโยชน์ 4 นำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาชีวิตในสังคมไทย 1) การนำหลักอุฏฐานสัมปทาแก้ปัญหาการขาดความเพียรหรือแก้ไขความเกียจคร้านสิ่งสำคัญก็คือการระมัดระวังหรือสำรวมรักษากาย วาจา ใจ 2) การนำหลักอารักขสัมปทาแก้ปัญหาชีวิตการไม่รู้จักรักษาทรัพย์คือการใช้จ่ายตามหลักธรรมคนรู้จักทำมาหาเลี้ยง 3) การนำหลักกัลยาณมิตตามาแก้ปัญหาชีวิตการคบคนพาล ความมีกัลยาณมิตรคือ มีผู้แนะนำสั่งสอนที่ปรึกษาเพื่อนที่คบหาและบุคคลผู้แวดล้อมที่ดี ความรู้จักเลือกเสวนาบุคคล และ 4) การนำหลักสมชีวิตามาแก้ปัญหาชีวิตการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะให้รู้จักประมาณในการเลี้ยงชีวิตโดยทางชอบธรรมกล่าวคือการดำรงชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะ ประพฤติปฏิบัติตามหลักของศีลซึ่งเป็นหลักขั้นพื้นฐานที่ประดับประดองกาย วาจาให้เรียบร้อยและทำงานที่สุจริต

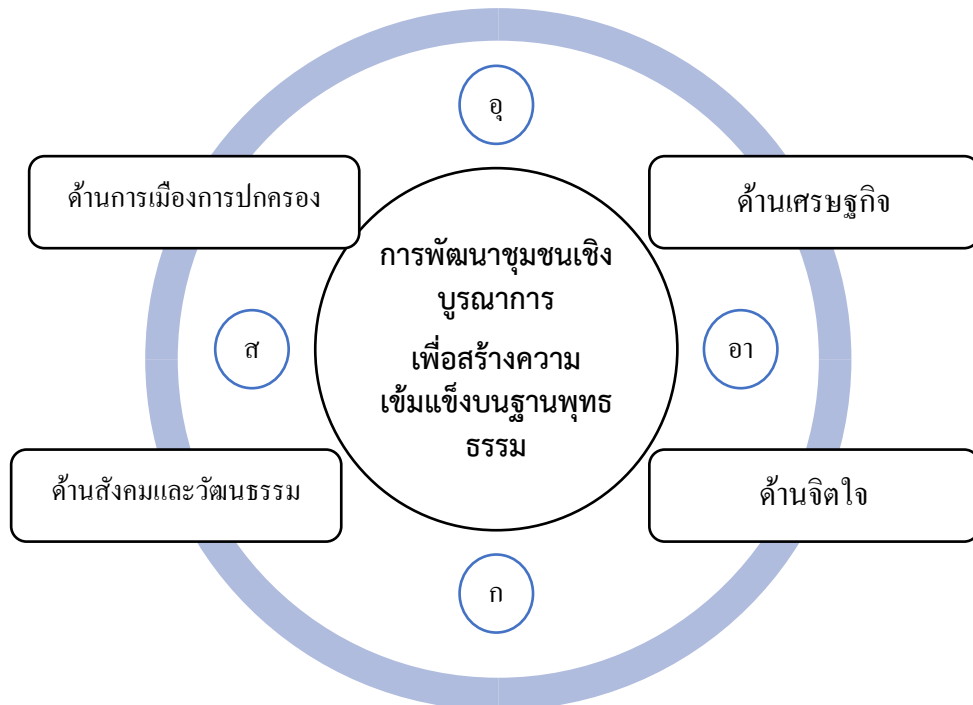
สรุปองค์ความรู้

จากการศึกษารูปแบบการพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการเพื่อสร้างความเข้มแข็งบนฐานพุทธธรรม ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ได้องค์ความรู้ใหม่และรูปแบบที่เหมาะสม ซึ่งสามารถสรุปได้ดังตารางนี้

รูปแบบการพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการเพื่อสร้างความเข้มแข็งบนฐานของพุทธธรรม ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม	
ความเข้มแข็งของ ชุมชน	การพัฒนาเชิงบูรณาการหลักพุทธธรรม
1. ด้านการเมือง การปกครอง	ก คือ กัลยาณมิตร การจะหา กัลยาณมิตรที่ดี คือการที่ตนเองต้องเป็นกัลยาณมิตรที่ดีก่อน โดยการปลูกฝังการมีอารมณ์ผ่องใสและนิสัยเสียสละให้เกิดขึ้นในตนเอง เป็นการสร้างความปลอดภัยให้แก่ตนเอง จะเป็นทีนับนหน้าถือตาของคนทั่วไป ครอบครัวและสังคม
2. ด้านเศรษฐกิจ	อุ คือ อุฏฐานสัมปทา การพัฒนาทักษะทางด้านอาชีพของคนในชุมชน ไม่ใช่พัฒนาอาชีพที่พวกเขาไม่ได้ทำ แต่ต้องพัฒนาอาชีพที่คนในชุมชนส่วนใหญ่ทำกันอยู่ จะได้เป็นการพัฒนาที่ตรงจุด สิ่งสำคัญของการทำงานในปัจจุบัน คือ ความขยันและอดทน ด้วยสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจแบบนี้ยิ่งจำเป็น อา คือ อารักขสัมปทา คนภายในชุมชนโดยมากซื้อสัตย์สุจริต การทำงานใดก็ทำด้วยเหตุผล และทำบนหลักการของความพอประมาณ และส่วนมากจะห่างไกลจากอบายมุขทั้งหลาย ใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย และยึดหลักการของความพอเพียง ใช้จ่ายอย่างประหยัด ไม่ค่อยฟุ่มเฟือยเกินฐานะของตน ฉะนั้นแนวทางแรกที่เราควรทำคือการทำบัญชีครัวเรือน เพื่อตรวจสอบการใช้จ่ายของตนเองและครอบครัว เพื่อเกิดระเบียบการใช้จ่าย และอาจจะต้องหารายได้เพิ่ม หรือหาอาชีพเสริม

	ส คือ สมชีวิตา การเลี้ยงชีวิตพอเหมาะ รู้จักกำหนดรายรับรายจ่ายอย่างเหมาะสมกับฐานะ กำหนดรายได้และกำหนดรายเหลืออย่างพอดี โดยรายได้จะต้องมากกว่ารายจ่าย ไม่ควรใช้จ่ายทรัพย์สินอย่างสุรุ่ยสุร่ายการใช้จ่ายทรัพย์สิน ต้องเพิ่มรายได้ ด้วยกิจกรรม เช่น ส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ครั้วเรือนพัฒนาปฏิบัติกิจกรรมตามแผนชีวิต การต่อยอดความรู้ รวมไปถึงการมีความรับผิดชอบในหน้าที่การงานที่ตนเองได้รับมอบหมาย รู้จักแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค
3. ด้านสังคมและวัฒนธรรม	ก คือ กัลยาณมิตร เพื่อนที่คอยช่วยเหลือเพื่อนอย่างจริงใจโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน เป็นมิตรที่หวังดี มีสิ่งดี ๆ ให้กันด้วยความจริงใจ
4. ด้านจิตใจ	ในด้านการพัฒนาจิตใจ ในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชนก็ควรน้อมนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนานี้มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอีกทางหนึ่ง รู้จักวิธีการหาทรัพย์วิธีใช้ทรัพย์ เรียกว่า หาเงินเป็น ใช้เงินเป็น มีใช้หาเงินได้ ใช้เงินได้ ต้องเป็นคนตั้งใจทำมาหากินและทำมาหาเก็บ รู้จักสร้างหลักฐานและรู้จักใช้ทรัพย์สมบัติให้เป็นประโยชน์ โดยที่ผู้ปฏิบัติได้เช่นนี้ชื่อว่าได้ปฏิบัติหลักธรรมที่ส่งเสริมเศรษฐกิจตามวิถีพุทธ หรือหลักธรรมที่ส่งเสริมประโยชน์สุขในปัจจุบัน

จากตารางสามารถถอดองค์ความรู้และอธิบายเป็นภาพได้ ดังนี้

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบ รูปแบบการพัฒนาชุมชนที่สำคัญ คือ การพัฒนาเชิงบูรณาการหลักพุทธธรรมสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชน โดยควรให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการทำบัญชีครัวเรือน

แก่สมาชิกในชุมชนของตน การกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการทำบัญชีครัวเรือน และสมาชิกภายในชุมชนแต่ละคน รู้จักการจัดการความรู้เพื่อนำมากระจาย เป็นแนวทางพัฒนาชุมชนด้านวิชาการ สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับการศึกษาถึงกลยุทธ์ เทคนิค และนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่จะช่วยพัฒนาชุมชนในพื้นที่ต่างๆ ที่สนใจ และควรศึกษาปัญหา สาเหตุที่ส่งผลต่อสร้างความเข้มแข็ง หรือปัญหา สาเหตุอุปสรรคในการการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง

References

- Dhamma Pitaka (Prayut Payutto). (1985). *Dictionary of Buddhist Science, Dhamma Compilation Edition*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya.
- Kanchanaphan, A., (2001). *Complex thinking methods in community research. Community dynamics and potential for development*. Bangkok: Publisher of the Thailand Research Fund.
- Khaemmanee, T., (2007). *The science of teaching knowledge for organizing an effective learning process*. 6th printing. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Wasi, P., (1998). *Strategy for economic, social and moral strength*. Bangkok: Village Doctor.
- Wattanasiritham, P., (2004). *Master plan for national recovery*. Bangkok: Publisher of the Thailand Research Fund.

วิทยาศาสตร์ในงานศิลปะการแสดง

SCIENCE IN PERFORMING ARTS

ทัศนีย์ ลีวไรสง¹, ศิริรัตน์ ศรีสาอาด, และนัตยา ปิลันธนานนท์Tassanee Sewthaisong¹, Sirirat Srisa-ard, and Nataya Pилanthananond

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Kasetsart University

Email : tassanee14723@gmail.com¹

Received 13 June 2023; Revised 19 July 2023; Accepted 30 April 2024.

บทคัดย่อ

วิทยาศาสตร์และศิลปะการแสดงถูกมองว่าเป็นข้อตรงข้ามกัน แต่ที่จริงแล้วมีจุดกำเนิดมาจากธรรมชาติเหมือนกัน จึงน่าจะมีความเชื่อมโยง และเรียนรู้ร่วมกันได้ งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในงานศิลปะการแสดง วิจัยนี้เป็นงานวิจัยพื้นฐาน โดยเลือกศึกษาการแสดงลิเก ซึ่งประกอบด้วยนาฏศิลป์และดนตรี กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเลือกแบบเจาะจงจากลิเกคณะศรธรรมน้ำเพชร เป็นนักแสดง นักดนตรี และผู้จัดเวที อย่างละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 3 คน ที่สมัครใจ และยินยอมให้ข้อมูล ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสรุปตามประเด็นคำถาม วิเคราะห์ เนื้อหา และนำเสนอผลวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า 1) การนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ ศิลปินใช้ความรู้วิทยาศาสตร์ในนัยยะของศาสตร์นาฏศิลป์ ดนตรี และการดูแลสุขภาพ ศิลปินใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ควบคุมประสบการณ์โดยไม่รู้และไม่สนใจว่าเป็นความรู้ทางวิทยาศาสตร์ 2) ศิลปินใช้ประสบการณ์ในการแสดงแบบสืบทอดกันมาในการอธิบายความรู้ทางวิทยาศาสตร์โดยไม่ได้ใช้ศัพท์เฉพาะทางวิทยาศาสตร์

คำสำคัญ: การสัมภาษณ์; วิทยาศาสตร์; ศิลปะการแสดง

Abstract

Science and performing arts are often perceived as separate disciplines. In fact, they share a common natural origin, suggesting a potential connection and reciprocal learning. This research aims to investigate the application of scientific knowledge in the domain of performing arts, with a particular focus on Likay, which encompass dance and music. The study sample consists of purposefully selected 3 people from Likay, Sornramnamphet, including an actor, a musician, and a stage organizer, each representing one role, willingly provided their informed consent to contribute valuable information. Structured interviews were conducted to gather data, which were subsequently summarized, analyzed using content analysis, and presented in alignment with the research objectives. Structured interviews were conducted.

The research yielded the following results: 1) Application of scientific knowledge Artists utilize scientific knowledge in the implications/context of dance, music, and health care. Artists effectively integrate scientific knowledge with their experiences, unknowingly that are relevant to scientific principles. 2) Utilization of traditional performance experiences to elucidate scientific knowledge, without resorting to technical scientific terminologies.

Keyword: Interview; Performing Arts; Science

บทนำ

วิทยาศาสตร์มีความสำคัญกับการดำรงชีวิตมนุษย์ เนื่องจากวิทยาศาสตร์เป็นความรู้ที่ได้มาจากการศึกษาความเป็นไปของธรรมชาติ ซึ่งความรู้ทางวิทยาศาสตร์มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งสภาพแวดล้อม ภูมิอากาศ การประกอบอาชีพ สังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อมนุษย์ทั้งสิ้น หรือกล่าวได้ว่า วิทยาศาสตร์เป็นการศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติซึ่งสอดคล้องกับ Suwanlo (2009) ได้กล่าวว่า วิทยาศาสตร์เป็นการศึกษาเรื่องราวความเป็นไปของธรรมชาติ คือ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ คน สัตว์ สิ่งของ การค้นหาความจริงโดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างมีระบบ แบบแผน ความเป็นเหตุเป็นผล สามารถพิสูจน์หรืออธิบายได้โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ มีหลักฐานที่ปราศจากอคติเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป เช่นเดียวกับ Ruangakajorn (2011) วิทยาศาสตร์เป็นสาขาวิชาที่มีการแสวงหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับความจริง และปรากฏการณ์ทั้งหลายที่เกิดขึ้นบนโลก ด้วยวิธีและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ที่มีหลักฐานสามารถพิสูจน์ได้ ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลถูกจัดไว้เป็นหมวดหมู่อย่างมีระเบียบ

ศิลปะการแสดงเป็นศิลปะแขนงหนึ่งซึ่งสร้างความสุขทั้งการดูและฟังไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งเป็นการแสดงท่าหรือการบรรยายที่มีท่าทางประกอบโดยมีการเลียนแบบจากกิจกรรมของมนุษย์ เป็นศิลปะที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นมาจากการเลียนแบบการดำเนินชีวิตที่แสดงถึงเรื่องราว ความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ การแสดงเป็นการกระทำที่ต้องมีผู้แสดงและผู้ชม ทั้งเป็นเรื่องราวและไม่เป็นเรื่องราว เช่น การแสดงละคร การแสดงดนตรี การรำ ซึ่งสอดคล้องกับ Phakdeerak (2013) กล่าวไว้ว่า ศิลปะการแสดงเป็นศิลปะที่มนุษย์สร้างขึ้นมาจากการเลียนแบบวิถีชีวิตของมนุษย์ เป็นการแสดงออกของความรู้สึก ความคิดที่ต้องการสื่อให้ผู้ชมเข้าใจจากการแสดงที่สร้างขึ้นมา เมื่อกล่าวถึงศิลปะการแสดงจึงมีความหมายรวมว่าเป็นการถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก เรื่องราวต่าง ๆ หรือจินตนาการของศิลปินที่ถ่ายทอดออกมาเป็นเรื่องราว ท่าทาง ดนตรี ผ่านผู้แสดงสู่ผู้รับชมให้เกิดความเพลิดเพลินใจร่าเริงใจ สามารถรับรู้ได้ถึงอารมณ์ ความรู้สึกและเรื่องราวต่างๆ ที่ผู้แสดงและศิลปินต้องการสื่อ กล่าวโดยสรุป ศิลปะการแสดง ประกอบด้วยงานทางด้านดนตรี และนาฏศิลป์ ซึ่งสอดคล้องกับ Department of cultural promotion (2015) ที่กล่าวว่า ศิลปะการแสดงเป็นการแสดงทางด้านดนตรี การรำ การเต้น หรืออาจเป็นการแสดงเพื่อสื่อถึงเรื่องราวที่กำลังดำเนินการด้านพิธีกรรม ที่เป็นเรื่องราวหรือไม่เป็นเรื่องราว และแบ่งศิลปะการแสดงออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) ดนตรีและร้องเพลง เป็นการแสดงจากเครื่องดนตรีที่บรรเลงไปพร้อมกันกับการขับร้องเพื่อทำให้เกิดอารมณ์ ความรู้สึกต่าง ๆ การแสดงประเภทนี้เป็นการขับกล่อมประกอบการแสดงเพื่อให้เกิดความจรรโลงใจ 2) นาฏศิลป์และการละคร เป็นการแสดงออกทางด้านการเคลื่อนไหวของร่างกาย เช่น ท่ารำ ท่าฟ้อน ท่าเต้น การเชิด ไปพร้อมกับการพากย์ การขับร้อง การใช้

อุปกรณ์ต่าง ๆ หรือไม่ได้ ศิลปะการแสดงพื้นบ้านเป็นการประดิษฐ์การร้อง การรำ ของชาวบ้านในท้องถิ่น จากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา การประกอบอาชีพหรือเป็นการดัดแปลงมา จากการละเล่นพื้นบ้าน นำมาสู่การร้อง รำ ประกอบเข้าจังหวะ ประกอบเพลง เพื่อความสนุกสนาน ความบันเทิง ผ่อนคลายหลังจากที่เหน็ดเหนื่อยจากการทำงานของชาวบ้านในชนบท ซึ่งมีรูปแบบที่ต่างกันตาม ลักษณะภูมิอากาศ ภูมิประเทศ ความเชื่อของท้องถิ่นนั้น ๆ ถือเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ๆ ซึ่งตรงกับความคิดเห็นของ Checktana (2020) กล่าวไว้ว่า ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน เป็นการแสดงท่าทางการประกอบดนตรีที่ บ่งบอกเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น การแต่งกาย อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการแสดง และศิลปะการแสดง พื้นบ้านไทยแบ่งออกเป็น 4 ภูมิภาค ได้แก่ การแสดงพื้นบ้านของภาคเหนือ การแสดงพื้นบ้านของภาคกลาง การแสดงพื้นบ้านของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และการแสดงพื้นบ้านของภาคใต้ ตามคำกล่าวของ Phakdeerak (2016)

ลิเก เป็นศิลปะการแสดงที่ประกอบไปด้วยงานทางด้านนาฏศิลป์และดนตรี อีกทั้งยังถือได้ว่าเป็น ศิลปะการแสดงที่มีมายาวนานเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายไปทั่วประเทศ มีการแต่งกายที่มีความสวยงาม ดึงดูดความสนใจ เป็นการแสดงที่สร้างความบันเทิงในด้านการรับชมและการฟังไปพร้อม ๆ กัน ผู้วิจัยได้ คัดเลือกคณะลิเกอย่างเฉพาะเจาะจงโดยได้เลือก ลิเก “คณะศรธรรม น้ำเพชร” เพราะเป็นคณะลิเกที่กำลังเป็นที่ นิยมในยุคสมัยปัจจุบัน มีระบบแสง สี เสียงครบครัน และเป็นการแสดงที่มีการสืบต่อกันมาจากรุ่นบรรพบุรุษที่ ส่งเสริมให้เยาวชนคนรุ่นใหม่หันมาอนุรักษ์การแสดงพื้นบ้านและสืบต่อให้คงอยู่คู่กับสังคมไทยต่อไป

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่าวิทยาศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่มีการคิดอย่างเป็นระบบ มีการค้นหาความจริงด้วย วิธีและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่มีหลักฐานสนับสนุนและเชื่อถือได้ ส่วนศิลปะการแสดงเป็นศาสตร์ที่ กล่าวถึงความงามสุนทรียศาสตร์ เพื่อความบันเทิงและสนุกสนาน จึงทำให้ปกติคนทั่วไปแยกแยะระหว่าง วิทยาศาสตร์กับศิลปะออกจากกัน เพราะคิดว่าเป็นศาสตร์ที่มีความตรงข้ามกันโดยสิ้นเชิง แต่หากพิจารณาใน การสร้างผลงาน หรือการแสดง สามารถนำเอาองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปต่อยอดหรือเพิ่มมูลค่าในการ แสดงได้ อาทิ ระบบแสง สี เสียงที่ในปัจจุบันต่างก็ใช้เป็นระบบควบคุมด้วยระบบคอมพิวเตอร์ทั้งสิ้น ผู้วิจัยใน ฐานะครูผู้สอนรายวิชาวิทยาศาสตร์สนใจที่จะขยายความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปสู่ศิลปะการแสดงพื้นบ้านของไทย อันได้แก่ การแสดงลิเก ซึ่งเป็นการแสดงที่ชี้ให้เห็นว่าเป็นศิลปะการแสดงที่มีการรวมขององค์ความรู้ทั้งด้าน วิทยาศาสตร์ ดนตรี และนาฏศิลป์ ซึ่งศาสตร์ดังกล่าวล้วนเป็นศาสตร์ที่ได้มาจากการศึกษาหรือการเลียนแบบ ธรรมชาติทั้งสิ้น และเพื่อเป็นการต่อยอดความรู้ทางศิลปะการแสดงด้วยวิทยาศาสตร์ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษา ค้นคว้า องค์ความรู้ วิธีการและแนวทางการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในศิลปะการแสดง โดยครูผู้สอนสามารถนำ องค์ความรู้ดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในรายวิชาวิทยาศาสตร์หรือรายวิชาดนตรี และนาฏศิลป์เพื่อเป็นประโยชน์แก่นักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในงานศิลปะการแสดง

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัย เรื่อง วิทยาศาสตร์ในงานศิลปะการแสดง มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการนำความรู้ไปใช้ในงานศิลปะการแสดง โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในรายละเอียดดังนี้

1. ความหมายของวิทยาศาสตร์

The Royal Institute Dictionary (2011) ให้ความหมายวิทยาศาสตร์ว่า เป็นการสังเกต ค้นคว้าจากปรากฏการณ์ธรรมชาติแล้วจัดความรู้ที่ได้ให้เป็นระเบียบ

Alidiman (2012) ให้ความหมายของวิทยาศาสตร์ว่าเป็นองค์ความรู้ที่รวบรวมเอาไว้อย่างเป็นระบบ รวมถึงเป็นกระบวนการที่ใช้ในการค้นพบความรู้

Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology (2018) ได้ให้ความหมายของวิทยาศาสตร์ไว้ว่า เป็นความรู้สิ่งในธรรมชาติ หรือที่มีอยู่ในธรรมชาติที่สามารถอธิบายด้วยหลักฐานและความเป็นเหตุเป็นผล สามารถอธิบายสาเหตุและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในปรากฏการณ์นั้น ๆ ได้อย่างเป็นระบบ

จากความหมายของคำว่าวิทยาศาสตร์สามารถสรุปได้ว่า วิทยาศาสตร์เป็นวิชาที่ศึกษาความเป็นไปของธรรมชาติจากการสังเกต ค้นคว้า และนำข้อมูลที่สรุป สังเคราะห์ได้นำมาเก็บไว้อย่างเป็นระบบ มีระเบียบ แบบแผน และข้อมูลดังกล่าวต้องเป็นข้อมูลที่เป็นที่ยอมรับของสากล

2. ความหมายของงานศิลปะการแสดง

Somprasong (2010) ให้ความหมายของคำว่าศิลปะการแสดง หมายถึง ศิลปะแห่งการฟ้อนรำและการละคร ซึ่งมนุษย์คิดค้น เลียนแบบ ประดิษฐ์ ดัดแปลงขึ้นจาก ธรรมชาติด้วยความประณีต ลึกซึ้ง เติมไปด้วยความวิจิตรบรรจงอันละเอียดอ่อน นอกเหนือจากการละคร การฟ้อนรำ การระบำ รำ เต้นแล้ว ยังหมายถึง ศิลปะการร้องและการบรรเลงดนตรีประกอบ

Phakdirak (2013) ได้กล่าวว่า ศิลปะการแสดงเป็นการแสดงที่แสดงถึงความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมของถิ่นต่างๆ ซึ่งแต่ละท้องถิ่นจะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทำให้เห็นถึงการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ

Meepom and Thamungruksat (2014) กล่าวว่าศิลปะการแสดง คือ การแสดงนาฏศิลป์และการละครที่จำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบต่างๆ เพื่อให้การแสดงนั้นออกมาสมบูรณ์ สวยงาม และน่าชม

จากที่นักการศึกษาได้ให้ความหมายของคำว่าศิลปะการแสดง สามารถสรุปใจความได้ว่า ศิลปะการแสดงเป็นการแสดงดนตรี รำ เต้น และละคร ประกอบด้วยดนตรี ซึ่งเกิดจากเครื่องดนตรีและการขับร้องที่ประกอบกันเป็นทำนองเพลง และนาฏศิลป์ ซึ่งเป็นการแสดงออกทางร่างกาย ท่วงท่าการเคลื่อนไหว การใช้บท การใช้อุปกรณ์ ฯลฯ เพื่อสื่อความหมายและเรื่องราวต่อผู้ชม

3. ความหมายศิลปะการแสดงพื้นบ้าน

Kosinanon (1994) กล่าวถึงการศิลปะแสดงพื้นบ้าน คือ การแสดงที่เกิดจากปัญญาชนของท้องถิ่นที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นพื้นฐาน มีความเด่นชัดในเอกลักษณ์ของตนเองตามรูปแบบลักษณะลีลาการเคลื่อนไหว น้ำเสียงตามสำเนียงท้องถิ่น ตลอดจนกิจกรรมายาทและความเชื่อ

Somprasong (2009) ให้ความหมายของการแสดงพื้นเมืองว่า เป็นการแสดงของไทย 4 ภาค ซึ่งทุกภาคจะเกิดขึ้นได้จากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ และค่านิยมเป็นตัวกำหนด

Phakdirak (2013) กล่าวว่า ศิลปะการแสดงพื้นบ้านเป็นการแสดงของไทยที่มีรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งการแสดงในชุดต่าง ๆ จะบ่งบอกถึงลักษณะของภูมิภาค ความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของพื้นที่

จากความหมายของศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่นักการศึกษากล่าวถึงสามารถสรุปได้ว่าศิลปะการแสดงพื้นบ้าน หมายถึง การแสดงที่รวมทั้งดนตรี และนาฏศิลป์ ที่แสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปะและวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาคที่เกิดจากวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ลักษณะภูมิประเทศและลักษณะภูมิอากาศของท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง วิทยาศาสตร์ในงานศิลปะการแสดง (Science in Performing Arts) เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเตรียมการศึกษานำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในงานศิลปะการแสดง โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา วารสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ความหมาย องค์ประกอบประเภทโครงสร้างของงานศิลปะการแสดง (Performing Arts) การเรียนการสอนรายวิชาศิลปะ ความหมาย ประเภทการแสดงพื้นบ้าน ความรู้ทางวิทยาศาสตร์จากนั้นคัดเลือกศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ที่ประกอบด้วยนาฏศิลป์ และดนตรี แบบเฉพาะเจาะจง 1 การแสดง แล้วทำการติดต่อประสานงานกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ของงานวิจัย และนัดหมาย วัน เวลา สถานที่ เพื่อเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกประวัติ ผลงาน และช่องทางการติดต่อผู้ให้สัมภาษณ์ หลังจากนั้นได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นศึกษานำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในงานศิลปะการแสดง เข้าสัมภาษณ์นักแสดง นักดนตรี และผู้จัดเวที ตาม วัน เวลา สถานที่ ตามนัดหมาย พร้อมทั้งบันทึกภาพ และเสียง วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในงานศิลปะการแสดง ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) ที่มีข้อคำถามปลายเปิด (Open-ended Question) เป็นประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่ครอบคลุมองค์ความรู้ทั้งทางกายภาพและชีวภาพ ที่เกี่ยวเนื่องกับงานศิลปะการแสดง 3 ประเด็น ได้แก่ 1. ความรู้ทางวิทยาศาสตร์กับศิลปะการแสดง ทั้งที่เกี่ยวกับนาฏศิลป์ และดนตรี เช่น นักแสดง ได้แก่ เรื่อง กายวิภาคของคน สมดุลของร่างกาย เป็นต้น นักดนตรี ได้แก่ ประเภทของแหล่งกำเนิดเสียง หูกับการได้ยิน คุณภาพของเสียง เป็นต้น และผู้จัดเวที ได้แก่ แสง สี การมองเห็น เป็นต้น 2. คำถามที่เกี่ยวกับที่มาของความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในแต่ละเรื่อง และ 3. ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่ความสัมพันธ์กับกิจกรรมต่าง ๆ อุปกรณ์ วัสดุที่ใช้ในการแสดงของนักแสดง และนักดนตรี รวมถึงวิธี เครื่องมือ อุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดเวทีการแสดง ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) จากข้อมูลการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในการแสดง แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาความ

ผลการวิจัย

ผลการสัมภาษณ์ศิลปินเกี่ยวกับการนำองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในงานศิลปะการแสดง ผู้วิจัยขอเสนอผลการสัมภาษณ์ จำแนกตามประเภทของงาน ดังนี้

1. นักแสดง หรือ ลิเก มีความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในหลายเรื่อง ได้แก่ เรื่องแสงสี สารสี ทั้งประเภท คุณสมบัติ การผสมแสงสี และสารสี ซึ่งได้นำความรู้นี้มาใช้ในการเลือกสีชุด การเลือกวัสดุตกแต่งชุด การเลือกสีของเครื่องสำอางและการแต่งหน้า เรื่องระยะการมองเห็น ที่นำมาใช้ร่วมกับเรื่องสรีระร่างกายในการออกแบบและท่ามที่ให้ผู้ชมการแสดงในระยะไกล แยกสัดส่วนของร่างกายนักแสดงได้ รวมถึงเรื่องสมดุล การหาจุดศูนย์ถ่วง โดยนำมาใช้ร่วมกับความรู้เรื่องคุณสมบัติ และสรีระของร่างกายทั้งแขน ขา ข้อต่อ เอ็น ในการตัดร่างกาย ผักก่า และการร่ายรำ ซึ่งการใช้ความรู้วิทยาศาสตร์ดังกล่าว เป็นการใช้งานตามประสบการณ์ที่ได้สั่งสมเพื่อให้ทำหน้าที่นักแสดงได้อย่างสมบูรณ์

นอกจากนักแสดงจะใช้ความรู้วิทยาศาสตร์ในการแสดงแล้ว ยังมี และใช้ความรู้วิทยาศาสตร์เรื่องอาหาร การทำงาน และการดูแลสุขภาพอวัยวะในระบบต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการแสดงลักษณะของนักแสดง เพื่อการดูแลตนเองให้มีสุขภาพดี มีความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น มีความรู้เรื่องระบบทางเดินอาหาร เพื่อเลือกรับประทานอาหารที่เป็นประโยชน์ ไม่ทำร้าย ทำลายอวัยวะสำคัญที่ใช้ในการแสดงอย่างเส้นเสียง ระบบหายใจ เพื่อฝึกให้ปอดทำงานได้เต็มศักยภาพ เป็นต้น

แสดงให้เห็นว่านักแสดงได้ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในหลายลักษณะ ดังตาราง

ตาราง 1 ประเด็นการใช้องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในงานศิลปะการแสดงของนักแสดง

ที่	ประเด็นวิเคราะห์	
	นัยยะทางการแสดง	นัยยะทางวิทยาศาสตร์
1	การเลือกติดคริสตัลสีใสบนชุด เพื่อให้เล่นไฟ	การเลือกติดคริสตัลสีใสบนชุด เพื่อให้เกิดการกระจายแสง
2	การแสดงที่จะเลือกใช้ชุดลิเกที่มีสีเข้ม เมื่อถูกแสงไฟบนเวที เพื่อสร้างคาร์แรคเตอร์นักแสดง	การแสดงที่จะเลือกใช้ชุดลิเกที่มีสีเข้ม เมื่อถูกแสงไฟบนเวที ชุดจะมีสีจางลง เพื่อรักษาเฉดสีของชุดการแสดง
3	การดูแลสุขภาพ เช่น ใช้การวิ่ง เพื่อกระตุ้นการทำงานของปอดให้สามารถออกเสียงได้ดี ใช้การฝึกบริหารด้วยท่ารำ ทำให้กล้ามเนื้อแข็งแรง ยืนเดินได้นาน	การดูแลสุขภาพ เช่น ใช้การวิ่ง เพื่อกระตุ้นการทำงานของปอดให้สามารถออกเสียงได้ดี ใช้การฝึกบริหารด้วยท่ารำ ทำให้กล้ามเนื้อแข็งแรง ยืนเดินได้นาน
4	ใช้ศัพท์ทางการแสดง เช่น การใช้คำว่า “แวววาว เล่นไฟ” “จุดกึ่งกลาง” “การทรงตัว”	ใช้ศัพท์เฉพาะทางวิทยาศาสตร์ เช่น การใช้คำว่า “แวววาว เล่นไฟ” แทนคำว่า “กระจายแสง” “หักเหแสง” ใช้คำว่า “จุดกึ่งกลาง” “การทรงตัว” แทนคำว่า “จุดศูนย์ถ่วง” “สมดุล”

จากตาราง 1 แสดงให้เห็นว่านักแสดงได้ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์โดยที่ไม่รู้ว่าเป็นความรู้วิทยาศาสตร์ แต่มีเป้าหมายหลักเพื่อสร้างจุดสนใจในการแสดง ซึ่งใช้ประสบการณ์จากการแสดงในการอธิบายความรู้เหล่านั้น และยังใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในนัยยะของการดูแลสุขภาพเพื่อให้มีร่างกายแข็งแรง ไม่เจ็บป่วย สามารถแสดงได้จนจบงาน นอกจากนี้นักแสดงยังมี และใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในการอธิบายความรู้ที่ เพียงแต่ไม่ได้ใช้ศัพท์เฉพาะทางวิทยาศาสตร์ เช่น การใช้คำว่า “แววาว เล่นไฟ” แทนคำว่า “กระจายแสง” “หักเหแสง” ใช้คำว่า “จุดกึ่งกลาง” “การทรงตัว” แทนคำว่า “จุดศูนย์ถ่วง” “สมดุล” เป็นต้น

2. นักดนตรี มี และใช้ความรู้วิทยาศาสตร์ในเรื่องประเภท คุณสมบัติของเสียง และเรื่องเสียงกับการได้ยิน ในบริบทที่เกี่ยวกับเครื่องดนตรี และการบรรเลงดนตรีเป็นอย่างดี เช่น การเลือกใช้โน้ตของเครื่องดนตรีแต่ละชนิดแตกต่างกัน เพราะเสียงสูง – ต่ำของเครื่องดนตรีแต่ละชนิดก็ไม่เหมือนกัน หรือการได้ยินเสียงดนตรี นอกจากจะเป็นเพราะน้ำหนักมือ (แรง) ที่ใช้แล้วยังขึ้นอยู่กับระยะห่างของผู้ชมกับเวทีด้วย

นอกจากนี้นักดนตรียังใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ร่วมกับประสบการณ์ที่สั่งสม ในการบรรเลงประกอบการแสดงเพื่อเพิ่มอารมณ์สในชมการแสดง เช่น บทเข้าพระเข้านาง จะเปลี่ยนโน้ตซ้ำ เสียงที่ออกมาจะทำให้ผู้ฟังเกิดความซาบซึ้ง กินใจ หรือ นักดนตรีจะมีความสามารถในการแยกเสียงดนตรี นอกจากจะรู้ว่าเป็นเสียงของเครื่องดนตรีอะไรแล้ว ยังต้องรู้ว่าเสียงที่ออกมาสูง หรือต่ำไปหรือไม่ ผิดโน้ตหรือไม่ อีกทั้งยังใช้ความรู้วิทยาศาสตร์เรื่อง การทำงาน และการดูแลรักษาวีระวะในระบบต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการแสดงลิเก เพื่อการดูแลตนเองให้มีสุขภาพดี มีความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น ระบบหายใจ ผู้เป่าปี่จะฝึกการกำหนดลมเข้า-ออก จากท้อง เพื่อให้เก็บลมได้นาน

แสดงให้เห็นว่านักดนตรีได้ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในหลายลักษณะ ดังตาราง

ตาราง 2 ประเด็นการใช้อรรถศาสตร์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในงานศิลปะการแสดงของนักดนตรี

ที่	ประเด็นวิเคราะห์	
	นัยยะทางการแสดง	นัยยะทางวิทยาศาสตร์
1	การใช้ดนตรีจังหวะเร็ว การเปลี่ยนโน้ตเร็วในฉากต่อสู้ เพื่อสร้างอารมณ์สในการชมการแสดง และเพื่อให้ผู้ชมเกิดความประทับใจ	การใช้ดนตรีจังหวะเร็ว การเปลี่ยนโน้ตเร็วในฉากต่อสู้ เป็นการเปลี่ยนโน้ตให้เร็วขึ้นเพื่อเพิ่มความเร็วของจังหวะดนตรี
2	การใช้ไม้ระนาด 2 ไม้ และต้องตีเป็นคู่ เพื่อให้เกิดเสียงตามที่นักดนตรีต้องการ	การใช้ไม้ระนาด 2 ไม้ และต้องตีเป็นคู่ ทางวิทยาศาสตร์เรียกคู่เสียงนี้ว่า คู่แปด (Octave)
3	การฟังเสียงโน้ต (ความถี่) ที่ผิดไปจากที่กำหนด เพื่อปรับเสียงเครื่องดนตรีให้มีความไพเราะ	การฟังเสียงโน้ต หมายถึง การฟังเสียงหรือพิจารณาความถี่ที่ควรจะเป็น เพื่อปรับความถี่ให้ตรงตามโน้ต
4	การฝึกกำหนดลมเข้า-ออก จากท้องเพราะจะทำให้สามารถเป่าเครื่องดนตรีได้นานเสียงไม่ขาดหาย	การฝึกกำหนดลมเข้า-ออก จากท้องเพราะจะช่วยให้ลมอยู่นาน ไม่เหนื่อยง่าย

จากตาราง 2 แสดงให้เห็นว่านักดนตรีได้ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์โดยที่ไม่รู้ว่าเป็นความรู้วิทยาศาสตร์ แต่ใช้ในนัยยะของความรู้ด้านดนตรี เพื่อสร้างอารมณ์สในการชมการแสดง ควบคุมประสบการณ์ในการเล่นดนตรี

ในการแสดงและได้ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ แต่ไม่ได้นำมาในการอธิบายสาเหตุหรือผล กลับใช้ประสบการณ์หรือการปฏิบัติต่อ ๆ มาแทน เช่น การใช้ซีดีแผ่นที่หน้ากลอง เพื่อเพิ่ม – ลดความถี่ ให้ได้เสียงที่ผู้เล่นต้องการ นอกจากนี้ยังได้ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ในนัยยะของการดูแลสุขภาพโดยเฉพาะผู้ที่มีตำแหน่งเป่าปี่ต้องมีการฝึกกำหนดลมเข้า - ออก จากท้องเพราะจะช่วยให้ลมอยู่นาน เป่าปี่ได้นานเสียงไม่ขาดหาย และไม่ทำให้เหนื่อยง่าย

3. ผู้จัดเวที ในการจัดเวทีแสดงผู้จัดเวทีนอกจากจะมี และใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวกับงานที่รับผิดชอบ ได้แก่ ความรู้เรื่องระยะลึก ตื้น ตาและการมองเห็น ในการกำหนดขนาดเวที การจัดวางเก้าอี้ของผู้ชม การกำหนดตำแหน่งของนักแสดงบนเวทีเพื่อให้สามารถชมการแสดงได้อย่างสนุกสนาน แล้วยังต้องมีความรู้เรื่องเสียง ประเภท คุณสมบัติของเสียง ประเภท หลักการ การทำงานคุณสมบัติของอุปกรณ์ที่ช่วยขยายขอบความสามารถในการได้ยิน ในการเลือกใช้ กำหนดปริมาณ และจัดวางตำแหน่งไมโครโฟนของนักแสดง การกำหนดชนิด ปริมาณ และจัดวางตำแหน่งลำโพงเพื่อให้นักแสดงสามารถแสดงได้อย่างราบรื่น และผู้ชมได้ยินเสียงการแสดงชัดเจน

รวมถึงความรู้ทางวิทยาศาสตร์เรื่องคุณสมบัติ ประเภท ของแสงสี และสารสี ในการเลือกใช้ประเภท สีของไฟประกอบการแสดง นอกจากนี้ผู้จัดเวที่ยังจำเป็นต้องแสวงหาเครื่องมือ อุปกรณ์ที่ช่วยสร้างอารมณ์ในการแสดงบนเวที เช่น การใช้ smoke หรือทำให้การแสดงบนเวทีราบรื่นขึ้น เช่นการใช้ไม้คัลลอยสำหรับนักแสดง การใช้ไฮดรอลิกในการเปลี่ยนฉาก ที่ทำให้ต้องเรียนรู้คุณสมบัติ หลักการการทำงานซึ่งล้วนเป็นความรู้ทางวิทยาศาสตร์ทั้งสิ้น

แสดงให้เห็นว่าผู้จัดเวทีได้ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในหลายลักษณะ ดังตาราง

ตาราง 3 ประเด็นการใช้องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในงานศิลปะการแสดงของผู้จัดเวที

ที่	ประเด็นวิเคราะห์	
	นัยยะทางการแสดง	นัยยะทางวิทยาศาสตร์
1	การเลือกเครื่องมือ เครื่องใช้ ให้เหมาะสมกับการแสดง เช่น การใช้ไฟฟอลโล่ เพื่อทำให้เห็นจุดเด่น	การเลือกเครื่องมือ เครื่องใช้ ให้เหมาะสมกับการแสดง เช่น การใช้ไฟฟอลโล่ เพื่อเพิ่มแสง สีในการแสดง
2	ใช้ประสบการณ์ในการทำงานอธิบาย เช่น ต้องหาระยะที่ผู้ชมในระยะใกล้ และไกลที่สุดที่จะได้ยินเสียงร้องและดนตรีที่ชัดเจน แต่ถ้ามีตำแหน่งที่ผู้ชมได้ยินเสียงแต่ฟังเป็นคำไม่ได้ ก็เพิ่มลำโพง	ใช้ประสบการณ์ในการทำงานอธิบาย เช่น ต้องหาระยะที่ผู้ชมในระยะใกล้ และไกลที่สุดที่จะได้ยินเสียงร้องและดนตรีที่ชัดเจน กล่าวคือการจัดวางลำโพงเพื่อให้เสียงนั้นสามารถกระจายได้อย่างทั่วถึง

3	การจัดตำแหน่งในการนั่งเพื่อให้เห็นบทบาทตามเนื้อเรื่อง	การจัดเวทีให้มีความสูง – ต่ำไม่เท่ากัน เพื่อให้คนดูที่นั่งชมในระยะไกลสามารถมองเห็นผู้แสดงได้อย่างทั่วถึง
4	การจัดวางเก้าอี้ที่ต้องกำหนดระยะไม่ให้คนดูเมื่อย การเลือกใช้ไฟเวทีสีออกเหลืองอ่อน เพื่อให้หน้าลิเกไม่ชัดเกินไป ซึ่งจะดูไม่เป็นธรรมชาติ	การจัดวางเก้าอี้ผู้ชมในระยะไม่ประชิดเวทีเกินไป เพื่อให้ผู้ชมสามารถรับชมได้อย่างสบาย ไม่เกิดอาการเมื่อยคอ
5	ใช้ศัพท์ทางการแสดง เช่น การใช้คำว่า “จุดอับแสง”	ใช้ศัพท์เฉพาะทางวิทยาศาสตร์ เช่น การใช้คำว่า “จุดอับแสง” แทนคำว่า “ความเข้มแสง” น้อย

จากตาราง 3 แสดงให้เห็นว่าผู้จัดเวทีได้ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์โดยที่ไม่รู้ว่าเป็นความรู้วิทยาศาสตร์ และใช้ในนัยยะของการจัดเวทีการแสดงเพื่อให้การแสดงนั้นออกมาดี และเป็นจุดเด่นแก่สายตาผู้ชม นอกจากนี้ผู้จัดเวทียังใช้ประสบการณ์ในการทำงานมาอธิบายในการจัดเวที เช่น ต้องหาระยะที่ผู้ชมในระยะใกล้ และไกลที่สุดที่จะได้ยินเสียงร้องและดนตรีที่ชัดเจน แต่ถ้ามีตำแหน่งที่ผู้ชมได้ยินเสียงแต่ฟังเป็นคำไม่ได้ ก็เพิ่มลำโพงหรือจัดวางลำโพงในรูปแบบที่สามารถกระจายเสียงไปอย่างทั่วถึง และในการจัดเวทีของลิเกเป็นการจัดแบบชั้นบันไดเพราะใช้ในการกำหนดบทบาทการแสดงในเนื้อเรื่องและยังส่งผลให้ผู้ชมที่นั่งในระยะไกลสามารถมองเห็นนักแสดงได้อย่างทั่วถึง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการสังเคราะห์ข้อมูล การนำองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในงานศิลปะการแสดงผู้วิจัย ขออภิปรายผลการวิจัยในประเด็น ดังนี้

1. การใช้ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ ในนัยยะของศิลปะการแสดง

ผลการวิจัย พบว่า ทั้งนักแสดง นักดนตรี ผู้จัดเวที ล้วนใช้องค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ในการทำงานที่รับผิดชอบ เพื่อรรถรสในการชมการแสดง ไม่ว่าจะเป็นการตัดมือของนักแสดงที่ต้องใช้ความรู้เรื่องการทำงานของข้อต่อและเอ็น เพื่อต้องการทำให้มืออ่อนร่าสวย นักดนตรี ที่ต้องใช้ความรู้เรื่อง ความถี่เสียง คุณภาพเสียง เพื่อแยกเสียงโน้ต ไม่ให้เสียงดนตรีเพี้ยนขณะทำการแสดง รวมถึงการจัดเวทีของผู้จัดการเวที ที่ต้องใช้ความรู้เรื่อง ระยะลึก - ตื้นกับการมองเห็น ในการจัดที่นั่งนักแสดงบนเวทีให้เป็นชั้นบันได หรือการจัดเก้าอี้หน้าเวที เพื่อให้คนดูสามารถมองเห็นได้อย่างทั่วถึงและไม่เมื่อยขณะชมการแสดง ที่เป็นเช่นนี้ผู้วิจัยเห็นว่าผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในการแสดง มี และใช้ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ เพียงแต่คิดว่าเป็นความรู้ทางด้านศิลปะการแสดง เพราะการเรียนศิลปะการแสดงโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านของไทยมีการเรียนสืบต่อมาจากรุ่นสู่รุ่น ด้วยการทำเลียนแบบ หรือทำตามครู หรือทำตามผู้ที่ทำมาก่อน เช่นรำตามแบบทำนาฏยศัพท์ การเล่นดนตรีตามที่ครูสอน จัดเวทีตามที่ผู้ที่ทำมาก่อน ทำโดยปฏิบัติตามคำสั่งสอนอย่างเคร่งครัดภายใต้เหตุผลเดียวคือเพื่อให้การแสดงออกมาดี จึงไม่ให้ความสำคัญกับที่มา สาเหตุ หรือผลของการปฏิบัติที่ต้องใช้องค์ความรู้จากศาสตร์อื่น ซึ่งสอดคล้องกับ Sriphen (2020) ที่กล่าวว่า ศิลปะการแสดงพื้นบ้านเป็นการถ่ายทอดความรู้โดยผู้เรียนต้องรู้จักการสังเกต การจดจำ เลียนแบบ และการบอกเล่าต่อ ๆ กันมา เพราะความรู้

ทางด้านนี้ไม่ได้มีการจดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ดังนั้นการเรียนรู้จึงเป็นการเรียนจากครูที่มีความชำนาญเชี่ยวชาญ โดยไม่มีแบบแผนตายตัวแต่เป็นการเรียนที่สืบทอดกันมา เช่นเดียวกันกับ Pongkampanart (2020) กล่าวไว้ว่า การถ่ายทอดศิลปะการแสดงพื้นบ้าน เป็นการสืบทอดแบบปากต่อปาก หรืออาจสืบทอดอย่างมีแบบแผน จากรุ่นสู่รุ่น จากชุมชนสู่ชุมชน โดยให้ผู้เรียนนั้นได้เรียนรู้ฝึกฝนกับพ่อครูหรือแม่ครูผู้มีความเชี่ยวชาญจนผู้เรียนเกิดทักษะ เกิดความชำนาญ สามารถนำเอาความคิดสร้างสรรค์ของตนเองใส่เข้าไป ให้การแสดงนั้นมีความน่าสนใจ และนำไปต่อยอดประกอบอาชีพได้

2. การใช้ความรู้วิทยาศาสตร์แต่ไม่รู้ว่าเป็นความรู้วิทยาศาสตร์ ซึ่งแสดงให้เห็นโดย

2.1 ไม่ใช่ศัพท์เฉพาะทางวิทยาศาสตร์

ผลการวิจัย แสดงให้เห็นว่า ทั้งนักแสดง นักดนตรี ผู้จัดเวที ล้วนใช้องค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ในการทำงานที่รับผิดชอบ แต่ไม่ใช่ศัพท์เฉพาะทางวิทยาศาสตร์ในการอธิบายความรู้ เช่น นักแสดง ผู้จัดเวทีใช้ คำว่า “แฉววาว” “เล่นไฟ” กับการที่ไฟตกกระทบเครื่องประดับบนชุด หรือการที่นักดนตรี ใช้คำว่า “ระนาดตีเป็นคู่” แทน “เสียงคู่แปด” ที่เป็นเช่นนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าทั้งนักแสดง นักดนตรี ผู้จัดเวทีต่างไม่รู้คำศัพท์เฉพาะทางวิทยาศาสตร์ เพราะการเรียนเกี่ยวกับการแสดงในแต่ละสาขาทั้งนาฏศิลป์ ดนตรีในสถาบันต่าง ๆ สอน และอธิบายโดยใช้คำศัพท์เฉพาะทางดนตรี โดยไม่ได้เชื่อมโยงกับความรู้ หรือคำศัพท์ทางวิทยาศาสตร์ จึงเป็นเหตุให้ทั้งนักแสดง นักดนตรี ไม่รู้ และไม่ได้ใช้คำศัพท์เฉพาะทางวิทยาศาสตร์ ตัวอย่างของหลักสูตรในสาขานาฏศิลป์และดนตรี Phayao (2020) เช่น วิชาปริทัศน์ดนตรีและนาฏศิลป์ เนื้อหาที่ใช้เรียน คือ ประวัติ ลักษณะและคุณค่าของดนตรีและนาฏศิลป์ เพื่อให้เกิดสุนทรีย์ในการชม ดนตรีและนาฏศิลป์ประเภทต่าง ๆ หรือวิชานาฏศิลป์ไทยพื้นฐาน เนื้อหาวิชานี้เป็นการเรียนเกี่ยวกับประวัติ พัฒนาการ นาฏยลักษณ์ ดนตรี ประกอบ เครื่องแต่งกาย และฝึกปฏิบัติการรำนานาฏศิลป์ไทยพื้นฐาน และวิชานาฏศิลป์ร่วมสมัย 1 มีเนื้อหาที่ใช้เรียนคือ ประวัติ พัฒนาการ นาฏยลักษณ์ ประเภทดนตรีประกอบ เครื่องแต่งกาย สำหรับนาฏศิลป์ร่วมสมัย จากเนื้อหาของรายวิชาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนไม่ได้มุ่งเน้นเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องทางวิทยาศาสตร์ จึงทำให้ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องทางด้านนาฏศิลป์และดนตรีไม่มีความรู้ที่เกี่ยวกับนิยามศัพท์ทางวิทยาศาสตร์ไปด้วย

2.2 ใช้ประสบการณ์ในการแสดงในการอธิบายความรู้

ผลการวิจัย พบว่า ทั้งนักแสดง นักดนตรี ผู้จัดเวที ล้วนใช้องค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ในการทำงานที่รับผิดชอบ เพื่อความสมบูรณ์ของการแสดง แต่ในการอธิบายความรู้ จะอธิบายผ่านประสบการณ์ที่ได้ลงมือปฏิบัติ หลายๆ ครั้ง อาทิเช่น การที่นักแสดงเลือกชุดที่มีสีเข้ม เพราะเมื่อถูกไฟจากเวที สีจะจางลงถ้าใช้สีเข้มจะยังทำให้เห็นสีชัดเจน หรือการแต่งหน้าเข้ม เมื่อมองมาจากระยะไกลก็สามารถระบุโครงสร้างองค์ประกอบต่าง ๆ บนใบหน้าของนักแสดงได้ชัดเจน นักดนตรี ใช้ซี่ผึ้งหรือทวนวิทยาศาสตร์ที่หน้ากลอง เพื่อให้เสียงจากเครื่องดนตรีดังกังวาน มีเสียงตามที่ต้องการ และการกำหนดทิศทางของเสียงของผู้จัดเวที เพื่อให้เสียงสามารถกระจายไปถึงผู้ชมได้อย่างทั่วถึง ที่เป็นเช่นนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจนเข้าใจในเรื่องนั้น และนำมาประยุกต์ใช้จนเกิดความชำนาญ ทำให้เวลาอธิบายที่มา หรือสาเหตุจึงสามารถเล่าได้จากประสบการณ์ที่ได้จากการปฏิบัติจริง ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ Srisukong (2562) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงหรือจากการทำกิจกรรม โดยผู้เรียนจะได้มีโอกาสได้รับประสบการณ์ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ แล้วผู้สอนมีการกระตุ้นหรือให้ผู้เรียนกลับไปสังเกต ทบทวน หรือสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ที่ผ่านมา จากการเรียนดังกล่าว เพื่อพัฒนาทักษะ เจตคติ วิธีการคิดแบบต่าง ๆ เพื่อประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่หรือใช้ในชีวิตต่อไป เช่นเดียวกันกับ Sutiarj,

Sinlarat and Fakkoa (2018) กล่าวว่า ความรู้จากประสบการณ์มี 2 แบบ คือ 1. ความรู้จากประสบการณ์ที่มีอยู่ในตัวคน คือ ความรู้ที่ผู้เรียนนำข้อมูลที่มีอยู่ในตัวออกมาใช้ในการเรียนรู้ทุกชั้นทุกตอน โดยผู้เรียนและผู้สอนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน 2. ความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ คือ ความรู้ที่ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถได้รับความรู้จากการประสบการณ์ที่พบเจอด้วยตนเอง ซึ่งการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถจดจำได้ยาวนานกว่าการเรียนรู้ผ่านบุคคล อีกทั้งยังเป็นการสะสมความรู้ สร้างองค์ความรู้จากตนเอง ซึ่งความรู้ทั้ง 2 แบบนี้ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถส่งเสริมคุณลักษณะการเรียนรู้ของตนเอง พัฒนาการเรียนรู้ของตนเอง สามารถวางแผน ตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ แสวงหาความรู้และแหล่งความรู้ได้ด้วยตนเองและยังสามารถประเมินศักยภาพของตนเองได้อีกด้วย

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบอีกว่า ไม่เพียงแต่การใช้ความรู้วิทยาศาสตร์แต่ไม่รู้ว่าเป็นความรู้วิทยาศาสตร์ นักแสดง นักดนตรี ผู้จัดเวที ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ โดยไม่ได้ความสนใจว่าความรู้นั้น ๆ เป็นความรู้เรื่องใด ด้านใด เพราะการแสดงในแต่ละครั้ง ทั้งตัวนักแสดง นักดนตรีหรือผู้จัดเวทีมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ ทำเพื่อประกอบอาชีพเท่านั้น และได้ทำงานตามหน้าที่ซ้ำ ๆ จนเป็นอัตโนมัติ ที่เป็นเช่นนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การแสดงเพื่อเป็นการหาเลี้ยงชีพ จึงทำให้ต้องทำการแสดงให้น่าสนใจ ดึงดูดผู้ชมจำนวนมากเพื่อให้มีรายได้เพียงพอแจกจ่ายสมาชิกในคณะแต่ละคนให้เลี้ยงตน และครอบครัวได้ จึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับที่มาของความรู้ต่าง ๆ ที่นำมาใช้ จึงมีการใช้ความรู้อย่างเป็นธรรมชาติ

3. ใช้ความรู้วิทยาศาสตร์ด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ ผสมผสานกับความรู้ทางการแสดงเพื่อใช้ในการดูแลสุขภาพ

ผลการวิจัย พบว่า ทั้งนักแสดง และนักดนตรี ล้วนใช้องค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ในการดูแลสุขภาพของตน เพื่อไม่ให้เกิดปัญหา ก่อนและระหว่างการแสดง ทั้งเรื่องคุณสมบัติ และการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ โดยใช้ความรู้ที่ผสมผสานกับงานที่ทำ เช่น การใช้ท่ารำในการออกกำลังกาย การฝึกเก็บลมระหว่าง ร้องหรือเล่นดนตรี ที่เป็นเช่นนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่านักแสดง และนักดนตรีใช้เวลามากในการเตรียมตัวเพื่อการแสดงแต่ละครั้ง และการแสดงแต่ละครั้งก็ใช้เวลานาน ทำให้เวลาในการดูแลสุขภาพร่างกายตนเองมีน้อย จึงได้นำการแสดงมาเชื่อมโยงกับการออกกำลังกาย นักแสดงจึงได้ทั้งงานและสุขภาพไปพร้อมกัน ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ Chuchaiya (2020) ซึ่งกล่าวว่า นาฏศิลป์เป็นการออกกำลังกายชนิดหนึ่ง เพราะมีการเคลื่อนไหวตลอดเวลา ทำให้ร่างกายมีสุขภาพแข็งแรง มีพลานามัยที่ดี อายุยืนและยังเป็นสิ่งที่ช่วยให้บุคคลมีบุคลิกภาพที่ดี เพราะท่ารำมีลักษณะการรำที่ต้องหลังตรงเพื่อให้เกิดความสวยงาม เช่นเดียวกันกับ Pianseethong, Inchan and Phakdeeronnachit (2017) กล่าวว่า นาฏศิลป์ คือ การรำรำ ฟ้อน เซิ้ง หรือการทำท่าทางประกอบดนตรีที่มีการเคลื่อนไหวหรือการควบคุมร่างกายตลอดเวลาขณะแสดง ดังนั้นท่าทางของนาฏศิลป์ จึงสามารถนำมาใช้ในการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพหรือเพื่อการบำบัดรักษาในผู้ป่วยที่มีปัญหาเกี่ยวกับการเคลื่อนไหว เพื่อส่งเสริมสมรรถภาพทางกล้ามเนื้อที่ใช้ในการเคลื่อนไหวให้มีความยืดหยุ่น แข็งแรง ไม่เกิดอาการบาดเจ็บ และยังช่วยส่งเสริมด้านอารมณ์และจิตใจประกอบกัน เพื่อให้บุคคลมีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ โดยอยู่บนพื้นฐานของหลักของความอิสระทางด้านร่างกาย ให้ความรู้สึกที่ปลอดภัยแก่บุคคลที่นำท่าทางดังกล่าวมาใช้งาน

4. การเพิ่มพูนความรู้ทางวิทยาศาสตร์

จากผลวิจัยพบว่า ผู้จัดเวที ต้องมีการเรียนรู้ และเพิ่มพูนความรู้ทางวิทยาศาสตร์อยู่เสมอ เพื่อนำเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามาใช้ในการแสดง ที่เห็นได้ชัดคือ การใช้ไฮโดรลิกเพื่อหนุนแรงในการเปลี่ยนฉาก และการใช้ลำโพงมอนิเตอร์ที่ทำให้นักแสดงได้ยินเสียงร้องของตัวเองจะได้รู้จังหวะขณะแสดง ซึ่งความรู้ดังกล่าวผู้วิจัยมี

ความคิดเห็นว่า ผู้จัดเวทีต้องมีการศึกษาหาความรู้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ตลอดเวลา เพื่อพัฒนาวัสดุอุปกรณ์องค์ประกอบที่ใช้ในการแสดงให้ออกมาดีและสมบูรณ์ที่สุด สอดคล้องกับความคิดเห็น Thanormchayathawat, Vanitsuppavong, Niemted and Portjanatanti (2016) ที่กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตลอดเวลาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี การศึกษาจึงทำให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงทั้งการใช้ชีวิต ครอบครัว การเรียนรู้ที่การเปลี่ยนแปลงไปและภาวะความเสี่ยงในสถานการณ์ต่าง ๆ ดังนั้นเพื่อไม่หยุดการพัฒนาและให้ก้าวให้ทันสิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวบุคคลจึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง พัฒนาตนเอง ค้นคว้าหาความรู้ เรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความรู้และทักษะใหม่ ๆ ที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตเพื่อให้ทันสมัย สามารถอยู่รอดในสังคมได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า วิทยาศาสตร์แทรกซึมเข้าไปอยู่ในทุกสถานการณ์ของชีวิต เพราะวิทยาศาสตร์เป็นศาสตร์ที่เป็นความรู้พื้นฐานของสรรพสิ่งทั้งหลาย ที่สามารถอธิบายความเชื่อมโยงระหว่างความรู้และการนำไปใช้ได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นไม่ว่ากิจกรรมใด ๆ ที่เกิดขึ้นในการดำรงชีวิต หรือการประกอบอาชีพก็มิมีวิทยาศาสตร์เข้าไปเกี่ยวข้องด้วยทั้งนั้น แต่ด้วยการเรียนรู้แบบแยกศาสตร์ทำให้ไม่เห็นความเชื่อมโยงที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันของศาสตร์ต่าง ๆ ทั้ง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันอย่างแยกออกจากกันไม่ได้

สรุปองค์ความรู้

จากการศึกษาแนวทางการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในงานศิลปะการแสดง มีผลวิจัย ดังนี้

1. นักแสดง

ใช้ความรู้วิทยาศาสตร์ โดยไม่รู้ว่าเป็นความรู้วิทยาศาสตร์ แต่มีเป้าหมายหลักเพื่อสร้างจุดสนใจในการแสดง นอกจากนี้ยังใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ โดยไม่รู้ว่าเป็นความรู้วิทยาศาสตร์ แต่ใช้ประสบการณ์ในการแสดงในการอธิบายความรู้วิทยาศาสตร์นั้น และยังใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ในนัยยะของการดูแลสุขภาพ แต่ในบางเรื่องอาจมีการใช้ความรู้ที่คลาดเคลื่อนเรื่องสาเหตุอยู่บ้าง ในส่วนของการอธิบายความรู้ทางวิทยาศาสตร์ นักแสดงไม่ได้ใช้ศัพท์เฉพาะทางวิทยาศาสตร์

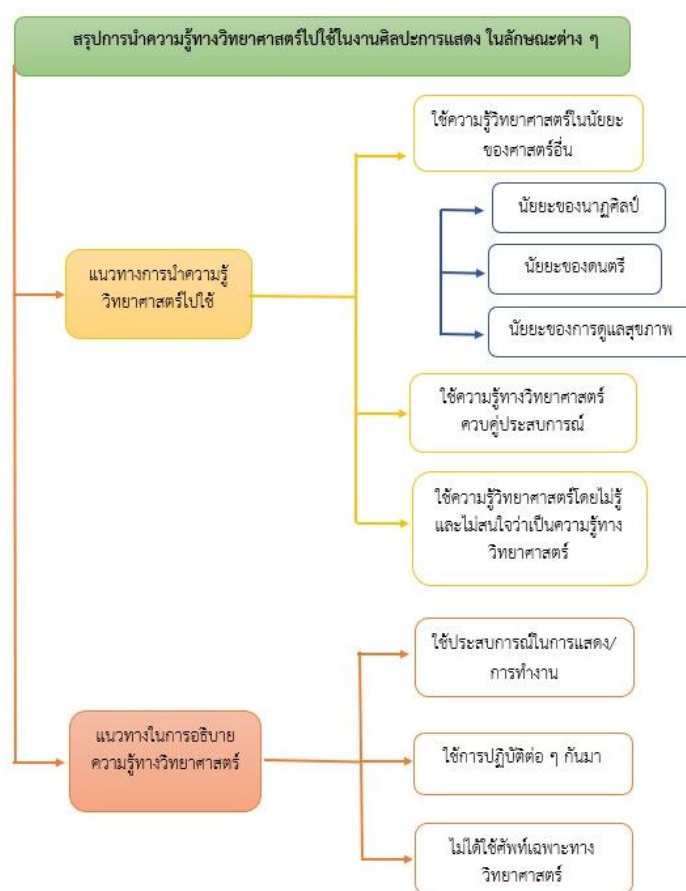
2. นักดนตรี

ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ในนัยยะของความรู้ด้านดนตรี เพื่อสร้างอารมณ์ในการชมการแสดง และยังใช้ความรู้วิทยาศาสตร์ โดยไม่รู้ว่าเป็นความรู้ทางวิทยาศาสตร์ แต่ใช้ในนัยยะที่เป็นความรู้ด้านดนตรี ควบคุมประสบการณ์ในการเล่นดนตรี นอกจากนี้ยังใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ในนัยยะของการดูแลสุขภาพ แต่ไม่ได้นำมาในการอธิบายสาเหตุหรือผล กลับใช้ประสบการณ์หรือการปฏิบัติต่อ ๆ มาแทน

3. ผู้จัดเวที

ใช้ความรู้วิทยาศาสตร์ ในนัยยะของการจัดการแสดง ในการเลือกเครื่องมือ เครื่องใช้ ให้เหมาะสมกับการแสดง โดยไม่รู้ว่าเป็นความรู้ทางวิทยาศาสตร์ แต่คำนึงถึงเนื้อเรื่อง บทบาทในการแสดง และไม่รู้หรือไม่ได้สนใจว่าเป็นความรู้ทางวิทยาศาสตร์ แต่เพื่อการชมแสดงได้อย่างสนุกสนานเท่านั้น นอกจากนี้ผู้จัดเวทีใช้ความรู้วิทยาศาสตร์ในการจัดเวทีโดยไม่ได้ใช้ศัพท์เฉพาะในการอธิบายความรู้แต่ใช้ประสบการณ์ในการทำงานอธิบายแทน

ซึ่งสามารถสรุปองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในงานศิลปะการแสดงของนักแสดง นักดนตรี และ ผู้จัดเวทีในหลายลักษณะ ได้ดังแผนภาพ

ภาพ 1 สรุปองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในงานศิลปะการแสดง ในลักษณะต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. การเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีพื้นฐาน ประสบการณ์การทำงานในสาขาที่แตกต่างกัน จะทำให้ได้ข้อมูลที่มีความหลากหลาย และครอบคลุมสอดคล้องกับงานวิจัย
2. การวิจัยที่อาศัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การตั้งประเด็นคำถามเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้วิจัยควรมี ทักษะการตั้งประเด็นการสัมภาษณ์ วิธีการสัมภาษณ์เชิงรุก เพื่อให้ได้ข้อมูลตามที่ต้องการ และการสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ให้มีความแม่นยำ และเชื่อถือได้
3. โรงเรียนส่วนใหญ่มีการจัดการเรียนรู้โดยสอนในรูปแบบเดิม ไม่ได้มีการบูรณาการศาสตร์ในสาขาวิชาต่าง ๆ จึงทำให้ผู้เรียนขาดการเชื่อมโยงความรู้เข้าด้วยกัน ทั้งนี้ครูผู้สอนสามารถนำแนวทางการใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในศิลปะการแสดงมาประยุกต์ในการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ นาฏศิลป์ และดนตรี เพื่อให้เกิดประโยชน์กับทั้งครูผู้สอนและผู้เรียน ดังนั้น วิสัยทัศน์ และนโยบายของโรงเรียนควรจะต้องตระหนักในการสร้างมูลค่าของวิทยาศาสตร์ ให้ปรากฏในกลุ่มสาระฯ อื่น ๆ ด้วย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาแนวทางการนำความรู้มาบูรณาการข้ามศาสตร์ ที่มีความหลากหลายสาขาวิชา
2. ลักษณะการสัมภาษณ์และการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นแนวทางในการจัดทำวิจัยบูรณาการศาสตร์แขนงอื่น ๆ เช่น สัมภาษณ์กับภาษา ศิลปะกับภาษา

3. ผู้ที่ทำการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีทักษะในการคิดวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

4. ควรมีการติดตามสังเกตพฤติกรรมและชีวิตการทำงานของผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการแสดงในรูปแบบอื่นที่นอกเหนือจากการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้แนวคิดและข้อมูลที่มีความหลากหลายในแง่มุมต่าง ๆ

References

- Alidiman, R. (2012). *Master of Education Thesis. Department of Science Education*. Prince of Songkhla University.
- Chek – Thana, K. (2020). *The Creation of Applied Folk Dance. Sun-dried banana dance set through creative research*. independent research Master of Education Educational Research and Evaluation Branch. Naresuan University
- Chuchaiya, S. (2020). “Creation of dancing arts activities therapy to assist in the social adaptation of First Elderly Entering Nursing Homes: Case Study: Management Development Center social welfare for the elderly Wasanawet Phra Nakhon Si Ayutthaya Province.” *Journal of the Institute of Culture and Arts Srinakharinwirot University*. 19 (1): 166-176.
- Department of Cultural Promotion. (2015). *Performing Arts: National Intangible Cultural Heritage*. Bangkok: Printing Office Veterans Welfare Organization under the royal Patronage.
- Meepom, D., Thamungrusats, N. (2014). *Textbook for basic subjects in the art learning group, class Matthayom Suksa 5*. Bangkok: Wattana Panich.
- Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2018). *Textbook for the basic science subjects for Mathayomsuksa 1, volume 1*. Bangkok: SorKorKor. Ladprao.
- Kosinanon, R. (1994). *Folk performances in Thailand*. Bangkok: Thai Wattana Panich.
- Phakdeerak, T. (2013). *Textbook for the basic dance course 1, Mathayomsuksa 1*. Bangkok: Empan.
- Phakdeerak, T. (2016). *Textbook for the basic course of dramatic art 1, Mathayomsuksa 1*. Bangkok: Empan.
- Phayao University. (2020). *Bachelor of Fine Arts Program Department of Music and Dramatic Arts (Curriculum revised in 2020) Faculty of Architecture and Fine Arts Phayao University* (Online). <https://www.up.ac.th/Upload/.pdf>, accessed on January 8, 2023.
- Piansithong, K., Inchan, N., Phakdeeranchit, S. (2017). “Muscle exercise in the elderly. by using therapeutic dance activities for the Thai Puan community Nakhon Nayok Province.” *Journal of Social Communication Innovation*. 6 (1): 126 -136.
- Pongkampanat, K. (2020). “The process of reviving folk performing arts.” *Journal of the Institute of Culture and Arts. Srinakharinwirot University*. 22(2): 9 – 18.
- Ruangkajohn, T. (2011). *Science for the quality of life*. Teaching documents for science courses for quality of life. Songkhla Rajabhat University. (reproduce)

- Somprasong, J. (2010). *Textbook for basic subjects in the art learning subject group*. Grade 4 Bangkok: V Print.
- Sripen, S. (2020). "The process of inheriting Khmer folk performances. Surin Province." *Journal Graduate Studies, Laiya Alongkorn Rajabhat University* 24 (3): 148 – 164.
- Srisukong, A. (2019). *The results of experiential learning management. on academic achievement probability for students in grade 3*. Independent study, Master of Education degree. Curriculum and Teaching Branch, Naresuan University.
- Suthiart, K., Sinlarat, P., Fakkhao, S. (2018) To promote the self-led learning feature of junior high school students." *Journal of Graduate Studies Laiya Alongkorn Rajabhat University under the royal patronage* 12 (3): 1 – 15.
- Thanomchaitawat, B. and others. (2016). "21st Century Skills: Challenges in Student Development." *Journal of the Southern College of Nursing and Public Health Network*. 3 (2): 208 – 222.
- The Royal Institute Dictionary. (2011). *The meaning of science*. (online) <https://dictionary.orst.go.th/> accessed on January

ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการสาธารณะของ
องค์การบริหารส่วนตำบลศรีบุญเรือง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น

THE SATISFACTION OF THE PEOPLE TOWARD THE PUBLIC SERVICE PROVIDED BY THE
SRIBUNRUANG SUBDISTRICT ADMINISTRATION, AMPHURE CHONNABOT, KHON KAEN

ศิริพร กองแก้ว¹, และ วิษณุ สุมิตสวรรค์

Siriphon Kongkaeo¹, and Vissanu Zumitzavan

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

College of Local Administration, Khon Kaen University

Email : siriphon_ko@kkumail.com¹

Received 22 December 2022; Revised 2 March 2024; Accepted 26 April 2024.

บทคัดย่อ

การประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2549 จากคำถามการศึกษาว่า การให้บริการสาธารณะของ อบต.ศรีบุญเรือง ได้ตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจของประชาชนหรือไม่อย่างไร จึงทำการศึกษาเชิงสำรวจโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการสาธารณะ 2) เปรียบเทียบความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการสาธารณะ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาการบริการสาธารณะ โดยทำการศึกษาเชิงปริมาณ มีหน่วยวิเคราะห์เป็นองค์กร ประชากร 3,657 คน ใช้กลุ่มตัวอย่าง 363 คน ใช้วิธีเทคนิคการสุ่มแบบเจาะจง และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS ด้วยการวิเคราะห์ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่เป็นอิสระจากกัน และ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการสาธารณะของ อบต.ศรีบุญเรือง มีค่าเฉลี่ยทุกด้านอยู่ในระดับ “มาก” 2X ผลเปรียบเทียบความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการสาธารณะด้านต่าง ๆ เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ ด้านบุคลากร ด้านคุณภาพการให้บริการ ด้านความรวดเร็ว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านขั้นตอน ตามลำดับ และ 3) แนวทางการพัฒนางานบริการสาธารณะ คือ ควรแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนและระยะเวลาการให้บริการอย่างชัดเจนในรูปแบบที่เหมาะสม ควรมีจุดร้องเรียนหรือรับการแจ้งปัญหา ควรแจ้งบริการนัดหมายล่วงหน้าได้อย่างชัดเจน หรือมีระบบแจ้งเตือนที่ดี อบต.ควรมีการชี้แจงระดับคุณภาพการบริการเอาไว้อย่างชัดเจนและพัฒนาคุณภาพให้ได้มาตรฐานหรือดีกว่ามาตรฐาน และจะต้องไม่เลือกปฏิบัติในการให้บริการ ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยคือ ควรจัดการปรับปรุงคุณภาพด้วยการให้บริการสาธารณะร่วมกับหน่วยงานภาครัฐอื่นและเอกชน ในการให้บริการบนแพลตฟอร์มการติดต่อสื่อสารออนไลน์

คำสำคัญ: ความพึงพอใจของประชาชน; การให้บริการสาธารณะ; การประเมินผลการบริการ

Abstract

The evaluation of the effectiveness of local government organizations has been ongoing since 2006, when there was a study question regarding whether the public service provided by the Sribunruang Subdistrict Administration Organization was responsive to the needs and satisfaction of the people or not. Therefore, a survey study was conducted with the following objectives: 1) To study the level of satisfaction of the public towards public services. 2) To compare the satisfaction of the public towards various aspects of public services. 3) To propose recommendations for the development of public service. The study used quantitative research methods with an analytical unit of 3,657 individuals and a sample group of 363 individuals selected using purposive sampling techniques. Data was collected through questionnaires and analyzed using the statistical software SPSS, including frequency analysis, mean, standard deviation, independent sample t-tests, and one-way ANOVA.

The results of the study answered the research question as follows: 1) The level of satisfaction of the public towards the public service of the Sribunruang Subdistrict Administration Organization is rated "high" on all aspects. 2) The comparison of public satisfaction with various aspects of public services ranked in descending order: personnel, service quality, speed, convenience, and procedures. 3) Recommendations for the development of public service include: clear communication of service processes and timelines, establishment of complaint mechanisms, clear appointment scheduling, or the implementation of effective notification systems. The Subdistrict Administration Organization should clearly indicate service quality levels and improve quality to meet or exceed standards. They should not discriminate in service provision. Research recommendations suggest that quality improvement should involve collaboration with other public and private sector agencies and utilize online communication platforms for service delivery.

Key Words: Public Satisfaction; Public Service; Service Evaluation

บทนำ

การบริหารจัดการสาธารณะในระดับท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญและเป็นเส้นทางสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนและสังคม ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้นำและเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทในการประสานงาน การวางแผน และการดำเนินงานเพื่อตอบสนองต่อความต้องการและความจำเป็นของประชาชนในพื้นที่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีบทบาทสำคัญในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนในมิติต่าง ๆ หนึ่งในความสำคัญขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการให้บริการสาธารณะ คือ ความเข้าใจต่อความต้องการและสิทธิของประชาชนในพื้นที่ โดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงปัญหาและความต้องการของประชาชนในชุมชน เนื่องจากมีที่ตั้งอยู่ใกล้ชิดภายในชุมชนและมีการติดต่อสื่อสารกับประชาชนภายในชุมชนอยู่เป็นประจำ ซึ่งทำให้สามารถปรับเปลี่ยนและปรับปรุงการให้บริการให้เหมาะสมกับความต้องการและสิทธิของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบริหาร

จัดการในระดับท้องถิ่น จึงจัดว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมากเพราะอยู่ใกล้กับประชาชนและมีความเข้าใจในปัญหาและความต้องการของชุมชนได้อย่างลึกซึ้ง (Tainchaiyapark, 2018) การบริหารจัดการที่มุ่งเน้นการให้บริการสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพและเท่าเทียม การมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งโดยตรงและอ้อม จึงนับได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของประชาธิปไตยที่สร้างความตระหนักให้เกิดความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการระดับท้องถิ่น นอกจากนี้ พระราชบัญญัติที่ตราขึ้นไว้ในปี พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะอย่างทั่วถึง มีประสิทธิภาพและเท่าเทียม จึงมีผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีการปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน (Saiyaros and Kiatcharoen, 2017) โดยการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลผ่านสื่อสังคมออนไลน์ อันเป็นหนึ่งในวิธีการที่ช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมากขึ้น และเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารรวมถึงมีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

นอกจากนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีบทบาทในการสร้างความมั่นคงและความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในพื้นที่ ด้วยการมีการวางแผนและดำเนินงานที่โปร่งใส รับฟังความคิดเห็นจากประชาชน และมีการประชาสัมพันธ์ที่แข็งแกร่ง เช่น การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการเชื่อมโยงกับประชาชน ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนมีความมั่นใจและรู้สึกพึงพอใจกับแนวทางการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Michie & Zumitzavan, 2012; Zumitzavan, & Mumi, 2014; Zumitzavan & Michie, 2015) โดยการให้บริการสาธารณะที่มีคุณภาพและเป็นเท่าเทียมกันทั่วพื้นที่เป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ในการตรวจสอบและปรับปรุงการให้บริการเพื่อให้มีคุณภาพที่ดีที่สุดและเท่าเทียมกันทั่วทั้งพื้นที่ ผ่านการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและแม่นยำ นำมาใช้ในการปรับปรุงการให้บริการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสร้างความเชื่อมั่นและความสามารถในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนด้วยการสร้างพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการเสนอแนะ การสนับสนุนกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อสร้างสัมพันธภาพและความร่วมมือระหว่างประชาชนในชุมชน ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและความสามารถในการแก้ไขปัญหาของชุมชนให้ดียิ่งขึ้น

ผลจากการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญและความสำคัญที่สูงอย่างมากในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน โดยการเข้าใจและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน การสร้างความมั่นคงและความเชื่อมั่น การให้บริการสาธารณะที่มีคุณภาพและเท่าเทียม และการสร้างความเชื่อมั่นและความสามารถในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ทำให้องค์กรเหล่านี้เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาชุมชนและสังคมอย่างยั่งยืน แต่ทว่าในช่วง 8 ปีที่ผ่านมา องค์การปกครองส่วนตำบลศรีบุญเรืองยังไม่เคยดำเนินการสำรวจความพึงพอใจของประชาชนอย่างเป็นทางการ สาเหตุหนึ่งเกิดจากความเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งมาจากการปฏิบัติตามประกาศของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 85/2557 ที่ได้กำหนดให้ผู้บริหารไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง ทำให้องค์การปกครองส่วนตำบลเป็นผู้บริหารแบบช่วยเหลือที่ไม่ได้รับมอบอำนาจโดยตรงจากประชาชน นอกจากนี้ การประเมินความพึงพอใจก็มีความสำคัญในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่น ตามที่เสนอโดย Termpon (2018) ที่ว่าหน้าที่ของพลเมืองที่ไม่ควรจะสิ้นสุดอยู่เพียงในการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งแล้วเท่านั้นแต่ประชาชนก็ยังคงจะมีบทบาทในการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้บริหารท้องถิ่นอีกด้วย

ปัญหาการวิจัย

จากความสำคัญและความเป็นมาดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้เกิดมีคำถามวิจัยว่า การให้บริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลศรีบุญเรือง ได้ตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจของประชาชนหรือไม่ อย่างไรบ้าง ซึ่งเป็นเรื่องที่ควรได้รับการศึกษาและวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลศรีบุญเรือง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการสาธารณะด้านต่าง ๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบลศรีบุญเรือง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนางานบริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลศรีบุญเรือง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการบริการสาธารณะ เป็นหัวใจสำคัญของการบริหารรัฐกิจ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและสร้างประโยชน์สุขให้แก่สังคมโดยรวม (Arunawatroek, et al., 2020) การบริการสาธารณะครอบคลุมกิจกรรมต่าง ๆ ที่รัฐจัดทำขึ้นเพื่อประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการให้บริการด้านการศึกษา สาธารณสุข สวัสดิการสังคม รักษาความสงบเรียบร้อย และโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ แนวคิดการบริการสาธารณะมีรากฐานมาจากทฤษฎีประชาธิปไตย (Democratic Theory) ที่เชื่อว่ารัฐควรดำเนินการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเป็นสำคัญ (Denhardt & Denhardt, 2015) นอกจากนี้แนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) ก็ให้ความสำคัญกับการมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของการบริการสาธารณะ โดยเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Hughes, 2003)

หลักการสำคัญของการบริการสาธารณะ ประกอบด้วย (Denhardt & Denhardt, 2015) 1. การสร้างคุณค่าแก่สาธารณะ โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก 2. การเคารพและตอบสนองความหลากหลายทางความคิดของประชาชน 3. การปฏิบัติงานด้วยความเป็นธรรม โปร่งใส และมีจริยธรรม 4. การปรึกษาหารือและมีส่วนร่วมกับประชาชน คุณลักษณะที่สำคัญของการบริการสาธารณะที่ดี ได้แก่ (Denhardt & Denhardt, 2015) 1. การตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน 2. ความเสมอภาคและเป็นธรรมในการให้บริการ 3. ความรวดเร็วและประสิทธิภาพในการดำเนินงาน 4. ความโปร่งใสและตรวจสอบได้ 5. นวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์

แนวคิดการบริการสาธารณะมุ่งเน้นการตอบสนองความต้องการของประชาชนด้วยการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ เสมอภาค โปร่งใส และตรวจสอบได้ เพื่อสร้างคุณค่าและประโยชน์แก่ส่วนรวม การพัฒนาคุณภาพการบริการสาธารณะให้ตรงตามความต้องการของประชาชนก็เป็นประเด็นสำคัญ (Zumitzavan & Udchachone, 2014; Zumitzavan, & Kantavong, 2018) โดยอาจใช้เครื่องมือต่าง ๆ เช่น การสำรวจความพึงพอใจ การประเมินผลการปฏิบัติงาน การพัฒนาระบบการจัดการคุณภาพ เป็นต้น (Swiss, 1992)

แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจในการบริการสาธารณะ เป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารจัดการภาครัฐ เนื่องจากการให้บริการประชาชนเป็นหน้าที่หลักของหน่วยงานภาครัฐ ดังนั้น การสร้างความพึงพอใจในการบริการจึงเป็นเป้าหมายสำคัญที่หน่วยงานต้องให้ความสนใจ ความพึงพอใจในการบริการ

สาธารณะ หมายถึง ระดับความรู้สึกหรือทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริการที่ได้รับจากหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งอาจแสดงออกในรูปแบบของความชื่นชม ยอมรับ หรือปฏิเสธการบริการนั้น ๆ (Prommanee, Pitayavatanachai and Tappha, 2020) ความพึงพอใจดังกล่าวมีความสำคัญ เนื่องจากเป็นตัวชี้วัดประสิทธิภาพและคุณภาพของการบริการสาธารณะ (Krutchon, et al., 2021) หากประชาชนมีความพึงพอใจสูง แสดงว่าการบริการนั้นมีคุณภาพและตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างเหมาะสม

องค์ประกอบที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการบริการสาธารณะ ประกอบด้วย (Zumitzavan, 2020)

1. คุณภาพการบริการ ได้แก่ ความรวดเร็ว ถูกต้อง เสมอภาค เป็นธรรม สะดวก และทันสมัย 2. พนักงานผู้ให้บริการ ได้แก่ ความรู้ความสามารถ ทักษะการสื่อสาร มารยาทและจริยธรรม 3. สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ สถานที่ให้บริการ เครื่องมือและอุปกรณ์ รวมถึงระบบสารสนเทศ 4. กระบวนการขั้นตอนให้บริการ มีความชัดเจน คล่องตัว ไม่ซับซ้อน และโปร่งใสตรวจสอบได้ นอกจากนี้ ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ (Pongkeatchai, 2017) เช่น อายุ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ก็มีผลต่อความพึงพอใจในการบริการด้วยเช่นกัน (Sinpattanapong, 2017) Griffeth, Hom, and Gaertner (2000), Zumitzavan (2014) ; Zumitzavan (2022) ได้ให้ความเห็นว่าการสร้างความพึงพอใจในการบริการสาธารณะเป็นเรื่องท้าทายเนื่องจากประชาชนมีความหลากหลายทางด้านความต้องการและความคาดหวัง อย่างไรก็ตาม หากหน่วยงานภาครัฐสามารถพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการบริการให้มีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง ย่อมนำไปสู่การสร้างความพึงพอใจให้แก่ประชาชนได้มากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้หน่วยงานได้รับความเชื่อมั่นและความศรัทธาจากสาธารณชน อันจะนำไปสู่การบริหารราชการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในที่สุด

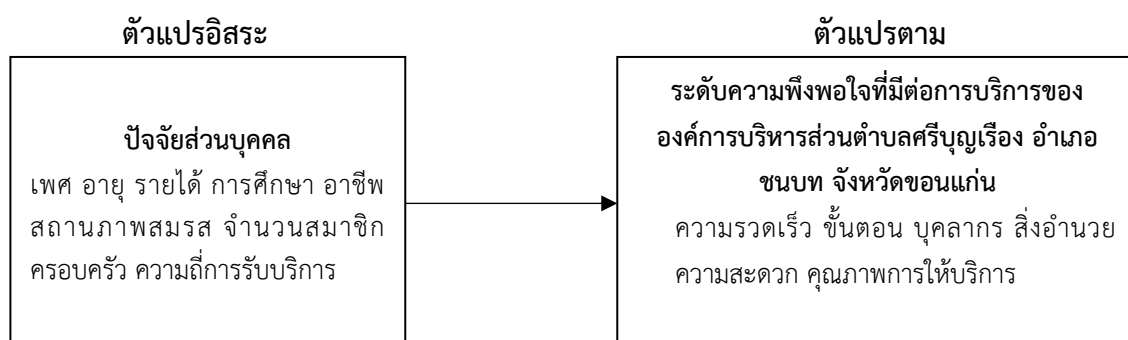
แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะ ช่วยให้สามารถปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการบริการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีหลักการที่สำคัญ ดังนี้ 1. แนวคิดการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) แนวคิดนี้เน้นการบริหารงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ ประสิทธิภาพ และความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากร โดยนำเทคนิคการบริหารงานเอกชนเข้ามาประยุกต์ใช้ในภาครัฐ รวมถึงการประเมินผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ (Hughes, 2003) 2. แนวคิดการบริหารงานภาครัฐแนวร่วมสมัย (New Public Governance) เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการบริหารจัดการสาธารณะ โดยการประเมินประสิทธิภาพการบริการ (Zumitzavan, 2011; Zumitzavan, 2022) ควรคำนึงถึงความพึงพอใจของประชาชนและการมีส่วนร่วมในกระบวนการประเมิน (Denhardt & Denhardt, 2015) 3. แนวคิดการบริหารคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management) มุ่งเน้นการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างคุณภาพและความพึงพอใจ โดยการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน (Zumitzavan, 2021) การวัดและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และการปรับปรุงกระบวนการอย่างเป็นระบบ (Swiss, 1992)

หลักการสำคัญในการประเมินประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะ ได้แก่ 1. การกำหนดตัวชี้วัดและเป้าหมายที่ชัดเจน เช่น ระยะเวลาบริการ ความถูกต้อง ความเสมอภาค 2. การใช้เครื่องมือที่หลากหลาย เช่น การสำรวจความพึงพอใจ การสังเกตการณ์ 3. การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4. การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยใช้เทคนิคทางสถิติและการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ 5. การนำผลการประเมินมาปรับปรุงกระบวนการและคุณภาพอย่างต่อเนื่อง การประเมินประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะเป็นเครื่องมือตรวจสอบและพัฒนาคุณภาพการบริการให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้หน่วยงานภาครัฐสามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างคุ้มค่าและโปร่งใส (Fountain, 2001)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง Bostanci and Erdem (2020) ได้ศึกษาความพึงพอใจต่อการให้บริการของเทศบาลในประเทศตุรกี พบว่า งานที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด คือ งานถนนและโครงสร้างพื้นฐาน การ

ประชาสัมพันธ์ และการวางผังเมือง งานที่ได้รับความพึงพอใจน้อยที่สุด คือ งานอนุรักษ์อาคารประวัติศาสตร์ คุณภาพน้ำดื่ม และงานด้านสัตวบาล การศึกษาระดับคุณภาพงานบริการของเทศบาลตำบลไทรงาม อำเภอไทรงาม จังหวัดกำแพงเพชร (Chomon, 2021) พบว่า ระดับความพึงพอใจต่อการบริการสาธารณะ โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ในขณะที่การศึกษาความพึงพอใจในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแขง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด (Sonwa, et al., 2021) พบว่า คุณภาพการให้บริการมีระดับความพึงพอใจตามลำดับ คือ พัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ในการศึกษาเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลบางระกำเมืองใหม่ (Varasunant and Bodeerat, 2021) พบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน ส่วนตัวแปรอื่น ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมแตกต่างกัน และผลการศึกษาการให้บริการสาธารณะในสถานีตำรวจนครบาลของ Arundee et al., (2022) ได้พบว่า ควรมีการปรับปรุงการบริการ ในด้านความรวดเร็วและเพิ่มช่องทางการติดต่อ โดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ เช่น การสื่อสารผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์

จากผลการทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้อง สามารถนำมาพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดของการศึกษา ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดของการศึกษา

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษา ใช้การเชิงสำรวจเชิงปริมาณ หน่วยวิเคราะห์ คือ องค์กร ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จากประชาชน 3,657 คน หากกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรของยามาเน (Yamane, 1973) เป็นผู้มารับบริการ 363 คน เก็บข้อมูลด้วยการสุ่มแบบเจาะจง ด้วยแบบสอบถามมาตรวัดของลิเคิร์ท (Likert) 6 ระดับ ตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นโดยการนำไปทำการทดสอบ (Try-out) กับกลุ่มทดสอบ 30 คน มีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha) เท่ากับ 0.7850 ใช้โปรแกรม SPSS

วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ t-test และ One-Way ANOVA (F-test)

ผลการศึกษา

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย 183 คน (ร้อยละ 50.41) อยู่ในวัยกลางคน โดยมีอายุระหว่าง 25-50 ปี 168 คน (ร้อยละ 46.82) อายุเฉลี่ย คือ 31.60 ปี มีรายได้ปานกลาง ระหว่าง 10,000-30,000 บาทต่อเดือน 250 คน (ร้อยละ 68.87) รายได้เฉลี่ย คือ 8,555 บาท ส่วนใหญ่จบปริญญา

ตรี 178 คน (ร้อยละ 49.04) อาชีพค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว 115 คน (ร้อยละ 31.68) ส่วนใหญ่มีสถานภาพ โสด 210 คน (ร้อยละ 57.85) ส่วนใหญ่ครัวเรือนมีขนาดกลาง 3-5 คน 200 คน (ร้อยละ 55.10)

2. การตอบแบบสอบถามประสบการณ์ในการรับบริการ

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีประสบการณ์ในการรับบริการสาธารณะของ อบต.ศรีบุญเรือง มากที่สุดคือ 1 ครั้งต่อเดือน 168 คน (ร้อยละ 46.40) รองลงมาคือ 2 ครั้งต่อเดือน 115 คน (ร้อยละ 31.68) ดังตาราง

ตารางที่ 1 จำนวนครั้งในการรับบริการต่อเดือน

ผู้ตอบ แบบสอบถาม	ความถี่ในการรับบริการ (ครั้งต่อเดือน)									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
จำนวนผู้ตอบ	168	115	45	12	14	5	-	-	2	2
ร้อยละ	46.28	31.68	12.40	3.31	3.86	1.38	0.00	0.00	0.55	0.55

3. ระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อคุณภาพการให้บริการ

ตารางที่ 2 ระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อคุณภาพการให้บริการด้านความรวดเร็ว

ด้านความรวดเร็ว	จำนวนความคิดเห็นแต่ละระดับ						ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)
	ไม่เห็นด้วย ที่สุด	ไม่เห็นด้วย	ค่อนข้างไม่เห็น ด้วย	ค่อนข้างเห็น ด้วย	เห็นด้วย	เห็นด้วย มาก ที่สุด		
1. ให้บริการตามระยะเวลาที่กำหนด รวดเร็วทันทั่วทั้งที่	4	10	37	83	156	73	4.68	0.833
2. กำหนดเวลาที่เหมาะสมกับประเภทของบริการ	1	12	44	101	142	63	4.58	0.761
3. มีการให้บริการในการนัดหมายล่วงหน้า	7	19	47	89	133	68	4.49	0.705
4. แจ้งบริการนัดหมายล่วงหน้า หรือ มีระบบแจ้งเตือน	10	22	36	109	118	68	4.43	0.673
5. จุดให้บริการเบ็ดเสร็จ (One Stop Service)	5	14	41	114	131	58	4.49	0.724
รวม	27	77	205	496	680	330	4.50	0.728

ระดับความพึงพอใจด้านความรวดเร็ว พบว่า ประเด็นความพึงพอใจสูงสุดในด้านนี้ คือ “ให้บริการตามระยะเวลาที่กำหนด รวดเร็วทันทั่วทั้งที่” มีค่าเฉลี่ย 4.68 จัดอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ “กำหนดเวลาที่เหมาะสมกับประเภทของบริการ” มีค่าเฉลี่ย 4.58 จัดอยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่มีระดับความพึงพอใจต่ำที่สุดในด้านนี้ คือ “แจ้งบริการนัดหมายล่วงหน้า หรือมีระบบแจ้งเตือน” มีค่าเฉลี่ย 4.49 จัดอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 3 ระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อคุณภาพการให้บริการด้านขั้นตอน

ด้านขั้นตอน	จำนวนความคิดเห็นแต่ละระดับ						ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
	ไม่เห็นด้วยที่สุด	ไม่เห็นด้วย	ค่อนข้างไม่เห็นด้วย	ค่อนข้างเห็นด้วย	เห็นด้วย	เห็นด้วยมากที่สุด		
1. แจ้งข้อมูลขั้นตอนและระยะเวลาการให้บริการ	5	14	38	104	139	63	4.54	0.752
2. จัดลำดับขั้นตอนการให้บริการตามที่ประกาศไว้	6	8	43	96	141	69	4.59	0.763
3. ให้บริการตามลำดับก่อนหลัง	4	9	32	84	148	86	4.75	0.832
4. มีขั้นตอนการให้บริการไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน	5	18	26	96	154	64	4.60	0.822
5. ให้บริการได้อย่างเป็นระบบ	3	13	44	88	157	58	4.57	0.813
รวม	23	62	183	468	739	340	4.60	0.785

ระดับความพึงพอใจด้านขั้นตอน พบว่า ประเด็นความพึงพอใจสูงสุดในด้านนี้ คือ “ให้บริการตามลำดับก่อนหลัง” มีค่าเฉลี่ย 4.75 จัดอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ “มีขั้นตอนการให้บริการไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน” มีค่าเฉลี่ย 4.60 จัดอยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่มีระดับความพึงพอใจต่ำที่สุดในด้านนี้ คือ “แจ้งข้อมูลขั้นตอนและระยะเวลาการให้บริการอย่างชัดเจน” มีค่าเฉลี่ย 4.54 จัดอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4 ระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อคุณภาพการให้บริการด้านบุคลากร

ด้านบุคลากร	จำนวนความคิดเห็นแต่ละระดับ						ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
	ไม่เห็นด้วยที่สุด	ไม่เห็นด้วย	ค่อนข้างไม่เห็นด้วย	ค่อนข้างเห็นด้วย	เห็นด้วย	เห็นด้วยมากที่สุด		
1. แต่งกายสุภาพ พุดจาสุภาพ	4	12	31	78	146	92	4.76	0.837
2. ให้บริการอย่างเต็มใจและพร้อมให้บริการ	5	13	30	97	139	79	4.66	0.783
3. มีความรู้และสามารถให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์	5	11	34	99	135	79	4.65	0.767
4. มีความซื่อสัตย์สุจริตในการทำงาน	6	14	43	81	139	80	4.62	0.761
5. ไม่เลือกปฏิบัติในการให้บริการ	5	12	46	94	140	66	4.55	0.745
รวม	25	62	184	449	699	396	4.60	0.769

ระดับความพึงพอใจด้านบุคลากร พบว่า ประเด็นความพึงพอใจสูงสุดในด้านนี้ คือ “แต่งกายสุภาพ พุดจาสุภาพ” มีค่าเฉลี่ย 4.76 จัดอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ “ให้บริการอย่างเต็มใจและพร้อมให้บริการ” มี

ค่าเฉลี่ย 4.66 จัดอยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่มีระดับความพึงพอใจต่ำที่สุดในด้านนี้ คือ “ไม่เลือกปฏิบัติในการให้บริการ” มีค่าเฉลี่ย 4.55 จัดอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 5 ระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อคุณภาพการให้บริการด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	จำนวนความคิดเห็นแต่ละระดับ						ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)
	ไม่เห็นด้วย ที่สุด	ไม่เห็นด้วย	ค่อนข้างไม่เห็นด้วย	ค่อนข้างเห็นด้วย	เห็นด้วย	เห็นด้วย มากที่สุด		
1. มีป้าย สัญลักษณ์ ประชาสัมพันธ์ชัดเจน	2	9	37	101	140	74	4.66	0.779
2. จุดบริการ ช่องทางการให้บริการ มีความเหมาะสมเข้าถึงได้สะดวก และมีระบบเทคโนโลยีที่เหมาะสม	4	9	40	106	141	63	4.58	0.767
3. ความสะอาด ปลอดภัยของ สถานที่ให้บริการ ความเพียงพอของสิ่งอำนวยความสะดวก	3	8	37	92	153	70	4.68	0.822
4. มีช่องทางการติดต่อโดยตรง และบริการออนไลน์ที่ความสะดวกเพียงพอ ให้ข้อมูลครบถ้วน ทันเวลา	9	15	38	101	135	65	4.51	0.731
5. มีจุดร้องเรียนหรือรับการแจ้งปัญหา	2	10	57	99	142	53	4.49	0.741
รวม	20	51	209	499	711	325	4.55	0.759

ระดับความพึงพอใจด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า ประเด็นความพึงพอใจสูงสุดในด้านนี้ คือ “ความสะอาด ปลอดภัยของสถานที่ให้บริการ ความเพียงพอของสิ่งอำนวยความสะดวก” มีค่าเฉลี่ย 4.68 จัดอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ “มีป้าย สัญลักษณ์ ประชาสัมพันธ์ชัดเจน” มีค่าเฉลี่ย 4.66 จัดอยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่มีความพึงพอใจระดับต่ำที่สุดในด้านนี้ คือ “มีจุดร้องเรียนหรือรับการแจ้งปัญหา” มีค่าเฉลี่ย 4.49 จัดอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 6 ระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อคุณภาพการให้บริการด้านคุณภาพการให้บริการ

ด้านคุณภาพการให้บริการ	จำนวนความคิดเห็นแต่ละระดับ						ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)
	ไม่เห็นด้วย ที่สุด	ไม่เห็นด้วย	ค่อนข้าง ไม่เห็นด้วย	ค่อนข้าง เห็นด้วย	เห็นด้วย	เห็น ด้วย มาก ที่สุด		
1. มีการชี้แจงระดับคุณภาพการบริการไว้อย่างชัดเจน	2	11	50	92	146	62	4.57	0.765
2. การบริการสาธารณะมีคุณภาพได้มาตรฐาน	5	9	43	91	152	63	4.59	0.799
3. การบริการที่ได้รับมีคุณภาพได้หรือดีกว่ามาตรฐาน	1	13	41	97	157	54	4.58	0.820
4. ผลที่ได้จากการรับบริการตรงตามความต้องการ	5	8	31	105	149	65	4.64	0.813
5. ความพึงพอใจต่อการให้บริการในภาพรวม	4	7	31	95	161	65	4.68	0.860
รวม	17	48	196	480	765	309	4.57	0.803

พบว่า ประเด็นความพึงพอใจสูงสุดในด้านนี้ คือ “ความพึงพอใจต่อการให้บริการในภาพรวมของท่าน” มีค่าเฉลี่ย 4.68 จัดอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ “ผลที่ได้จากการรับบริการตรงตามความต้องการ” มีค่าเฉลี่ย 4.64 จัดอยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่มีระดับความพึงพอใจต่ำที่สุดในด้านนี้ คือ “การบริการที่ท่านได้รับมีคุณภาพได้มาตรฐานหรือดีกว่ามาตรฐาน” มีค่าเฉลี่ย 4.58 จัดอยู่ในระดับมาก

4. เปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการสาธารณะแต่ละด้าน

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการสาธารณะแต่ละด้าน

ความพึงพอใจของประชาชน ต่อการให้บริการสาธารณะ	จำนวนความคิดเห็นแต่ละระดับ						ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)
	ไม่เห็นด้วย มากที่สุด	ไม่เห็นด้วย	ค่อนข้าง ไม่เห็นด้วย	ค่อนข้าง เห็นด้วย	เห็นด้วย	เห็น ด้วย มาก ที่สุด		
ด้านบุคลากร	25	62	184	449	699	396	4.60	0.769
ด้านขั้นตอน	23	62	183	468	739	340	4.60	0.785
ด้านคุณภาพการให้บริการ	17	48	196	480	765	309	4.57	0.803
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	20	51	209	499	711	325	4.55	0.759

ด้านความรวดเร็ว	27	77	205	496	680	330	4.50	0.728

ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 363 คน ได้ให้ข้อมูลที่สามารถวิเคราะห์ผลได้ว่า ระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการสาธารณะ สามารถจัดลำดับตามค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ ด้านบุคลากร ด้านขั้นตอน ด้านคุณภาพการให้บริการ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และท้ายสุดคือ ด้านความรวดเร็ว

ทั้งนี้ ในด้านบุคลากร มีปัจจัยอันดับแรก คือ “แต่งกายสุภาพ พุดจาสุภาพ” ด้านขั้นตอน มีปัจจัยแรกคือ “ให้บริการตามลำดับก่อนหลัง” ในขณะที่ด้านคุณภาพการให้บริการ มีปัจจัยอันดับแรก คือ “ความพึงพอใจต่อการให้บริการในภาพรวม” ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ปัจจัยที่สร้างความพึงพอใจแรก คือ “ความสะดวก ปลอดภัย ความเพียงพอของสิ่งอำนวยความสะดวก” สุดท้ายคือ ด้านความรวดเร็ว มีปัจจัยที่สร้างความพึงพอใจอันดับแรก คือ “ให้บริการเป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด รวดเร็วทันทั่วทั้ง”

ในการทดสอบสมมติฐานการศึกษาว่าลักษณะของประชากรที่แตกต่างกันจะมีผลต่อความพึงพอใจในการให้บริการสาธารณะของ อบต.ศรีบุญเรือง หรือไม่นั้น มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง

ตารางที่ 8 การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน	จำนวนกลุ่มตัวแปรอิสระ	Sig. (p-value)	ผลทดสอบ
H ₁ เพศไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจในการบริการ	2	0.850	ยอมรับสมมติฐานหลัก
H ₂ อายุไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจในการบริการ	3	0.735	ยอมรับสมมติฐานหลัก
H ₃ รายได้ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจในการบริการ	3	0.202	ยอมรับสมมติฐานหลัก
H ₄ การศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจในการบริการ	4	0.210	ยอมรับสมมติฐานหลัก
H ₅ อาชีพไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจในการบริการ	5	0.139	ยอมรับสมมติฐานหลัก
H ₆ สถานภาพไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจในการบริการ	4	0.610	ยอมรับสมมติฐานหลัก
H ₇ ขนาดครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจในการบริการ	3	0.687	ยอมรับสมมติฐานหลัก
H ₈ จำนวนครั้งไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจในการบริการ	3	0.819	ยอมรับสมมติฐานหลัก

ผลการทดสอบสมมติฐานด้วยการทดสอบ t-test ในสมมติฐาน H₁ และการทดสอบ One-Way ANOVA (F-test) ในสมมติฐาน H₂ – H₈ พบว่า ความแตกต่างของตัวแปรอิสระทุกตัว คือ เพศ อายุ รายได้ การศึกษา อาชีพ สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกครอบครัว และจำนวนครั้งในการรับบริการ ไม่มีความสัมพันธ์ต่อระดับความพึงพอใจในการให้บริการสาธารณะของ อบต.ศรีบุญเรือง

5. แนวทางการพัฒนางานบริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลศรีบุญเรือง

ผลการศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อคุณภาพการให้บริการ เมื่อเรียงลำดับตามปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในด้านต่าง ๆ ที่มีผลความพึงพอใจน้อยที่สุดไปหาปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยสูงกว่า ได้แก่ ด้าน

ขั้นตอน คือ “แจ้งข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนและระยะเวลาการให้บริการอย่างชัดเจนในรูปแบบที่เหมาะสม” ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก คือ “มีจุดร้องเรียนหรือรับการแจ้งปัญหา” ด้านความรวดเร็ว คือ “แจ้งบริการนัดหมายล่วงหน้าได้อย่างชัดเจน หรือมีระบบแจ้งเตือนที่ดี” ด้านคุณภาพการให้บริการ คือ “อบต.มีการชี้แจงระดับคุณภาพการบริการเอาไว้อย่างชัดเจน” และ “การบริการที่ท่านได้รับมีคุณภาพได้มาตรฐานหรือดีกว่ามาตรฐาน” ด้านบุคลากร คือ “ไม่เลือกปฏิบัติในการให้บริการ”

สรุปผลการศึกษา

จากผลการศึกษา สามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์แต่ละข้อ ได้ดังนี้ **ระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการสาธารณะ** มีค่าเฉลี่ยทุกด้านอยู่ในระดับ “มาก” ผลสรุปรายละเอียดปัจจัยที่สร้างความพึงพอใจสูงสุด ได้แก่ ในด้านบุคลากร คือ “การแต่งกาย และความสุภาพ” ด้านคุณภาพการให้บริการ คือ “ความพึงพอใจในภาพรวม” ด้านความรวดเร็ว คือ “ให้บริการรวดเร็วในเวลาที่กำหนด” ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก คือ “ความสะอาด ปลอดภัย ความพร้อม” ด้านขั้นตอน คือ “ให้บริการตามลำดับก่อนหลัง” **ผลเปรียบเทียบความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการสาธารณะด้านต่าง ๆ** มีระดับความพึงพอใจต่อการให้บริการสาธารณะจัดลำดับตามค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ ด้านบุคลากร คุณภาพการให้บริการ ความรวดเร็ว สิ่งอำนวยความสะดวก และขั้นตอน ในขณะที่ผลการทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์สถิติ t-test และ One-Way ANOVA (F-test) พบว่า ความแตกต่างของตัวแปรอิสระในการศึกษา คือ เพศ อายุ รายได้ การศึกษา อาชีพ สถานภาพสมรส สมาชิกครอบครัวและความถี่ในการรับบริการนั้น ไม่มีความสัมพันธ์ต่อระดับความพึงพอใจในการให้บริการสาธารณะ **แนวทางการพัฒนางานบริการสาธารณะ** ผลการศึกษาทำให้ทราบแนวทางการพัฒนาให้เกิดความพึงพอใจ ด้านขั้นตอน คือ ควรแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนและระยะเวลาการให้บริการอย่างชัดเจนในรูปแบบที่เหมาะสม ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ควรมีจุดร้องเรียนหรือรับการแจ้งปัญหา ด้านความรวดเร็ว ควรแจ้งบริการนัดหมายล่วงหน้าได้อย่างชัดเจน หรือมีระบบแจ้งเตือนที่ดี ด้านคุณภาพการให้บริการนั้น ควรมีการชี้แจงระดับคุณภาพไว้อย่างชัดเจนและพัฒนาคุณภาพให้ได้มาตรฐานหรือดีกว่า ด้านบุคลากร จะต้องไม่เลือกปฏิบัติในการให้บริการ

อภิปรายผลการศึกษา

ระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการสาธารณะ มีค่าเฉลี่ยทุกด้านอยู่ในระดับ “มาก” โดยมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของพรรณเพ็ญแข (Chomon, 2021) **ผลเปรียบเทียบความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการสาธารณะด้านต่าง ๆ** สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Zumitzawan (2020; 2022) ตัวแปรอิสระคือ เพศ อายุ รายได้ การศึกษา อาชีพ สถานภาพสมรส สมาชิกครอบครัวและความถี่ในการรับบริการนั้น ไม่มีความสัมพันธ์ต่อระดับความพึงพอใจในการให้บริการสาธารณะ ซึ่งไม่สอดคล้องกับการวิจัยของอุดมพร (Pongkeatchai, 2017) ที่กล่าวว่าผลของลักษณะทางประชากรศาสตร์จะส่งผลต่อระดับความพึงพอใจแตกต่างกัน เพราะตัวแปรตามในการศึกษานี้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน **แนวทางการพัฒนางานบริการสาธารณะ** ผลการศึกษาทำให้ทราบแนวทางการพัฒนาให้เกิดความพึงพอใจในแต่ละด้าน เช่น การแจ้งขั้นตอนและระยะเวลาการให้บริการอย่างชัดเจน หรือมีระบบแจ้งเตือนที่ดี ซึ่งสอดคล้องและตรงกับผลการศึกษาของ Arundee et al., (2022) และแนวคิดเกี่ยวกับการบริการสาธารณะของศิริทิพย์ อรุณสวัสดิ์ ฤกษ์ และคณะ (2564) และทวนธง ครุฑจ้อน และคณะ (Krutchon, et al., 2021) ที่เน้นให้บริการ

สาธารณะจะต้องเป็นบริการที่คนส่วนใหญ่เข้าถึงได้สะดวก มีความเสมอภาคและเท่าเทียม และต้องเกิดประโยชน์ต่อสาธารณะอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ควรปรับปรุงคุณภาพการให้บริการ เช่น ควรทำผังแสดงขั้นตอนและเอกสารให้ชัดเจน ควรมีช่องทางการติดต่อด้วยระบบออนไลน์ ควรมีการจัดทำระบบจองคิวรับบริการล่วงหน้า มอบหมายบุคลากรที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะมาปฏิบัติงาน ไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติ โดยจัดการอบรมหลักความเสมอภาคให้กับผู้ปฏิบัติงาน ควรนำสื่อสังคมออนไลน์ในการให้บริการประชาชนเพื่อสร้างความพึงพอใจ เช่น การใช้ Traffy Fondue ในการให้บริการ หรือการรับชำระค่าบริการด้วยการสแกนคิวอาร์โค้ด และออกหลักฐานการรับชำระเงินแบบดิจิทัล นอกจากนี้ยังควรมีการจัดทำธุรกรรมออนไลน์อื่น ๆ อีกด้วย

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ ควรมีการศึกษาความต้องการในด้านอื่นเพิ่มเติม การให้บริการสาธารณะด้วยระบบออนไลน์อื่นที่ได้รับความนิยมและยอมรับของประชาชน เตรียมการศึกษาแนวทางการบริการสาธารณะในการกิจถ่ายโอนต่าง ๆ ที่อาจมีในอนาคต และควรศึกษาบริการสาธารณะที่สามารถร่วมกับเอกชน ควรมีการศึกษาผู้ให้บริการเพื่อประเมินประสิทธิภาพด้วยวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) รวมถึงควรทำการศึกษาแบบ Longitudinal Study ใช้เครื่องมือและพื้นที่เดียวกันซ้ำในทุก ๆ 5 หรือ 10 ปี จากนั้นจึงนำผลการศึกษามาทำการเปรียบเทียบกัน ข้อเสนอแนะสุดท้ายคือ ควรเพิ่มตัวแปรในการศึกษา เช่น การให้บริการบนแพลตฟอร์มออนไลน์ วัฒนธรรมองค์กร และการติดต่อสื่อสารในองค์กร

References

- Arundee, S., et al., (2022). New Public Services A Case Study : One Stop Service at The Metropolitan Police Station. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 7(1). 31-42.
- Arunsawatroek, S., et al. (2020). The Efficiency of Public Services of Bang Krang Subdistrict Administration Organization, Mueang Nonthaburi District, Nonthaburi Province. *The Journal of Development Administration Research*, 11(4), 732-745.
- Bostanci, B., & Erdem, N. (2020). Investigating the satisfaction of citizens in municipality services using fuzzy modelling. *Socio-Economic Planning Sciences*, 69, 100754.
- Chomon, P. (2021). Public Service Quality of Sai Ngam Municipality Sai Ngam District, Kamphaeng Phet Province. *The Journal of Development Administration Research*, 11(3), 566-580.
- Denhardt, R. B., & Denhardt, J. V. (2015). *The new public service: Serving, not steering*. Routledge.
- Fountain, J. E. (2001). Paradoxes of public sector customer service. *Governance*, 14(1), 55-73.
- Griffeth, R. W., Hom, P. W., & Gaertner, S. (2000). A Meta-Analysis of Antecedents and Correlates of Employee Turnover: Update, Moderator Tests, and Research Implications for the Next Millennium. *Journal of Management*, 26, 463-488.
- Hughes, O. E. (2003). *Public management and administration: An introduction*. Palgrave Macmillan.

- Krutchon, T. et al. (2021). A Survey of Recipients' Satisfaction Towards the Public Service of the Phuket Provincial Administrative Organization for the Budget Year 2020. *Journal of Management Science, Ubon Ratchathani University*, 10(2), 94-117.
- Michie, J., & Zumitzavan, V. (2012). The impact of 'learning' and 'leadership' management styles on organizational outcomes: a study of tyre firms in Thailand. *Asia Pacific Business Review*, 18(4), 607-630.
- Prommanee, P., Pitayavatanachai, Y., Tappha, J. (2020). Concepts of Satisfaction and Construction of Job Satisfaction Questionnaire. *Journal of the Association of Private Higher Education Institutions of Thailand*, 26(1), 59-66.
- Pongkeatchai, U., (2017). *Job Satisfaction of Physical Therapist in Clinics and Private Hospitals*. [Independent Study, Thammasat University]. Databases (Thailis).
- Saiyaros, R. and Kiatcharoen, S. (2017). People's Satisfaction Towards Public Service Provision of Mahasarakham's Provincial Administrative Organization. *Journal of Pacific Institute of Management Science*, 4(1), 154-163.
- Sinpattanapong, T. (2017). *Factors Affecting Employee's Job Satisfaction in Metropolitan Electricity Authority (Bangkok Area)*. [Independent Study, Thammasat University]. Databases (Thailis).
- Sonwa, S., et al. (2021). The people's satisfaction on the service of Nong Waeng Subdistrict Administrative Organization Mueang District Roi Et Province. *Journal of Social Science for Local Rajabhat Mahasarakham University*, 5(1), 45-52.
- Swiss, J. E. (1992). Adapting total quality management (TQM) to government. *Public Administration Review*, 52(4), 356-362.
- Tainchaiyapark, P. (2018). The Future Direction of Thai Local Administration. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 3(2), 183-196.
- Termpon, J. (2018). *Political Participation in Democracy*. Bangkok: Secretariat of the House of Representatives.
- Varasunt, T. and Bodeerat, C., (2021). The People's Participation in Making Local Development Plans of Bangrakammuangmai, Phitsanulok Province. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 6(2), 52-62.
- Yamane, Taro. (1973). *Statistics, An Introductory Analysis*, 4th Ed., New York : Harper and Row.
- Zumitzavan, V. (2011). *The impact of managers' learning styles and leadership styles and the effectiveness of their organisations: a case study from small retail tyre companies in Thailand* (Doctoral dissertation, University of Birmingham).
- Zumitzavan, V. (2014). The Impact of Different Styles of 'Personal Knowledge Management' and 'Leadership' on 'Organisational Performance' : A Case of Healthcare Industry in Thailand. *WSEAS Transactions on Business and Economics*, 11(1), 430-41.

- Zumitzavan, V. (2020). Learning preferences and brand management in the Thai housing estate Industry. *International Journal of Management and Enterprise Development*, 19(1), 42-57.
- Zumitzavan, V. (2021). *Organization and Contemporary Management*. Khon Kaen: Khon Kaen University Printing House.
- Zumitzavan, V. (2022). Practical strategy for maintaining organizational performance in the hospitality industry of Thailand. *International Journal of Management Practice*, 15(1), 108-130.
- Zumitzavan, V., & Kantavong, P. (2018). Increasing Organizational Success Through Management Styles of Managers in Housing Development Industry. *Panyapiwat Journal*, 10, 110-123.
- Zumitzavan, V., & Mumi, A. (2014). An Evaluation of ‘Subjective Measures’: Organisational Performance influenced by Personal Knowledge Management and Leadership Styles: An Investigation into the Healthcare Industry in Thailand. *Recent Advances in Economics, Management and Development*, 146.
- Zumitzavan, V., & Michie, J. (2015). *Personal knowledge management, leadership styles, and organisational performance: A case study of the healthcare industry in Thailand*. Springer.
- Zumitzavan, V., & Udchachone, S. (2014, February). The Influence of leadership styles on organizational performance mediated by organizational innovation: A case study of the hospitality industry in Thailand. In *International Conference on Economics, Management and Development* (pp. 45-52).

การจัดการความรู้ในการพัฒนาเทศบาลตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี
KNOWLEDGE MANAGEMENT IN THE DEVELOPMENT OF BANG SARAY SUBDISTRICT
MUNICIPALITY, SATTAHIP DISTRICT, CHONBURI PROVINCE

ธันยนันท์ ทองบุญตา

Thunyanun Thongboonta

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี,

Faculty of Education, Thepsatri Rajabhat University, Thailand.

Email : thunyanun.t@lawasri.tru.ac.th

Received 30 October 2022; Revised 20 November 2022; Accepted 28 January 2023.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ พื้นที่วิจัย คือ เทศบาลตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชากรที่เป็นบุคลากรของตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี จำนวน 185 คน โดยใช้ประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยส่วนบุคคลต่อการจัดการความรู้ในการพัฒนาเทศบาลตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 70.27 และเพศหญิง จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 29.73 มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 36.21 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 52.43 และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำ 10,001 – 20,000 บาท จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 44.86 2) การจัดการความรู้ในการพัฒนาเทศบาลตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับจากมากไปน้อยใน 3 อันดับแรกได้ ดังนี้ ด้านการพัฒนา อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการศึกษา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการฝึกอบรม

คำสำคัญ: การจัดการความรู้; การพัฒนา; เทศบาลตำบลบางเสร่,

Abstract

This research article was quantitative research. The research area was Bangsaray Subdistrict Municipality, Sattahip District, Chonburi Province. The sample was 185 personnel of Bangsaray Subdistrict, Sattahip District, Chonburi Province, using the purposive selection method. The research tool was a questionnaire. Data was analyzed using percentages, averages, and standard deviation.

The research results found that: 1) Personal factors towards knowledge management in the development of Bangsaray Subdistrict Municipality, Sattahip District, Chonburi Province

was found that the majority of respondents were male, 130 people is equals to 70.27 percent and female, 55 people is equals to 29.73 percent. The age group were between 41 - 50 years, 67 people is equals to 36.21 percent, there were 97 people with a bachelor's degree, which is equals to 52.43 percent and had a low average monthly income of 10,001 - 20,000 baht, 83 people is equals to 44.86 percent. 2) Knowledge management in the overall development of Bangsaray Subdistrict Municipality, Sattahip District, Chonburi Province was at a high level when considering each item, it was found that every item was at a high level. The top three rankings could be ordered from highest to lowest as follows: the development was at a high level, followed by education, and the aspect with the lowest average was training.

Keywords: Knowledge Management; Development; Bangsaray Subdistrict Municipality,

บทนำ

การจัดการความรู้เป็นกระบวนการที่มีระบบในการค้นหา สร้าง รวบรวม จัดเก็บ เผยแพร่ ถ่ายทอด แบ่งปันและใช้ความรู้ องค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการความรู้คือ คน เทคโนโลยี และกระบวนการความรู้ โดย “คน” ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นแหล่งความรู้ และเป็นผู้นำเอาความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ส่วน “เทคโนโลยี” นั้นจะต้องเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้คนสามารถจัดเก็บ แลกเปลี่ยนและค้นหารวมทั้ง นำความรู้ไปใช้อย่างรวดเร็วและเป็นระบบมากขึ้น ส่วน “กระบวนการจัดการความรู้” เป็นการบริหารจัดการ เพื่อนำความรู้จากแหล่งความรู้ไปให้ผู้รู้ เพื่อนำไปสร้างนวัตกรรมหรือปรับปรุงการทำงาน โดยที่องค์ประกอบ ทั้งสามส่วนนี้จะต้องเชื่อมโยงและใช้ร่วมกันอย่างสมดุล (Boondee Bunyakit et al., 2004) สำหรับเทศบาล ตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี เป็นหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ถ้าทุกคนในองค์กรมี แนวทางการจัดการความรู้ โดยมีการเรียนรู้ และมีการพัฒนาแนวความคิดตลอดจนพัฒนาความสามารถใหม่ๆ ของตนเองให้เกิดขึ้นและเคลื่อนไหวอยู่ในองค์กรตลอดเวลา จะส่งผลดีต่อองค์กรโดยรวม ซึ่งการเรียนรู้ใน องค์กรนั้น ประกอบด้วยหลักการ 5 ประการ (The Fifth Discipline) ตามแนวคิดของ Senge (1990) ที่ กล่าวว่า เป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อ สร้างกระบวนการเรียนรู้ทั้งองค์กร ดังนี้ 1) มีความคิด ความเข้าใจเชิง ระบบ (System Thinking) โดยทุกคน ต้องมีความสามารถในการเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่าง สิ่งต่าง ๆ ที่ เป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบ นอกจาก มองภาพรวมแล้ว ต้องมองรายละเอียดของส่วนประกอบย่อยใน ภาพนั้นให้ออกด้วย ซึ่งหลักการข้อนี้สามารถแก้ไขปัญหาที่สลับซับซ้อนต่างๆ ภายในองค์กรได้ 2) มุ่งสู่ ความ เป็นเลิศและรอบรู้ (Personal Mastery) โดย มุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนเองให้ไปถึงเป้าหมายด้วยการสร้าง วิสัยทัศน์ ของตนเอง (Personal Vision) เมื่อลงมือกระทำ ต้องกระทำด้วยความมุ่งมั่นสร้างสรรค์ มีการใช้ข้อมูล ข้อเท็จจริง เพื่อคิดวิเคราะห์และตัดสินใจ (Commitment to the Truth) อย่างเป็นระบบความรู้ดังกล่าวที่ใช้ ในการทำงานจะถูกสร้างขึ้นและพัฒนาโดยผู้ปฏิบัติงาน รวมทั้งอาจสร้างขึ้นจากการเลือกเอาความรู้เชิงทฤษฎี มาปฏิบัติ หรือสร้างขึ้นโดยตรงจากประสบการณ์ในการทำงานก็ได้ กล่าวคือ ความรู้ที่จะนำมาใช้เพื่อให้องค์กร บรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ตั้งไว้ จำเป็นจะต้องมีกระบวนการหรือขั้นตอนในการจัดการความรู้ อย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของผู้ปฏิบัติงาน และทำให้ผู้ปฏิบัติงานปฏิบัติงานอย่างมี ประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ขององค์กรที่ได้ตั้งไว้ ซึ่งเทคนิคดังกล่าวเรียกว่า การจัดการ ความรู้

จากความเป็นมาดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเรื่อง การจัดการความรู้ในการพัฒนาเทศบาลตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ว่ามีวิธีการ รูปแบบ รวมทั้งปัญหาอุปสรรค หรือวิธีแก้ไข้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการนำการจัดการความรู้มาใช้ในองค์กรอย่างไร อาจจะขาดเพียงแต่การจัดการ หรือการนำวิธีการนำความรู้ของแต่ละบุคคลมาจัดให้เป็นระบบเพื่อที่จะได้เป็นแนวทางปฏิบัติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลต่อการจัดการความรู้ในการพัฒนาเทศบาลตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี
- 2) เพื่อศึกษาการจัดการความรู้ในการพัฒนาเทศบาลตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับองค์กรแห่งการเรียนรู้

Senge (1999) ได้สรุปไว้ว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้ มีความสำคัญและเป็นการสร้างความได้เปรียบให้เหนือคู่แข่งที่จะทำให้องค์กรมีความยั่งยืน โดยเกิดจากการเรียนรู้อย่างเต็มที่พนักงานทุกคน ทุกระดับ โดยเขามีความเชื่อว่า ธรรมชาติของคนคือการเป็นผู้เรียนรู้ คือ รักที่จะเรียนรู้และแสวงหาสิ่งที่ดีที่สุดให้กับชีวิตโดยแนวทางในการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ จะต้องมียุทธศาสตร์พื้นฐานและการฝึกฝน 5 ประการ ที่เรียกว่า The Fifth Discipline ประกอบด้วย

- 1) ความรอบรู้แห่งตน (Personal Mastery) ความเชี่ยวชาญ (Proficiency) ของคนสามารถกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตของตนเองได้ สามารถค้นหาและกำหนดวิสัยทัศน์ของตนเองได้สอดคล้องกับความเป็นจริง
- 2) แบบแผนความคิดอ่าน (Mental Model) คือ ความคิด ความเข้าใจของตนเองที่มีต่อหน่วยงาน ต่อองค์กร และต่อธุรกิจของตนเอง
- 3) วิสัยทัศน์ร่วมกัน (Shared Vision) คือ การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันของคนทั้งองค์กร เพื่อสร้างทัศนคติ ความร่วมมือ ที่จะมุ่งมั่นให้ทุกคนในองค์กร สร้างภาพอนาคตและความต้องการของตนเองที่จะนำไปสู่ความสำเร็จให้กับองค์กร
- 4) การเรียนรู้ของทีม (Team Learning) คือ การถ่ายทอดความรู้ ความคิด สร้างสรรค์ หรือสิ่งใหม่ ๆ ระหว่างกันและกัน
- 5) การคิดอย่างเป็นระบบ (Systems Thinking) คือ แนวคิดหรือความคิดของคนในองค์กรที่มีการคิด วิเคราะห์ และมองการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน และนำมาเป็นส่วนสำคัญในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกัน Knowledge Management Maturity Model (KMMM)

KMMM ย่อมาจากคำว่า Knowledge Management Maturity Model ซึ่งเป็นเทคนิคหนึ่งของการประเมินระดับการจัดการองค์ความรู้ขององค์กร โดยริเริ่มจากบริษัท Siemens ในปี 2002 ที่เกิดจากการพัฒนาโมเดล Capability Maturity Model ที่ใช้ในสถาบันวิศวกรรมซอฟต์แวร์ Carnegie Mellon University เพื่อที่จะทำให้องค์กรได้ทราบระดับวุฒิภาวะของการจัดการความรู้ และนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนยุทธศาสตร์ภายในองค์กรนั้น ๆ ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะระบุถึงเกี่ยวข้องกับคน (People) กระบวนการ (Process) และเทคโนโลยี (Technology) เป็นขอบเขตหลัก ๆ ซึ่งปัจจัยเหล่านั้น เป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้องค์กรประสบความสำเร็จ (วินิดา หมดเบญจมาน, 2562) ประโยชน์ของการใช้ Maturity

Model ตามที่ Lee et al. (2009) ได้กล่าวไว้ 3 ประการ คือ 1) สามารถช่วยให้องค์กรเข้าใจสภาพปัจจุบันอย่างเป็นระบบ 2) สามารถสนับสนุนการจัดทำ Road Map จากชั้นที่ยังไม่มีความสมบูรณ์ และเริ่มสถานะไปสู่วัตถุประสงค์ต่าง ๆ ที่ประสบความสำเร็จ และ 3) สามารถให้คำแนะนำสำหรับการพัฒนาไปยังขั้นต่อไปได้นอกจากนี้ Kochikar (2004) ยังได้กล่าวไว้ว่า การกำหนดระดับความสมบูรณ์ของการจัดการความรู้ในองค์กรจะต้องมีวัตถุประสงค์ 2 ส่วน คือ 1) เพื่อจัดเตรียมกรอบที่องค์กรสามารถใช้เพื่อประเมินระดับปัจจุบันของความสมบูรณ์ในการจัดการความรู้ได้ และ 2) เพื่อจัดลำดับกลไกและวิธีการที่จะเน้น และยกระดับของความสมบูรณ์ในการจัดการความรู้

3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร

สมาคมผู้จัดการงานบุคคลแห่งประเทศไทย (2014) ได้สรุปการพัฒนาองค์การ (Organization Development) หรือที่นิยมเรียกกันว่า OD ว่าเป็นเครื่องมือที่ถูกนำมาใช้ในการบริหาร และพัฒนาองค์การเพื่อให้องค์การสามารถปรับตัวและแก้ไขปัญหาท้าทายการเปลี่ยนแปลง พร้อมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์การอย่างเป็นระบบ และเป็นรูปธรรมมากขึ้นการพัฒนาองค์การ เป็นความพยายามระยะยาวที่จะปรับปรุงการแก้ปัญหาขององค์การและฟื้นฟูองค์การโดยจะดำเนิน ในส่วนที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมขององค์การโดยเฉพาะวัฒนธรรมของการทำงานเป็นทีมโดยอาศัย ความช่วยเหลือจากตัวแทนการเปลี่ยนแปลงตลอดจนที่ปรึกษา ซึ่งการพัฒนาองค์การเป็นกระบวนการการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผนไวล่วงหน้า เป็นการวัดประเมินค่าตัวเอง ที่ตั้งอยู่บน รากฐานของค่านิยม โดยมีความเกี่ยวข้องกับการนำเทคนิคการพัฒนาองค์การเข้ามาใช้อย่างมีแผน นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับกลยุทธ์และเทคโนโลยีต่าง ๆ กระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพขององค์การทั้งระบบให้ดีขึ้น

วัตถุประสงค์ของการพัฒนาองค์การการพัฒนาองค์การโดยทั่วไปมีวัตถุประสงค์ต่อไปนี้ คือ (Jumpol Nimphanich, 2011) 1) ช่วยให้้องค์การหลุดพ้นจากระเบียบกฎเกณฑ์ที่ตายตัว 2) ช่วยให้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงองค์การให้ทันสมัยที่สามารถเปลี่ยนแปลง ตลอดจนปรับตัว(Adaptability) ในสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้ 3) ช่วยเพิ่มความสัมพันธ์ระหว่างส่วนงานต่าง ๆ ในองค์การให้ดียิ่งขึ้น 4) เพื่อกระตุ้นให้ทุกคนในองค์การตระหนักถึงความรับผิดชอบที่ทุกคนมีต่อ องค์การร่วมกัน 5) ประการที่ห้า เพื่อช่วยแก้ปัญหาที่ (Problem-solving) ยังแก้ไม่ได้หรือไม่ได้แก้ไขเลย 6) เพื่อส่งเสริมทัศนคติแบบร่วมมือร่วมใจในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ขณะเดียวกันก็พยายามลดทัศนคติที่จะคิดแต่เรื่องชนะในระหว่างพวกเดียวกันให้มีเหลือน้อยลง 7) เพื่อประสานเป้าหมายของบุคคลและเป้าหมายขององค์การเข้าด้วยกัน และ 8) ช่วยพัฒนากระบวนการตลอดจนสมรรถนะขององค์การ ทั้งนี้เพื่อให้ องค์การสามารถปฏิบัติงานได้ผลสูงสุด

ระเบียบวิธีวิจัย/วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ พื้นที่วิจัย คือ เทศบาลตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ประชากร คือ บุคลากรของตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี จำนวน 185 คน (เทศบาลตำบลบางเสร่, 2565) กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรของตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี จำนวน 185 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ โดยมีลักษณะเป็นคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการความรู้ในการพัฒนาเทศบาลตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ใน 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการฝึกอบรม 2) ด้านการศึกษา และ 3) ด้านการพัฒนา มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ มีส่วนร่วมอยู่ในระดับ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ตอน

ที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม รวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บแบบสอบถามที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง จากแบบสอบถาม จำนวน 185 ชุด นำข้อมูลเชิงปริมาณมาวิเคราะห์ด้วยสถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคลต่อการจัดการความรู้ในการพัฒนาเทศบาลตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 70.27 และเพศหญิง จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 29.73 มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 36.21 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 52.43 และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำ 10,001 – 20,000 บาท จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 44.86

2. การจัดการความรู้ในการพัฒนาเทศบาลตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับจากมากไปน้อยใน 3 อันดับแรกได้ ดังนี้ ด้านการพัฒนา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$) รองลงมา คือ ด้านการศึกษา ($\bar{X} = 3.83$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการฝึกอบรม ($\bar{X} = 3.78$)

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการความรู้ในการพัฒนาเทศบาลตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ได้ดังนี้ ควรส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาบุคลากรให้มีได้หลากหลายกิจกรรมที่จัดครอบคลุมได้ทุกเรื่อง และให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนา เช่น กิจกรรมประชุม สัมมนา ประชุมปฏิบัติการ โดยเน้นไปที่การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและการวางแผนร่วมกัน ควรส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาบุคลากรเฉพาะทางในความรู้ความสามารถที่จำเป็นอาจใช้กิจกรรมการศึกษาต่อการฝึกอบรม การศึกษาดูงานนอกสถานที่ การสอนงานระหว่างปฏิบัติงาน และส่งเสริมให้ศึกษาด้วยตนเองผ่านสื่อต่าง ๆ ควรส่งเสริมให้พนักงานได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อยกระดับความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการทำงานรูปแบบใหม่ ๆ หรือเครื่องมืออุปกรณ์และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่จะช่วยให้สามารถทำงานได้ดีขึ้น ทั้งพนักงานที่เข้าทำงานใหม่และบุคลากรที่ทำงานอยู่แล้วได้รับความเจริญก้าวหน้า

อภิปรายผล

งานวิจัยนี้พบว่า การจัดการความรู้ในการพัฒนาเทศบาลตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ซึ่งสามารถพิจารณาแต่ละด้านได้ดังนี้

ด้านการฝึกอบรม ในภาพรวมเรื่องการจัดการความรู้ในการพัฒนาเทศบาลตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ด้านการฝึกอบรม พบว่า มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกบุคลากรเข้ารับการฝึกอบรมที่ชัดเจน มีการสำรวจความต้องการและความจำเป็นของบุคลากรในเรื่องการฝึกอบรมทุกปี และมีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมต่าง ๆ อย่างทั่วถึง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ศรีศักดิ์ สุวรรณธรรมมา(2020) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาบุคลากรท้องถิ่น : กรณีศึกษาเทศบาลนครนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษา พบว่า การพัฒนาบุคลากรของเทศบาลนครนนทบุรีใช้รูปแบบการฝึกอบรม และส่งเสริมการพัฒนาตนเอง เช่น การจัดฝึกอบรม การศึกษาดูงาน ส่งบุคลากรไปอบรมกับหน่วยงานภายนอก เป็นต้น วิธีการในการจัดฝึกอบรมที่ใช้คือ การบรรยาย การอภิปราย สัมมนา

การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ส่วนวิธีการพัฒนาตนเองของบุคลากร คือ การเรียนรู้จากหัวหน้างาน การจัดองค์ความรู้ (KM) การจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน

ด้านการศึกษา ในภาพรวมเรื่องการจัดการความรู้ในการพัฒนาเทศบาลตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ด้านการศึกษา พบว่า มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลทางวิชาการเพื่อให้บุคลากรได้ทราบเกี่ยวกับรายละเอียดในการศึกษาต่อ และมีเกณฑ์การคัดเลือกบุคลากรในการรับทุนหรือโควตาการศึกษาต่อที่เหมาะสม และมีการเตรียมความพร้อมให้บุคลากรก่อนได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นเช่นอบรมภาษาอังกฤษ คอมพิวเตอร์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ นันทพณ วรินทร์เวช (2019) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาบุคลากรด้านความเชี่ยวชาญเฉพาะตำแหน่งของพนักงานเทศบาล : กรณีศึกษาสำนักงานเทศบาลเมืองบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการพัฒนาบุคลากร ด้านความเชี่ยวชาญเฉพาะตำแหน่งนั้น มีกระบวนการพัฒนาบุคลากรโดยผ่านฝึกอบรม การศึกษา และการพัฒนา แนวทางในการพัฒนาบุคลากร คือ การปฐมนิเทศ การฝึกอบรม และการสอนงาน

3. ด้านการพัฒนา ในภาพรวมเรื่องการจัดการความรู้ในการพัฒนาเทศบาลตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ด้านการพัฒนา พบว่า มีการมุ่งใจค้นหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Learning) มีความโปร่งใส ซื่อสัตย์ สุจริต และ มีความรับผิดชอบต่อสังคมและกล้าที่จะยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สอดคล้องกับการศึกษาของพัชรินทร์ จันทรส และยุทธชัย ฮารีบิน (2022) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการจัดการความรู้สู่ความเป็นเลิศด้านการปฏิบัติงานพัสดุภาครัฐของเทศบาลเมืองพังงา ผลการวิจัยพบว่า การจัดการความรู้ของพนักงานในหน่วยงานเทศบาลเมืองพังงา ที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศด้านการปฏิบัติงานพัสดุภาครัฐ อย่างมีนัยสำคัญ จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการบ่งชี้ ความรู้ ด้านการสร้างและแสวงหาความรู้ ด้านการจัดการความรู้ให้เป็นระบบด้านการประมวลและกลั่นกรองความรู้ และด้านการเรียนรู้

สรุปองค์ความรู้

การจัดการความรู้ในการพัฒนาเทศบาลตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม มีด้านการพัฒนา ด้านการศึกษา และด้านการฝึกอบรม ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการความรู้ในการพัฒนาเทศบาลตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ควรส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาบุคลากรให้มีได้หลากหลาย กิจกรรมที่จัดครอบคลุมได้ทุกเรื่อง และให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนา เช่น กิจกรรมประชุม สัมมนา ประชุมปฏิบัติการ โดยเน้นไปที่การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและการวางแผนร่วมกัน ควรส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาบุคลากรเฉพาะทางในความรู้ความสามารถที่จำเป็นอาจใช้กิจกรรมการศึกษาต่อการฝึกอบรม การศึกษาดูงานนอกสถานที่ การสอนงานระหว่างปฏิบัติงาน และส่งเสริมให้ศึกษาด้วยตนเองผ่านสื่อต่าง ๆ ควรส่งเสริมให้พนักงานได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อยกระดับความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานให้ก้าวหน้า การเปลี่ยนแปลงของกระบวนการทำงานรูปแบบใหม่ ๆ หรือเครื่องมืออุปกรณ์และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่จะช่วยให้สามารถทำงานได้ดีขึ้นทั้งพนักงานที่เข้าทำงานใหม่และบุคลากรที่ทำงานอยู่แล้วได้รับความเจริญก้าวหน้า

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ในการพัฒนาเทศบาลตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี

2. ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการจัดการความรู้ในการพัฒนาเทศบาลตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกที่ละเอียดมากยิ่งขึ้น
3. ศึกษาปัจจัยการจัดการความรู้ในการพัฒนาเทศบาลตำบลอื่น ๆ ของจังหวัดชลบุรี เพื่อเปรียบเทียบ

References

- Association of Personnel Managers of Thailand. (2014). *Organizational development. (Organization Development)*. Bangkok: Human Resources Managers Association of Thailand.
- Bunyakij, B., et al. (2004). *Knowledge management. Theory into practice*. Bangkok : Jirawat Express.
- Chantarot, P., and Haribin, Y., (2022). *Knowledge management guidelines for excellence in public sector procurement operations of Phang Nga Municipality*. In the 7th National and 4th International Academic Conference on Thepsatri Academic Management Science, 26 – 27 May 2022 (pp. 546-559). Lopburi: Faculty of Management Science. Thepsatri Rajabhat University.
- Kochikar, V. P. (2004). Towards a Knowledge Sharing Organization: Some Challenges Faced on the Infosys Journey, in M. Rao (ed.) *Annals of Cases on Information Technology*, Vol. 6(c), Hershey, PA: Idea Group Inc., pp. 244–258.
- Lee, J. M., et al. (2009). Short Stature in a Population-Based Cohort Social, Emotional, and Behavioral Functioning. *Pediatrics*, 124, 903-910.
- Madbenman, W., (2019). *Development of knowledge management guidelines of Hat Yai University using KMMM*. Master of Engineering degree thesis. Industrial Management major Prince of Songkla University.
- Nimpanich, J., (2011). *Putting policy into practice. Perspectives in political science, politics, and public administration. and Thai case studies*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Senge, P. M. (1990). *The Fifth discipline : The Art and Practice of the Learning Organization*. London : Century Press.
- Senge, P. M. (2006). *The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization*. New York : Currency Doubleday.
- Suwanthamma, S., (2020). *Guidelines for developing local personnel: Case study of Nonthaburi Municipality. Nonthaburi Province*. Independent Study Master of Public Administration Ramkhamhaeng University.
- Warintharawet, N., (2019). *Personnel development in the area of specialization for municipal employees: A case study of Bang Krui Municipality Office. Nonthaburi Province*. Independent Study Master of Public Administration Ramkhamhaeng University.

แนวทางการพัฒนาสุขภาพจิตของผู้สูงอายุในตำบลบางกระทีก
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

GUIDELINE FOR MENTAL HEALTH DEVELOPMENT OF THE ELDERLY
IN BANG KRATHUK SUB-DISTRICT SAMPRAN -DISTRICT, NAKHON PATHOM PROVINCE

มยุรี พลายบัว¹ และ สัญญา สดประเสริฐ

Mayuree Plai-Bua¹ and Sanya Sodprasert

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email : ta9838395074@gmail.com¹

Received 22 December 2023; Revised 2 March 2024; Accepted 26 April 2024.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลบางกระทีก ศึกษาสุขภาพจิตของผู้สูงอายุในตำบลบางกระทีก และเสนอแนวทางการพัฒนาสุขภาพจิตของผู้สูงอายุในตำบลบางกระทีก อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วยผู้สูงอายุ อสม. ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐ รวม 16 คน ทำการลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสรุปตามประเด็นคำถาม วิเคราะห์ เนื้อหา และนำเสนอตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดได้จากความเสริมโถมทางร่างกาย สุขภาพมีโรคภัย จิตใจเปลี่ยนตามวัย ร่างกายไปด้วย จำแนกกลุ่มผู้สูงอายุได้คือ ผู้สูงอายุที่ไม่ต้องการพึ่งพาผู้อื่น ผู้สูงอายุที่ต้องการพึ่งพาบุคคลในครอบครัว ผู้สูงอายุที่ต้องพึ่งพาผู้อื่นและผู้สูงอายุที่ต้องการดูแลเป็นพิเศษ สุขภาพจิตผู้สูงอายุในตำบลบางกระทีก จากการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตที่ดี มีบุตรหลานเอาใจใส่ดูแล แต่ก็ต้องการให้ผู้อื่นเห็นความสำคัญ และต้องการความดูแลจากหน่วยงานภาครัฐ สำหรับแนวทางการพัฒนาสุขภาพจิตของผู้สูงอายุในตำบลบางกระทีก คือหน่วยงานของรัฐควรมีโครงการที่เข้าถึงผู้สูงอายุและอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุมากกว่าที่เป็นอยู่ ให้ความช่วยเหลือที่ทั่วถึง มีการจัดกิจกรรมทางสังคมที่ภาคประชาชนได้ร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมเพื่อสานสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุและคนในชุมชน รวมถึงการประชาสัมพันธ์ข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

คำสำคัญ: การพัฒนา; สุขภาพจิต; ผู้สูงอายุ

Abstract

This research article aims to study the lifestyle of the elderly in Bang Krathuek Subdistrict, examine the mental health of the elderly in Bang Krathuek Subdistrict, and propose guidelines for developing the mental health of the elderly in Bang Krathuek Subdistrict, Sam Phran District, Nakhon Pathom Province. This is a qualitative research study, with key informants selected through purposive sampling, comprising 16 individuals including the elderly, village health volunteers, community leaders, and government officials. Data was collected through in-depth interviews in the field, and the information gathered was summarized based on key questions, analyzed for content, and presented in accordance with the research objectives.

The research findings reveal that physical changes due to deterioration, health issues, and mental shifts associated with aging affect the overall condition of the elderly. The study identified different groups of elderly people: those who do not require assistance from others, those who rely on family members, those who depend on others, and those who need special care. The mental health status of the elderly in Bang Krathuek Subdistrict was generally found to be good, with family members providing care and attention. However, they also desire recognition from others and expect support from government agencies. Recommendations for improving the mental health of the elderly in Bang Krathuek Subdistrict include the following: government agencies should implement programs that are more accessible and beneficial to the elderly. Assistance should be comprehensive, and there should be social activities that involve both the community and local administration to foster relationships between the elderly and the community. Additionally, dissemination of useful information to improve the quality of life for the elderly should be encouraged..

Keywords: Development; Mental Health; Elderly

บทนำ

การเสริมสร้างสุขภาพจิตของผู้สูงอายุที่สามารถดูแลสุขภาพตัวเองได้เป็นอย่างดีแล้ว ต้องดูแลสุขภาพจิตของตัวเองให้ดีขึ้น หมั่นหากิจกรรมทำให้จิตใจเบิกบาน ไม่ให้ตนเองเกิดความหงุดหงิด เกิดความเครียด ไม่อารมณ์ร้อน ขุ่นเคี้ยว เกิดความท้อแท้ใจ คิดว่าตนเองหมดความสำคัญต้องไปยึดติดกับกฎเกณฑ์ที่วางไว้ ต้องฝึกคิดเสมอว่าตนเองอายุมากแล้ว ไม่สามารถทำอะไรได้เร็ว ว่องไวเหมือนแต่ก่อน ต้องปรับตัวให้เข้ากับลูกหลานและคนอื่นๆ ผู้สูงอายุหลายคนคิดว่าตนเองไม่เป็นที่ต้องการของลูกหลาน สุขภาพร่างกายไม่แข็งแรงเหมือนเดิมกลัวว่าจะเป็นภาระของคนอื่น ทำให้มีผลกระทบต่ จิตใจ และเกิดการคิดในแง่ลบ

ต่อตนเอง รวมไปถึงทำให้ส่งผลต่อสุขภาพกายด้วย การเสริมสร้างสุขภาพจิต ผู้สูงอายุต้องสร้างจากตนเอง ก่อน โดยทำจิตใจให้แจ่มใสเบิกบานอยู่เสมอและหางานอดิเรกทำ เพื่อให้ตนเองรู้สึกมีคุณค่าต่อตนเอง การดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุไม่ควรยึดติดกับกฎเกณฑ์ต่างๆ มากเกินไปควรใช้ชีวิตแบบพอเพียง เรียบง่ายและมีความสุขตามสถานภาพของตนเอง หากความสุขจากสิ่งที่มีอยู่ใช้เวลาว่างทำกิจกรรมกับครอบครัวเช่น ดูทีวี ปลูกต้นไม้ ไปทำบุญ ไปเที่ยวพักผ่อน บำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวให้มีอารมณ์ขัน ร่าเริงแจ่มใส ทำให้เป็นที่รักของครอบครัวนำมาซึ่งสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีและมีความสุข (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2560 : 84-86)

การพัฒนาทางด้านสังคมและทางด้านจิตใจ สำหรับผู้สูงอายุที่พึงมีการเป็นผู้มีสุขภาพจิตที่ดี ต้องเป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตที่มั่นคงเข้มแข็ง ลดการเป็นทุกข์และสามารถสร้างความสุขให้กับตนเองได้ ผู้สูงอายุถือเป็นผู้ที่มีความเปราะบางทางจิตใจสูง เนื่องจากคิดว่าตัวเองได้สูญเสียความสำคัญทางสังคม เศรษฐกิจ จากการว่างงาน และต้องพึ่งพาผู้อื่นทำให้ขาดความมั่นใจในตนเอง ขาดรายได้เลี้ยงตัวเอง การดำเนินชีวิตประจำวัน การปรับตัวของผู้สูงอายุไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีผลนำไปสู่ภาวะปัญหาทางจิตใจ เพราะส่วนใหญ่จะพบผู้สูงอายุมีภาวะทางด้านจิตใจ คือเกิดความเครียด ความกังวล สมองเสื่อม โรคซึมเศร้า ภาวะจิตตก และขาดการดูแลเอาใจใส่จากบุคคลในครอบครัว การให้การดูแลผู้สูงอายุ ควรเสริมสร้างทักษะการสื่อสารให้ผู้สูงอายุเข้าใจ และให้ความร่วมมือด้วยดี ถึงปัจจัยต่างๆ ทางสังคม จิตใจ ที่มีผลกับการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้น และสามารถหาแนวทางแก้ไขด้วยตัวเองได้ ทั้งการเจ็บป่วยทางด้านร่างกายจากอายุที่เพิ่มมากขึ้น และทางจิตใจที่เกิดจากการวิตกกังวล เครียด ปัญหาการปรับตัวให้ทันโลกปัจจุบัน (สุจิต สุวรรณชีพ, 2558 : 1)

การนำความสุข 5 มิติสำหรับผู้สูงอายุ (สุดา วงศ์สวัสดิ์, 2558 : 1) มาใช้ในการพัฒนาให้ผู้สูงอายุมีความสุขเชิงจิตวิทยา เพื่อใช้ในการชะลอความเสื่อมทางร่างกาย และสร้างความสุขทางจิตใจ เนื้อหาที่เกี่ยวข้องจะเป็นเชิงมิติทางการแพทย์ ทางด้านจิตสังคม และมิติทางปัญญา เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในหน่วยงาน ต่าง ๆ อย่างไรก็ตามได้มีการแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้สูงอายุติดเตียง มีความบกพร่องทางร่างกาย 2) กลุ่มผู้สูงอายุติดบ้าน เป็นผู้สูงอายุที่ไม่ได้เข้าสังคม อาจจะอยู่ที่บ้านเลี้ยงหลาน ไม่อยากเข้าสังคม หรือไม่แน่ใจถึงเลเป็นห่วงบ้าน 3) กลุ่มผู้สูงอายุที่ติดสังคม เป็นกลุ่มที่ชอบปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น มีความร่าเริงแจ่มใส ชอบพบปะพูดคุย โดยทั้ง 3 กลุ่ม มีพื้นฐานความสุขประกอบไปด้วย 1) สุขสบาย การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันให้มีความสุขและสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตไม่มากไม่น้อยจนเกินไป 2) สุขสนุก มีความรื่นรมย์ในการดำเนินชีวิตและทำกิจวัตรประจำวันมีความสุขสนุกกับงานที่ทำไม่เบื่อหน่ายและไม่ทำให้ร่างกายเสี่ยงต่อการเป็นโรคต่างๆ 3) สุขสง่า การสร้างคุณค่าในตนเองให้ตัวเองมีความสุขและมีความสำคัญต่อตนเองและบุคคลอื่นโดยไม่ยึดติดกับกฎเกณฑ์ต่างๆมากเกินไป 4) สุขสว่าง มีความสามารถด้านความจำด้านการสื่อสารการให้เหตุผลคิดบวก 5) สุขสงบ รับรู้และเข้าใจถึงความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นรู้จักควบคุมตัวเองและปรับตัวได้ในทุกสถานการณ์

เนื่องจากในปัจจุบันตำบลบางกระทีก อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม มีจำนวนตัวเลขผู้สูงอายุมากขึ้นทุกปี แต่มีผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมของสมาคมจำนวนน้อยมาก หากเปรียบเทียบจำนวนผู้สูงอายุทั้งหมด

ในตำบลบางกระทึกกับผู้สูงอายุที่เข้าร่วมชมรมผู้สูงอายุ ประมาณร้อยละ 20 ของจำนวนผู้สูงอายุในตำบลบางกระทึกทั้งหมด จากข้อมูลของฝ่ายสวัสดิการสังคมเทศบาลบางกระทึก มีผู้สูงอายุที่มาลงทะเบียนรับเบี้ยยังชีพ จำนวน 1,845 คน มาเข้าร่วมกิจกรรมที่หน่วยงานรัฐจัดให้ครั้งละไม่เกิน 200 คน โดยประมาณ ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการนำความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน และผู้นำในชุมชนในการให้ความช่วยเหลือและดูแลในด้านต่างๆ ไม่ตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุและบุคคลในครอบครัวผู้สูงอายุ ทำให้เกิดการขัดแย้งในชุมชน เห็นได้จากการเมื่อมีการแจกเครื่องอุปโภคบริโภคในสถานการณ์ต่างๆ โดยเปิดให้มีการลงทะเบียนร้องขอมาทางหน่วยงานราชการ ผู้สูงอายุที่อยู่บ้านที่ไม่ได้รับข่าวสารเกิดความไม่พอใจ การช่วยเหลือไม่ทั่วถึงเพราะผู้สูงอายุที่อยู่ติดบ้านไม่แจ้งความจำเป็นขอรับความช่วยเหลือแต่เห็นคนอื่นได้จึงอยากได้บ้าง ทำให้เกิดการโต้เถียงในครอบครัว ยังผลให้ญาติมาร้องเรียนส่วนงานที่เกี่ยวข้อง ส่วนด้านการให้ความช่วยเหลือทางด้านสุขภาพผู้ป่วยติดบ้าน ติดเตียง พบปัญหากับผู้บริบาลผู้ป่วยขาดความรู้ทางจิตวิทยาทำให้ดูแลผิดวิธี เกิดการทะเลาะกับญาติผู้ป่วย มีการเปรียบเทียบผู้ป่วยแต่ละบ้านทำให้ชุมชนขัดแย้งกันมากขึ้น ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นเกิดจากการไม่รู้ถึงสภาพความเป็นอยู่ที่แท้จริง สภาพจิตใจ การดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุที่อยู่ติดบ้าน ติดเตียง และสภาพสิ่งแวดล้อม ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านพฤติกรรม ที่ส่งผลให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพจิตในผู้สูงอายุดังกล่าว

ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหาแนวทางการพัฒนาสุขภาพจิตผู้สูงอายุในตำบลบางกระทึก อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เพื่อศึกษาสภาพความเป็นอยู่ สภาพทางด้านจิตใจ และวิถีการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ และพัฒนาสุขภาพจิต แนวคิดการดำเนินชีวิต การปรับตัวของผู้สูงอายุ และหาแนวทางการพัฒนาสุขภาพจิตผู้สูงอายุ ในตำบลบางกระทึก อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยมุ่งเน้นที่จะพัฒนา ด้านสภาพแวดล้อม ด้านสุขภาพร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านพฤติกรรม การปรับตัวเข้ากับสังคม การดำเนินชีวิตหลังเข้าสู่วัยผู้สูงอายุให้มีสุขภาพจิตที่ดีและมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงและเป็นแนวทางในการพัฒนาสุขภาพจิตของผู้สูงอายุในชุมชนอย่างเหมาะสมและเป็นแบบอย่างในการพัฒนาสุขภาพจิตของผู้สูงอายุในชุมชนอื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลบางกระทึก อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาสุขภาพจิตของผู้สูงอายุในตำบลบางกระทึก อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาสุขภาพจิตผู้สูงอายุในตำบลบางกระทึก อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

การทบทวนวรรณกรรม

จากการศึกษาสภาพการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลบางกระทีก ทั้ง 4 ด้าน คือด้านสิ่งแวดล้อม ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านพฤติกรรม จากการลงสัมภาษณ์และเข้าสังเกต ผู้สูงอายุในพื้นที่เป้าหมายพบว่า ในด้านสิ่งแวดล้อม ผู้สูงอายุต้องการให้สภาพแวดล้อมสะอาดไม่มีน้ำเสียในคลองหรือวัชพืช เพราะหายใจไม่สะดวก ไม่ชอบกลิ่นเหม็น ต้องการให้หน่วยงานรัฐดูแลเวลาเดินผ่านน้ำเสียทำให้หงุดหงิด ไม่เหมือนสมัยก่อนที่ใสสะอาด เพราะผู้สูงอายุยังใช้น้ำในลำคลองทำสวน เวลาเดินออกกำลังกายไม่อยากให้มีกลิ่นเหม็น ส่วนในด้านร่างกาย ผู้สูงอายุใช้เวลาออกกำลังกายส่วนใหญ่ไปในการทำกิจกรรมปลูกต้นไม้ รดน้ำต้นไม้ ปั่นจักรยานขายของ บางท่านไปเป็น อสม. เพราะไม่ต้องการอยู่เฉยๆ เวลาเทศบาลจัดกิจกรรมผู้สูงอายุก็จะเข้าร่วมด้วย บางท่านใช้เป็นการเดินรำในเวลาว่าง ร่างกายก็จะแข็งแรง ในด้านอารมณ์ของผู้สูงอายุส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับสภาวะครอบครัวการดูแลเอาใจใส่ของคนในครอบครัวโดยเฉพาะผู้ที่ดูแลผู้สูงอายุการเอาใจใส่ดูแล อย่างเข้าใจส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่ผู้สูงอายุแสดงออกมา อาจจะหงุดหงิดถ้าไม่สบายใจรู้สึกทำตัวเองทำอะไรไม่ได้ตั้งใจและลูกหลานไม่เข้าใจก็จะใส่อารมณ์ จากการเข้าสังเกตในครั้งนี้ผลที่ได้สอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมขององค์การอนามัยโลก (Who's Active Ageing Framework) Active Ageing เป็นกระบวนการที่สร้างโอกาสให้ผู้สูงอายุ เข้าถึงระบบสาธารณสุข และมีส่วนร่วมและได้รับความปลอดภัย เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ในการวางแผนนโยบาย บริหารการจัดการการให้บริการ และการจัดสภาพแวดล้อม และโครงสร้างเมืองให้เป็นมิตรกับผู้สูงอายุโดยต้องคำนึงถึง

- ความหลากหลายทางความสามารถที่เป็นทรัพยากรของผู้สูงอายุ
- ความยืดหยุ่นในการตอบสนองและคาดการณ์ความต้องการและความชอบของผู้สูงอายุ
- ความสำคัญของการตัดสินใจและวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ
- ความคุ้มครองป้องกันกลุ่มเสี่ยงในผู้สูงอายุ
- การสร้างโอกาสให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ ในสังคม

โดยผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ตามลำพังควรได้รับการส่งเสริมให้เป็นผู้มี (Active Ageing) โดยเริ่มจากผู้สูงอายุ ต้องส่งเสริมให้มีการดูแลตนเอง ให้เหมาะสมกับโรค หรือการเจ็บป่วยที่มี ตลอดจนกระตุ้นให้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง อย่างต่อเนื่องตามศักยภาพและกลุ่มคนในสังคมนั้นๆ

การเตรียมความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงวัย ในการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ด้วยการมีสุขภาวะที่ดีทั้ง 3 ด้าน คือ ร่างกาย จิตใจ และสังคม ดังนี้

1. ด้านร่างกาย การส่งเสริมสุขภาพทางด้านร่างกายด้วยการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ การให้ผู้สูงอายุได้ออกกำลังกายหรือมีกิจกรรมทางกาย ประกอบด้วย กิจกรรมงานบ้าน เช่น การประกอบอาหาร การทำความสะอาดบ้าน กิจกรรมครอบครัว กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน หรือกิจกรรมนันทนาการ ซึ่งการออกกำลังกายและการทำกิจกรรมทางกายต่างๆ ทั้งหมดนี้ ไม่ได้มีส่วนช่วยแค่เพียงเฉพาะป้องกันความเจ็บป่วยทางกายเท่านั้น แต่ยังมีประโยชน์ในการช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตที่ดี ทำให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน อารมณ์ดี มีความสุข และลดภาวะซึมเศร้าได้ นอกจากนี้ ยังมีหลายงานวิจัยที่

พบว่า การออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอจะทำให้คงไว้ซึ่งความจำหรือทำให้ความจำดีขึ้น ความสามารถด้านสติปัญญาดีขึ้น สามารถป้องกันภาวะสมองเสื่อมและอัลไซเมอร์

2. ด้านจิตใจ การป้องกันและการจัดการกับความเครียดอย่างเหมาะสม มีดังนี้ 1) การจัดการกับสิ่งที่ทำให้เกิดความเครียด โดยค้นหาสิ่งที่ก่อให้เกิดความเครียดและจัดการด้วยวิธีที่เหมาะสม 2) การตอบสนองต่อความเครียดอย่างเหมาะสม เมื่อมีความวิตกกังวล หรือไม่สบายใจ ควรปรึกษาบุคคลใกล้ชิดหรือบุคคลที่ไว้วางใจ 3) เทคนิคการผ่อนคลาย โดยการผ่อนคลายกล้ามเนื้อเป็นการเกร็งและคลายกล้ามเนื้อทั่วร่างกาย จะช่วยให้ผู้สูงอายุได้รู้สึกถึงการเกร็งและคลาย มีการฝึกอย่างต่อเนื่อง เมื่อเกิดความเครียดและมีการเกร็งของกล้ามเนื้อ ผู้สูงอายุจะทำการคลายกล้ามเนื้อได้เองโดยอัตโนมัติ 4) การฝึกสมาธิ โดยการฝึกหายใจร่วมกับจดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งจะช่วยให้ผู้สูงอายุผ่อนคลายได้ และ 5) การให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเจ็บป่วยหรือวิธีการรักษา จะช่วยให้ผู้สูงอายุลดความเครียดและความวิตกกังวลลงได้

3. ด้านสังคม การให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสเลือกทำกิจกรรมทางสังคมที่ตนเองชื่นชอบและสนใจ ได้แก่ 1) กิจกรรมด้านศาสนา เป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุเข้าร่วม เช่น กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาต่างๆ 2) กิจกรรมทัศนศึกษา ส่วนใหญ่สถานที่ที่ผู้สูงอายุต้องการไปเพื่อศึกษาหาความรู้หรือท่องเที่ยว จะเป็นโบราณสถานและสถานที่สำคัญทางศาสนา นอกจากความรู้แล้วการไปร่วมทัศนศึกษายังเป็นการผ่อนคลาย สนุกสนาน และเพิ่มความรู้สึกในหมู่คณะ 3) กิจกรรมดนตรี เป็นกิจกรรมที่มีการรวมกลุ่มคนที่มีความชอบหรือความถนัดในด้านดนตรีเหมือนกัน ซึ่งอาจขยายเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านดนตรีแก่คนรุ่นหลังอีกด้วย 4) กิจกรรมด้านอาชีพ เป็นการรวมกลุ่มคนในชุมชนเพื่อทำอาชีพหรือการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่น การทำสมุนไพร ทอผ้า จักสาน แกะสลัก เป็นต้น และ 5) กิจกรรมอื่นๆ เช่น กิจกรรมที่ผู้สูงอายุมีความชำนาญเป็นพิเศษและถ่ายทอดให้แก่บุคคลอื่น กิจกรรมตามวัฒนธรรมประเพณีประจำท้องถิ่น กิจกรรมรดน้ำดำหัววันสงกรานต์ กิจกรรมอาสาสมัคร กิจกรรมชมรมผู้สูงอายุ เป็นต้น ซึ่งการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมจะทำให้ผู้สูงอายุมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ทำให้รู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม อีกทั้งจะช่วยลดผลกระทบของความเครียดและช่วยป้องกันความเจ็บป่วยที่เกิดจากความเครียดได้

ในปัจจุบันประเทศไทยมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น ขณะเดียวกันจำนวนผู้สูงอายุติดบ้านที่มีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน และผู้สูงอายุติดเตียงที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ก็มีมากขึ้นตามไปด้วย ใครมีผู้สูงอายุที่ต้องดูแล ช่วยเหลือตัวเองได้น้อยยิ่งต้องให้ความสำคัญ และต้องเอาใจใส่สังเกตทั้งเรื่องสุขภาพร่างกายและสุขภาพใจ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี คนในครอบครัวต้องเข้าใจปัญหาต่างๆ ของผู้สูงอายุ รวมไปถึงการดูแลอย่างถูกต้องและเหมาะสม

การดูแลผู้สูงอายุติดบ้านยังสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ผู้สูงอายุติดบ้าน เป็นผู้สูงอายุที่เคลื่อนไหวได้ยังสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ แต่จะมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน มีความลำบากหรือติดขัดในการเคลื่อนไหว เนื่องจากสภาพร่างกายที่เสื่อมสมรรถภาพตามอายุ หรือมีปัญหาด้านสุขภาพที่มีโรคประจำตัว การดูแลจะมุ่งเน้นไปในด้านของสุขภาพร่างกาย สุขภาพจิตใจ และการป้องกันไม่ให้เกิดอุบัติเหตุต่างๆ ดังนี้

1. การดูแลสุขภาพทางร่างกาย ด้านอาหาร ผู้สูงอายุต้องได้รับอาหารอย่างเหมาะสม หลากหลายครบ 5 หมู่ ได้สัดส่วนเพียงพอ เนื่องจากมีกิจกรรมที่ทำได้ไม่มากส่งผลให้แต่ละวันใช้พลังงานลด

น้อยลง และควรลดอาหารประเภทแป้ง น้ำตาล และไขมัน ให้เน้นอาหารโปรตีนจากเนื้อสัตว์ โดยเฉพาะปลา และเพิ่มแร่ธาตุ เช่น แคลเซียม สังกะสี และเหล็ก เป็นต้นหลักเลี้ยงอาหารประเภทหวานจัด เค็มจัด อาหารประเภทผัด ทอด และควรกินอาหารประเภทต้ม นึ่ง ย่าง อบแทน ด้านการออกกำลังกาย โดยการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เช่น ยืดเหยียด รำไทเก็ก รำไม้พลอง โยคะ เดินเร็ว ว่ายน้ำ เป็นต้น ทำประมาณ ๓๐ นาทีต่อครั้ง สัปดาห์ละ 3-4 ครั้ง เพื่อกระตุ้นจังหวะการเต้นของหัวใจ การบริหารร่างกายให้ได้ครบทุกส่วนของร่างกาย จะช่วยฝึกกล้ามเนื้อและความยืดหยุ่นของร่างกาย ทำให้การเคลื่อนไหวและการทรงตัวดีขึ้น ด้านสุขอนามัย ผู้สูงอายุควรลด ละ เลิก สิ่งที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ เช่น เหล้า บุหรี่ รวมถึงพฤติกรรมเสี่ยงต่างๆ ผู้ดูแลหมั่นดูแลสุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุ พร้อมสังเกตการทำงานของอวัยวะต่างๆ ในร่างกาย โดยเฉพาะระบบขับถ่าย และพาไปตรวจสุขภาพเป็นประจำทุกปี

2. การดูแลสุขภาพจิตใจ การที่ผู้สูงอายุจะต้องอยู่ติดบ้าน จะทำให้เกิดความเครียดและวิตกกังวลได้ง่าย ผู้ดูแลหรือคนในครอบครัวต้องคอยรับฟัง และให้คำปรึกษาให้ผู้สูงอายุได้ระบายความรู้สึกต่างๆ และหากิจกรรมทำเพื่อผ่อนคลายความเครียด เช่น ดูหนัง ฟังเพลง หรือให้ผู้สูงอายุได้พบปะเพื่อนฝูง ในวัยเดียวกัน รวมทั้งการอำนวยความสะดวกต่างๆ เมื่อมีกิจกรรมที่ผู้สูงอายุสนใจหรืออยากทำ

3. การป้องกันอุบัติเหตุและอันตราย ผู้สูงอายุที่มีความลำบากหรือติดขัดในการเคลื่อนไหว ผู้ดูแลหรือคนในครอบครัวต้องระวังในเรื่องของการพลัด ตก หกล้ม ควรจัดสิ่งแวดล้อมให้มีสภาพที่ถูกต้องเหมาะสม มีอากาศถ่ายเทสะดวก แสงสว่างพอเหมาะ มีความปลอดภัย พื้นต้องไม่ลื่น มีราวจับเพื่อช่วยในการทรงตัว โดยเฉพาะสถานที่ที่สามารถเกิดอุบัติเหตุได้บ่อย เช่น ห้องน้ำ ห้องนอน ห้องครัว บริเวณบันไดขึ้น-ลง เป็นต้น

การดูแลผู้สูงอายุติดเตียงที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ผู้สูงอายุติดเตียง คือ ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองต้องนอนอยู่บนเตียงตลอดเวลา อาจเป็นเพราะเกิดการเจ็บป่วยจากอุบัติเหตุ การเจ็บป่วยจากโรคเรื้อรังที่เข้าสู่การลุกลามมากขึ้น จนส่งผลให้อวัยวะต่างๆ ในร่างกายทำงานได้ไม่สมบูรณ์ ซึ่งบางคนอาจจะสามารถขยับแขนหรือขาได้บ้าง แต่ยังคงมีคนช่วยเหลือในการทำกิจวัตรประจำวันทุกอย่าง เช่น การป้อนอาหาร ช่วยล้างหน้าแปรงฟัน ช่วยอาบน้ำ เป็นต้น ในครอบครัวที่มีผู้สูงอายุหรือผู้ป่วยติดเตียงอาศัยอยู่ด้วย คนในครอบครัวจะต้องสละเวลาส่วนใหญ่มาคอยดูแลผู้สูงอายุติดเตียงเหล่านี้ เพราะต้องได้รับการดูแลมากกว่าปกติ ทั้งทางด้านร่างกาย และสภาพจิตใจ โดยหลักการดูแลนั้น ผู้ดูแลจำเป็นต้องระมัดระวังเรื่องแผลกดทับโดยการหมั่นพลิกตัว เปลี่ยนท่านอนของผู้สูงอายุทุก 2 ชั่วโมง การขับถ่าย ควรหมั่นดูแลเรื่องความสะดวกและความเปียกชื้น การดูแลความสะดวกสิ่งแวดล้อมโดยรอบที่ส่งผลให้เกิดการติดเชื้อของแผล ด้านอาหารควรเป็นอาหารที่ย่อยง่าย ลดภาวะท้องอืดและท้องผูก และมีสารอาหารที่ผู้สูงอายุต้องได้รับอย่างครบถ้วน การทำกายภาพบำบัดของผู้สูงอายุที่ต้องนอนติดเตียงให้ถูกต้องเหมาะสม เพื่อป้องกันไม่ให้ข้อต่อต่างๆ ติดขัด รวมไปถึงการดูแลด้านอารมณ์และด้านจิตใจ เพราะผู้สูงอายุที่ติดเตียงมักจะมีอารมณ์หงุดหงิดง่าย มีความวิตกกังวลกลัวถูกทอดทิ้ง คิดมากเรื่องในอดีต กังวลเรื่องสุขภาพร่างกายที่ถดถอยลงไม่เหมือนเดิม รวมถึงโรคที่เป็นอยู่ จึงต้องการการดูแล และเอาใจใส่จากคนในครอบครัวเป็นพิเศษ เช่น การเข้าไปพูดคุย นำเรื่องไปเล่าให้ฟัง ไปขอคำแนะนำปรึกษาในเรื่องการดูแลบุตรหลาน เป็นการช่วยให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณค่า การหากิจกรรมทำ

ร่วมกันทั้งครอบครัว เป็นต้น ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การดูแลผู้สูงอายุให้ประสบความสำเร็จได้นั้น คือ ทั้งสองฝ่ายจะต้องมีการปรับตัวเข้ากับเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ผู้ดูแลไม่ว่าจะเป็นลูกหลาน ญาติสนิท มิตรสหาย ควรพยายามเข้าหาผู้สูงอายุให้มากขึ้น หาโอกาสทำกิจกรรมร่วมกัน และเข้าใจถึงธรรมชาติของวัยผู้สูงอายุ และนำเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาสุขภาพจิตผู้สูงอายุในตำบลบางกระทิก ให้ดำเนินชีวิตอย่างสมดุลและมีความสุข

สรุปองค์ความรู้จากการทบทวนวรรณกรรม นั้นได้ข้อคิดที่ว่า ผู้สูงอายุที่ยึดติดกับความคิดของตัวเอง และไม่ปรับสภาพจิตใจและพฤติกรรมทำให้ไม่ยอมเข้าสังคม ติดบ้านไม่รับรู้หรือเปิดใจเข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามสิ่งแวดล้อม สภาพความเป็นอยู่ทำให้เกิดช่องว่างทางสังคม และครอบครัว การดำเนินชีวิตของสังคมปัจจุบันให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวน้อยมาก มักจะมุ่งเน้นไปในการหาเงินมาเลี้ยงชีพ ทำให้เกิดปัญหาครอบครัวมากขึ้น ควรหันมาให้ความสำคัญกับครอบครัวและปลูกฝังเยาวชนให้รักถึงครอบครัวเป็นหลักสร้างความอบอุ่น ความผูกพันภายในครอบครัว จากบทความวิจัยที่ยกมาทำให้ต้องใช้การดูแลเอาใจใส่จากคนในครอบครัวเป็นหลักสำคัญที่สุด การทำความเข้าใจและช่วยผู้สูงอายุในการปรับตัวปรับจิตใจอยู่กับคนในครอบครัวที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขในสังคมปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็น งานวิจัยเชิงคุณภาพ สำหรับการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (methodology) โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยเบื้องต้นทางผู้ศึกษาได้ดำเนินการกระบวนการศึกษา ตามระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (methodology) โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ด้วยกระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

โดยดำเนินการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive random) เนื่องจากผู้ศึกษามีข้อจำกัดในเรื่องของระยะเวลาการศึกษา จึงใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant Interview) คือการสัมภาษณ์โดยกำหนดตัวผู้ตอบเป็นการเฉพาะเจาะจง เพราะผู้ตอบเป็นกลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสมกับความต้องการของผู้ศึกษา ซึ่งบุคคลประเภทนี้เรียกว่า “ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ” อันเป็นการเลือกตัวอย่างที่ผู้ศึกษาได้ดำเนินการพิจารณาเลือกตัวอย่างด้วยตนเองเพื่อที่จะได้นำข้อมูลที่รับจากกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพมาดำเนินการประมวลผลข้อมูลอันนำไปสู่ข้อค้นพบต่อไป

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 16 คน ประกอบด้วย

1. ผู้สูงอายุที่พึ่งพาตัวเองได้
2. ผู้สูงอายุที่อยู่กับ บุตรหลาน เลี้ยงดู
3. ผู้สูงอายุที่ต้องพึ่งพาผู้อื่น
4. ผู้สูงอายุที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษ หรือต้องอยู่ในความดูแลใกล้ชิด

ผลการวิจัย

1) ผู้สูงอายุในตำบลบางกระทิก มีการดำเนินชีวิตที่ส่วนใหญ่มีบุตรหลานดูแล แต่ด้วยเป็นสังคมกึ่งเมืองมีความเจริญเข้าถึงในชุมชน ด้วยเป็นสังคมกึ่งเมืองทุกคนต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ความสัมพันธ์ในครอบครัวจะมีช่องว่างทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกว่าตัวเองไม่มีประโยชน์ เหงา และต้องการการเอาใจใส่จากคนในครอบครัว และต้องการให้มีการช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐให้ทั่วถึง ยุติธรรม อยากรายได้เป็นของตัวเอง มีสภาพแวดล้อมที่ดี ไม่ต้องการให้มีเสียงดัง หรือสิ่งปฏิกูลที่ส่งกลิ่นเหม็นทำให้เสียสุขภาพกายและสุขภาพจิต พื้นที่บริเวณโดยรอบสะอาดเรียบร้อย สิ่งที่อยู่ในความดูแลของรัฐให้หน่วยงานรัฐดูแลและอำนวยความสะดวกกับผู้สูงอายุมากขึ้น ความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุถือว่าอยู่ในขั้นพึงพาตัวเองได้เป็นส่วนใหญ่ รองลงมาเป็นการพึ่งพาคู่ครองในครอบครัว ส่วนผู้สูงอายุที่ต้องพึ่งพาผู้อื่นที่ไม่ใช่คนในครอบครัวมีเป็นส่วนน้อย

2) การพัฒนาสุขภาพจิตผู้สูงอายุในตำบลบางกระทิก จากการสัมภาษณ์ ทางสุขภาพจิตผู้สูงอายุในตำบลบางกระทิก ด้านสภาพแวดล้อม ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านพฤติกรรม ของแต่ละคนสอดคล้องจากความเป็นอยู่ ฐานะของแต่ละคน ส่งผลให้ผลจากการสัมภาษณ์ออกมาสรุปได้ว่าการดำเนินชีวิตมีผลต่อความเป็นอยู่ และสภาพจิตใจโดยรวมอย่างมาก คือ (1) ผู้สูงอายุที่พึ่งพาตัวเองได้ จะมีสุขภาพจิตที่มีความสุขในสภาพความเป็นอยู่ของตัวเองเป็นส่วนใหญ่ คือมีรายได้เป็นของตนเอง มีฐานะและยังถือครองอำนาจทางการเงินเป็นของตนเอง และยังสามารถหารายได้เพิ่มได้ บุตรหลานก็มีรายได้เลี้ยงดูตัวเองได้ มีทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนไม่มีปัญหาทางการเงิน แต่อาจจะมีบ้างที่ร่างกายเจ็บไข้ตามอายุมีความสามารถที่จะดูแลตัวเองได้ เมื่อผู้สูงอายุมีพร้อมจิตใจก็มีความสุข พฤติกรรมที่แสดงออกมาของผู้สูงอายุตามข้อนี้ก็จะไม่สร้างความเดือดร้อนให้สังคม บางคนลงมาช่วยเหลือสังคมทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ก็มีมาก (2) ผู้สูงอายุที่อยู่ในครอบครัวที่ต้องพึ่งพากันและกันในครอบครัว คือครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง มีที่อยู่อาศัยเป็นของตัวเองตามสมควร แต่ก็ยังต้องดิ้นรนหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว ผู้สูงอายุยังต้องการการเอาใจใส่ดูแลจากคนในครอบครัว และสังคมภายนอก ยังมีความต้องการการช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐ ที่จะต้องเข้ามาช่วยเหลือดูแล แต่ที่ประสบปัญหาคือการดูแลไม่ทั่วถึง การประชาสัมพันธ์ การเข้าร่วมกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุ บางครั้งยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงได้ ทำให้ผู้สูงอายุไม่อยากจะเข้าร่วมด้วย เนื่องจากเหตุผลหลายประการเช่น ผู้สูงอายุไม่เข้าร่วมด้วยไม่สะดวกในการเดินทาง ไม่ตรงตามความต้องการ จึงไม่มีความสุขในการต้องออกไปนอกบ้าน ทำให้เกิดการติดบ้าน ขาดการเข้าสังคม ขาดการรับรู้ข่าวสาร เมื่อไม่ได้รับความช่วยเหลือเหมือนคนอื่นก็เกิดความไม่พอใจ ทำให้สังคมแตกแยก ครอบครัวไม่มีความสุข (3) ผู้สูงอายุที่ต้องพึ่งพาคนในครอบครัวและผู้อื่น เป็นสิ่งที่ต้องดูแลเอาใจใส่มากๆ เพราะผู้สูงอายุในกลุ่มนี้จะมีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีพที่อยู่อาศัยอาจไม่สมบูรณ์ ไม่ถูกสุขอนามัย ร่างกายบกพร่องช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ มีผลให้ร่างกายไม่มีสุขภาพที่ดี สภาพจิตใจต้องการดูแลเอาใจใส่ทั้งจากครอบครัวและสังคมรอบข้าง ความเห็นใจช่วยเหลือจากทุกคน กลุ่มนี้สมควรได้รับความช่วยเหลือ และการพัฒนาสุขภาพจิตให้ดี เหมาะสม เพื่อให้ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขในสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบัน

3) แนวทางการพัฒนาสุขภาพจิตของผู้สูงอายุในตำบลบางกระทิก ความต้องการของผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการให้หน่วยงานของรัฐมีโครงการที่เข้าถึงประชาชนให้มากที่สุด และให้หน่วยงานที่สนองงานต่อจาก

หน่วยงานใหญ่ลงพื้นที่เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนให้มากกว่าที่เป็นอยู่ ความช่วยเหลือขอให้ทั่วถึง และยุติธรรม ไม่เลือกพวกพ้อง และการจัดกิจกรรมทางสังคม ทั้งที่สำนักงานเทศบาลปกครองท้องถิ่น ขอให้มีการประชาสัมพันธ์แก่ประชาชน สวัสดิการต่างๆ การประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆ และต้องการให้สิ่งแวดล้อมรอบตัวมีความสะอาด ปลอดภัย ไม่มีมลพิษ ที่จะทำลายสุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ เพราะผู้สูงอายุต้องการอยู่บ้านในบั้นปลายของชีวิตอย่างสงบสุข ไม่มีเสียงรบกวนเสียงดังอย่างเช่นการแข่งรถของวัยรุ่น การเผาขยะมูลฝอยในแหล่งชุมชนหนาแน่น การเปิดเพลงเสียงดัง ทำให้ตกใจและนอนไม่หลับ การดูแลสภาพแวดล้อมภายนอกสำคัญมาก ส่วนภายในครอบครัวต้องมีการปลูกฝังคนในครอบครัวให้สร้างบรรยากาศภายในบ้านให้น่าอยู่ อบอุ่นและให้ความสำคัญซึ่งกันและกันดูแลเอาใจใส่ให้เกียติกันจากการสัมภาษณ์ ความต้องการความรักความเข้าใจจากครอบครัวและสังคมรอบข้าง หน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาช่วยเหลือเมื่อยามลำบาก เพราะยังมีครอบครัวผู้สูงอายุที่ลำบาก ครอบครัวอยู่ด้วยกันหลายคนควรที่จะได้รับการดูแลที่เหมาะสมกับความต้องการของผู้สูงอายุและครอบครัว หน่วยงานต่างๆ ควรพัฒนาวิธีการดูแลผู้สูงอายุให้เหมาะสมแต่ละครอบครัว และทั่วถึง กับความเดือดร้อนของผู้สูงอายุจริงๆ โดยลงพื้นที่จริง สำรวจจริงไม่ใช่ตามนโยบายเหมารวมทุกพื้นที่ใช้มาตรฐานเดียวกันหมด จะเห็นได้ว่าการทำงานของหน่วยงานรัฐต่างๆ ยังมีช่องโหว่ของการเหลื่อมล้ำทางสังคมที่มีมาตรฐาน เงื่อนไขของความช่วยเหลือที่สูงมากอย่างเช่นหน่วยงาน อ.พ.ม. อสม. เทศบาล การช่วยเหลือบางอย่างเน้นประชาชนต้องมีภูมิลำเนา หรือมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านเท่านั้น ถ้าอยู่นอกพื้นที่ไม่สามารถที่จะได้รับความช่วยเหลือ เช่นการช่วยเหลือถุงยังชีพในช่วงโควิด 19 ระบาดหนัก เกณฑ์ในการได้รับความช่วยเหลือจะนับแค่ 1 ครอบครัวได้รับแค่ 1 ถุงยังชีพเท่านั้น ซึ่งความเป็นจริงบางครอบครัวมีมากกว่า 10 คน บางครอบครัวมาเช่าบ้านอยู่ไม่มีชื่อในทะเบียนบ้านก็ไม่ได้รับความช่วยเหลือ ความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกพื้นที่ ถ้าลงมาที่ผู้ใหญ่บ้านจะทั่วถึงเพราะผู้ใหญ่บ้านจะทราบว่าเป็นพื้นที่ตัวเอง สภาพแวดล้อมแต่ละครัวเรือนเป็นอย่างไร สมควรได้รับความช่วยเหลือในด้านใดก่อนหลัง หน่วยงานในพื้นที่ต้องร่วมมือกันในการให้ข้อมูลซึ่งกันและกันเพื่อประชาชนในพื้นที่ได้รับความช่วยเหลืออย่างเหมาะสมและยุติธรรม ในช่วงที่เกิดการระบาดของเชื้อโควิด 19 ประชาชนทั่วไป และผู้สูงอายุเกิดความเครียดเป็นห่วงลูกหลานไม่มีความสุข สุขภาพจิตเสียกลัวการระบาดของเชื้อโควิด 19 กลัวการฉีดวัคซีนป้องกันเชื้อโควิด ๑๙ อสม. ผู้นำ ต้องให้ความรู้และสร้างกำลังใจให้กับทุกคนให้มีสติ และพยายามให้ความรู้เพื่อลดความวิตกกังวล และดูแลตัวเองอย่างถูกต้องปลอดภัย

ในการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงปัจจัยโดยรวมของการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ ทั้งในด้านสภาพแวดล้อม ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ที่ส่งผลต่อพฤติกรรม ของผู้สูงอายุในแต่ละสภาพความเป็นอยู่ และทราบถึงความต้องการบางส่วนของผู้สูงอายุที่ต้องการใช้ชีวิตที่มีความสุขในสภาพการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสุขภาพจิตของผู้สูงอายุในตำบลบางกระที่ต่อไปให้สมบูรณ์ขึ้นกว่าเดิม และเห็นสมควรที่จะมุ่งเน้นไปที่สถาบันครอบครัวเป็นปัจจัยหลักในการสร้างความเข้มแข็งของสุขภาพจิตของทุกคนในครอบครัวไม่ได้มีผลเฉพาะตัวผู้สูงอายุ เพราะจากการสัมภาษณ์จะเห็นผลชัดเจนว่าความรักความอบอุ่นในครอบครัวมีผลต่อสุขภาพจิตของทุกคน สังคมภายนอกเป็นปัจจัยรองที่มีผลกระทบกับสุขภาพจิต ความรัก ความเอาใจใส่ดูแลของคนในครอบครัวคือเกราะป้องกันไม่ให้ผู้สูงอายุมีความผิดปกติทางสุขภาพจิต

และเมื่อสุขภาพจิตดี การคิดในแง่บวกจะทำให้ลดปัญหาสังคมได้ การที่ผู้สูงอายุออกมาเข้าสังคมก็จะมองในแง่บวกพฤติกรรมที่แสดงออกต่อสังคมก็จะเป็นไปในทางที่ดี มีเพื่อน ความคิดสร้างสรรค์ สามารถที่จะนำพาผู้อื่นไปในทิศทางที่ดีได้ เช่นคุยเรื่องข้าววัด ฟังธรรม ไม่ว่าร้าย นินทาใคร ทำกิจกรรมร่วมในสังคมอย่างมีความสุข ถือว่าครอบครัวเป็นฐานสำคัญของความสุขในทุกเพศ วัย ส่งผลต่อสุขภาพจิตที่ดีได้ในสังคมอนาคต

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุที่อยู่ในช่วงบั้นปลายของชีวิต ส่วนใหญ่ต้องการให้ครอบครัวมีความสุข บุตรหลานมีฐานะมั่นคง มีความเป็นอยู่ที่ดี จากผลการวิจัยที่ได้ศึกษาสุขภาพจิตของผู้สูงอายุในตำบลบางกระทึก ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่อยากเป็นภาระของลูกหลาน ในช่วงก่อนวัยเกษียณผู้สูงอายุจะสร้างหลักฐานที่มั่นคงไว้ให้ลูกหลาน เนื่องจากพื้นที่ที่มีการค้าขาย และแหล่งเกษตรที่สามารถหารายได้เลี้ยงชีพได้แม้กระทั่งเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุมีพื้นที่ทำมาหากินเป็นของตัวเอง และตกทอดมาจนถึงลูกหลาน แม้ผู้สูงอายุบางรายที่มาตั้งรกรากอยู่ไม่นานแต่ก็สามารถที่จะทำมาหากินได้อย่างสบาย เพราะมีทั้งโรงงานอุตสาหกรรม และร้านค้ามากมายเช่นในตลาดดอนหวาย แหล่งประกอบอาชีพที่พร้อมก็จะสร้างรายได้ให้กับครอบครัวได้มั่นคงที่ต้องปรับคงเป็นความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐที่ต้องให้ทั่วถึงและยุติธรรม ผู้สูงอายุ ที่มีความพร้อมในการต่อสู้กับความเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อม ร่างกาย อารมณ์ และพฤติกรรมทางสังคม พบว่าสอดคล้องกับการศึกษาของ จุฑารัตน์ แสงทอง (2017) เมื่อสังคมไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุที่ผู้สูงอายุเพิ่มจำนวนมากขึ้น ผู้ที่อยู่ในวัยสูงอายุต้องเร่งเตรียมความรู้และความพร้อมเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เมื่อผู้สูงอายุมีความรู้ความสามารถและมีศักยภาพความพร้อมที่จะช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมก็สามารถกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นและนำไปสู่การพัฒนานโยบายที่มีการสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ และการดำเนินชีวิตจริงในสังคมของผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม การพัฒนาโดยองค์รวมจะทำให้สามารถมองแนวทางในการพัฒนาในการจัดสวัสดิการต่างๆเพื่อรองรับสังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ได้มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของประชาชนในสังคมได้มากที่สุด สุขภาพจิตของผู้สูงอายุที่ต้องพึ่งพาผู้อื่นจะมีความรู้สึกที่ตัวเองไม่มีประโยชน์และเป็นภาระกับครอบครัวและสังคมอาจเนื่องมาจากความบกพร่องทางร่างกาย หรือความพร้อมทางสภาพความเป็นอยู่ทางสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมต่างๆ สอดคล้องกับทฤษฎีของ Videbeck (2006) ว่าปัจจัยที่มีผลต่อสุขภาพจิตประกอบไปด้วย 3 ด้านหลักๆดังนี้ 1) ด้านบุคคล ได้แก่ อายุการเจริญเติบโตการพัฒนา พันธุกรรมและปัจจัยด้านชีวภาพ สุขภาพร่างกายและการปฏิบัติตัว ความสามารถของบุคคล ความสามารถในการผ่านปัญหา พลังสุขภาพจิตและเชาว์ปัญญา จิตวิญญาณ 2) ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นเครือข่ายและเป็นแหล่งสนับสนุนทางสังคมเป็นกลุ่มคนที่มีความเชื่อมโยงกัน แรงสนับสนุนในครอบครัวเป็นการฟื้นฟูผู้ที่มีปัญหาทางสุขภาพจิต เป็นกำลังใจเป็นความเข้าใจ 3) ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม ความเชื่อถึงสาเหตุการเจ็บป่วย ความแตกต่างทางวัฒนธรรม สภาวะทางสุขภาพจิต จะบ่งบอกถึงความเป็นอยู่ ความผาสุกของบุคคล ที่จะแสดงออกทางความคิดทางอารมณ์ และจะส่งผลต่อการแสดงออกของพฤติกรรมที่เหมาะสมตามความเป็นจริง สภาวะสุขภาพจิตมีความเป็นพลวัตร การพัฒนาสุขภาพจิตได้ดีต้องเข้าใจและรับรู้ถึงปัจจัยต่างๆที่มีผลและ

ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ และรวมถึงการแสดงออกทางสังคมและวัฒนธรรมและป้องกันส่งเสริมพัฒนาสุขภาพจิตของบุคคล เพื่อลดปัญหาทางสังคมรวมถึงทำให้เกิดความสงบสุขทางสังคม

สรุปองค์ความรู้

การสร้างกิจกรรมความสามัคคีในครอบครัว เพื่อให้คนในครอบครัวมีเวลาทำกิจกรรมร่วมกัน ศึกษาพูดคุยกันตลอดเพื่อลดความขัดแย้ง สร้างความอบอุ่นกับคนในครอบครัว บุตร หลาน เหลน เกิดความรักความผูกพัน ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นก็สามารถที่จะผ่านไปได้เพราะกำลังใจจากคนรอบข้างกล้าที่จะเปิดใจคุยกัน เมื่อไม่มีปัญหาภายใน สังคม สิ่งแวดล้อมภายนอกก็จะมีผลกระทบกับครอบครัวน้อยลง ผู้สูงอายุก็จะมีสุขภาพจิตที่ดี เพราะครอบครัว คือหัวใจของผู้สูงอายุ ครอบครัวเป็นสุข ผู้สูงอายุก็มีความสุข อายุยืน เพราะเมื่อสุขภาพจิตดี สุขภาพร่างกายก็ดีตามไปด้วยการออกกำลังกาย ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่ง การพูดคุยกันในครอบครัวและคนรอบข้างจะทำให้มีความมั่นใจในการกระทำ พฤติกรรมที่แสดงออกมาจะบ่งบอกภาวะสุขภาพจิตของแต่ละบุคคล ถ้าสุขภาพจิตเข้มแข็งจะสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างรอบรอบ เมื่อย่างเข้าสู่วัยผู้สูงอายุจะมีการวางแผนที่ดีไว้ล่วงหน้า และสามารถปรับตัวให้เข้าสู่วัยผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม และมีความสุขได้ในสังคมถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆมากมายเพียงไรก็สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ได้ทุกครั้ง จึงต้องหาวิธีที่จะให้ผู้สูงอายุได้เข้าถึงหลักธรรมได้แท้จริง โดยการให้หลักธรรมเข้าถึงคนในชุมชนให้ได้ หาวิธีการให้เด็กรุ่นใหม่ได้ศึกษาและเข้าใจหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อต่อสู้กับอนาคตที่จะเข้าสู่ความเสื่อมโทรมทั้งทางโลกและทางธรรม พระพุทธศาสนาไม่มีวันเสื่อม แต่มนุษย์ที่ทำให้เสื่อม ควรปลูกฝังเยาวชนให้เข้าใจ และเข้าถึงพระพุทธศาสนา โดยการร่วมมือกันในครอบครัว พาผู้สูงอายุไปวัดเมื่อมีโอกาส พร้อมพาบุตรหลานไป

ด้วยเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวไปด้วย ถ้าหากอยู่บ้านเปิดธรรมะให้ผู้สูงอายุฟัง บุตรหลานจะได้ฟังด้วยเป็นการให้ซึมซับไปเรื่อย ๆ จะได้มีจิตใจที่เข้มแข็ง มีจิตใจที่ดี สามารถลดปัญหาที่จะเกิดขึ้นในสังคมได้ เพราะพระพุทธศาสนาคือหลักธรรมชาติ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของเรา หากเราดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม ถูกต้อง ไม่ทำลายธรรมชาติ ธรรมชาติก็จะไม่ทำลายเราการเข้มแข็งที่เกิดขึ้นจากภายในทำให้เราสามารถที่ปรับตัวได้กับทุกสถานการณ์และดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ไม่ว่าสภาพแวดล้อมจะเปลี่ยนแปลงไปก็ตาม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

- 1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ โดยให้ครอบครัว คนในชุมชน และภาคส่วนต่าง ๆ ไม่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนันทนาการ การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าในตนเอง ไม่เครียดหรือเหงาเมื่อต้องอยู่บ้านตามลำพัง
- 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีแผนที่ชัดเจนในการ สนับสนุนผู้สูงอายุให้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ส่งเสริมให้ออกไปพบปะผู้คน ทำกิจกรรมหรืองานอดิเรกที่ให้มีบทบาทร่วมกับคนในชุมชน หรือถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้ต่างๆ ให้แก่เยาวชน

References

- Department of Elderly Affairs. (2017). *Strengthening the mental health of the elderly*. 1st printing. Bangkok: Department of Elderly Affairs. Ministry of Social Development and Human Security.
- Suwannacheep, S., (2015). *Guidelines for social and mental care of the elderly*. 4th printing. Nonthaburi: Office of Mental Health Promotion and Development, 2015.
- Wongsawat, S., (2015). *Handbook of 5 dimensions of happiness for the elderly*. 6th printing. Nonthaburi: Office of Promotion and Promotion. Mental Health Development, 2015.

“META-GOVERNANCE” ทางออกสำหรับความล้มเหลวของการจัดการปกครอง**“META-GOVERNANCE” THE SOLUTION OF GOVERNANCE FAILURE****อัญชิรญา จันทรปิฎก**

Anchiraya Chantarapidok

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Faculty of Political Science, Chaiyaphum Rajabhat University

Email: anchiraya.ch@cpru.ac.th

Received 10 February 2023; **Revised** 28 March 2023; **Accepted** 30 April 2024.**บทคัดย่อ**

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจแนวคิด meta-governance ในฐานะที่เป็นทางออกในการแก้ปัญหาความล้มเหลวในการจัดการปกครอง ด้วยการเริ่มต้นจากการหาคำตอบว่า เหตุใดการบริหารงานภาครัฐที่อยู่ภายใต้กระแสแนวคิดการจัดการปกครองแนวใหม่ ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับว่าสามารถปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารงานภาครัฐให้ดีขึ้นได้ภายใต้บริบทสังคมการเมืองที่ซับซ้อนนั้น จึงเกิดปัญหาและยังคงไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายของภาครัฐได้ กระทั่งนำไปสู่ความล้มเหลวของการจัดการปกครอง ด้วยเหตุนี้ meta-governance จึงเป็นแนวคิดใหม่ที่เกิดขึ้นเพื่อกำกับดูแลการจัดการปกครอง บทความนี้จะช่วยสร้างความเข้าใจปัญหาของการจัดการปกครองแนวใหม่ และแนวคิด meta-governance ในฐานะเครื่องมือในการแก้ปัญหาความล้มเหลวของการจัดการปกครองแนวใหม่ เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการปกครอง

คำสำคัญ : อภิวัตนาการจัดการปกครอง; ความล้มเหลวในการจัดการปกครอง; การบริหารงานภาครัฐ**ABSTRACT**

This article aims to understand the meta-governance as the solution of the governance failure. Starting from finding the answer that why public administration, which under the new governance concept that is recognizes as able to improve the efficiency under a complex socio-political context, have problems and still can't achieve the goals of the government sector until leading to the governance failure. Therefore, meta-governance become a new concept the has emerged to control the governance to oversee any failures. This article will help to understanding the problems of new governance and the concept of meta-governance as a tool to address governance failures, thus enhancing governance effectiveness.

Keywords: meta-governance; governance failure; public administration

บทนำ

การจัดการปกครองแนวใหม่ (new governance) เป็นแนวทางการพัฒนาการบริหารงานภาครัฐที่ปรับเปลี่ยนจากระบบราชการที่เน้นการควบคุมและสั่งการที่แข็งตัวไปสู่การกระจายอำนาจผ่านการมีส่วนร่วม และการสร้างเครือข่ายของตัวแสดง (actor) ต่าง ๆ นอกเหนือจากภาครัฐ แนวทางดังกล่าวได้รับการยกย่องว่าสามารถแก้ปัญหาและเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานภาครัฐได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหัวที่เกิดการตั้งคำถามถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดบริการสาธารณะของรัฐ การปฏิรูปการบริหารงานภาครัฐไปสู่การจัดการปกครองแนวใหม่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางนับแต่ช่วงราวทศวรรษที่ 1980 การปฏิรูปดำเนินไปตามกรอบคิดสำคัญ คือ การลดบทบาททางตรงของรัฐบาลในการจัดบริการสาธารณะรวมถึงการกำหนดนโยบาย และมุ่งเน้นการกระจายอำนาจไปยังตลาด และตัวแสดงอื่น ๆ โดยการออกแบบกฎและกระบวนการที่เรียบง่ายมากขึ้น (Howlett & Ramesh, 2014) การลดบทบาทของรัฐลงนี้ถูกเรียกว่าเป็น “การจัดการโดยปราศจากรัฐบาล” (governing without government) หรือที่ Rhodes (1996) เรียกว่าเป็นการทำให้รัฐกลวง (hollow state)

การที่รัฐหันมาให้ความสำคัญกับคุณค่าประชาธิปไตย และคุณค่าของกลุ่ม เครือข่ายและปัจเจกชน ในฐานะที่เป็นผู้มีส่วนได้เสียจากนโยบายหรือบริการสาธารณะตามแนวทางการจัดการปกครองแนวใหม่นี้ ส่งผลให้รัฐต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนให้กลายเป็นผู้สนับสนุนหรืออำนวยความสะดวกให้แก่กลุ่มหรือเครือข่ายเหล่านั้นในการแก้ปัญหาสาธารณะผ่านกระบวนการนโยบายแบบมีส่วนร่วม แน่นอนว่าการมีส่วนร่วมของตัวแสดงที่หลากหลาย สามารถนำไปสู่สังคมบรรลุเป้าหมายสาธารณะตามที่ต้องการได้ กระทั่งได้รับการขนานนามว่าเป็นแนวทางที่มีไว้เพื่อแก้ปัญหาความล้มเหลวของภาครัฐ (government failure) และความล้มเหลวของระบบตลาด (market failure) ในการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพได้ อย่างไรก็ตาม Jessop (2011) กลับแสดงมุมมองที่ต่างออกไป ด้วยการเสนอว่าการจัดการปกครองแนวใหม่ ไม่ได้เป็นยาวิเศษขนาดที่จะสามารถรักษาโรค (ปัญหา) ของระบบราชการและการบริหารงานภาครัฐที่มีได้ อีกทั้งยังอาจจะสร้างผลกระทบหรือปัญหาตามมาด้วย กระทั่งก่อให้เกิดความล้มเหลวของการจัดการปกครองได้ (governance failure)

เมื่อการจัดการปกครองแนวใหม่ กลายเป็นแนวทางที่ดูเหมือนว่าจะไม่สามารถจัดปัญหาการบริหารงานภาครัฐให้หมดไปได้ และสุ่มเสี่ยงที่จะสร้างปัญหาบางอย่างตามมา เพื่อป้องกันความล้มเหลวที่อาจจะเกิดขึ้น แนวคิดอภิมหาการจัดการปกครอง (meta-governance) จึงเกิดขึ้นในฐานะที่เป็นทางออก โดยมีกลยุทธ์ (strategy) เครื่องมือ (instrument) และวิธีการจัดการหลากหลาย ที่มุ่งควบคุมการจัดการปกครองแนวใหม่ให้ดำเนินไปกระทั่งบรรลุเป้าหมายของนโยบายหรือของรัฐบาลในที่สุด อย่างไรก็ตาม การจะทำความเข้าใจการแก้ปัญหาของการจัดการปกครองแนวใหม่ มีความจำเป็นต้องทำความเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดการปกครองแนวใหม่เสียก่อน หรือที่เรียกว่า ความล้มเหลวของการจัดการปกครอง (governance failure) ซึ่งจะปรากฏในส่วนถัดไป

ความล้มเหลวของการจัดการปกครอง (governance failure)

มีความพยายามของนักวิชาการที่จะนิยามความหมายของความล้มเหลวของการจัดการปกครอง ด้วยการรวบรวมปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการจัดการปกครองที่ผ่านมา ดังที่เข้าใจว่า การจัดการปกครองแนวใหม่

ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายของตัวแสดงต่าง ๆ ภายใต้ประเด็นนโยบายหนึ่ง ๆ ดังนั้นรูปแบบของการจัดการปกครองจึงมีการเปลี่ยนรูปจากการจัดการปกครองแบบยึดสายการบังคับบัญชา โดยรัฐมีบทบาทนำ (hierarchical governance) ไปสู่การจัดการปกครองโดยเครือข่าย (network-centered governance) มากขึ้น อย่างไรก็ตาม การจัดการเครือข่ายยังคงเป็นประเด็นความท้าทายอย่างยิ่ง เนื่องจากการกระจายอำนาจไปยังตัวแสดงต่าง ๆ ล้วนเป็นเรื่องที่ยุ้งยากและสลับซับซ้อนกว่าการจัดการปกครองโดยรัฐบาลแบบเดิม เช่น ความยุ่งยากในการคัดเลือกตัวแสดงในเครือข่าย การนิยามเป้าหมายของเครือข่าย การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงที่มาจากวัฒนธรรมที่ต่างกัน การจัดสรรและกระจายทรัพยากรภายในเครือข่าย เป็นต้น (Sørensen, Hanson & Rye, 2023) จากความท้าทายดังกล่าว ทำให้เกิดความสับสนเกี่ยวกับการจัดการปกครองแนวใหม่อาจจะไม่ประสบความสำเร็จเสมอไป

Howlett & Ramesh (2014) เสนอว่า ความล้มเหลวของการจัดการปกครองมักเกิดขึ้นจากความไม่ลงรอยกันอยู่ 2 ลักษณะ คือ 1) ความไม่ลงรอยกันระหว่างบริบทของปัญหา (problem context) และวิธีการจัดการปกครอง (governance mode) ที่เลือกใช้ เช่น บริบทปัญหาที่มีความไม่แน่นอน มีความเสี่ยงมากหรืออาจจะสร้างความขัดแย้งได้ ในกรณีนี้การจัดการปกครองแบบเครือข่ายอาจจะไม่เหมาะสม ความไม่ลงรอยในลักษณะนี้จึงสะท้อนถึงความล้มเหลวในการออกแบบการจัดการปกครอง (governance design failure) (Meuleman, 2019)

2) ความไม่ลงรอยกันระหว่างวิธีการจัดการปกครองและความสามารถในการจัดการปกครอง (governance capacity) ความสามารถในการนี้ สื่อความถึง ทรัพยากร หรือทักษะที่จำเป็นต่อการกำกับการจัดการปกครอง การกำหนดทางเลือกนโยบาย รวมถึงการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นเงื่อนไขพื้นฐานของการจัดการปกครอง ที่ตัวแสดงอาจจะมีไม่เพียงพอ หรือไม่สอดคล้องกับวิธีการจัดการปกครองที่จะทำให้เกิดผลลัพธ์ตามที่ต้องการได้

นอกจากนี้ Hooge, Waslander & Theisens (2022) ยังให้มุมมองต่อการจัดการปกครองแนวใหม่ในลักษณะการจัดการปกครองแบบเครือข่าย (network governance) ว่าโดยธรรมชาติของเครือข่าย จะมีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดง (ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาสังคม) ที่เป็นอิสระต่อกันและเป็นความสัมพันธ์ในแนวนอน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่สับสนยุ่งยากก่อให้เกิดความไร้ระเบียบของเครือข่ายได้ เช่นเดียวกับที่ Ungsuchaval (2023) สรุปว่า เมื่อมีตัวแสดงที่หลากหลายร่วมเป็นเครือข่าย ย่อมต้องเกิดการเรียกร้องและความคลุมเครือในการรับผิดชอบ รวมไปถึงปัญหาที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดง เช่น ความเชื่อใจ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เป็นต้น ประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ ถูกตีความว่าเป็นหนึ่งในความล้มเหลวของการจัดการปกครอง

จากความล้มเหลวที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดการพัฒนาแนวคิดเพื่ออธิบายวิธีการที่จะเอาชนะความล้มเหลวดังกล่าว ด้วยการศึกษาลึกลงไปถึงแนวทางที่จะทำให้การจัดการปกครองแนวใหม่ประสบความสำเร็จ Jessop (2011) เสนอว่า การจัดการปกครองจะประสบความสำเร็จได้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการจัดการกับผลกระทบบางอย่างที่ไม่พึงประสงค์ ที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาจากความขัดแย้งพื้นฐานภายในเครือข่าย ความสามารถดังกล่าวนี้จะต้องดำเนินการผ่านการกำหนดกรอบเชิงสถาบัน การดำเนินการทางอ้อมเพื่อแก้ปัญหาหนึ่ง ๆ (governance problem) ประเด็นนี้จึงเป็นเหตุผลในการสนับสนุนการเกิดขึ้นของแนวคิดอภิมหาการจัดการปกครอง (meta-governance) ในฐานะที่เป็นแนวทางการแก้ปัญหาที่เกิดจากการจัดการ

ปกครองแนวใหม่ อย่างไรก็ตาม อภิมาการจัดการปกครองมีวิธีการและกลยุทธ์ที่หลากหลาย ประเด็นที่น่าสนใจ คือ วิธีการและกลยุทธ์ดังกล่าวสามารถกำกับและจัดการกับปัญหาได้อย่างไร

อภิมาการจัดการปกครอง: ทางออกของปัญหาการจัดการปกครอง?

อภิมาการจัดการปกครอง (meta-governance) มีการให้นิยามที่ค่อนข้างคลุมเครือ และมีแนวโน้มของการให้คุณค่าในลักษณะที่เป็นทางออกในการแก้ปัญหาที่ยากทุกปัญหาของการบริหารงานภาครัฐ แนวคิดอภิมาการจัดการปกครองถูกนำมาใช้ในบริบททางรัฐประศาสนศาสตร์และรัฐศาสตร์ตั้งแต่ช่วงกลางทศวรรษที่ 1990 ในการอธิบายบทบาทการแทรกแซงหรือการยุ่งเกี่ยวของรัฐในการจัดการปกครอง (Gjaltema, Biesbroek & Termeer, 2020) อย่างไรก็ตาม มีความพยายามจะให้นิยามที่ชัดเจนมากขึ้นโดยนักวิชาการ เช่น Hooge, Waslander & Theisens (2022) ที่มองว่า อภิมาการจัดการปกครอง หมายถึง กลยุทธ์ต่าง ๆ ที่รัฐบาลใช้สำหรับการควบคุมการปฏิบัติการในทางอ้อมและการกำกับอย่างห่าง ๆ เพื่อให้เกิดผลกระทบต่อการก่อรูปและการติดตามนโยบายสาธารณะ เช่นเดียวกับ Jessop (2011) ที่มองว่าเป็นบทบาทของรัฐบาลที่ไม่ได้ใช้อำนาจรัฐอย่างตรงไปตรงมาเช่นแต่ก่อน หากแต่กระทำต่อเครือข่ายผ่านกลไกและเครื่องมือใหม่ ๆ ที่เป็นการโน้มน้าวมากกว่าการบังคับ โดยรัฐอาจจะใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อเข้าควบคุมปฏิสัมพันธ์ของเครือข่าย รวมไปถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นของเครือข่าย ดังนั้นการเข้าควบคุมทางอ้อมนี้จึงอาจเป็นไปได้ทั้งเสมือนเป็นข้อตกลงธรรมเนียมหรือวาทกรรม ที่รัฐออกแบบมาเพื่อให้ตัวแสดงต่าง ๆ ในเครือข่าย (โดยเฉพาะภาคเอกชนและประชาสังคม) ตระหนักว่าตนเองจะต้องปฏิบัติตามสิ่งเหล่านั้น โดยมีได้รู้สึกรู้ว่าเป็นการบังคับแต่อย่างใด ในขณะที่ Sørensen, Hansson & Rye (2023) มองว่า อภิมาการจัดการปกครอง หมายถึง คำที่สื่อความถึงตัวแสดงและกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีเป้าหมายที่จะเข้าไปจัดการ (govern) และชี้นำ (steer) เครือข่าย โดยที่ตัวแสดงเหล่านั้นต่างก็ตระหนักและยอมรับถึงความหลากหลายและความเป็นอิสระของเครือข่าย การนิยามนี้พยายามชี้ให้เห็นว่าตัวแสดงดังกล่าว อาจไม่ใช่รัฐบาลเท่านั้นแต่อาจเป็นองค์กร สถาบันหรือใครอื่นก็ได้

Gjaltema, Biesbroek & Termeer (2020) ได้ย้ำประเด็นเกี่ยวกับตัวแสดงที่กระทำอภิมาการจัดการปกครองว่า ตัวแสดงที่จะมีสถานะเป็นผู้อำนวยการอภิมาการจัดการปกครอง (meta-governor) หมายถึง ภาครัฐหรือรัฐบาล ที่เป็นได้ทั้งในระดับสถาบัน/องค์กร (institutional/organizational level) เช่น องค์กรภาครัฐ ส่วนราชการต่าง ๆ และระดับปัจเจก (individual level) เช่น ข้าราชการ และนักการเมือง ในขณะเดียวกันก็หมายรวมถึงภาคเอกชนด้วย อย่างไรก็ตาม ผู้อำนวยการอภิมาการจัดการปกครองที่มาจากภาคเอกชน (private meta-governor) ยังคงเป็นประเด็นที่ถกเถียงว่าอาจจะสร้างปัญหาขึ้นได้ เนื่องจากมุมมองที่มีต่อผลประโยชน์ของภาคเอกชนค่อนข้างซับซ้อนและยากต่อการจัดสรร (Fransen, 2015) ดังนั้นวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ จึงค่อนข้างเอนเอียงไปทางการอธิบายบทบาทของภาครัฐมากกว่า ตามมุมมองทฤษฎีกระแสหลักของอภิมาการจัดการปกครอง มองว่า รัฐบาลกลาง (central government) มีความสามารถและเหมาะสมสำหรับการเป็นผู้อำนวยการอภิมาการจัดการปกครองมากกว่า เนื่องจากเป็นสถาบันที่มีอำนาจในการกำหนดกฎพื้นฐานของการจัดการปกครอง อีกทั้งยังมีอำนาจและความชอบธรรมในการออกคำสั่งทางกฎหมายที่ตัวแสดงในเครือข่ายต่าง ๆ ต้องปฏิบัติตามอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (Hooge, Waslander & Theisens, 2022) โอกาสที่จะประสบความสำเร็จในการควบคุมการจัดการปกครองโดยเครือข่ายก็จะมีมากขึ้นจึงนิยามทั้งหมดข้างต้นนำมาสู่ข้อสรุปตามที่ Damgaard & Torfing (2010) ว่าอภิมาการจัดการปกครองก็คือการนำเอารัฐบาลมาบวกเข้ากับการจัดการปกครอง (government plus governance) และเป็นการ

ผสมผสานระหว่างหลักการควบคุม (control) และการอำนวยความสะดวก (facilitation) การจัดการปกครองไปในคราวเดียวกัน

เหตุที่แนวคิดอภิมหาการจัดการปกครองถูกมองว่าสามารถนำมาใช้เป็นวิธีการในการแก้ปัญหาความล้มเหลวของการจัดการปกครองได้ เนื่องจากเป็นวิธีการที่พยายามจะกลบจุดบกพร่องของการดำเนินการโดยเครือข่ายทั้งหมด อย่างไรก็ตาม การนำเอารัฐเข้ามายุ่งเกี่ยวในกระบวนการกิจการสาธารณะอีกครั้ง ในขณะที่พยายามลดบทบาทของรัฐบาลลง ดูเป็นเรื่องที่ย้อนแย้งและสับสนเสี่ยงที่จะถูกมองว่าไม่ต่างอะไรกับการแทรกแซงโดยรัฐตามแนวคิดรัฐนิยม (statism model) ซึ่งเป็นแนวคิดที่สนับสนุนอิสระในการใช้อำนาจของรัฐ (state autonomy) ที่สนับสนุนให้รัฐหรือรัฐบาลมีอำนาจในการกำหนดและดำเนินการตามเป้าหมายของตนเองได้ผ่านการบริหารปกครอง การใช้กฎหมาย ระบบราชการ รวมถึงการใช้กำลังบังคับ ตามแนวทางการบริหารงานภาครัฐแบบเดิม ดังนั้นการใช้แนวคิดอภิมหาการจัดการปกครองเป็นเครื่องมือในการพัฒนาการจัดการปกครองจึงเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน ภาครัฐต้องตระหนักในทุก ๆ การตัดสินใจ โดยคำนึงถึงเจตจำนงของการปฏิบัติการอภิมหาการจัดการปกครอง ว่าภาครัฐจะต้องหลีกเลี่ยงการปกครองแบบเดิม และจะต้องตระหนักว่า ความพยายามเข้าไปมีอิทธิพลเหนือความอิสระของเครือข่ายการจัดการปกครอง (network governance autonomy) โดยไม่จำเป็น ย่อมจะส่งต่อแรงกดดันต่อการเข้าร่วมของเครือข่ายให้ลดน้อยลงไปด้วย (Sørensen & Torfing, 2017) ในที่สุดอาจกลายเป็นการสร้างปัญหาต่อการจัดการปกครองแทนที่จะเป็นทางแก้ปัญหา

จากนิยามความหมายข้างต้น นำมาสู่คำถามที่น่าสนใจว่า อภิมหาการจัดการปกครองเข้าไปข้องเกี่ยวหรือแทรกแซงเครือข่าย ซึ่งเป็นเครือข่ายที่มีความเป็นอิสระและจัดการด้วยตนเอง (self-governing) ได้อย่างไร และดำเนินการด้วยกลยุทธ์หรือวิธีการใดบ้าง ที่ส่งผลต่อการป้องกันหรือเอาชนะความล้มเหลวที่เกิดขึ้นจากการจัดการปกครอง

การปฏิบัติการของ Meta-governance

ความละเอียดอ่อนของการเลือกใช้วิธีการในการปฏิบัติการอภิมหาการจัดการปกครอง กลายเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้อำนวยอภิมหาการจัดการปกครอง (meta-governor) จะต้องออกแบบให้เหมาะสมและใช้อย่างมีประสิทธิภาพ กลยุทธ์ในการดำเนินการอภิมหาการจัดการปกครองอาจเป็นไปได้หลายแนวทาง รัฐบาลอาจสร้าง ออกแบบ เปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกเครือข่ายนโยบายหรือการจัดการปกครองได้เช่นเดียวกันกับที่สามารถจัดโครงสร้างและกระบวนการของเครือข่ายขึ้นมาภายในประเด็นทางนโยบายหนึ่ง ๆ อย่างไรก็ตาม กลยุทธ์ดังกล่าวจะต้องมีความแยบยล ที่หมายถึงการหลีกเลี่ยงปกครองโดยตรง แต่ใช้การทอดเงาและส่งอิทธิพลในรูปแบบต่าง ๆ ไปยังเครือข่ายแทน (shadow of hierarchy) ดังที่ Ungsuchaval (2023) สรุปว่า อภิมหาการจัดการปกครองเป็นมากกว่าการจัดระเบียบสถาบัน แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ความคิดและวัฒนธรรมของประชาชนและผู้ถูกปกครอง ซึ่งเปรียบเทียบกับแนวคิดวาทกรรมของฟูโกต์ (Foucault) และการครองอำนาจนำ (hagemony) ของกรัมสกี (Gramsci) ที่ผู้ที่ถูกปกครอง (ในที่นี้คือ เครือข่ายการจัดการปกครอง) แทบไม่รู้สึกรู้ว่ากำลังอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐ Gjaltema, Biesbroek & Termeer (2020) เสนอว่า การปฏิบัติการของอภิมหาการจัดการปกครองดำเนินการผ่านเครื่องมือทางนโยบาย (policy instrument) ได้ โดยทั่วไปเครื่องมือเหล่านั้น ได้แก่ 1) เครื่องมือเชิงอำนาจ (authority instrument) เช่น การสร้างกลไกการควบคุมที่เข้มงวด การกำหนดลักษณะงาน และการกำหนดหลักการกลางไว้ให้สำหรับเครือข่ายได้ดำเนินการ เป็นต้น 2) เครื่องมือเชิงข้อมูล (information instrument) ได้แก่ การกระจายข้อมูลข่าวสาร และ

ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เครือข่ายได้พัฒนาตามเรื่องเล่าและกรอบคิดนั้น ๆ และ 3) เครื่องมือทางเศรษฐกิจ (economic instrument) ได้แก่ การสนับสนุนทางการเงิน การให้เงินอุดหนุน และการสร้างนโยบายหรือโครงการที่มีการลงทุนร่วม (co-financing) เป็นต้น

นอกจากนี้ Sørensen & Torfing (2009) ยังเสนอกกลยุทธ์และเครื่องมือที่รัฐจะใช้ในการกำกับเครือข่าย จำแนกออกเป็น 2 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) กลยุทธ์ที่ใกล้ชิด (hands on strategy) หมายถึง การที่รัฐเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเครือข่ายด้วยวิธีการมีส่วนร่วมกับเครือข่าย (network participation) วิธีการนี้มีเป้าหมายที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อระเบียบวาระนโยบาย การตัดสินใจเลือกทางเลือก และเสนอข้อมูลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของเครือข่าย และวิธีการบริหารจัดการเครือข่าย (network management) เป็นวิธีการที่รัฐเข้าไปช่วยลดความตึงเครียด หรือแก้ปัญหาคอขวด เสริมพลังให้แก่ตัวแสดงในเครือข่าย รวมไปถึงการจัดหาทรัพยากรเพื่อลดต้นทุนให้เครือข่าย กลยุทธ์แบบใกล้ชิดนี้ จะแสดงบทบาทของรัฐที่เข้าไปมีส่วนร่วมในเครือข่ายในลักษณะของการอำนวยความสะดวกให้ เพื่อให้เครือข่ายดำเนินการไปได้กระทั่งบรรลุเป้าหมายของนโยบาย 2) กลยุทธ์แบบผลักออก (hands off) คือ การที่รัฐไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในเครือข่าย แต่ใช้เครื่องมือในการจัดการกับเครือข่ายแทน ได้แก่ การวางกรอบของเครือข่าย (network framing) คือ การกำหนดเป้าหมายของเครือข่าย สภาพทางการเงิน รวมถึงกฎพื้นฐานบางประการให้แก่เครือข่าย และการออกแบบเครือข่าย (network design) คือ การกำหนดขอบเขต คุณลักษณะ การจัดวางองค์ประกอบและกระบวนการเชิงสถาบันของเครือข่าย กลยุทธ์ทั้งสองแบบนี้ ผู้อำนวยการบริหารการจัดการปกครองสามารถใช้ผสมผสานกันได้ และมักจะประสบความสำเร็จมากกว่าที่จะใช้กลยุทธ์เดียว

มีการเปรียบเทียบการปฏิบัติการของอิมิการจัดการปกครองว่าเปรียบเสมือนการดำเนินการของวงออเคสตรา (orchestration) ที่ผู้ประพันธ์ (orchestrator) มีบทบาทในการกำกับ ช่วยเหลือและสนับสนุนตัวแสดงต่าง ๆ ในวงเพื่อให้วงบรรลุเป้าหมายของการแสดง (Gjaltema, Biesbroek & Termeer, 2020) การปฏิบัติการตามการเปรียบเทียบนี้ เป็นการเข้ากำกับดูแลในลักษณะละมุนละม่อม (soft form of steering) มีการศึกษาเชิงประจักษ์ที่อธิบายการควบคุมแบบละมุนละม่อมดังกล่าวนี้ผ่านการปฏิบัติการอิมิการจัดการปกครองโดยรัฐบาลกลางในเรื่องการศึกษาของประเทศเนเธอร์แลนด์ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า บทบาทของรัฐบาลกลางในการจัดการศึกษาด้วยแนวคิดอิมิการจัดการปกครอง เกิดขึ้นทั้งแบบที่รัฐบาลเข้าไปมีบทบาทในการออกแบบเครือข่าย ได้แก่ การคัดเลือกตัวแสดงเพื่อเข้าร่วมเครือข่าย และยังทำหน้าที่ในการสื่อสารโดยตรงกับเครือข่ายให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของนโยบาย ความจำเป็นเร่งด่วนของนโยบายและเป้าหมายของนโยบายที่เครือข่ายจะต้องดำเนินการด้วย อย่างไรก็ตามยังพบว่ารัฐบาลยังใช้วิธีที่แยบยลด้วยการสร้างจุดสนใจในประเด็นสาธารณะเพื่อกระตุ้นให้เครือข่ายนโยบายเห็นและรับรู้ถึงความสำคัญของประเด็นสาธารณะดังกล่าว และยังให้ความสำคัญกับการทำงานแบบล่างขึ้นบน (bottom-up) ให้อิสระแก่เครือข่ายและกระตุ้นให้ตัวแสดงภายในเครือข่ายสื่อสารกันอย่างมีประสิทธิภาพ (Hooge, Waslander & Theisen, 2022) ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่า บทบาทของรัฐบาลกลางเนเธอร์แลนด์ เป็นบทบาทที่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับการจัดการเครือข่ายอย่างสงบเสงี่ยม และยากต่อการสังเกตเห็นโดยที่รัฐบาลไม่จำเป็นต้องลดบทบาทในการควบคุมลงเลย ซึ่งเป็นวิธีการที่แยบยล เปรียบเสมือนกับผู้ประพันธ์วงได้ดำเนินการควบคุมวงออเคสตราอย่างเป็นปกติ

ผลการปฏิบัติการอิมิการจัดการปกครองได้รับการยอมรับว่า ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นมักเป็นไปตามเจตนารมณ์ของผู้อำนวยการจัดการปกครอง ซึ่งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการนำ

นโยบายไปปฏิบัติหรือการจัดบริการสาธารณะได้ (เช่นการศึกษาของ Sørensen, Hansson & Rye (2023) นอกจากนี้ อภิมาการจัดการปกครองยังสามารถเพิ่มความชอบธรรมทางประชาธิปไตยของเครือข่าย (democratic legitimacy) ได้เช่นกัน

ระดับของการปฏิบัติการอภิมาการจัดการปกครอง สามารถเกิดขึ้นได้ในระดับต่าง ๆ ทั้งในระดับชาตินานาชาติ และแม้กระทั่งในระดับท้องถิ่น ผู้อำนวยการจัดการปกครองก็อาจจะมีพบได้ในหลายระดับเช่นกัน และก็อาจใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมภาครัฐด้วยกันเองได้เช่นกัน ดังที่ Samukkethum (2016) มีมุมมองต่ออภิมาการจัดการปกครองในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการควบคุมรัฐบาลท้องถิ่นว่า การกระจายอำนาจของรัฐบาลกลางไปยังท้องถิ่น และการส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีแนวทางการบริหารจัดการตามแนวทางการจัดการปกครองแนวใหม่ (new governance) ดังเช่นในปัจจุบัน (Phookiaw, Kongkaew & Rojanatrakul, 2020) ย่อมก่อให้เกิดผลเชิงลบที่ไม่ได้ตั้งใจ เช่น ปัญหาความสำนึกรับผิดชอบของเครือข่ายและของราชการส่วนท้องถิ่นที่มีต่อรัฐบาลกลาง เป็นต้น ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐบาลต้องเข้าควบคุมทางอ้อมแทน โดยที่จะไม่เป็นการทำลายเจตนารมณ์ของการกระจายอำนาจ ในขณะเดียวกันก็สามารถกำกับดูแลและควบคุมได้อย่างเหมาะสม

กล่าวโดยสรุป การปฏิบัติการภายใต้กรอบอภิมาการจัดการปกครองมีประเด็นที่ภาครัฐต้องให้ความสำคัญ คือ การเน้นย้ำเจตนารมณ์ของการปฏิบัติการเพื่อแก้ปัญหาหรือป้องกันความล้มเหลวของการจัดการปกครอง มิใช่เพื่อแสวงหาโอกาสเพื่อดึงเอาอำนาจรัฐแบบเบ็ดเสร็จกลับคืนมาดังเดิม อีกทั้งรัฐต้องเลือกสรรกลยุทธ์และวิธีการที่เหมาะสมในการกำกับควบคุม เพื่อสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลการบริหารงานภาครัฐ อีกทั้งเพื่อป้องกันมิให้กลายเป็นอุปสรรคขัดขวางความร่วมมือที่เกิดขึ้นของเครือข่าย และขัดขวางการพัฒนาประชาธิปไตย ซึ่งเป็นคุณค่าสำคัญของการจัดการปกครองแนวใหม่

บทสรุป

การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานภาครัฐในปัจจุบันได้ดำเนินการมาถึงการบริหารจัดการที่มุ่งลดบทบาทและอำนาจเบ็ดเสร็จของรัฐลง และเปลี่ยนไปสู่การกระจายอำนาจไปยังตัวแสดงอื่น ๆ ในลักษณะเครือข่ายตามแนวทางการจัดการปกครองแนวใหม่ (new governance) ด้วยเหตุผลที่ต้องการแก้ปัญหาความไร้ประสิทธิภาพของรัฐในการจัดบริการสาธารณะและการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนที่หลากหลายผ่านนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมอย่างอิสระของตัวแสดงภายในเครือข่ายนโยบายหนึ่ง ๆ ย่อมก่อให้เกิดปัญหาตามมา อันเป็นเหตุให้เกิดความล้มเหลวของการจัดการปกครอง (governance failure) อาทิ ความคลุมเครือในการรับผิดชอบของตัวแสดง ความขัดแย้งภายในเครือข่ายความสามารถในการบริหารจัดการของเครือข่าย การออกแบบวิธีการของเครือข่ายที่ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ เป็นต้น รัฐจึงจำเป็นต้องหาวิธีเพื่อใช้กำกับดูแลและควบคุมเครือข่ายเหล่านั้น ผ่านการกำหนดกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่เหมาะสม โดยยังคงคำนึงถึงเจตนารมณ์ของการกระจายอำนาจและเคารพความเป็นอิสระของเครือข่ายและตัวแสดงต่าง ๆ เหล่านั้น ตามแนวคิดอภิมาการจัดการปกครอง (meta-governance) แสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติการที่แยบยลของรัฐมีหลายรูปแบบ ทั้งการใช้เครื่องมือเชิงอำนาจ เครื่องมือเชิงข้อมูล และเครื่องมือทางเศรษฐกิจ โดยที่รัฐสามารถเข้าร่วมปฏิบัติการในเครือข่ายนั่นเอง หรือจะออกแบบกติกาโดยที่ไม่ต้องเข้าไปยุ่งในการดำเนินการนั้น ด้วยเหตุนี้ แนวคิดอภิมาการจัดการปกครอง (meta-governance) จึงถูกมองว่าเป็นการ

จัดการปกครองที่อยู่เหนือการจัดการปกครองอีกชั้นหนึ่ง (governance of governance) ที่มุ่งแก้ปัญหาและป้องกันความล้มเหลวของการจัดการปกครองได้อย่างตรงจุด

References

- Damgaard, B. & Torfing, J. (2010). Network Governance of Active Employment Policy: The Danish Experience, *Journal of European Social Policy*, 20(3): 248-262.
- Fransen, L. (2015). The Politics of Meta-governance in Transnational Private Sustainability Governance, *Policy Sciences*, 48(3): 293-317.
- Gjaltema, J., Biesbroek, R. & Termeer, K. (2020). From government to governance... to meta-governance: a systematic literature review, *Public Management Review*, 22(12): 1760-1780.
- Hooge, E. H., Waslander, S. & Theisens, H. C. (2022). The Many Shapes and Sizes of Meta-governance. An Empirical study of Strategies Applied by a Well-advanced Meta-governor: The Case of Dutch Central Government in Education, *Public Management Review*, 24(10): 1591-1609.
- Howlett, M. & Ramesh, M. (2014). The Two Orders of Governance Failure: Design Mismatches and Policy Capacity Issues in Modern Governance, *Policy and Society*, 33: 317-327.
- Jessop, B. (2011). Metagovernance. In M. Bevir (ed.), *The Sage Handbook of Governance*. London: Sage.
- Meuleman, L. (2019). *Metagovernance for Sustainability: A Framework for Implementing the Sustainable Goals*. London: Routledge.
- Phookiaw, J., Kongkaew, S. & Rojanatrakul, T. (2020). A New Paradigm with Local Management of Thailand, *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 5(3): 212-223.
- Samukkethum, S. (2016). Accountability and Public Administration, *Romphruek Journal*, 34(1): 41-79.
- Sørensen, E. & Torfing, J. (2009). Making Governance Networks Effective and Democratis Through Meta-governance, *Public Administration*, 87(2): 234-258.
- Sørensen, E. & Torfing, J. (2017). Metagoverning Collaborative innovation in Governance Networks, *American Review of Public Administration*, 47(7): 826-839.
- Sørensen, C. H., Hansson, L. & Rye, T. (2023). The Role of Meta-governance in Public Transport Systems: A Comparison of Major Urban Region in Denmark and England, *Transport Policy*, 130: 37-45.
- Ungsuchaval, T. (2023). *Governance 101: The Variety of Meanings and Patterns*. Bangkok: Thammasatprintinghouse.

การจัดการอารมณ์โกรธของวัยรุ่น

ANGER MANAGEMENT OF ADOLESCENCE'S ANGER

ปัญจรีย์ จุลไกรอนิสงส์

Panjaree Julkraianisong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email : panjaree23@outlook.com

Received 7 February 2023; Revised 3 May 2023; Accepted 30 April 2024.

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปของอารมณ์โกรธของวัยรุ่น ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่ออารมณ์โกรธของวัยรุ่น และศึกษาอารมณ์โกรธของวัยรุ่นระหว่างทางจิตวิทยาและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การจัดการอารมณ์โกรธของวัยรุ่นนั้นเป็นสิ่งสำคัญและปัญหาของวัยรุ่นมีมานานตั้งแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบัน แต่ปัจจุบันยุคเปลี่ยนความทันสมัยก็เปลี่ยนไปตามกาลเวลาโดยเฉพาะในยุคปัจจุบันเป็นยุค AI ยุคปัญญาประดิษฐ์หรือยุคโลกไร้พรมแดนการจัดการต่างๆก็ดูเหมือนจะยากขึ้นเพราะวัยรุ่นเป็นวัยที่ได้รับจัดเป็นช่วงวัยที่สำคัญค่อนข้างมากเพราะเป็นวัยของหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างวัยเด็กก้าวไปสู่วัยผู้ใหญ่มีพัฒนาการทางด้านร่างกายอารมณ์สังคมจิตใจและสติปัญญาเป็นระยะที่ต้องมีการปรับตัวเปลี่ยนแปลงหลายด้านอาจนำไปสู่ปัญหาด้านอารมณ์รุนแรง หงุดหงิดง่าย โกรธง่าย เป็นต้นจึงมีแนวโน้มเกิดสภาวะอารมณ์ซึ่งเป็นปฏิกริยาโต้ตอบกับความโกรธได้ง่ายซึ่งอารมณ์เหล่านี้เป็นปัจจัยหนึ่งที่น่าไปสู่พฤติกรรมก้าวร้าวและปัญหาที่ตามมา

ผลการศึกษา พบว่า การจัดการความโกรธตามหลักการของจิตวิทยาเริ่มจากการรู้ตัว และอาจจะไม่รู้ตัว การจัดการกับความโกรธ เช่น การรู้ว่าอะไรคือตัวกระตุ้น และจัดการกับตัวกระตุ้นนั้นอย่างไร (Stimulus Change) ทั้งการผ่อนคลาย (Relaxation technique) การปรับความคิด การคิดเพื่อลดหรือบรรเทาความโกรธ การจัดการความโกรธในชีวิตประจำวันตามแนวพุทธธรรม ได้แก่ สติ ขันติ และเมตตา ประกอบด้วย โยนิโสมนสิการ โดยมีกระบวนการคือ เมื่อความโกรธปรากฏ ให้มีสติระลึกว่าเรากำลังโกรธแล้วพิจารณา (โยนิโสมนสิการ) ถึงผลดีผลเสียของความโกรธ ใช้ขันติ คือการที่จะไม่โกรธ หรือพยายามไม่โกรธ ใช้เมตตา คือความคิดในทางปรารถนาดีต่อผู้ที่ทำให้เราโกรธ เมื่อทำได้เช่นนี้ความโกรธจะสงบลงหรือระงับได้ชั่วคราว การปฏิบัติอบรมสติ เป็นหนทางควบคุม บรรเทา และกำจัดความโกรธได้ ถึงแม้ยังกำจัดความโกรธไม่ได้อย่างสิ้นเชิงแต่อย่างน้อยก็สามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุขและทุกข์น้อยลง

คำสำคัญ: การจัดการ; อารมณ์โกรธ; วัยรุ่น

Abstract

The purposes of this study were to study general information on adolescent anger, to study factors affecting adolescent anger, and to study adolescent anger between psychology and Buddhist principles. Managing adolescent anger is important and teenage problems have been around since ancient times to the present day. But nowadays, the era of modernization has changed over time, especially in the current era, the AI era, the artificial intelligence era, or the borderless world era. Managing things seems to be more difficult because adolescence is a very important age. Because it is the age of the transition between childhood and adulthood. There is physical, emotional, social and intellectual development. It is a period that requires many aspects of adjustment. It may be emotion and mental problem. Therefore, there is a tendency to develop emotional problem which is a reaction to anger easily. These emotions are one of the factors that lead to aggressive behavior and the other problems.

The results of the study found that : Anger management according to the principles of psychology, it starts with awareness after that it's dealing with anger, knowing what is the trigger and cope with the stimulus such as relaxation technique, thinking change and thinking to reduce or alleviate anger. The management of anger in daily life according to the Buddhist Dhamma, namely Mindfulness, Khanti and Metta, consisted of Yonisomanasikara. The process is started when anger appears must be conscious that they are angry and considerate (Yonisomanasikara) regarding the advantages and disadvantages of anger. The Khanti is not to be angry, or try not to get angry. Metta is a wishful thinking towards those who make them angry. By this way, the anger can be calmed or temporarily suppressed. The mindfulness training is a way to control, relieve, and get rid of anger. Although they are not able to completely get rid of anger but they have daily life with less suffering.

Keyword: Management; Anger; Adolescence

บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทยให้ความสำคัญแก่เยาวชนในฐานะเป็นทรัพยากรที่มีค่าสูงส่งยิ่งของประเทศ โดยเฉพาะเยาวชนที่เป็นวัยรุ่นจัดได้ว่าเป็นระยะที่สำคัญมากที่สุด เนื่องจากเป็นวัยที่เชื่อมต่อระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ และเป็นวัยที่มีพัฒนาการประจำวัยที่ซับซ้อน ซึ่งต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย อารมณ์และสังคม โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์นับว่าเป็นพัฒนาการที่มีความสำคัญ เนื่องจากวัยรุ่นมีอารมณ์ที่เปลี่ยนแปลงง่าย สับสน และมีความเข้มของอารมณ์สูงเป็นวัยที่มีการปรับตัวใหม่ ๆ ในหลาย ๆ ด้าน ประกอบกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายของการเข้าสู่วัยรุ่น ทำให้เกิดความสับสน ไม่แน่ใจ ไม่ปลอดภัย และทำให้อารมณ์ที่แปรปรวนง่ายมีความรุนแรง และขาดการควบคุมอารมณ์ ลักษณะอารมณ์ของ

วัยรุ่นที่มักส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหา เช่น ความวิตกกังวล ความอิจฉา ความกลัว ความโกรธ ความรู้สึกผิด (Sawanee Sukcharoen, 2010)

เมื่อกล่าวถึงวัยรุ่นกับอารมณ์โกรธ พบว่า วัยรุ่นเป็นช่วงวัยที่จะแสวงหาเอกลักษณ์ของตนเอง จึงเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ อารมณ์เครียดที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของฮอร์โมนอาจนำไปสู่การกระทำที่ต่อต้านสังคม และมีความรู้สึกว่าตนเองไม่ได้รับการยอมรับจากบุคคลรอบข้าง วัยรุ่นจึงมีแนวโน้มในการเกิดสภาวะอารมณ์ซึ่งเป็นปฏิกิริยาโต้ตอบที่สัมพันธ์ กับความพึงพอใจ และไม่พึงพอใจหรือความโกรธ การแสดง ความโกรธจึงเป็นการแสดงถึงสภาวะจิตใจที่วุ่นและไม่มั่นคง ที่ทำให้เกิดการกระทำที่ตอบสนองต่อสถานการณ์ต่าง ๆ มากกว่าปกติ ซึ่งอารมณ์เหล่านี้เป็นปัจจัยหนึ่งนำไปสู่พฤติกรรมก้าวร้าว

สาเหตุของปัญหาพฤติกรรมที่เกิดจากการควบคุมอารมณ์ของวัยรุ่น ที่แสดงออกต่อตนเองและสังคม นั้น มาจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ผลักดันให้เกิดแรงขับเคลื่อนที่อยู่เหนือภาวะความถูกต้องทางศีลธรรม โดยเฉพาะปัจจัยภายในที่มีความอยากได้ อยากมี อยากเป็น เป็นตัวควบคุม ส่วนปัจจัยภายนอกที่เป็นแรงกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมความรุนแรงของวัยรุ่น ได้แก่ การกำหนดนโยบายการพัฒนาประเทศที่มุ่งหวังความเจริญด้านเศรษฐกิจมากเกินไป ทำให้คนในสังคมแสวงหาความอยู่รอดทางกายภาพมากกว่าสภาวะทางจิตใจ ทำให้วัยรุ่นแสวงหาความสุขทางกายจนนำมาสู่การขาดดุลความสุขทางจิตใจ ซึ่งจะพบได้จากปัญหาด้านพฤติกรรม อารมณ์ ความคิด ที่เกิดจากความบกพร่องทางศีลธรรม ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งความโลภและความโกรธ ทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงในสังคมตามมา

พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของวัยรุ่น

Erik Erikson ได้ตั้งทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาทางจิตสังคมจากทารกถึงผู้ใหญ่โดยแบ่งออกเป็น 8 ระยะ ซึ่งในแต่ละระยะ แต่ละคนจะได้พบกับวิกฤตทางจิตสังคมซึ่งอาจส่งผลลัพท์ในทางบวกหรือลบต่อการพัฒนาบุคลิกภาพภาพ Erikson ได้อธิบายว่าวิกฤตเหล่านี้เกิดจากธรรมชาติของจิตสังคมซึ่งประกอบด้วยความต้องการทางจิตของแต่ละคนซึ่งขัดแย้งกับความต้องการทางสังคม และจากทฤษฎีความสำเร็จในแต่ละระยะส่งผลให้เกิดบุคลิกภาพที่ดีและการมีลักษณะที่พึงมี (Virtue) ซึ่งก็คือลักษณะที่เป็นจุดแข็งที่ Ego สามารถแก้วิกฤตต่าง ๆ หากไม่สำเร็จจะลดความสามารถในการไปขั้นต่อไปและจะเกิดบุคลิกภาพหรือตัวตนที่ไม่ดี ซึ่งสามารถแก้ไขได้ในภายหลัง ระยะที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของวัยรุ่น คือ ระยะที่ 5 และระยะที่ 6

ระยะที่ 5 : เข้าใจอัตลักษณ์ของตนเอง กับ ไม่เข้าใจตนเอง (Identity vs Role confusion) เป็นช่วงอายุ 12 ถึง 18 ปี เด็กในวัยนี้จะหาอัตลักษณ์ตนเองผ่านการค้นหาค่านิยม ความเชื่อและเป้าหมาย เด็กจะมีอิสระมากขึ้น พยายามที่จะหาอาชีพในอนาคต ความสัมพันธ์ ครอบครัว บ้าน ฯลฯ เด็กต้องการที่จะหาสังคมที่เหมาะสมกับตนเอง ช่วงนี้เด็กจะให้ความสำคัญกับบทบาทที่เด็กจะเป็นในอนาคต จะค้นหาด้วยตนเองโดย Erikson แบ่งเป็น 2 อย่างคือ ทางเพศ และ ทางอาชีพ เด็กอาจรู้สึกไม่สบายใจกับร่างกายจนกว่าจะปรับตัวได้ หากสำเร็จจะทำให้เกิดลักษณะคือ ความจงรักภักดี ซึ่งเกี่ยวข้องกับการผูกมัดตัวเองกับคนอื่นบนพื้นฐานของการยอมรับผู้อื่น แม้จะมีอุดมคติที่ต่างกันก็ตาม จะมีการค้นหาความเป็นไปได้และสร้างอัตลักษณ์ หากสร้างตัวตนในสังคมไม่สำเร็จอาจทำให้สับสน คือ ไม่เข้าใจตัวเองหรือบทบาทตัวเองในสังคม ทำให้เกิดวิกฤตด้านตัวตน และอาจลองlifestyleต่าง ๆ การบังคับอัตลักษณ์อาจทำให้เกิดการต่อต้านโดยอาจสร้างอัตลักษณ์ทางลบ หรือรู้สึกไม่พอใจมากขึ้น

ระยะที่ 6 : ความใกล้ชิดสนิทสนม กับ ความรู้สึกเปล่าเปลี่ยว (Intimacy vs Isolation) เป็นช่วงอายุ 18 ถึง 40 จะเกี่ยวข้องกับการสร้างความสัมพันธ์ลึกซึ้งกับผู้อื่น โดนค้นหาความสัมพันธ์ระยะยาวกับผู้อื่นที่ไม่ใช่ครอบครัว หากสำเร็จจะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและความรู้สึกผูกมัด มั่นคง และความใส่ใจในความสัมพันธ์ หากหลีกเลี่ยงความสัมพันธ์ลึกซึ้ง กลัวความผูกมัด และความสัมพันธ์อาจทำให้เกิดความโดดเดี่ยว เหงา และซึมเศร้าได้ ความสำเร็จของระยะนี้ส่งผลต่อลักษณะพึงมีคือ ความรัก (Siramon Kanchanachitakorn, 2022)

ตามหลักวิชาการทางจิตวิทยา วัยรุ่น หรือ adolescence มีรากศัพท์มาจากภาษาลาตินคำว่า “adolescere” แปลว่า พัฒนาการสู่ความเจริญเติบโตพ้นจากความเป็นเด็ก ซึ่งในที่นี้หมายถึง การเจริญเข้าสู่วุฒิภาวะ เป็นวัยที่เชื่อมต่อระหว่างความเป็นเด็กและผู้ใหญ่ มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เป็นระยะที่ต้องมีการปรับตัว และปรับพฤติกรรมแบบเด็กไปสู่การมีพฤติกรรมแบบผู้ใหญ่ตามที่สังคมยอมรับภายในกรอบของวัฒนธรรมของแต่ละสังคม วัยรุ่นจะเจริญเติบโตไปสู่การบรรลุวุฒิภาวะ (Dusek, B.J.,1987)

สรุป การให้ความหมายและแบ่งประเภทของวัยรุ่นมีหลายประเด็นตามเกณฑ์การพิจารณาที่แตกต่างกัน เนื่องจากขึ้นกับความแตกต่างของขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ตลอดจนความแตกต่างทางสังคม พบว่าวัยรุ่นคือบุคคลที่มีอายุอยู่ระหว่าง 11 - 19 ปี โดยเป็นวัยที่ได้รับความสำคัญค่อนข้างมาก เพราะเป็นวัยของหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างวัยเด็กก้าวไปสู่วัยผู้ใหญ่ มีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เป็นระยะที่ต้องมีการปรับตัวเปลี่ยนแปลงหลายด้าน เพื่อค้นหาเอกลักษณ์ของตน ขณะเดียวกันวัยรุ่น ถือได้ว่าเป็นอนาคตของชาติที่ต้องส่งเสริมให้มีการพัฒนาไปในแนวทางที่ถูกต้อง

ลักษณะที่สำคัญของพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของวัยรุ่นที่สำคัญ สรุปได้ดังนี้

1. ทางด้านร่างกาย วัยรุ่นจะมีอัตราการเจริญเติบโตเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของร่างกายเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ แต่ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายเจริญเติบโตไม่พร้อมกัน การเจริญเติบโตของกระดูกและกล้ามเนื้อไม่เป็นสัดส่วนกันจึงดูเก้งก้าง (Sucha Chan-Em, 1999)

2. ทางด้านจิตใจอารมณ์และสติปัญญา พัฒนาการทางด้านอารมณ์ของวัยรุ่น มีลักษณะที่สำคัญคือวัยรุ่นตอนต้นไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ ทำให้มีอารมณ์รุนแรง วัยรุ่นตอนปลายจะสามารถควบคุมอารมณ์และการแสดงออกได้ดีขึ้น มีเหตุผลและเป็นผู้ใหญ่ วัยรุ่นจะมีพฤติกรรมการแสดงออกทางอารมณ์ที่แตกต่างกัน เพราะจะแสดงออกตามบุคลิกภาพของแต่ละบุคคล และตามพฤติกรรมที่เคยกระทำมาก่อนจนกลายเป็นนิสัย อารมณ์ที่เกิดขึ้น วัยรุ่นจะมีพัฒนาการด้านสติปัญญาในเกณฑ์ดี มีความสามารถในการคิดได้ใกล้เคียงกับวัยผู้ใหญ่ในรูปแบบการคิดแบบต่าง ๆ ทั้งในเชิงรูปธรรมและนามธรรม เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ไขปัญหา การสร้างสมมติฐาน การคิดคาดคะเน เป็นต้น แต่ยังไม่สามารถคิดได้ลึกซึ้ง รอบคอบ เท่าผู้ใหญ่เนื่องจากยังขาดประสบการณ์ (Ubolrat Pengsathit, 1996)

3. ทางด้านสังคม วัยรุ่นมีความต้องการทางด้านสังคม คือต้องการให้สังคมรู้ว่าไม่ใช่เด็ก แต่ในเวลาเดียวกันก็ยังไม่ใช่ผู้ใหญ่ เนื่องจากยังขาดประสบการณ์ชีวิต ขาดการเรียนรู้อีกหลาย อย่างวัยรุ่นจะเริ่มสนใจเพศตรงข้าม ลักษณะการเข้าสังคมของวัยรุ่นตอนต้น คือ มีเพื่อนมากขึ้น สำหรับพัฒนาการทางสังคมของวัยรุ่นตอนปลาย จะเป็นช่วงที่วัยรุ่นมีเพื่อนน้อยลงกว่าวัยรุ่นตอนต้น เริ่มมีเพื่อนต่างเพศมากขึ้น ลักษณะรูปแบบทางสังคมที่วัยรุ่นตอนปลายมีความปรารถนามากที่สุด คือ ความปรารถนาในการที่จะใช้สิทธิของตนเองทุกอย่าง

ความสามารถในการเข้าสังคมเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นตอนปลายจะดีขึ้น เมื่อวัยรุ่นสามารถเข้าสังคมได้ดีจะมีผลทำให้วัยรุ่นมีความรู้สึกว่าคุณค่าตนเองมีความมั่นคง มีความมั่นใจในตนเอง (Ubolrat Pengsathit, 1996)

นอกจากนี้ยังพบว่า วัยนี้จะเริ่มห่างจากครอบครัว ไม่สนิทสนมกับสมาชิกในครอบครัวเหมือนเดิม สนใจเพื่อนมากกว่า เริ่มให้ความสนใจกับสิ่งแวดลอม มีการปรับตัวให้เข้ากับกฎกติกาของกลุ่มของสังคมดีขึ้น รู้จักการสื่อสารที่ใช้การประนีประนอม มีการยืดหยุ่นโอนอ่อนผ่อนตามกัน รู้จักสร้างมนุษยสัมพันธ์ (Jirakul Krobsorn, 2012)

กล่าวได้ว่า ช่วงการเปลี่ยนแปลงของวัยรุ่นหากได้รับการพัฒนาในทางที่ถูกต้องย่อมสามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้วัยรุ่นมีความเข้มแข็งทางจิตใจ แต่ในขณะเดียวกันหากไม่ได้รับความสนใจความเอาใจใส่ โอกาสที่วัยรุ่นจะเดินตามเพื่อนในทางไม่ดีไม่งามหรือถูกล่อลวง ย่อมจะเป็นไปได้โดยง่าย ดังนั้นการเรียนรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงอารมณ์ของวัยรุ่นจึงเป็นเรื่องที่สำคัญและควรศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาวัยรุ่นต่อไป

อารมณ์ของวัยรุ่น

การเปลี่ยนผ่านชีวิตช่วงวัยรุ่น หากวัยรุ่นมีพื้นฐานที่ดี คือการได้รับความรัก ความภาคภูมิใจ และการสอนวินัยเชิงบวกอย่างเต็มที่ จะช่วยเสริมสร้างพื้นฐานทางจิตใจให้แข็งแรง และสามารถตัดสินใจเลือกปฏิบัติได้อย่างถูกต้องแม้จะถูกกดดันจากกลุ่มเพื่อน ดังนั้นเพื่อช่วยให้วัยรุ่นสามารถก้าวผ่านขั้นตอนของพัฒนาการในช่วงการเปลี่ยนแปลงได้อย่างราบรื่น พ่อแม่หรือผู้ปกครองไม่ควรวิตกกังวลจนเกินเหตุ แต่ควรเข้าใจ ช่วยประคับประคอง แสดงการยอมรับ มีการยืดหยุ่นให้อิสระบ้างและเปิดโอกาสให้วัยรุ่นเรียนรู้ เพื่อให้พวกเขาสามารถรับมือและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง (Suriyadew Tripathi, 2018)

ความเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ของวัยรุ่นที่กล่าวมาบางครั้งอาจทำให้วัยรุ่นเกิดความสับสน บางครั้งคิดว่ายังเป็นเด็ก เพราะบิดามารดา ผู้ปกครอง ครุยังคงให้ความดูแลเอาใจใส่ราวกับเป็นเด็ก ๆ และบางครั้งคิดว่าตนเองเป็นผู้ใหญ่ เพราะร่างกายเติบโตเหมือนวัยผู้ใหญ่ และได้รับการบอกเล่าให้ประพฤติตนอย่างผู้ใหญ่ ไม่สามารถทำอะไรที่ต้องการจะทำเหมือนตอนเป็นเด็ก จึงทำให้มีปัญหาการปรับตัวได้ง่าย โดยเฉพาะหากมีความขัดแย้งระหว่าง ความคาดหวังของครอบครัวและโรงเรียนกับความคาดหวังของกลุ่มเพื่อน ในช่วงระยะเวลานี้ หากพ่อแม่หรือผู้ปกครองไม่ยอมรับใช้อำนาจเคร่งครัดมากเกินไป หรือทอดทิ้งให้เขารู้สึกว่าต้องแก้ปัญหาเองตามลำพัง วัยรุ่นจะเกิดความเครียดและสับสนในบทบาททางสังคม จึงหลีกเลี่ยงความกดดันจากทางบ้าน ไปหากลุ่มเพื่อนที่ช่วยเติมเต็มทางจิตใจในสิ่งที่ขาดหายไป เมื่อวัยรุ่นเข้าร่วมกับกลุ่มเพื่อน จะความโน้มเอียงที่จะเกิดการเรียนรู้ เลียนแบบพฤติกรรมซึ่งกันและกัน หากกลุ่มเพื่อนมีพฤติกรรมชอบใช้ความรุนแรง เมื่อวัยรุ่นอยู่กับกลุ่มเพื่อนและต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน จึงแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว เกเร ต่อต้านสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การก่อเหตุทะเลาะวิวาทและยกพวกตีกัน

กล่าวได้ว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่อยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องอารมณ์ที่แปรปรวน และบ่อยครั้งการไม่สามารถจัดการอารมณ์ได้กลายเป็นสาเหตุหนึ่งของการเกิดปัญหาต่างๆ มากมายตามมา ดังนั้นหากพวกเขาารู้เท่าทันและสามารถจัดการอารมณ์ตนเองได้จะทำให้พวกเขาเหล่านี้สามารถรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้

แนวคิดเรื่องความโกรธ

ความโกรธเป็นอารมณ์ทางลบ ที่เกิดขึ้นจากความไม่พอใจ ไม่ได้ในสิ่งที่ตนเองต้องการและคาดหวัง เมื่อถูกขัดขวางความตั้งใจในการกระทำบางอย่าง จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจไป

พร้อมกัน อาจแสดงออกมาทางความคิดและพฤติกรรม ทั้งนี้ปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นกับร่างกายมนุษย์ที่สามารถสังเกตได้ง่าย เมื่อบุคคลมีความโกรธเกิดขึ้น อาจแสดงอาการหน้าแดง ใช้เสียงดัง มองด้วยสายตาที่ไม่เป็นมิตร แต่มีความแตกต่างไปในแต่ละบุคคล นอกจากนั้นอาจแสดงปฏิกิริยาเกรี้ยวกราดต่อบุคคลอื่น หรืออาจเก็บงำ และหลบหลีกการเผชิญหน้า ซึ่งลักษณะดังกล่าวขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของบุคคลนั้น แต่สิ่งที่เกิดขึ้นภายใน ที่เรามองไม่เห็นคือ การทำงานของหัวใจที่จะทำงานหนักขึ้นและเร็วขึ้น ความดันเลือดจะสูงขึ้น และร่างกายจะสร้างสารอดรีนาลิน และสารนอร์อดรีนาลินจากต่อมไร้ท่อมากขึ้น (Sompop Ruangtrakul, 2004)

สรุปแล้วความโกรธมีผลกระทบต่ออารมณ์ ความคิด พฤติกรรม และร่างกายของบุคคล คือจะมีอารมณ์ขุ่นมัว ไม่พอใจ เกิดความคิดไปต่างๆ ต่อเหตุการณ์ที่เผชิญอยู่ และกระตุ้นให้บุคคลนั้นแสดงพฤติกรรมบางอย่าง เพื่อป้องกันความรู้สึกปลอดภัยภายในจิตใจของตนเอง ทั้งนี้ ความโกรธของวัยรุ่นจะเกิดขึ้นเมื่อ วัยรุ่นมีความรู้สึกที่ไม่ได้รับความยุติธรรมหรือถูกกลั่นแกล้งอย่างไม่ยุติธรรม สิ่งที่ทำให้วัยรุ่นมีความโกรธ คือ สิ่งร้ายทางสังคม ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับสิ่งของต่าง ๆ และสถานการณ์ต่างๆ และวัยรุ่นจะมีความโกรธเมื่อได้รับการเยาะเย้ย ถากถาง เมื่อได้รับความกดดันจากสังคม ขณะเดียวกัน ความโกรธของวัยรุ่นจะเกิดขึ้น เมื่อวัยรุ่นได้รับการขัดขวางไม่ให้กระทำในบางสิ่งบางอย่างที่คิดว่ากิจกรรมที่ต้องการจะทำ หรือสามารถทำได้สำเร็จได้ โดยปฏิกิริยาความโกรธของวัยรุ่นจะมีการแสดงออกเป็นพฤติกรรมเชิงลบ เช่น การต่อว่า การสบถสาบาน ใช้ความรุนแรงต่อบุคคล สัตว์ สิ่งของ

การจัดการความโกรธ (Anger Management)

การจัดการความโกรธตามหลักการของจิตวิทยา เริ่มจากการมีกรู้ตัว (awareness) หลังจากนั้นเป็น การจัดการกับความโกรธ การรู้ตัวว่าอะไรคือตัวกระตุ้น และจัดการกับตัวกระตุ้นนั้น (Stimulus Change) ทั้ง การผ่อนคลาย (Relaxation technique) การปรับความคิด การคิดเพื่อลดหรือบรรเทาความโกรธ (Department of Juvenile Observation and Protection, 2015)

Anger Awareness: ก่อนที่จัดการกับอารมณ์ ต้องมีการรู้ตัวก่อนเสมอว่าตนเองมีรู้สึกอย่างไร เช่น รู้สึกโกรธ เศร้า เสียใจ หรือวิตกกังวล โดยส่วนใหญ่เริ่มต้นที่การรับรู้ความรู้สึกของตนเองเนื่องจากเป็นสิ่งที่รับรู้ หรือสัมผัสได้เร็ว ซึ่งมีความต่างจากการรับรู้ความคิดที่ต้องใช้เวลาในการฝึกฝนถึงจะติดตามความคิดของตนเองได้ สิ่งสำคัญ คือ ความโกรธยิ่งรู้เร็วยิ่งจัดการได้ง่ายและเร็ว

Cues to Anger: สัญญาณเตือนว่ากำลังโกรธ และความโกรธอาจกำลังเพิ่มขึ้น ถ้าไม่รู้และบริหารจัดการ สัญญาณเตือนแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. Physiological Cues ปฏิกิริยาการตอบสนองทางร่างกายต่ออารมณ์โกรธ เช่น อัตราการเต้นของหัวใจ ใจเต้นตุบ ๆ แน่น ๆ ที่หน้าอก รู้สึกร้อนที่ใบหน้า หน้าแดง เป็นต้น

2. Behavioral Cues พฤติกรรมที่แสดงออกเมื่อมีอารมณ์โกรธ เช่น กำหมัด เดินไปเดินมา ปิดประตู กระแทกเสียงดัง พูดเสียงดังขึ้น เป็นต้น

3. Emotion Cues เป็นความรู้สึกโกรธ หรือความรู้สึกที่เกิดขึ้นร่วมกับความโกรธ มักเป็นความรู้สึก เบื่อสิ่งที่อยู่ภายใต้อารมณ์โกรธ และมักจะทำเป็นไม่ใส่ใจกับความรู้สึกนั้น เพราะจะทำให้รู้สึกแย่ เช่น กลัวถูกทอดทิ้ง ความรู้สึกผิด กลัว อับอาย รู้สึกไม่มั่นคง กลัวการถูกปฏิเสธ ซึ่งบางคนอาจไม่สามารถพูดความรู้สึกออกมาได้

4. Cognitive Cues เป็นความคิดที่เกิดขึ้นโดยเป็นการแปลเหตุการณ์ตามมุมมองของตนเอง เช่น คิดว่าเพื่อนนินทาว่าร้าย หรือแปลพฤติกรรมของเพื่อนเป็นการล้อเลียน หยาบคาย หรือบังคับ เป็นต้น

กล่าวได้ว่า การแสดงออกทางอารมณ์จะสะท้อนผ่านพฤติกรรมทางกายที่แสดงออก และการจัดการกับความโกรธนั้น ต้องอาศัยการรับรู้อารมณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจะช่วยให้การจัดการกับอารมณ์ต่าง ๆ ช่วยเหลือจิตและปัญญาให้เกิดความสงบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอารมณ์โกรธ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสภาวะทางกาย และส่งตรงถึงผลกระทบทางใจ ดังนั้นการจะเข้าใจการรับรู้อารมณ์ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมที่แสดงออก จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงกระบวนการเกิดพฤติกรรมซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการรับรู้จากอวัยวะสัมผัสต่าง ๆ

การจัดการความโกรธตามแนวทางของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

เนื่องจากสังคมไทยเราเป็นสังคมแห่งพระพุทธศาสนา ซึ่งหลักธรรมต่าง ๆ ที่พระบรมศาสดาตรัสไว้มีจำนวนมากที่สามารถนำมาปฏิบัติเพื่อจัดการกับความโกรธ ซึ่งเป็นกิเลสที่เข้ามารบกวนจิตใจคนเรา พอสรุปได้ดังนี้

โยนิโสมนสิการ: ปรับความคิดรับมือกับอารมณ์ได้ถูกทาง

กระบวนการเรียนรู้ในทางพระพุทธศาสนา การพัฒนาจิตและปัญญานับว่าเป็นจุดหมายใหญ่และเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการพัฒนาให้เกิดขึ้น และการจะเกิดพัฒนาการเหล่านั้น การปรับความเห็นด้วยปัญญาของตนเองเป็นหัวใจสำคัญ ซึ่งทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า หลักโยนิโสมนสิการหมายถึง ความรู้จักคิด หรือคิดเป็น หรือการคิดพิจารณาโดยแยบคาย คือพิจารณาเพื่อเข้าถึงความจริงโดยสืบค้นหาเหตุผลไปตามลำดับจนถึงต้นเหตุ แยกแยะองค์ประกอบจนมองเห็นตัวสภาวะและความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย หรือตรึงตรองให้รู้จักสิ่งที่ชั่ว ที่ชั่ว ยังกุศลธรรมให้เกิดขึ้นโดยอุบายที่ชอบ ไม่ให้เกิดอวิชชาและตัณหาเข้าไปครอบงำ ทำให้เกิดความตึ๊งงขึ้นในจิตใจ และแก้ปัญหาได้ จัดการความโกรธที่ขึ้นได้ (Phra Phrom Kunaporn (P.A. Payutto), 2010)

สติ: เครื่องมือผันเปลี่ยนความโกรธให้เกิดพลังปัญญา

สติ หมายถึง ความตามระลึกได้ความไม่เลื่อนลอย ความไม่หลงลืม ไม่เผลอ การคุมใจไว้กับกิจ หรือคุมจิตไว้กับสิ่งที่เกี่ยวข้อง จาการที่ทำและคำที่พูดแล้วแม่นยำได้ ซึ่งการเจริญสตินั้น หมายถึง การไม่ปล่อยใจหรืออารมณ์ให้เลื่อนลอย ไม่ฟุ้งซ่านไปในอารมณ์ต่าง ๆ แต่คอยเฝ้าระวัง จับตามอง อารมณ์นั้น ๆ เช่น เมื่อต้องการกำหนดอารมณ์ใด ก็เข้าไปจับอารมณ์นั้นดู (Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto), 2008) ทำให้รู้เท่าทัน สิ่งที่มากระทบ ระลึกถึงอยู่กับปัจจุบันขณะ ไม่หลงเพลินในความสุข หลงโกรธในความทุกข์ สติจะกำหนดอารมณ์ให้แจ่มชัด หรือตึงจิตไว้กับอารมณ์เหมือนกัน แล้วใช้จิตนั้นเป็นที่ตั้งอารมณ์ แล้วป้อนอารมณ์นั้นให้ปัญญาตรวจสอบพิจารณา วิเคราะห์วิจัย โดยใช้จิตที่ตั้งมั่นเป็นสมาธิ เป็นตัวทำงาน (Phra Phrom Kunaporn (P.A. Payutto), 2012) ดังนั้นสติ สมาธิ และปัญญาจะทำงานต่อเนื่องกันไปตามลำดับ

ขันติ: เครื่องมืออดรู้ระงับยับยั้งอารมณ์โกรธ

ขันติ หมายถึง ความอดทน คือ ทนลำบาก ทนตรากตรำ ทนเจ็บใจ ความหนักเอาเบาสู้ เพื่อบรรลุจุดหมายที่ตั้งงาม (Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto), 2008) นอกจากนี้ยังหมายถึง ความอดกลั้นไว้ได้ ไม่แสดงออกทุกซ່อนหรือไม่พอใจ ความฉุนเฉียวออกให้เห็น (Phra Thammakittiwong (Thongdee Suratecho), 2008)

ขันติ หรือความอดทน เป็นหลักธรรมพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนจะต้องมี จะต้องฝึกฝน นอกจากนี้ขันติ หรือความอดทนนั้นสามารถผลักดันให้มนุษย์ประสบความสำเร็จในชีวิตได้ บุคคลผู้มีความอดทน ย่อมไม่มีอันตรายแก่ใครๆ มีแต่จะนำประโยชน์สุขมาให้ ย่อมตรงกันข้าม คือ เมื่อได้ประสบกับอารมณ์ที่ไม่น่าพอใจ ก็จะแสดงกิริยาอาการอันไม่งาม ไม่น่าชมออกมาได้ทุกโอกาสทุกเวลา ทุกสถานที่ย่อมไม่มีการควบคุม พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญ ขันติธรรมว่าเป็นเลิศ เป็นพื้นฐานให้เกิดคุณธรรม คือ ศีล สมาธิ กุศลธรรมทุกอย่าง จะเจริญขึ้นมาได้ก็เพราะอาศัยขันติ ผู้มีขันติธรรมได้ชื่อว่าเป็นผู้ย่างขึ้นสู่หนทางสวรรค์และนิพพาน (Phramaha Prasert Akkatecho (Mukprim), 2016)

เมตตา: พลังสร้างสรรค์สลายความโกรธ

เมตตา หมายถึง กิริยาที่รักใคร่ ภาวะที่รักใคร่ในสัตว์ทั้งหลาย เมตตาเจโตวิมุตตินี้ เรียกว่า เมตตา” มีอันเป็นไปโดยอาการประทุติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลาย เป็นลักษณะมีอันน้อมนำเข้ามาซึ่งสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลาย เป็นกิจมีอันกำจัดซึ่งความอาฆาต เป็นผลปรากฏมีอันได้เห็นภาวะที่น่าเจริญใจของสัตว์ทั้งหลาย เป็นบรรทัดฐานมีความสงบแห่งพยาบาลเป็นสมบัติ (Phra Phrom Kunaporn (P.A. Payutto), 2010) สรุป เมตตา หมายถึง ความรัก ความปรารถนาดี อยากให้เขามีความสุขมีจิตอันแผ่ไมตรี และคิดประโยชน์แก่มนุษย์และสัตว์ทั่วหน้า

สรุป

การจัดการอารมณ์โกรธของวัยรุ่นเป็นการติดตามเอาใจใส่เฝ้าดูพฤติกรรมตามหลักจิตวิทยา คือ การคิดและเข้าใจ ซึ่งหากจะทำให้วัยรุ่นรู้จักควบคุมความโกรธที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการแสดงออกที่ไม่เหมาะสมนั้น วัยรุ่นเข้าใจถึงกระบวนการคิดและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องที่สำคัญ จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาคความโกรธได้อย่างถูกวิธี

ขณะเดียวกัน คนไทยส่วนใหญ่มีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจเป็นพื้นฐาน อยู่แล้วนั้น การจัดการความโกรธของวัยรุ่นนั้นได้หลักพุทธศาสนามาใช้เป็นหลักสำคัญและเป็นความโชคดีของ วัยรุ่นของประเทศไทยมากที่สถาบันครอบครัวมีพื้นฐานหลักพุทธศาสนาเป็นที่ตั้งในการอบรมสั่งสอนเลี้ยงดู ลูกๆ ด้วยหลักพุทธศาสนาและสามารถอธิบายได้ด้วยหลักการพัฒนาจิตซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาทางกาย ซึ่งในทางพระพุทธศาสนา เป็นกระบวนการปฏิบัติอบรมทางกายและทางจิตเป็นสำคัญ การจัดการความโกรธ ในชีวิตประจำวันตามแนวพุทธธรรม จึงเป็นในระดับการควบคุมอันเป็นหลักการขั้นศีล ซึ่งพระพุทธศาสนาถือว่า เป็นหลักการละกิเลสขั้นหยาบ มิให้แสดงออกมาทางกาย วาจา ศีลจึงมีลักษณะเป็นการควบคุมกิเลสที่แม้จะมี อยู่มิให้แสดงหรือปรากฏออกมาภายนอกส่วนคุณธรรมที่จะช่วยจัดการความโกรธ ก็คือ สติ ขันติ และเมตตา ประกอบด้วยโยนิโสมนสิการ โดยมีกระบวนการคือ เมื่อความโกรธปรากฏ ให้มีสติระลึกว่าเรากำลังโกรธแล้ว พิจารณา (โยนิโสมนสิการ) ถึงผลดีผลเสียของการโกรธ หรือใช้ขันติ คือการที่จะไม่โกรธ หรือพยายาม ไม่โกรธ นั้นเอง แล้วพิจารณาถึงผลดี ผลเสียของความโกรธ หรือใช้เมตตา คือ ความคิดในทางปรารถนาดีต่อผู้ที่ทำให้ เราโกรธ เมื่อทำได้เช่นนี้ความโกรธก็จะสงบลงหรือระงับได้ชั่วคราว เป็นการคุมความโกรธได้ด้วยคุณธรรมเมื่อ จิตได้รับการพัฒนา ทำให้คุณภาพของจิตดีขึ้นเป็นลำดับ การปฏิบัติอบรมสติตามแนวสติปัฏฐาน 4 เป็นหนทาง ควบคุม บรรเทา และกำจัดความโกรธได้ ถึงแม้ยังกำจัดความโกรธไม่ได้อย่างสิ้นเชิง แต่อย่างน้อยก็สามารถ ดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุขทุกขน้อยลง

Reference

- Department of Juvenile Observation and Protection. (2015). *Treatment of violent children and youth with techniques CBT (Cognitive Behavioral Therapy)*. Bangkok: Chulalongkorn University Academic Service Center.
- Dusek, B.J. (1987). *Adolescent Development and Behavior*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Kanchanachitakorn, S., (2022). *Erik Erikson's Psychosocial Theory*. Online. Source: <https://www.youdee.redcross.or.th/post/ทฤษฎีจิตสังคมของ-erik-erikson>.
- Krobsorn, J., (2012). *"Stress and Coping Behaviors of Adolescents in the Juvenile Detention and Protection Center"*. Master of Nursing Thesis. Pediatric Nursing Program Burapha University.
- Pengsathit, U., (1996). *Developmental Psychology*. Third Edition. Bangkok: Ramkhamhaeng University Press.
- Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). (2008). *Buddhist dictionary Vocabulary edition*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Phra Phrom Kunaporn (P.A. Payutto). (2008). *Enlarged version of Buddhadharma*. 11th edition. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Phra Phrom Kunaporn (P.A. Payutto). (2010). *Buddhist dictionary Dharma edition*. 18th edition. Nonthaburi: Permsap Printing House.
- Phra Phrom Kunaporn (P.A. Payutto). (2010). *Buddhist dictionary Vocabulary edition*. 15th edition. Bangkok: Sahathamik Printing House Co., Ltd.
- Phra Phrom Kunaporn (P.A. Payutto). (2012). *Enlarged version of Buddhadharma*. 32th edition. Bangkok: Publishing House.
- Phra Thammakittiwong (Thongdee Suratecho). (2008). *Dictionary for the study of Buddhism "Kham Wat"*. Bangkok: Thammasapa.
- Phramaha Prasert Akkatecho (Mukprim). (2016). *"A Guideline for the Application of Peaceful Dhamma Principles to Enhance the Peace of Youth in Schools: A Case Study of Rajamontri School (Pluem-Cheamnuakun)"*. Master's Degree Thesis in Peace Studies. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Ruangtrakul, S., (2004). *Stress and Psychiatric Symptoms*. Bangkok: Rueankaew Printing House.
- Sucha Chan-Em. (1999). *General Psychology*. 12th edition, Bangkok: Thai Wattana Panich Publishing House.
- Sukcharoen, S., (2010). *The Effect of Group Counseling on Anger Coping of Adolescents. Master of Education Degree in Guidance and Counseling Psychology*. Srinakharinwirot University
- Tripathi, S., (2018). *"Development and adjustment in adolescence"*. Online. Source: <http://www.nicfd.cf.mahidol.ac.th/th/images/documents/3.pdf>.

4 มาตรการบริหารความเสี่ยงขององค์กรพุทธกับการเผยแผ่ในโลกยุคผันผวน

4 RISK MANAGEMENT MEASURES FOR BUDDHIST ORGANIZATIONS AND PROPAGATION IN A VUCA WORLD

พระครูสมุห์สนิทวงศ์ วุฑฺฒิวโส¹ และขันทอง วัฒนประดิษฐ์

Phrakhu Samu Sanitwong Vuddhivaṃso¹ and Khanthong Wattanapradit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Email : 6301105027@mcu.ac.th¹

Received 29 June 2023; Revised 14 October 2023; Accepted 30 April 2024.

บทคัดย่อ

ปัจจุบันสถานการณ์โลกนับวันยิ่งผันผวน หลายองค์กรต้องเผชิญหน้ากับปัญหาวิกฤตที่อาจเกิดขึ้นได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมไม่เว้นแม้แต่องค์กรทางศาสนา ดังจะเห็นได้จากสถานการณ์เกี่ยวกับองค์กรพุทธนานาชาติซึ่งมีเป้าหมายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในช่วงภาวะวิกฤตที่ผ่านมา ต้องเผชิญทั้งภัยคุกคามจากโรคภัยไข้เจ็บ ภาวะเศรษฐกิจ ภัยสงคราม การไม่นับถือศาสนาของคนรุ่นใหม่ ภาวะเสื่อมถอยของศรัทธาชาวพุทธ ทำให้การเผยแผ่คำสอนเริ่มเข้าสู่สถานการณ์ที่ท้าทาย อย่างไรก็ตาม หลายองค์กรมีการบริหารจัดการความเสี่ยง เพื่องานเผยแผ่อย่างมีประสิทธิภาพและช่วยแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างทันทั่วทั้งนี้ เป็นเพราะองค์กรพุทธได้น้อมนำหลักคำสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นมาตรการในการจัดการบริหารความเสี่ยงอย่างเป็นระบบและกลไก ทั้งในเชิงป้องกัน แก้ไข พัฒนา และรักษาต่อยอด เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีความสืบต่อและต่อเนื่อง ผู้เขียนได้นำเสนอ 4 มาตรการการบริหารความเสี่ยงวิพุทธ ที่สามารถนำมาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรพุทธแล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อองค์กรต่างๆ ที่สามารถนำไปปรับใช้รับมือกับสถานการณ์ความเสี่ยงต่าง ๆ ด้วยความไม่ประมาท และยั่งยืน

คำสำคัญ: บริหารความเสี่ยง; ปธาน 4; เครือข่ายองค์กรพุทธ; คนรุ่นใหม่; โลกยุคผันผวน;

Abstract

The current global situation is becoming in a VUCA World (volatility, uncertainty, complexity, and ambiguity), with many organizations facing both direct and indirect crises. Even religious organizations are not exempt from these challenges, as seen in the case of an International Buddhist Organization Network with the goal of propagating Buddhist teachings. In the past crisis period, they had to confront threats such as infectious diseases, economic instability, wars, the disregard of religion by the younger generation, and the decline of

Buddhist faith. These factors have made the dissemination of teachings enter a challenging phase. However, many organizations have implemented risk management strategies to efficiently propagate their mission and effectively address specific problems in a timely manner. This is because Buddhist organizations have adopted the teachings of the Buddha as principles for systematic and mechanized risk management measures. These measures encompass prevention, resolution, development, and sustainability, ensuring the continuous propagation of Buddhist teachings. The author presents four risk management measures in the Buddhist way that can be applied to the dissemination of Buddhism within Buddhist organizations. These measures are also beneficial to various organizations in adapting and dealing with different risk situations with earnestness and sustainability.

Keywords: Risk Management; sammappadhāna 4; Network Buddhist Organizations; New Generation; Vuca World.

บทนำ

ความท้าทายของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคโลกผันผวน โลกในศตวรรษที่ 21 เป็นโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง และก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ทำให้ชาวพุทธและองค์กรพุทธ ต้องเผชิญหน้ากับสถานการณ์ข่าวมากมาย อาทิ ข่าว “ทะเล ลามะ” หยอกล้อกับเด็กผู้ชาย (PPTV, 2023), ข่าว “รอง ผ.อ. สำนักพุทธฯ” แสดงความห่วงใยต่อพระพุทธศาสนาและเยาวชน (Thairath, 2023), ข่าววิจารณ์ปล่อยปลา 4,000 กก.” Kapook (2023) ข่าวเหล่านี้ถ้าอยู่ในแวดวงคนที่เลื่อมใสศรัทธาหรือวงประชุมสัมมนา คงไม่มีปัญหา แต่เมื่อภาพและข่าวเผยแพร่ไปในสื่อสังคมออนไลน์ หลายแพลตฟอร์ม วงกว้าง หลากหลาย ต่างวัย ต่างศาสนา ต่างพื้นฐานความรู้ และความคิด เกิดข้อสงสัย ไม่เข้าใจ และข้อวิพากษ์วิจารณ์อย่างท่วมท้น เผ็ดร้อน บวก-ลบ และรุนแรงอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เป็นผลจาก “โลกไร้พรมแดน” และจาก 3 กระแสหลัก ซึ่งประกอบด้วย 1) กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) 2) กระแสการพัฒนาเทคโนโลยี (Big Bang of Technology) และ 3) กระแสความเป็นใหญ่ของเงินทุน (Financialization) ซึ่งก่อให้เกิด สภาวะกระแสผันผวนที่เรียกว่า VUCA World เป็นความผันผวน ความไม่แน่นอน และความสับสนซับซ้อน และความคลุมเครือ (Volatility, Uncertainty, Complexity, Ambiguity) รวมทั้งสภาวะแวดล้อมเศรษฐกิจในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Giles, 2018) VUCA World ถือว่าเป็น The New Normal จึงเป็นสภาวะปกติแบบใหม่ของโลกที่ผู้คนในสังคมจำเป็นต้องหาเทคนิค วิธีการ หรือเครื่องมือ ด้วยการสร้างความพร้อมในการรับมือความผันผวน ไม่แน่นอน ซับซ้อน และคลุมเครือให้ได้ (Namprom, 2019)

ภัยจากสภาวะการเปลี่ยนแปลงของโลกที่กำลังเผชิญอยู่ผู้เขียนจัดเป็นภัยได้ 4 ประการ คือ (1) ภัยไข้เจ็บจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19, (2) ภัยสงครามความขัดแย้งในประเทศ และระหว่างประเทศ เช่น ศรีลังกา เมียนมา ลาว ไทย อินโดนีเซีย สงครามรัสเซีย-ยูเครน เป็นต้น, (3) ภัยพิบัติทางธรรมชาติที่มาพร้อมภาวะโลกร้อน ภาวะเรือนกระจก จนกระทั่งองค์การสหประชาชาติ ต้องออกมารณรงค์การพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และ (4) ภัยเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นทุกข์ภัย ได้แก่ อัตราเงินเฟ้อในหลายประเทศ เช่น ใน

สหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป ทั้งหมดเป็นภัยภายนอกที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แต่ภัยภายในที่สำคัญและส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอนาคต (Phrakhrusamu Sanitwong Wuttiwangso, 2023) คือ 1. จำนวนผู้บวชในพระพุทธศาสนาลดลง เช่นในประเทศไทย สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ รายงานตัวเลขสถิติจำนวนพระภิกษุสามเณร (National Office of Buddhism, 2020) ปี พ.ศ. 2561 อยู่ที่ 330,000 กว่ารูป แยกเป็นพระภิกษุ 282,571 รูป และสามเณร 47,736 รูป (สำรวจข้อมูล ณ วันที่ 29 ธันวาคม 2560) แต่สถิติปี พ.ศ. 2563 เหลือประมาณ 250,000 กว่ารูป แยกเป็น พระภิกษุ 215,871 รูป และสามเณร 36,980 รูป (สำรวจข้อมูล ณ วันที่ 30 ธันวาคม 2562) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ภายใน 2-3 ปี จำนวนพระภิกษุสามเณรไทย ลดลงกว่า 80,000 รูป 2. ข่าวเสียหาย (Bad News) และข่าวเท็จ (Fake News) คนเสื่อมศรัทธาไม่ไว้วางใจพระและวัด (Professor Emeritus Sukanya Sudbanthad, 2023) เนื่องจาก New Media เข้าถึงสังคมทุกกลุ่มเป้าหมาย ข้อมูลข่าวสาร (Information) นำเสนอในลักษณะเร้าอารมณ์ (Emotion) และเน้นไปทางภาพมากกว่าตัวอักษร การสรุปข้อมูลจึงขึ้นอยู่กับ “การตัดสินใจด้วยอารมณ์” และนำไปสู่ “ความไม่ไว้วางใจ” ในทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัว และวัดกลายเป็น target ของการถูกโจมตีในแง่ต่างๆ ก่อให้เกิดความไม่ไว้วางใจในวัดและพระ ส่งผลมาถึงความเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนา 3. ภาวะการณ์คนรุ่นใหม่มองศาสนาไม่จำเป็นหรือไม่ตอบโจทย์กับวิถีชีวิต ซึ่งเกิดจาก Generation Gap หรือช่องว่างระหว่างวัย รุ่นพ่อแม่ถูก รุ่นปู่ย่าตายาย สอนให้เชื่อดด้วยศรัทธา แต่รุ่นลูกจะเชื่อดด้วยความสมเหตุสมผล เมื่อผู้ใหญ่ให้เหตุผลไม่ได้ เด็กรุ่นใหม่จึงมองว่า คำสอนในพระพุทธศาสนาไม่สอดคล้องกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในปัจจุบัน เป็นเพียงความเชื่อ ไม่ใช่ความจริง และปัจจุบันการหาความรู้ต่างๆ สามารถเข้าถึงได้จากโลกอินเทอร์เน็ต, Google, Chat GPT เป็นต้น ตัวอย่างความคิดเห็นของคนรุ่นใหม่ที่มีมุมมองต่อศาสนาเปลี่ยนไป (BBC News ไทย, 2022) 4. ภาวะการณ์คนไม่มีศาสนา มีผลการสำรวจ 106 ประเทศ พบว่า จำนวนเปอร์เซ็นต์ของผู้ที่ไม่นับถือศาสนามีแนวโน้มที่สูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยปี 2018 คาดการณ์ว่า ผู้ไม่มีศาสนาอยู่ราว 20% (BBC News ไทย, 2022) อย่างไรก็ตามแม้ว่าบางความเห็นจะสะท้อนว่าการไม่มีศาสนา ไม่ใช่มีศีลธรรมเสมอไป แต่ก็ถือว่าเป็นสถานการณ์ความเสี่ยงในการสืบสานคำสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งถึงแม้ว่าพระพุทธศาสนาจะมีคำสอนไม่ให้อึดมั่นถือมั่นทุกอย่างมีเกิดขึ้นตั้งอยู่และดับไป แต่ในฐานะองค์กรพุทธที่มีอยู่ทั่วโลกควรจะมีมาตรการในการในการรับมือกับความเสี่ยงเพื่อป้องกัน รักษา สืบสานต่อยอดพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ให้คงอยู่ได้ยาวนานเท่านั้น บทความนี้ผู้เขียนจึงนำเสนอการนำหลักปธาน 4 องค์กรที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดญาณด้วยความเพียร 4 ประการ ซึ่งเป็นหลักคำสอนที่สามารถนำมาใช้ในการรับมือกับความเสี่ยงขององค์กรพุทธในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยเริ่มต้นในการนำเสนอความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงของคืออะไร หลักปธาน 4 ในทางพระพุทธศาสนาแล้วไว้อย่างไร และท้ายที่สุดการนำหลักปธาน 4 มาใช้ในการบริหารความเสี่ยงขององค์กรพุทธในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อรับมือสถานการณ์โลกแห่งความผันผวนควรเป็นอย่างไร

การบริหารความเสี่ยงขององค์กรในยุคผันผวน

ก่อนที่จะกล่าวถึงการบริหารความเสี่ยงคืออะไร ผู้เขียนขอทำความเข้าใจเกี่ยวกับโลกยุคผันผวน (VUCA WORLD) คืออะไร โลกยุคผันผวน หรือบางทีเรียกว่าโลกยุคพลิกผัน VUCA WORLD เป็นโลกแห่งความผันผวน (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความซับซ้อน (Complexity) และความคลุมเครือ (Ambiguity) เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต

สังคม เศรษฐกิจการเมืองและการศึกษา (Oraphan Butkatanyu, 2021) ทั้งนี้คำว่า VUCA เริ่มต้นมาจากสถานการณ์ที่สื่อถึงความความสับสนและผันผวนในประเทศที่กองทัพประเทศสหรัฐอเมริกาใช้เรียกสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสมัยสงครามที่อัฟริกาและอิรักที่ส่งผลกระทบไปทั่วโลก ต่อมาคำนี้ถูกนำมาใช้ในโลกขององค์กรธุรกิจและอีกหลาย ๆ องค์กรก็ถูกนำมากล่าวถึง เช่น องค์กรการศึกษา เป็นต้น VACA เป็นคำย่อของคำสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ที่องค์กรต่าง ๆ กำลังเผชิญและส่งผลต่อองค์กรได้หากไม่เตรียมการตั้งรับหรือบริหารความเสี่ยง โดยคำว่า V ย่อมาจากคำว่า Volatility หมายถึง ความผันผวน การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและไม่สามารถคาดเดาได้ U มาจากคำย่อของคำว่า Uncertainly หมายถึง ความไม่แน่นอนที่ยากต่อการตัดสินใจ ส่วนคำว่า C มาจากคำว่า Complexity คือ ความซับซ้อนที่มากขึ้นเรื่อย ๆ ในเชิงระบบ และคำว่า A ย่อมาจากคำว่า ความคลุมเครือ ไม่ชัดเจน ไม่สามารถคาดเดาผลได้ชัดเจน จากองค์ประกอบของคำเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า โลกยุคผันผวนเป็นสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความกังวลกับองค์กร เพราะการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วทำให้รู้สึกวุ่นวายความมั่นคง หากปรับตัวไม่ได้หรือปรับตัวได้ช้าจะส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตหรือดำเนินธุรกิจได้ยากขึ้น และในขณะเดียวกันยังเป็นยุคที่เกิดการแข่งขันที่สูงขึ้นคลื่นลูกหลังที่แข็งแกร่งสามารถแข่งขันหน้าองค์กรธุรกิจที่มีประสิทธิภาพต่ำแม้ว่าจะดำเนินธุรกิจที่ประสบความสำเร็จมาก่อน ท้ายที่สุดด้วยความไม่แน่นอนนี้ส่งผลต่อสภาพความสัมพันธ์และความผูกพันของคนกับองค์กรที่ลดน้อยลง (Norarat Funchian, 2019) ด้วยเพราะผู้คนต่างก็นึกถึงความอยู่รอดของตนเองมากกว่าองค์กร ซึ่งผู้เขียนมองว่าโลกผันผวนนี้แม้แต่องค์กรทางพระพุทธศาสนาไม่ว่าประเทศใดต่างก็เผชิญกับความไม่แน่นอนและสถานการณ์ที่รับมือได้ยากหากขาดการเตรียมการหรือความสามารถในการรับมือกับความเสี่ยงที่เกิดจากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ตัวอย่างสถานการณ์ที่เห็นได้ชัดในฐานะองค์กรพุทธนานาชาติ คือ สถานการณ์จากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 การไม่สามารถไปวัดทำบุญได้ตามปกติทำให้ผู้คนเริ่มห่างหายจากวัด การบริจาคน้อยลงด้วยเพราะผู้คนต่างได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจถ้วนหน้า การจะทำบุญให้วัดหรือองค์กรพุทธเป็นเรื่องที่จำเป็นน้อยกว่าปัญหาเรื่องปากท้อง ดังนั้นการบริหารความเสี่ยงขององค์กรพุทธนานาชาติควรเตรียมการรับมืออย่างจริงจัง เพื่ออนาคตที่อาจเกิดขึ้นได้จากภัยคุกคาม ดังที่กล่าวไว้ในบทนำ

ทั้งนี้ การบริหารความเสี่ยง เป็นคำที่คุ้นเคยในโลกขององค์กรธุรกิจ ความหมายของการบริหารความเสี่ยง(Risk Management) หมายถึง กระบวนการดำเนินงานขององค์กรที่เป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อช่วยให้องค์กรลดมูลเหตุของแต่ละโอกาสที่จะเกิดความเสียหาย ให้ระดับของความเสียหายและขนาดของความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อยู่ในระดับที่องค์กรยอมรับได้ ประเมินได้ ควบคุมได้ และตรวจสอบได้อย่างมีระบบ โดยคำนึงถึงการบรรลุวัตถุประสงค์ (Srinakharinwirot University, 2014) หรือเป้าประสงค์ขององค์กรเป็นสำคัญ (National Science Museum Organization, 2019) การบริหารความเสี่ยงจัดเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงานองค์กรเพื่อเตรียมการรับมือปัญหาขององค์กร เป็นความเสี่ยงที่จะต้องบริหาร ดำเนินการ ให้เสร็จตามเวลา และตรงตามเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ บางครั้งอาจมีโอกาหรือเหตุการณ์ที่องค์กรไม่ได้คาดคิดเกิดขึ้นล่วงหน้าองค์ประกอบความเสี่ยง 8 ประการ ตามแนวคิดของ COSO-ERM (Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission, 2017) ที่ใช้ในการบริหารความเสี่ยงอย่างมีประสิทธิภาพ คือ 1.สภาพแวดล้อมภายในองค์กร (Internal Environment), 2.การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective Setting) 3. การระบุเหตุการณ์ที่เสี่ยง (Event Identification) 4. การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) 5. การตอบสนองต่อความเสี่ยง (Risk Response) 4 แนวทาง (1).การหลีกเลี่ยง (Avoid) หรือ ยกเลิก (Terminate) (2) การถ่ายโอน (Transfer) หรือ การกระจาย (Share) (3) การควบคุม (Control) หรือ

การลด (Reduction) (4) การยอมรับ (Accept, Take) 6. กิจกรรมควบคุมความเสี่ยง (Control Activities) 7. การสื่อสารและระบบสารสนเทศ (Information and Communication) และ 8. การติดตามผล (Monitoring) กล่าวได้ว่า องค์ประกอบของการบริหารความเสี่ยงทั้ง 8 ประการ ครอบคลุมแนวทางการกำหนดนโยบายการบริหารงาน การดำเนินงาน และการบริหารความเสี่ยง อาจสรุปได้เป็น 4 วิธี คือ หลักเสี่ยง กระจายความเสี่ยง ควบคุม และยอมรับ ในการเผยแผ่ธรรมะผ่านการขับเคลื่อนงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรพุทธนานาชาติ ต้องเตรียมความพร้อม ไม่ประมาทต่อความเสี่ยง ความผันผวนต่างๆ จึงจะสามารถทำงานพระพุทธศาสนาต่อไปได้อย่างยั่งยืน

ปธาน 4 : หลักพุทธสันติวิธีกับการบริหารองค์กรเชิงรุก

ในทางพระพุทธศาสนา การจัดการความเสี่ยงหรือปัญหา หรือ กิเลส ทุกข์ มีหลักธรรมที่เป็นหลักเป็นแนวมานานแล้วในเรื่องการ ป้องกัน แก้ไข พัฒนา และต่อยอด เรียกว่า “สัมมปปธาน 4” หรือ ปธาน 4 (A.II.74,16,15.) เป็นองค์ธรรมที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดญาณ ด้วยความเพียร 4 ประการ ได้แก่ 1. สังวรปธาน เพียรระวังหรือเพียรปิดกั้น คือ เพียรระวังยับยั้งบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด มิให้เกิดขึ้น 2. ปหานปธาน เพียรละหรือเพียรกำจัด คือ เพียรละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว 3. ภาวนาปธาน เพียรเจริญ หรือเพียรก่อให้เกิด คือ เพียรทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ให้เกิดมี 4. อนุรักษปธาน เพียรรักษา คือ เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้ตั้งมั่นและให้เจริญยิ่งขึ้นไปจนไพบูลย์ตัวอย่างการดำรงชีวิตด้วยหลักปธาน 4 โดย พระมหาโพธิวงศาจารย์ เจ้าอาวาสวัดราชโอรส บรรยายธรรมเรื่อง “วิถีชีวิตใหม่ New normal” ว่า “แนะนำให้ใช้ ปธาน 4 ประกอบด้วย 1) สังวรปธาน แปลว่า เพียรป้องกัน การป้องกันในแบบ New Normal 2) ปหานปธาน แปลว่า เพียรละเลิก ทั้งอะไรต่าง ๆ ที่ไม่ดี มีกฎกติกากระเปียบป้องกันไว้แล้ว แล้วในขณะเดียวกันก็ให้ทิ้งให้เลิก 3) ภาวนาปธาน เพียรภาวนา คำว่าภาวนาในที่นี้ แปลว่า ทำให้มี ทำให้เป็น แล้วท่านทั้งหลายก็มีวิถีชีวิตแบบใหม่ ไม่เคยทำก็ทำ ทำไม่เป็นก็ทำเป็น 4) อนุรักษปธาน คือ การเพียรรักษา เคยทำอะไรมาดี ปฏิบัติอะไรอย่างไรดี ก็ทำไปปฏิบัติไปอย่างนั้น เคยทำวัดสวนมนต์อ่านหนังสือธรรมะก็อ่าน ฟังธรรมะก็ฟังรักษาไว้ไม่ทิ้ง สอดคล้องกับ พระครูสมุห์ธนโชติ จิระมโน ที่ระบุในงานวิจัย “การศึกษาวิเคราะห์พุทธวิธีในการแก้ไขปัญหาคาความรุนแรงของเยาวชน” (Phrakhrusamu Thanachot Chiratham, 2018) ว่า หลักพุทธวิธีในการแก้ไขปัญหาคาความรุนแรงของเยาวชน ตามหลักปธาน 4 คือ ป้องกัน ปราบปราม รักษา เร่งสร้าง เมื่อเยาวชนได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการสร้างกลไกการขับเคลื่อนเครือข่ายเยาวชนคนใจดี ปรากฏว่า เยาวชนดี พ่อแม่ดี ผู้ปกครองดี ชุมชนดี โรงเรียนดี จนในที่สุดชาวบ้านเลิกผลิต เลิกขาย เลิกเสพยาเสพติดเป็นหมู่บ้านปลอดสิ่งเสพติด ยืนยันได้ว่าบูรณาการพุทธวิธีกับกิจกรรมมีส่วนสำคัญต่อการลดปัญหาความรุนแรงของเยาวชนได้จริง

กล่าวโดยสรุป ปธาน 4 เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญ ที่ผู้เขียนเห็นว่าสามารถนำมาใช้ในการบริหารจัดการความเสี่ยงขององค์กรพุทธนานาชาติ ในยุควิกฤตเศรษฐกิจ โรคภัยไข้เจ็บ ภัยสงคราม และภัยธรรมชาติ รวมถึงภัยภายในดังที่กล่าวไว้แล้ว โดยการนำหลักปธาน 4 มาประยุกต์ใช้กับการเผยแผ่ขององค์กรพุทธนานาชาติ ในโลกยุคผันผวน ผู้เขียนนำเสนอไว้ 4 ประเด็น ได้แก่ 1. **ป้องกัน** ไม่ให้ปัญหาเกิดขึ้น, 2. **แก้ไข** ปัญหาภัยคุกคาม ที่มีอยู่แล้วให้หมดไป, 3. **พัฒนา** องค์กร บุคลากร เครือข่าย งานพระศาสนา ให้เจริญยิ่งขึ้นไป, และ 4. **รักษา** ต่อยอดสิ่งที่ทำไว้ดีอยู่แล้วให้ยั่งยืน

มาตรการบริหารความเสี่ยงขององค์กรพุทธกับการเผยแผ่ในโลกยุคผันผวน

จากทฤษฎีบริหารความเสี่ยง มีแนวทาง 4 วิธี ได้แก่ 1.การหลีกเลี่ยง (Avoid) หรือยกเลิก (Terminate) เพื่อหยุดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น 2. การถ่ายโอน (Transfer) หรือ การกระจาย (Share) เพื่อแบ่งเบาหรือลดความเสี่ยงให้หนักเป็นเบา 3.การควบคุม (Control) หรือการลด (Reduction) เพื่อจัดการความเสี่ยงที่ยอมรับได้ 4.การยอมรับ (Accept, Take) เพื่อจัดการความเสี่ยงที่มีผลกระทบไม่มากนัก ซึ่งสอดคล้องกับหลักปธาน 4 ได้แก่ 1. สังวรปธาน เพียรระวังหรือเพียรปิดกั้น คือ เพียรระวังยับยั้งบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด มิให้เกิดขึ้น 2. ปหานปธาน เพียรละหรือเพียรกำจัด คือ เพียรละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว 3. ภาวนापธาน เพียรเจริญ หรือเพียรก่อให้เกิด คือ เพียรทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ให้เกิดมี และ 4. อนुरักขนาปธาน เพียรรักษา คือ เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้ตั้งมั่นและให้เจริญยิ่งขึ้นไปจนไพศาล

กล่าวโดยสรุปได้ว่า “ป้องกัน แก้ไข พัฒนา และรักษาต่อยอด” ทั้งนี้ นำมาปรับใช้กับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อเป็นมาตรการบริหารความเสี่ยงขององค์กรพุทธกับการเผยแผ่ในโลกยุคผันผวน ดังแผนภูมิ

จากแผนภูมิดังกล่าว สามารถบูรณาการศาสตร์สมัยใหม่ทฤษฎีการบริหารความเสี่ยง และหลักปธาน 4 เป็นมาตรการบริหารความเสี่ยงขององค์กรพุทธกับการเผยแผ่ในโลกยุคผันผวนได้ดังนี้

4.1 มาตรการป้องกันความไม่ศรัทธาของชาวพุทธรุ่นใหม่

ความเสี่ยงกรณีความไม่ศรัทธาของชาวพุทธรุ่นใหม่	แนวทาง: ป้องกัน แก้ไข พัฒนา ต่อยอด
4.1.1 หลีกเลี่ยงการสอนที่ให้เชื่อโดยไม่พิจารณาไตร่ตรอง 4.1.2 เปลี่ยนแปลงวิธีการสอนทั้งรูปแบบและระยะเวลา เพื่อไม่ให้ก่อให้เกิดการเบื่อหน่ายในการฟัง	4.1.1 พ่อแม่ ครู พระสงฆ์ ให้ความรู้ในพระพุทธศาสนา อย่างสมเหตุสมผล ชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่ได้จากการ ปฏิบัติและสามารถใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง

4.1.3 ปรับปรุงภาษาธรรมะ ให้ง่าย และใช้ภาษาในยุคปัจจุบัน	4.1.2 ใช้สื่อที่สั้น กระชับ และดึงดูดความสนใจในการเผยแพร่ และการสอน
4.1.4 ยอมรับในความแตกต่างของคนแต่ละช่วงวัย (Generation) เพื่อลดช่องว่างระหว่างวัย	4.1.3 พ่อแม่ ครู พระสงฆ์ มีการประยุกต์ใช้ภาษาสื่อสารอย่างเหมาะสมในแต่ละช่วงวัย
	4.1.4 ผู้เผยแพร่พระพุทธศาสนาได้รับการฝึกฝน อบรมศักยภาพในการเผยแพร่ เช่น การใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพ การผลิตให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และการประยุกต์หลักธรรมเพื่อแก้ไขปัญหา รวมทั้งมีการวิจัยเพื่อพัฒนาในการเผยแผ่อย่างต่อเนื่อง

ตัวอย่างโครงการหรือกิจกรรม เพื่อสร้างศรัทธาแก่ชาวพุทธรุ่นใหม่ ได้แก่ (1) การผลิตสื่อที่เหมาะสมกับช่วงวัย เช่น การใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย ทำคลิปความรู้ธรรมะสั้นๆ เข้าใจง่าย เป็นเหมือนโฆษณาประชาสัมพันธ์ เป็นสปอต 20-30 วินาที หรือ 1 นาที (ทีเซอร์ Teaser) หรือตัวอย่างหนัง (เทรลเลอร์ Trailer) 2-3 นาที (2) การสร้างประสบการณ์ใหม่ทางพุทธศาสนา ใช้พื้นที่สื่อสมัยใหม่ เช่น Metaverse YouTube TikTok Facebook เป็นต้น ดึงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมทางศาสนาประเพณี เช่น เวียนเทียนออนไลน์, ลอยกระทงออนไลน์, วิชาบูชาออนไลน์ (Banmuang, 2022) ผ่าน Metaverse ลิงก์ <https://meta.dmc.tv> (3) อบรมเยาวชน ด้วยสมาธิและธรรมะพื้นฐาน เช่น เยาวชนเวียดนาม 7,000 คน (Thich Truc Thai Minh, 2023) เรียนรู้พุทธศาสนาและฝึกสมาธิ ช่วงปิดเทอมภาคฤดูร้อน ณ วัดเจติยบรรพต ประเทศเวียดนาม (4) โครงการสอบปัญหาธรรมะ เพื่อเป็นกุศโลบายให้เยาวชนอ่านหนังสือธรรมะ เช่น โครงการสอบมงคลชีวิต 38 ประการในอินโดนีเซีย (UDIA, 2023) (5) ใช้ภาษาปัจจุบัน เข้าใจง่าย เข้าถึงกลุ่มผู้ฟัง พิสูจน์ได้ด้วยตนเอง ตามพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เปลี่ยนไปของวัยรุ่น เช่น ผู้ใช้ TikTok ชื่อ วนิ อินพุทธ เห็นว่า “พอเราศึกษาจริงๆ จับแก่นคำสอนพุทธเจ้า แล้วนำมาใช้ในชีวิตจริงได้ สิ่งที่ได้ค้นพบจากความรู้ตรงนี้ ปฏิบัติแค่ 1-2 เดือน ก็เห็นผล” (Wni.inbuddh, 2023)

การปรับและประยุกต์วิธีการในการเข้าถึงคนรุ่นใหม่ ผ่านรูปแบบและกิจกรรมต่าง ๆ เป็นสิ่งที่สามารถดึงดูดความสนใจของเยาวชน โดยใช้ภาษา สื่อ เนื้อหา เทคโนโลยี ที่เยาวชนคุ้นชินและเป็นสภาพแวดล้อมในปัจจุบันอยู่แล้ว เพื่อให้เยาวชนเปิดมุมมองและมีประสบการณ์ทางศาสนา ด้วยตนเองแบบไม่มีการบังคับ

4.2 มาตรการความเสี่ยงของศาสนทายาทที่ลดน้อยลง

มาตรการความเสี่ยงของศาสนทายาทที่ลดน้อยลง	แนวทาง: ป้องกัน แก้ไข พัฒนา ต่อยอด
4.2.1 หลีกเลียงการบวช ที่ไม่ได้สอนและฝึกปฏิบัติแก่ผู้บวช	4.2.1 มีพระอาจารย์และพระพี่เลี้ยง สอนและแนะนำอย่างใกล้ชิด
4.2.2 เปลี่ยนแปลง แนวคิดเรื่องการบวชตามประเพณี โดยไม่มีการเรียนการสอนให้กับผู้บวช และการบวชระยะสั้นมากเกินไป จนไม่สามารถจัดหลักสูตรที่เหมาะสม	4.2.2 ปลุกฝังการบวชเรียนศึกษาธรรมะ อย่างน้อย 3 เดือนในช่วงเข้าพรรษา หรือ 2 เดือนช่วงภาคฤดูร้อน
4.2.3 ปรับแนวคิดเรื่องการบวช ต้องบวชตลอดชีวิต (เช่นนิคายมหายาน หรือวัชรยาน) เพื่อเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ทดลองบวชระยะสั้นแบบ 3 เดือน	4.2.3 พัฒนาหลักสูตรการบวชระยะสั้น 3 เดือน และระยะยาว

4.2.4 ยอมรับ และเข้าใจในสถานการณ์ว่ามีผู้บวชน้อยลง และมีจำนวนพระลดลงอย่างต่อเนื่องจนเป็นปัญหาต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เพื่อหาวิธีปรับปรุงแก้ไข	4.2.4 ตระหนักในสภาพปัญหาว่ามีผู้บวชลดลง ดังนั้นในการฝึกอบรมพระ ควรปลูกฝังเป้าหมายอุดมการณ์บวชตลอดชีวิต บวชเรียนเป็นเนืองนิตย์ บวชเป็นอายุพระพุทธศาสนา

ตัวอย่างโครงการและกิจกรรม โครงการบวชระยะสั้นของพุทธทุกนิกาย เช่น พุทธนิยามมหายาน หมู่บ้านพลัม, บวชระยะสั้นของพุทธวัชรยาน สายทิเบต โดย **องค์ทะไล ลามะ องค์ที่ 14** บวชพระสงฆ์และแม่ชี 634 รูป (Tibet.net, 2023) 3 สัปดาห์ ณ เมืองธรรมศาลา ถิ่นพำนักองค์ทะไล ลามะ ประเทศอินเดีย เป็นต้น

4.3 มาตรการสร้างยุทธศาสตร์การเผยแผ่ในโลกยุคผันผวนและเข้าถึงกลุ่มคนที่หลากหลาย

มาตรการสร้างยุทธศาสตร์การเผยแผ่ในโลกยุคผันผวนและเข้าถึงกลุ่มคนที่หลากหลาย	แนวทาง: ป้องกัน แก้ไข พัฒนา ต่อยอด
4.3.1. หลีกเลี่ยง การเผยแผ่ในรูปแบบการสื่อสารทางเดียว 4.3.2. เปลี่ยนแปลง วิธีการเทศน์สอนให้มีรูปแบบที่น่าสนใจ และทันสมัย โดยใช้สื่อให้หลากหลายช่องทาง ด้วยการใช้อย่างมีประสิทธิภาพ และสื่อ IT ต่างๆ 4.3.3 ปรับปรุง คุณภาพ สร้างมาตรฐาน และพัฒนาศักยภาพของผู้เผยแผ่ 4.3.4 ยอมรับ การเปลี่ยนแปลงของโลกยุคผันผวน และ new normal	4.3.1 เผยแผ่โดยคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายตามช่วงวัย และความสนใจในแต่ละกลุ่ม /ผู้เรียนสามารถสอบถามได้ และผู้สอนสามารถตอบคำถามได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล 4.3.2 ผู้เผยแผ่มีทักษะในการสื่อสาร การใช้ภาษาต่างประเทศ และการใช้สื่อช่องทางการในการสื่อสาร และมีศักยภาพในการผลิตสื่อที่น่าสนใจ 4.3.3 สร้างยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่เชิงรุกด้วยการพัฒนาหลักสูตรผู้เผยแผ่อย่างมีมาตรฐาน 4.3.4.1 พัฒนายุทธศาสตร์การเผยแผ่อย่างต่อเนื่อง โดยสร้างกิจกรรมที่ทุกคนมีส่วนร่วม 4.3.4.2 การเผยแผ่ผ่าน social media จำเป็นต้องคำนึงถึงทัศนคติ ความหลากหลายทางพื้นที่ วัฒนธรรม และปัจเจกบุคคล เพื่อป้องกันความไม่เข้าใจและถูกวิจารณ์เชิงลบในวงกว้าง

ตัวอย่างโครงการและกิจกรรม ได้แก่ (1) เครือข่าย วันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลโลก ยกตัวอย่างเช่น อินโดนีเซีย โดย สมาคมชาวพุทธแห่งอินโดนีเซีย (วาอุบี WALUBI) จับมือกับองค์กรพุทธมหายาน เถรวาท วัชรยาน นานาชาติ กว่า 20 องค์กร จัดวิสาขบูชา ณ พระมหาเจดีย์บรมพุทโธ, เวียดนาม คณะรัฐบาลเวียดนามเฉลิมฉลองวิสาขบูชาโลก พร้อมประมุขสงฆ์ 4 นิกายร่วมงาน (Talk News, 2023) ทั้งเถรวาท มหายาน วัชรยาน และอนันมิกาย และผู้นำองค์กรพุทธ 10 ประเทศ ชาวพุทธกว่า 60,000 คน, *ทวีปยุโรป* สหภาพพระพุทธไทยในทวีปยุโรป (ส.ธ.ย.) (The Buddh, 2023) จัดรำลึกวันวิสาขบูชา ณ สำนักงานองค์การสหประชาชาติ ณ นครเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์, *มาเลเซีย* ประเทศมลายู จัดวิสาขบูชา ไม่เกี่ยงเชื้อชาติ (Banmuang, 2023) ณ ศูนย์สมาธิรัฐสลังงอร์, *ออสเตรเลีย* จัดวิสาขบูชานานาชาติ วันสำคัญของโลก”

(Banmuang, 2023) (2) *ดักบาตรพระนานาชาติ* ในประเทศต่างๆ เช่น วัดไทยกุสินาราฯ ดักบาตรพระสงฆ์ นานาชาติ ถวายเป็นพระราชกุศล ร.9 (Thai Rath, 2018) (3) *จุดโคมประทีป* บันทึกสถิติโลก “กินเนสส์ เวิลด์ เรคคอร์ด” (Guinness World Records) การลอยโคมพร้อมกันมากที่สุดในโลก โดย สถาบันสมาธิทางสาย กลาง ณ ม.ฟิลิปปินส์ วิชาเยา วิทยาเขตเมียวเกา และในปี พ.ศ. 2557 การจุดโคมประทีปแห่งสันติภาพ แปรเป็น ตัวอักษรว่า “World Peace through Inner Peace” และแผนที่ฟิลิปปินส์ ในงาน “แสงแห่งสันติภาพ” (The Light of Peace) เป็นสถิติจุดโคมลานให้เป็นภาพมากที่สุดในโลก (World Largest Flaming Images Using Candles) จำนวน 56,680 โคม (Dharma Media Department, 2014) ณ หมู่บ้านสะวันนา เมืองอีโลอิโล เป็นต้น

4.4 มาตรการเสริมพลังเครือข่ายองค์กรพุทธและพุทธศาสนิกชนทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ

ในการบริหารจัดการเครือข่ายองค์กรพุทธที่มีประสิทธิภาพ คือ เมื่อมีปัญหาต้องหาทางจัดการ ควบคุม และแก้ไข บางครั้งเกิดนวัตกรรมใหม่ บางครั้งนำสิ่งที่มียอยู่แล้วมาพัฒนา ปรับปรุง เชี่ยว กระชับ ให้ขับเคลื่อนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ในรูปแบบเครือข่าย ดังนี้

มาตรการเสริมพลังเครือข่ายองค์กรพุทธและพุทธศาสนิกชน ทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ	แนวทาง: ป้องกัน แก้ไข พัฒนา ต่อยอด
4.4.1 หลีกเลียง การวิพากษ์วิจารณ์องค์กรพุทธด้วยตนเอง 4.4.2 เปลี่ยนแปลง วิธีการทำงานจากองค์กรเดี่ยวๆ สู่การ ทำงานรูปแบบเครือข่ายองค์กรพุทธ 4.4.3 ปรับปรุง วิธีการทำงานจากเดิมที่คณะสงฆ์ทำงานกันเอง สู่การทำงานร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กร พุทธนานาชาติ 4.4.4 ยอมรับ การเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ทุกองค์กร หน่วยงานไม่สามารถทำงานขยายใหญ่ได้ด้วยตนเอง แต่ต้อง อาศัยความร่วมมือซึ่งกันและกัน	4.4.1 ยึดหลักโอวาทปาฏิโมกข์ ไม่ว่าร้าย ไม่ทำ ร้ายกัน 4.4.2 บูรณาการ ประสานงานความร่วมมือ แลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานในระดับเครือข่าย องค์กรพุทธ 4.4.3.พัฒนาความสัมพันธ์กับหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและองค์กรพุทธนานาชาติ ด้วยการสร้าง กิจกรรมที่ต้องอาศัยความร่วมมือทุกภาคส่วน 4.4.4.พัฒนาต่อยอดการทำงานเครือข่ายด้วย (1) ความร่วมมือ (2) ตั้งขยายเครือข่ายองค์กรพุทธ ในรูปแบบสมัชชา และสหภาพ

ตัวอย่างโครงการและกิจกรรม เช่น 1.เครือข่ายสมัชชาสงฆ์และสหภาพพระธรรมทูตในต่างประเทศ (The Sangha Supreme Council of Thailand, 2022) นำโดย สมเด็จพระมหาธีราจารย์ กรรมการมหาเถรสมาคม และประธานสำนักงานกำกับดูแลพระธรรมทูตไปต่างประเทศ 2.เครือข่าย “โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข” (Naewna, 2023) นำโดย สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ กรรมการมหาเถรสมาคม, ประธานกรรมการฝ่ายสาธารณูปการ ขับเคลื่อนผ่านองค์กรภาครัฐและเอกชนกว่า ๒๐ องค์กร 3. เครือข่ายองค์กรพุทธฆราวาส เช่น สมาคมโซกะ กักไก (Soka Gakkai Thailand, 2019) ปฏิบัติพุทธศาสนamahayana ส่งเสริมกิจกรรมด้านสันติภาพ วัฒนธรรม และการศึกษา, สมาคมริชโช โคเซไค (立正佼成会) (Rissho Kosei-kai International, 2018) เป็นองค์กรพุทธมหายาน มุ่งเน้นบรรยายและศึกษา สัทธรรมปุณฑริกสูตร (Lotus Sutra) เคารพบรรพบุรุษ ปรับคำสอนให้ทันสมัย มุ่งเน้นสร้างสันติภาพ นำพุทธธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน, มูลนิธิไตรรัตน์ภูมิ (Khaosod, 2022) โดย กา กัน มาลิก นักแสดงชื่อดังของอินเดีย มุ่งส่งเสริม เผยแผ่ และฟื้นฟูพุทธศาสนาใน

อินเดีย ด้วยโครงการบริจาคพระพุทธรูปจากคนไทย 84,000 องค์ สู่ชาวอินเดีย พลิกฟื้นคืนพระพุทธศาสนาสู่มาตุภูมิ

บทสรุป

โดยหลัก “ปธาน 4” ในการป้องกัน แก้ไข พัฒนา รักษาและยอด เป็นการบริหารและจัดการความเสี่ยงที่เกิดขึ้น เพื่อให้การขับเคลื่อนงานขององค์กรพุทธต่างๆ ทั่วโลกเผยแผ่ได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวทางการเผยแผ่ตามหลักการ 3 อุดมการณ์ 4 และวิธีการ 6 ใน “โอวาทปาติโมกข์” ว่าด้วยการเผยแผ่โดยไม่เบียดเบียนกัน ไม่ว่าร้ายไม่ทำร้ายกัน และมีความอดทนอดกลั้น เพื่อมีพระนิพพานเป็นเป้าหมาย ซึ่งหลักการอุดมการณ์ นี้ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้ง 3 นิกายมหายาน วัชรยาน และเถรวาท โดยยึดหลักมีความรัก เมตตา กรุณา สามัคคี ให้อภัยกัน เพื่อให้เกิดสันติภายในและสันติภาพของโลก ดังนั้น เครือข่ายองค์กรพุทธนานาชาติ ทั้งระดับผู้นำและองค์กร ต้องมีวิสัยทัศน์เดียวกัน ทำงานเป็นเครือข่ายใช้เทคโนโลยี พัฒนาบุคลากร ทั้งสันติภายในและศักยภาพการเผยแผ่ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม และพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพ ทำความร่วมมือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในแง่บุคลากร ความรู้ และเทคโนโลยี เพื่อถ่ายทอดต่อยอดความรู้ความสามารถ การใช้เทคโนโลยี และสื่อ Social Media ในการเผยแผ่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อเตรียมรับมือกับพื้นที่เผยแพร่ใหม่ๆ เช่น Facebook, You tube, Twitter, Tik Tok , Metaverse, Application เป็นต้น ซึ่งเป็นพื้นที่ของคนรุ่นใหม่ (Next Generation) ในโลกยุคนี้

References

- Banmuang (2022). *Visakha Bucha, Dhammakaya Temple invites to circulate through the Metaverse*. Retrieved June 15, 2023, From <https://www.banmuang.co.th/news/education/280432>
- Banmuang (2023). *Australia Organized International Vesak Day*. Retrieved June 7, 2023, from <https://www.banmuang.co.th/news/politic/328185>.
- Banmuang (2023). *Malay Buddhists participate in Vesak Day*. Retrieved June 7, 2023, from <https://www.banmuang.co.th/news/region/328477>.
- BBC News Thai (2022). *The number of irreligious people in England is on the rise*. Retrieved June 14, 2023, from <https://www.bbc.com/thai/articles/clwgdengqlvpo>
- CSOTC (2017). *Enterprise Risk Management Integrating with Strategy and Performance Executive Summary*. Retrieve July 28, 2022, from <https://www.coso.org/SitePages/Home.aspx>
- Dharma Media Department (2014). *The Light of Peace in the Philippines*. Retrieve June 10, 2023, from http://dharma-media.blogspot.com/2017/10/blog-post_36.html
- DMC.TV (2023). *Lighting and floating lanterns for world peace in the Philippines*. Retrieve June 10, 2023, from <https://dmc.tv/a15829>
- Giles, Sunnie (2018). *How VUCA Is Reshaping the Business Environment, And What It Means for Innovation*. Retrieved June 10, 2023, from <https://www.forbes.com>.

- Interview with *Professor Emeritus Sukanya Sudbanthad*, Royal Institute, Committee on Religion, Morality, Ethics, Arts and Culture, Senate 2008 - 2011, 3 January 2023.
- Kapook (2023). *Insult! Releasing 4 tons of catfish into the Chao Phraya River on Visakha Bucha Day*. Retrieved June 18, 2023, from <https://highlight.kapook.com/view/233682>
- Khaosod (2022). *Trirattanaphum Foundation, Bollywood Star Prakakan*. Khaosod. Retrieve June 15, 2023, from https://www.khaosod.co.th/newspaper/newspaper-inside-pages/news_7001729
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Naewna (2023). *Somdet Phramaha Wirawong join hands with 15 organizations to move forward the project 'Wat Pracha Rat' Phase 2*, Retrieve May 5, 2023, from <https://www.naewna.com/local/712871>
- Namprom, Thum (2019). *VUCA World...volatility, uncertainty, complexity, ambiguity*. Retrieved June 10, 2023, from <https://reder.red/vuga-world-18-12-2019/>
- National Office of Buddhism (2020). *Basic information on Buddhism for the year 2018 - 2020*. Retrieved May 4, 2023, from [https://www.onab.go.th/cms/s1/u213/Basic information on Buddhism_year_.pdf](https://www.onab.go.th/cms/s1/u213/Basic%20information%20on%20Buddhism_year_.pdf)
- National Science Museum Organization (2019). *Risk Management*. Retrieved June 3, 2023, from <http://www.thai-science-museum.com/risk>.
- Norarat Funchian (2019). *Promoting Thai education to cope with the VUCA world*. Retrieved June 10, 2023, from <https://www.truelookpanya.com/education/content/76134>
- Oraphan Butkatanyu (2021). *Teachers Council of Thailand Library, New way of life and education to develop Thai children with the power of digitally intelligent teachers*. Retrieved June 3, 2023, from https://elibrary.ksp.or.th/index.php?lvl=cmspage&pageid=4&id_article=247
- Phrakhrusamu Sanitwong Wuttiwangso (2023). *The Scenario of International Buddhist Organization Network's Motion for the Sustainable Propagation of Buddhism*. (Doctoral Dissertation). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phrakhrusamu Thanachot Chiratham (2018). *An Analytical Study of Buddhist Methods to Solve Youth Violence Problems*, <http://cmuir.cmru.ac.th/handle/123456789/999>
- PPTV (2023). *Dalai Lama apologizes knot the clip kissing the boy's mouth*. Retrieved June 15, 2023, from <https://www.pptvhd36.com/news/ต่างประเทศ/194273>
- Rissho Kosei-kai International (2018). *Living with Buddhism in Everyday Life*. Retrieved May 5, 2023, from <https://rk-world.org/wp-content/uploads/>
- Soka Gakkai Thailand (2019). *International Value Creation Society*. Retrieved May 5, 2023, from <http://www.sgt.or.th/about-us/>.

- Srinakharinwirot University, Faculty of Science (2014). *Risk management (RM)*. Retrieved July 28, 2022, from <https://science.swu.ac.th/Default.aspx?tabid=12468&language=th-TH>
- Talk News (2023). *Government and Vietnamese Buddhists Celebrate World Vesak Day*. Retrieved June 7, 2023, from <https://www.talknewsonline.com/546912/>
- Thai Rath (2018). *Wat Thai Kusinara Alms Giving to International Monks Dedicated to King Rama IX*. Retrieve May 5, 2023, from <https://www.thairath.co.th/news/foreign/1396208>
- Thairath (2023). *Drama! the deputy director of NOB*. Retrieved June 15, 2023, from <https://www.thairath.co.th/news/society/2702109>
- The Buddh (2023). *UN & UTSE commemorating the Vesak Day in Geneva*. Retrieved June 15, 2023, from <https://thebuddh.com/?p=70956>.
- The Sangha Supreme Council of Thailand. (2022). “Report of the number of monks residing abroad in the year 2022 (Maha Nikaya)”. Retrieved June 15, 2023, from <http://mahathera.onab.go.th/index.php?url=mati&id=11578>
- The Standard (2023). *Tens of thousands of Buddhists release lanterns for Vesak Day in Borobudur, Indonesia*. Retrieve June 10, 2023, from <https://thestandard.co/celebrate-world-vesak-day-indonesia/>
- Thich Truc Thai Minh (2023). *LEARNING TO CALM ONE’S MIND - MEDITATION SESSION OF THE 7,000 SUMMER RETREATANTS*. Retrieved June 15, 2023, from <https://bit.ly/7000vietnams>
- Tibet.net (2023). *H.H. the 14th Dalai Lama attends the final day of 634 monks and nuns ordained*. Retrieved June 15, 2023, from <https://twitter.com/NetTibet/status/>
- UDIA (2023). *Signing of a Cooperation Agreement (MOU) for the 38 Auspicious Life Questions Competitive Examination Project*. Retrieved June 15, 2023, from https://bit.ly/TKN_indonesia
- Wni.inbuddh (2023). *Most adolescents do not have religion because they do not know True Buddha Teachings*. Retrieved June 15, 2023, from https://bit.ly/wni_inbuddh

